ЛІТОПИС УПА

ТОМ 12

Воєнна округа УПА "Буг"
Документи і матеріали

1943-1952

Літопис УПА

Нова серія, том 12
книга 1

National Academy of Sciences of Ukraine
M.S. Hrushevs'kyi Institute of Ukrainian
Archaeography and Source Studies
"Litopys UPA" Publishing House
State Committee for Archives of Ukraine
Central State Archive of Public Associations
of Ukraine
State Archive of the Security Service of Ukraine

Litopys UPA

New Series, Volume 12

Military Okruha
UPA "Buh"

Documents and Materials
1943-1952

Book 1

Kyiv 2009 Toronto

Національна академія наук України
Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України
Видавництво "Літопис УПА"
Державний комітет архівів України
Галузевий державний архів Служби безпеки України

Літопис УПА
Нова серія, том 12

Воєнна округа УПА "Буг"

Документи і матеріали 1943-1952

Книга 1

Київ **2009** **Торонто**

The compilation contains documents of the UPA Military Okruha "Buh" command and various subordinate units, its press publications, as well as the reports and information documents of the OUN leadership of Lviv region.

Збірник містить документи командування і окремих підрозділів, пресові видання воєнної округи "Буг", як також звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині.

Упорядники:
В. МОРОЗ, О. ВОВК

Compilers:
V. MOROZ, O. VOVK

Редактори В. Мороз, О. Вовк

Оригінал-макет П. Клим

ISBN 978-1-897431-08-5(Canada)
ISBN 978-2105-09-4 (Ukraine)

65-річчя
Української Головної Визвольної Ради
1944 – 2009

Фундатором цього тому "Літопису УПА" є

БОРИС ГАЛАГАН – "ЯРКО"

This volume of "Litopys UPA" is founded by

BORYS HALAHAN – "YARKO"

ЗМІСТ

Вступ

Збірник "Воєнна округа УПА "Буг": документи і матеріали, 1943–1952" включає інструкції, накази, розпорядження, звіти, описи боїв, вісті з терену, періодичні видання, листування, які містять інформацію про діяльність Української Повстанської Армії на території сучасної Львівської області та прилеглих регіонів.

Структура збірника включає археографічний вступ, власне документи і матеріали (з анотаціями до них англійською мовою) та додатки. Документи і матеріали, що публікуються, складають дев'ять тематичних розділів: 1) накази та інструкції командування; 2) звітно-інформаційні документи командування; 3) окремі підрозділи; 4) інформаційні документи структур ОУН на Львівщині; 5) організаційно-мобілізаційна (військова) референтура ОУН на Львівщині; 6) господарські документи УПА і ОУН на Львівщині; 7) документи Українського Червоного Хреста на Львівщині; 8) пресові видання; 9) документи до діяльності ВО "Буг". Документи і матеріали у тематичних розділах згруповані у підрозділи за характером, приналежністю або локалізацією.

При підготовці збірника використано фонди Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України (ЦДАВО) та Галузевого державного архіву Служби безпеки України (ГДА СБ України). Частина документів і матеріалів походить з Відділу визвольних змагань Львівського історичного музею, Архіву Львівської обласної історико-просвітницької правозахисної організації "Меморіал", "Колекції ім. Петра Й. Потічного про підпільну й антипідпільну боротьбу в Україні" при Університеті Торонто, (Канада) (The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine, University of Toronto, (Canada)) та приватного архіву Петра Содоля (м. Нью-Йорк, (США)). Кожен документ ідентифіковано за відповідним фондом, описом, справою і аркушем. Окремі документи і статті передруковано із книги

Юрія Шаповала "ОУН і УПА на терені Польщі (1944–1947 рр.)"[1] та збірника "У боротьбі за волю – під бойовими прапорами УПА"[2]. Головна засада відбору – якомога повніше представлення виявлених документів і матеріалів для належного різнобічного висвітлення діяльності УПА на території ВО "Буг". Також подано кілька документів, що стосуються діяльності Львівської (міської) ВО 1 "Башта", яка самостійно існувала менше року, а восени 1944 р. була влита до ВО 2 "Буг", таким чином діяльність обох округ доцільно розглядати разом.

Документи, що стосуються ВО "Буг", містяться у ряді томів серії "Літопис Української Повстанської Армії". Зокрема, у 31 томі "Літопису Української Повстанської Армії"[3] надруковано низку спогадів, а також документи, що стосуються тактичного відтинка "Розточчя"[4]. У 39 і 40 томах[5], а також у 8 томі нової серії[6], опубліковано документи і матеріали, що стосуються території, яка у 1944-1945 р. входила до ВО "Буг", а відтак відійшла до ВО "Сян": Грубешівщина, Холмщина і Підляшшя[7], Любачівщина, Томашівщина і Ярославщина[8]. Цих же територій

---

[1] Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944–1947 рр.). – Київ, 2000. – С.116-117, 129-131, 141-156, 178-180.

[2] У боротьбі за волю – під бойовими прапорами УПА. Передрук крайового видання. – Авґсбурґ, 1949. – С. 56-58, 61-77.

[3] Літопис Української Повстанської Армії. – Т.31: УПА на Львівщині і Ярославщині. Спогади і документи вояків УПА ТВ "Розточчя", 1943–1947 / Упорядник Іван Лико. – Торонто – Львів, 2001. – 324 с.

[4] 9 звітів підвідділу "Переяслави І" (к-р Ярослав Гамела-"Бриль") за 10 листопада 1945 – 25 червня 1946 рр.; 16 звітів підвідділу "Переяслави ІІ" (к-р "Гамалія") за 10 листопада 1945 – 10 липня 1946 рр., звіт з бою під Горайцем 3 травня 1946 р. підвідділу "Кочовики" (к-р "Довбуш"); два листи к-ра ТВ "Розточчя" "Угриновича" (1946 р.); лист к-ра ВО "Буг" Василя Левковича-"Романа" та ряд інших.

[5] Літопис Української Повстанської Армії. – Т.39: Тактичний відтинок УПА 28-й "Данилів": Холмщина і Підляшшя (Документи і матеріяли) / Редактор Петро Й. Потічний, упор. Петро Й. Потічний, Степан Шпак, Євген Штендера. – Торонто – Львів, 2003. – 1058 с.; Літопис Української Повстанської Армії. – Т.40: Тактичний відтинок УПА 27-й "Бастіон": Любачівщина, Томашівщина, Ярославщина (Документи і матеріяли) / Редактор Петро Й. Потічний. – Торонто – Львів, 2004. – 600 с.

[6] Літопис УПА. Нова серія. – Т. 8: Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944–1946. Документи і матеріяли. – Київ – Торонто, 2006. – 1448 стор.

[7] Крім відділу "Вовки", що перейшов у 1945 р. від ВО "Буг" до ВО "Сян", тут подано документи сотень і куренів, які діяли на даному терені протягом 1944-1947 рр. і підпорядковувалися командуванню ВО "Буг". Це, зокрема: 1) "Звіт оперативних дій УПА на Грубешівщині сотень Ягоди, Корсака і Гамалії, від 13.V. – 20.V.1944 р."; 2) звіт куреня "Галайда" за кінець серпня – листопад 1944 р., 3)

стосуються документи збірників, упорядкованих В. Сергійчуком[9] та Ю. Шаповалом[10].

Короткі відомості про значну частину загиблих вояків ВО "Буг" та підпілля на території Львівської області подані у 36 томі "Літопису Української Повстанської Армії"[11]. У 6 томі надруковано німецький переклад частини 23 числа газети "Стрілецькі вісті"[12]. Відомості, що стосуються діяльності ВО "Буг", містяться також в інших томах цієї фундаментальної наукової серії, збірнику "Повстанські могили"[13], ряді інших видань документів[14].

чотири документи відділу "Галайда II" ("Хроніка відділу "Галайда II" від 15.8 – 6.11.1945 р.", "Рейд в Підляшшя 10.8 – 5.11.45 р.", "Загальний звіт з рейду по Підляшші, переведеного відділом "Галайда II" в часі 24.7. – 7.10.1946", "Вислід провірки пвд. "Галайда II" („Чавс") з дня 5 і 6.IV.47"); 4) оперативний звіт підвідділу "Кочовики" за 10.05 – 5.10.1945 р.; 5) оперативний звіт підвідділу "Перебийніс" за 9.08 – 15.08.1945 р. Подано також інструкцію політвиховного відділу Штабу ВО "Буг" з датою 15.03.1945 р.: "Взір звіту для політвиховників відділів і підвідділів УПА-З[ахід] Буг". Інформацію, що стосується ВО "Буг", міститься також у багатьох інших документах і матеріалах даного тому, зокрема про бої на протипольському відтинку весною-влітку 1944 р. та стосовно відділів, що у 1945 – 1947 рр. тимчасово діяли на терені ТВ "Данилів" – "Галайда II", "Кочовики", "Перебийніс".

[8] Більшість документів стосуються куреня "Месники", переданого у 1945 р. від ВО "Буг" до ВО "Сян". Крім цього, з документів ВО "Буг" опубліковано опис бою сотні "Галайда І" в лісах Яворівського полігону (Львівщина) 2.09.1945 р. та звіт ст. бул. Ярослава Цьони-"Жмайла" за січень 1945 – лютий 1946 р.

[9] Сергійчук В. Український здвиг: Закерзоння. 1939–1947. – Київ, 2004. – 840 с.

[10] Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944-1947 рр.). – Київ, 2000. – 229 с.

[11] Літопис Української Повстанської Армії. – Т.36: Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини. Матеріяли до біографій (з архівних документів) / Редактор Мирослав Горбаль. – Торонто – Львів, 2002. – 1056 с.

[12] Літопис Української Повстанської Армії. – Т.6: УПА в світлі німецьких документів. Книга перша: 1942 – червень 1944 / Зібрав і впорядкував Тарас Гунчак. – Торонто, 1983. – С.176-178.

[13] Повстанські могили: Пропам'ятна книга впавших на Полі Слави вояків Української Повстанської Армії – Захід VI Воєнної Округи "Сян": Тактичних Відтинків "Лемко", "Бастіон", "Данилів" (1944-1946) / Зібрав і до друку підготував Євген Місило. – Варшава-Торонто: Видавництво "Український Архів", "Літопис УПА", 1995. – Т. 1. – 402 с.

[14] Сергійчук В. Десять буремних літ. Західноукраїнські землі у 1944-1953 рр. Нові документи і матеріали. – Київ: Дніпро, 1998 – 944 с.; Сивіцький М. Історія польсько-українських конфліктів. – Київ, 2001. – Т. III. – 432 с.; УПА в світлі документів з боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу 1942-1950 рр. (збірка документів). – Част. І. – Бібліотека українського підпільника. Ч.6. – Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів, 1957; Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944-1947 рр.). – Київ, 2000. – 229 с.

В книжковій серії "Бібліотеки Літопису УПА" вийшли мемуари чотового сотні "Галайда" Ярослава Грицая-"Чорноти"[15] та командира ВО "Буг", полковника Василя Левковича-"Вороного" і інших учасників визвольного руху із Львівщини та Любачівщини[16].

Від 1940-х років і дотепер опубліковано значну кількість спогадів, що стосуються ВО "Буг". Крім друкованих у "Літописі Української Повстанської Армії", значну цінність мають мемуари Богдана Допіри (стрілець сотні "Сіроманці")[17], Григорія Вовка (бунчужний куреня "Льви")[18], Романа Загоруйка (сотенний у курені "Романовичі")[19], Дмитра Куп'яка (к-р боївки СБ при крайовому проводі ОУН)[20], Романа Панчишина (чотовий у курені "Жубри")[21], Івана Сича (стрілець куреня "Гайдамаки")[22], Наталки Шкляр-Маґовської (зв'язкова куреня "Холодноярці")[23] та ін. Про організацію перших відділів УПА на північній Львівщині писав у листах до брата заступник к-ра ВО Мирослав Онишкевич[24].

Дослідження діяльності УПА на Львівщині не набрали належного рівня. Відповідні публікації належать переважно історикам-краєзнацям, не охоплюють всього краю і стосуються головно конкретних регіонів: Брідщини (Степан Ґоляш[25],

---

[15] Грицай-"Чорнота" Я., Грицай П. А рани не гоїлися: Спомини "Чорноти". – Львів, 2002. – 332 с.

[16] Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини та Любачівщини. – Торонто-Львів, 2003. – 448 с.

[17] Допіра Б. "Сіроманці". Відділ особливого призначення. – Львів, 2003. – 272 с.

[18] Вовк Г. Курінь УПА "Льви" // Новий час (Жидачів). – 1992. – №86. – 14 жовтня. – С.2.

[19] Загоруйко Р. Повернення зі справжнього пекла. Видання друге, доповнене. – Новий Розділ, 2004. – 603 с.

[20] Куп'як Д. Спогади нерозстріляного. – Торонто – Нью-Йорк, 1991; Львів, 1993. – 431 с.

[21] Панчишин Р. Кровавий свят-вечір // Громада (Миколаїв). – 1992. – №3. – 6 січня. – С.3; Його ж. Недокошене поле // Громада (Миколаїв). – 1992. – №22. – 28 лютого. – С.3; №23. – 3 березня. – С.3; №24. – 5 березня. – С.3; №26. – 10 березня. – С.3; №27. – 12 березня. – С.3; №29. – 17 березня. – С.3 та ін.

[22] Сич І. Ми билися гідно і завзято // Голос з-над Бугу. – Сокаль, 1998. – 16 червня. – С.3; Його ж. Стрілець "Касіян" голоситься слухняно на наказі // Голос з-над Бугу. – Сокаль, 1998. – 23 червня. – С.2; 7 липня. – С.2; 14 липня. – С.2; 21 липня. – С.2.

[23] Шкляр-Маговська Н. Спогади про минуле – незабутні // Українська ідея і чин (Львів). – 1998. – №4. – С.87-88.

[24] Онишкевич М. – "Орест". Причинок до історії УПА // Вісті комбатанта. – 1974. – Ч.1. – С.78-90; Ч.2. – С.29-38; Ч.3-4. – С.47-54; Ч.5. – С.46-54.

[25] Ґоляш С. За волю України. Боротьба УПА в повіті Броди // Броди і Брідщина. Історично-мемуарний збірник / Наукове товариство ім. Т. Шевченка. Український архів. Т.XLVII. – Торонто, 1988. – С.181-206.

Михайло Романюк[26]), Бузеччини (Іван Савчин[27]), Жовківщини і Равщини (Роман Зінкевич[28], Григорій Лупій[29], Євген Яворівський[30], авторський колектив нарису “Жовківщина”[31]), Золочівщини (Ярослав Тимусь[32]), Миколаївщини (Роман Сколоздра[33]), Мостищини (Володимир Зілінський[34]), Перемишлянщини (Роман Пастернак[35]), Радехівщини (Степан Мудрик[36]), Сокальщини і Грубешівщини (Іван Бриль[37], Іван Вашків[38], Євген Штендера-“Прірва”[39]), Яворівщини (Петро

---

26 Романюк М. Вони загинули під Шниревом // Шлях перемоги. – 2002. – 22 травня. – С. 7; Його ж. Збройне Підпілля ОУН та УПА на Брідщині // Голос відродження. – Броди, 2002. – 9 липня. – С. 1.

27 Савчин І. Буськ у вирі століть. – Львів, 1996. – 185 с.

28 Партизанськими дорогами з командиром Залізняком / Упорядкув., вступ. слово І. Гнаткевича; Редколегія: Р. Зінкевич (гол. ред.) та ін. – Дрогобич: Відродження, 1997. – 360 с.

29 Лупій Г. Подвиги сотника “Ема” // Шлях перемоги. – 1999. – 28 квітня. – С.6.

30 Яворівський Є. Нова Скварява. – Львів, 2002. – 192 с.

31 Жовківщина: Історичний нарис / відп. ред. Микола Литвин. – Жовква – Львів – Балтимор: Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, Земляцьке об’єднання “Жовківщина”, 1994. – Т.1. – 326 с.

32 Тимусь Я. Курінний “Шугай” // За вільну Україну. – Львів, 1994. – 9 лютого. – С.2.

33 Лесько М., Сколоздра Р. Ціна свободи: Миколаївщина у визвольній боротьбі в 1939-1954 рр. // Миколаївщина. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1998. – Т.1. – С.248-283; Сколоздра Р. Бойова слава України // Миколаївщина. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1998. – Т.1. – С.284-295; Його ж. Криївка над Дністром // Громада. – Миколаїв, 1996. – 25 червня. – С.2; Його ж. Сотник УПА, водій Бандери // Громада. – Миколаїв, 1997. – 8 квітня. – С.3; Його ж. Сотник УПА Іван Паньків, псевдо “Явір” // Громада. – Миколаїв, 1997. – 10 травня. – С.3.

34 Зілінський В. В борні за Україну (Мостищина). – Дрогобич: Відродження, 2006. – 752 с.

35 Пастернак Р. Не вмре слава героїв. – Перемишляни, 2000. – 160 с. та ін.

36 Мудрик-Мечник С. Радехівщина у боротьбі за Українську Самостійну Державу: Спомини колишнього учасника ОУН-УПА. – Львів, 1994. – 72 с.

37 Бриль І. “А мій миленький в курені “Ема”... // Новини Прибужжя. – Червоноград, 1991. – 3 жовтня. – С.2; Його ж. Від смерті в безсмертя // Новини Прибужжя. – Червоноград, 1995. – 25 жовтня. – С.2; Його ж. Герої сорокових // Новини Прибужжя. – Червоноград, 1991. – 25 грудня. – С.2; Його ж. За Україну, за її волю // Новини Прибужжя. – Червоноград, 1993. – 7 серпня. – С.2; Його ж. Людолови сорокових // Новини Прибужжя. – Червоноград, 1996. – 31 травня. – С.3; 7 червня. – С.4; Його ж. Перепоховання командира “Ема” // Державність. – 1992. – №3. – С.53; Його ж. Себечів // Надбужанщина. Історично-мемуарний збірник. – Т. 3. – Нью-Йорк – Париж – Сидней – Торонто, 1994. – С.321-329.

38 Вашків І. Сокаль і Прибужжя. – Львів: Каменяр, 2000. – 260 с.

39 Прірва Є. Дії УПА на оперативному терені між Сяном і Бугом 1944 – 1947 // Надбужанщина. Історично-мемуарний збірник. – Т.3. – Нью-Йорк – Париж – Сидней – Торонто, 1994. – С.64-92.

Кіндратович[40]). У цих нарисах подано відомості про діяльність відділів УПА, самооборонних кущових відділів (СКВ), боївок ОУН, їх командирів та стрільців у відповідних регіонах. Окремо слід відмітити нариси Михайла Романюка про сотню "Дружинники" (сотня к-ра "Свободи")[41] та сотню "Непоборні" (сотня к-ра "Малинового")[42], а також упорядковану Євгеном Луньом збірку спогадів з Яворівщини[43]. Діяльність УПА на Грубешівщині, Холмщині і Любачівщині у пов'язанні із ВО "Буг" з'ясована у вступних статтях Петра Й. Потічного до 39 і 40 томів "Літопису Української Повстанської Армії"[44].

Григорій Дем'ян є автором ряду наукових біографічних нарисів про командирів УПА, які діяли на території ВО "Буг", зокрема про Ярослава Бідюка-"Воліна", Івана Капала-"Бродягу", Степана Новицького-"Вадима" та ін.[45] Ґрунтовністю вирізняється також нарис Юрія Лопатинського та Лева Шанковського про бій сотні "Галайда І" 21 березня 1945 р. біля с. Зіболки, де крім опису бою подано докладний аналіз його тактики[46]. Участь колишніх вояків дивізії "Галичина" та інших українських підрозділів німецької армії у відділах ВО "Буг" частково висвітлена у працях

---

[40] Кіндратович П. З когорти незламних // Яворівщина. – Яворів, 1997. – 20 вересня. – С.2; Його ж. Повстанські лікарі та шпиталі на Яворівщині / копія авторського машинопису зберігається в домашньому архіві В. Мороза.

[41] Романюк М. Сотня УПА "Свободи" // Український визвольний рух. – Львів, 2003. – Зошит 1. – С.97-124.

[42] Романюк М. Сотня УПА "Непоборні" // Український визвольний рух. – Львів, 2006. – Зб. 6. – С.184-210.

[43] Яворівщина у повстанській боротьбі ХХ ст.: розповіді учасників і очевидців / НАН України. Інститут народознавства. Записав і упорядкував Є. Луньо. – Т. 1: Наконечне Перше, Наконечне Друге. – Львів: Літопис, 2005. – 576 с.

[44] Потічний П. Початки УПА на Холмщині // Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 39: Тактичний відтинок УПА 28-й "Данилів": Холмщина і Підляшшя (Документи і матеріяли) / Редактор Петро Й. Потічний, упор. Петро Й. Потічний, Степан Шпак, Євген Штендера. – Торонто – Львів, 2003. – С.7-18; Його ж. 27 Тактичний Відтинок УПА – "Бастіон" // Літопис Української Повстанської Армії. – Т.40: Тактичний відтинок УПА 27-й "Бастіон": Любачівщина, Томашівщина, Ярославщина (Документи і матеріяли) / Редактор Петро Й. Потічний. – Торонто – Львів, 2004. – С.7-14.

[45] Дем'ян Г. Бандерівці. Книга 1. – Київ: Українська Видавнича Спілка, 2000. – 130 с.; Його ж. Командир Холмського тактичного відтинку УПА // Державність. – 1992. – №3. – С.47-50; Його ж. Степан Новицький-"Спец" // Хвилі Стрия. – Стрий: Щедрик, 1995. – С.127-132.

[46] Лопатинський Ю., Шанковський Л. Сотня проти бригади (бій сотні УПА "Галайда І" проти бригади ВВ НКВД в Жовківщині) // Вісті комбатанта. – 1961. – Ч. 1-2. – С. 9-17.

Андрія Боляновського[47]. В узагальнюючих монографіях Анатолія Кентія, Юрія Киричука, Миколи Лебедя, Петра Мірчука, Анатолія Русначенка, Сергія Ткаченка, Лева Шанковського епізодично подаються факти із бойової діяльності відділів УПА на території ВО "Буг", окремого розгляду цієї тематики немає[48].

У т. зв. радянській історіографії про діяльність УПА на Львівщині були лише епізодичні тенденційні і перекручені згадки. Докладніше йшла мова лише про переговори сотенного Миколи Олійника-"Орла" із сокальським крайсгауптманом Нерінґом навесні 1944 р.[49]

Останньо з'явилася досить докладна, хоч і не без недоліків, праця польського автора Ґжеґожа Мотики "Українська партизанка"[50], в якій увагу приділено і збройному протистоянню УПА і АК на терені Львівщини. З нових досліджень польських авторів варто теж згадати статті Маріуша Зайончковського[51], зокрема і спільні з Ґжеґожем Мотикою[52].

---

[47] Боляновський А. Дивізія "Галичина". Історія. – Львів, 2000. – 528 с.; Його ж. Українські військові формування в збройних силах Німеччини (1939-1945). – Львів, 2003. – 686 с.

[48] Кентій А. Нарис боротьби ОУН-УПА в Україні (1946-1956 рр.) / Інститут історії України НАН України. – Київ, 1999. – 111 с.; Його ж. Українська повстанська армія в 1944-1945 рр./ Інститут історії України НАН України. – Київ, 1999. – 219 с.; Киричук Ю. Нариси з історії українського національно-визвольного руху 40-50 років XX століття. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2000. – 305 с.; Лебедь М. УПА. Частина І. Німецька окупація України. – [Рим], 1946. – 129 с.; Мірчук П. Українська Повстанська Армія. 1942-1952. Документи і матеріали. – Львів: Просвіта, 1991. – 448 с.; Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х роках. – Київ: Пульсари, 2002. – 519 с.; Ткаченко С. Повстанческая армия: тактика борьбы / Под общ. ред. А. Е. Тараса. – Минск: Харвест; Москва: АСТ, 2000. – 512 с.; Шанковський Л. Українська Повстанча Армія // Історія українського війська (1917-1995) / Упорядник Я. Дашкевич. – Львів: Світ, 1996. – С.482-695.

[49] Як і проти кого боролася ОУН-УПА // Політика і час. – 1991. – №8. – С.66-81 та ін.

[50] Motyka G. Ukraińska partyzantka 1942–1960. Działalność Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i Ukraińskiej Powstańczej Armii. – Warszawa: Rytm, 2006. – 720 s.

[51] Zajączkowski M. Sprawa agenturalno-śledcza kryptonim "Zabiała". Kulisy procesu Jan Szpontaka "Zalizniaka" // Służby biezpieczeństwa Polski i Czechoslowacji wobec ukraińców (1945–1989). Z warstatów badawczych / red. G. Motyka. – Warszawa, 2005. – S. 119-205.

[52] Motyka G., Zajączkowski M. Jak w PRL historię poprawiano // Służby biezpieczeństwa Polski i Czechoslowacji wobec ukraińców (1945–1989). Z warstatów badawczych / red. G. Motyka. – Warszawa, 2005. – S. 270-296.

Найбільш докладно діяльність ВО "Буг" представлена у довіднику Петра Содоля "Українська Повстанча Армія, 1943–49"[53]. Автор подає реєстр командирів від чотових та почту сотні і вищих; короткі біографічні довідки працівників військового штабу ВО, командирів групи, тактичних відтинків та куренів; реєстр друкованих видань (періодики та брошур); структуру ВО в різні періоди її діяльності; історію ВО "Башта".

На базі спогадів В. Левковича-"Вороного" підготував короткий нарис про ВО "Буг" Іван Губка[54]. Йому ж належать нариси про бої під Великою Горожанною, Каровом, Островом, Пирятином, Уневом, а також про різні факти діяльності УПА на Львівщині[55]. Однак всі без винятку праці І. Губки містять значну частку художнього вимислу, а тому їх наукова вартість досить низька.

Протягом 1997–2005 р. Володимир Мороз опублікував ряд науково-популярних статей: біографічні нариси про деяких командирів, історію "Повстанчої групи ім. Перуна", а також узагальнюючі нариси про діяльність УПА на Городоччині та Миколаївщині[56].

---

[53] Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943-49. Довідник. – Нью-Йорк: Пролог, 1994. – 199 с.; Довідник II. – Нью-Йорк: Пролог, 1995. – 295 с.

[54] Губка І. Воєнна Округа (ВО-2) // Губка І. Дорогою боротьби: історичні замальовки. – Част. І. – Львів, 2004. – С. 374-410.

[55] Губка І. Велика Горожанна. Битва за свободу 9 січня 1945 року // Губка І. Дорогою боротьби (етапи і зони). – Част. III. – Львів, 2006. – С. 147-250; Його ж. Карів // Губка І. Дорогою боротьби: історичні замальовки. – Част. І. – Львів, 2004. – С. 411-512; Його ж. Острів // Губка І. Дорогою боротьби: історичні замальовки. – Част. І. – Львів, 2004. – С. 330-373; Його ж. Пирятин: Перемога і трагедія. – Львів, 2000. – 128 с.; Його ж. Пирятин: перемога і трагедія. – Львів, 2002. – 292 с.; Його ж. Унівська битва. – Львів: Афіша, 2004. – 136 с.; Його ж. Боротьба продовжується! // Губка І. Дорогою боротьби (етапи і зони). – Част. III. – Львів, 2006. – С. 251-446.

[56] Мороз В. Баран Василь, с. Василя // Визвольний шлях. – 2002. – Кн.12. – С.24-25; Його ж. Бій в Тучапах // Народна думка. – Городок, 2000. – 18 жовтня. – С.3; Його ж. Бій куреня "Гонти" біля Стоків // Галицький шлях. – Перемишляни, 1999. – 12 жовтня. – С.1; 15 жовтня. – С.2; Його ж. Білогуб Дмитро Климович // Енциклопедія Сучасної України / НАН України; Наукове товариство ім. Т. Шевченка; НАН України. Інститут енциклопедичних досліджень. – Київ, 2003. – Т. 2. – С. 807; Його ж. Білогуб Дмитро, с. Клима // Визвольний шлях. – 2002. – Кн.12. – С.30-31; Його ж. Боївка Служби Безпеки ОУН // Визвольний шлях. – 2002. – Кн.12. – С.31-32; Його ж. Василь Баран-"Гефайст" // Нація і держава. – Львів, 1998. – №6. – С.4; Його ж. Вшануймо братів Онишкевичів // Голос з-над Бугу. – Сокаль, 1998. – липень; Його ж. Дмитро Слюзар-"Арпад"-"Кметь"-"Золотар" // Новий час. – Жидачів, 1999. – 6 листопада. – С.2,4; Його ж. Дмитро Слюзар-"Арпад"-"Кметь"-"Золотар" // Відродження. – Жовква, 1999. – 13 жовтня. – С.2; Його ж. До зброї // Народна думка. – Городок, 2000. – 25 жовтня. – С.2; Його ж. Зиновій Тершаковець – крайовий провідник ОУН // Родина Тершаковців: учений, політик, подвижник національної ідеї. Матеріали науково-практичної конференції. Львів,

Крім цього, опубліковано короткі енциклопедичні довідки про ВО "Башта" і ВО "Буг"[57] та огляд підпільних періодичних видань ОУН і УПА на території Львівської області, зокрема й видань ВО "Буг"[58].

* * *

Створення відділів Української Повстанської Армії на Львівщині базувалося на попередній роботі Організації Українських Націоналістів. Вона включала військовий вишкіл членів і симпатиків ОУН, розвідку, збір і зберігання зброї та спорядження, облік придатного до військової служби населення й ін. Зрештою, ОУН була політично-військовою організацією із відповідними завданнями та дисципліною.

Використовувався попередній досвід повстанської боротьби. У вересні 1939 та червні – липні 1941 рр. в Західній Україні, зокрема і на Львівщині, діяли збройні відділи націоналістів[59]. Вони займалися самообороною українських сіл, роззброювали відступаючі польські та радянські війська, а здобуту зброю ховали на майбутнє, в окремих місцевостях проголошували українську державність і формували адміністрацію.

4 листопада 2003 р. / Львівський національний університет ім. І. Франка, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, фонд духовного відродження ім. Митрополита Андрея Шептицького. Відп. ред. Іван Гель. – Львів, 2005. – С. 41-67; Його ж. Підпільники з Служби Безпеки брати Думичі // Відродження. – Жовква, 1999. – 13 жовтня. – С.2; Його ж. Повідомлення про смерть Зиновія Тершаковця // Український визвольний рух / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху. – Львів, 2005. – Зб. 4: Боротьба народів Центрально-Східної Європи проти тоталітарних режимів у XX ст. – С.28-34; Його ж. Повстанча група імені Перуна // Народна думка. – Городок, 1999. – 2 листопада. – С.1-2; Його ж. Радехівці – командири відділів Воєнної Округи УПА "Буг" // Народна справа. – Радехів, 2002. – 13 вересня. – С.3; Його ж. УПА на Городоччині // Народна думка. – Городок, 1997. – 8 жовтня. – С.2; 11 жовтня. – С.2; 15 жовтня. – С.2; Його ж. УПА на Миколаївщині // Громада. – Миколаїв, 1999. – 29 жовтня. – С.2; 3 листопада. – С.2; 5 листопада. – С.3; 10 листопада. – С.2.

57 Мороз В. "Башта" // Визвольний шлях. – 2002. – Кн.12. – С.26-27; Його ж. "Буг" // Визвольний шлях. – 2002. – Кн.12. – С.32-38.

58 Мороз В. Підпільна преса ОУН і УПА на території Львівської области // Визвольний шлях. – 2001. – Кн.9. – С.44-48; Передрук: Збірник праць науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2001. – Вип. 9. – С.217-222.

59 Зокрема, на території Золочівської, Львівської та Равської округ у вересні 1939 р. у повстанських відділах взяли участь не менше 358 осіб. Про це див.: Кучерук О. Українське повстання вересня 1939 року на Західній Україні // Пам'ять століть. – 2000. – №5. – С.143-151; Руккас А. Бойові дії загонів ОУН у вересні 1939 р. // Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск до 60-річчя УПА. – Дрогобич, 2002. – С.385-395.

Відповідно до рішень III Конференції ОУН від весни 1943 р. на Львівщині, як і в усій Галичині, активізовано військову роботу мережі ОУН. Створені військові команди, які організували вишкіл членів та симпатиків ОУН. Результатом цього було створення у Львівській обл. восени того ж року перших відділів Української Народної Самооборони (УНС). Тут, на відміну від гірських карпатських районів Дрогобицької і Станиславівської обл., відділи УНС творено чисельністю до чоти. Обласним командиром УНС був військовий референт обласного проводу ОУН "Ярема" (Остап Линда), його заступником – "Богдан" (Мирослав Онишкевич). На початку 1944 р. в кожній окрузі було по кілька окремих чот і роїв УНС. Наприклад, в Золочівщині в той час діяли підрозділи (чоти) "Лапайдуха" (Роман Загоруйко), "Іванка" (Іван Котула), "Малинового" (Мар'ян Кравчук) та "Чорногори" (Михайло Карпій). У Сокальській окрузі до лютого 1944 р. підрозділи сотні УНС к-ра "Корсака" (Іван Козярський) мали ряд боїв і сутичок з німцями (20.01.1944 р., с. Топорів, тепер Буського р-ну) та червоними партизанами (27.01.1944 р., с. Нивиці; 8.02.1944 р. – с. Радванці; 9.02.1944 р. – с. Яструбичі – всі тепер Радехівського р-ну). Слід згадати, що один із перших відділів УНС – сотня "Сіроманці" – почала формуватися на території Львіської області, в лісі біля с. Молодинче (тепер Жидачівського р-ну), і вже згодом відійшла в Станиславівську обл.; її ядро склали повстанці з Бібреччини, Ходорівщини та Яворівщини, першим к-ром був "Верх" (імовірно, Андрій Тучапець).

УНС у грудні 1943 р. прийняла назву УПА-Захід. Тоді ж на основі УНС у Львівській обл. була створена воєнна округа "Буг", яка отримала в УПА-Захід порядковий номер 2 (як часто вживалося – ВО 2 "Буг")[60]. На низових ланках переформування відділів УНС в УПА відбулося у лютому – березні наступного року. Першим командиром ВО "Буг" став "Ярема" (О. Линда), його заступником –"Богдан" (М. Онишкевич).

ВО "Буг" охопила територію сучасної Львівської обл. на північ від Дністра (за винятком центральної і східної частини Перемишлянського р-ну). На початку 1945 р. приєднано решту Перемишлянського р-ну, а також територію Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. До ВО "Буг" деякий час входили українські етнічні землі, які перебували у складі Польщі (Грубешівщина, Любачівщина, Томашівщина, Холмщина). До середини 1945 р. ці

---

[60] В той час у переважній більшості випадків вживалася назва "воєнна округа", хоча правильніше "військова округа".

землі (т. зв. Закерзоння) із підпорядкування ВО 2 "Буг" передані ВО 6 "Сян". У вересні 1944 приєднано ВО 1 "Башта" (м. Львів), відділи якої базувалися на території ВО 2 "Буг". Територія ВО 2 "Буг" у 1944 р. співпадала із Львівською областю ОУН, а відтак із створеним на її основі Львівським краєм.

У 1944 р. Львівська область ОУН складалася із округ: Городоцької (Львівської сільської; №21), Золочівської (№22), Равської (№23), Сокальської (№24) та Холмської (№25) а ті, в свою чергу, з повітів, повіти – з районів, райони – з кущів (підрайонів), кущі – з станиць, які були найнижчою ланкою адміністративно-територіального поділу організації. Межі округ переважно співвідносилися із межами округами (крайсами) за німецьким окупаційним адміністративно-територіальним поділом, повітів – із межами повітового поділу польської держави до 1939 р. Влітку 1944 р. обласному проводу ОУН Львівської обл. підпорядковано мережу міста Львова. До того вона мала статус окремої області і разом із Львівською областю ОУН входила до складу краю Західні українські землі (ЗУЗ). Наприкінці 1944 р., після реорганізації мережі ОУН в Галичині, на базі Львівської області створено Львівський край (ЛК), який на середину 1945 р. складався з Городоцької, Золочівської, Рогатинської і Сокальської округ.

ОУН Львівської області / краю, давши початок діяльності УПА, перебувала з нею в постійному тісному зв'язку, беручи на себе функції підпільної адміністрації, мобілізації, тилового забезпечення, суспільної опіки, а також, значною мірою, функції розвідки і контррозвідки, зв'язку, пропаганди, медичного забезпечення, військового вишколу, постачання зброї, боєприпасів і військового спорядження. Ефективну співпрацю між ОУН і УПА забезпечував к-р воєнної округи УПА, який одночасно займав пост військового референта обласного / крайового проводу ОУН і за посадою був зверхником для всіх членів ОУН підзвітного терену у військових справах.

У структурі ОУН діяла військова референтура, яка, відповідно до свого основного завдання, також носила назву організаційно-мобілізаційної референтури. Вона займалася військовим вишколом членів і симпатиків ОУН; забезпеченням зброєю, боєприпасами і спорядженням, їх належним доглядом; організацією активної і пасивної самооборони населення. Окружний військовий (організаційно-мобілізаційний) референт підпорядковувався окружному провідникові ОУН і к-рові ВО УПА як військовому референтові обласного / крайового проводу ОУН. Окремі ділян-

ки праці військової (організаційно-мобілізаційної) референтури курували працівники відповідних відділів військового штабу ВО. В структурі військової (організаційно-мобілізаційної) референтури у 1944 р. сформовано підрозділ розвідки із жандармерією, який підпорядковувався також керівникові відділу розвідки військового штабу ВО. Працівники повітових і окружних організаційно-мобілізаційних референтур ОУН у 1944–1945 рр. в документах УПА пізнішого періоду фігурують як працівники команд тактичних відтинків УПА, тобто навіть формально прирівняні до них. Наказом УПА-Захід ч. 12 від 28 квітня 1945 р. організаційно-мобілізаційні референтури було ліквідовано, їхніх працівників доручено розподілити між підрозділами УПА, а функції оргмобів передано командирам тактичних відтинків УПА.

Діяльність УПА на Львівщині можна розділити на 4 періоди: німецької окупації (кінець 1943 – липень 1944), масової повстанської боротьби (2 половина 1944), партизанський (1945 – 1946), збройного підпілля (2 половина 1946 – початок 1950-их).

Період німецької окупації – творення та вишкіл відділів ВО 2 “Буг”. Основні завдання діяльності: 1) формування власних збройних сил і підготовка до боротьби із радянською окупацією (вишкіл відділів, забезпечення їх військових спорядженням, одягом та харчами); 2) захист українського населення від грабунку німецькою окупаційною владою, польськими та радянськими збройними формуваннями.

Відділи УПА на початку 1944 р. дещо активніше творилися в північній частині Львівщини. Ще у грудні 1943 р. на базі теренових боївок та боївок Служби Безпеки ОУН Равської і Сокальської округ почав формуватися бойовий відділ під командуванням “Галайди” (Тарас Онишкевич), який у березні 1944 р. став сотнею УПА.

Додатковий поштовх із творення відділів у північній і західній частині Львівщини дало прибуття у грудні 1943 р. з Карпат сотні УНС “Трембіта” під командуванням “Бродяги” (Іван Капало). Її досвічені вояки склали основу для кількох нових відділів УПА на Львівщині. Два рої з третьої чоти відійшли в Сокальщину до сотні УНС “Корсака” (Івана Козярського), чотовий “Петренко” з групою вояків – у Любачівщину і Яворівщину. На місці, у Жовківщині, залишилася чота “Чорноморця”, на базі якої до березня сформовано сотню “Пролом” з к-ром “Бродягою” (І. Капало)[61]. Тоді

---

[61] “Чорноморець”. Сотня “Трембіта” // Літопис Української Повстанської Армії. – Торонто, 1989. – Т.12: Третя Подільська Воєнна Округа УПА “Лисоня”. Документи і матеріали / ред. Є. Штендера. – С.227-229.

ж до ВО "Буг" прибула група командирів з УПА-Північ: "Антон", "Гамалія", "Залізняк", "Морозенко", "Недоля", "Орел", "Лис" (Михайло Хвалібота), "Чорнота", "Чумак" та ін.

Протягом перших місяців 1944 р. у Сокальській окрузі створені три сотні: 1) к-ра "Корсака" (І. Козярський), яка пізніше отримала назву "Тигри" (Сокальський повіт); 2) "Перекотиполе" (к-р "Гамалія"), згодом перейменована на "Крилачі" (Радехівський повіт); 3) к-ра "Орла" (Микола Олійник), розформована 15 квітня 1944 р. (Кам'янська-Струмилівський повіт).

Першу відому значну акцію УПА на Львівщині здійснили сотні під командуванням "Галайди" і "Корсака" спільно з окружною боївкою СБ "Марка" (Іван Блащук), напавши на німецьку в'язницю в м. Сокалі у березні 1944 р., однак акція не мала успіху і повстанці відступили.

Перший курінь УПА північної Львівщини під командуванням "Галайди" (Т. Онишкевич) створений в кінці березня у складі трьох сотень: к-рів "Ема" (Дмитро Пелип), "Бродяги" (І. Капало) і "Корсака" (І. Козярський). До штабу куреня увійшли 1-й заступник "Богдан" (Мирослав Онишкевич), 2-й заступник к-ра "Нечипір" (Зиновій Мазуркевич), політвиховник "Ватюга" (Василь Ваврук), к-р зв'язку "Лисай" (Мар'ян Шульган). 31 березня 1944 р. усі три сотні повели наступ на осередок польських збройних формувань у с. Острів (тепер Сокальського р-ну Львівської обл.), який був знищений. У бою курінний "Галайда" (Т. Онишкевич) був важко поранений і 1 квітня помер[62]. Створену ним сотню на честь першого командира названо "Галайда". Протягом квітня – травня 1944 р. у Равській та Сокальській округах створено ще 8 нових сотень.

Зимою-весною 1944 р. в інших регіонах Львівщини відбувалося подібне творення відділів УПА.

У Яворівському повіті 16 березня почала творитися сотня "Переяслави", яка на літо розрослася до однойменного куреня (к-р "Лев", якого змінив "Дністер"). У серпні 1944 р. цей курінь мав 5 сотень загальною чисельністю понад 900 стрільців.

До УПА в кінці березня 1944 р. перейшов заступник окружного команданта поліції у Рава-Руській Іван Шпонтак разом із 20 поліцаями у повному озброєнні. На їх основі 1 квітня 1944 р. створена сотня "Месники" під командуванням "Залізняка" (І. Шпонтак).

---

[62] Докладніше опис бою див.: Грицай-"Чорнота" Я., Грицай П. А рани не гоїлися: Спомини "Чорноти". – Львів, 2002. – С.60-65.

Від березня 1944 р. на території Львівської сільської (Городоцької) округи почала формуватися сотня "Льви", яка протягом квітня–травня розрослася до однойменного куреня на чолі з к-ром "Вільхою"-"Липеєм"(Ілько Рачок).

На терені Холмської округи на основі відділу УНС "Очерета" (Данило Микилита) та інших боївок, що діяли з кінця 1943 – початку 1944 рр., сформовано сотню "Вовки" на чолі з "Ягодою" (Мар'ян Лукасевич) та чоту "Кармелюка" (Петро Данилюк).

На основі відділів УНС у Золочівській окрузі протягом перших місяців 1944 р. створено сотні "Чорногори" (М. Карпій), "Іванка" (І. Котула), "Малинового" (М. Кравчук), "Ткаченка" (Михайло Цимбалко), а також відділ "східняків" к-ра "Сокола", зведені у курінь на чолі з "Шугаєм" (Григорій Котельницький).

На території і у підпорядкуванні ВО 2 "Буг" навесні – влітку 1944 р. перебували відділи з інших теренів: сотня "Сіроманці" з ВО 3 "Лисоня" (УПА-Захід), курені к-рів "Остріжського" (Олексій Громадюк) з УПА-Північ та "Наливайка" (Степан Савчук) з УПА-Південь.

У квітні–травні 1944 р. на основі штабу першого куреня північної Львівщини сформовано військовий штаб ВО "Буг" (ВШВО II) на чолі з М. Онишкевичем. Він складався з відділів – оперативного (I), розвідки (II), постачання (III), організаційно-мобілізаційного (IV), вишкільного (V), політвиховного (VI), інспекторського (VII), санітарного, а також підрозділів зв'язку, польової жандармерії, охорони. Власне тоді остаточно оформилася структура ВО "Буг". Тоді ж, у травні 1944 р., командиром ВО "Буг" замість "Яреми" (О. Линди) призначений "Вороний" (Василь Левкович).

15 квітня 1944 р. почався вихід друкованого органу Воєнної округи "Стрілецькі Вісті" (редактором до вересня 1945 р. був "Ігор" – Ігор Сушко). Однак перше число цього видання мало назву "Пімста" і вийшло за редакції "Ватюги" (В. Ваврук).

Весною – на початку літа 1944 р. відділи ВО "Буг" мали ряд боїв із німцями, зокрема коло с. Стенятина, нині територія Польщі (19.04.1944 р.), у с. Карові Сокальського р-ну (11.05.1944 р.), у Миколаївських лісах (друга половина червня 1944 р.) та ін. За переговори із німецькими чинниками, незважаючи на заборону командування, 15 квітня 1944 р. розстріляно сотенного "Орла" (М. Олійник), а його відділ розформовано.

Ще один фронт на Львівщині від кінця 1943 р. був проти червоних партизанів. Більші бої з більшовиками мали місце, зокрема, у с. Яструбичах Радехівського р-ну (7.05.1944 р.), Равських лісах (6.06.1944 р.) та ін.

Тоді ж набули запеклого характеру бої із польськими збройними відділами Армії Крайової (АК) та ін., які фактично становили окремий фронт по лінії Любачів – Рава-Руська – Грубешів. Бойовими діями на цьому відтинку керували інспектор Крайового військового штабу УПА-Захід поручник "Вадим" (Степан Новицький) та "Богдан"-"Орест" (М. Онишкевич). Сотні ВО "Буг" ("Ведмідь", "Вовки", "Галайда", "Крилачі", "Месники", "Перебийніс", "Пролом", "Тигри", к-ра "Лиса" та ін.) разом із куренями "Остріжського", "Наливайка" і сотнею "Сіроманці", а також тереновими боївками планомірно вели наступ на польські збройні формування, які намагалися закріпитися на етнічних українських землях і відстоювати їх приналежність до Польщі. Протягом березня – червня 1944 р. польські військові формування були витіснені з території Равського, Сокальського, східної частини Любачівського, Томашівського, південно-східної частини Грубешівського повітів. Більші бої з польськими збройними формуваннями на цьому відтинку: с. Острів Сокальського р-ну (31.03.1944 р.); с. Посадів (9.04.1944 р.), с. Андріївка (21.05.1944 р.), коло сіл Річиця, Жерники, Ульгівок (2.06.1944 р.) – всі нині знаходяться на території Польщі. Україно-польське збройне протистояння – т. зв. "третій фронт" УПА – поширювався на всі місцевості Львівщини, де діяли польські збройні формування.

На початку червня 1944 р. перша сотня куреня "Льви" (к-р "Санчо", після нього "Дир" – Петро Чемерис) вирушила у рейд за межі ВО 2 "Буг" у Карпати, де мала ряд сутичок із німцями, а 11–15 липня 1944 р. взяла участь в охороні Першого Великого Збору Української Головної Визвольної Ради (біля с. Сприня Самбірського р-ну Львівської обл.). Ця ж сотня 5 серпня 1944 р. коло с. Свидник Турківського р-ну Львівської обл. першою із відділів ВО "Буг" прийняла присягу воїна УПА, яку затвердила УГВР. Після цього у вересні 1944 р. "Льви" повернулися назад на терен ВО "Буг".

У травні 1944 р. у ВО "Буг" розпочато формування кавалерійських підрозділів. Цим займався інструктор кавалерії при ВШВО підполковник армії УНР "Хорольський" (Дмитро Вернигор-Білогуб). До серпня 1944 р. сформовано одну чоту (к-р "Шрамченко"), яку прикріплено до куреня "Галайда". Влітку 1944 р. підрозділи кавалерії існували при деяких інших відділах, зокрема сотні "Пролом" (рій), курені "Переяслави" (чота "Черемшини").

Під час переходу радянсько-німецького фронту у липні 1944 р. частина відділів ВО "Буг" потрапила у міжфронтову поло-

су та звела ряд боїв із фронтовими частинами супротивників, що привело до часткового або повного розгрому деяких сотень.

Прихід радянської влади на Львівщину ознаменувався початком періоду масової повстанської боротьби. На цей процес вплинула примусова мобілізація до Червоної армії (ЧА) та широкомасштабна пропагандистсько-організаційна акція ОУН і УПА за ухилення від призову на фронт. Частина тих, що перейшли на нелегальне становище, були мобілізовані до підрозділів ВО "Буг", самооборонних кущових відділів (СКВ) та адміністративних боївок (АБ). В тому часі створено ряд нових сотень та куренів УПА. Протягом літа–осені 1944 р. відбулися два випуски підстаршинської школи, які здійснили к-ри "Горинь" (Василь Ільків) і "Чавун" (Роман Чайковський). У серпні 1944 р. ВО Буг" нараховувала більше 40 сотень. На підставі цього можна припускати, що її загальна чисельність становила понад 6 тис. стрільців (без відділів з інших ВО, які діяли на Львівщині). Командирові ВО "Буг" як військовому референтові обласного (пізніше крайового) проводу ОУН також підлягали самооборонні кущові відділи, які часто нараховували кілька чот і чисельно дорівнювали сотні; часом вони творили т. зв. сотні самооборони чи теренові сотні. Наприклад, в тодішньому Комарнівському р-ні у серпні – жовтні 1944 р. СКВ діяли т. зв. "Повстанчою групою імені Перуна" (бл. 150 вояків). ВШВО також контролював бойову діяльність адміністративних боївок (АБ) та боївок служби безпеки ОУН (БСБ). У серпні 1944 р. проведено поділ території ВО "Буг" на тактичні відтинки, що в той час були не стільки структурними одиницями, а тереном, визначеним для дій певних відділів. Повної інформації про цей поділ немає. Відомо, що тактичний відтинок №1 – це Равщина, №2 – імовірно, Любачівщина, №3 – Сокальщина, №4 – імовірно, Золочівщина, №5 – райони на південь від Львова.

З метою ліквідації повстанців "нова" радянська влада залучила до боротьби з УПА значні каральні сили. У Львівській області УРСР внутрішні війська НКВД станом на жовтень 1944 р. нараховували понад 6,5 тис. осіб, прикордонні війська НКВД на жовтень 1945 р. – понад 2 тис., війська НКВД з охорони залізниць у 1944–1945 рр. – кількасот. А оскільки терен ВО "Буг" захоплював і частину Дрогобицької, а згодом і частину Станиславівської областей за радянським поділом, то до боротьби проти відділів воєнної округи залучалися війська НКВД, що перебували в них. Для протиповстанської боротьби почали організовувати винищувальні батальйони, які, зокрема, на кінець 1945 р. становили в Львівській області УРСР 4106 осіб. Крім цього, активно

використовувалися фронтові військові частини ЧА, співробітники райвідділів НКВД і НКГБ, дільничі міліціонери. До того слід враховувати, що право носити зброю мали посадові особи: секретарі, керівники відділів і інструктори райкомів, міськкомів і обкомів КП(б)У і комсомолу, голови і керівники відділів виконкомів, керівники районних структур виконавчої влади (прокурори, керівники відділів зв'язку, дорожного управління, управління заготовок і т. ін., згодом навіть голови і працівники сільрад. Отже, починаючи від осені 1944 р., повстанцям ВО "Буг" орієнтовно протистояло понад 20 тис. озброєних супротивників. Окупанти також розпоряджалися значними матеріальними ресурсами та засобами транспорту і зв'язку (мережа автомобільних доріг та колій, засоби пересування по них, телефон, телеграф, радіостанції і т. п.). Наприклад, у Куликівському р-ні у 1945 р. перебували три гарнізони внутрішніх військ НКВД (140-180 осіб), 10 збройних відділів для охорони колгоспів, радгоспів та лісорубів (218 осіб), 19 винищувальних батальйонів (понад 230 осіб).

Відділи ВО "Буг" протягом 2 половини 1944 р. мали великі бої із фронтовими частинами ЧА, прикордонними та внутрішніми військами НКВД[63]. Відділи здійснили наскоки на райцентри Комарно (19.08.1944 р.) та Глиняни (3.01.1945 р.), інші бойові акції. Інколи на території ВО "Буг" мали бої відділи сусідніх ВО, наприклад, волинський курінь "Садка" (Буський р-н, осінь 1944 р.); сотні "Полтавці" і "Верховинці" ("Сіроманці") з ВО 3 "Лисоня" (наскок на райцентр Нові Стрілища 17.12.1944 р.). Командування воєнної округи оцінювало ворожі втрати на своєму терені за серпень–жовтень 1944 р. на 2 тис. вбитих і поранених.

Частина відділів УПА (як правило, новосформованих) протягом серпня – жовтня 1944 р. зазнали значних втрат і були ліквідовані як військові одиниці. Серед них були курені

---

[63] *Це, зокрема, бої в с. Пирятин Жовківського р-ну (19.08.1944 р.), біля с. Коровиця Яворівського р-ну (26.08.1944 р.), с. Жовтанці Кам'янка-Бузького р-ну (26.08.1944 р.), с. Дідилів Кам'янка-Бузького р-ну (28.08.1944 р.) с. Карів Сокальського р-ну (28.08.1944 р.), с. Барані Перетоки Сокальського р-ну (3.09.1944 р.), біля с. Стоки Перемишлянського р-ну (9.08.1944 р.), ліси на схід від м. Миколаїв (13.09.1944 р.), між селами Переволочна і Баймаки Буського р-ну (13.09.1944 р.), між селами Киї і Нестаничі Радехівського р-ну (17.09.1944 р.), с. Трійця Радехівського р-ну (18.09.1944 р.), с. Гологори Золочівського р-ну (30.09.1944 р.), с. Смолин Яворівського р-ну (27.10.1944 р.), с. Соколя Буського р-ну (8.10.1944 р.), с. Андріївка Радехівського р-ну (27.10.1944 р.), с. Яструбичі Радехівського р-ну (4.11.1944 р.), с. Торки Сокальського р-ну (8.11.1944 р.), с. Велика Горожанна Миколаївського р-ну (9.01.1945 р.).*

"Переяслави" (Яворівщина), к-ра "Ударника" (Кам'янеччина), к-ра "Ґонти" (Бібреччина), "Гайдамаки" (західна Сокальщина), "Льви" (Миколаївщина – Городоччина) та ряд окремих сотень. Восени 1944 р. територію ВО 2 "Буг" залишили курені к-рів "Остріжського" і "Наливайка" та сотня "Сіроманці". На терені Городоччини – Миколаївщини, де не залишилося відділів УПА, в листопаді 1944 р. створено новий курінь "Жубри". Тоді ж сотню "Месники" (Любачівщина) розбудовано в однойменний курінь в складі двох сотень. За свідченням к-ра ВО "Буг" "Вороного", наприкінці 1944 р. йому підпорядковувалося 3 тис. стрільців.

Відповідно до наказу командування УПА-Захід ч.7/44 від 1 вересня 1944 р. ліквідовано ВО 1 "Башта" (місто Львів). Її терен, відділи та штаб передано ВО "Буг", оскільки їх діяльність була тісно пов'язана.

ВО "Башта" була створена як складова частина УПА-Захід наприкінці 1943 р. на основі військової референтури ОУН міста Львова. Військовий референт міста "Хмара" (Віктор Харків) став командиром новоствореної воєнної округи. Територіально ВО 1 "Башта" була найменшою в УПА та охоплювала м. Львів та найближчі до нього села, які німецькою окупаційною адміністрацією були включені в межу міста. Протягом перших місяців 1944 р. сформовано ВШВО на чолі із "Соколом" (Юліан Саляк), до якого увійшли керівник розвідчого відділу "Кушнір", керівник відділу постачання "Ворон", керівник організаційно-мобілізаційного відділу "Явір", вишкільний інструктор "Білий" (Микола Пасічник), ад'ютант к-ра "Чайка", старшина для доручень "Гайдук". Відділи цієї округи стаціонували на території ВО "Буг" у т. зв. Янівських лісах на північний захід від Львова (теперішні Яворівський і Жовківський р-ни).

Безпосередньо у місті Львові від кінця 1943 р. в підпорядкуванні "Хмари" перебувала боївка жандармерії (15 осіб) на чолі якої стояв коротко "Влодко", а відтак колишній курінний УПА-Північ "Варва" (Гордієнко). Боївка займалася здобуванням зброї, грошей, медичного і канцелярського приладдя, виконанням спеціальних завдань. На початку квітня 1944 р. боївка ліквідована німцями.

Перший вишкільний табір ВО "Башта" створений у с. Зарудцях Жовківського р-ну в середині лютого 1944 р., проте існував недовго. Другий вишкільний табір (бл. 25-30 учасників), організований у кінці квітня того ж року, був у кінці травня розбитий німцями. Рештки його стали основою відділу "Спартанці" під командуванням "Білого" (М. Пасічник). Паралельно від березня 1944 р. у

підпорядкуванні служби безпеки ОУН м. Львова сформовано відділ чисельністю бл. 80 осіб, згодом названий "Чорною сотнею", якою командували по черзі "Ґонта" (Йосиф Паньків) та "Пісня". На початку червня сотня у бою з німцями була розбита, її залишки (бл.35-40 осіб) очолив "Глухий" (Володимир Ґуль). В червні 1944 р. на основі відділів "Спартанці" та "Чорня сотня" створено сотню УПА "Холодноярці", яку очолив "Білий" (М. Пасічник), а невдовзі перебрав "Глухий" (В. Ґуль). 12.07.1944 р. на її основі організовано курінь "Холодноярці", першою сотнею якого командував "Глухий" (В. Ґуль), другою – "Ґрізний" (Михайло Грень). 9.08.1944 р. к-ром куреня "Холодноярці" призначений "Максим Град" (Олександр Маґовський). У серпні 1944 р. створено сотню "Холодноярці III", к-р "Летун" (Іван Липницький). 30.08.1944 р. формально затверджено курінь "Холодноярці" чисельністю 425 вояків, з яких 14 старшин, 34 підстаршин, 377 стрільців. Протягом свого існування відділи ВО 1 "Башта" мали низку сутичок та невеликих боїв із німцями, червоними партизанами, фронтовими частинами червоної армії і військами НКВД.

Наказ про ліквідацію ВО "Башта" був втілений протягом вересня – початку жовтня 1944 р., після чого вона припинила існування. Із відділів ВО "Башта" у підпорядкування ВО "Буг" перейшов курінь "Холодноярці", а її к-р "Хмара" (В. Харків) став інспектором ВШВО II.

Відповідно до наказу УПА-Захід ч. 9/44 від 25.11.1944 р. (пункт IV.1a) ліквідовано ВО 6 "Сян" (територія Перемиської області ОУН – відповідно Перемиської, Ярославської та Лемківської округ), її відділи, терен та штабних старшин передано до диспозиції ВО 2 "Буг". Одночасно Перемиську область ОУН включено до Львівського краю. На новоприєднану територію в тому часі прибув крайовий провідник Львівського краю "Золотар" (Дмитро Слюзар). Оскільки в кінці 1944 – на початку 1945 рр. заходи на виконання наказу про приєднання ВО "Сян" не були здійснені, то, імовірно, через складність здійснення взимку їх перенесли на весну. Фактично зміни так і не були проведені, бо вже 28 квітня 1945 р. наказом УПА-Захід ч.12 пункт IV.1a наказу ч.9/44 відмінено, ТВ "Сян" перетворений знову у ВО 6 "Сян". Вона співвідносилася із краєм ОУН Західні Окраїни Українських Земель (ЗОУЗ, т. зв. Закерзоння) і охоплювала українські етнічні землі, що увійшли до складу Польщі за договором від 27 липня 1944 р. між урядом СССР та Польським комітетом народного визволення (тодішній тимчасовий прокомуністичний уряд Польщі). Відповідно, протягом 1945 р. у підпорядкування ВО "Сян" пере-

дано із ВО "Буг" Холмський та Любачівський тактичні відтинки із відділами "Вовки" і "Месники", натомість отримано Мостищину (Крукеницький, Мостиський і Судововишнянський райони за тодішнім радянським поділом). Також на Закерзоння перейшло ряд командирів, зокрема "Орест" (Мирослав Онишкевич) – став к-ром ВО "Сян", "Громовий" (Петро Лагода) та ін.

Внаслідок реорганізації структури УПА та ОУН в Галичині до ВО "Буг" і новоствореного наприкінці 1944 р. Львівського краю ОУН приєдано наприкінці 1944 – початку 1945 рр. також територію Перемишлянського і Рогатинського повітів (за новим поділом – надрайонів), які раніше входили до складу Тернопільської області ОУН[64].

Із складу колишніх ВО "Маківка" та Дрогобицької області ОУН до, відповідно, ВО "Буг" та Львівського краю весною 1945 р. передано територію Миколаївського та Рудківського районів, а також Комарнівського, який раніше входив до Львівської області ОУН і ВО "Буг", проте у жовтні 1944 р. був переданий Дрогобицькій області.

На початку 1945 р. проведено реорганізацію УПА-Захід, на підставі чого сформувано тактичні відтинки (ТВ), яких було тоді 6. Невдовзі два з них (Любачівський і Холмський) перейшли у підпорядкування ВО "Сян", натомість створено ще один і восени 1945 р. ВО "Буг" включала п'ять ТВ УПА: 11 "Плісниська" (Золочівщина), 12 "Климів" (Сокальщина), 13 "Розточчя" (Равщина), 14 "Асфальт" (Городоччина-Миколаївщина), 15 "Яструб" (Рогатинщина). Зазначені номери і криптоніми тактичні відтинки отримали, імовірно, восени 1945 р.

Зима 1944–1945 рр. стала несприятливим періодом для дії підрозділів ВО "Буг". Щоб оминути труднощі, деякі сотні було тимчасово демобілізовано або подріблено на менші підрозділи. В той час, внаслідок облав військ НКВД та частин ЧА низка повстанських відділів змушена була припинити існування, зокрема курінь "Романовичі" (Золочівщина), деякі сотні.

Від весни 1945 р. відділи ВО "Буг" перейшли до дії сотнями і окремими чотами з метою здійснення як бойових, так і бойово-пропагандистських акцій (диверсій, засідок, наскоків, рейдів та ін.). Перед ними ставилися насамперед завдання: 1) пере-

64 Це, за тодішнім радянським поділом, – Більшовецький, Букачівецький, Бурштинський та Рогатинський райони Станіславської області та Перемишлянський і Поморянський райони Львівської області.

шкоджати закріпленню більшовицької адміністрації і запровадженню радянських порядків; 2) вести пропаганду національно-визвольної боротьби; 3) захищати українське населення. В цей час відділи намагалися уникати великих боїв, для збереження сил, тому їх було менше, ніж раніше[65]. Серед більших збройних акцій були наскоки на осередки ворожих військ та адміністрації: райцентри Нові Стрілища (1.04.1945 р.), Заболотці, Радехів (26.04.1945 р.), Магерів (30.03.1945 р.), а також містечка Розділ Миколаївського р-ну (4.01.1946 р.) і Кристинопіль (нині Червоноград, 5.10.1945 р.). У кінці 1945 – на початку 1946 рр. відділи ВО "Буг" проводили диверсійні акції, спрямовані на зрив виборів до Верховної Ради СРСР, які були призначені на 10 лютого 1946 р. Тоді значний пропагандистський резонанс мала проведена сотнею "Переяслави І" акція знищення у Яворівському р-ні ворожих комунікацій (мостів і ліній зв'язку).

Протягом 1945 р. відділи ВО "Буг" провели ряд бойових і пропагандистських рейдів за межі округи: 1) дві окремі чоти сотні "Дружинники" – із Бродівського р-ну на схід дійшли до р. Горинь (межа Рівненської і Хмельницької обл.) і повернулися назад (2.07–10.08.1945 р.); 2) сотня "Галайда І" – на захід, в Грубешівщину і Томашівщину (10.05–08.1945 р.); 3) сотня "Галайда ІІ" – на захід у Білгорайщину (від 10.04.1945 р.). Під час рейду зведено ряд боїв, сотню поділено на дві частини, одна з яких – к-ра "Грубого" – повернулася у ВО "Буг" (19.09.1945 р.), а друга – к-ра "Чавса" (Василь Краль) – залишилася на Холмщині на території ТВ "Данилів" (ВО 6 "Сян"); 4) сотня "Кочовики" – в рейді на північний захід, в Підляшшя (від 10.05.1945 р.). Сотня дійшла в околиці Володави, звідки повернулася у серпні 1945 р., деякий час діяла на Грубешівщині, взяла участь в наскоку на м. Кристинопіль і в грудні 1945 р. також розділилася на дві частини: одна чота на чолі з к-ром сотні "Штилем" (Є. Лобай) перейшла на територію ВО "Буг" (30.12.1945 р.), інша чота з к-ром "Довбушем" залишилась на Закерзонні на терені ТВ "Бастіон"; 5) сотня "Перебийніс" – на північний захід, в Підляшшя (від кінця травня 1945 р.; сотня дійшла в околиці Володави, звідки перейшла на територію Брестської

---

[65] *Більші бої відбулися у таких місцевостях: с. Зіболки Жовківського р-ну (21.03.1945 р.), с. Радванці Радехівського р-ну (28.04.1945 р.), біля сіл Обортів Радехівського р-ну і Тишиця Кам'янка-Бузького р-ну (17.05.1945 р.), між селами Чернилява і Наконечне Яворівського р-ну (13.06.1945 р.), ліс коло с. Тершаків Городоцького р-ну (28.06.1945 р.), в с. Гута Верхобузька Золочівського р-ну (17.08.1945 р.), с. Мала Вишенька Яворівського р-ну (2.09.1945 р.), с. Ілів Миколаївського р-ну (30.01.1946 р.).*

області Білоруської РСР. 13.08.1945 р. в бою з військами НКВД розбита і припинила своє існування); 6) сотня "Пролом" – на північ, у Волинську область (червень 1945 р.), дійшла до околиць Ковеля і повернулася назад; 7) курінь "Холодноярці" трьома окремими сотнями провів рейд на західне Закарпаття (9.04–25.05.1945 р.).

Весною 1945 р. відбувся, імовірно, останній випуск підстаршинської школи "Лісові чорти" (к-р "Чавун"), восени – підстаршинської школи "Вертеп" (к-р "Чавун"). В кінці 1945 р. припинився вихід часопису "Стрілецькі Вісті". Загалом у 1944 р. вийшло 27 (одне здвоєне), у 1945 р. – 10 (два здвоєних) чисел цього видання.

Наказом УПА-Захід ч. 12 від 28 квітня 1945 р. ліквідовано II (розвідчий) і III (постачання) відділи штабів, їх працівників розділено між іншими відділами.

Восени 1945 р. у ВО "Буг" діяло більше 15 сотень загальною чисельністю понад 1 тис. стрільців. Тоді ж тактичні відтинки, сотні і чоти отримали кодові числа. Двозначні номери сотень ВО "Буг" наразі не встановлені, а з тризначних номерів чот відомі тільки декілька. Зокрема, одна з чот відділу "Галайда II" мала №114, три чоти і два спецвідділи "Холодноярців" – 125-129, три чоти "Переяславів" – 130-132. Імовірно, сотні у ВО "Буг" мали номери від 31 до 45, чоти – від 101 до 150.

За неповними відомостями ВШВО за час від липня 1944 до жовтня 1945 рр. відділи ВО "Буг" звели більше 140 боїв, у яких знищили 4756 вояків супротивника при власних втратах 416 стрільців.

Від січня до квітня 1946 р. у зв'язку з виборами до Верховної Ради СССР та масштабної протиповстанської акції у більшості сільських населених пунктів Західної України були розміщені гарнізони військ НКВД чисельністю від 15 до 100 бійців. Також збільшено існуючі залоги в райцентрах та інших місцевостях їх дислокації. На район пересічно припадало від однієї до кількох тисяч вояків. Наприклад, у Кам'янсько-Бузькому р-ні Львівської обл. – 3382 бійці. Т. зв. "зимова блокада" прискорила перехід УПА і ОУН від повстанської до підпільної діяльності.

Влітку 1946 р. більшість відділів ВО "Буг" були демобілізовані, а командири та стрільці перейшли на роботу до підпільної мережі ОУН. На час розформування ВО "Буг" у ній діяло наближено 14 сотень[66] чисельністю 40-60 стрільців кожна, загалом –

[66] Відповідно до чисельності, фактично були чотами, часом так і називалися у підпільних документах та інших джерелах.

близько 500-700 вояків. Відтак залишились у ВО "Буг" і діяли тільки відділи "Галайда II" і частина чоти "Корнія" (Стах Карплюк) з сотні "Кочовики" (обидві на терені ВО "Сян" до середини 1947 р.) та "Переяслави" (Яворівщина; мав зв'язкові функції через кордон між СРСР та Польщею до середини 1947 р., а після цього рейдом через Чехословаччину перейшов на територію Західної Німеччини). На базі відділу "Переяслави" в кінця 1946 р. проведено старшинський вишкіл (к-р "Мрія"), в Городоцькій окрузі протягом 1946 р. проведено два підстаршинські вишколи.

Підсумком бойової діяльності ВО "Буг" можуть слугувати обвинувачувальні закиди під час суду її к-ра В. Левковича ("Вороний"), у яких стверджувалося, що підлеглі йому підрозділи лише у Львівській області УРСР провели 2067 акцій, при чому знищили 3473 солдатів і офіцерів.

Від другої половини 1946 р. діяльність ВО "Буг" як самостійної військової структури фактично припинилася. Натомість збройне підпілля ОУН у регіоні набуло ряд ознак УПА (бойові нагороди, військові ступені). Питання, пов'язані з нагородженнями і підвищеннями, формально полагоджувалися від імені ВО "Буг". Фактично все вирішував крайовий провідник ОУН, який від початку 1947 р. також виконував обов'язки командира ВО. Функції крайового провідника ОУН і командира ВО "Буг" поєднували "Червень" (Зиновій Тершаковець) у 1947–1948 рр., "Горновий" (Осип Дяків) у 1949–1950 рр. і, можливо, "Ярема" (Євген Пришляк) у 1951–1952 рр.

Від імені ВО "Буг" вийшло три номери видання "Літопис УПА": ч. 1 (жовтень 1947 р.; редактор, імовірно, З. Тершаковець), ч. 2 (1949 р.),ч. 3 (1951 р.). Слід зазначити, що у ч. 1 "Літопису УПА" поряд із ВО "Буг" вжито назву ВО "Вороний" на честь її командира, який, як тоді помилково вважали, загинув 17 грудня 1946 р.[67] На жаль, причини і підстави вживання нової назви невідомі, оскільки більше ніде вона не виявлена. В пізніших документах вживається лише назва ВО "Буг".

Останній відомий документ ВО "Буг" датований 30 листопада 1949 р., останнє відоме видання – 1951 р., проте формально округа, як і вся УПА, свого існування не припинила.

---

[67] Був тоді заарештований і засуджений, повністю відбув термін ув'язнення (25 років).

* * *

Перший розділ "Накази та інструкції командування" висвітлює різні напрями діяльності керівництва ВО "Буг". Насамперед це накази командира і військового штабу за 1944–1949 рр., які стосуються різних ділянок діяльності УПА на Львівщині. Накази за 1947–1949 рр. стосуються відзначень і номінацій старшин, підстаршин і стрільців ВО "Буг".

Другу частину першого тематичного розділу становлять документи і матеріали окремих відділів військового штабу (ВШВО). Це, зокрема, інструкція про розвідувальну роботу за підписом керівника 2-го розвідчого відділу "Аркаса" (Володимир Рудий), датована серпнем 1944 р. У ній з'ясовано завдання розвідки в повстанських умовах та подані загальні засади роботи військового розвідника, а також зразок протоколу. У "Тимчасових інструкціях для бунчужного сотні"[68] йде мова про засади роботи бунчужного у веденні обліку персонального складу, харчів, зброї, виряду та відповідних облікових книг. Представлені документи 6-го політвиховного відділу: реферат для політвиховників (15.05.1944 р., підпис – "Ратай"), інструкція ч. 1 про політичновиховну роботу у відділах УПА із додатком (27.06.1944 р.), зразок звіту для політвиховників відділів і підвідділів (1945 р.), інструкція командирам і політвиховникам відділів про їх обов'язки (1945 р.), розпорядження політвиховникам відділів про ведення журналів виховної роботи (15.03.1945 р.), з яких частина підписана керівником відділу "Струнким"-"Ватюгою" (Василь Ваврук) та його співробітником "Ігорем"-"Дивом" (Ігор Сушко). З документів санітарного відділу представлена інструкція до командирів і фельдшерів відділів (25.06.1944 р.) за підписом командира ВО "Вороного" (Василь Левкович) та обласного провідника ОУН "Мороза" (Ярослав Скасків).

Розділ "Звітно-інформаційні документи командування" включає звіти ВО "Буг" за підписами її командира "Вороного" (Василь Левкович), шефів ВШВО "Черняви"-"Лютого" (Мирослав Онишкевич) та "Винара" (Володимир Рудий). Вони частково охоплюють період осінь 1944 – березень 1945 рр., травень 1945 – квітень 1946 рр., містять насамперед інформацію про бої, рейди та іншу діяльність окремих відділів ВО "Буг", а також про функціонування штабів УПА, організаційно-мобілізаційної референтури ОУН, номінації старшин. Особливу цінність має список старшин

---

[68] Дата не вказана, відомий укладач інструкції – керівник організаційно-мобілізаційного відділу "Нечипір" (Зиновій Мазуркевич; загинув 9.10.1944 р.).

ВО "Буг" (1.01.1948 р.), у якому зазначені підвищення у старшинських званнях із зазначенням дат старшинства майже усіх полеглих на час виготовлення документу командирів. Крім цього, у списку подані функції старшин на час їх смерті, для декого вказані справжні ім'я та прізвище, відзначення нагородами УПА. Окремо стоїть єдина відома листівка за підписом командування ВО "Буг", яка містить повідомлення про смерть її к-ра Зеновія Тершаковця з поданням докладної його біографії.

Друга частина другого тематичного розділу містить звіт політвиховного відділу ВШВО за 1 травня – 30 червня 1945 р., підписаний "Струнким" (""Ватюга", В. Ваврук). У ньому охарактеризовано політвиховну діяльність штабів та відділів УПА, зокрема вказано тиражі "Стрілецьких вістей" та інших видань. Крім цього, подано свідчення про діяльність за осінь 1943 – серпень 1944 р. командира ВО 1 "Башта" (м. Львів) та інспектора ВО "Буг" "Хмари" (Віктор Харків), у яких розкрито процес творення і діяльності УПА у м. Львові та його околицях, формування куреня "Холодноярці".

Третій тематичний розділ містить інформацію про дії окремих підрозділів: тактичних відтинків, куренів і сотень.

Три звіти інспектора Сокальської округи "Каменяра" (Юліана Ващука) за 25 червня – 25 липня та 25 жовтня – 25 листопада 1945 р. стосуються діяльності відділів УПА, самооборонних кущових відділів, боївок служби безпеки ОУН, питань військового і політичного вишколу, санітарної опіки на території ТВ "Климів". На окрему увагу заслуговує нарис історії сотень на терені Сокальської округи протягом 1943–1946 рр., автором якого є "Бородатий" (Михайло Хвалібота). Також поданий лист командира тактичного відтинка "Розточчя" "Угриновича" до командування ВО "Буг", де коротко описаний стан відділів УПА на Яворівщині в кінці 1945 – на початку 1946 рр.

Документи сотні "Льви І" стосуються часу її перебування у Карпатах, зокрема участі в охороні І Великого збору Української Головної Визвольної Ради (липень 1944 р.). Бойовий шлях куренів і сотень "Галайда", "Дружинники", "Кочовики", "Крилачі", "Перебийніс" ("Заграва"), "Переяслави", "Сіроманці" і "Тигри" викладений у нарисах і хроніках їх діяльності, а також окремих описах боїв. Сотня "Пролом" представлена, зокрема, звітами за час від 14 квітня до 17 жовтня 1944 р. Значна частина документів стосується куреня "Холодноярці", зокрема звіти і наказ за вересень–жовтень 1944 р. та комплекс звітів сотні "Холодноярці І" за квітень–червень 1946 р. Також подані звіти

про діяльність підвідділу окремого призначення “Холодноярці IV” за вересень-грудень 1945 р.

Автором частини вищезгаданих матеріалів є “Лис” (“Бородатий”, М. Хвалібота). М. Фолібота мав безпосереднє відношення до описуваних подій як командир сотень “Перебийніс” (квітень–вересень 1944 р.), “Тигри” (травень 1945 – початок 1946 рр.), “Галайда І” (весна–літо 1946 р.), куреня “Галайда” (листопад 1944 – червень 1945 рр.), тактичного відтинка “Климів” (перша половина 1945 р.). Напевно, “Лис” вів записник або користувався документами відповідних відділів, оскільки його описи точні та докладні. Можна припускати, що документи написані ним вже після розформування відділів УПА влітку 1946 р., хоча перший його спомин надрукований у ч. 1 “Стрілецьких вістей” за січень 1945 р. У 1948–1949 рр. к-р “Бородатий” був військовим референтом Кам’янецького надрайону, загинув у 1949 році[69].

Звітно-інформативні документи ОУН, які складають четвертий розділ, охоплюють період від вересня 1943 до липня 1946 рр. Вони подають загальний суспільно-політичний та військовий стан на території Львівської області (згодом – краю) і окремих округ, зокрема відомості про настрої населення, терор окупантів, бої відділів ВО “Буг”, СКВ і боївок підпілля ОУН. Інформаційних документів ОУН є значно більше, ніж публікується, але при відборі ми ставили завданням представлення ситуації в області в період активної діяльності відділів УПА.

Організаційно-мобілізаційна референтура ОУН, документи якої становлять п’ятий тематичний розділ, представлена звітами та інструкціями із ряду округ за 1944 р. Вони стосуються організації відділів УПА і СКВ, забезпечення їх зброєю та амуніцією.

Господарські документи УПА і ОУН входять до шостого тематичного розділу. Це інструкції, що стосуються організації роботи господарчої референтури ОУН із питань забезпечення відділів УПА одягом, харчами, а також ведення суспільної опіки. Один із документів виданий спільно господарчим референтом обласного проводу та інтендантом ВШВО. Доповнюються ці інструкції розписками інтендантів відділів УПА про отримання господарського забезпечення від мережі ОУН. Вимога на харчі к-ра “Залізняка” є наразі єдиним відомим документом УПА з терену ВО “Буг”, що затверджений печаткою.

---

[69] *Держархів Львівської обл., ф.П-3, оп.3, спр.113, арк.68.*

Кілька документів Українського Червоного Хреста складають сьомий розділ. Вони присвячені організації роботи УЧХ, заготівлі ліків і матеріалів, санітарній та суспільній опіці.

Восьмий розділ містить друковані видання ВО "Буг". Друкований орган ВШВО "Стрілецькі вісті" (1944–1945 рр.) подає відомості про події на фронтах, у світі і на українських землях, з'ясування різних ідеологічних і політичних питань, святкові статті (теми: "Свято Героїв", "Свято Зброї", "30 червня", "Битва під Конотопом" та ін.), хроніку дій відділів ВО "Буг", відомості про тих, хто відзначилися у боях і про впавших, нариси про полеглих командирів („Беркут", "Галайда", "Янко", "Яструб"), вишкільно-інструктивні матеріали (військова таємниця, поведінка у полоні, лицарські традиції, моральні вартості вояка, карність, вояцька честь), щоденне життя і побут повстанців, веселий куток (як правило, анекдоти і фейлетони), а навіть короткі інформації про життя редакції. Два числа видання "Повстанське кропило" (1.12.1944 – 1.01.1945 рр., курінь "Жубри") під редакцією курінного політвиховника "Юрія Віщуна" містять розраховані на рядове стрілецтво матеріали ідейно-політичного, військово-побутового та розважального змісту.

Три числа видання "Літопис УПА" (1947, 1949, 1951 рр.) більшу частину матеріалів присвячують спогадам учасників боротьби відділів УПА та підпілля ОУН на Львівщині, а також подекуди стосуються й інших теренів (Закерзоння, Полісся). Крім того – інформації про відзначення і номінації, поезії, святкові накази, звернення від редакції.

Інші документи, що не увійшли до попередніх розділів, складають останній розділ збірника. Він містить ряд документів Служби Безпеки ОУН на Львівщині, листування керівників підпілля Львівської області і Городоцької округи про скерування до сотень УПА випускників старшинської школи "Олені", а також документи, які стосуються відзначення підпільників нагородами УПА і присвоєння їм військових ступенів. Окрім того, представлені кілька некрологів полеглих повстанців і підпільників. В них, зокрема, подано короткі біографії повстанців, які перейшли у збройне підпілля ОУН із відділів УПА. Це дозволяє простежити долю командирів і стрільців після розформування відділів ВО "Буг".

* * *

Документи і матеріали передруковано без скорочень, у повній відповідності до оригіналу.

Усі документи і матеріали мають заголовки, складені упорядниками. В них зазначено: вид документа, за наявності автор, адресат, зміст, дата та діловодний номер. Якщо дату створення документа не встановлено, він датується за змістом, супровідними документами тощо. У такому разі умовну дату подано в квадратних дужках [червень 1944 р.].

Документи друкуються без купюр. Пропущені, непрочитані та пошкоджені частини текстів позначаються квадратними дужками [...]. Незрозумілі частини текстів позначено графічно (хх*). Авторські підкреслення в тексті не подано. В окремих випадках для точного передання тексту їх графічно виділено ($^{1-}$хх$^{-1}$). Передрук документів і матеріалів з інших видань зазначено в легенді документа.

У виданні максимально збережено лексику, авторські та редакторські особливості джерел. Без змін подано власні й географічні назви. Згідно з сучасними нормами виправлено пунктуацію, уживання лапок. Текст документів і матеріалів подано на основі сучасних правил публікації історичних документів. Помилки в написанні виправлено без застережень. Зокрема, у відповідності з вимогами сучасного українського правопису виправлено написання прийменників, часток (до дому – додому, підчас – під час, в ночі – вночі, рівнож – рівно ж, в наслідок – внаслідок). Упорядковано вживання апострофа (мад'ярів – мадярів, звязок – зв'язок). Орфографічні помилки, що перекручують смислове значення, подано у примітках. Двома курсивними літерами, за абеткою, позначено ($^{\text{а}-}$хх$^{-\text{а}}$) вписані від руки дописки в тексті (окремі слова та ін.). У відповідності до тексту подано криптоніми.

Гриф <таємне> відтворюється в правому верхньому кутку тексту документа. Гриф <відпис> не передається, оскільки його значення відбивається терміном <копія> в легенді документа. Надписи на документах (адресування, резолюції та ін.), що стосуються їхнього змісту, збережено і подано як продовження тексту документа. Інші надписи опущено.

Закреслені слова в тексті не подано. В окремих випадках для повного відображення змісту закреслені місця відтворено в тексті й графічно виділено (<хх>). Скорочено написані слова, крім загальноприйнятих скорочень, відтворено повністю та графічно виділено (хх[х]).

Передача авторської оригінальності підпису документів визначається на основі правила, що використовувалося в діловодстві УПА і ОУН. Кожен документ чи матеріал супроводжується легендою, в якій зазначено місце зберігання документа (скорочена назва архіву, номер фонду, опису, справи, аркушів), вказується автентичність документів (оригінал, копія). Відтворення документів і матеріалів друкарським способом не зазначено. Зазначається тільки рукописне відтворення документів і матеріалів, інформація про попередню публікацію чи передрук документа подається в легенді.

Крім документів і матеріалів, представлено фотографії командного складу ВО "Буг" та Львівської області (краю) ОУН, сцен військового життя повстанців. Зазначені у підписах під портретами функційні та військові ступені керівників за часом відповідають найвищим за час їх діяльності у ВО "Буг", в дужках міститься найвищий ступінь в УПА осіб після їх відходу в інші терени. У підписах до фотографій з повстанського життя подано наявну інформацію про зображене та час їх виготовлення. Представлені матеріали зберігаються в комп'ютерній фототеці видавництва "Літопис УПА".

Схеми, картосхеми, таблиці, а також фотографії та біографічні довідки командирів і провідників подані в першій книзі (т.12). Інші світлини повстанців розміщені у другій книзі (т.13).

У англомовних текстах вжито модифіковану систему транслітерації Бібліотеки Конгресу США.

Збір документів для тому виконали Олександр Вовк та Володимир Мороз. Науково-археографічну підготовку документів, збір фотографій, укладення схем, картосхем і таблиць виконав Володимир Мороз.

Упорядники складають щиру подяку співробітникам Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України та Державного архіву Служби безпеки України в Києві, насамперед Сергієві Кокіну, Олександрові Іщуку, Володимирові Говоруну, Оксані Пащенко та Владиславу Берковському за надану допомогу у виявленні та копіюванні документів.

За надані матеріали та консультації висловлюємо щиру подяку відповідальному редакторові "Літопису Української Повстанської Армії" Петрові Й. Потічному, Відділу визвольних змагань Львівського історичного музею і персонально Володимирові Бойку; Львівській обласній історико-просвітницькій правозахисній організації "Меморіал"; науковцям, краєзнавцям та учасникам національно-визвольної боротьби на Львівщині Іванові Брилю

(м. Червоноград, “Меморіал”), Роману Васильковi (м. Львів, “Меморіал”), Іванові Васюті (м. Львів), Романові Генезі (м. Львів, історичний факультет Львівського Національного університету ім. І. Франка), Мирославові Горбалю (м. Львів, “Меморіал”), Олесеві Гуменюку (голова Львівського крайового братства вояків ОУН-УПА), Григорієві Дем’яну (м. Львів, Інститут народознавства НАН України), Богданові Жарському (м. Львів), Русланові Забілому (м. Львів, Центр досліджень визвольного руху), Богданові Козярському (м. Київ), Григорієві Лисаку (с. Оглядів Радехівського р-ну Львівської обл., “Меморіал”), Євгену Луньові (м. Яворів, Інститут народознавства НАН України), Віталієві Манзуренку (м. Львів, часопис “Однострій”), Володимирові Матиящуку (с. Немилів Радехівського р-ну Львівської обл., “Меморіал”), Василеві Микитюку (с. Поториця Сокальського р-ну Львівської обл., повітовий розвідник Кам’янеччини), Миколі Посівничу (Відділ визвольних змагань Львівського історичного музею), Миколі Сарчуку (м. Червоноград, районний оргмоб Радехівщини), Володимирові Середі (м. Львів, голова товариства “Надсяння”), Іванові Ткачуку (м. Червоноград, бунчужний сотні “Кочовики”), Василеві Філіпчуку (м. Червоноград) та багатьом іншим. Значну допомогу надали командир ВО “Буг”, полковник УПА Василь Левкович-“Вороний” та його дружина, працівниця УЧХ та підпільних друкарень Ярослава Романина-Левкович. Особлива подяка дослідникам Петрові Содолеві (м. Нью-Йорк) та Михайлові Романюкові (м. Львів), за постійні консультації, надання документів, допомогу в розшифруванні псевдонімів, пошукові світлин та устійненні багатьох фактів з діяльності ВО “Буг”.

Микола Кулик допомагав адміністративними засобами, за що йому належить велика подяка.

Володимир Мороз

Introduction

The compilation *The UPA Military Okruha " Buh": Documents and Materials, 1943-1952* consists of instructions, orders, directives, reports, descriptions of battles, territorial news, periodical publications, and correspondence containing information on the activity of the Ukrainian Insurgent Army on the territory of today's L'viv oblast' and adjoining regions.

The compilation also contains an archeographic introduction, documents and materials with English-language annotations, and addenda. The published documents and materials are grouped in nine thematic chapters: 1)commanders' orders and instructions; 2) commanders' reportive-informational documents; 3) individual UPA units; 4) reportive-informational documents of the OUN; 5) the OUN's Organizational-Mobilization Section; 6) UPA and OUN documents on supplies and materiel; 7) the Ukrainian Red Cross documents; 8) periodical publications; 9) additional documents on the activities of VO "Buh". Documents and materials that appear in the thematic chapters are subdivided by type, affiliation, or localization.

The fonds of the Central State Archive of the Highest Organs of Government and Administration of Ukraine (TsDAVO) and the State Archive of the Security Service of Ukraine (DA SB Ukrainy) were utilized in the preparation of this compilation. Some documents and materials were found in the Liberation Struggles Division of the L'viv Historical Museum, the Archives of the L'viv oblast' branch of the historical-educational human rights organization "Memorial," the Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine at the University of Toronto, and Petro R. Sodol's personal archive (New York City). Each document has been identified according to the appropriate fonds, list, file, and folio. Individual documents and articles were reprinted from Iurii Shapoval's book *OUN i UPA na tereni Pol'shchi (1944-1947 rr.)*[1] and the compilation *U borot'bi za voliu—pid boiovymy praporamy UPA*.[2] The compilers' main principle of selection was to present as many newly discovered documents and materials as possible in order to bring to light the various facets of UPA activity on the territory of Military Okruha "Buh." Several documents pertaining to the L'viv (municipal) Military Okruha 1 "Bashta"

---

[1] Iurii Shapoval, OUN i UPA na tereni Pol'shchi (1944-1947 rr.) (Kyiv: Instytut istorii NAN Ukrainy, 2000), pp. 116-17, 129-31, 141-56, 178-80.

[2] U borot'bi za voliu-pid boiovymy praporamy UPA. Peredruk kraiovoho vydannia. Augsburg, 1949, pp.56-58, 61-77.

have also been included. This okruha existed for less than a year, and in the fall of 1944 was merged with Military Okruha 2 “Buh”; the activity of both these okruhas should thus be studied together.

Several volumes in the series *Litopys UPA* [Chronicle of the Ukrainian Insurgent Army] contain documents pertaining to Military Okruha “Buh.” Volume 31 in particular[3] contains a number of reminiscences and documents on Tactical Sector “Roztochchia.”[4] Volumes 39 and 40[5] , and Volume 8, New Series[6] include documents and materials pertaining to the territory that was part of Military Okruha “Buh” in 1944-1945, and which eventually became part of Military Okruha “Sian”: Hrubeshivshchyna, Kholmshchyna, and Pidliashshia,[7]

---

3 UPA na L’vivshchyni i Iaroslavshchyni: Spohady i dokumenty voiakiv UPA TV „Roztochchia,” 1943-1947, comp. Ivan Lyko, vol. 31 of Litopys Ukrains’koi Povstans’koi Armii (Toronto-L’viv, 2001), p. 324.

4 Nine reports from subunit “Pereiaslavy I” (commander Iaroslav Hamela-“Bryl’”) dated 10 November 1945-25 June 1946; sixteen reports from subunit “Pereiaslavy II” (commander “Hamaliia”) dated 10 November 1945-10 July 1946; report from the battle of Horaiets’ of 3 May 1946 from subunit “Kochovyky” (commander “Dovbush”); two letters from “Uhrynovych,” commander of Tactical Sector “Roztochchia” (1946); a letter from Vasyl’ Levkovych-“Roman,” the commander of Military Okruha “Buh,” and a number of others.

5 Taktychnyi vidtynok UPA 28-i “Danyliv”: Kholmshchyna i Pidliashshia (Dokumenty i materiialy), ed. Peter J. Potichnyj; comp. Peter J. Potichnyj, Stepan Shpak, Ievhen Shtendera, vol. 39 of Litopys Ukrains’koi Povstans’koi Armii (Toronto-L’viv, 2003); Taktychnyi vidtynok UPA 27-i „Bastion”: Liubachivshchyna, Tomashivshchyna, Iaroslavshchyna (Dokumenty i materiialy), ed. Peter J. Potichnyj, vol. 40 of Litopys Ukrains’koi Povstans’koi Armii (Toronto-L’viv, 2004).

6 Volyn, Polissia, Podillia: UPA ta zapillia 1944-1946: Dokumenty I materially. Vol. 8 of Litopys Ukrains’koi Povstans’koi Armii, Nova seria (Kyiv-Toronto, 2006).

7 With the exception of “Vovky” Unit, which was transferred in 1945 from Military Okruha “Buh” to Military Okruha “Sian,” vol. 39 includes documents of companies and battalions that were active on a specific territory in 1944-1947 and were subordinated to the command of Military Okruha “Buh.” These are, specifically: 1) “Zvit operatyvnykh dii UPA na Hrubeshivshchyni soten’ Iahody, Korsaka i Hamalii, vid 13.V.-20.V.1944 r.”; a report from “Halaida” Battalion for the period from late August to November 1944; 3) four documents from “Halaida II” Unit (“Khronika viddilu ‘Halaida II’ vid 15.8-6.11.1945 r.,” “Reid v Pidliashshia 10.8-5.11.45 r.,” “Zahal’nyi zvit z reidu po Pidliashshi, perevedenoho viddilom ‘Halaida II’ v chasi 24.7-7.10.1946,” “Vyslid provirky pvd. ‘Halaida II’ (“Chavs “) z dnia 5 i 6.IV.47”; 4) an operational report of the„Kochovyky” subunit for the period 10 May-5 October 1945; 5) an operational report of the “Perebyinis” subunit for the period 9 August-15 September 1945. The published materials also include an instruction of the political education unit of the Headquarters of Military Okruha “Buh” dated 15 March 1945: “Vzir zvitu dlia politvykhovnykiv viddiliv i pidviddiliv UPA-Z[akhid] Buh.” Information on Military Okruha “Buh” is also contained in many other documents and materials included in this volume, in particular those concerning battles fought in the anti-Polish sector in spring-summer 1944 and units that were temporarily active on the territory of Tactical Sector “Danyliv” in 1945-1947—“Halaida II,” “Kochovyky,” and “Perebyinis.”

Liubachivshchyna, Tomashivshchyna, and Iaroslavshchyna.[8] Compilations prepared by V. Serhiichuk[9] and Iurii Shapoval[10]

Concise information on a significant number of losses suffered by Military Okruha "Buh" and the underground based on the territory of L'viv oblast' is contained in vol. 36 of *Litopys UPA.*[11] Volume 6 includes a German translation of a section of issue no. 23 of the newspaper *Strilets'ki visti.*[12] Information on the activity of Military Okruha "Buh" is also contained in other volumes of this fundamental scholarly series, the compilation entitled *Povstans'ki mohyly,*[13] and a number of other publications.[14]

A book of reminiscences by Iaroslav Hrytsai-"Chornota,"[15] the platoon leader of "Halaida" Company and Vasyl' Levkovych-"Voronyi," the commander of Military Okruha "Buh," and other participants in the liberation struggle from the L'viv and Liubachiv regions was published in the series *Litopys UPA, Biblioteka.*[16]

A significant number of memoirs pertaining to Military Okruha "Buh" have been published from the 1940s to the present. In addi-

---

[8] The majority of documents pertain to "Mesnyky" Battalion, which was transferred in 1945 from Military Okruha "Buh" to Military Okruha "Sian." In addition to documents pertaining to Military Okruha "Buh," the published materials include a description of a battle fought by "Halaida I" Company in the forests of the Iavoriv testing grounds (L'viv region), dated 2 September 1945 and a report by Master Sergeant Iaroslav Tsiona-"Zhmailo" for the period January 1945-February 1946.

[9] V, Serhiichuk, Ukrains'kyi zdvyh: Zakerzonnia. 1939-1947. Kyiv, 2004.

[10] Iu. Shapoval, OUN I UPA na tereni Pol'shchi (1944-1947).Kyiv, 2000.

[11] Knyha polehlykh chleniv OUN i voiakiv UPA L'vivshchyny. Materiialy do biohrafii (z arkhivnykh dokumentiv), ed. Myroslav Horbal', vol. 36 of Litopys Ukrains'koi Povstans'koi Armii (Toronto-L'viv, 2002.

[12] UPA v svitli nimets'kykh dokumentiv. Knyha persha: 1942-cherven' 1944, ed. and comp. Taras Hunczak, vol. 6 of Litopys Ukrains'koi Povstans'koi Armii (Toronto, 1983), pp. 176-78.

[13] Ievhen Misylo, comp. and ed., Povstans'ki mohyly: Propam'iatna knyha vpavshykh na Poli Slavy voiakiv Ukrains'koi Povstans'koi Armii—Zakhid VI Voiennoi Okruhy "Sian": Taktychnykh Vidtynkiv "Lemko," "Bastion," "Danyliv" (1944-1946), vol. 1 (Warsaw-Toronto: Ukrains'kyi Arkhiv-Litopys UPA, 1995).

[14] Volodymyr Serhiichuk, Desiat' buremnykh lit. Zakhidnoukrains'ki zemli u 1944-1953 rr. Novi dokumenty i materiialy (Kyiv: Dnipro, 1998); M. Syvits'kyi, Istoriia pol's'ko-ukrains'kykh konfliktiv. Vol III, Kyiv, 2001; UPA v svitli dokumentiv z borot'by za Ukrains'ku Samostiinu Sobornu Derzhavu 1942-1950 rr. (zbirka dokumentiv), pt. 1, Biblioteka ukrains'koho pidpil'nyka, vol. 6 (Vydannia Zakordonnykh Chastyn Orhanizatsii Ukrains'kykh Natsionalistiv, 1957; Shapoval, OUN i UPA.

[15] Iaroslav Hrytsai-"Chornota" and Paraskeviia Hrytsai, A rany ne hoilysia: Spomyny "Chornoty" , Seriia "Biblioteka", Vol. 3, (Toronto-L'viv: Vydavnytstvo Litopys UPA, 2002).

[16] Spohady voiakiv UPA ta uchasnykiv zbroinoho pidpillia L'vivshchyny ta Liubachivshchyny (Toronto-L'viv, 2003).

tion to those that were published in the series *Litopys UPA*, the following works are particularly important: the memoirs of Bohdan Dopira (private in "Siromantsi" Company),[17] Hryhorii Vovk (a warrant officer in "Lev" Battalion),[18] Roman Zahoruiko (a company commander in "Romanovychi" Battalion),[19] Dmytro Kup'iak (commander of a Security Service fighting group attached to the OUN krai leadership),[20] Roman Panchyshyn (platoon leader of "Zhubry" Battalion),[21] Ivan Sych (a private in "Haidamaky" Battalion),[22] Natalka Shkliar-Magovs'ka (a courier in "Kholodnoiartsi" Battalion),[23] et al. In his letters to his brother, the commander of Military Okruha "Buh," Myroslav Onyshkevych, writes about the organization of the first UPA units in the northern L'viv region.[24]

Unfortunately, research on UPA activity in the L'viv region has been inadequate, and this situation still exists today. Publications appearing on this topic are usually the work of historians-ethnographers who focus on specific regions: Brody (Stepan Golash[25] and Mykhailo Romaniuk[26]), Buz'ke [Bus'k] (Ivan Savchyn[27]), Zhovkva and Rava-

---

[17] *Bohdan Dopira, "Siromantsi." Viddil osoblyvoho pryznachennia (L'viv, 2003).*

[18] *Hryhorii Vovk, "Kurin' UPA 'L'vy'," Novyi chas (Zhydachiv), no. 86, 14 October 1992, p. 2.*

[19] *Roman Zahoruiko, Povernennia zi spravzhn'oho pekla (Drohobychchyna, 1996).*

[20] *Dmytro Kup'iak, Spohady nerozstrilianoho (Toronto-New York, 1991); (L'viv, 1993).*

[21] *Roman Panchyshyn, "Krovavyi sviat-vechir," Hromada (Mykolaiv), no. 3, 6 January 1992: p. 3; see also his "Nedokoshene pole," Hromada, no. 22, 28 February 1992: p. 3 ; no. 23, 3 March 1992: p. 3; no. 24, 5 March 1992: p. 3; no. 26, 10 March 1992, p. 3; no. 27, 12 March 1992: p. 3; no. 29, 17 March 1992: p. 3; et al.*

[22] *Ivan Sych, "My bylysia hidno i zavziato," Holos z-nad Buhu (Sokal'), 16 June 1998: p. 3; see also his "Strilets' 'Kasiian' holosyt'sia slukhniano na nakazi," Holos z-nad Buhu, 23 June 1998: p. 2; 7 July 1998: p. 2; 14 July 1998: p. 2; 21 July 1998: p. 2.*

[23] *Natalka Shkliar-Magovs'ka, "Spohady pro mynule-nezabutni," Ukrains'ka ideia i chyn (L'viv), no. 4 (1998): pp. 87-8.*

[24] *Myroslav Onyshkevych-"Orest," "Prychynok do istorii UPA," Visti kombatanta, no. 1, 1974: pp. 78-90; no. 2: pp. 29-38; nos. 3-4: pp. 47-54; no. 5: pp. 46-54.*

[25] *Stepan Goliash, Za voliu Ukrainy. Borot'ba UPA v poviti Brody. Brody i Bridshchyna. Istorychno-memuarnyi zbirnyk, vol. XLVII of Ukrains'kyi arkhiv (Toronto: Naukove tovarystvo im. T. Shevchenka, 1988), pp. 181-206.*

[26] *Mykhailo Romaniuk, "Vony zahynuly pid Shnyrevom," Shliakh peremohy, 22 May 2002: p. 7; see also his "Zbroine Pidpillia OUN ta UPA na Bridshchyni," Holos vidrodzhennia (Brody), 9 July 2002: p. 1.*

[27] *Ivan Savchyn, Bus'k u vyri stolit' (L'viv, 1996).*

Rus'ka ,Roman Zinkevych,[28] Hryhorii Lupii,[29] Ievhen Iavorivs'kyi,[30] the multiple authors' outline *Zhovkivshchyna*[31]), Zolochiv (Iaroslav Tymus'[32]), Mykolaiv (Roman Skolozdra[33]), Mostyska V. Zilins'kyi[34]), Peremyshliany (Roman Pasternak[35]), Radekhiv (Stepan Mudryk[36]), Sokal' and Hrubeshiv (Ivan Bryl',[37] Ivan Vashkiv,[38] Ievhen Shtendera-"Prirva"[39]), and Iavoriv (Petro Kindratovych[40]). These sketches include information on the activity of UPA units, Kushch Self-Defence Detachments (SKV), OUN fighting groups, and their commanders and privates in specific regions. The following publications should be singled out: Mykhailo Romaniuk's sketch of "Druzhynnyky" Company (Commander "Svoboda's" company)[41], and "Nepoborni" Company

---

28 Roman Zinkevych, et al, eds., I. Hnatkevych, comp., Partyzans'kymy dorohamy z komandyrom Zalizniakom (Drohobych: Vidrodzhennia, 1997).

29 Hryhorii Lupii, "Podvyhy sotnyka 'Ema'," Shliakh peremohy, 28 April 1999.

30 Ievhen Iavorivs'kyi, Nova Skvariava (Lviv, 2002).

31 Mykola Lytvyn, ed., Zhovkivshchyna: Istorychnyi narys, vol. 1 (Zhovkva-L'viv-Baltimore: Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy-Zemliats'ke ob'iednannia "Zhovkivshchyna", 1994).

32 Iaroslav Tymus', "Kurinnyi 'Shuhai'," Za vil'nu Ukrainu, 9 February 1994: p. 2.

33 M. Les'ko and R. Skolozdra, ed., „Tsina svobody: Mykolaivshchyna u vyzvol'nii borot'bi v 1939-1954 rr.," in vol. 1 of Mykolaivshchyna (L'viv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy, 1998), pp. 248-83; Roman Skolozdra, „Boiova slava Ukrainy" in vol. 1 of Mykolaivshchyna, pp. 284-95; see also his "Kryivka nad Dnistrom," Hromada (Mykolaiv), 25 June 1996: p. 2; see also his „Sotnyk UPA, vodii Bandery," Hromada, 8 April 1997: p. 3; see also his „Sotnyk UPA Ivan Pan'kiv, psevdo 'Iavir'," Hromada, 10 May 1997: p. 3.

34 V. Zilins'kyi, V borni za Ukrainu (Mostyshchyna).Drohobych, Vidrodzhennia, 2006.

35 Roman Pasternak, Ne vmre slava heroiv (Peremyshliany, 2000).

36 Stepan Mudryk-Mechnyk, Radekhivshchyna u borot'bi za Ukrains'ku Samostiinu Derzahvu: Spomyny kolyshn'oho uchasnyka OUN-UPA (L'viv, 1994).

37 Ivan Bryl', "A mii mylen'kyi v kureni 'Ema'...," Novyny Prybuzhzhia (Chervonohrad), 3 October 1991: p. 2; see also his "Vid smerti v bezsmertia, " Novyny Prybuzhzhia, 25 October 1995: p. 2; see also his "Heroi sorokovykh," Novyny Prybuzhzhia, 25 December 1991: p. 2; see also his "Za Ukrainu, za ii voliu," Novyny Prybuzhzhia, 7 August 1993: p. 2; see also his "Liudolovy sorokovykh," Novyny Prybuzhzhia, 31 May 1996: p. 3; 7 June 1996: p. 4; see also his "Perepokhovannia komandyra 'Ema', " Derzhavnist', no. 3 (1992): p. 53; see also his "Sebechiv" in Nadbuzhanshchyna. Istorychno-memuarnyi zbirnyk, vol. 3 (New York-Paris-Sidney-Toronto: Ob'iednannia Nadbuzhantsiv, 1994), pp. 321-29.

38 Ivan Vashkiv, Sokal' i Prybuzhzhia (L'viv: Kameniar, 2000).

39 Ievhen Prirva, "Dii UPA na operatyvnomu tereni mizh Sianom i Buhom 1944-1947" in vol. 3 of Nadbuzhanshchyna, pp. 64-92.

40 Petro Kindratovych, "Z kohorty nezlamnykh," Iavorivshchyna (Iavoriv), 20 September 1997, p. 2; see also his "Povstans'ki likari ta shpytali na Iavorivshchyni," author's typewritten copy is stored in the personal archive of Volodymyr Moroz.

41 Mykhailo Romaniuk, "Sotnia UPA 'Svobody'" in Ukrains'kyi vyzvol'nyi rukh, notebook 1 (Lviv, 2003), pp. 97-124.

(Commander Malynovyi)[42] and a collection of memoirs from the Iavoriv region, compiled by Ievhen Lunio.[43] Ukrainian Insurgent Army activity in the Hrubeshiv, Kholm, and Liubachiv regions, connected with Military Okruha "Buh," is presented in detail in Peter J. Potichnyj's introductory essays to volumes 39 and 40 of the *Litopys UPA*.[44]

Hryhorii Dem'ian is the author of a number of scholarly biographical sketches of UPA commanders who were active on the territory of Military Okruha "Buh," in particular Iaroslav Bidiuk-"Volin," Ivan Kapalo-"Brodiaha," Stepan Novyts'kyi-"Vadym," and others.[45] The solid essay of Iurii Lopatyns'kyi and Lev Shankovs'kyi about the fight on March 21, 1945 of Company "Halaida I" near v. Zibolky provides not only detail report of the combat but also very detailed analysis of the employed tactics[46]. The membership of former soldiers of "Galicia" Division and other Ukrainian military units in units of Military Okruha "Buh" is partially examined in the works of Andrii Bolianovs'kyi.[47] Episodic facts on the combat activities of UPA units on the territory of Military Okruha "Buh" may be found in the generalized monographs of such authors as Anatolii Kentii, Iurii Kyrychuk, Mykola Lebed', Petro Mirchuk, Anatolii Rusnachenko, Serhii Tkachenko, and Lew Shankowsky.[48]

---

[42] Mykhailo Romaniuk, "Sotnia UPA 'Nepoborni'", in Ukrains'kyi vyzvol'nyi rukh, notebook 6 (Lviv, 2006), pp. 184-210.

[43] Ievhen Lunio, comp., Iavorivshchyna u natsional'no-vyzvol'nii borot'bi XX st.: rozpovidi uchasnykiv i ochevydtsiv (forthcoming).

[44] Petro Potichnyi [Peter J. Potichnyj], "Pochatky UPA na Kholmshchyni" in Taktychnyi vidtynok UPA 28-i "Danyliv": Kholmshchyna i Pidliashshia (Dokumenty i materiialy), ed. Petro I. Potichnyi, comp., Petro I. Potichnyi, et al., vol. 39 of Litopys Ukrains'koi Povstans'koi Armii (Toronto-L'viv: Vydavnytstvo Litopys UPA, 2003), pp. 7-18; see also his "Taktychnyi Vidtynok UPA—'Bastion'" in Taktychnyi vidtynok UPA 27-i "Bastion": Liubachivshcyna, Tomashivshchyna, Iaroslavshchyna (Dokumenty i materiialy), ed. Petro I. Potichnyi, vol. 40 of Litopys Ukrains'koi Povstans'koi Armii (Toronto-L'viv: Vydavnytstvo Litopys UPA, 2004), pp. 7-14.

[45] Hryhorii Dem'ian, Banderivtsi, bk. 1 (Kyiv: Ukrains'ka Vydavnycha Spilka, 2000); see also his "Komandyr Kholms'koho taktychnoho vidtynku UPA," Derzhavnist', no. 3 (1992): pp. 47-50; seel also his "Stepan Novyts'kyi-"Spets" in Khvyli Stryia (Stryi: Shchedryk, 1995), pp. 127-32.

[46] Iu. Lopatyns'kyi and L. Shankovs'kyi, "Sotnia proty bryhady (bii sotni UPA "Halaida I" proty bryhady VV NKVD v Zhovkivshchyni", Visti Kombatanta, No. 1-2, 1961, pp. 9-17.

[47] Andrii Bolianovs'kyi, Dyviziia "Halychyna": Istoriia (L'viv, 2000); see also his Ukrains'ki viis'kovi formuvannia v zbroinykh sylakh Nimechchyny (1939-1945) (L'viv, 2003).

[48] Anatolii Kentii, Narys borot'by OUN-UPA v Ukraini (1946-1956 rr.) (Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 1999); see also his Ukrains'ka povstans'ka armiia

So-called Soviet historiography makes only episodic, tendentious, and distorted references to UPA activity in the L'viv region. The only detailed information pertains to the spring 1944 negotiations that took place between company commander Mykola Oliinyk-"Orel" with Nering, the Kreishauptmann of Sokal'.[49]

Recently appeared quite a detailed work, although not without some fault , of Polish author Grzegorz Motyka "Ukrai'nska partyzanka"[50] in which some attention is given to the armed conflict of UPA and AK in L'viv region. Some other new Polish publications should also be noted such as Mariusz Zajaczkowski[51] and his work jointly with Grzegorz Motyka.[52]

The most detailed descriptions of the activity of Military Okruha "Buh" may be found in Petro Sodol's reference work *Ukrains'ka Povstancha Armiia, 1943-49.*[53] This work includes a list of commanders, ranging from platoon leaders and company staff members to higher-ranking officers; brief biographical data on the staff of the Military Headquarters of the Military Okruha (VShVO), commanders of groups, tactical sectors, and battalions; a list of publications (periodicals and brochures); information on the structure of the military okruha during different periods of its activity, and the history of Military Okruha "Bashta."

v 1944-1945 rr. (Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 1999); Iurii Kyrychuk, Narysy z istorii ukrains'koho natsional'no-vyzvol'noho rukhu 40-50 rokiv XX stolittia (L'viv: L'vivs'kyi natsional'nyi universytet imeni Ivana Franka, 2000); Mykola Lebed', UPA, pt. 1: Nimets'ka okupatsiia Ukrainy (Rome, 1946); Petro Mirchuk, Ukrains'ka Povstans'ka Armiia, 1942-1952: Dokumenty i materialy (L'viv: Prosvita, 1991); Anatolii Rusnachenko, Narod zburenyi: Natsional'no-vyzvol'nyi rukh v Ukraini i natsional'ni rukhy oporu v Bilorusii, Lytvi, Latvii, Estonii u 1940-50-kh rokakh (Kyiv: Pul'sary, 2002); Serhii Tkachenko, Povstancheskaia armiia: taktika bor'by, ed. A. E. Taras (Minsk: Kharvest, 2000. Moscow : AST, 2000); Lev Shankovs'kyi [Lew Shankowsky], Ukrains'ka Povstancha Armii: Istoriia ukrains'koho viis'ka (1917-1995), ed. Ia. Dashkevych (L'viv: Svit, 1996), pp. 482-695.

49 *"Iak i proty koho borolasia OUN-UPA," Polityka i chas, no. 8 (1991): pp. 66-81 and others.*

50 *Grzegorz Motyka, Ukrainska partyzanka 1942-1960. Dzialalnosc Organizacji Ukrainskich Nacionalistow I Ukrainskiej Powstanczej Armii. (Warszawa, Rytm, 2006).*

51 *M. Zajaczkowski, "Sprawa agenturalno-sledcza kryptonim "Zabiala". Kulisy procesu Jana Szpontaka 'Zalizniaka'",Sluzby biezpieczenstwa Polski I Czechoslowacji wobec ukraincow (1945-1989). Z warstatow badawczych. Red. G. Motyka.(Warszawa, 2005), pp. 119-205.*

52 *G. Motyka, M. Zajaczkowski, "Jak w PRL historie poprawiano". Ibid., pp. 270-296.*

53 *Petro Sodol' [Petro Sodol], Ukrains'ka Povstancha Armiia, 1943-49: Dovidnyk (New York: Proloh, 1994); see also his Dovidnyk II (New York: Proloh, 1995).*

Based on memoirs of V. Levkovych-"Voronyi", Ivan Hubka prepared a short essay about VO "Buh".[54] He also wrote about battles near Velyka Horozhanna, Kariv, Ostrov, Pyriatyn, Univ, and about various activities of the UPA in L'viv region as well[55]. His works, however, are mostly belletristic in nature and their scholarly worth is quite limited.

Between 1997 and 2005 Volodymyr Moroz published a number of scholarly-popular articles: biographical sketches of several commanders, a history of the "Perun Insurgent Group," as well as comprehensive outlines of UPA activity in the Horodok and Mykolaiv regions.[56] In addition, brief encyclopedia entries on Military Okruha

---

54 I. Hubka, "Voienna Okruha (VO-2) in his Dorohoiu borot'by: istorychni zamaliovky. Part. I, (L'viv, 2004), pp. 374-410.

55 I. Hubka, "Velyka Horozhanna. Bytva za svobodu 9 sichnia 1945 roku" in his Dorohoiu borot'by (etapy i zony), Part III, (Lviv, 2006), pp. 147-250; His, "Kariv", Dorohoiu borot'by: istorychni zmaliovky. Part I, (L'viv, 2004), pp. 411-512;His "Ostriv", Ibid., pp. 330-373; His Pyriatyn: Peremoha i trahediia, (L'viv, 2000); His Ibid., (Lviv, 2002); His Univs'ka bytva, (L'viv, Afisha, 2004); His "Borot'ba prodovzhuiet'sia", in Dorohoiu borot'by (etapy i zony), op. cit., pp. 251-446.

56 Volodymyr Moroz, "Baran Vasyl', s. Vasylia," Vyzvol'nyi shliakh 12 (2002): pp. 24-25; see also his "Bii v Tuchapakh," Narodna dumka (Horodok), 18 October 2000, p. 3; see also his "Bii kurenia 'Gonty' bilia Stokiv," Halyts'kyi shliakh (Peremyshliany), 12 October 1999: p.1; Ibid.,15 October 1999: p. 2; see also his "Bilohub Dmytro Klymovych", ENTSYKLOPEDIA Suchasnoi Ukrainy, NAN Ukrainy, Naukove tovarystvo im. T. Shevchenka; NAN Ukrainy, Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen', Vol 2, (Kyiv,2003), p. 807; his "Bilohub Dmytro, s. Klyma," Vyzvol'nyi shliakh 12 (2002): pp. 30-31; see also his "Boivka Sluzhby Bezpeky OUN," Ibid., pp. 31-32; see also his "Vasyl' Baran-"Hefaist'," Natsiia i derzhava (L'viv), no. 6 (1998): p. 4; see also his "Vshanuimo brativ Onyshkevychiv," Holos z-nad Buhu (Sokal'), (July 1998); see also his "Dmytro Sliuzar-'Arpad'-'Kmet''-'Zolotar'," Novyi chas (Zhydachiv), 6 November 1999: pp. 2, 4; see also his "Dmytro Sliuzar-'Arpad'-'Kmet''-'Zolotar'," Vidrodzhennia (Zhovkva), 13 October 1999: p. 2; see also his "Do zbroi," Narodna dumka (Horodok), 25 October 2002: p. 2; also his "Zynovii Tershakovets'-kraiovyi providnyk OUN", Rodyna Tershakovtsiv: uchenyi, polityk, podvyzhnyk natsional'noi idei. Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii L'viv, November 5 2003. Lviv National Franko University, Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies, NAN Ukrainy, Andrei Sheptyts'kyi Fond of Spiritual Rennaissance. Resp. Editor Ivan Hel', (L'viv, 2005), pp.41-67; see also his "Pidpil'nyky z Sluzhby Bezpeky bratty Dumychi," Vidrodzheniia, 13 October 1999, p. 2; his "Povidomlennia pro smert' Zynoviia Tershakovtsia", Ukrains'kyi vyzvol'nyi rukh, No. 4 (Lviv, 2005): "Borot'ba narodiv Tsentral'no-Skhidnoi Ievropy proty totalitarnykh rezhymiv u XX st", pp.28-34; see also his "Povstancha hrupa imeni Peruna," Narodna dumka, 2 November 1999: pp. 1-2; see also his "Radekhivtsi—komandyry viddiliv Voiennoi Okruhy UPA 'Buh'," Narodna sprava (Radekhiv), 13 September 2002: p. 3; see also his "UPA na Horodochchyni," Narodna dumka, 8 October 1997: p. 2; 11 October 1997: p. 2; 15 October 1997: p. 2; see also his "UPA na Mykolaivshchyni," Hromada (Mykolaiv), 29 October 1999: p. 2; 3 November 1999: p. 2; 5 November 1999: p. 3; 10 November 1999: p. 2.

"Bashta" and Military Okruha "Buh",[57] as well as a survey of OUN and UPA underground periodical publications on the territory of L'viv oblast', including publications issued by Military Okruha "Buh," have also appeared in the last few years.[58]

* * *

The creation of Ukrainian Insurgent Army units in the L'viv region was based on previous work carried out by the Organization of Ukrainian Nationalists. This included military training of OUN members and sympathizers; intelligence activities; amassing and maintaining weapons and equipment; maintaining registers of people fit for military service, etc. After all, the OUN was a political-military organization with appropriate tasks and discipline.

Prior experience in waging an insurgent struggle was utilized. In September 1939 and June-July 1941 armed nationalist units were active in Western Ukraine, particularly the L'viv region.[59] They were engaged in the self-defence of Ukrainian villages, disarming the retreating Polish and Soviet troops, hiding captured weapons for future use. In various localities they were proclaiming Ukrainian statehood and organizing the administration.

In accordance with the decisions passed at the III OUN Conference that took place in spring 1943, the OUN network launched military activities in the L'viv region and throughout Halychyna. Military commands were created which then set about organizing the training of OUN members and sympathizers. As a result, that same year the first Ukrainian National Self-Defence (UNS) units were created in this oblast'. In contrast to the practice followed in the mountainous Carpathian raions of Drohobych and Stanyslaviv oblasts, UNS unit were equal in size to a platoon. The oblast' commander of the UNS was the military responsible leader of the OUN oblast' leadership "Iarema" (Ostap Lynda); his deputy was "Bohdan" (Myroslav

---

57 *Volodymyr Moroz, "'Bashta'," Vyzvol'nyi shliakh 12 (2002): pp. 26-27; see also his '"Buh'," Vyzvol'nyi shliakh 12 (2002): pp. 32-38.*

58 *Volodymyr Moroz, "Pidpil'na presa OUN i UPA na terytorii L'vivs'koi oblasty," Vyzvol'nyi shliakh 9 (2001): pp. 44-48; Reprint: Zbirnyk prats' naukovo-doslidnoho tsentru periodyky, no. 9 (L'viv, 2001), pp. 217-22.*

59 *In September 1939 there were no fewer than 358 members of insurgent units, particularly on the territory of Zolochiv, L'viv, and Rava-Rus'ka okruhas. For more detailed information, see O. Kucheruk, "Ukrains'ke povstannia veresnia 1939 roku na Zakhidnii Ukraini," Pam'iat' stolit', no. 5 (2000): pp. 143-51; A. Rukkas, Boiovi dii zahoniv OUN u veresni 1939 r.: Drohobyts'kyi kraieznavchyi zbirnyk. Spetsvypusk do 60-richchia UPA (Drohobych, 2002), pp. 385-95.*

Onyshkevych). In early 1944 every okruha had several individual UNS platoons and squads. For example, in Zolochiv region at that time were active groups of the platoon led by "Lapaidukh" (Roman Zahoruiko), of "Ivanko" (Ivan Kotula), "Malynovyi" (Mar'ian Kravchuk), and "Chornohora" (Mykhailo Karpii). Until February 1944, military units of the UNS led by "Korsak" (Ivan Koziars'kyi) fought a number of battles and clashes in the Sokal' region with the Germans (20 January 1944, village of Toporiv, today: Buz'ke raion) and Red partisans (27 January 1944, village of Nyvytsi; 8 February 1944, village of Radvantsi; 9 February 1944, village of Iastrubychi, all part of today's Radekhiv raion). It is worth mentioning that one of the first UNS units, "Siromantsi" Company, had its beginning in the forrest near v. Molodynche (now Zhydachiv raion) and only later left for Stanislaviv oblast. Its core was made of insurgents who hailed from Bibrka, Khodoriv and Iavoriv regions. Its first commander was "Verkh" (probably Andrii Tuchapets').

In December 1943 the UNS was renamed UPA-West. Military Okruha "Buh", which was assigned the numeral 2 within UPA-West (frequently referred to as Military Okruha 2 "Buh"), was created in L'viv oblast'.[60] Within the lower-ranking units the reformation of UNS units into UPA units took place in February-March of the following year. The first commander of Military Okruha "Buh" was "Iarema" (O. Lynda), whose deputy was "Bohdan" (M. Onyshkevych).

Military Okruha "Buh" comprised the territory of today's L'viv oblast' north of the Dnister River (excluding the central and eastern parts of Peremyshliany raion). In early 1945 the rest of Peremyshliany raion was joined to it, as well as the territory of Rohatyn raion of Ivano-Frankivs'k oblast'. For a certain period of time Military Okruha "Buh" included ethnic Ukrainian lands under Polish control (the Hrubeshiv, Liubachiv, Tomashiv, and Kholm regions). By mid-1945 these lands, so-called Zakerzonnia, were transferred from the command of Military Okruha 2 "Buh" to Military Okruha 6 "Sian." In September 1944 Military Okruha 1 "Bashta" (city of L'viv), whose units were based on the territory of Military Okruha 2 "Buh," was subordinated to Military Okruha 2 "Buh." In 1944 the territory of Military Okruha 2 "Buh" corresponded with the OUN's L'viv oblast', and later L'viv krai.

In 1944 OUN L'viv Oblast was composed of the folloving Okruhas: Horodok (L'viv rural; No. 21), Zolochiv (No. 22), Sokal' (No. 24), and Kholm (No. 25). They in turn were divided into povity, povity

---

[60] *At the time, the term "voienna okruha" was used in the overwhelming majority of cases, although the term "viis'kova okruha" is more correct.*

into raiony, raiony into kushchi (or pidraiony), kushchi into stanytsi, that were the lovest rung of the organization. Okruha borders were in general similar to the German administrative-territorial organization, while povity were correlated with the pre 1939 administrative divisions of the Polish state. In the summer 1944 the city of L'viv was subordinated to OUN Oblast leadership of L'viv region. Until then the city had a status of separate oblast and together with L'viv OUN oblast was part of the krai Western Ukrainian Lands (ZUZ). At the end of 1944 after reorganization of the OUN, on the basis of the Lviv oblast was created L'viv Krai (LK), which in turn was composed of Horodok, Zolochiv, Rohatyn and Sokal okruhas.

The OUN of L'viv oblast'/krai which gave birth to UPA, was in very close contact with it. It provided underground administration, mobilization, rear line security, social aid, and also intelligence and counter-intelligence, liaison, propaganda, medical care, military training, supplied arms and military equipment. Effective coordination between OUN and UPA was provided by the Commander of Voienna Okruha UPA, who at the same time was Responsible in Military Matters of the Oblast/Krai leadership of OUN, and as such had control over all members of the OUN in military affairs.

In addition, within the structure of the OUN was active Viis'kova Referentura (Military Section) which also was responsible for organizational-mobilization work (Orhmob Referentura). It undertook training of members and supporters of the OUN, supplying of arms and military equipment, and organizing passive and active selfdefense of the population. Okruha Orhmob was subordinated to OUN Okruha Leader and to Commander of VO UPA. Separate sectors of the Orhmob were in the hands of section workers of the VO Military Headquarters (Viis'kovyi Shtab Voiennoi Okruhy-VShVO). In 1944 was created a subsection of intelligence cum military police which was also subordinated to Intelligence Chief of the VShVO. Members of the OUN povit and okruha orhmobs in 1944-1945 in UPA documents of the later period are known as members of the UPA Tactical Sectors. By the UPA-Zakhid Order No. 12 from April 28 1945 the Orhmobs were liquidated, and their members were dispersed among UPA units. The functions of the Orhmobs were assigned to commanders of UPA Tactical Sectors.

Ukrainian Insurgent Army activity in the L'viv region may be divided into four periods: the German occupation (late 1943-July 1944), mass insurgent struggle (second half of 1944), partisan warfare (1945-1946), and armed underground warfare (second half of 1946 to the early 1950s).

The creation and training of units belonging to Military Okruha 2 "Buh" took place during the period of German occupation. Its main tasks were: 1) to create Ukrainian armed forces and prepare for a struggle against the Soviet occupation (training units, and equipping them with military equipment, clothing, and provisions); 2) to protect the Ukrainian population from looting by the German occupation authorities, and Polish and Soviet military formations.

At the beginning of 1944 the UPA units were being created more dynamically in northern part of L'viv region. Already in December 1943 a combat unit led by "Halaida" (Taras Onyshkevych) began to be formed on the basis of field fighting groups and OUN Security Service fighting groups of the Rava-Rus'ka and Sokal' okruhas; in March 1944 this combat unit was changed into an UPA company.

The arrival from the Carpathians in December 1943 of UNS "Trembita" Company under the command of "Brodiaha" (Ivan Kapalo) gave added impetus to the creation of units in the northern and western parts of the L'viv region. These experienced soldiers formed the basis of several new UPA units in this area. Two squads from the third platoon were transferred to "Korsak's" (Ivan Koziars'kyi) Company in Sokal' region, while platoon leader "Petrenko," together with his group of soldiers, was transferred to the Liubachiv and Iavoriv regions. "Chornomorets'" Platoon, which served as the basis for the formation of "Prolom" Company led by Commander "Brodiaha" (I. Kapalo) remained in place in the Zhovkva region.[61] At this very time a group of commanders from UPA-North arrived in Military Okruha "Buh": "Anton," "Hamaliia," "Zalizniak," "Morozenko", "Nedolia" "Orel", "Lys" (Mykhailo Folibota), "Chornota," "Chumak," et al.

During the first months of 1944 three companies were created in Sokal' okruha: 1) Commander "Korsak's" (I. Koziars'kyi), which was later renamed "Tyhry" (Sokal' povit); 2) "Perekotypole" (Commander "Hamaliia"), eventually renamed "Krylachi" (Radekhiv povit); 3) Commander "Orel's" (Mykola Oliinyk), which was disbanded on 15 April 1944 (Kam'ianka-Strumylova povit).

The first known important UPA action in the L'viv region was carried out by a company commanded by "Halaida" and "Korsak," together with a Security Service okruha fighting group commanded by "Marko" (Ivan Blashchuk): the company attacked the German

---

[61] "'Chornomorets'. Sotnia 'Trembita'" in Tretia Podil's'ka Voienna Okruha UPA „Lysonia": Dokumenty i materialy, ed. Ievhen Shtendera, vol. 12 of Litopys Ukrains'koi Povstans'koi Armii (Toronto, 1989), pp. 227-29.

prison in the city of Sokal' in March 1944. The attack failed, however, and the insurgents retreated.

The first UPA battalion in the northern L'viv region commanded by "Halaida" (T. Onyshkevych) was created in late March. It comprised three companies led by Commander "Em" (Dmytro Pelyp), "Brodiaha" (I. Kapalo), and "Korsak" (I. Koziars'kyi). The staff of the battalion included First Deputy-Commander "Bohdan" (Myroslav Onyshkevych),Second Deputy-Commander "Nechypir" (Zynovii Mazurkevych), Political Instructor "Vatiuha" (Vasyl' Vavruk), and Liaison Commander "Lysai" (Mar'ian Shul'han). On 31 March 1944 all three companies led an attack on the center of Polish armed formations based in the village of Ostriv (today's Sokal' raion, L'viv oblast'); the center was destroyed. During the battle "Halaida" (T. Onyshkevych) was seriously injured and died on 1 April 1944.[62] The company that he created was named "Halaida" in his honour. During April-May 1944 eight new companies were formed in the Rava-Rus'ka and Sokal' okruhas.

During the winter and spring of 1944 other UPA units were being formed in other areas of the L'viv region.

"On March 16 in lavoriv povit began forming the "Pereiaslavy" Companyand by the summer this company had expanded to the size of a battalion bearing the same name: "Pereiaslavy" (led by Commander "Lev," followed by "Dnister"). In August 1944 this battalion had five companies with over 900 soldiers.

In late March 1944, the deputy of the okruha police commandant in Rava-Rus'ka, Ivan Shpontak, and twenty policemen went over to the UPA, bringing with them a full complement of weapons. These men formed the basis of "Mesnyky" Company created on 1 April 1944 under the command of "Zalizniak" (I. Shpontak).

"Lev" Company began to form on the territory of the L'viv rural (Horodok) okruha from March 1944; during April and May it grew to the size of a battalion (with the same name) led by Commander "Vil'kha"-"Lypei" (Il'ko Rachok).

"Vovky" Company, under the command of "Iahoda" (Mar'ian Lukasevych) and "Karmeliuk" Platoon (Petro Danyliuk) was formed on the territory of Kholm okruha on the basis of the UNS unit "Ocheret" (Danylo Mykylyta) and other fighting groups that were active in late 1943 and early 1944.

---

[62] *For a more detailed description of this battle, see: Hrytsai and Hrytsai, A rany ne hoilysia, op. cit., pp. 60-65.*

In the first months of 1944 the following companies were created in Zolochiv okruha on the basis of UNS units: "Chornohora" (M. Karpii), "Ivanko's" (I. Kotula), "Malynovy's" (M. Kravchuk), "Tkachenko's" (Mykhailo Tsymbalko); also created at this time was a unit of "easterners" led by Commander "Sokil," who were brought together in a battalion commanded by "Shuhai" (Hryhorii Kotel'nyts'kyi).

In spring-summer 1944 units from other territories were active on the territory of and subordinated to Military Okruha 2 "Buh": "Siromantsi" Company (Military Okruha 3 "Lysonia" of UPA-West), battalions led by Commanders "Ostrizhs'kyi" (Oleksii Hromadiuk) from UPA-North and "Nalyvaiko" (Stepan Savchuk) from UPA-South.

In April-May 1944 the Military Headquarters of Military Okruha "Buh (VShVO II), headed by Myroslav Onyshkevych, was formed on the basis of the staff of the First Battalion of the northern L'viv region. It consisted of the following units: operations (I), intelligence (II), supply (III), organization-mobilization (IV), training (V), political instruction (VI), inspections (VII), medical, as well as liaison, field gendarmerie, and bodyguards. The structure of Military Okruha "Buh" was ultimately established at this time. In May 1944 "Voronyi" (Vasyl' Levkovych) replaced "Iarema" (O. Lynda) as the commander of Military Okruha "Buh."

On April 15 1944 *Strilets'ki visti*, the official publication of Military Okruha "Buh", was launched. Until September 1945 the newspaper editor was First Lieutenant "Ihor" (Ihor Sushko). The title of the first issue was "Pimsta," and it was edited by "Vatiuha" (V. Vavruk).

During spring and summer months of 1944 units of Military Okruha "Buh" fought a number of battles against the Germans, in particular near the village of Steniatyn, today a part of Poland (19 April 1944); in the village of Kariv (11 May.1944); in the Mykolaiv forests (second half of 1944), et al. On Easter Saturday, 15 April 1944, Company Commander "Orel" (M. Oliinyk) was executed for conducting banned negotiations with German officials, and his unit was disbanded.

From late 1943 a front in the L'viv region was launched against Red partisans. Larger battles with the Bolsheviks took place, in particular in the village of Iastrubychi in Radekhiv raion (7 May 1944), the forests of Rava-Rus'ka (6 June 1944), and others.

At the same time fierce battles took place with Polish armed units of the Armia Krajowa (AK) and others, which in fact comprised a separate front along the Liubachiv-Rava Rus'ka-Hrubeshiv line. Combat actions in this sector were under the control of the inspector of the krai military headquarters of UPA-West, First Lieutenant "Vadym"

(Stepan Novyts'kyi) and "Bohdan"-"Orest" (M. Onyshkevych). Companies from Military Okruha "Buh" ("Vedmid'," "Vovky," "Halaida," "Krylachi," "Mesnyky," "Perebyinis," "Prolom," "Tyhry," Commander "Lys's"), together with battalions commanded by "Ostrizhs'kyi" and "Nalyvaiko", "Siromantsi" Company, as well as field fighting groups, carried out a systematic offensive against Polish armed formations that were trying to gain a foothold on ethnic Ukrainian lands and secure them as part of Poland. During March-June 1944 Polish military formations were squeezed out of the territory of the Rava-Rus'ka and Sokal' povits, the eastern part of Liubachiv and Tomashiv povits, and the southeastern part of Hrubeshiv povit. Larger battles with Polish armed formations in this sector took place in the village of Ostriv, Sokal' raion (31 March 1944); the village of Posadiv, (9 April 1944) today part of Poland; the village of Andriivka, (21 May 1944) today part of Poland; and near the villages of Richytsia, Zhernyky, and Ul'hivok, (2 June 1944) today part of Poland. The UPA's so-called "third (anti-Polish) front" expanded to all areas of the L'viv region where Polish armed formations were active.

In early June 1944 the first company of "Levy" Battalion (Commander "Sancho," followed by "Dyr"—Petro Chemerys) went on a raid outside the limits of Military Okruha 2 "Buh"—to the Carpathians—where it was involved in a number of clashes with the Germans. On 11-15 July 1944 it helped to guard the First Grand Assembly of the Ukrainian Supreme Liberation Council (UHVR), which took place near the village of Sprynia in Sambir raion, L'viv oblast'. On 5 August 1944, near the village of Svydnyk in Turka raion, L'viv oblast', the members of this company were the first in Military Okruha "Buh" to swear the oath of an UPA soldier, which was earlier adopted by the UHVR. In September 1944 "Levy" Battalion returned to the territory of Military Okruha "Buh."

May 1944 saw the beginning of the formation of a cavalry unit in Military Okruha "Buh." The commander and instructor at the VShVO was "Khorol's'kyi" (Dmytro Vernyhor-Bilohub), a Lieutenant Colonel of the Army of the Ukrainian National Republic. By August 1944 a platoon was formed (Commander "Shramchenko") and attached to "Halaida" Battalion. In the summer of 1944 other units, in particular "Prolom" Company (a squad) and "Pereiaslavy" Battalion ("Cheremshyna" Platoon) also had cavalry units.

While crossing the German-Soviet front in July 1944, some units of Military Okruha "Buh" ended up in an inter-front zone of action and waged a number of battles with frontline enemy units, as a result of which several companies were partially or completely dispersed.

The advent of Soviet rule into L'viv region was marked by the beginning of the period of mass insurgent struggle. This process was affected by compulsory mobilization to the Red Army and the OUN and UPA's wide-ranging propagandistic-organizational action aimed at rejecting call-ups to the front. Some of those who became illegals were mobilized to units of Military Okruha "Buh," Kushch Self-Defence Detachments, and administrative fighting groups (AB). A number of new UPA companies and battalions were also created. During the summer and fall of 1944 two graduations took place at the non-commissioned officers' schools headed by commanders "Horyn'" (Vasyl' Il'kiv) and "Chavun" (Roman Chaikovs'kyi). In August 1944 Military Okruha "Buh" had more than forty companies. This figure allows us to estimate that at this time the okruha numbered more than 6,000 soldiers (excluding units from other military okruhas active in the L'viv region). Auxiliary village detachments, which frequently numbered several platoons and were the numerical equivalents of companies, were also subordinated to the commander of Military Okruha "Buh," who was the military leader responsible for the oblast' and later the krai. These units often formed Selfdefense or Territorial Companies. For example, in August-October 1944 the so-called "Perun Insurgent Group" was active in the Kushch Self-Defence Detachments of the then Komarne raion (nearly 150 soldiers). The VShVO also controlled the combat activity of administrative fighting groups (AB) and fighting groups of the OUN Security Service (OUN BSB). In August 1944 a division into Tactical Sectors took place; at that time these sectors were not simply individual structural units but a terrain of operations designated for actions undertaken by certain units. There is no detailed information about this division. What is known is that Tactical Sector no. 1 was the Rava-Rus'ka region; no. 2, probably the Liubachiv region; no. 3, the Sokal' region; no. 4, probably the Zolochiv region; and no. 5, the raions south of L'viv.

With the goal of liquidating the insurgents the new Soviet government threw large numbers of punitive forces into the struggle against the UPA. As of October 1944, NKVD interior troops stationed in L'viv oblast' numbered over 6,525 soldiers. In October 1945 there were also more than 2,000 NKVD Frontier Guard troops and several hundred of railway protection companies of NKVD troops. Since the territory of Military Okruha "Buh" also encompassed part of Drohobych, and later part of Stanyslaviv oblasts, according to the Soviet demarcation system, NKVD troops that were stationed there were also usedto fight the UPA in the VO "Buh". Search and Destroy battalions began to be organized for the anti-insurgent struggle; in late 1945

these forces numbered 4,106 troops in L'viv oblast' alone. In addition, frontline Red Army units, employees of raion departments of the NKVD and NKGB, and district policemen were also used. Various officials had the right to bear arms, including secretaries; departmental heads and instructors of municipal, raion, and oblast' committees of the CP(b)U and the Komsomol; heads and managers of departments of executive party committees; heads of raion structures of executive power (prosecutorial officers, heads of communications and railway administration divisions, and administrations responsible for agricultural produce purchasing, etc., and eventually even heads and employees of village councils). Thus, beginning with the fall 1944 the insurgents of VO "Buh" were facing over 20,000 armed enemies. The Soviet occupiers had at their disposal significant material resources, and means of transportation and communication (a network of roads and tracks, transportation means, telephones, telegraphs, radio stations, etc.). For example, in 1945 three garrisons of NKVD interior troops (140-180 soldiers), ten armed units for protecting collective farms, state collective farms, and loggers (218 soldiers), and nineteen Search and Destroy battalions (more than 230 soldiers) were stationed in Kulykiv raion.

During the second half of 1944 units of Military Okruha "Buh" waged large battles against frontline Red Army units, and NKVD Frontier Guard and interior troops.[63] These units carried out sudden attacks on the raion centers of Komarno (19 August 1944) and Hlyniany (3 January 1945), as well as other combat actions. Occasionally battles were fought on the territory of Military Okruha "Buh" by units from adjacent military okruhas, e.g., the Volyn'-based "Sadko's" Battalion (Buz'ke raion, fall of 1944); "Poltavtsi"

---

63 The list of battles includes those fought in the village of Pyriatyn, Zhovkva raion (19 August 1944); near the village of Korovytsi, Iavoriv raion (26 August 1944); the village of Zhovtantsi, Kam'ianka-Buz'ka raion (26 August 1944); the village of Didyliv, Kam'ianka-Buz'ka raion (28 August 1944); the village of Kariv, Sokal' raion (28 August 1944); the village of Barani Peretoky, Sokal' raion (3 September 1944); near the village of Stokiv, Peremyshliany raion (9 August 1944); in the forests east of the city of Mykolaiv (13 September 1944); between the villages of Perevolochna and Baimaky, Buz'ke raion (13 September 1944); between the villages of Kyi and Nestanychi, Radekhiv raion (17 September 1944); the village of Triitsia, Radekhiv raion (18 September 1944), the village of Holohory, Zolochiv raion (30 September 1944); the village of Sokolia, Bus'kyi raion (8 October 1944); the village of Smolyn, Iavoriv raion (27 October 1944); the village of Andriivka, Radekhiv raion (27 October 1944); the village of Iastrubychi, Radekhiv raion (4 November 1944); Torky, Sokal' raion (9 November 1944); and the village of Velyka Horozhanna, Mykolaiv raion (9 January 1945).

and "Verkhovyntsi" ("Siromantsi") Companies from Military Okruha 3 "Lysonia" (a sudden attack on the raion center of Novi Strilyshcha on 17 December 1944). The Command of the VO "Buh" estimated enemy casualties for August-October 1944 at 2,000 killed and wounded.

During August-October 1944 some UPA units (as a rule, newly formed ones) suffered major losses and were liquidated as combat units. These included the "Pereiaslavy" Battalions (Iavoriv region); the battalions of Commander "Udarnyk" (Kam'ianka region), "Gonta" (Bibrka region), "Haidamaky" (western Sokal' region), "Levy" (Mykolaiv-Horodok region), and a number of individual companies. In the fall of 1944 battalions led by commanders "Ostriz'kyi" and "Nalyvaiko," and "Siromantsi" Company left the territory of Military Okruha 2 "Buh." In November 1944 a new battalion called "Zhubry" was formed on the territory of Horodok-Mykolaiv, where there were no UPA units left. "Mesnyky" Company (Liubachiv region) was then expanded into an identically named battalion consisting of two companies. Commander "Voronyi" confirmed that as of late 1944, 3,000 soldiers were subordinated to him.

In keeping with order no. 7/44 issued on 1 September 1944 by the Command of UPA-West, Military Okruha 1 "Bashta" (city of L'viv) was liquidated. Its territory, units, and military headquarters were transferred to Military Okruha "Buh," given that their activities were closely linked.

Military Okruha "Bashta" had been created in late 1943 as part of UPA-West on the foundations of the L'viv city OUN Military Section. Its leader, "Khmara" (Viktor Kharkiv) became the commander of a newly created military okruha. In terms of territory, Military Okruha 1 "Bashta" was the smallest one in the UPA, encompassing the city of L'viv and the nearest adjoining villages that the German occupation administration had included within the city boundaries. The first months of 1944 saw the creation of a VShVO headed by "Sokil" (Iulian Saliak), and staffed by the head of the Intelligence Section "Kushnir," head of the Supply Section "Voron," head of the Organizational-Mobilization Section "Iavir," training instructor "Bilyi" (Mykola Pasichnyk), aide-de-camp "Chaika," and special assignments officer "Haiduk." Units of this okruha were stationed on the territory of Military Okruha "Buh" in the so-called Ianiv woods northwest of L'viv (today's Iavoriv and Zhovkva raions).

From late 1943 a fighting group of gendarmes (fifteen people) was stationed in the city of L'viv. It was subordinated to Khmara" and briefly headed by "Vlodko," and later by former UPA-North bat-

talion commander "Varva" (Hordiienko). This unit was occupied with acquiring arms, money, medical and office supplies, and carrying out special assignments. The Germans liquidated this fighting group in early 1944.

Military Okruha "Bashta's" first training camp was established in the village of Zarudtsi, Zhovkva raion, in mid-February 1944; however, it lasted only for a short time. A second training camp (approx. 25-30 participants) was organized in late April of that year, but by late May it was dispersed by the Germans. The remaining members of the camp formed the basis of the "Spartantsi" unit under the command of "Bilyi" (M. Pasichnyk). At the same time, a unit numbering nearly eighty individuals and subordinated to the OUN Security Service in the city of L'viv was formed starting in March 1944. In time it was named "Chorna sotnia" and was under the command first of "Gonta" (Iosyf Pan'kiv) and then "Pisnia." In early June this company was dispersed in a battle with the Germans; its remaining members (some 35-40 soldiers) came under the command of "Hlukhyi" (Volodymyr Hul'). In June 1944 "Kholodnoiartsi" Company was created on the basis of the "Spartantsi" and "Chorna sotnia" units. Its first commander was "Bilyi" (M. Pasichnyk) and shortly afterwards "Hlukhyi" (V. Hul'). This company formed the basis of "Kholodnoiartsi" Battalion, created on 12 July 1944. The commander of the first company was "Hlukhyi" (V. Hul'); the commander of the second company was "Hriznyi" (Mykhailo Hren'). On 9 August 1944 "Maksym Hrad" (Oleksandr Magovs'kyi) was appointed commander of "Kholodnoiartsi" Battalion. "Kholodnoiartsi 3" Company, led by commander "Letun" ((Ivan Lypnyts'kyi), was formed in August 1944. "Kholodnoiartsi" Battalion, which obtained formal authorization on 30 August 1944, numbered 425 soldiers: 14 officers, 34 non-commissioned officers, and 377 soldiers. During their period of existence, units of Military Okruha 1 "Bashta" took part in several clashes and small battles with the Germans, Red partisans, frontline Red Army units, and NKVD troops.

The order to liquidate Military Okruha "Bashta" was implemented during September and early October 1944, after which time it ceased to exist. One of the units that were transferred to Military Okruha "Buh" was "Kholodnoiartsi" Battalion, while its commander "Khmara" (V. Kharkiv) was appointed inspector of VShVO II.

In keeping with order no. 9/44 issued by UPA-West on 25 November 1944 (point IV.1a), Military Okruha 6 "Sian" was liquidated (OUN territory of Peremyshl' oblast': Peremyshl', Iaroslav, and Lemko okruhas), and its units, territory, and staff officers were transferred to the disposition of Military Okruha 2 "Buh." At the same time, the

OUN's Peremyshl' oblast' was included in L'viv krai. The leader of L'viv krai "Zolotar" (Dmytro Sliuzar) arrived in the newly adjoined territory at this time. In view of the fact that the measures for implementing the order to annex Military Okruha "Sian" were not carried out in late 1944 and early 1945, owing to the difficulties of carrying them out during the winter, they were deferred until the following spring. The changes were never in fact carried out, because by 28 April 1945 UPA-West issued order no. 12, revoking point IV.1a of order no. 9/44, and Tactical Sector "Sian" was once again transformed into Military Okruha 6 "Sian." This okruha corresponded to the OUN krai of the Western Territories of the Ukrainian Lands (ZOUZ, so-called Zakerzonnia) and encompassed those ethnic Ukrainian lands that fell to Poland following the treaty of 27 July 1944, signed by the government of the USSR and the Polish Committee of National Liberation (the then provisional pro-Communist government of Poland). Accordingly, in 1945 the Kholm and Liubachiv Tactical Sectors, together with "Vovky" and "Mesnyky" units were transferred from Military Okruha "Buh" and subordinated to Military Okruha "Sian," while the Mostyska region, encompassing Krukenychi, Mostys'ka, and Sudova Vyshnia raions according to the Soviet demarcation system, was annexed to Military Okruha "Buh." A number of commanders were also transferred to Zakerzonnia, among them "Orest" (M. Onyshkevych), who became commander of Military Okruha "Sian," and "Hromovyi" (Petro Lahoda), et al.

As a result of the structural reorganization of the UPA and OUN in Halychyna, in late 1944 and early 1945 the territory of Peremyshliany and Rohatyn povits (nadraions, according to the new demarcation system), which until then had been part of the OUN's Ternopil' oblast', was transferred to Military Okruha "Buh" and the L'viv krai of the OUN, created in late 1944.[64]

In the spring of 1945 the territory of Mykolaiv and Rudkiv raions was transferred from the former Military Okruha "Makivka" and the OUN's Drohobych oblast' to Military Okruha "Buh" and the L'viv krai, respectively. Also transferred was the territory of Komarne raion, which earlier belonged to the OUN's L'viv oblast' and Military Okruha "Buh," but was transferred in October 1944 to Drohobych oblast'.

In early 1945 a reorganization of UPA-West took place, involving the formation of the tactical sectors, of which there were six at the time. Shortly afterwards, two of them (Liubachiv and Kholm) were

---

[64] *According to the then Soviet demarcation system, these included Bil'shivtsi, Bukachivtsi, Burshtyn, and Rohatyn raions of Stanyslaviv oblast', and Peremyshliany and Pomoriany raions of L'viv oblast'.*

transferred to the command of Military Okruha "Sian," while additional one was created for VO "Buh". Thus in the second half of 1945 Military Okruha "Buh" included five UPA tactical sectors: Tactical Sector 11 "Plisnys'ko" (Zolochiv region); Tactical Sector 12 "Klymiv" (Sokal' region); Tactical Sector 13 "Roztochchia" (Rava Rus'ka region); Tactical Sector 14 "Asfal't" (Horodok-Mykolaiv region); and Tactical Sector 15 "Iastrub" (Rohatyn region). The numbers and names of these tactical sectors were assigned probably in the fall of 1945. The winter of 1944-1945 was an inauspicious period for actions by detachments of VO "Buh". In order to avoid difficulties some companies were temporarily demobilized or divided ito smaller units. At this time, as a result of raids by NKVD troops and Red Army units, some companies, including "Romanovychi" Battalion (Zolochiv region), ceased to exist.

From spring 1945 the units of Military Okruha "Buh" switched to company- and platoon-based actions in order to carry both the combat as well as combat-propagandistic actions (terrorist actions, ambushes, sudden attacks, raids, etc.). Their tasks were primarily aimed at 1) hindering the consolidation of the Bolshevik administration and introduction of Soviet order, 2) waging propaganda for the national-liberation struggle, and 3) protecting the Ukrainian population. At this time these units sought to avoid large battles in order to preserve their strength, because there were fewer of them than before.[65] Among the larger military actions sudden attacks on enemy troop and administrative centres were carried out in the raion centers of Novi Strilyshcha (1 April 1945); Ponykovytsia, Radekhiv (25-26 April 1945); Maheriv (30 March 1945), and the towns Rozdil (4 January 1946) and Krystynopil' (today: Chervonohrad; 5 October 1945. In late 1945 and early 1946 units of Military Okruha "Buh" carried out terrorist actions aimed at foiling the elections to the Supreme Soviet of the USSR on 10 February 1946. Among the actions that had great propagandistic resonance was the destruction of enemy communications (bridges and lines of communication) in Iavoriv raion by "Pereiaslavy 1" Company.

---

[65] Larger battles took place in the following locales: the village of Zibolky, Zhovkva raion (21 March 1945); the village of Radvantsi, Radekhiv raion (28 April 1945); near the villages of Obortiv, Radekhiv raion, and Tyshytsia, Kam'ianka-Buz'ka raion (17 May 1945); between the villages of Chernyliava and Nakonechne, Iavoriv raion (13 June 1945); in the woods near the village of Tershakiv, Horodok raion (28 June 1945); in Huta Verkhobuz'ka, Zolochiv raion (17 August 1945); the village of Mala Vyshen'ka, Iavoriv raion (2 September 1945); and the village of Iliv, Mykolaiv raion (30 January 1946).

In 1945 various units carried out a number of combat and propagandistic raids beyond the borders of Military Okruha 2 “Buh”: 1) a raid by “Druzhynnyky” Company departing eastward from Brody raion in two separate platoons to the Horyn’ River (the boundary of Rivne and Khmel’nytskyi oblasts) and back (2 July-10 August 1945); 2) “Halaida I” Company, westward to the Hrubeshiv and Tomashiv regions (10 May-August 1945); 3) “Halaida II” Company, westward to the Bilhorai region (from 10 April 1945). During the march this company fought a number of battles, and was then divided into two groups. One of them, commanded by “Hrubyi,” returned to Military Okruha “Buh” (19 September 1945); the second group, led by “Chavs” (Vasyl’ Kral’), remained in the Kholm region on the territory of Tactical Sector “Danyliv” of Military Okruha 6 “Sian”; 4) “Kochovyky” Company, northwest to Pidliashshia (from 10 May 1945). This company reached the vicinity of Volodava, from where it returned in August 1945; for a time it was active in the Hrubeshiv region, taking part in a sudden attack on the city of Krystynopil’. In December 1945 it also divided into two groups. One platoon commanded by Company Commander “Shtyl’” (Ie. Lobai) crossed over to the territory of Military Okruha “Buh” (30 December 1945). The second platoon commanded by “Dovbush” remained in Zakerzonnia on the territory of Tactical Sector “Bastion”; 5) “Perebyinis” Company, northwest to Pidliashshia (from late May 1945). This company reached the vicinity of Volodava, where it crossed over to Brest oblast’ in Belarus. On 13 August 1945 it was dispersed in a battle with NKVD troops and ceased to exist; 6) in June 1945 “Prolom” Company went north to Volyn’ oblast’; after reaching the vicinity of Kovel’, it returned home; 7) “Kholodnoiartsi” Battalion, which was divided into three separate companies, carried out a raid in western Transcarpathia (9 April-25 May 1945).

In the spring of 1945 probably the last graduation of non-commisioned officers took place in school “Lisovi Chorty” (Commander “Horyn’”) and in the fall in school “Vertep” (Commander “Chavun”). The newspaper *Striletski visti* ceased publication in late 1945. A total of twenty-seven issues (one double issue) were published in 1944, and ten (two double issues) in 1945.

By order No. 12 on 28 April 1945 of UPA-Zakhid were liquidated Headquarter Sections II (intelligence) and III (supplies) and its members were reassigned to other sections.

In the fall of 1945 more than fifteen companies numbering more than 1,000 soldiers were active in Military Okruha “Buh.” It was then that tactical sectors, companies, and platoons obtained their code numbers. Double-digit numbers of companies in Military Okruha

"Buh" have still not been identified, and identification for platoons by Triple-digit numbers has been established for only a few them. One platoon in the "Halaida II" unit had the number 114; three platoons and two special units of the "Kholodnoiartsi" had numbers ranging from 125 to 129; and three "Pereiaslavy" platoons were numbered from 130 to 132. It appears that the companies in Military Okruha "Buh" were numbered from 31 to 45, and platoons—from 101 to 150.

According to incomplete data of the VShVO, between July 1944 and October 1945 units of Military Okruha "Buh" fought more than 140 battles, destroying 4,756 enemy troops and suffering 416 losses.

In connection with the elections to the Supreme Soviet of the USSR and the large-scale anti-insurgent actions that were taking place in the majority of rural areas in Western Ukraine between January and April 1946, garrisons of NKVD troops, numbering anywhere from 15 to 100 soldiers, were stationed in the majority of populated areas. In addition, existing garrisons in raion centers, and other locations were enlarged. Therefore, an average of between 1,000 and several thousand soldiers were stationed in each raion, as, e.g., in Kam'ianka-Buz'ka raion, L'viv oblast', where there were 3,382 soldiers. The so-called "winter blockade" hastened the UPA and OUN's switch from partisan tactics to the underground.

In the summer of 1946 most of the units of Military Okruha "Buh" were demobilized, and their commanders and soldiers were transferred to the OUN underground network. At the time of the disbandment, some 14 companies[66], numbering from forty to sixty soldiers each (an approximate total of 500-700 soldiers) were active in Military Okruha "Buh." Afterwards, only the "Halaida II" units and part of "Kornii" (Stakh Karpliuk) Platoon from "Kochovyky" Company (both based on the territory of Military Okruha "Sian" until mid-1947) and "Pereiaslavy" Company (based in the lavoriv region, it carried out liaison functions across the Soviet-Polish border until mid-1947; afterwards it went on a raid across Czechoslovakia, ending up on West German territory). At the end of 1946 on the bases of "Pereiaslavy" unit an officer training school was organized (Commander "Mriia"), while in Horodok okruha during 1946 two non-commissioned schools took place.

As a summary of combat activities of VO "Buh" one could take charges against "Voronyi" (V. Levkovych), the commander of Military

---

[66] *Actually they were mostly of platoon size and quite often were referred to as such in underground documents and other sources.*

Okruha "Buh" at his trial. He was accused that from April 1944 to December 1944 he ordered his units to carry out 2,067 actions in L'viv oblast' alone, which resulted in the deaths of 3,473 Soviet soldiers and officers.

From the second half of 1946 the activity of Military Okruha "Buh" as a military structure in fact ceased. Meanwhile, the OUN armed underground acquired a number of UPA attributes (combat awards, military ranks). Questions pertaining to the granting of awards and promotions were formally arranged in the name of Military Okruha "Buh." In point of fact, everything was decided by the OUN krai leader, who from early 1947 also carried out the functions of commander of the military okruha. (the concurrent OUN krai leaders and commanders of Military Okruha "Buh" were "Cherven'" (Zynovii Tershakovets') in 1947-1948, "Hornovyi" (Osyp Diakiv) in 1949-1950, and possibly also "Iarema" (Ievhen Pryshliak) in 1951-1952).

The Military Okruha "Buh" published two issues of the publication *Litopys UPA* (probably edited by Z. Tershakovets'): no. 1 (October 1947), no. 2 (1949) and no. 3 (1951). It should be noted that in addition to the name Military Okruha "Buh," issue no. 1 of *Litopys UPA* mentions Military Okruha "Voronyi," named in honour of its commander, who at the time was mistakenly assumed to have been killed on 17 December 1946.[67] Unfortunately, the reasons and grounds for using the new name are not known, since it was never encountered again. In later documents only the name Military Okruha "Buh" is used.

The last known document issued by Military Okruha "Buh" is dated 30 November 1949 and the last known publication is from 1951. However, like the entire Ukrainian Insurgent Army, this military okruha formally did not cease to exist.

* * *

Chapter One, entitled "Orders and Instructions of the Command," elucidates various spheres of the leadership of Military Okruha "Buh." These are primarily orders issued by the commander and the headquarters in 1944-1949, pertaining to various areas of UPA activity in the L'viv region. Orders issued between 1947 and 1949 concern merit awards and promotions of officers, non-commissioned officers, and privates in Military Okruha "Buh."

The second half of the first thematic chapter consists of documents and materials of individual sections of the VShVO. In par-

---

[67] *Arrested and sentenced, he served his full term of imprisonment (25 years).*

ticular, these include an instruction concerning intelligence work, signed August 1944 by the head of the 2nd Intelligence Section led by "Arkas" (Volodymyr Rudyi). This document specifies intelligence tasks under insurgent conditions and lists the general principles underlying the work of the military intelligence officer; a sample protocol is included. The document "Temporary Instructions for the Company Warrant Officer"[68] discusses the basic work of warrant officers, whose responsibilities included maintaining a register of personnel, provisions, weapons, uniforms, and appropriate registry books. Documents issued by the 6th Political Instruction Section are presented here: a lecture for political instructors (15 May 1944, signed by "Ratai"); instruction no. 1 about political instruction work in UPA units with an addendum (27 June 1944); a sample of a report for political instructors in units and subunits (1945); an instruction to commanders and political instructors of units concerning their duties (1945); orders to political instructors of units concerning the management of journals devoted to instructional work (15 March 1945), some of which are signed by section leader "Strunkyi"-"Vatiuha" (V. Vavruk) and his colleague "Ihor"-"Dyv" (Ihor Sushko). Among the documents of the Medical Section is an instruction to commanders and medical assistants of units (25 June 1944), signed by commander of Military Okruha "Voronyi" (Vasyl' Levkovych) and Oblast OUN leader "Moroz" (Iaroslav Skaskiv).

The chapter on "Reportive-Informational Documents of the Command" includes reports of Military Okruha "Buh," signed by its commander, "Voronyi" (V. Levkovych), the heads of the VShVO "Cherniava"-"Liutyi" (M. Onyshkevych) and "Vynar" (V. Rudyi). These documents, partially covering the period from fall 1944 to March 1945-April 1946, include mostly information on battles, raids, and other types of activities undertaken by individual units of Military Okruha "Buh," as well as data on the functioning of various UPA headquarters, the OUN's Organizational-Mobilization Section, and nominations of officers. Of particular importance is a list of officers of Military Okruha "Buh" (1 January 1948), which makes note of promotions of officers, including promotion dates, concerning almost every commander that was killed as this document was being compiled. The list also specifies the functions of officers at the time of their death; in some cases real first and last names, and the UPA awards

---

[68] No date is indicated. The author of the instruction is the head of the organizational-mobilization division Zynovii Mazurkevych-"Nechypir," who was killed on 9 October 1944.

that were bestowed on these officers, are indicated. A separate item is the single known leaflet signed by the Command of VO "Buh" which carries notification about death of Commander Zynovii Tershakovets' with his full biography.

The second half of the second thematic chapter contains a report of the VShVO's Political Instruction Section for 1 May-30 June 1945, signed by "Strunkyi" ("Vatiuha", V. Vavruk). This documents describes the political instruction activity of UPA headquarters and units, and includes the press run of *Strilets'ki visti* and other publications. The chapter also includes testimony pertaining to the activity of the commander of Military Okruha 1 "Bashta" (city of L'viv) and "Khmara" (V. Kharkiv) and the inspector of Military Okruha "Buh," which reveals the process of creation and UP activity in the city of L'viv and its environs, as well as the formation of "Kholodnoiartsi" Battalion.

The third thematic section contains information on actions of separate units-Tactical Sectors, battalions and companies.

Three reports by the military inspector of Sokal okruha "Kameniar (Ivan Vashchuk) covering the period 25 June-25 July and 25 October-25 November 1945 pertain to the activity of UPA units, Kushch Self-Defence Detachments, OUN Security Service groups, and to questions of military and political training, medical care on the territory of Tactical Sector "Klymiv". Of particular attention is the essay on the history of UPA companies in Sokal okruha during 1943-1946 written by "Borodatyi" (Mykhailo Khvalibota). Included is also the letter of Commander "Uhrynovych" of the Tactical Sector "Roztochchia" in which he briefly describes the condition of UPA units in Iavoriv region at the end of 1945 and the beginning 1946.

The documents of "Levy 1" Company concern the period of its sojourn in the Carpathian Mountains, particularly its participation in security duty at the I Grand Assembly of the Ukrainian Supreme Liberation Council in July 1944. The combat path of battalions and companies of "Halaida", "Druzhynnyky", "Kochovyky", "Krylachi", "Perebyinis" ("Zahrava"), "Pereiaslavy", "Siromantsi" and "Tyhry" is listed in their chronicles and in separate combat reports. The "Prolom" Company in particular is represented by reports covering the period from 14 April to 17 October 1944. A significant number of documents concern "Kholodnoiartsi" Battalion, in particular reports and an order for the period September-October 1944, and a set of reports from "Kholodnoiartsi I" Company for the period April-June 1946. Also included are reports on the activity of "Kholodnoiartsi 4," a special purpose subunit, covering the period from September to December 1945.

Mykhailo Folibota ("Lys"-"Borodatyi", M. Khvalibota) is the author of some of the above-mentioned materials. He was directly involved in these events as the commander of "Perebyinis" (April-September 1944) and "Tyhry" Companies (May 1945-beginning 1946), "Halaida" I (spring-summer 1946), "Halaida" battalion (November 1944-June 1945) and Tactical Sector "Klymiv" (first half of 1945). He almost certainly kept a notebook or had access to various units' documents, given that his descriptions are accurate and thorough. It may be assumed that he wrote these documents after the disbandment of UPA units in the summer of 1946, although his first reminiscence was published in issue no. 1 (January 1945) of *Strilets'ki visti*. Commander "Borodatyi," who was the responsible military leader of Kam'ianka nadraion in 1948-1949), was killed in 1949.[69]

Reportive-informational documents of the OUN, which comprise the fourth chapter, cover the period from September 1943 to July 1946. They describe the general socio-political and military situation on the territory of L'viv oblast' (eventually krai) and individual okruhas. They also provide information about the moods of the population, the terror being waged by the occupiers, battles fought by units of Military Okruha "Buh", Kushch Self-Defence Detachments, and OUN underground fighting groups. Many more informational documents are extant than published here but the goal of compilers was to present the situation in the oblast during strong activities of UPA units.

The OUN's Organizational-Mobilization Section, whose documents comprise the fifth thematic chapter, is represented by reports and instructions issued by a number of okruhas during 1944. These documents pertain to the organization of units of the UPA and Kushch Self-Defence Detachments, and the furnishment of arms and ammunition for these units.

The UPA and OUN documents on supplies and materiel are contained in the sixth thematic chapter. These are instructions pertaining to the organization of work by the OUN's Supplies and Materiel Section concerning the furnishment of clothing and food for UPA units, and the management of social services. One of the documents was published jointly by the leader responsible for supplies and materiel of the oblast' leadership and the Intendant of the VShVO. Supplementing these instructions are notes from intendants of UPA units concerning the acquisition of supplies and materiel from the OUN network. A request for food supplies from Commander

---

[69] *State Archive of L'viv Oblast', fonds P-3, list 3, file 113, fol. 68.*

"Zalizniak" is the only known extant UPA document stamped with a seal from the territory of Military Okruha "Buh."

Several documents of the Ukrainian Red Cross comprise the seventh chapter. They reflect the organizational work of the URC, purchase of medical and other materials, and medical and social aid.

The eight chapter features the publications of Military Okruha "Buh." The printed VShVO's organ *Striletski visti* (1944-1945) provides information about events transpiring on various fronts, events taking place in the world and on Ukrainian lands; elucidates various ideological and political questions; and features articles pegged to special events ("Festival of Heroes," "Festival of Arms," "30 June," "The Battle of Konotop," etc.), a chronicle of actions undertaken by units of Military Okruha "Buh," information pertaining to those who had distinguished themselves in battles or were killed in battle, sketches of commanders who fell on the battlefield ("Berkut," "Halaida," "Ianko," "Iastrub"), training-instructional materials (military secrets, conduct in captivity, knightly traditions, a soldier's moral values, punishments, military honours), insurgents' daily life and mores, a humour section (usually jokes and satirical articles), and even brief notes on the lives of editorial board members. Two issues of the publication *Povstans'ke kropylo* (1 December 1944-1 January 1945, "Zhubry" Battalion) edited by the battalion's political instructor "Iurii Vishchun" and aimed at rank and file privates, contain articles with ideological-political content, articles on everyday military life, and materials designed to amuse.

Most of the materials featured in three issues of the publication *Litopys UPA* (1947, 1949, 1951) are devoted to reminiscences written by participants in the struggle of UPA units and the OUN underground in the L'viv region, with occasional references to other territories (Zakerzonnia, Polissia). Also included is information about distinctions and promotions, poetry, festive orders, and addresses from the editorial board.

The last chapter contains documents that did not fit into previous chapters. There are several documents of the OUN Security Service in L'viv region, correspondence of the underground leaders of L'viv oblast and Horodok okruha on assigning to UPA companies the graduands of "Oleni" officer school, and the documents pertaining to honouring of underground activists with UPA decorations and military ranks. There are also a few obituaries of fallen insurgents and underground workers which contain short biographies of those insurgents who came into OUN underground from UPA units. This information

thus permits us to trace the further fate of commanders and soldiers after units of VO “Buh” were demobilized.

***

The documents and materials republished in this volume fully correspond to the originals.

The compilers assigned titles to all the documents and materials: they indicate the type of document, author’s name (where indicated), addressee’s name, contents, date, and office number. If a date indicating the creation of a document has not been established, it is dated according to content, accompanying documents, etc. In such cases, a provisional date is indicated within square brackets, e.g. [June 1944].

No deletions have been made in the documents. Omitted or illegible sections of texts are indicated by square brackets [...]. Unintelligible sections of text are marked graphically as (xx*). Texts of documents are published without authorial underlining. In separate cases for accurate rendering of the text the authorial underlining is graphically marked by $(^{1\text{-}}\text{xx}^{\text{-}1})$. Documents and materials reprinted from other publications are indicated in the legend of the document.

To the most feasible extent, the compilers of this publication retained the lexicon, and authorial and editorial attributes of the sources. No changes were made to personal names and geographic place names. Punctuation and the use of quotation marks were corrected in keeping with current orthographic rules. Spelling errors were silently corrected. In keeping with the rules of contemporary Ukrainian orthography, prepositions and particles were corrected (e.g., *do domu>dodomu*; *pidchas>pid chas*, *v nochi>vnochi*, *rivnozh>rivno zh*, *v naslidok>vnaslidok*). The incorrect use of apostrophes in such words as *mad’iariv>madiariv*, *zviazok>zv’iazok* was rectified. Spelling errors that distort meaning are indicated in footnotes. Handwritten additions to texts (individual words, etc.) are indicated with double italic letters, in alphabetical order $(^{a\text{-}}\text{xx}^{\text{-}a})$. The cryptonyms are given in conformity with the text.

The seal marked <Secret> is reproduced in the upper right-hand corner of the document text. The seal marked <Recopied> is not reproduced, since the meaning of this word is reflected in the term <Copy> indicated in the legend of the document. Written additions to documents (addresses, resolutions, etc.) that pertain to their content were preserved and presented as continuations of the text of the document. Other written additions were omitted.

Crossed-out words in the text are not indicated. For greater clarity, in individual cases crossed-out sections have been recreated in the text and graphically marked as (<xx>). With the exception of generally recognized abbreviations, abbreviated words have been reproduced in full and graphically marked as (xx[x]).

The authentication of authors' original signatures on documents was established according to the rule followed in UPA and OUN clerical work. Each document or material is accompanied by a legend indicating its place of storage (abbreviated name of the archive, number of the fond, list, file, folios); the authenticity of documents (original, copy) is also indicated. The reproduction of typewritten documents and materials is not indicated. Only the manuscript reproduction of documents and materials is indicated; information about an earlier publication or reprint is indicated in the legend.

In addition to documents and materials, this volume contains photographs portraying the officers of Military Okruha "Buh" and the OUN's L'viv oblast (krai), and the military life of insurgents. The captions to the photographs include the functions and military ranks of leaders, which correspond to their current activity in Military Okruha "Buh"; the highest UPA rank of individuals who departed for other territories is listed within parentheses. The captions to photographs depicting insurgent life list available information on the image and the date the photos were taken. The materials are stored in the computerized photo library of the "Litopys UPA" publishing house.

The diagrams, sketch maps, tables, as well as the photographs and short biographical information of the UPA commanders and the OUN leaders are located in Book 1 (vol. 12). Other photographs of insurgents are located in book 2 (vol. 13).

The modified Library of Congress system of transliteration is used in the English-language texts.

Oleksandr Vovkand Volodymyr Moroz collected the documents for this volume. Volodymyr Moroz completed the scholarly-archeographic preparation of the documents, collected the photographs, and prepared the charts, maps, and tables.

The compilers are deeply grateful to the employees of the Central State Archive of the Highest Organs of Power and Administration of Ukraine and the State Archive of the Security Service of Ukraine in Kyiv and especially to Serhii Kokin, Oleksaner Ishchuk, and Volodymyr Hovorun for their assistance in locating and copying documents

We sincerely thank the following individuals for providing materials and invaluable advice: Peter J. Potichnyj, editor-in-chief of *Litopys UPA*; the Liberation Struggles Division of the L'viv Historical

Museum and Volodymyr Boiko, in particular; the L'viv oblast branch of the All-Ukrainian Society "Memorial"; the scholars, ethnographers, and participants of the national-liberation struggle in the L'viv region—Ivan Bryl' (Chervonohrad, "Memorial"), Roman Vasyl'kiv (L'viv, "Memorial"), Ivan Vasiuta (L'viv), Roman Heneza (L'viv, History Faculty of I. Franko L'viv National University), Myroslav Horbal' (L'viv, "Memorial"), Oles' Humeniuk (head of the L'viv krai Brotherhood of OUN - UPA), Hryhorii Dem'ian (L'viv, Institute of Folklore, National Academy of Sciences of Ukraine), Bohdan Zhars'kyi (L'viv), Ruslan Zabilyi (L'viv, Center for Study of Liberation Movement), Bohdan Koziars'kyi (Kyiv), Hryhorii Lysak (village of Ohliadiv, Radekhiv raion, L'viv oblast', "Memorial"), Ievhen Lunio (Iavoriv, Institute of Folklore, National Academy of Sciences of Ukraine), Vitalii Manzurenko (L'viv, publication "Odnostrii"), Volodymyr Matyiashchuk (village of Nemyliv, Radekhiv raion, L'viv oblast', "Memorial"), Vasyl' Mykytiuk (village of Potorytsia, Sokal' raion, L'viv oblast', county intelligence officer of the Kam'ianka region), Mykola Posivnych (Liberation Struggles Division of L'viv Historical Museum), Mykola Sarchuk (Chervonohrad, raion leader responsible for organization and mobilization), Volodymyr Sereda (L'viv, head of the "Nadsiannia" Society), Ivan Tkachuk (Chervonohrad, Warrant Officer of "Kochovyky" Company), Vasyl' Filipchuk (Chervonohrad), and many other individuals too numerous to mention. Acknowledgements are also due to the commander of Military Okruha "Buh", UPA Colonel Vasyl' Levkovych-"Voronyi" and his wife Iaroslava Romanyna-Levkovych, staff member of the Ukrainian Red Cross and various underground printing houses. Special thanks are due to researchers Petro Sodol (New York) and to Mykhailo Romaniuk (L'viv) for providing documents and a constant flow of advice, assistance in decoding pseudonyms, uncovering photographs, and verifying numerous facts pertaining to the activity of Military Okruha "Buh".

Mykola Kulyk helped by administrative means and deserves great thanks for his efforts.

Volodymyr Moroz

РОЗДІЛ І.

НАКАЗИ ТА ІНСТРУКЦІЇ КОМАНДУВАННЯ

№ 1-15
КОМАНДИР І ВІЙСЬКОВИЙ ШТАБ
2 червня 1944 р. – 30 листопада 1949 р.

№ 1
НАКАЗ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНУ РОБОТУ

№ 6/44 *2 червня 1944 р.*

ВШВО II Постій, 2.6.44

НАКАЗ ч. 6/44

1. Забороняється к-рам відділів принимати людей до відділів без порозуміння з оргмобом тому, що набір (мобілізацію) мають право тільки оргмоби.

2. К-дири відділів: сотень, чот, які мають до полагодження в терені якісь справи, мусять мати дозвіл і посвідку від к-ра ВО II або від його заступника.

3. Вояки, які їдуть в терен в службових справах, чи є звільнені з відділу, мусять мати посвідку від к-ра ВО II або від к-ра відділу (сотні). В посвідці треба подати причину звільнення, а в службових справах має бути час повороту. Всіх спізнених пол[ьова] жандармерія має право арештувати.

4. Сот. Корсака з днем 21.5.44 переноситься з відділу "Тигри" з ВО II до ВО III.

5. Командиром відділу "Тигри" назначую бувшого чот. Голуба.

/–/ Нечипір /Орест/
в. о. адютанта в. о. заст. к-ра

Додаток до наказу ч. 6/44

1. Дотеперішнього оргмоба окр[уги] 23 Громового назначую командиром сотні "Ведмідь", а дотеперішнього сот. Орла назначую його заступником.

2. Дня 15.5.44 відіслано сот. Морозенка з відділу "Кочовиків" до лічниці. По вилікуванні сот. Морозенко має зголоситися в ВШВО II.

3. Чот. Кузьменка переноситься з відділу "Кочовиків" до відділу кінноти.

4. Інструктора Залізняка з відділу "Ведмідь" переноситься на окр[угу] 25 до диспозиції оргмоба Юрченка.

/–/ Нечипір — /Орест/
в. о. адютанта — в. о. заст. к-ра ВО II

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 1, арк. 47. Оригінал.

№ 2
НАКАЗ З ОРГАНІЗАЦІЙНО-ВІЙСЬКОВИХ І ДИСЦИПЛІНАРНИХ ПИТАНЬ

№ 7/44 — *3 липня 1944 р.*

ВШВО II — Постій, 3.7.44.

НАКАЗ ч. 7/44

I. Персональні зміни

1. З днем 13 червня 1944 віст. Кузьменка перенесено з кінноти ВШВО II до відділу "Перебийніс" на к-ра роя кінного зв'язку.

2. 26 червня 1944 наказано перенести лікаря Кавказ з відділу "Ведмідь" до відділу "Крилачі", а двох санітетів* із відділу "Крилачі" передати до диспозиції д-ра Софрона.

3. З днем 26 червня 1944 перенесено з відділу "Крилачі" до відділу "Комарі" двох інструкторів Орлика і Сірого.

4. З днем 29 червня 1944 чотового Чорноморця з відділу "Пролом" перенесено до виховного відділу при ВШВО II.

5. З днем 2 липня 1944 співробітника виховного відділу при ВШВО II друга Стебла перенесено до відділу "Тигри" на сотенного виховника при цьому ж відділі.

6. З нинішним днем чот. Скалу з відділу "Галайда" переноситься до відділу "Пролом".

II. Функційні номінації

7. З днем 16 червня 1944 назначено к-ром відтинку північ друга Наливайка і хвилево підпорядковано йому відділи: "Сагайдачний", "Вовки", "Перебийніс", "Крилачі" та "Медвідь".

---

* *Так у тексті.*

Значить підпорядковується йому ці відділи тактично. Звіти тижневі та оперативні згадані відділи пересилають за посередництвом к-ра Наливайка в оригіналах до ВШВО II.

8. З днем 25 червня 1944 к-ра Гамалія назначую хвилево у відділі "Пролом" чотовим.

9. З днем 3 липня 1944 чот. Скалу назначую к-ром відділу "Пролом".

10. Друга Ігора приділюю до виховного відділу при ВШВО II, до диспозиції начальника цього ж відділу друга Ватюги.

III. Хворі

11. З днем 13 червня 1944 к-р Лис на підставі лікарських оглядин одержав двотижневу відпустку. На час його відсутности функцію к-ра відділу "Перебийніс" сповняє його заступник Зенко.

12. На підставі лікарських оглядин відпускаю к-ра "Пролому" Бродягу в терен на лікування, аж до часу його повного видужання. По видужанні к-р Бродяга повинен ставитися до ВШВО II.

IV. Назви відділів

[13.] Відділ "Перекотиполе" переіменовую на "Крилачі".

14. Для відділу к-ра Недолугого устійнюю назву "Кочовики", а для відділу к-ра Гордієнка "Комарі".

V. Похвали

15. Рой. Кармелюк з відділу "Вовки" дістає похвалу за те, що в часі генеральної польської офензиви в дні 2.6.44, мимо рани в нозі, скачучи підходить близько поляка, що його ранив, націлившись добре, вбиває його.

VI. Кари

16. Дня 10 червня 1944 по прослідженню справи засуджено стрільців Бульдок, Кійка, Маслянку і Денеку з відділу "Месники" на кару смерти через розстріл. Екзекуцію виконано на стрільцеві Бульдок, а трьох інших, беручи під увагу злагіднюючі обставини, уласкавлено, замінюючи кару смерти на кару буків без числа.

VII. Загальне

17. Наказую вживати в наших відділах термінів: стрілець не козак, командир, а не ройовий, чотовий, сотенний і т. п. (Наприклад к-р Лис, а не сотенний Лис).

18. Командирі поодиноких відділів пришлють до ВШВО III* до дня 10 липня 1944 по двох кандидатів на школи старшинську і підстаршинську (1 на старшинську, 1 на підстаршинську). Вимоги до кандидатів на старшинську школу: освіта рівнорядна найменше 6 клясам гімназії (старого типу). Вимоги до кандидатів на підстаршинську школу: освіта рівнорядна 7 клясам народньої школи.

19. Наказую к-рам відділів держати зв'язок із своїми сусідами. Зв'язок обов'язує в'язати з права на ліво. Якщо той не відзивається, шукати зв'язок з ліва на право.

/–/ Нечипір — /–/ Орест
в.о. адютант — в.о. заст. к-ра ВО

Додаток до наказу ч.7/44

З днем 6 червня 1944 по наказу Ген[ерального]** штабу командиром ВО II назначено на місце к-ра Яреми – к-ра Вороного.

/Нечипір/ — /Орест/
в.о. адютант — в.о. заст. к-ра ВО

Пролом***

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 6, арк. 74-75. Оригінал.

---

* *Можливо, має бути:* ВШВО II
** *Має бути:* Головного [військового] штабу
*** *Надпис у титулі.*

№ 3
НАКАЗ КОМАНДИРАМ І ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНИМ РЕФЕРЕНТАМ ПРО ПОСИЛЕННЯ РОБОТИ ТА ЗАСАДИ СПІВДІЇ УПА І ОУН

№ 1 (8/44) *8 червня 1944 р.*

ВШВО II 8.6.1944 р.

НАКАЗ ч. 1

До відома к-рам відділів і орг.-моб. [референтам] при повітових та окр. проводах.

І. Зобов'язую всіх к-рів військових частин як також орг.-моб. [референтів] при орг. осередках до пожвавлення праці, яка стоїть на дуже низькому рівні.

Пригадую слідуюче, що командирі військових відділів відповідають за:

а) моральний і духовий стан відділів,

б) військовий і політичний вишкіл відділів (до помочі кожний к-р мусить мати виховника, який при сотні користає з прав чотового, при чоті ройового),

в) узброєння та матеріяльне заосмотрення відділів,

г) за оборону населення на теренах дій відділів, стисло придержуючись усних і писемних інструкцій, які були подавані.

Звітують безпосередно до ВШВО II в дні 30-го кожного місяця. Звіти мусять бути подавані слідуючим порядком:

1. Спр[ави] організаційні (стан загальний з початком місяця, в тім старшин ?, підстаршин ?, стрільців ?, санітарів ?; прибуло ?, вибуло ?, стан з кінцем місяця ?).

2. Справи оперативні (бої офензивні і дефензивні).

3. Справи вишкільні.

4. Ріжне.

Крім цього по кожнім бою к-р відділу зобов'язаний найдальше до 48 год. вислати докладний опис бою. Звіти висилати через окружні осередки. Крім звітів до ВШ, кожний к-р зобов'язаний про всі дії в терені докладно подавати тереновому провідникові (окружному чи повітовому).

Акції мусить кожний к-р переводити виключно в порозумінні з тереновим провідником (окружним чи повітовим). Теренові провідники (окр[ужні,] пов[ітові]) мають право поцікавитися життям відділів та доглянути всі потреби і недомогання в відділах, про які

(коли б були) зобов'язані вони зголосити своєму безпосередньому зверхникові, або до ВШ.

Свої зарядження чи накази давати к-рам відділів вони не мають права. Між ними (провідниками тереновими і к-рами відділів) мусить бути стисла співпраця.

Орг.-моб. [референти] при повітових та окружних проводах відповідають за:

а) організацію і мобілізацію відділів та якість матеріалу висланого до відділів, який обов'язково мусить бути провірений відповідними чинниками ще перед висилкою до відділів,

б) військовий вишкіл в терені, який мусить бути стисло контрольований,

в) зброю в терені та належний її догляд,

д*) активну і пасивну самооборону населення.

Звітують своїм організаційним зверхникам (провідникам осередків, до яких вони приналежні) і своїм діловим зверхникам.

Слава Україні!
Героям Слава!

К-р /Вороний/ Пров. /–/ Скала
в з. /Юра Скитан/

Осип**

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 14, арк. 42. Оригінал.

* *Так у тексті.*
** *Надпис у титулі.*

№ 4
ІНСТРУКЦІЯ
ПРО ОБОВ'ЯЗКИ КОМАНДИРА

8 червня 1944 р.

ІНСТРУКЦІЯ

загальні обов'язки командира

І. Кожний командир Української Повстанчої Армії непохитно відданий Великій Українській Національній Справі. Він не повинен щадити ані своїх сил, ні життя в боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу. Національний обов'язок вимагає від кожного командира:

а) постійного стремління і готовності вступати в бій з ворогом з метою його знищення,

б) високої національної чуйності, безпощадної боротьби з шпигунством, саботажем, диверсіями, шкідництвом і найсуворішого збереження військової таємниці,

в) бути правдивим, без вагання і сумлінно виконувати накази і розпорядження своїх зверхників непохитно і мужно переносити тягар, який викликається боєвими обставинами.

ІІ. Кожний командир мусить:

а) почувати відповідальність за виконання завдань свого відділу й частин; відсутність наказу не може бути командирові причиною виправдання своєї бездіяльності в бою,

б) бути постійно готовим до взаємного визволення і допомоги другові в бою,

в) зберігати зброю, амуніцію, техніку і виряд, виучувати способи й прийоми боротьби з живою силою і технічними середниками ворога.

Розумна ініціятива, військова хитрість і обман противника повинні помагати виконувати бойове завдання. Своїм лицарським поводженням командир повинен показати лице Української Повстанчої Армії, як армії визволення від гнобителів, як армії боротьби за волю і незалежність батьківщини.

ІІІ. Командир зобов'язаний:

а) постійно удосконалити свою військову підготовку,

б) виховувати в кожному підлеглому військову дисципліну, вміння якнайсуровіше тримати військову таємницю, пильно хоронити військові документи, розпізнавати агентів ворога і боротися з повстанням і розповсюдженням зневіри і паніки,

в) забезпечувати високий моральний стан, військову дисципліну, постійну боєву готовість і відпочинок свого відділу,

г) бути прикладом національної свідомости, дисципліни, мужности, ініціятиви і рішучости в бою,

д) постійно піклуватися про потреби підлеглих, чуйно реагувати на їх відважні чини і провини, забезпечити міцне бойове споєння та високу боєздатність свого відділу,

е) старатися підтримувати бадьорий настрій, організувати розумний та приємний відпочинок командирів та стрільців свого відділу,

ж) особливо дбайливо піклуватися своєчасним достарчанням прохарчування підлеглих командирів і стрільців та доручення їм літератури.

IV. В бою командир зобов'язаний:

а) знати бойове завдання своє та вищого відділу,

б) своєчасно приймати рішення та сміло без вагання впроваджувати його в життя та твердо домагаючись виконання прийнятого рішення,

в) наглядати особисто та через зорців за полем бою, наземним і повітряним ворогом, наслідками свого вогню, своїм зверхником і сусідами,

г) давати на місцевості бойові та званеві завдання своїм підлеглим, доданим і підтримуючим вогневим і технічним середникам боротьби, організувати між ними співпрацю, використовувати всю силу свого вогню, маневр і місцевість,

д) безперервно боєм всього свого відділу нищити ворога, організуючи і піддержуючи постійний зв'язок між підлеглими, зверхниками і сусідами,

е) своєчасно забезпечити підлеглих амуніцією і всім необхідним для провадження вогню, матеріялами хемічного захисту, необхідними боєвими матеріялами і харчуванням,

ж) своєчасно доносити зверхникові і сповіщати сусідів про свої дії; систематично провіряти виконання свого наказу,

і*) організувати приймання сигналів повітряної, танкової і хемічної небезпеки і без вагання приймати засоби захисту,

к) робити необхідні рахунки і керувати копанням і маскуванням окопів,

л) використати наслідки вогню гарматного і інших вогневих середників підтримуючих підрозділів сусідів і наслідки дій танків для розвитку успіху і осягнення загальної перемоги,

---

* *Так у тексті.*

м) розвивати і відзначувати ініціятиву, героїзм, самовідданість і військові хитрощі своїх підлеглих,

н) мати постійне піклування над раненими і хворими,

о) знаходитися там, звідки краще вести нагляд і керування відділом.

Слава Україні! Героям Слава!

Постій 8.6.1944 р.

К-р /Вороний/ — Пров. /–/ Скала

в з. /Юра Скитан/

Осип*

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 14, арк. 41. Оригінал.[1]

---

[1] Тотожний текст знаходиться: ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 5, арк. 7.

№ 5
НАКАЗ КОМАНДИРАМ ПРО БЕЗПЕКУ, ДИСЦИПЛІНУ І САНІТАРНУ РОБОТУ

№ 2 (9/44) — *9 червня 1944 р.*

ВШВО II — 9.6.1944 р.

НАКАЗ ч. 2

До відома командирам відділів

I. Наказую військовим частинам заховуватись більш законспіровано по терені і тому заряджую:

а) кватирувати тільки в таборах,

б) не вживати титулів ройовий, чотовий, сотенний, – лише командир роя, чоти, сотні і т. д. (при зголошуванні “Друже командир”),

в) не вживати взагалі комплєтних чужонаціональних уніформів (коли хтось має маринарку військову, мусить мати цивільні штани та шапку і т. п.),

г) не здержувати чужомовними словами (стуй, стой, гальт і т. п.),

---

* *Надпис у титулі*

д) забороняю уділювання відпусток. Навіть нездібні часово до служби мусять бути звільнені від служби, але перебувати при відділі,

е) забороняю приватні листування,

є) командирі відділів мусять заборонити доступ приватним особам на терен постою війська,

ж) в службових справах командир відділу може висилати людей в терен тільки зі запискою, підписаною власноручно.

II. Наказую заосмотрити стрільців в індивідуальні пакети, за котрими, як і за всіма іншими медикаментами, звертатись до ЧХ.

III. Командирі відділів подбають про належну скількість санітарів (один санітар на рій). Коли є браки їх, так дати охочих стрільців на вишкіл, в чім звертатись до ЧХ через окружного чи повітового провідника, звідки по вишколі забрати з поворотом до своїх відділів.

IV. Забороняю військовим чинникам пиття алькоголю.

V. Забороняю звільнювання людей з рядів УПА без дозволу ВШ. Коли б хтось став не здібним до військової служби, так можна його звільнити на підставі посвідки лікарської, з цим, що в найближчому звіті зголосити це до ВШ.

VI. В випадках приловлення шпигунів, диверсантів чи інших політ[ичних] злочинців військовими чинниками так прошу передавати їх до теренового проводу, а не переводити самим слідства, як було в деяких випадках дотепер.

Слава Україні!
Героям Слава!

К-р /Вороний/ Пров. /–/ Скала
в з. /Юра Скитан/

Осип*

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 14, арк. 43. Оригінал.

---

* *Надпис у титулі.*

№ 6
ІНСТРУКЦІЯ КОМАНДИРАМ ПРО ТЕРЕНОВІ АКЦІЇ

9 червня 1944 р.

ІНСТРУКЦІЯ
до відома командирам відділів

Теренові акції перепроваджує окр. провідник при помочі військових відділів УПА[-]З[ахід]. Перед переведенням акції окр. провідник враз з командиром відділу обговорюють плян акції.

За фахово-бойове переведення акції відповідає к-р відділу, за політичну сторінку окр. провідник.

Тому зобов'язується всіх командирів відділів дати допомогу на виразні домагання окр. провідника, як, н[а]пр[иклад], протипольські акції, ліквідація магазинів (зброя, муніція, харчі, медикаменти, тех. полевий виряд і т. п.).

Всі командирі відділів зобов'язані придержувати строго в переведенні протипольських акцій таких інструкцій:

Не вільно:

а) вбивати жінок, дітей і старців,

б) вбивати родин мішаних з українцями,

в) вбивати людей, що не тяготіють до польщини і є властиво українцями римокатоликами.

Треба:

а) ліквідувати сильні активні польські скупчення,

б) вдарити по польські верхівці,

в) в часі акції забирати зброю, муніцію і майно (худоба, безроги, збіжжа, особливо взуття і одіння).

У відношенні до німців стояти строго на становищі самооборони.

Отже не вільно:

а) вести ніяких переговорів,

б) зачіпати їх, коли не вели терористичної акції супроти населення,

в) стріляти полонених і дизертирів.

А треба:

а) відбивати в'язнів,

б) робити засідки, коли вертаються з пацифікації,

в) полонених роззброювати і пускати назад – за виїмком поліцистів, що ведуть пацифікаційні акції.

Відбирати зброю від німців тільки в моменті їхнього відступу, а не стабілізації фронту.

У відношенні до мадярів стояти на становищі приязного невтралітету.

Отже не вільно:

а) стріляти і роззброювати їх, зокрема полонених.

Треба:

а) ширити пропаганду проти німців і більшовиків,

б) вияснювати наше відношення до поляків,

в) підчеркувати можливість співпраці українського і мадярського народів (уникати дразливої справи Карпатської України),

г) помагати дизертирам перейти [на] їхню батьківщину,

д) вжити супроти них зброї, коли ведуть терористичну акцію супроти населення.

У відношенні до т. зв. "східняків" стояти на становищі приєднання їх, при чому бути дуже обережним.

Не вільно:

а) стріляти східняків по селах, коли нема на них виразного підозріння в пробольшевицькій роботі,

б) стріляти полонених і перебіжчиків "східняків". Противно – ними треба щиро заопікуватися, особливо раненими,

в) приймати "східняків" до відділів.

Треба:

а) ставитися до східняків приязно, вияснюючи їм політику Сталіна. Не допускати до того, щоби вони багато знали про зв'язки, командирів і т. п.,

б) [...]інний елемент пускати роззброєний в їх власну територію.

Кожний командир відділу зобов'язаний до 48 год. по скінченні акції здати докладний звіт в двох примірниках: один до теренового проводу, другий до ВШ.

Інтендантура відділу при передачі здобутого майна для господарського референта в окр. пров. мусить перевести точну інвентаризацію всего здобутого майна.

Про все здавати точні звіти свойому діловому зверхникові.

Постій 9.6.1944 р.

Слава Україні! Героям Слава!

К-р /Вороний/

Пров. /–/ Скала
в з. /Юра Скитан/

По обзнакомленні знищити!
Осип*

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 14, арк. 44. Оригінал.

* *Надпис у титулі.*

№ 7
НАКАЗ З ОРГАНІЗАЦІЙНО-ВІЙСЬКОВИХ, ПОЛІТИЧНО-ВИХОВНИХ, ВИШКІЛЬНИХ, ГОСПОДАРСЬКИХ ТА ДИСЦИПЛІНАРНИХ ПИТАНЬ

№ 11/44 *5 вересня 1944 р.*

"Буг" Постій, 5.IX.1944 р.

Таємно

НАКАЗ ч. 11/44 р.

Накази ч. 1, 2, 3, з датами 8.VI, 9.VI і 25.VI.1944 р., з датою виходу цього наказу уважаються під числами 8, 9 і 10.

Витяг з наказу КВШ ч. 6/44

I

1) За звідомленнями команд відділів УПА та у зв'язку із заподанням европейської і світової преси – відділи Української Повстанчої Армії, що внаслідок пересунення фронту знайшлися у большевицькому запіллі – продовжують революційно-збройну боротьбу проти московського окупанта. Російський більшовизм, що такі великі надії покладав на свою партизанку серед народів Европи, а на українських теренах зокрема – сам дочекався того, що на його таки задах зараз кипить повстанча акція. В братній збройній боротьбі об'єднуються сейчас поневолені народи Сходу Европи за Волю і Незалежність своїх Батьківщин. Терор НКВД і найновіші інструкції бойцям ЧА фізично знищити український нарід розстрілами, мобілізацією, на м'ясо та вивізку до шахт лагерів викликав відрух самооборони народу зброєю засвідчити свою живучість. Гомін Волі, змішаний із брязкотом зброї, несеться просторами України, Кавказзя, Азії та відбивається в гущах голодних, винужденілих і гонених червоноармійців.

2) Відділи УПА мусять: а) здобути і засобитися в боєприпаси; користати з багатьох нагод, створених европейською і світовою воєнною заверюхою, б) перейти твердий, моральний і військовий вишкіл повстанця в лінійній боротьбі, в запільній організації праці та в політично-пропагандивній площині, щоб УПА стала направду Всеукраїнською Армією. УПА – це армія революційна, її люди мусять ціхуватися прикметою повної політичної виробленості, щоб стрілець знав не тільки як стріляти, але й для чого стріляти і в кого стріляти. Щоб командир знав, що йому вільно, а чого ні, щоб знав, що кожне його потягнення мусить мати політичний

сенс і доцільність в очах свойого народу і світу. Щоб знав, що світ оцінить нас не кількістю відділів і безвідповідальністю вчинків, але політичним змістом нашої боротьби.

3) Командирі часто-густо принимають фронтальні бої з ворогом, витрачуючи людей і амуніцію. Після таких некорисних вогневих сутичок відв'язнення від ворога звичайно виглядає в той спосіб, що або люди панічно втікають або маємо великі втрати. Все і завжди вони кінчаються для нас в найкращому випадку компромітацією. Повстанчий командир може на полі бою стосувати тільки тактичний маневр щоби: а) знищити ворога, б) чимскорше від нього відтягнутися. Тактичними формами повстанчої боротьби мусить бути велика маневровка підвідділів, роїв і людей, в засідках на ворога, в заскоченнях, в підходах, в обезпечених маршах і постоях, сусідська співпраця, скора поміч і т. д.

4) Большевики в загальному мають досить війни. Мають вказівки поводитися і поводяться жорстоко з населенням ЗУЗ. Перебіжчики і полонені від ЧА стверджують нездатність червоноармійців на пропаганду словну і чинну-збройну. Багато охочих дезертирувати і іти в ліс, щоб тільки дати їм пристановище і оперття збройними відділами.

Підписано.

а) До червоноармійців: братне відношення. Попавшим в полон роз'яснити нашу програму і ціль боротьби та звільнити. Можуть вертати з поворотом до ЧА або в родинні сторони. До відділів принимати не вільно.

До НКВД та їхніх прислужників (військa, які допомагають НКВД в їхній роботі і всякого рода сексотів): ліквідуємо без різниці національності.

б) Поляки: стоїмо за злагідненням відносин. Ліквідуємо цих, які співпрацюють з НКВД.

в) Жиди і інші чужинці на наших теренах: трактуємо як національні меншини.

Дальший тяг з наказу КВШ

II

1) Військові розвідчики при оргмобах не творять жадної сітки, підлягають і звітують своїм оргмобам та розвідчикам вищого щабля. Зокрема нижче району вони мають мати характер розвідчиків інформаторів, дібраних на стало і принагідно з рації не місцевості, а потреби. Поодинокі розвідчики на щаблях можуть мати розвідчиків чи розвідчиць до окремих призначень, одначе

тільки за згодою краєвого зглядно воєнно-окружного розвідочного відділу. Апробата мусить бути зумовлена даними вимогами ОУН–УПА.

2) Поручається тісну і безперервну співпрацю з осередками Служби Безпеки, головно ж в дефензивній розвідці (контррозвідці).

3) Пригадую за точне звітування.

4) Протоколи переслуханих відсилати обов'язково в однім примірнику догори.

III

1) Всі господарсько-інтендантські операції мусять бути книжковані. Інтенданти списують з акції протоколи з найдокладнішим переліком всіх здобутків, з чого один протокол враз із здобутком передають господарникам, другий подають до ВШВО тила, третій лишають у себе. Залишити можна собі тільки найпотрібніше (взуття, одяг) за поквітуванням. Випадки присвоювання вояцтвом добичі (зброя, взуття, одежа, гроші, прибічні речі, дорогоцінності, записки, літакові полотна тощо) належать карати найгострішими карами, до кари смерти включно. Коли ж повстанець не знає, що воює не за барахло, а за Ідею, тоді відповідатимуть його зверхники за занедбання виховно-контрольної служби.

2) Відділи оперуючи в теренах, контактуються з місцевими господарниками і через них заспокоюють всі свої запотребування. Господарка внутрі відділів мусить бути зраціоналізована. Живностева рація згідно з підручником інтендантури. Завести господарську книгу, щоб можна було провірити господарювання. Така контівка повинна мати рубрики: число порядкове, дата, число квиту, зміст, прихід, розхід, сальдо, примітки. Svтеренові господарники (повітових і вищих осередків) мають право контролі інтендантів відділів.

3) Завести евіденцію зброї і майна лінійних і запільних військ (зокрема авта, рушникарні і т. д.).

4) В порозумінні з Червоним Хрестом заосмотрити вояцтво в індивідуальні бандажі – пакети, а чотових санітарів та сотенних старших санітарів в легке санітарне приладдя: медикаменти і ліки.

5) Подбати, щоб запілля на кожноразове жадання військової охорони транспортів, шпиталів, певних організаційно-ділових осередків і т. д. – цю охорону дістало.

IV

1) Організація підвідділу: поручається стан чоти 50, стан сотні 163. Допускається стан чоти 55, стан сотні 190 людей.

чотовий	1	1	сотенний	1	1
виховник	1	1	бунчужний	1	1
санітар	1	1	писар	–	1
інтендант	1	1	виховник	1	1
розвідчик	1	1	старший санітар	1	1
зв'язковий	1	1	інтендант	1	1
візник	1	1	розвідчик	1	1
в роях	40	40	зв'язкові	3	3
л[анка] гранатомета	3	3	кухарі	2	2
л[анка] в[ажкого] скоростріла	–	5	візники	2	3
	50	55	кінний рій	–	10
				13	25
віз	1	1		150	165
				163	190
			возів	2	3

2) Зладити і завести в рамах підвідділів (сотень) евіденцію фактичних і функційних підстаршин та стрілецтва. Правдиві прізвища шифрувати.

3) Зобов'язую всіх оргмобів і к-рів відділів стягнути з терену і здати догори всі радіовисильні і частини до них та телєфонічне і телєграфне приладдя.

4) Стверджено: а) деякі к-рі відділів не знають засобів дисциплінарних кар (внутрішна і полева служба), а послуговуються нелюдськими і невояцькими методами карання: прив'язання до дерева, закопування в землю, за будь-що буки і т. д.; з другої сторони зовсім не карають, б) мимо чисельних випадків проступків (дезерція, грабежі, несубординація, маркіранство, ширення дефетизму і т. п.) – що підлягають полевим судам та революційним трибуналам, – к[оман]ди підвідділів, вищі оргмоби, проводи з цих прав судейських не користають – доручую звітувати і виміри кари судів подавати до загального відома ОУН–УПА.

5) Ройовому Кармелюкові з ВО II висловлюю похвалу за те, що будучи раненим від кулі поляка, цільним пострілом того поляка вбив. Куріневі "Льви" висловлюю нагану і п'ятную невояцьку поведінку і нездарність цього відділу під час ворожих акцій в днях 20.VI.1944 р.

V

1) Взиваю всіх командирів відділів і нижче надсилати щомісяця фахово-військові статті до політ-військового журналу, що виходить при краєвім осередку. Наказую звернути увагу політвиховникам надсилати описи бою і інше. Команди (осередки) прошу в журналі співпрацювати та надсилати чужинецькі військові видання.

2) Наказую переводити у хвилинах вільних від боїв і рейдів тактичні вправи сотень і куренів (завдання, ворог, власні сили, переведення). При пробних вправах стверджено, що командирі відділів не дають собі ради у веденні відділів до бою (зв'язок! – розвідка! – убезпечення!). Ще раз звертаю увагу на ціхи повстанчих боїв: а) боїв в спецумовинах, б) спецфазах боїв, в) ініціятива і індивідуалізм командування. Люди наші не вміють партизанити! Кожний корч мусить стріляти до ворога!!!

Наказую принайменше раз в тиждень переводити нічні вправи, про це звітувати.

Від команди групи "Буг"

VI*

Забороняю відділам носити одноцілі уніформи ворожих армій та послуговуватись ворожою мовою (стой, стуй і т. п.). Тільки спец. відділам може команда групи на таке дозволити і то на певний час. Доручую впроваджувати розпізнавальні відзнаки для стрілецтва. Після бою скинути. Спосіб ношення постійно міняти.

Занотовано ряд випадків піячення. Строго забороняю вояцтву – старшинам, підстаршинам та стрілецтву УПА-Захід впиватись алькоголем. Винних потягати до відвічальності перед полевим судом. Вояків нетверезих в умовах, що не дозволяють на переведення суду – належить розстріляти на місці без суду.

В обличчі подій, що настигають і розгортаються в Україні, взиваю все вояцтво УПА-Захід приспішити хід праці нашої повстанчої боротьби до мобілізування і до[о]зброєння відділів; практично боєвий вишкіл командирів і стрілецтва; політичне

---

* *У тексті:* VII

виховання людей; взуття, одежа, санітарне; постійна чистка терену; закріплення лісів; дружба і співпраця з Народом і його Організацією, – щоб під чистими і несплямленими Прапорами Української Повстанчої Армії далі розвивати національні збройні сили до боротьби за Українську Землю і Державу.

Слава Україні!

/–/ Чернява /Вороний/
в. о. нач. штабу в. о. к-ра групи
в з. /Нечипір/

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 3, арк. 5-6. Оригінал.

№ 8
НАКАЗ ПРО ЗАСАДИ БОРОТЬБИ В НОВИХ УМОВАХ, ПЕРСОНАЛЬНІ ВІДЗНАЧЕННЯ, ПІДВИЩЕННЯ У ЗВАННЯХ ТА ПРИЙНЯТТЯ ПРИСЯГИ

№ 12/44 *11 вересня 1944 р.*

"Буг" Постій, 11.IX.1944 р.
Таємно

НАКАЗ ч. 12/44

Витяг з наказу КВШ ч. 7/44

I

1) Наслідком передбаченої протинімецької офензиви совітів від дня 14.VII.1944 р. – ЗУЗ і відділи УПА-Захід знайшлися в новій окупаційній большевицькій дійсності. УПА продовжає революційно-повстанчу боротьбу в ім'я ССУД.

2) В найкоротшому часі позвітувати про знормалізовання і упорядкування цілости життя і боротьби відділів як попередні накази і інструкції: зв'язки, мобілізація, організація, до[о]зброєння, зокрема тактичні звіти з перебуття фронту та дотеперішні бойові успіхи з ворогом.

3) Большевики: змінили свою поведінку супроти населення і, посуваючись на захід, заперестали жорстокости. Все інше

проводять далі. В недовзі належить сподіватися безпосередньої нагінки військ НКВД (заград[ітєльниє] отряди і т. д.) на відділи УПА, пенетрування терену, лісів, блькування лісів і інше – більшими отрядами соток а то й тисяч вишколених по боротьбі з повстанцями. Окружування і замикання певних теренів большевиками та акції з участю артилєрії і розвідочного летунства попереджує звичайно добре проведена військова і сексотська розвідка. Дотеперішні того рода акції большевиків проти УПА-Північ і Схід не дали їм бажаних вислідів. Втрати совітів в людях і матеріялі в боях з УПА і добичі УПА зумовлені були бойовою заправою наших відділів, багацтвом маневру і знанням метод ворога. Уникання сутичок і боїв з НКВД і міліцією, вічна втеча і лавірування гоненого роззухвалює ворога, панікує вояцтво і спричинює поразку. В цілому ряді фактів стверджено військову, господарчу і моральну слабість совітського запілля. Боями з ЧА належить в'язатися лише в випадку самооборони чи інших конечностей – як давніша інструкція. НКВД і рухливу міліцію, в тому вислужницьку міліцію польську, належить поборювати все і всюди, одначе не проводити зачіпно-провокуючих акцій (в адміністративних осередках). Відділи УПА, що не виказуватимуться проведеними із НКВД боями, наказую реорганізувати і кидати на найбільш загрозливі відтинки, давши їм подробичні завдання. Подекуди належить таким відділам визначувати мінімальний контингент запланованих акцій в часі і просторі (прим: три акції в тиждень), контролюючи їх виконання.

4) Поляки: більшість поляків продовжують вислужницьку протиукраїнську роботу в користь НКВД. Є вже овочі тієї роботи: акції (облави) на українське населення. Одначе поляки завелися в своїх сподіваннях здобути державу руками большевиків. Збагнули, що стають предметом в руках Москви і повнять ролю мурина. Є познаки відвороту поляків від НКВД, цим самим можливості наближення до українців. Засаднично масові протипольські акції припинюються. Одначе послідовно проводити їх належить проти всього польського елементу, який в будьчім співпрацює з НКВД та тими органами московського імперіялізму, що ідуть на моральне і фізичне знищення українського народу (прим: наскок на польську міліцію в даному осередку, що начислює 20 людей. Належить знищити третину чи половину їх, інших роззброїти і попередити, що якщо не зaперестануть тієї співпраці з большевиками проти нас – будуть вдруге знищені).

5) Наказую відділам УПА-Захід оперувати способом підвідділів (сотень), у виїмкових випадках способом чот (оскільки

виправдується самостійно чотовий) та тактичних куренів. Відділи УПА-Захід обов'язує у всіх тактичних справах залежність і підпорядкованість – крім ВШВО – теж окружному провідникові тереневої сітки, в полосі якої даний відділ находиться, оперує, рейдує і т. д. Першенство наказів є за ВШВО.

6) Завдання відділів УПА-Захід і відділів УПА взагалі, оперуючих на теренах ЗУЗ, є: а) Репрезентувати собою збройні сили українського народу в передовій лінії Української Національної Революції. б) В міру насичення терену, командного складу і зброї, помножувати свої ряди якісно і кількісно організованими кадрами, симпатиками руху і чесними українцями, готовими мужньо, відважно і хоробро йти в бій за ССУД. Не тягнути до УПА загалу, бо нічо з того не вийде. в) Безнастанними рейдами і боями з НКВД і винищувальними большевицькими органами обороняти людей і майно перед знищенням: насильна мобілізація, грабежі, насильства жінок, евакуації, нальоти міліції, провокаторів і сексотів, – щоб нарід бачив і знав, що в УПА має захистника і народнього месника. г) Не допустити до пенетрації терену, зокрема лісів, до їх бльокування большевицькими стежами і засідками по лісних роздоріжах, вильотах, краях лісів і т. д. ґ) В найкоротшому часі перевести і згодом стало переводити з відділами УПА практичний вишкіл повстанчої боротьби в підсовітських умовинах, щоб в кров і кість кожного вояка впоїти вагу і конечність розвідки, убезпечення і зв'язку у всіх формах боїв, отже: пролім з кільця, нальоти-наскоки, засідки, відв'язання від ворога, упізнюючий відворот, розсипка і збірка в умовному місці і т. д. Все при найгострішій конспірації, тишині, алярмах, затерті слідів і т. д. д) Привернути і завести у відділах залізну дисципліну шляхом відпущення всякого "зброду", що дістався в ряди не з поклику ідеї, але ради фізичного збереження, – хоч би цей елемент мав піти до ЧА. Дезертирів стріляти. е) Здобувати і підбирати з побоєвищ зброю і боєприпаси. Ні одно артилерійське стрільно, ні одна річ військового походження не сміє пропасти, змарнуватися. є) Співпрацювати найтісніше з тереном, зокрема бойова співпраця із самооборонними кущевими відділами, взаїмна поміч і дружба. Командирі відділів УПА повідомляють окружні і повітові проводи теренів про своє перебування і їх полосах, виконують наложені на них завдання та інформуються про загальне положення власне і ворога. ж) Виробляти вояцтво УПА політично і пропагандивно, щоб кожний вояк був вояком-революціонером, носієм української державницької ідеї та ідеї спільної боротьби поневолених Москвою народів Европи і Азії.

II

Забороняю держати при відділах УПА жінок під яким це не було видом: розвідчиці, санітарки і т. д. Непослушних командирів потягатиму під полевий суд без виїмків. Розвідчиці належать теренам (повітовим оргмобам) і є зобов'язані контактуватися з перебуваючими на їх теренах відділами, а не тягатися за відділами, з ними кватерувати і т. п.

III

1) Харчове заосмотрення проводити як і раніше. Допускається і поручається здобування харчів на ворогові, з його баз і транспортів (большевики і большевицькі поляки) як теж спорадичні кватерунки по селах, що большевизуються (совітські люди) та стягування з них контигенту (степові і відкриті села). Постій в селі мусить бути обезпечений і заблькований зо здержанням всякого руху населення. Намагане донощицтво знищувати на місці.

2) Здати до Червоного Хреста надвижку здобутих ліків і медикаментів.

Від команди групи

3) Командирі відділів подбають о заосмотрення вояцтва в належну кількість стрілецьких лопаток. Кожний стрілець повинен мати лопатку.

4) Під час поїздки в терені зауважено, що магазинування зброї і виряду, залишеного під час переходу фронту, відбувається дуже недбало, винні в тім оргмоби при організаційних осередках. Вищі оргмоби потягнуть винних до відповідальности, кари подадуть догори.

IV

З наказу КВШ

1) Задержати в своїх оргмоб-відділах схему окружних та повітових оргмобів, а в теренах, де цього потрібно, теж районових і кущевих (кущевий оргмоб в самооборонім відділі).

Від команди групи

2) Висловлюю признання за добре командування відділами і справність в боях друзям к-рам Яструбові, Євшанові і Залізнякові. Висловлюю похвалу за очайдушність, рішучість і тверезість в бою д[рузя]м ройовим: Сокирі, Підступному, Горі, Крукові, Мурашці, Голубові, Грізному, Вовкові та Марцигелі; старшим стрільцям: Іскрі, Луговому, Шпакові, Березі, Прутові, Бурлаці, Левові, Нетязі,

Бзині, Шуцові і Плішці; стрільцям: Ярусові, Фірі, Дзвонові, Зірці, Брюховецькому, Баранові, Кулі, Скорому, Кричевському та всім друзям стрільцям з роя ВОП-у. Всі вони держалися рішучо і твердо в бою дня 19.VIII.1944 р. з трикратно більшим ворогом, відпираючи три ворожі наступи та переходячи в кінці в протинаступ. Всі згадані вояки приналежні до відділу Сіроманці.

3) Друзям, бувшому оргмобові окр. 22 і оргмобові пов. 231 висловлюю догану за невчасне змагазинування зброї і воєнного виряду на їхніх теренах, залишеного після фронту.

4) З важністю від дня 3 вересня 1944 р. підноситься в ступенях слідуючих вояків групи "Буг", по скінченні підстаршинської школи:

З інструкторського складу школи:

1)	Інструктора	Ткаченка	до ступеня	старшого булавного,
2)	"	Чайку	"	"

Абсольвентів підстаршинської школи:

1)	абсольвент	Кудияр	до ступіня	булавного
2)	"	Явір	"	"
3)	"	Гук	"	"
4)	"	Вовк	"	"
5)	"	Лісовий	"	"
6)	"	Юрій	"	"
7)	"	Риба	"	"
8)	"	Крук	"	"
9)	"	Чорнота	"	"
10)	"	Корінь	"	"
11)	"	Легінь	"	"
12)	"	Чумак	"	"
13)	"	Мороз	"	ст. вістуна
14)	"	Дубович	"	"
15)	"	Степовий І	"	"
16)	"	Нечай	"	"
17)	"	Птах	"	"
18)	"	Бистрий	"	"
19)	"	Дніпро	"	"
20)	"	Бігун	"	"
21)	"	Рись	"	"
22)	"	Шпак	"	"
23)	"	Степовик	"	"
24)	"	Борис	"	"

25)	"	Карпацький	"	вістуна
26)	"	Лесь	"	"
27)	"	Дельфен	"	"
28)	"	Яструб	"	"
29)	"	Гайворон	"	"
30)	"	Білий	"	"
31)	"	Крук II	"	"
32)	"	Крутій	"	"
33)	"	Тихоліс	"	"
34)	"	Шрам	"	"
35)	"	Корінь II	"	"
36)	"	Крук III	"	"
37)	"	Похмурній	"	"
38)	"	Скиба	"	"
39)	"	Дон	"	"
40)	"	Липа	"	"
41)	"	Запорожець	"	"
42)	"	Степовий II	"	"
43)	"	Морозенко	"	"
44)	"	Степовий III	"	"
45)	"	Богун	"	"
46)	"	Могила	"	"
47)	"	Непородний	"	"
48)	"	Боян	"	"
49)	"	Мороз	"	"
50)	"	Крига	"	"
51)	"	Цяпка	"	"
52)	"	Крук IV	"	"
53)	"	Ворон	"	"
54)	"	Кирея	"	"
55)	"	Кліщ	"	"
56)	"	Байкар	"	"
57)	"	Бойтур	"	"
58)	"	Вихор	"	"
59)	"	Ластівка	"	"
60)	"	Мазенко	"	ст. стрільця
61)	"	Лаба	"	"
62)	"	Лісовик	"	"
63)	"	Байда	"	"
64)	"	Litem	"	"
65)	"	Ігор	"	"
66)	"	Мирон	"	"
67)	"	Лесь	"	"
68)	"	Хмарний	"	"

69)	"	Підкова	"	"
70)	"	Орест	"	"
71)	"	Чалий	"	"
72)	"	Голуб	"	"
73)	"	Дорошенко	"	"
74)	"	Чумак	"	"
75)	"	Володимир	"	"
76)	"	Турій	"	"
77)	"	Вишняк	"	"
78)	"	Сокіл	"	"
79)	"	Кукіль	"	"
80)	"	Сірий	"	"
81)	"	Скала	"	"
82)	"	Джигун	"	"
83)	"	Крислайтий	"	"
84)	"	Тополя	"	"
85)	"	Зірка	"	"
86)	"	Сагайдак	"	"
87)	"	Зелений	"	"
88)	"	Байдак	"	"
89)	"	Зелений	"	"

5) Командирі відділів подадуть до дня 10.X.1944 р. до ВШ групи "Буг" кандидатів до номінації на молодших підстаршин і старших підстаршин.

6) К-рі відділів подаватимуть кожночасно відзначених в боях командирів і стрільців, подаючи рівночасно описи геройських вчинків і заслуги даних вояків.

7) Оргмоби при окр. ос[ередках] подадуть якнайскорше новоорганізуючимся відділам копії наказів і інструкцій ч. 1, 2 і 3, видані ВШВО II.

8) Оргмоб окр. 23 прослідить, чому оргмоб пов. 231 не допильнував магазинування зброї і виряду на його терені. Винного за це остро покараю. Про все протокулярно зголосить своєму діловому зверхникові до дня 1.X.1944 р.

9) К-рі відділів видаватимуть всім воякам, виходячим в терен по справам службовим, посвідки, так як було давніше.

З наказу КВШ

V

1) Забороняю відділам, навіть відділам новозорганізованим та тим, що в стадії організації, – призначувати собі певний час

на т. зв. вишкіл, що в практиці значить сидіти і нічого не навчити. Вишкіл треба проводити тільки в безпосередніх сутичках, боях, маршах і рейдах, обговорюючи перед боєм і після бою всю добру і злу поведінку повстанців.

VI

Є відділи, які ще тепер не мають політвиховників. Це недбальство і його потрібно строго переслідувати. Стверджено, що поствнанці не знають, що це таке УПА, до чого ми зміряємо, наше ставлення до ЧА і т. д. Це каригідне так само, як втеча з поля бою чи спання на стійці.

VII

Мимо наказів ГК УПА здати радіовисильні і части до них, поодинокі відділи держать все ще у себе, або, змагазинувавши, доводять це добро до знищення. Востаннє наказую: негайно здати всі радіонадавчі апарати і части вгору. Винні в нездачі чи псутті власними репераціями будуть покарані смертю. (Це саме відноситься до всіх теренових клітин). Тих, які не хочуть розуміти важности передачі радіовисилень – вчитиму особисто, але за дорогою заплатою. Командирі відділів позвітують, яке число українців б[увшої] СС дивізії прийнято до УПА, їх моральний і технічний стан і т. д. Зокрема подати всі дані (правдиві прізвища) про старшин цієї розбитої одиниці, хто ще з них снується по терені чи в самооборонах. СС старшини є в першій мірі в розпорядженні УПА, до неї мають включитися, якщо, очевидно, морально себе виправдують. В найкоротшому часі к-рі тактичних куренів так улаштують свої відділи під кожним оглядом, щоб наказ до евентуального відмаршу не був заскоченням, а противно, щоб був можливий до зреалізування продовж годин.

VIII

З датою – постій в м[ісяці] червні 1944 – вийшов І Універсал* Української Головної Визвольної Ради – "щоб об'єднати всі національно-визвольні сили укр. народу, щоб з одного центру керувати нашою визвольною боротьбою, щоб перед зовнішним світом репрезентувати волю укр. народу, та щоб протиставитись спробам ворогів укр. держави розбити єдиний самостійний укр. фронт, створюється Українська Головна Визвольна Рада, яка з сьогоднішним днем переймає на себе керівництво визвольною

---

* *У тексті:* Універзал

боротьбою укр. народу... УГВР є найвищим керівним органом укр. народу на час революційної боротьби до створення уряду УССД".

IX

Після чистки рядів та упорядкування відділів буде переведено заприсяження відділів УПА-Захід. Акт присяги перевести врочисто як залучник до наказу.

Присяга вояка Української Повстанчої Армії:

Я, воїн Української Повстанчої Армії, взявши в руки зброю, урочисто клянусь своєю честю і совістю перед Великим Народом Українським, перед Святою Землею Українською, перед пролитою кров'ю усіх Найкращих Синів України та перед Найвищим Політичним Проводом Народу Українського: боротись за повне визволення всіх українських земель і українського народу від загарбників та здобути Українську Самостійну Соборну Державу. В цій боротьбі не пожалію ні крови, ні життя і буду битись до останнього віддиху і остаточної перемоги над усіма ворогами України. Буду мужнім, відважним і хоробрим у бою та нещадним до ворогів землі української.

Буду чесним, дисциплінованим і революційно пильним воїном. Суворо зберігатиму військову і державну таємницю і буду виконувати всі накази командирів. Буду гідним побратимом у бою та в бойовому житті всім своїм товаришам по зброї. Коли я порушу, або відступлю від цієї присяги, то хай мене покарає закон Української Національної Революції і спаде на мене зневага Українського Народу.

Слава Україні!

/–/ Чернява — /Вороний/
в. о. нач. штабу — в. о. к-ра групи
в з. /Нечипір/

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 3, арк. 1-3. Оригінал.

№ 9
НАКАЗ ПРО ПЕРСОНАЛЬНІ ВІДЗНАЧЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ У ЗВАННЯХ

№ 19 *15 червня 1946 р.*

"Буг" Постій, 15 чер[вня 1946 р.]

НАКАЗ ч. 19

І. З днем 29.4.1946 р. признається слідуючі назви [відділам відтинків "Ас]фальт" і "Яструб": вд. к-ра Журби – "Наддністрянці", вд. [...] ["Непо]борні" і вд. к-ра Бурі – "Сурмачі".

ІІ. Признається підстаршинам і воякам УПА-Зах[ід] "Буг" [такі підстаршинські і] стрілецькі степені:

А. Степень старшого булавного:

1.	ст.віст.	Бескид	Г. 2/6	з важніс-тю від	[...]
2.	"	Сомко	рой. В. 12	–"–	[...]
3.	"	Корінь	бунч.	–"–	[...]
4.	"	Кіт	рой.	–"–	[...]
5.	"	Ворон	сот. В. 12	–"–	[...]
6.	бул.	Тиміш	КВ	–"–	[...]
7.	"	Угринович	з.КВ	–"–	[...]
8.	"	Дир	сот. В. 14	–"–	[...]
9.	"	Канарок	бунч. В. 13	–"–	–"–
10.	"	Сивий	чот. В. 12	–"–	–"–
11.	"	Чавс	–"–	–"–	–"–
12.	"	Гайдук	чот. В. 14	–"–	–"–
13.	"	Лис	–"–	–"–	–"–
14.	ст.віст.	Павленко	сот. В. 11	–"–	–"–
15.	"	Козак	сот. В. 15	–"–	–"–
16.	"	Сагайдачний	чот. В. 13	–"–	–"–
17.	"	Чорнота	–"–	–"–	–"–
18.	"	Тичина	інстр. В. 13	–"–	–"–
19.	"	Осика	чот. В. 14	–"–	–"–
20.	"	Сурмач	ПВ 12	–"–	–"–
21.	"	Семенів	сот. пвх. В. 13	–"–	–"–
22.	"	Бриль	чот. В. 13	–"–	–"–
23.	"	Волін	ПВ В. 11	–"–	–"–
24.	"	Аркадій	сот. пвх. В 15	–"–	4.12.1945 р.
25.	"	Ігор	сот. В. 12	–"–	1.1.1946 р.

26.	"	Буря	сот. В. 15	–"–	–"–
27.	"	Лобода	інстр. В. 13	–"–	–"–
28.	"	Еней	сот. пвх. В. 12	–"–	–"–

Б. Степень булавного:

1.	ст.віст.	Жмайло	поч. ШГ	з важніс-тю від	–"–
2.	"	Журба	чот. В. 14	–"–	–"–
3.	"	Гамалія	чот. В. 13	–"–	–"–
4.	"	Зоряний	бунч.	–"–	–"–
5.	віст.	Кузьма	рой. В. 12	–"–	1.9.4[...]
6.	ст.стр.	Явір	Г. 2/6	–"–	5.[...]
7.	"	Силань	рой. В. 12	–"–	[...]
8.	"	Жигун	–"–	–"–	3.[...]
9.	ст.віст.	Мартей	пвх.	–"–	[...]
10.	"	Володар	–"–	–"–	[...]
11.	"	Буйний	–"–	–"–	[...]
12.	"	Смола	бунч. В. 12	–"–	[...]
13.	"	Залізняк	пвх.	–"–	[...]
14.	"	Вітровий	–"–	–"–	[...]
15.	"	Лісовий	–"–	–"–	[...]
16.	"	Остап	–"–	–"–	[...]
17.	"	Дуб	–"–	–"–	[...]

В. Степень старшого вістуна:

1.	віст.	Остап	поч. В. 14	з важніс-тю від	[...]
2.	"	Гора	рой. В. 14	–"–	[...]
3.	"	Залізняк	–"–	–"–	[...]
4.	"	Богун	–"–	–"–	[...]
5.	"	Явір	чот. інт. [В.] 14	–"–	[...]
[6.]	[...]	[...]нка	інстр. [В.] 15	–"–	18.4.1946 р.
[7.]	[...]	[...]ін	бунч. [В.] 13	–"–	23.5.1946 р.
[8.]	[...]	[...]	рой. В. 13	–"–	–"–
[9.]	[...]	[...]	–"–	–"–	17.5.1945 р.
[10.]	[...]	[...]	–"–	–"–	17.11.1945 р.
[11.]	[...]	[...]	збр. В. 13	–"–	23.5.1946 р.
[12.]	[...]	[...]	–"–	–"–	27.3.1946 р.
[13.]	[...]	[...]	стр. В. 13	–"–	6.11.1945 р.
[14.]	[...]	[...]	стр. В. 12	–"–	22.1.1946 р.
[15.]	[...]	[...]	рой. В. 12	–"–	27.4.1946 р.
[16.]	[...]	[...]ийніс	–"–	–"–	–"–
[17.]	[...]	[...]д	–"–	–"–	–"–
[18.]	[...]	[...]будько	стр. В. 12	–"–	–"–

[19.]	[...]	[...]тро	рой. В. 12	–"–	–"–
[20.]	[...]	[...]брина	стр. В. 12	–"–	–"–
[21.]	[...]	[...]ка	–"–	–"–	–"–
[22.]	[...]	[...]авзятий	сот. інт. В. 12	–"–	–"–
[23.]	[...]	[...]ихіль	стр. В. 13	–"–	8.1.1945 р.
[24.]	[...]	Чорненький	–"–	–"–	2.1.1946 р.
[25.]	–	Циган	бой. СБ В. 13	–"–	15.6.1946 р.
[26.]	–	Явір	екз. вд. В. 13	–"–	17.3.1945 р.
[27.]	–	Цяпка	–"–	–"–	7.3.1945 р.
28.	–	Соломка	–"–	–"–	20.9.1944 р.
29.	–	Байда	–"–	–"–	8.1.1945 р.
30.	–	Березина	–"–	–"–	20.4.1945 р.
31.	–	Скиба	–"–	–"–	24.5.1945 р.
32.	–	Цяпка	–"–	–"–	3.1.1945 р.
33.	–	Соловій	–"–	–"–	23.5.1945 р.

Г. Степень вістуна:

1.	ст.стр.	Матвій	стр. В. 12	з важніс-тю від	27.4.1946 р.
2.	"	Очайдух	–"–	–"–	–"–
3.	"	Смерека	–"–	–"–	–"–
4.	стр.	Левадний	сот. поч. В. 12	–"–	–"–
5.	"	Фірман	стр. В. 12	–"–	–"–
6.	"	Моряк	–"–	–"–	–"–
7.	"	Гук	сот. поч. В. 12	–"–	–"–
8.	"	Незнаний	стр. В. 12	–"–	–"–
9.	"	Колода	–"–	–"–	–"–
10.	"	Кузьмар	–"–	–"–	–"–
11.	"	Опир	–"–	–"–	–"–
12.	"	Баран	–"–	–"–	–"–
[13.]	"	Борознюк	–"–	–"–	–"–
[14.]	"	Дубовий	–"–	–"–	–"–
[15.]	"	Ярий	–"–	–"–	–"–
[16.]	[...]	Нагай	–"–	–"–	–"–
[17.]	[...]	[...]осий	–"–	–"–	–"–
[18.]	[...]	[...]тух	чот. сан. В. 12	–"–	–"–
[19.]	[...]	[...]н	стр. В. 12	–"–	–"–
[20.]	[...]	[...]ьозоф	–"–	–"–	–"–
[21.]	[...]	[...]к	–"–	–"–	–"–
[22.]	[...]	[...]ний	–"–	–"–	–"–
[23.]	[...]	[...]	–"–	–"–	1.11.1945 р.
[24.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[25.]	[...]	[...]ав	–"–	–"–	–"–
[26.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–

[27.]	[...]	[...]й	–”–	–”–	–”–
[28.]	[...]	[...]	стр. В. 13	–”–	16.1.1946 р.
[29.]	[...]	[...]	–”–	–”–	27.3.1946 р.
[30.]	[...]	[...]	–”–	–”–	–”–
[31.]	[...]	[...]	кул. В. 13	–”–	29.1.1946 р.
[32.]	[...]	[...]	стр. В. [1]3	–”–	31.8.1945 р.
[33.]	[...]	[...]	кул. В. [...]	–”–	20.10.1945 р.
[34.]	[...]	[...]вак	стр. В. [...]	–”–	8.2.1946 р.
[35.]	[...]	[...]рас	–”–	–”–	12.3.1946 р.
36.	стр.	Остап	кул. В. 1[...]	–”–	[...]
37.	”	Дуб	–”–	–”–	[...]
38.	”	Влодко	стр. В. 13	–”–	[...]
39.	ст.стр.	Залізняк	кул. В. 13	–”–	[...]
40.	стр.	Крис	чот. інт. В. 13	–”–	[...]
41.	”	Дорога	чот. сан. В. 13	–”–	[...]
42.	ст.стр.	Гудима	чот. інт. В. 13	–”–	[...]
43.	стр.	Шпак	кул. В. 13	–”–	[...]
44.	”	Нечай	стр. В. 13	–”–	[...]
45.	–	Муха	екз. вд. В. 13	–”–	[...]
46.	–	Гамалія	–”–	–”–	[...]
47.	–	Козак	–”–	–”–	[...]
48.	–	Крадений	–”–	–”–	[...]
49.	–	Чорт	–”–	–”–	[...]
50.	–	Чорнота	–”–	–”–	[...]
51.	стр.	Остап В.	стр. В. 13	–”–	[...]
52.	”	Бобер	–”–	–”–	[...]
53.	”	Непропащий	–”–	–”–	2[...]
54.	”	Лис	–”–	–”–	10.[...]
55.	”	Сокіл	–”–	–”–	6.8.[...]
56.	”	Залізняк I	–”–	–”–	13.7.19[...]
57.	”	Довбуш	–”–	–”–	10.5.194[...]
58.	”	Залізняк II	–”–	–”–	–”–
59.	–	Вода	екз. вд. В. 13	–”–	8.1.1945 р.
60.	–	Майстер	–”–	–”–	20.10.1944 р.
61.	–	Чорнота	–”–	–”–	24.6.1945 р.
62.	–	Вовк	–”–	–”–	20.11.1945 р.
63.	–	Муха	–”–	–”–	20.5.1946 р.
64.	–	Кіт	–”–	–”–	30.1.1946 р.
65.	ст.стр.	Донський	–”–	–”–	22.5.1946 р.
66.	”	Див-Злий	–”–	–”–	–”–
67.	–	Кушнір	–”–	–”–	–”–
68.	–	Сокіл	–”–	–”–	–”–
69.	–	Шелест	–”–	–”–	–”–

70.	стр.	Лис	стр. В. 13	–"–	13.6.1945 р.
71.	ст.стр.	Джок	бунч. В. 14	–"–	29.4.1946 р.
72.	"	Крук	рой. В. 14	–"–	–"–
73.	"	Байда	–"–	–"–	–"–
74.	"	Боря	–"–	–"–	–"–
75.	"	Крук	–"–	–"–	–"–
76.	"	Гонта	чот. пвх. В. 14	–"–	–"–
77.	"	Залізняк	чот. інт. В. 14	–"–	–"–
78.	"	Дубовський	рой. В. 14	–"–	–"–
79.	"	Підкова	стр. В. 14	–"–	–"–
80.	"	Сокіл	–"–	–"–	–"–
81.	"	Когут	–"–	–"–	–"–
82.	"	Залізняк	кул. В. 15	–"–	[...]
83.	"	Немай	стр. В. 15	–"–	[...]
84.	"	Лис	рой. В. 15	–"–	[...]
85.	"	Олень	стр. В. 15	–"–	[...]
86.	"	Файка	–"–	–"–	[...]
87.	"	Ворон	–"–	–"–	[...]
88.	"	Зірка	–"–	–"–	[...]
89.	"	Метун	–"–	–"–	[...]
90.	стр.	Мирон	–"–	–"–	[...]
91.	"	Оріх	–"–	–"–	[...]
92.	"	Луна	–"–	–"–	[...]
93.	"	Ручай	–"–	–"–	[...]
94.	"	Хмара	–"–	–"–	[...]
95.	"	Яструб	–"–	–"–	[...]

Д. Степень старшого стрільця:

1.	стр.	Степ	чот. пвх. В. [1]4	з важніс-тю від	[...]
2.	"	Клен	чот. сан. [В. 1]4	–"–	[...]
3.	"	Береза	стр. В. [...]	–"–	[...]
[4.]	[...]	[...]	стр. В. 14	–"–	29.4.1946 р.
[5.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[6.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[7.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[8.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[9.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[10.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[11.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[12.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[13.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–

[14.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[15.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[16.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[17.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[18.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[19.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[20.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[21.]	[...]	[...]р	–"–	–"–	–"–
[22.]	[...]	Марний	–"–	–"–	–"–
[23.]	[...]	Озимак	–"–	–"–	–"–
[24.]	"	Орлик	–"–	–"–	–"–
25.	"	Соловей	–"–	–"–	–"–
26.	"	Луг	–"–	–"–	–"–
[2]7.	"	Гриб	–"–	–"–	–"–
[2]8.	"	Дуб	–"–	–"–	–"–
29.	"	Сокіл I	–"–	–"–	–"–
30.	"	Вовк	–"–	–"–	–"–
31.	"	Чапля	–"–	–"–	–"–
32.	"	Блакитний	–"–	–"–	–"–
33.	"	Недобитий	–"–	–"–	–"–
34.	"	Смілий	–"–	–"–	–"–
35.	"	Кузьмич	–"–	–"–	–"–
36.	"	Граб	–"–	–"–	1.11.1945 р.
37.	"	Клим	–"–	–"–	–"–
38.	"	Дуб	–"–	–"–	–"–
39.	"	Якубець	стр. В. 12	–"–	27.4.1946 р.
[4]0.	"	Фризенко	–"–	–"–	–"–
[4]1.	"	Олень	–"–	–"–	–"–
[4]2.	"	Модний	–"–	–"–	–"–
[4]3.	"	Лебідь	–"–	–"–	–"–
44.	"	Новик	–"–	–"–	–"–
[45.]	"	Соловій	–"–	–"–	–"–
[46.]	"	Калиновий	–"–	–"–	–"–
[47.]	"	Дуб	–"–	–"–	–"–
[48.]	[...]	[...]руда	–"–	–"–	–"–
[49.]	[...]	[...]х	–"–	–"–	–"–
[50.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[51.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[52.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[53.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[54.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[55.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[56.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–

[57.]	[...]	[...]	екз. вд. В. 13	–"–	18.1.1945 р.
[58.]	[...]	[...]	–"–	–"–	5.4.1945 р.
[59.]	[...]	[...]	стр. В. 13	–"–	8.5.1945 р.
[60.]	[...]	[...]	–"–	–"–	26.8.1944 р.
[61.]	[...]	[...]	–"–	–"–	1.9.1944 р.
[62.]	[...]	[...]	–"–	–"–	4.4.1945 р.
[63.]	[...]	[...]	–"–	–"–	11.1.1945 р.
[64.]	[...]	[...]	–"–	–"–	8.2.1945 р.
[65.]	[...]	[...]	–"–	–"–	1.12.1944 р.
[66.]	[...]	[...]	–"–	–"–	12.11.1944 р.
[67.]	[...]	[...]	–"–	–"–	8.2.1945 р.
[68.]	[...]	[...]	–"–	–"–	7.10.1944 р.
69.	стр.	Ворон	стр. В. 13	–"–	[...]
70.	"	Сокира	–"–	–"–	[...]
71.	"	Соломка	–"–	–"–	[...]
72.	"	Голуб	–"–	–"–	[...]
73.	"	Теодор М.	–"–	–"–	[...]
74.	"	Василь В.	–"–	–"–	[...]
75.	"	Остап В.	–"–	–"–	[...]
76.	"	Крадений	–"–	–"–	[...]
77.	"	Трава	–"–	–"–	[...]
78.	"	Крук	–"–	–"–	[...]
79.	"	Петро М.	–"–	–"–	[...]
80.	"	Шпак	–"–	–"–	[...]
81.	"	Втікач	–"–	–"–	[...]
82.	"	Дим	–"–	–"–	[...]
83.	"	Канарок	–"–	–"–	[...]
84.	"	Михайло К.	–"–	–"–	[...]
85.	"	Іван Ч.	–"–	–"–	[...]
86.	"	Пень	–"–	–"–	[...]
87.	"	Петро К.	–"–	–"–	2[...]
88.	"	Панько	–"–	–"–	1.[...]
89.	"	Кришталь	–"–	–"–	1.[...]
90.	"	Кріль	–"–	–"–	15.12.1944 [р.]
91.	"	Лебедик	–"–	–"–	6.8.1945 [р.]
92.	"	Чорний	–"–	–"–	10.7.194[...]
93.	"	Небесний	–"–	–"–	26.8.194[...]
94.	"	Степан Р.	–"–	–"–	–"–
95.	–	Сташа	екз. вд. В. 13	–"–	8.1.194[...]
96.	–	Гіль	–"–	–"–	12.12.194[...]
97.	–	Морозенко	–"–	–"–	12.7.1945 [р.]
98.	–	Камелюк	–"–	–"–	13.2.1945 [р.]
99.	–	Медвідь	–"–	–"–	2.10.1945 [р.]

100.	стр.	Степан Ж.	стр. В. 13	–"–	21.9.1945 [р.]
101.	"	Іван Л.	–"–	–"–	27.7.1945 [р.]
102.	–	Грім	екз. вд. В. 13	–"–	23.5.1946 [р.]
103.	–	Чорній	–"–	–"–	–"–
104.	–	Шугай	–"–	–"–	–"–
105.	–	Бурлака	–"–	–"–	–"–
106.	–	Ветеран	–"–	–"–	–"–
107.	–	Дунай	–"–	–"–	–"–
108.	–	Муха	–"–	–"–	–"–
109.	–	Вода	–"–	–"–	–"–
110.	–	Бігун	–"–	–"–	–"–
111.	–	Шульц	–"–	–"–	–"–
112.	–	Сокира	–"–	–"–	–"–
113.	–	Скиба	–"–	–"–	[...]
114.	–	Лютий	–"–	–"–	[...]
115.	–	Рибак	–"–	–"–	[...]
116.	–	Лісовий	–"–	–"–	[...]
117.	–	Богун	–"–	–"–	[...]
118.	–	Чумачок	–"–	–"–	[...]
119.	–	Пімста	–"–	–"–	[...]
120.	–	Бодак	–"–	–"–	[...]
121.	–	Андрійко	–"–	–"–	[...]
122.	стр.	Горінь	стр. В. 13	–"–	[...]
123.	"	Вергун	–"–	–"–	[...]
124.	"	Макар	–"–	–"–	[...]
125.	"	Гіль	–"–	–"–	[...]
126.	"	Щиголь	–"–	–"–	[...]
127.	"	Пімста	–"–	–"–	[...]
128.	"	Баська	–"–	–"–	[...]
129.	"	Орлик	–"–	–"–	[...]
130.	"	Любий	–"–	–"–	[...]
131.	"	Явір	–"–	–"–	[...]
132.	"	Просняк	–"–	–"–	[...]
133.	"	Ластівка	–"–	–"–	[...]
[134.]	[...]	[...]	стр. В. 13	–"–	23.5.1946 р.
[135.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[136.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[137.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[138.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[139.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[140.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[141.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[142.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–

[143.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[144.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[145.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[146.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[147.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[148.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[149.]	[...]	[...]	–"–	–"–	–"–
[150.]	[...]	[...]ца	–"–	–"–	–"–
[151.]	[...]	[...]ир	–"–	–"–	–"–
[152.]	[...]	Бодак	–"–	–"–	–"–
[153.]	[...]	Оська	–"–	–"–	–"–
[154.]	[...]	Крук	–"–	–"–	–"–

III. Відзначення:

Признається воякам УПА-Зах[ід] "Буг" і цивільним особам такі відзначення:

[А.] Бронзовий Хрест Бойової Заслуги:

1.	пор.	Горинь		1.1.46
2.	хор.	Чайчук	КВ 11	19.12.45
3.	"	Іванко	К-а 11	1.1.46
4.	"	Свобода	сот. В. 11	1.9.45
5.	хор.	Куліш	сот. В. 12	7.5.45
6.	"	Град	сот. В. 13	28.9.45
7.	"	Шумський	сот . В. 12	19.8.45
8.	ст. бул.	Крутіж	сот. В. 14	28.6.45

Б. Вирізнення:

1.	пор.	Іванчук	інстр.	1.1.46
2.	"	Чавун	"	1.1.46
3.	хор.	Ватюга	ШҐ/6	19.12.45
4.	"	Оверко	сот. В. 11	1.1.46

В. Признання:

1.	–	Уляна	рай. реф. УЧХ В. 11*	за відважну поведінку і поміч в бою під [Т]ершаковом в дні 28.6.1945 р.

Всі подані під А, Б, В визначені наказом Командування УПА-Зах[ід] з дня [...]1946 р.

[Г]. Похвали:

---

* *Так у тексті. Повинно бути:* 14

1.	[...]л.	Грабенко	КВ 14
2.	"	Журба	сот. 14
3.	ст.бул.	Осика	чот. 14
4.	"	Буря	сот. 15

[Всі] з днем 4.5.1946 р. за дбайливе допильнування своїх обов'язків.

[Д. Відз]начення за рани:

1.	[...]	Грабенко	КВ	за одноразове поранення		
2.	[...]	[...]	сот. В. 15	–"–	–"–	
3.	[...]	[...]	поч. В. 14	ранений	27.11.44 і 10.2.45)	за дворазове поранення
4.	[...]	[...]	(вд. Наддн[істрянці]	ран.	8.7.45)	за одноразове поранення
5.	[...]	[...]	–"–	"	14.3.46)	–"–
6.	[...]	[...]	(вд. Непоб[орні]	"	8.10.44)	–"–
7.	[...]	[...]о	–"–	"	25.11.44)	–"–
8.	[...]	[...]	–"–	"	18.11.45)	–"–
9.	[...]	[...]	–"–	"	9.3.45)	–"–
10.	[...]	[...]	–"–	"	5.5.45)	–"–
11.	[...]	[...]	–"–	"	–"–	–"–
12.	[...]	[...]	–"–	"	28.6.45)	–"–
13.	[...]	[...]	–"–	"	–"–	–"–
14.	[...]	[...]	–"–	"	–"–	–"–
15.	[...]	[...]	–"–	"	27.10.44)	–"–
16.	[...]	[...]	–"–	"	[...]2.12.45)	–"–
17.	[...]	[...]	–"–	"	[...].3.46)	–"–
18.	[...]	[...]кий	(вд. Льви	"	[...].4.44)	–"–
19.	[...]	[...]	–"–	"	–"–	–"–
20.	стр.	Степовий	(вд. Льви	ран.	16.4.44)	за одно[разове поранення]
21.	рой.	Буря	–"–	"	–"–	[...]
22.	стр.	Скала	–"–	"	–"–	[...]
23.	"	Сивий	–"–	"	–"–	[...]
24.	"	Хмара	–"–	"	–"–	[...]
25.	"	Ластівка	–"–	"	20.5.44)	[...]
26.	"	Керт	–"–	"	–"–	[...]
27.	"	Барвінський	–"–	"	–"–	[...]
28.	"	Липа	–"–	"	–"–	[...]
29.	"	Воробець	–"–	"	–"–	[...]
30.	ст.віст.	Бродич	(вд. Жубри	"	23.9.44)	[...]
31.	стр.	Вовк	–"–	"	31.9.44)	[...]

32.	віст.	Лесь	–"–	"	23.9.44)	[...]
33.	стр.	Галушка	–"–	"	–"–	[...]
34.	"	Степ	–"–	"	9.1.45)	–"–
35.	ст.стр.	Орест	–"–	"	–"–	–"–
36.	віст.	Гонта	–"–	"	–"–	–"–
37.	ст.стр.	Сокіл	–"–	"	–"–	–"–
38.	"	Кукіль	–"–	"	–"–	–"–
39.	стр.	Морозенко	–"–	"	–"–	–"–
40.	"	Біляк	–"–	"	–"–	–"–
41.	віст.	Борис	–"–	"	–"–	–"–
42.	стр.	Смілий	–"–	"	–"–	–"–
43.	"	Сокіл	–"–	"	в вересні 44 і 9.1.45	за дворазове [поранення]
44.	ст.стр.	Джигун	–"–	"	в 44 р. і 9.1.45 р.	за дворазове [поранення]
45.	стр.	Перелетний	–"–	"	9.1.45)	за одноразове поранення
46.	ст.віст.	Зоряний	–"–	"	–"–	–"–
47.	стр.	Марусяк	–"–	"	–"–	–"–
48.	"	Черник	–"–	"	–"–	–"–
49.	"	Орел	–"–	"	8.1.45	–"–
50.	"	Точний	(вд. Сурмачі	"	16.1.45	–"–
51.	ст.стр.	Немай	–"–	"	–"–	–"–
52.	ст.віст.	Дошка	–"–	"	–"–	–"–
53.	стр.	Клим	–"–	"	–"–	–"–
54.	ст.стр.	Чапля	–"–	"	14.7.45	–"–
55.	стр.	Смілий	–"–	"	–"–	–"–
56.	"	Орлик	–"–	"	–"–	–"–
57.	"	Огляр	–"–	"	–"–	–"–
58.	"	Сокіл	–"–	"	–"–	за триразове [поранення]
59.	"	Калина	(вд. Гал[айда] II	"	13.1.46	за одноразове [поранення]
60.	"	Зорян	–"–	"	20.1.46	–"–
61.	сан.	Гордій	–"–	"	4.3.46	–"–
62.	стр.	Білас	–"–	"	25.4.46	–"–

IV. Деградації і кари:

Деградується:

1.	ст.віст.	Сича	(вд. "Сурмачі")	до степеня	вістуна з по [...]
2.	віст.	Богдана	(вд. "Жубри")	до степеня	ст. стрільця
3.	ст.віст.	Сороку	поч. ШГ	–"–	–"–
4.	віст.	Хмару	"	–"–	стрільця
5.	"	Кригу	"	–"–	–"–

- всі за недопильнування своїх обов'язків.

Переноситься карно к-ра вд. "Жубри" ст. бул. "Дира" [...]"Сурмачі". Командування над вд. "Жубри" обіймає ст. ві[...]

V. Помилково подано в наказі ВО ч. 17 – Цвітку до [...]нюється.

В цьому ж наказі в номінаціях до степеня вістуна [...] псевдо Ян – повинно бути Ен, та до ст. стрільця Свизи[...]жий.

З наказу Командування УПА-З[ахід] від дня 17.1.194[6] [...]

II. Стверджено, що при передач[і] [...] вояків УПА, в [...] функційних старшин до інших р[...]ки часто кермуються не найважнішим прийомом: чи дана оди[...] працювати більше, чим на попередному пості.

[...] від полевих і козацьких судів діючих в рамах УПА супроти [...] – членство з рядів УПА може бути піддаване судовим [...]таві "Правильника Судівництва в ОУН", що з днем 1.8.45 р. [...]

[...] що у перевишколам комскладу зверхні чинники не звертають [...]их рядовиків і їх не підтягають, через що не вихісновується [...], нидіють досвічені старі повстанці, а в результаті – т[...] вд. і пвд. та пвх. Комсклад не знає грунтовно свого складу [...] ової сторони (не знаємо, що маємо).

[...]ється увагу командирів на інструкцію "Замку" ч. 6 ч. 8(3) [...]. Політвиховникам і командирам груп УПА-Зах[ід]" (розіслано).

[...] запотребують подати у звітах, як пройшло вивчення бійцями [...]рами провідних правил в бою. Додатково заряджується вив[чення] тексту і мелодії "Маршу УПА-Зах[ід]" до 6 тижнів після одер[жання нака]зу.

[...]оручаєтся брошуку: К-ий "Совєтський патріотизм" – серпень [19]45 р.

Слава Україні!

/Д. Чернець/
в.о. к-ра ВО

Дістають:	"Замок"	1
	КП	1
	В.	5
	"Буг" (арх.)	2
		9 прим[ірників]

ГДА СБ України, ф. 6, спр. 74368ФП, т. 2, арк. 10-13. Оригінал.

№ 10
НАКАЗ ПРО ПЕРСОНАЛЬНІ ВІДЗНАЧЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ У ЗВАННЯХ

№ 20 *20 червня 1946 р.*

"Буг" Постій, 20 червня* 1946 р.

НАКАЗ ч. 20

І. Номінування

Признається старшинам, підстаршинам і стрільцям УПА-Зах[ід] "Буг" такі степені:

А. Степень майора:

1.	пор.	Аркас	ШГ	з датою старшинства	19.12.1945 р.

Б. Степень майора виховника:

1.	хор.	Ватюга	ШГ	"	"

В. Степень майора лікаря:

1.	сотн.	Гаврило	В. 11	"	22.1.1946 р.

Всі подані під А, Б, В номіновані на основі рішення Української Головної Визвольної Ради з дня 8.2.1946 р.

Г. Степень сотника:

1.	пор.	Шугай	КВ	з датою старшинства	22.1.1946 р.
2.	"	Горинь		"	"
3.	"	Чавун	ШГ/5	"	"
4.	"	Іванко	КВ	"	"
5.	хор.	Перемога	КВ	"	"
6.	"	Чайчук	КВ	"	19.12.1945 р.
7.	пор.	Іванчук	ШГ/5	"	22.1.1946 р.

Д. Степень поручника:

1.	хор.	Град	В. 13	з датою старшинства	28.9.1945 р.
2.	"	Свобода	В. 11	"	1.8.1945 р.
3.	"	Хміль	В. 15	"	22.1.1946 р.
4.	"	Оверко	В. 11	"	"

---

* *У тексті помилка. Документ був створений не раніше 10 жовтня і не пізніше 17 грудня 1946 р.*

5.	”	Штіль	В. 12	”	”
6.	”	Мрія	В. 13	”	”
7.	”	Черник	В. 12	”	”
8.	ст.бул.	Крутіж	В. 14	”	28.6.1945 р.
9.	”	Певний	В. 11	”	5.9.1945 р.
10.	”	Ігор	В. 12	”	22.1.1946 р.
11.	”	Угринович	КВ	”	”
12.	”	Павленко	В. 11	”	”
13.	”	Буря	В. 15	”	”
14.	”	Тиміш	КВ	”	”
15.	”	Артем	ШГ/2	”	22.1.1945 р.
16.	”	Янко	ШГ/7	”	15.5.1945 р.
17.	”	Риба	В. 15	”	22.1.1946 р.
18.	”	Сурмач	В. 12	”	”
19.	”	Шершень	ШГ	”	17.1.1946 р.
20.	”	Богдан	В. 15	”	22.1.1946 р.
21.	”	Грім	ШГ/5	”	”
22.	”	Ольжич	окр.розв. В. 12	”	1.12.1944 р.

Е. Степень поручника виховника:

1.	ст.бул.	Ігор	ШГ/6	”	5.9.1945 р.

Є. Степень поручника лікаря:

1.	–	Смерека	В. 12	”	23.8.1945 р.

Ж. Степень хорунжого:

1.	ст.бул.	Кобзаренко	В. 13	з датою старшинства	15.8.1945 р.
2.	”	Дон	В. 13	”	9.10.1945 р.
3.	”	Омелян	В. 12	”	27.9.1945 р.
4.	”	Тигр	В. 14	”	1.3.1945 р.
5.	”	Глухий	В. 13	”	22.1.1946 р.
6.	”	Громовий	В. 13	”	”
7.	”	Гайдук	В. 15	”	”
8.	”	Дир	”	”	”
9.	”	Козак	”	”	”
10.	”	Хміль	В. 12	”	”
11.	”	Бриль	В. 13	”	”
12.	”	Джміль	В. 13	”	30.1.1945 р.
13.	бул.	Льорд	В. 12	”	1.6.1945 р.
14.	”	Грім	”	”	1.11.1945 р.
15.	”	Гамалія	В. 13	”	22.1.1946 р.
16.	бул.	Сивий	В. 12	”	22.1.1946 р.

17.	ст.бул.	Чавс	"	"	"
18.	бул.	Бор	В. 14	"	"
19.	"	Бродич	ШГ/6	"	19.12.1945 р.
20.	"	Блакитний	ШГ/4	"	"
21.	"	Марко	ШГ/4	"	7.12.1945 р.
22.	"	Довбня	В. 13	"	22.1.1946 р.
23.	"	Жайворонок	В. 15	"	"
24.	"	Санчо	В. 14	"	2.7.1944 р.
25.	ст.віст.	Гайдук	В. 12	"	1.8.1945 р.
26.	"	Гроза	"	"	1.6.1945 р.
27.	бул.	Осман	поч. Г.	"	26.9.1945 р.
28.	"	Каменяр	В. 12	"	21.11.1945 р.
29.	–	Карий	розв. В. 12	"	1.12.1944 р.
30.	–	Орлик	СБ В. 12	"	1.2.1945 р.
31.	–	Блакит	СБ В. 12	"	1.6.1945 р.

З. Степень хорунжого виховника:

1.	ст.бул.	Січовик	В.15	"	22.1.1946 р.
2.	"	Волін	В. 11	"	"
3.	"	Білий	В. 12	"	"

Всі подані під Г, Д, Е, Є, Ж, З номіновані наказом Головного Військового Штабу ч. 1/46 з дня 15 лютня 1946 р.

І. Степень поручника:

1. бул. Грабенко КВ з датою старшинства 22.1.1946 р.

номінований наказом Головного Військового Штабу УПА ч. 2/46 з дня 10 жовтня 1946 р.

И. Степень старшого булавного:

1.	бул.	Журба	сот. В. 14	з важністю від	1.2.1946 р.
2.	ст.віст.	Грубий	чот. В. 12	"	"
3.	бул.	Крига	ШГ	"	"
4.	ст.віст.	Карий	чот. В. 11	"	"
5.	бул.	Смола	бунч. В. 12	"	22.1.1946 р.
6.	ст.віст.	Максим	чот. В. 12	"	"
7.	"	Кармелюк	чот. В. 13	"	3.2.1946 р.
8.	–	Зорян	" "	"	22.1.1946 р.
9.	–	Чорноморець	пвх. В. 14	"	9.1.1945 р.
10.	–	Ручай	розв. В. 14	"	"
11.	ст.віст.	Вітер	чот. В. 15	"	22.1.1946 р.
12.	"	Снігур	чот. В. 14	"	"
13.	–	Горинь	пвх В. 15	"	5.3.1945 р.

14.	ст.віст.	Борун	бунч. В. 15	”	22.1.1946 р.
15.	”	Лісовик	чот. В. 15	”	”
16.	”	Штурмовик	“ “	”	”

Й. Степень булавного:

1.	ст.віст.	Чорнота	поч. ШГ	з важністю від	16.12.1945 р.
2.	”	Макаренко	фельч. В. 12	”	1.2.1946 р.
3.	”	Чуй	поч. В. 13	”	22.1.1946 р.
4.	”	Зруб	“ “	”	”
5.	[...]	Байда	“ “	”	”
6.	”	Тиміш	“ “	”	”
7.	”	Кармелюк	пвх В. 14	”	”
8.	”	Беркут	рой. “	”	”

Всі подані під И, Й номіновані наказом військового штабу УПА-Зах[ід] ч. 20 від дня 15 серпня 1946 р.

[К]. Степень старшого вістуна:

1.	ст.стр.	Чардаш	поч. В. 13	з важністю від	27.1.1946 р.
2.	”	Лиман	чот. інт. В. 13	”	27.11.1945 р.
3.	”	Граб	рой. В. 13	”	4.2.1946 р.
4.	стр.	Макс	стр. В. 13	”	8.2.1946 р.
5.	віст.	Зелений	рой. В. 13	”	2.2.1946 р.
6.	стр.	Коваль	кул. “	”	18.2.1946 р.
7.	ст.стр.	Дніпровий	“ “	”	”
8.	”	Шишка	“ “	”	21.12.1945 р.
9.	”	Малиновий	чот. інт. В. 13	”	13.10.1945 р.
10.	стр.	Воробець	розв. В. 13	”	12.12.1945 р.
11.	ст.стр.	Скорий	рой. В. 13	”	15.1.1946 р.
12.	віст.	Гайдук	чот. інт. В. 13	”	2.10.1945 р.
13.	”	Щербатий	чот. пвх. “	”	30.6.1946 р.
14.	”	Гай	рой. В. 13	”	”
15.	”	Дуліш	стр. “	”	”
16.	”	Моряк	“ “	”	”
17.	”	Гамалія	чот. сан. В. 13	”	”
18.	ст.стр.	Яр	рой. В. 13	”	”
19.	”	Вир	“ “	”	”
20.	”	Співак	“ “	”	”
21.	”	Крук	кул. “	”	”
22.	стр.	Качалка	стр. “	”	16.6.1946 р.
23.	ст.стр.	Авантура	“ “	”	17.7.1946 р.
24.	віст.	Чумак	“ “	”	30.6.1946 р.
25.	”	Кіс	“ “	”	”

26.	ст.стр.	Підростай	" В. 14	"	2.4.1926* р.
27.	"	Ромцьо	" "	"	10.10.1944 р.
28.	"	Чорток	" "	"	"
29.	"	Медвідь	" "	"	18.1.1945 р.
30.	стр.	Гриць	" "	"	31.8.1946 р.
31.	ст.стр.	Комар	кул. "	"	"
32.	"	Тарапон	" "	"	"
33.	віст.	Заяць	рой. В. 15	"	"

[Л]. Степень вістуна:

1.	стр.	Олег	стр. В. 13	з важністю від	30.6.1946 р.
2.	ст.стр.	Чайка	" "	"	"
3.	стр.	Довбуш	" "	"	"
4.	"	Остап	" "	"	"
5.	"	Корінь	кул. "	"	"
6.	"	Влодко	стр. "	"	"
7.	ст.стр.	Вишня	" "	"	"
8.	стр.	Дон	кул. "	"	"
9.	"	Мирний	" "	"	"
10.	"	Бурак	" "	"	"
11.	"	Когут	поч. "	"	12.3.1946 р.
12.	"	Тріска	кул. "	"	28.12.1945 р.
13.	"	Сагайдачний	розв. "	"	27.1.1946 р.
14.	"	Тополя	стр. "	"	12.12.1945 р.
15.	"	Хмель	" "	"	2.2.1946 р.
16.	ст.стр.	Грізний	кул. "	"	21.1.1946 р.
17.	"	Веселий	" "	"	15.2.1946 р.
18.	стр.	Оска	стр. "	"	6.1.1946 р.
19.	"	Сокіл	" "	"	2.2.1946 р.
20.	"	Байда	" "	"	"
21.	"	Місько	" "	"	9.1.1946 р.
22.	"	Ромко	" "	"	9.12.1945 р.
23.	"	Дунай	" "	"	"
24.	"	Дремс**	" "	"	8.12.1945 р.
25.	"	Байдужий	" "	"	17.2.1946 р.
26.	"	Залізняк	" "	"	"
27.	"	Сливка	" "	"	30.5.1946 р.
28.	ст.стр.	Дорош	" "	"	21.1.1946 р.
29.	стр.	Лісковий	" "	"	30.6.1946 р.
30.	ст.стр.	Яскир	" "	"	9.5.1946 р.

* *Так у тексті.*
** *Може читатися:* Дресс

31.	стр.	Нечай	“	“	”	25.7.1946 р.
32.	ст.стр.	Вітрогон	“	“	”	30.6.1946 р.
33.	”	Перфенюк	“	“	”	”
34.	стр.	Зірка	“	“	”	”
35.	”	Мирний	“	“	”	”
36.	”	Заруба	“	“	”	”
37.	”	Дуб	“	В. 14	”	19.6.1945 р.
38.	”	Мокрий	“	“	”	10.4.1945 р.
39.	”	Кочуган	“	“	”	17.4.1945 р.
40.	”	Граб	кул.	“	”	31.8.1946 р.
41.	стр.	Ной	стр.	В. 14	”	31.8.1946 р.
42.	”	Вихор	“	“	”	”
43.	”	Пантарка	“	“	”	”
44.	”	Амос	“	“	”	”
45.	”	Орленко	“	“	”	”
46.	”	Митька	“	“	”	”
47.	”	Карий	“	“	”	”
48.	”	Матій	“	“	”	”
49.	”	Вовк	“	“	”	”
50.	”	Заяць	“	“	”	”
51.	”	Шандар	“	“	”	”
52.	”	Щур	“	“	”	”
53.	”	Сизий	“	“	”	”
54.	ст.стр.	Ворона	“	В. 15	”	30.6.1946 р.
55.	стр.	Сорока	“	“	”	”
56.	ст.стр.	Байда	“	“	”	”
57.	”	Заяць	“	“	”	”
58.	стр.	Шиба	кул.	“	”	”
59.	”	Комар	стр.	“	”	”
60.	ст.стр.	Скала	“	“	”	”
61.	”	Садок	“	“	”	”

М. Степень старшого стрільця:

1.	стр.	Задоріжний	стр.	В. 13	з важністю від	10.10.1945 р.
2.	”	Вишня	“	“	”	2.2.1946 р.
3.	”	Хома	“	“	”	27.1.1946 р.
4.	”	Федоренко	“	“	”	2.5.1946 р.
5.	”	Іскра	“	“	”	10.12.1945 р.
6.	”	Хитрий	“	“	”	30.6.1946 р.
7.	”	Гонта	“	“	”	”
8.	”	Снігур	“	“	”	”
9.	”	Вітер	“	“	”	”
10.	”	Жук	“	“	”	”

11.	"	Дубина	"	"	"	"
12.	"	Тирса	"	"	"	"
13.	"	Соя	"	"	"	"
14.	"	Дяк	"	"	"	"
15.	"	Лісовик	"	"	"	"
16.	"	Левко	"	"	"	"
17.	"	Ігор	"	"	"	"
18.	"	Сянко	"	"	"	"
19.	"	Вергун	"	"	"	16.6.1946 р.
20.	"	Струм	"	"	"	"
21.	"	Юнак	"	"	"	"
22.	"	Вихор	"	"	"	30.6.1946 р.
23.	"	Качор	"	"	"	"
24.	"	Швагер	"	"	"	"
25.	"	Чорнобривий	"	"	"	"
26.	"	Шум	"	"	"	"

II. Відзначення

Призначається воякам УПА-Зах[ід] "Буг" і цивільним особам такі відзначення:

А. Золотий Хрест Бойової Заслуги І кляси:

1.	сотн.	Перемога	КВ 12

Б. Золотий Хрест Бойової Заслуги II кляси:

1.	пор.	Крутіж	сот. В. 14
2.	ст.віст.	Кармелюк	чот. В. 13
3.	ст.віст.	Таран	рой. В. 11
4.	хор.	Орлик	к-р бой. СБ В 12

В. Золотий Хрест Заслуги:

1.		Золотар	
2.	мйр.	Ватюга	ШГ/6

Г. Срібний Хрест Бойової Заслуги І кляси:

1.	сотн.	Горинь	
2.	пор.	Ігор	сот. В. 12
3.	хор.	Глухий	сот. В. 13
4.	ст.віст.	Атака	рой. В. 13
5.		Юрко	СБ В. 14

Д. Срібний Хрест Заслуги:

1.	пор.вих.	Ігор	ШГ/6

Всі подані під А, Б, В, Г, Д визначені на основі рішення Української Головної Визвольної Ради з дня 8.2.1946 р.

Е. Срібний Хрест Бойової Заслуги II кляси:

1.	пор.	Павленко	сот. В. 11
2.	хор.	Сивий	чот. В. 12
3.	ст.стр.	Скорий	стр. В. 13

Подані під Е 1,2 визначені наказом Головної Команди УПА ч. 1/46 з дня [15] лютня 1946 р., під 3 – наказом Головної Команди УПА ч. 2/46 з дня [10] жовтня 1946 р.

Є. Бронзовий Хрест Бойової Заслуги:

1.	сотн.	Іванчук	ШГ/5
2.	пор.	Янко	ШГ/7
3.	хор.	Блакитний	ШГ/1
4.	ст.бул.	Крига	ШГ/4
5.	пор.	Тиміш	КВ

Ж. Бронзовий Хрест Заслуги:

1.	сотн.	Чавун	інстр.
2.	хор.	Бродич	ШГ/6

Всі подані під Є, Ж визначено за повновластю ГК УПА від серпня 1946 р.

З. За рани:

1.	пор.	Явір	(сот. В. 14	ран[е-ний]	9.7.1945 р.)	за одноразове поранення
2.	ст.бул.	Кірам	(з.сот. “	”	27.3.1945 р.)	”
3.	віст.	Амос	(“	”	2.2.1945 р.)	”
4.	ст.віст.	Тарапон	(“	”	3.3.1945 р.)	”
5.	стр.	Циган	(“	”	9.7.1945 р.)	”

Слава Україні!

/Д. Чернець/
в.о. к-р г[рупи]

Дістають:

	“Замок”	1
	КП	1
	В.	5
	“Буг” (арх.)	2
		9 прим[ірників]

ГДА СБ України, ф. 6, спр. 74368ФП, т. 2, арк. 1-5. Оригінал.

№ 11
НАКАЗ ПРО ПЕРСОНАЛЬНІ ВІДЗНАЧЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ У ЗВАННЯХ

№ 21 *5 вересня 1946 р.*

"Буг" Постій, 5 вересня 1946 р.

НАКАЗ ч. 21

З сумом сповіщається про смерть сл. п. друзів командирів, які впали в нерівній боротьбі поруч з десятками і сотками бійців і командирів Української Повстанчої Армії:

Шеф військового штабу воєнної округи мйр. Аркас (Винар, Модест) – Лицар Бронзового Хреста Бойової Заслуги – впав 19.12.1945 р.

Начальник виховного відділу воєнної округи мйр. вих. Ватюга (Роса, Стрункий, Верлан) – Лицар Золотого Хреста Заслуги – впав 19.12.1945 р.

Начальник вишкільного відділу воєнної округи сотн. Іванчук – Лицар Бронзового Хреста Бойової Заслуги – впав 20.4.1946 р.

Редактор журналу "Стрілецькі Вісті" пор. вих. Ігор (Хмурий) – Лицар Срібного і Бронзового Хрестів Заслуги – впав 5.9.1945 р.

Командир підстаршинської школи сотн. Чавун – Лицар Бронзового Хреста Заслуги – впав 8.2.1946 р.

Інспектор військового штабу воєнної округи пор. Янко – Лицар Бронзового Хреста Бойової Заслуги – впав 15.5.1945 р.

Відпоручник військового штабу воєнної округи пор. Шершень (Ярич) – впав 17.1.1946 р.

Відпоручник військового штабу воєнної округи пор. Артем – впав 18.2.1945 р.

Технічний редактор журналу "Стрілецькі Вісті" хор. Бродич – Лицар Бронзового Хреста Заслуги – впав 19.12.1945 р.

Відпоручник військового штабу воєнної округи хор. Блакитний – Лицар Бронзового Хреста Бойової Заслуги – впав 19.12.1945 р.

Відпоручник військового штабу воєнної округи хор. Марко – впав 7.12.1945 р.

Відпоручник військового штабу воєнної округи ст.бул. Крига – Лицар Бронзового Хреста Бойової Заслуги – впав 20.4.1946 р.

Командир відтинка сотн. Чайчук – Лицар Бронзового Хреста Бойової Заслуги – впав 19.12.1945 р.

Командир відтинка сотн. Перемога – Лицар Золотого Хреста

Бойової Заслуги I кляси, Срібного Хреста Бойової Заслуги II кляси і Бронзового Хреста Бойової Заслуги – впав 15.2.1946 р.

Командир відтинка сотн. Шугай – Лицар Срібного Хреста Бойової Заслуги I кляси – впав 28.1.1946 р.

Командир відтинка сотн. Іванко – Лицар Бронзового Хреста Бойової Заслуги – впав 7.2.1946 р.

Командир відтинка пор. Тиміш – Лицар Бронзового Хреста Бойової Заслуги – впав 22.1.1946 р.

Вічна Слава Безсмертним Героям, що віддали своє життя за волю України!

Ні на крок не відступимо від ідей, які вони нам вказали і за які поклали своє життя!

I. Дальші оперативно-тактичні дії – як дотичні інструкції.

II. За повновластю ГК УПА від серпня 1946 р. підвищується в степенях вояків УПА-Зах[ід] “Буг”:

А. Степень старшого булавного:

1.	віст.	Нумер 2	рой. В. 14	з важністю від	17.10.1945 р.
2.	”	Спартак	“ “	”	2.4.1946 р.
3.	ст.віст.	Орел	бунч. “	”	9.7.1945 р.
4.	віст.	Дезертир	рой. “	”	”
5.	”	Рибак	“ “	”	1.10.1945 р.
6.	”	Кірам	заст. сот. В. 14	”	31.8.1946 р.
7.	бул.	Чорній	чот. В. 14	”	”
8.	”	Беркут	інстр. “	”	”
9.	ст.віст.	Крук	рой. В. 13	”	7.3.1946 р.
10.	бул.	Зоряний	бунч. “	”	7.2.1946 р.
11.	–	Чорнобривий	пвх чоти В. 13	”	19.8.1946 р.
12.	ст.віст.	Голуб	чот. В. 11	”	23.5.1946 р.
13.	”	Нечай	сот пвх. “	”	”
14.	бул.	Юрій	чот. В. 11	”	1.11.1945 р.
15.	ст.віст.	Сокіл	ПЖ “	”	”
16.	”	Степовий	“	”	23.5.1945 р.
17.	”	Зілінський	сот. пвх. В. 11	”	30.6.1945 р.
18.	”	Мирон	“ “	”	1.11.1945 р.
19.	”	Шутко	чот. В. 11	”	1.4.1944 р.
20.	”	Вітровий	“ “	”	1.11.1944 р.
21.	”	Хмара	“ В. 15	”	27.5.1946 р.
22.	”	Сурмач	“ В. 11	”	23.5.1946 р.

23.	”	Таран	рой. “	”	”
24.	”	Чайка	СБ “	”	1.11.1945 р.
25.	”	Залізняк	інт. “	”	14.6.1945 р.
26.	бул.	Явір	чот. “	”	23.5.1946 р.
27.	ст.віст.	Гуран	бунч. В. 13	”	26.12.1945 р.
28.	”	Грім	“	”	22.1.1946 р.
29.	”	Київ	“	”	17.2.1946 р.
30.	”	Атака	рой. В. 13	”	21.12.1946* р.
31.	”	Цик	бунч. “	”	30.6.1946 р.
32.	”	Шрам	рой. “	”	8.5.1946 р.
33.	”	Рубай	“ “	”	4.2.1946 р.
34.	віст.	Гонта	“ “	”	3.11.1945 р.
35.	–	Яр	чот. “	”	25.12.1944 р.
36.	ст.віст.	Шепель	“ В. 12	”	22.1.1946 р.
37.	бул.	Жбурлай	“ “	”	”
38.	ст.віст.	Довбуш	“ “	”	27.4.1945 р.
39.	”	Остапенко	“ “	”	”
40.	”	Вихор	“ “	”	”
41.	”	Юзьо	рой. “	”	1.12.1945 р.
42.	”	Тишина	бунч. “	”	22.1.1946 р.
43.	”	Запорожець	чот. В. 15	”	5.3.1945 р.

Б. Степень булавного:

1.	–	Ґзимс	інстр. В. 13	з важністю від	30.6.1946 р.
2.	ст.віст.	Міша	чот. В. 13	”	”
3.	”	Крига	рой. “	”	16.6.1946 р.
4.	віст.	Влодко	чот.інт. “	”	”
5.	ст.віст.	Спартак	“	”	30.6.1946 р.
6.	”	Крук	“ “	”	”
7.	ст.стр.	Голенко	інт. “	”	8.5.1946 р.
8.	”	Вишня	сан. “	”	27.1.1946 р.
9.	віс[т].	Снігур	розв. “	”	22.1.1946 р.
10.	”	Шмід	рой. “	”	27.11.1945 р.
11.	”	Куліш	“ “	”	”
12.	”	Тиміш	ПЖ “	”	9.10.1945 р.
13.	–	Карась	зв’язк. В. 13	”	25.12.1945 р.
14.	віст.	Прут	рой. В. 12	”	11.8.1945 р.
15.	”	Джон	“	”	30.1.1945 р.
16.	–	Див	СБ “	”	30.6.1946 р.
17.	–	Довбуш	“	”	25.12.1944 р.
18.	ст.віст.	Федоренко	“	”	26.8.1944 р.
19.	”	Вергун	“	”	8.5.1945 р.

20.	"	Срібний	чот. В. 12	"	30.6.1946 р.
21.	віст.	Крук	поч. ШГ	"	31.8.1946 р.
22.	"	Ручай	рой. В. 12	"	22.1.1946 р.
23.	"	Корній	" "	"	27.4.1946 р.
24.	"	Дим	" "	"	"
25.	"	Палаш	" "	"	1.11.1945 р.
26.	ст.віст.	Певний	бунч. В. 13	"	1.3.1946 р.
27.	віст.	Сірко	сан. "	"	13.6.1945 р.
28.	"	Дон	рой. "	"	14.8.1945 р.
29.	"	Черемшина	" "	"	4.10.1945 р.
30.	–	Куробій	інт. "	"	"
31.	ст.стр.	Жигун	рой. "	"	31.8.1946 р.
32.	ст.віст.	Мазепа	чот. В. 15	"	22.1.1946 р.
33.	ст.стр.	Карий	бунч. "	"	"
34.	–	Бурлака	екз.вд. В. 11	"	1.11.1945 р.
35.	віст.	Вій	чот.пвх. "	"	11.4.1946 р.
36.	віст.	Незнаний	збр. В. 15	"	17.1.1946 р.
37.	"	Жук	рой. "	"	17.12.1945 р.
38.	ст.віст.	Веселий	чот. В. 11	"	27.9.1945 р.
39.	"	Остап	поч. В. 14	"	31.8.1946 р.
40.	"	Колібер	рой. В. 15	"	"
41.	"	Гіль	сот.інт. "	"	"
42.	віст.	Сич	чот. "	"	1.11.1946** р.
43.	"	Малий	рой. В. 14	"	10.4.1945 р.
44.	"	Пява	" "	"	19.10.1945 р.
45.	"	Нумер І	"	"	19.12.1945 р.
46.	"	Дуб	" "	"	31.8.1946 р.
47.	ст.стр.	Молот	"	"	"
48.	стр.	Місько	"	"	"
49.	ст.стр.	Чорній	сан. "	"	"
50.	"	Чумак	рой. "	"	"
51.	віст.	Лисиця	"	"	"
52.	ст.стр.	Макальондра	"	"	"

В. Признається степень старшого вістуна:

1.	стр.	Прикрий	стр. "	"	"
2.	ст.стр.	Кремезний	бунч. В. 15	"	31.12.1945 р.
3.	стр.	Богдан	поч. ШГ	"	31.8.1946 р.
4.	віст.	Залізняк	рой. В. 15	"	"
5.	"	Ворон	стр. "	"	"

Г. Степень вістуна:

1.	ст.стр.	Вороненко	поч. В. 14	"	"
2.	"	Ромко	" "	"	"

3.	"	Нестор	стр.	"	"	"
4.	"	Хмарний	стр.	"	"	"
5.	"	Бистрий	стр.	"	"	"

Д. З важністю від 31.8.1946 р. признається слідуючі підстаршинські і стрілецькі степені учасникам підстаршинського вишколу на В. "Асфальт":

1.	стр.	Шрам	степень	ст. вістуна
2.	"	Вірний	"	"
3.	"	Нечай	"	"
4.	"	Пеньок	"	"
5.	"	Говір	"	"
6.	стр.	Чорнота	степень	ст. вістуна
7.	"	Ворон	"	"
8.	"	Джон	"	"
9.	"	Жук	"	"
10.	"	Явір	"	"
11.	"	Беркут	"	вістуна
12.	"	Ярема	"	"
13.	"	Береза	"	"
14.	"	Грицько	"	"
15.	"	Байда	"	"
16.	"	Чумак	"	"
17.	"	Рубай	"	"
18.	"	Грабчук	"	"
19.	"	Семко	"	"
20.	"	Гуцул	"	ст. стрільця
21.	"	Дорош	"	"
22.	"	Крук	"	"

III. Відзначення

Признається воякам УПА-Зах[ід] "Буг" і цивільним особам такі відзначення:

А. Бронзовий Хрест Бойової Заслуги:

1.	пор.	Грабенко	КВ
2.	"	Буря	"
3.	ст.бул.	Журба	В. 14
4.	"	Осика	"
5.	віст.	Сердюк	"
6.	"	Боря	"
7.	ст.віст.	Говір	"
8.	"	Ворон	В. 15
9.	"	Залізняк	"

10.	ст.стр.	Могила	”	
11.	”	Блакитний	”	
12.	віст.	Збруч	”	
13.	ст.стр.	Вовк	”	
14.	віст.	Дніпро	В. 14	
15.	ст.віст.	Вітер	”	
16.	ст.стр.	Міша	”	
17.	стр.	Альпа	”	
18.	”	Буря	”	
19.	стр.	Залізняк	В. 14	
20.	ст.бул.	Таран	В. 11	
21.	”	Степовий	”	
22.	”	Шутко	”	
23.	ст.бул.	Вітровий	чот.	В. 11
24.	”	Чайка	СБ	“
25.	–	Грінченко		”
26.	бунч.	Вишневий		”
27.	хор.	Бриль		В. 13
28.	ст.стр.	Грізний		”
29.	”	Снігур		”
30.	”	Робінзон		”
31.	”	Шишка		”
32.	”	Чардаш		”
33.	кущевий	Байрак		В. 15
34.	–	Гаєвий	(кущ Байрака) “	
35.	курієр	Граб	(КОП)	
36.	”	Плугатор	“	
37.	”	Олег	(при КП)	
38.	–	Степовий	(з куща Байрака) В. 15	
39.	надр. УЧХ	Тамара	В. 15	
40.	курієр	Дуб	(при КП)	
41.	бой. СБ	Мороз	(з обл.) В. 15	
42.	”	Кривоніс	“	“
43.	”	Шугай	“	“
44.	бой.	Марко	“	“

Б. Бронзовий Хрест Заслуги:

1.	–	Женя	УЧХ В 13
2.	–	Оксана	УЧХ В 13

В. Вирізнення:

1.	курієр	Плугатор	(при КП)
2.	”	Олег	”

3.	–	Гаєвий	(кущ Байрака)
4.	–	Богдан	"
5.	курієр	Дунай	(при КП)
6.	"	Платон	(при КОП)
7.	бой. СБ	Ворон	(при обл.)
8.	" "	Терновий	" "
9.	прац. СБ	Рудий	" "
10.	"	Левко	" "
11.	кущевий	Ярський	В. 15
12.	хор.	Жук	В. 14
13.	ст.стр.	Деркач	В. 14
14.	"	Сокіл	"
15.	ст.віст.	Говір	"
16.	віст.	Береза	"
17.	"	Семко	"
18.	ст.віст.	Богун	"
19.	віст.	Сердюк	"
20.	"	Крук	"
21.	"	Дніпро	"
22.	ст.віст.	Кит	"
23.	стр.	Граб	"

Г. Признання:

1.	–	Лєна	УЧХ В. 13	
2.	–	Ліда	"	– за надзвичайно дбайливе піклування над раненими вояками УПА;
3.	–	Іскра		– за взірцеве виконування своїх обов'язків в реф. зв'язку.

Всі подані під А, Б, В, Г визначено за повновластю ГК УПА від міс[яця] серпня 1946 р.

Д. За рани:

1.	ст.віст.	Богдан	поч. ШГ	– за триразове поранення,		
2.	"	Чорнота	В. 14	за одноразове поранення	в дні	14.11.44 р.
3.	віст.	Вороненко	"	"	"	
4.	"	Береза	"	"	"	27.3.46 р.
5.	"	Грицько	"	"	"	6.11.44 р.
6.	"	Байда	"	"	"	6.6.44 р.
7.	"	Рубай	"	"	"	22.12.44 р.
8.	"	Семко	"	"	"	27.2.46 р.

9.	бул.	Мстислав	(екз. вд. при КП)	за чотириразове поранення	в днях	7.7.44 р., 13.9.44 р., 4.12.44 р. і 9.9.45 р.
10.	бул.	Ромко	(екз. вд. при КП)	за одноразове поранення		20.1.45 р.

Слава Україні!

/Д. Чернець/
в.о. к-р г.

Дістають:	"Замок"	1
	КП	1
	В.	5
	"Буг" (арх.)	2
		9 прим[ірників]

ГДА СБ України, ф. 6, спр. 74368ФП, т. 2, арк. 6-9. Оригінал.

№ 12
НАКАЗ ПРО ПЕРСОНАЛЬНІ ВІДЗНАЧЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ У ЗВАННЯХ

№ 1/47 *1 липня 1947 р.*

УПА-Зах[ід] Постій, 1 липня 1947 р.

ВО "Буг" Таємно!

НАКАЗ ч. 1/47

І. Наказом ГВШ ч. 1/46 від 15.2.46 підвищено в ступнях вояків УПА-Зах[ід]:

до ступеня майора:

1.	сотн.	Вороний	КГ 2	22.1.46
2.	пор.	Аркас	ШГ 2/1	19.12.45

до ступеня майора-виховника:

1.	хор.	Ватюга	ШГ 2/6	19.12.45

Всі повище подані, номіновані на основі рішення УГВР від 8.2.46.

до ступеня сотника:

1.	пор.	Шугай	КВ 15	22.1.46
2.	–"–	Горинь	Г. 2	–"–
3.	пор.	Іванко	з. КВ 11	22.1.46
4.	–"–	Іванчук	ШГ 2/5	–"–
5.	хор.	Перемога	КВ 12	22.1.46

до ступеня поручника:

1.	хор.	Град	КВ 13	23.9.45
2.	–"–	Свобода	сот. 11	1.8.45
3.	–"–	Хміль	к-а В. 12	22.1.46
4.	–"–	Оверко	сот. 11	–"–
5.	–"–	Штіль	–"– 12	–"–
6.	–"–	Мрія	інстр. 12	–"–
7.	–"–	Черник	сот. 12	–"–
8.	–"–	Грім	Г. 2	–"–
9.	–"–	Ольжич	к-а 12	1.12.44
10.	–"–	Янко	ШГ 2	15.5.45
11.	–"–	Богдан	к-а В. 12	22.1.46
12.	с[т]. бул.	Певний	чот. 11	5.9.45
13.	–"–	Ігор	сот. 12	22.1.46
14.	–"–	Угринович	КВ 13	–"–
15.	–"–	Павленко	сот. 11	–"–
16.	–"–	Буря	сот. 15	–"–
17.	–"–	Тиміш	КВ 13	–"–
18.	–"–	Артем	ШГ 2	–"–
19.	–"–	Риба	поч. В 15	–"–
20.	–"–	Сурмач	ПВ 12	–"–
21.	–"–	Шершень	ШГ 2	–"–

до ступеня поручника-виховника:

1.	хор.	Ігор	Г 2/5	5.9.45

до ступеня поручника-лікаря:

1.	–"–	Смерека	лік[ар] В 12	23.8.45

до ступеня хорунжого:

1.	с[т]. бул.	Кобзаренко	чот. 13	15.8.45
2.	–"–	Дон	–"–	9.10.45
3.	–"–	Омелян	бунч. 12	27.9.45
4.	–"–	Грабенко	КВ 14	22.1.46
5.	–"–	Глухий	сот. 13	–"–

6.	–"–	Громовий	чот. 14	–"–
7.	–"–	Гайдук	–"– 15	–"–
8.	–"–	Дир	–"– 14	–"–
9.	–"–	Козак	–"– 15	–"–
10.	–"–	Хміль	бунч. 12	–"–
11.	–"–	Бриль	чот. 13	–"–
12.	–"–	Джміль	інстр. 13	17.6.45
13.	–"–	Бродич	Г. 2/6	19.12.45
14.	–"–	Блакитний	поч. ШГ 2	–"–
15.	–"–	Марко	–"–	7.12.45
16.	–"–	Довбня	чот. 13	22.1.46
17.	–"–	Гайдук	чот. 12	1.11.45
18.	–"–	Карий	к-а В. 12	1.12.44
19.	–"–	Орлик	СБ Г. 2	1.2.45
20.	бул.	Льорд	поч. ШГ 2	1.6.45
21.	–"–	Грім	–"–	1.11.45
22.	–"–	Гамалія	чот. 13	22.1.46
23.	–"–	Сивий	–"– 11	–"–
24.	–"–	Чавс	–"– 12	–"–
25.	–"–	Бор	–"– 14	–"–
26.	–"–	Жайворонок	–"– 15	–"–
27.	–"–	Гроза	–"– 12	1.6.45
28.	–"–	Осман	поч. ШГ 2	26.12.45
29.	–	Тигр	чот. 11	1.3.45
30.	–	Каменяр	Г. 2	1.12.45
31.	–	Лев	СБ Г. 2	1.2.45
32.	–	Блакит	пвх. 15	1.6.45

до ступеня хорунжого-виховника:

1.	с[т]. бул.	Січовик	пвх. 15	22.1.46
2.	–"–	Білий	–"– 11	–"–
3.	–"–	Волін	ПВ 11	22.1.46

II. Наказом ГВШ ч. 1/46 від 15.2.46 признано цивільним особам і воякам УПА-Зах[ід] такі відзначення:

А. Золотий Хрест Бойової Заслуги I кл.:

1.	сотн.	Перемога	КВ 12

Б. Золотий Хрест Бойової Заслуги II кл.:

1.	мјр.	Вороний	КГ 2
2.	пор.	Крутіж	КВ 14
3.	с[т]. бул.	Орлик	СБ Г2
4.	с[т]. віст.	Кармелюк	Г. 2
5.	–"–	Таран	Г. 2

В. Золотий Хрест Заслуги:

1.		Золотар	Г. 2
2.	мйр.	Ватюга	ШГ 2/6

Г. Срібний Хрест Заслуги:

1.	пор.	Ігор	Г. 2/6

Д. Срібний Хрест Бойової Заслуги І кл.:

1.	сотн.	Горинь	Г. 2
2.	пор.	Ігор	сот. 12
3.	хор.	Глухий	–"– 13
4.	с[т]. віст.	Атака	рой. 13
5.	–	Юрко	СБ Г. 2

Е. Срібний Хрест Бойової Заслуги II кл.:

1.	пор.	Павленко	сот. 11
2.	хор.	Сивий	чот. 12

III. Наказом ГВШ ч. 2/46 від 10.10.46 признано цивільним особам і воякам УПА-Зах[ід] такі відзначення:

А. Срібний Хрест Бойової Заслуги II кл.:

1.	ст. стр.	Скорий	Г. 2

IV. За повновластю ГК УПА від 16.7.46 підвищується в ступенях вояків УПА-Зах[ід]:

до ступеня хорунжого:

1.	с[т]. бул.	Кірам	Г. 2	22.1.47
2.	бул.	Петро	Г. 2	22.1.47
3.	стр.	Вій	ОВ 15	–"–

V. Підвищується в ступнях вояків УПА-Зах[ід], ОВ, СКВ:

до ступеня булавного:

1.	віст.	Гай	Г. 2	1.5.46

VI. За повновластю ГК УПА від 16.7.46 признається воякам УПА-Зах[ід] і цивільним особам такі відзначення:

А. Срібний Хрест Бойової Заслуги II кл.:

1.	хор.	Вій	ОВ	15

VII. Номінування:

А. Наказом ч. 1/47 з дня 5.6.47 (рішення УГВР від дня

30.5.1947 р.) признається ступінь полковника:

мйр. Вороному КГ 2 з датою старшинства 18.12.46

Б. З огляду на це, що в дотеперішній п'ятирічній збройній боротьбі проти окупантів учасники українського визвольно-революційного руху, так вояки УПА як і члени ОУН, виказали свою боєздатність в різних бойових ситуаціях – признається:

Ступінь вістуна:

а) всім воякам УПА, що відслужили в відділах УПА 2 роки;

б) всім членам ОУН, що перебули в партизанських умовинах на протязі 2 років в періоді від 14.10.1942 р.

Ступінь старшого вістуна:

а) всім ройовим і воякам УПА, що виконували функції заступників ройових протягом 6 місяців;

б) всім командантам (провідникам) самостійних охоронних та охоронно-екзекутивних відділів (боївки, СКВ) в умовинах як під 1.б.

VIII. Відзначення:

А. Признається низчеподаним цивільним особам слідуючі відзначення:

Срібний Хрест Бойової Заслуги І кл.:
Уляні УЧХ 014

Б. З огляду на це, що багато членів ОУН та інших цивільних осіб, що беруть чинну участь в українськім визвольно-революційнім русі, відзначилося геройством в боях, та повною посвятою в праці для визвольної справи, рішенням УГВР від дня 30.5.47 р. поширюється надавання усіх відзначень УПА теж на ці особи.

IX. Свято УПА:

В жовтні 1942 р. повстали на Поліссі перші збройні відділи, що дали початок створення Української Повстанчої Армії. Для утривалення цього історичного моменту визначається день 14 жовтня 1942 р. днем повстання УПА. День 14 жовтня, що збігається з історичним козацьким святом, вводиться як святковий День УПА.

X. За повновластю штабу УПА-Зах[ід] з датою 1 вересня 1946 р. підвищено в ступенях вояків УПА-Зах[ід] Г 2:

до ступеня старшого булавного:

1.	сот.	Пугач	ЕВ II/14	1.9.44
2.	пвх.	Зорів	ОЕВ 14	18.1.45
3.	с[т]. віст.	Орел	–"–	9.7.45
4.	–"–	Дезертир	–"–	–"–
5.	–"–	Рибак	–"–	1.10.44
6.	–"–	Нумер II	–"–	17.10.44
7.	–"–	Нумер I	ОЕВ 14	15.12.45
8.	–"–	Спартак	–"–	2.4.46
9.	с[аніт]ар	Чорній	–"–	1.10.46
10.	ст. віст.	Чумак	–"–	1.12.46
11.	–"–	Прикрий	ОВ 36	28.3.47
12.	бул.	Юрко	–"–	16.6.47
13.	–"–	Осип	ОВ 36	30.6.47
14.	–"–	Лисиця (СУЗ)	СБ I/14	–"–
15.	–"–	Кармелюк	СБ III/14	–"–
16.	–"–	Снігур	орг. I/14	30.6.46
17.	–"–	Варнак	СБ II/15	–"–
18.	бунч.	Нестор	ОВ 36	–"–

до ступеня булавного:

1.	ст. віст.	Малий	ОЕВ 14	10.4.45
2.	–"–	П'ява	–"–	19.10.45
3.	ст. стр.	Кобзар	–"–	15.6.45
4.	–"–	Медвідь (СУЗ)	–"–	18.1.46
5.	ст. віст.	Біс	ОЕВ 125	1.1.46
6.	с[аніт]ар	Ас	ОВ 36	9.6.45
7.	ст. стр.	Зазуля	–"–	23.1.46
8.	–"–	Савка	–"–	7.2.46
9.	–"–	Чигирин	–"–	11.3.46
10.	–"–	Грім	–"–	7.2.46
11.	–"–	Андрійко	–"–	–"–
12.	ст. стр.	Підростай	ОЕВ 14	2.4.45
13.	ст. віст.	Пеньок	проп. 14	30.11.46
14.	–"–	Орест	пвд. 14	1.3.46
15.	ст. стр.	Заяць	ОЕВ 14	1.6.47
16.	ст. віст.	Зуб (СУЗ)	–"–	30.6.47
17.	–"–	Циган	–"–	–"–
18.	–"–	Ромко	ОВ 36	–"–
19.	с[т]. стр.	Вірний	ОЕВ 125	–"–
20.	–"–	Явір	–"–	–"–
21.	–"–	Залізняк	–"–	–"–

до ступеня старшого вістуна:

1.	ст. стр.	Ромцьо	ОЕВ 14	10.10.44
2.	–"–	Чорток	–"–	–"–
3.	стр.	Липа	ОВ 36	15.12.44
4.	–"–	Шугай	ОЕВ 125	30.10.44
5.	–"–	Кривоніс	–"–	–"–
6.	–"–	Ворон	–"–	–"–
7.	–"–	Мороз	–"–	–"–
8.	–"–	Терновий	–"–	–"–
9.	віст.	Дуб	ОЕВ 14	19.6.45
10.	–"–	Мокрий	–"–	10.4.45
11.	ст. стр.	Кочуган	–"–	17.4.45
12.	стр.	Дунай	ОВ 36	1.1.45
13.	–"–	Снігур	–"–	27.3.45
14.	–"–	Зелений	–"–	–"–
15.	кул.	Мороз	–"–	1.10.45
16.	стр.	Подачний	ОЕВ 125	5.3.45
17.	–"–	Волосок	–"–	–"–
18.	–"–	Карий	–"–	7.3.45
19.	–"–	Шепель	–"–	23.11.45
20.	–"–	Комар	ОВ 36	1.6.46
21.	–"–	Золотаренко	ОЕВ 125	–"–
22.	–"–	Корч	–"–	1.11.46
23.	–"–	Любий	–"–	–"–
24.	–"–	Гриць	ОЕВ 14	1.10.46
25.	–"–	Володька (СУЗ)	ОВ 13	30.6.47
26.	віст.	Юрко	СБ 2/14	–"–
27.	–"–	Сталевий	ОЕВ 125	–"–
28.	віст.	Вихор	ОЕВ 125	30.6.47
29.	–"–	Рак	ОВ 36	–"–
30.	–"–	Бистрий	–"–	–"–
31.	–"–	Славко	–"–	–"–
32.	–"–	Коваленко	–"–	–"–
33.	–"–	Горський	–"–	–"–
34.	–"–	Ворон	–"–	–"–
35.	–"–	Вуйко	–"–	–"–
36.	кул.	Граб	ОЕВ 14	–"–
37.	з. рой.	Ной	–"–	–"–
38.	стр.	Вихор	–"–	–"–
39.	–"–	Пантарка	–"–	–"–
40.	–"–	Орленко	–"–	–"–
41.	–"–	Карий	–"–	–"–
42.	–"–	Щур	–"–	–"–
43.	–"–	Терапон	–"–	–"–

44.	–"–	Сизий	–"–	–"–
45.	–"–	Молот	–"–	–"–
46.	–"–	Місько	–"–	–"–
47.	–"–	Макольондра	–"–	–"–
48.	–"–	Улас	СБ 14	–"–
49.	віст.	Лісовик	–"–	–"–
50.	стр.	Ігор	ОЕВ 125	–"–
51.	віс[т].	Рубай	–"–	–"–
52.	стр.	Остапенко	–"–	–"–
53.	–"–	Петро	СБ 15	–"–

до ступеня вістуна:

1.	стр.	Довбач	ОЕВ 125	30.6.47
2.	–"–	Ігор II	–"–	–"–
3.	–"–	Жук	–"–	–"–
4.	–"–	Матій	ОЕВ 14	–"–
5.	стр.	Кучер	ОВ 36	30.6.47
6.	–"–	Баша	–"–	–"–
7.	–"–	Ромцьо	–"–	–"–
8.	–"–	Скорий	СБ 14	–"–

XI. Відзначення.

Признається нижче поданим воякам УПА-Зах[ід] Г 2 і цивільним особам слідуючі відзначення з датою 30.6.47 р.

А. Бронзовий Хрест Бойової Заслуги:

1.	ст. віст.	Шепель	ОЕВ 125
2.	–"–	Скрегулець	–"–
3.	–"–	Біс	–"–
4.	–"–	Зір	СБ III/14
5.	–"–	Кобзар	к. III/14
6.	ст. бул.	Нумер I	ОЕВ 14
7.	–"–	Нумер II	–"–
8.	ст. віст.	Крук	I/14
9.	ст. бул.	Прикрий	ОЕВ 125
10.	–"–	Пугач	сот. 14
11.	бул.	Савка	ОВ 36
12.	–"–	Андрійко	–"–
13.	хор.	Кірам	ОЕВ 14
14.	–"–	Яренко	СБ 2/14
15.	–"–	Недоля	ОВ 36
16.	ст. віст.	Славко	–"–
17.		Троян	орг. III/14

Б. Похвала:

1.	–	Береза	к. III/14
2.	–	Запорожець	I/14
3.	бул.	Медвідь (СУЗ)	ОЕВ 14
4.	–"–	Підростай	–"–
5.	–"–	Зуб (СУЗ)	–"–
6.	бул.	Заяць	ОЕВ 14
7.	ст. віст.	Бистрий	ОВ 36
8.	–"–	Терапон	–"–
9.	–"–	Щур	–"–
10.	–"–	Ворон	–"–

В. Вирізнення:

1.	бул.	Чигирин	ОВ 36
2.	–"–	Чорток	–"–
3.	ст. віст.	Мороз	–"–
4.	бул.	Авантура	–"–
5.	ст. бул.	Юрко	–"–
6.	ст. віст.	Ромцьо	–"–
7.	стр.	Січний	к. III/14
8.	ст. віст.	Золотаренко	ОЕВ 125
9.	–"–	Подачний	–"–
10.	–"–	Волосок	–"–
11.	–"–	Карий	–"–
12.	–"–	Корч	–"–
13.	–"–	Любий	–"–
14.	ст. віст.	Ігор	ОЕВ 125
15.	бул.	Кобзар	ОЕВ 14
16.	ст. віст.	Дунай	ОВ 36
17.	ст. бул.	Осип	–"–
18.	ст. віст.	Чумак	–"–
19.	–"–	Купчик	II/14
20.	бул.	Циган	ОЕВ 14
21.	віст.	Вікно	СБ/15
22.	ст. віст.	Рак	ОВ 36
23.	–"–	Горський	–"–
24.	ст. віст.	Орленко	ОЕВ 14
25.	–"–	Граб	–"–
26.	бул.	Явір	ОЕВ 125

Слава Україні!

/Червень/
в.о. к-ра ВО "Буг"

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 62, арк. 241-245. Оригінал.

№ 13
НАКАЗ ПРО ПЕРСОНАЛЬНІ ВІДЗНАЧЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ У ЗВАННЯХ

№ 2/47 *1 жовтня 1947 р.*

УПА-Зах[ід] Постій, 1 жовтня 1947 р.
ВО "Буг" Таємно!

НАКАЗ ч. 2/47

I. Номінування:

А. Підвищується в ступенях слідуючих вояків УПА-Зах[ід] Г2:
до ступеня старшого булавного:

1.	ст. віст.	Джон	І/14	1.7.47
2.	–"–	Влодко	СБ 14	15.7.47
3.	віст.	Амос	ОЕВ 14	27.7.47
4.	–"–	Комар	–"–	18.8.47

до ступеня булавного:

1.	ст. стр.	Тигр	ОВ 36	18.8.47
2.	ст. віст.	Вовк	ОЕВ 14	15.8.47
3.	ст. віст.	Сталевий	ОЕВ 125	31.8.47
4.	–"–	Вихор	–"–	–"–
5.	–"–	Володька (СУЗ)	ОВ 13	–"–
6.	–"–	Юрко	СБ ІІ/14	–"–
7.	–"–	Бистрий	ОВ 36	–"–
8.	–"–	Славко	–"–	–"–
9.	–"–	Горський	–"–	–"–
10.	–"–	Ворон	–"–	–"–
11.	ст. віст.	Граб	ОЕВ 14	31.8.47
12.	–"–	Ной	–"–	–"–
13.	–"–	Вихор	–"–	–"–
14.	–"–	Щур	–"–	–"–
15.	–"–	Терапон	–"–	–"–
16.	–"–	Молот	–"–	–"–
17.	–"–	Місько	–"–	–"–
18.	–"–	Макольондра	–"–	–"–
19.	–"–	Улас	СБ 14	–"–

II. Признається нижче поданим воякам УПА-Зах[ід] Г2 і цивільним особам слідуючі відзначення з датою 31.8.47 р.

А. Бронзовий Хрест Бойової Заслуги:

1.	ст. бул.	Амос	ОЕВ 14

Б. Похвала:

1.	ст. бул.	Комар	ОЕВ 14
2.	бул.	Тигр	ОВ 36

В. Відзначення за рани:
Дві Срібні Зірки:

1.	бул.	Вовк	ОЕВ 14
2.	ст. бул.	Осип	ОВ 36
3.	бул.	Циган	ОЕВ 14

Одна Срібна Зірка:

1.		Явір	ОВ 36
2.		Кірам	–"–
3.		Ворон	–"–
4.	ст. бул.	Амос	–"–
5.		Тигр	–"–
6.	бул.	Ромко	ОВ 36
7.	ст. віст.	Коваленко	–"–
8.	ст. бул.	Влодко	СБ 14
9.	–"–	Орел	ОЕВ 14
10.	ст. віст.	Петро	СБ 14

Г. З днем п'ятиліття існування УПА признається Бронзовий Хрест Заслуги всім учасникам УПА і визвольно-революційного підпілля, уродженим в році 1907 і скоріше, які активно працюють в УПА зглядно в лавах українського визвольно-революційного підпілля через два роки.

(Витяг з наказу ҐВШ ч. 2/47 з дня 2 вересня 1947 р. (тільки до т[очки] Г)

Слава Україні!

/Червень/
в.о. к-ра ВО "Буг"

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 62, арк. 246. Оригінал.

№ 14
НАКАЗ ПРО ПЕРСОНАЛЬНІ ВІДЗНАЧЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ У ЗВАННЯХ

№ 1/48 *10 вересня 1948 р.*

ВО "Буг" Постій, 10.IX.1948 р.

НАКАЗ ч. 1/48

Підвищується в ступенях таких підстаршин УПА і членів революційно-визвольного підпілля:

до старшого вістуна:

1.	віст.	Байду	В.12/ІІ	кущ	з днем	31.VIII.1948 р.
2.	"	Сивого	В.12/ІІ	"	"	"
3.	"	Олеся	В.12/ІІ	"	"	"
4.	"	Касяна	В.12/ІІ	"	"	"
5.	"	Кармелюка	В.12/ІІ	"	"	"
6.	"	Хому	В.12/ІІІ	"	"	"
7.	"	Ярого	В.11/ІІ	"	"	"
8.	"	Ворона	В.11/ІІ	"	"	"
9.	"	Буряна	В.11/ІІ	"	"	"
10.	"	Жука	В.11/ІІ	"	"	"
11.	"	Лиска	В.11/ІІ	"	"	"
12.	"	Грізного	В.11/ІІ	"	"	"
13.	"	Дона	В.11/І	орг.	"	"
14.	"	Роя	В.11/І	кущ	"	1.VI.1945 р.
15.	"	Ромка	В.11/І	"	"	10.XII.1947 р.
16.	"	Чайка	В.11/І	орг.		31.VIII.1948 р.
17.	"	Бистрого	В.11/І	"		"
18.	"	Гая	В.11/І	"		1.VI.1948 р.
19.	"	Влодка	В.11/І	проп.		10.IX.1946 р.
20.	"	Буйного	В.14/І	СБ		31.VIII.1948 р.
21.	"	Сянька	В.14/І	орг.		"
22.	"	Чумака	В.11/І	"		"
23.	"	Баша	ОЕВ/12			"
24.	"	Скалу	В.14	СБ		"
25.	"	Світового	В.14	"		"
26.	"	Сойку	ОЕВ 22			"
27.	"	Ігоря	ОЕВ 22			1.VIII.1948 р.

до булавного:

1.	ст. віст.	Крука	В.12/ІІ	кущ	з днем	31.VIII.1948 р.
2.	віст.	Карпа	В.12/ІІІ	"	"	"
3.	ст. віст.	Босого	В.12/ІІІ	"	"	"
4.	ст. віст.	Шума	В.12/ІІІ	"	"	"
5.	віст.	Линду	В.12/ІІІ	"	"	"
6.	ст. віст.	Гора	В.12/ІІІ	"	"	"
7.	ст. віст.	Підкову	В.11/ІІ	орг.	"	"
8.	ст. віст.	Вербу	В.11/ІІ	"	"	"
9.	віст.	Листка	В.11/ІІ	кущ	"	15.VIII.1948 р.
10.	"	Міка	В.11/І	СБ	"	10.V.1948 р.
11.	"	Бодя	В.11/І	орг.	"	31.VIII.1948 р.
12.	"	Петра	В.14	СБ	"	20.VIII.1948 р.
13.	"	Сороку	В.14	"	"	31.VIII.1948 р.
14.	ст. віст.	Скорого	В.14	"	"	"
15.	"	Галагана	В.14	орг. (б[увший В.] "Лемко")	"	"
16.	віст.	Явора	В.14	" (")	"	"
17.	"	Кучера	ОЕВ 12		"	"
18.	ст. віст.	Коваленка	ОЕВ 12		"	"
19.	"	Сивого	ОЕВ 36		"	"
20.	"	Орленка	ОЕВ 36		"	"
21.	"	Пантарку	ОЕВ 36		"	"
22.	"	Рубай	ОЕВ 22		"	9.IX.1948 р.

до старшого булавного:

1.	бул.	Вихора	ОЕВ 10	з днем	31.VIII.1948 р.
2.	"	Граба	ОЕВ 10	"	"

Нагороджується відзначеннями таких членів УПА і революційно-визвольного підпілля:

Вирізненням:

1.	бул.	Линду	В.12/ІІІ	кущ	з днем	31.VIII.1948 р.
2.	віст.	Олексу	В.11/ІІ	"	"	"
3.	ст. віст.	Ясеня	В.14/І	"	"	"
4.	"	Сянька	В.14/І	орг.	"	"
5.	"	Чумака	В.14/І	"	"	"
6.	"	Скалу	В.14	СБ	"	"
7.	ст. віст.	Світового	В.14	"	"	"
8.	бул.	Сороку	В.14	"	"	"

9.	”	Уласа	В.14	”	”	”
10.	ст. віст.	Карого	ОЕВ 36		”	”
11.	бул.	Пантарку	ОЕВ 36		”	”
12.	віст.	Явора	В.11/ІІ	кущ	”	1. І.1948 р.
13.	ст. віст.	Грізного	В.11/І	”	”	10.VI.1946 р.
14.	”	Гая	В.11/І	орг.	”	1.VI.1948 р.
15.	”	Орлика	В.14	проп.	”	20.VIII.1948 р.

Похвалою:

1.	бул.	Крука	В.12/ІІ	кущ	з днем	31.VIII.1948 р.
2.	ст. віст.	Сивого	В.12/ІІ	”	”	”
3.	”	Олеся	В.12/ІІ	”	”	”
4.	”	Орлика	В.12/ІІ	”	”	”
5.	”	Левадного	В.12/ІІІ	”	”	”
6.	”	Ґука	В.12/ІІІ	”	”	”
7.	бул.	Босого	В.12/ІІІ	”	”	”
8.	”	Шума	В.12/ІІІ	”	”	”
9.	”	Гору	В.12/ІІІ	”	”	”
10.	ст. віст.	Великого	В.12/ІІІ	”	”	”
11.	”	Василька	В.13	СБ	”	”
12.	”	Кореня	В.13	”	”	”
13.	”	Ярого	В.11/ІІ	кущ	”	”
14.	”	Ворона	В.11/ІІ	”	”	”
15.	”	Лиска	В.11/ІІ	”	”	”
16.	бул.	Вербу	В.11/ІІ	”	”	”
17.	”	Бодя	В.11/ІІІ	орг.	”	”
18.	”	Чайку	В.11/І	”	”	”
19.	ст. віст.	Бистрого	В.11/І	”	”	”
20.	”	Буйного	В.14/І	СБ	”	”
21.	бул.	Скорого	В.14/І	”	”	”
22.	ст. віст.	Башу	ОЕВ 12		”	”
23.	бул.	Кучера	ОЕВ 12		”	”
24.	”	Сизого	ОЕВ 36		”	”
25.	”	Орленка	ОЕВ 36		”	”
26.	ст. бул.	Молота	ОЕВ 36		”	”
27.	бул.	Вихора	ОЕВ 10		”	”
28.	ст. бул.	Граба	ОЕВ 10		”	”
29.	віст.	Верхового	В.11/І	орг.	”	1.І.1947 р.
30.	ст. віст.	Роя	В.11/І	кущ	”	1.І.1945 р.
31.	”	Ромка	В.11/І	”	”	10.XII.1947 р.
32.	”	Влодка	В.11/І	проп.	”	10.IX.1946 р.
33.	”	Уляна	В.11/І	”	”	1.XII.1947 р.
34.	бул.	Петра	В.14	СБ	”	20.VIII.1948 р.

Бронзовим Хрестом Бойової Заслуги:

1.	ст. віст.	Романа	В.12/ІІ	орг.	з днем	1.І.1948 р.
2.	"	Буйтура	В.12/ІІ	"	"	31.VIII.1948 р.
3.	віст.	Кармелюка	В.12/ІІ	кущ	"	"
4.	ст. віст.	Білого	В.12/ІІ	СБ	"	"
5.	"	Бурого	В.12/ІІ	кущ	"	"
6.	"	Матвія	В.12	орг.	"	"
7.	бул.	Підкову	В.11/ІІ	орг.	"	"
8.	ст. віст.	Жука	В.11/ІІ	кущ	"	"
9.	бул.	Міка	В.11/І	СБ	"	10.V.1948 р.
10.	ст. віст.	Дона	В.11/І	орг.	"	31.VIII.1948 р.
11.	хор.	Козака	В.11/І	"	"	9. IX.1948 р.
12.	бул.	Бистрого	ОЕВ 36		"	31.VIII.1948 р.
13.	бул.	Терапона	ОЕВ 10		"	"
14.	ст. віст.	Лісовика	В.14	СБ	"	7.VII.1948 р.
15.	пор. СБ	Гармаша	В.15		"	17.VI.1948 р.
16.	"	Грозу	В.13		"	31.VIII.1948 р.
17.	ст. віст.	Когута	В.14/І	СБ	"	"

в.о. к-ра ВО

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 62, арк. 249-251. Копія.

№ 15
НАКАЗ ПРО ПЕРСОНАЛЬНІ ВІДЗНАЧЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ У ЗВАННЯХ

№ 2/49 *30 листопада 1949 р.*

ВО "Буг" 30 листопада 1949 р.
орг.-перс.

НАКАЗ ч. 2/49

Підвищується в ступенях таких підстаршин УПА і членів визвольно-революційного підпілля:

До булавного:

1.	ст. віст.	Віктора	В. 15/І		з днем	31.08.1949 р.
2.	"	Соловія	В. 13/І		"	30.06.1949 р.
3.	"	Василька	В. 13/І	СБ	"	"

4.	"	Летуна	В. 14/І	орг.	"	"
5.	"	Снігура	В. 13/І		"	"

До старшого булавного:

1.	ст. віст.	Карого	В. 15/І		з днем	30.06.1947 р.
2.	"	Морозенка	В. 15/І	орг.	"	30.01.1948 р.
3.	бул.	Тичину	В. 14	"	"	

За мужність і відвагу, виявлені в боях, за відданість і заслуги в підпільній праці нагороджується таких членів УПА і визвольно-революційного підпілля:

Бронзовим Хрестом Бойової Заслуги:

1.		Скалу	В. 15/І	орг.
2.		Туриста	В. 15/І	"
3.		Довбню	В. 15/І	
4.		Цвіркуна	В. 15/І	
5.		Ластівку	В. 15/І	СБ
6.		Зарічного	В. 15/І	СКВ
7.		Сокола	В. 15/І	
8.		Зоряна	В. 15	
9.		Ірка	В. 15/І	СБ
10.	ст. віст.	Свиста	В. 15/І	орг.
11.	бул.	Тихоліса	В. 13/І	
12.	"	Снігура	В. 13/І	
13.	віст.	Зірку	В. 13/І	
14.		Муху	В. 12/ІІ	орг.
15.	ст. бул.	Корнія	В. 12/ІІ	"
16.	віст.	Чайку	В. 12/ІІ	СБ
17.	"	Гука	В. 12/ІІ	
18.	"	Соловія	В. 12/ІІ	СБ
19.	бул.	Шума	В. 12/ІІ	
20.	"	Гору	В. 12/ІІ	
21.	ст. віст.	Воробця	В. 12/ІІ	
22.	"	Буйтура	В. 12/ІІ	
23.	віст.	Гонту	В. 12/ІІ	
24.	"	Гримислава	В. 12/ІІ	
25.	"	Мирослава	В. 12/ІІ	СКВ
26.	"	Задираку	В. 12/ІІ	СБ
27.	"	Лиса	В. 12/ІІ	
28.	"	Довбуша	В. 12/ІІ	СБ
29.	"	Лівора	В. 12/ІІ	СКВ
30.	стр.	Сірка	В. 12/ІІ	"

31.		Великого	В. 12/II	СБ
32.	стр.	Зеленого	В. 12/II	СКВ
33.	"	Стрільця	В. 12/II	"
34.	"	Невеля	В. 12/II	"
35.	"	Левка	В. 12/II	"
36.		Громового	В. 12/II	кущ

Похвалою:

1.		Левка	В. 15/I	кущ
2.		Скутора	В. 15/I	
3.		Вихора	В. 15/I	
4.		Гаєвого	В. 15/I	
5.		Петра	В. 15/I	
6.		Олю	В. 13/I	
7.		Рому	В. 13/I	
8.		Зеню	В. 13/I	
9.		Марійку	В. 13/I	
10.		Катрусю	В. 13/I	
11.		Заріжного	В. 12/II	
12.		Андрія	В. 12/II	СБ
13.		Похмурого	В. 12/II	
14.	ст. віст.	Ковчуна	В. 12/II	
15.	"	Прута	В. 12/II	
16.		Мутру	В. 12/II	
17.		Оксану	В. 12/II	УЧХ
18.		Кучму	В. 12/II	Г
19.		Мартина	В. 12/II	СБ
20.		Сурмача	В. 12/II	"
21.		Гринько	В. 12/II	"
22.		Войнаровського	В. 12/II	проп.
23.		Данила	В. 12/II	кущ
24.		Осипа	В. 12/II	"
25.		Володаря	В. 12/II	"
26.		Ярослава	В. 12/II	"
27.		Аркадія	В. 12/II	"
28.		Явора	В. 12/II	СБ
29.		Орленка	В. 12/II	госп.
30.		Гострого	В. 12/II	кущ
31.		Хорива	В. 12/II	"
32.	стр.	Гору	В. 12/II	СКВ
33.	"	Нечая	В. 12/II	"
34.	"	Золотаренко	В. 12/II	"

Вирізненням:

1.	Орлика	15/I
2.	Соловія	15/I
3.	Важного	15/I
4.	Хитрого	15/I

/–/ Левадний

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 62, арк. 256-257. Копія.

№ 16-17
ВІДДІЛ РОЗВІДКИ
Серпень 1944 р.

№ 16
ІНСТРУКЦІЯ ПРО РОЗВІДУВАЛЬНУ РОБОТУ

Серпень 1944 р.

Строго довірочне!
Серпень, 1944

ЗАГАЛЬНИКОВА ІНСТРУКЦІЯ

В загальному понятті розвідка має за ціль здобувати і достарчати загальні і спеціяльні відомості про ворога. Щоби блище очеркнути що це є розвідка, то у відповіді скажемо, що розвідка є це таємна армія, яка надслухує і стежить за всіма ворожими рухами на зовні як і в нутрі держави. В подробицях показує вона нам ті необхідні способи і середники при помочі яких відповідні розвідочні органи можуть одержати ріжного роду відомості про ворога. І кожний розвідчик буде старатися пізнати грунтовно ворога у відносинах військових, політичних, економічних і технічно-промислових. Кождий розвідчик повинен взяти собі завдання зібрати всі відомості з ріжних джерел більш і менш вартісних, докладно їх провірювати та з цього робити позитивні висновки.

Треба нам знати, що розвідка це не є нововидумана ділянка, але історія її сягає біблійних часів. Вже в часах старинних великі імператори, вожді і цісарі послуговувались такою, бо знали, що кожна виграна залежить від розвідочних даних про ворога, а щойно в дальшому від збройної сили. І в старинних часах не було такої можливості розвідувальної, як тепер. І наколи котрой з імператорів хотів знати про настрої сусідних держав то висилав своїх послів-емісарів, яким приділював старшин в формі особистих слуг, а в грунті речі ці старшини мали розвідати про настрої і почування в даній державі. В парі з ріжними винаходами, як летунство, радійотелеграфи, телефони, доходила розвідка до свойого удосконалення так, що в новійших часах у війнах при модерній зброї розвідка є на услугах ка[ва]лерії, летунства, радійотелеграфів, на підслуханні телефонних розмов ворога. Надзвичайні успіхи дають розвідочні дані на час одержані. Виподані методи в осягненні розвідочних даних в таких умовинах, в яких ми зараз находимось нам тепер відпадає. Ми можемо послуговуватись лише роями розвід-

чиків піших, кінних. Тут мусимо виказати свою справність до того ступня, щоби нас подивляли всі нам ворожі чинники, що ми в таких умовинах і при нами здобутих технічних засобах вибороли собі те, що за що віками боремось – Українську Державу.

Тому апелюю до всіх військових розвідчиків виконувати розвідочні завдання серйозно та на час повідомляти своїх зверхників та командирів відділів станціонуючих на ваших теренах, щоби ці слушно їх використали. Всі розвідчики, які є до цієї праці покликані, провадять розвідку не тільки на коротку віддаль, забезпечуючи тим перед ворожим заскоченим окруженням, чи іншою несподіванкою, але також провадять розвідку на дальшу мету. Слідять ворога не тільки біля себе, але на кожному клаптику своєї і ворожої землі. Військового розвідника не тільки цікавить це, чи військо НКВД є близько постою його відділу і чи приготовляють облаву на його відділ, а його мусить цікавити і мусить розвідати військову силу ворога та моральний стан війська. Військовий розвідчик використовує кожну нагоду, щоби, збільшити своє знання про ворога і здобути найбільше документів ворога. Переслухує полонених різних національностей, усяких придержаних прохожих людей – стрільців. Вістки, які почув, виучує на пам'ять, записує та сортує, а звідомлення з документами та запискою їх здобуття, протоколи відсилає свойому безпосередньому зверхникові. При переслуханні послуговується картою, а в звітах подавати масштаб карти та рік її видання. В звітах не уживати слів, багато, мало, повно, близько, не далеко, а подавати (якщо не знає точно) від сто до сто десять, два кілометри на схід відкоти двісті п'ятнадцять, або чотири кілометри на північ села Незнане. Дуже часто звітується про копання окопів, уставлення артилерійних армат та про транспортування військ. А не подається в звітах докладно по якій стороні (північ, полудне і т. д.) ріки копається окопи та в якому напрямі, те саме діється і з іншими справами. Звертаю увагу, щоби наступні звіти були оформлені вищими наведеними заввагами.

Працю в тому напрямі посилити до максімум. Щоби роздобути розвідочні дані не дивитися на зв'язки, а уживати всі[х] засобів, всіх середників для здобуття, при чому поширювати клич, що кожний свідомий українець – українка, якому, якій на серці лежить добро справи народу є Розвідчиком.

Слава Україні!

/–/ Аркас

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 229, арк. 18. Копія. Опубл.: Матеріали та документи Служби безпеки ОУН(Б) у 1940-х рр. / упор. О. Лисенко, І. Патриляк. – Київ, 2003. – С. 178-180.

№ 17
ЗРАЗОК ПРОТОКОЛУ ДОПИТУ

[Серпень 1944 р.]

Строго довірочне!

Зразок протоколування*

Протокол списаний дня ..... 1944, год. .....
з підсудного (полоненого, придержаного)

1. І'мя і прізвище, дата і місце уродження, імена родичів, національність, стан, освіта, знання, відношення до військової служби.

2. Коли і в який спосіб попав?

3. Допити про військо: який отряд, полк, дивізія, корпус, бригада, армія? Де розташований? Де міститься штаб? Склад командний. Прізвища начальників. Їхня національність. Їхнє відношення до нашого руху. До руху більшовицького, біломосковського. Звідки військо прийшло? Куди направляється? Питати про частини фронтові та в далекому запіллі. Організаційна схема армії. Стан національний, збройовий. Вміти відрізнити червоноармійців від НКВД (Народний Комісаріат Внутрішніх Дєл), залізнодорожників, погранотряди НКВД, спеціяльні отряди НКГБ (Народний Комісаріат Государственної Безопасності). Про отряди НКО (Народний Комісаріат Оборони). Воєнкомат.

4. Магазини: точне описання такого зі шкіцом. Де находиться? Що замагазиновано і в якому будинку (мур, деревяний)? Яка охорона магазину і її узброєння? Який зв'язок має охорона з сусідніми відділами? Коли відбувається зміна варти? Звідки, коли і чим доповнюють магазин? Куди, що, коли і в який спосіб відставляють? Хто і в якій силі конвоює?

5. Летовища: описати точно і подати шкіц летовищ. Летовища будовані давніше, зараз, пляновано на будуче. На якому грунті побудоване (пісок, чорнозем). Чи грунт шутрований, валований? Чи є якісь магазини при летовищі? Мешкання льотчиків і обслуги? Яка охорона летовища? Скільки і як узброєні? Зміна варти? Скількість літаків? Їхня якість? Які вправи відбувають? Коли вилітають і прилітають?

6. Будови: що, де і коли побудоване, будується чи є в пляні будувати? (залізна лінія, дороги, військові рампи, магазини,

---

* *Документ, імовірно, є додатком до документу № 16.*

бараки, окопи, бункри, протилетунські рови). Коли будову розпочато, а коли покінчено? Хто провадив будову? Яких і звідки уживають робітників до цього? Якого матеріялу уживають до цього і звідки його спроваджують? Що говорено відносно будови серед армійців і населення? Збудовано відкрито чи скрито? До чого будова потрібна?

7. Адміністрація: райвиконкоми, райпарткоми, сільради.

8. Настрої: серед червоноармійців. Що говорять червоноармійці про свій командний склад та взагалі про СССР, про наш рух, рух Аліянтів? Що го[во]рить командний состав між собою, вояцтвом та населенням? Що говорять парторги (партійні органи) на сходинах та мітінгах? Розговори про українців західних земель, про українців східних земель, поляків і інших нацменів?

9. Політвиховництво серед червоноармійців: на яку військову частку припадає політрук? На які теми провадять гутірки між вояцтвом? Як часто дістають часописи до читання по відділам?

10. Судівництво: в якій формі відбуваються полеві військові суди над вояками?

Протокол закінчено дня 1944
Зізнавав ..... Протоколував .....

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 229, арк. 21. Копія. Опубл.: Матеріали та документи Служби безпеки ОУН(Б) у 1940-х рр. / упор. О. Лисенко, І. Патриляк. – Київ, 2003. – С. 178-180.

№ 18-19
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНИЙ ВІДДІЛ

Не пізніше 7 жовтня 1944 р.

№ 18
ІНСТРУКЦІЯ ПРО ОБОВ'ЯЗКИ БУНЧУЖНОГО СОТНІ

[Не пізніше 7 жовтня 1944 р.]

ІНСТРУКЦІЯ ч. 1

Тимчасові інструкції для бунчужного сотні

І. Бунчужним сотні може бути найстарший підстаршина в сотні, якщо він визнається на веденні канцелярії і не сповняє іншої функції.

Своєю функцією бунчужний є старший від роєвого та службового підстаршини сотні, однак чотовий своєю функцією є старший від бунчужного.

II. Завданням бунчужного є провадити всю господарку сотні та сотенну канцелярію, мати нагляд над усією внутрішньою службою й порядком у сотні. (Бунчужний сотні – це мама сотні, тоді як сотенний – це батько сотні.)

Бунчужному підлягають:

1) сотенна валка,
2) підстаршина харчовий,
3) підстаршина виряду,
4) підстаршина збройовий,
5) підстаршина рахунковий,
6) два писарі,
7) швець, кравець і двох кухарів.

У розпорядженні при телефонові має дижурного телефоніста.

III. Порядок при сотні бунчужний удержує за допомогою службового підстаршини сотні і його заступника.

Бунчужний дає сотенному звіти:

1. Перед денними заняттями (год. 7 рано – в літньому, год. 8 – в зимовому часі) – ранній звіт (чисельний звіт).

2. Пів години перед пополудневими заняттями (год. 13.30) бунчужний звітує сотенному командирові сотенний звіт до відправи, до якого стають:

а) служба (передаючі і відбираючі),
б) з проханнями,
в) з зажаленнями,
г) призначені до покарання.

3. О год. 17. 30 бунчужний відчитує денний наказ.

Бунчужний має право кожночасної провірки:

а) готовість стрільців до боєздатности,
б) узброєння,
в) виряд і одяг,
г) одяг і білля, чистоту особисту й приміщень та порядок,
д) звертає увагу на протишпигунське забезпечення.

У часі бою командує сотенною валкою, а якщо немає командира почоту командує сотенним почотом і перебуває при сотеннім.

IV. Писарі під наглядом бунчужного провадять такі книги:

1) літопис сотні,*
2) течка наказу вищих одиниць (вождя, полку, куреня),*
3) книга наказів,*
4) книга ранніх звітів,*
5) книга сотенних звітів,*
6) книга кар,*
7) книга хворих,*
8) книга відпусток і перепусток,
9) книга листування,
10) книга пляну вишколу (на тиждень),*
11) особиста картотека поодинокого вояка,*
12) картотека стріляння,
13) книга провірок повнення варти,*
14) зшиток для підручних записок бунчужного.*

Із огляду на існуючі обставини бунчужний веде тільки книги підкреслені.

/Богдан/

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 1. арк. 93. Оригінал.

** Текст виділено авторським підкресленням.*

№ 19
ДОДАТОК ДО ІНСТРУКЦІЇ ПРО ОБОВ'ЯЗКИ БУНЧУЖНОГО СОТНІ З ПОЯСНЕННЯМ ВЕДЕННЯ КНИГ

[Не пізніше 7 жовтня 1944 р.]

ЗАЛУЧНИК ДО ІНСТРУКЦІЇ ч. 1
пояснення і взори до книг, які провадить бунчужний сотні

1. Літопис сотні: Записується щоденно події, які заіснували в сотні.

2. Книга наказів: Поміщується всі накази писемні, видані сотенним к-ром.

Наказ складається з трьох частин:

а) Вступ: поміщуємо назву відділу по лівій стороні книги, постій і дату по правій стороні, число наказу посередині книг.

б) Властивий наказ: у складанні його придержуємося такого основного порядку:

1. Номінації.
2. Похвали.
3. Деградації.
4. Різні біжучі справи.
5. Визначення служби внутрішньої варти.

в) Закінчення: на закінчення наказу слідує підпис к-ра сотні і його ступінь.

3. Течка наказів: У ній бунчужний сотні зберігає всі накази одержані від вищих к-рів.

4. Книга ранніх звітів: У ранніх звітах бунчужний сотні зазначує де, скільки і яких вояків находиться, та що виконують. Подається зразок за яким бунч. сотні має вести книгу ранніх звітів:

Постій 28.10.43

Ранній звіт ч. 6

Ч.п.		Загальний стан	Стрільців	Підстаршин	Старшин	Харч[овий] стан
		185	161	18	6	
	Служба	4		3	1	4
	Варта	11	9	2		11
	Санітети	3	1	1	1	3
	Функційні	7	6	1		7

1.	Арешт[овані]	2	1	1		2
2.	Хворі	3	3			3
	” в лічниці	1	1			
	Відпустка	4	3		1	
	Перепустка	1		1		
	На роботах	10	9	1		10
	В терені	1	1			
	Інші	1[x]	1			
	До вправ	137	126	8	3	137
				Разом		177

[x] Стр. Деркаченко не знати де подівся.

Служба:	чот. Чалий Дмитро черг[овий] старшина куреня, старш. дес. Хомин Лука заст. черг[ового] старш[ини] кур[еня], дес. Степовий Роман черг[овий] підстарш[ина] сот[ні], віст. Ходак Петро заст. черг[ового] підстарш[ини] сот[ні]
Варта:	старш. дес. Пісковий Кость ком[андир] варти, віст. Шуліка Зенон заст. ком[андира] варти
Санітети:	віст. Шевчук Богдан старш. санітет, стр. Рибак Степан санітет, чет. Башук Юрій лікар.
Функційні:	бул. Коноплленко бунчужний, віст. Чубатенко зброяр, віст. Боженко харчевий, ст. стр. Чугайстир писар, стр. Новак писар, ст. стр. Соловейко кухар, ст. стр. Чикаленко кухар,
Арешт:	стр. Кушинський, стр. Шак.
Хворі:	ст. стр. Юренко, стр. Марченко, стр. Суковий.
Хворі в лічниці:	стр. Ховайло.
Відпустка:	пор. Вичуга, стр. Жук, стр. Хлющ, стр. Мудрий.
Пере-пустка:	віст. Довбуш.

В терені:	стр. Деркаченко пол[ьова] жанд[армерія]
Інші:	стр. Деркаченко Павло

Підписав:
бул. Коноплленко
бунч[ужний] сот[ні]

Такий звіт бунчужний сотні виготовляє кожного дня, в пору літню на год. 7 рано, в пору зимову на год. 8 рано. Після цього стану при ранішній збірці до денних занять звітує к-р сотні. Такий самий звіт годину пізніше висилає до курінної канцелярії.

5. Книга сотенних звітів:

Ч. п.	Дата	Ступінь	Ім'я і прізвище	Який звіт	Як полагоджено	Хто полагодив	Завваги
1.	8.10	віст.	Холпенко Данило	перебрання служби сот. підстарш.	в порядку	пор. Степовий сотенний	
2.	8.10	ст. стр.	Макогін Микола	з проханням про перепустку на три дні до Львова	перепустка 3 дні 10.X–13.X	–"–	
3.	8.10	стр.	Горизун Петро	зголошення з відпустки	в порядку	–"–	
4.	8.10	стр.	Богун Василь	карний, вдарив в лице стр. Росоху	7 днів арешту заостр[еного]	–"–	

Сотенний звіт відбувається кожного дня 0,5 год. перед пополудневими заняттями.

6. Книга кар:

Ч. п.	Дата	Ступінь	Ім'я і прізвище	Ч. п. к[арних] звітів	За що покарано	Як полагоджено	Хто карав	Коли виконано кару	Завваги
1.	8.10.	стр.	Богун Василь	4	вдарив у лице стр. Росоху	7 днів заостреного арешту	пор. Степовий	16.10–20.10	Два дні укорено за добре поведення на боєвих вправах

Всі кари зписуються з книги звітів до книги кар, а з книги кар

всі острі кари (всі арешти: домовий, легкий, острий та деградації) вписуються до картотеки в рубрику “кари”.

7. Книга хворих:

Ч. п.	Дата	Ступінь	Ім'я і прізвище	Яка хвороба	Від яких занять звільнений і на скільки днів	Лікар	Завваги

Книгу хворих провадить сотенний санітет. Всі хворі після ранньої зорі голосяться у чергового підстаршини сотні, а цей зголошує всіх хворих у сотенній канцелярії. Писар виготовляє опис хворих і віддає сотенному санітетові. Після раннього звіту санітет забирає всіх хворих (які на збірку стають на лівому крилі сотні) і відпроваджує з книгою хворих до лікаря. Під час лікарського перегляду вписують до книги всі лікарські замітки.

8. Книга відпусток і перепусток:

Ч. п.	Дата	Ступінь	Ім'я і прізвище	На скільки днів	Докладна адреса виїзду на відпустку	Дата виїзду	Дата повороту	Коли повернув	Завваги

9. Книга листування. В книзі листувань вписуємо всі приходячі і відходячі письма з рубриками: ч. п., дата і година приходу, від кого, короткий зміст листа, як полагоджено, хто полагодив, число картотеки листування і завваги (ці рубрики відносяться до книги письм приходячих).

Рубрики для книги письм відходячих: ч. п., дата і година відходу, до кого, короткий зміст, хто полагоджував справу відсилки, підпис перебираючого пошту і завваги.

10. Книга пляну вишколу. На кожний тиждень вперед укладається плян вишколу, після якого через тиждень провадиться вишкіл сотні. Плян цей укладає сотенний спільно з чотовими і бунчужним.

11. Особиста картотека кожного вояка. Проводиться на те, щоб мати докладний опис і життєпис кожного вояка. Листок персональної картотеки поодинокого вояка має слідуючі точки до виповнення: Ім'я і прізвище, дата і місце уродження, ім'я батьків (мама з дому) докладна адреса замешкання, освіта, знання (спеціяльність) та побічне знання, стан (кавалір, жонатий), скільки дітей, імена дітей, знання мов, спорт, політична приналежність, стан здоров'я, щеплення проти хворіб, група крови, військові вишколи, в яких арміях служив, тамошній ступінь, тамошня функція, теперішня функція, номінації і деградації, похвали, кари, опінія зверхників, завваги, власноручний підпис.

З огляду на конспірацію вищеподаних картотек провадити не можна, а сотні провадять картотеку у вужчім закресі, яку понище подаємо:

а) Сотня виготовляє для себе картотеку зі слідуючими рубриками: 1. Число порядкове, 2. Псевдо, 3. Ім'я і прізвище, 4. Місце замешкання, 5. Освіта, 6. Рік уродження, 7. Ім'я батька. Рубрики 3, 4, 7 зашифровується.

б) До курінної канцелярії сотня виготовляє іншу картотеку з такими рубриками: 1. Псевдо, 2. Дата уродження, 3. Освіта, 4. Військові вишколи, 5. В яких арміях служив, 6. Тамошній ступінь, 7. Тамошня функція, 8. Теперішня функція в УПА, 9. Стан здоров'я, 10. Політична приналежність, 11. Завваги.

12. Картотека стріляння поодинокого вояка. Провадиться на це, щоби командири могли зор[і]єнтуватись як стрільці вишколені в науці стріляння. Ця картотека має слідуючі рубрики: 1. Скільки стрілів віддано, 2. Рубрики на кожний поодинокий стріл (вписується число поцілу таблиці), 3. Сума трафних.

13. Книга провірок повнення служб і варти. Бунчужний виготовляє виказ усіх вояків з рубриками на кожний день через цілий місяць, де відповідними знаками зазначує варти і служби кожного вояка в кожний день.

14. Зшиток для підручних записок бунчужного, в якому бунчужний записує всі справи до полагодження, бо коли б він хотів усе запам'ятати, а різних справ має дуже багато, міг би дуже легко забувати.

Кінець

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 1. арк. 94-96. Копія.

№ 20
ВИШКІЛЬНИЙ ВІДДІЛ
3 вересня 1944 р.

№ 20
ДИПЛОМ ПРО ЗАКІНЧЕННЯ ПІДСТАРШИНСЬКОЇ ШКОЛИ "ЛІСОВІ ЧОРТИ"

3 вересня 1944 р.

Юнак Нечай народж[ений] 19.7 1922 р.
закінчив Підстаршинську школу УПА З[ахід]
Загальний вислід добрий
Льоката 16/89
Одержав військовий ступінь ст. вістун

Постій, дня 3.9.1944 р.

Іспитова комісія:
/Ткач/
/Ткаченко/
/Чайка/
/Бук/

Командир Підстаршинської школи
"Лісових Чортів"
хорунжий /Горинь/

ГДА СБ України, спр. 372, т 23, арк. 96. Оригінал.

№ 21-25
ПОЛІТВИХОВНИЙ ВІДДІЛ

15 травня 1944 р. – 15 березня 1945 р.

№ 21
РЕФЕРАТ ДЛЯ ПОЛІТВИХОВНИКІВ ПРО УКРАЇНСЬКУ НАЦІОНАЛЬНУ РЕВОЛЮЦІЮ

15 травня 1944 р.

Ратай

ЕТАПИ УКР[АЇНСЬКОЇ] НАЦ[ІОНАЛЬНОЇ] РЕВОЛЮЦІЇ
1920–1944 рр.
(Відділ пропаганди ВШВО ІІ)

1. Чому провід 1918 р. не зумів обстояти право укр. нації на самостійне державницьке життя?!

Як і вся Європа до 1914 р. провід української нації кормив себе та народ ідеями матеріялістичного соціялізму. Сліпо повіривши в фальшиву філософію фальшивого "пророка" Маркса – укр. тодішний провід запевняв себе та народ, що вистачить, скажімо, розвалити царську Росію і вже самі від себе повстануть нові, вольні держави на засадах соціялістичної справедливості, та без жодної боротьби... Жива дійсність 1918–1920 рр. здорово посміялася над летаргічними мріями тодішніх укр. провідників. Та вже особливо п'яний, більшовицький матрос реготався до загину, затоплюючи в крові укр. юнацтва фантастичні мрії нації укр. тодішнього проводу!... Образ гидкого обману та розбою – сколихнув живу совість деяких сучасників. Симон Петлюра, Микола Міхновський та прочі кинулися стрімголов рятувати, ще незнищене із рук крівавих окупантів. Їхній порив є зразок неймовірного героїзму! Велитенський чин Симона Петлюри, Міхновського та прочих розбудив живого духа катованої України і найкращих синів кинув на трагічну прю з наїздниками! Фіналом великої трагедії укр. визвольних змагань був зимовий похід Тютюн[н]ика і спільна могила трьох сотень укр. вояцтва в м. Базарі.

2. Посеред сліз нарікань, лайок-недолі... похилений укр. прапор боротьби за волю піднімає знову нова організація; терором, саботажем, та замахами утруднює більшовикам і полякам завести їхній лад на укр. східніх і західніх землях. Провідник УВО –

вождь Євген Коновалець, полковник С[ічових] С[трільц]ів. Акції УВО непокоїли ворогів аж до 1929 р. Одначе тому, що наперекір всім чортам світу укр. громадянсько-політичне життя розросталося, стало необхідним розширити рямці УВО, які до цього часу були вузшого, виключно військового маштабу.

[3.] Задля цієї конечности скликано 1929 р. у Відні Перший Конгрес Укр[аїнських] Націоналістів. На цьому ж конгресі створено Орг[анізацію] Укр[аїнських] Націоналістів, себто ОУН, а її провідником став знову вождь Євген Коновалець. ОУН, вирвавшися поза рямки УВО, вмить захопила всі ланки громадсько-політичного та військового життя. Одначе ОУН, кинувши ворогам у вічі клич боротьби за укр. самос[тійну] державу, мусіла безумовно діяти законспіровано, себто тайно. Таким чином витворивши відповідну та безоглядну тверду систему підпольної організованости, дисципліни й боротьби – ОУН найшла готових на велике діло поміж інтелігенцією, студентами, робітництвом, селянством; поміж жіноцтвом і юнацтвом, які силоміць рвалися в ряди ОУН – щоб нівечити ворожу неволю, щоб боротися за самостійну державу на укр. землях. Оновлена організація з нечуваним завзяттям і непохитною волею кинулася поборювати наїздницькі плани закріпощення укр. народу. Замахи, саботаж, процеси, засуди – раз-у-раз хвилювали укр. духа, не давали йому порости мохом та закостеніти в чужому ярмі. На ніщо здалися ворожі хитрощі, провокації, компромітації та чорт зна що! Сила організації постійно зростала!... Білас і Данилишин – робітники із села під Дрогобичем – зробили для розголосу укр. справи багато-багато більше, як всі совітські і польські агенти та провокатори зуміли пошкодити. ОУН, а не жодна інша організація чи партія видвигнула укр. проблему на міжнароднє політичне форум! ОУН – заставила світ балакати й думати про існування укр. нації, яка бореться за право жити самостійним, державницьким життям. Зуміла тісно пов'язати політичні інтереси України з такими ж інтересами других європейських держав та позаєвропейських народів! Затрівожились окупанти – побачили серіозну силу ОУН – а висловом їхньої трівоги є смерть вождя Євгена Коновальця.

4. Із трагічною смертю вождя – окупанти в'язали безстидно-нахабно надії, мовляв... розпорошаться сили ОУН. Та й справді од цього часу доля не щадила болючих ударів по ОУН. Процеси, архіви Сеника, смертні присуди, провокації, крик, лайка, стогін – аж шкура терпла. Хто переживав ці моменти як член ОУН, пам'ятає прекрасно трагічні почування, що непокоїли душу кожного... на волі, чи поза гратами... На добавок – стати провідником

ОУН покликано, загально членам невідомого пана Мельника. Так долею, чи недолею поставлена Організація Українських Націоналістів вийшла назустріч німецько-польській війні. Добре поінформовані вороги хіхотали злобно в кулак – думаючи, що вже заломилася бойова сила ОУН.

5. Німецько-польська війна кинула негайно на західні наші землі більшовиків. Більшовицька окупація викликала безголовне емігрування в Німеччину і багато поїхали ради сензації і спричинили чимало лиха... особливо після розколу ОУН. Мельниківці, щоб чисельно бодай дорівняти бандерівцям, вербували в їхні ряди без розбору всіх поголовно, а то й силою заставляли. Внаслідок "акції" мельниківців понизилася питома вага політичної боротьби ОУН – яку треба було, за всяку ціну, чим швидше рятувати, доводити до колишнього рівня та підвищувати! І провідник Бандера, порвавши з Мельником через зраду Барановського і видачу полякам архіву Сеника – перед нічим не завагався, щоб зберегти бойову силу ОУН! Мабуть є зайвим підкреслювати, що події наших днів освітили золотим блеском великий [чин] Бандери.

6. З днем німецько-совітської війни ОУН негайно стрибає попереду німецьких фронтових частин із чужини в рідний край. І знову ділом великого політичного значення є проголошення у Львові в радіо самостійності укр. держави. Хоч провід був більше як переконаний – знаючи прекрасно Німеччину – що без армії та бою держава не устоїться – мусів у цей же важливий момент заявити перед цілим світом, що претензії до України мають право зголошувати тільки Українці! І таким чином ОУН здерла маску з фальшивого німецького облич[ч]а та показала укр. народові німецькі імперіялістично-загарбницькі аперити. Під німецькою окупацією, після короткої, напівлегальної роботи ОУН Ґештапо, при помочі деяких типів, що рекрутувалися з мельниківських рядів, ув'язнило провід ОУН, думаючи, що таким, в їхньому розумінні, "геніяльним" потягненням розпорошать укр. сили раз на все. Одначе дарма! Завчасу раділи наші визволителі... Завчасу ловилися за голови рідні слабодухи та недовірки! Тоді, як посеред нової, жорстокої дійсності розгубилися всі укр. партії та ніби "теж" організації – одинока лише ОУН не послабла, а зросла на силах. Поширила свою героїчну борню на всю Україну! Дужим помахом революційних крил затьмарила всі насильства та жорстокості ворогів, із укр. серця викресала незломну віру в недалеку та повну перемогу! Прочуваючи неминучий розвал німецького та російського імперіялізмів – ОУН заздалегідь підвела під збрую відділи УПА і заховала їх перед ворожим оком з

думкою, щоб заніщо не повторився в нас 1918 рік. В відділах УПА ОУН вишколює та гартує нових старшин і підстаршин, які організуватимуть Велику Армію Вільної Укр[аїнської] Держави.

На марґінесі так би мовити опису історії ОУН – годиться під кінець згадати, що ОУН перейшла вже три основні етапи.

1. Творення ідей та ідеологічно-організаційна підготовка, яка відбулася в самих початках од 1929 р. почавши.

2. Вихід на вулицю – себто конкретні акти: замахи, саботажі, процеси, шкільні акції, походи на Маківку, Лисоню, сипання могил і т. п.

3. Перехід до масовки та великого маштабу боротьби: організування УПА, великі бої, творення умовин до співпраці з другими поневоленими націями на площині спільної боротьби проти спільних ворогів.

Постій, 15.5.44 р.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 36, арк. 60. Копія.

№ 22
ІНСТРУКЦІЯ ПРО ПОЛІТИЧНО-ВИХОВНУ РОБОТУ У ВІДДІЛАХ УПА

№ 1 *27 червня 1944 р.*

ВШВО II. VI в[ідділ] Постій, 27.6.1944 р.

ІНСТРУКЦІЯ ч. 1 (доповнена)
Приймуть політвиховники

I

При кожній сотні, чоті, роєві мусить бути наставлений політвиховник. Політвиховником може стати кожний старшина, підстаршина, а навіть стрілець, якщо посідає відповідний рівень інтелігенції і знання, є сильний морально, має авторитет серед стрільців і є обізнаний з ідеологічно-політичної лінією ОУН. Побажаним є, щоби політвиховниками стали передовсім випробовані члени ОУН.

II. Завдання сотенного політвиховника

1. Особистою поведінкою і прикладом служити за зразок для стрільців, бути добрим духом свого відділу. Тому бере участь у боях, слідкує за розвитком акції, в критичних хвилях стає на загрожений відтинок і відповідними кличами та приміром додає духа і відваги стрільцям витривати на позиції.

2. Дбати про моральний стан сотні.

3. Підсичувати революційно-бойового духа стрільців.

4. Дбати про національно-патріотичне виховання стрільців при помочі гутірок, рефератів, голосного читання, розмов, свят, академій, імпрез і т. д.

5. Підшукати і настановити політвиховників по чотам.

6. Відбувати відправи чотових політвиховників (по можності 1 раз у тиждень) для провірення відробленої політвиховної праці по чотам, обговорення методів праці та подання свіжих матеріялів до дальшої боротьби.

7. Провірювати політвиховну працю по чотах і роях особистою приявністю на гутірках і відправах.

8. Приймати звідомлення від чотових політвиховників для зладження загального сотенного звіту.

9. Щотижня (як є змога частіше) обов'язково висилати звідомлення до виховного відділу при ВШВО II.

10. Бувати на відправах сотенних політвиховників.

11. Повнити пресову службу (описи боїв, цікаві моменти і ситуації з життя сотні і поодиноких стрільців і т. д.).

12. Докладати зусиль, щоби всі зарядження і накази були совісно виконувані.

13. З браку зв'язків самостійно кермувати політвиховною роботою в сотні.

14. Час-до-часу скликає цілу сотню на спільну гутірку чи імпрезу.

15. Слідкувати за настроями серед вояцтва. Коли вони позитивні (корисні) підсилювати і розвивати їх; якщо негативні (шкідливі) – шукати джерела тих настроїв, щоби його усунути, а настрої в відповідний спосіб спростовувати.

16. Збирати досвід з політвиховної праці, оформлювати та пересилати до ВШВО II – VI в[ідділ].

17. Організує мітинги і імпрези для цивільного населення. Використовує кожну нагоду, щоби запізнати маси з нашими ідеологічними, політичними, мілітарними та соціяльними цілями, ширити наші кличі і т. д.

III. Завдання чотових політвиховників

1-4 як при сотенних політвиховниках.

5. Підшукати і наставити ройових політвиховників (найкраще заст. ройового).

6. Відбувати відправи ройових виховників, провірювати працю в роях, приймати звідомлення ройових виховників про хід праці та про всі випадки, гідні уваги.

7. Щоп'ять днів висилає звідомлення до сотенного політвиховника.

8. Бувати на відправах чотових політвиховників.

9. Як 11, 12 і 13 точка інструкції для сотенного політвиховника.

10. Часто скликає чоту на гутірки.

IV. Завдання ройових виховників

1-4 як при інструкціях для сотенних політвиховників.

5. Бодай раз у тиждень переводить планово гутірки з роєм.

6. На постоях, а навіть у маршах надає тон і характер розмови стрільців, вдержує добрий настрій і гумор.

7. Буває на відправах ройових виховників.

8. Звітує усно або письмом, по можності щоденно (найменше що 3 дні) про хід праці в рої та про важніші випадки.

9. Відбуває з роєм голосне читання "Стрілецьких Вістей".

V. Методи праці

В політивиховній роботі належить мати життєвий підхід і мати на увазі одну основну цілість, себто виховання повновартісного, життєрадісного, свідомого своїх бойових і політичних цілей борця, героя. Провадити її такими засобами, як: 1) звичайні балачки в гурті вояків, пісня та жарти, 2) голосне читання часописей, книжок без пояснень, а ще краще з поясненнями, 3) гутірки в сотні, чоті, роєві (плян гутірки: провірка засвоєного з попередніх гутірок, методою дискусії, розроблена свіжа тема, провірка засвоєного матеріялу, подання нової теми до переслухання на наступний раз). Тягло і систематично провадити гутірки з історії й ідеології ОУН, українознання і політ[ичної] географії, часто сягаючи до скарбниці української літератури і культури за відповідними цитатами і поетичними образами: Шевченко, Франко, Л. Українка, Стефаник, Б. Кравців і ін. Потрібним є час від часу виголосити реферат, святочну промову. Звернути увагу на неграмотних чи малограмотних, якщо такі є. До методів праці треба зачислити також такі засоби, як хор (хоча б на 2 голоси), деклямації, рецитації, інсценізації, короткі жартівливі сценки, картини і т. п.

VI. Зміст праці в роях

Найкращі успіхи в політвиховній праці дають гутірки і голосне читання. До гутірок підбирати теми, які будуче впливають на формування характеру, на мораль, на патріотичні почування стрільців. Теми підбирати з різних ділянок, н[а]пр[иклад] історія ОУН, обговорення поодиноких точок декалогу, практичне примінення 12 прикмет укр. націоналіста, сучасна політична ситуація зовнішня і внутрішня (наші вороги, приятелі, наші сили, наші вигляди, доля імперіялістів і т. д.), етапи Укр[аїнської] Нац[іональної] революції, чому нам уже треба було брати за зброю?, проти кого воюємо і т. д. Актуалізувати історію: повести аналогію між козацькими, гайдамацькими часами, а нашим сучасник положенням, відбувати голосне читання поеми "Гайдамаки" – Шевченка, з відповідним насвітленням Яреми-Галайди, Залізняка, Гонти і т. д. Звернути увагу на цілі імперіялістів Москви і Німеччини, насвітлити загарбницька намагання Росії від найдавніших часів аж до сьогодні, між тим час-до-часу повести гутірку на тему особистої гігієни, поведінки супроти командирів, друзів, населення свого і чужого. Окремі гутірки повести на тему зберігання військової тайни.

VII. Звітування

А) Як і про що звітувати.

1. Скільки в тижні відбуто гутірок, голосних читань і т. п.

а) в сотні,

б) в чотах,

в) в роях.

2. Який матеріял пророблено на гутірках, голосних читаннях і т. п.

3. Чи і скільки відбуто мітінгів чи рефератів для населення.

4. Описи боїв, які провів відділ.

5. Цікавіші моменти з життя сотні (в маршах, на постоях).

6. Настрої населення і відношення до нас. Які поголоски ширять про нас наші вороги.

Б) Що звітувати про бої.

1. Дата, 2. місце, 3. власні сили (назви частин і командирів шифр[увати]), 4. завдання, 5. сили і розположення ворога, 6. узброїння, 7. час тривання бою, 8. вислід бою, 9. власні втрати ворога (людей, убитих, ранених, пропавших, інвентар, зброя), 10. сподівані втрати ворога (людей, убитих, ранених, зловлених, інвентар, зброя), 11. знищені об'єкти (ворожі і власні), 12. цікавіші моменти і ситуації з бою.

В) Як звітувати про вбитих.

1. Яка частина (пр[иміром] Месники).

2. Ступінь убитого.
3. Ім'я і прізвище (правдиве).
4. Псевдо.
5. Дата народження.
6. Околиця (відки походить, пр[иміром] Жовківщина).
7. Освіта.
8. Дата і місце смерти та де похований.
9. Короткі завваги про заслуги, працю в ОУН, вирізнення.

При звітуванні держатися правдивих даних. Не перекручувати фактів. Звітувати належить коротко, але повно, щоби нічого не бракувало. Уникати загальниковости. Конкретизувати поняття, пр[иміром] замість віддаль далека, близька, писати 1 км, 100 м, 5 м і т. д., замість багато, мало, подавати цифрою 100, 30, чи около 200, 500 і т. д. Не поміщувати в сухих звітах своїх почувань і патосу. На це є окрема літературна сторінка. Щоби опис бою випав вірно, політвиховник обов'язаний сам брати участь у бою, де слідкує за розвитком акції, а після бою докладно обговорює з командирами (сотень, чот) ціль, плян і перебіг акції. Котра чота, рій, котрий чотовий, ройовий чи стрілець відзначився і чим, а хто не вив'язався і чому.

VIII. Пресова служба

Тут належить самому дописувати та заохочувати вояків писати до "Стрілецьких Вістей". Будемо поміщувати короткі нариси, оповідання, вірші, фейлетони, сатири, жарти, пригоди, цікаві ситуації, характеристики, рисунки, карикатури. Першинство мають речі, зв'язані з вояцьким життям.

Заввага: виконування обов'язків політвиховника не увправнюють нікого до полекші у виконуванні інших службових обов'язків.

Кожний сотенний політвиховник постарається карту України, Европи і світу.

Використання вояків з відповідною освітою до співпраці.

Дбати, щоб "Стрілецькі Вісті" обов'язково були прочитані для всіх вояків.

І чота "Тигри"*

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 252, арк. 4-6. Копія.[1]

---

[1] Російськомовний переклад: ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 142, арк. 15-16.

* *Надпис на останній сторінці вгорі. Імовірно, слід читати:* І чота "Тигри"

№ 23
ІНСТРУКЦІЯ КОМАНДИРАМ І ПОЛІТВИХОВНИКАМ ПРО ПОЛІТИЧНО-ВИХОВНУ РОБОТУ

15 березня 1945 р.

"Буг" VI 15.3.1945 р.

КОМАНДИРАМ І ПОЛІТВИХОВНИКАМ ВІДДІЛІВ І ПІДВІДДІЛІВ УПА-З[АХІД] "БУГ"

І. Вступ

Революція видвигає на керівні становища нових людей, досі незнаних, споміж широких народніх мас. Люди ці не завжди мають змогу всесторонньо пристособитися до своїх відповідальних, провідницьких і командирських завдань. На провідне місце часто ставить їх якась одна, цінна прикмета їхнього характеру (ідейність, відвага, риск, і т. д.). Тому виринає конечність, щоби ці провідні одиниці революційного покрою, пильно й вперто, різними способами й засобами почали основну працю над собою, для здобуття потрібного їм знання, поширення світогляду, витончення й поглиблення інтелігенції. Щойно тоді є запорука, що даний провідник-командир, старшина й підстаршина УПА вив'яжеться зі своїх високовідповідальних обов'язків. В часі революційних дій командирам повстанчих відділів, часто, з браку зв'язків, приходиться діяти самостійно, розвивати власну ініціативу (почин) та розв'язувати актуальні питання дня. Це вимагає від провідних одиниць ідеологічно-політичного вироблення, теоретичного знання, практичного досвіду та інтелігенції.

Чи не найбільшою штукою провідника-командира, а особливо командира повстанчого відділу, є вміння панувати над людською масою, значить мудро керувати нею. Людська маса (в тім також і військо) є химерна, несподівана, змінлива й зрадлива. Сьогодні кличе "осанна", а вже завтра готова ревіти "распни". Вдержати цю масу в карбах дисципліни і послуху та повести куди вимагає справа – ось мистецтво провідника-командира. Хто вміє панувати над масою, може доказати з нею надзвичайних діл. Хто не в силі масу опанувати, кого маса потягне за собою, цей не є провідник, лише частина тієї маси. Кожен гурт людей, без огляду на походження, освіту, політичне вироблення – це маса, що має окрему свою збірну вдачу, скоро піддається настроям, а ще скорше зміняє їх. Ніколи не керується розумом, лише почуванням, як любов, ненависть,

страх, жадоба пімсти і т. п. Хто хоче панувати над масою, її мудро вести, мусить відкликатися не до її розуму, не переконувати її мудрими доказами, але мусить вернутися до її почувань. Хто зуміє добре відчувати, на що маса найбільш вразлива, чого найбільше прагне, кого ненавидить і відповідними кличами віднестися до цих почувань, цей може повести масу до найвищого геройства. Але треба пам'ятати, що за хвилю під впливом якогось зневіреного боягуза, полохливих вісток чи ворожого агента ця сама геройська маса може попасти в найбільшу паніку і ганебно втекти з поля бою. Не допустити до подібних хитань, держати вояцтво все в революційному кипінні, постійно піддержувати його бойового духа – це одно з перших завдань командира.

Щоби мудро проводити маси, треба знати її душу, її сильні й слабі місця. Треба знати коли й до яких почувань маси належить звертатися. Очевидно, що крім відповідних ідей, кличів, треба воякам дати приклад гідний наслідування. Щоби пізнати душу вояка, треба постійно з ним перебувати, ним інтересуватися, знати, що він говорить, як він думає, які в нього настрої. Перебуваючи з вояками, командир не знижує себе до їхнього рівня, але взірцевою поведінкою, поученнями підтягає вояків до свойого рівня. Треба завжди пам'ятати, що легше всього людину зіпсути, а найважче її поправити.

II. Командири і бійці УПА

Командири і бійці УПА – це сини одного народу, що в ім'я великої ідеї творення Української Самостійної Соборної Держави ведуть завзяту, збройну боротьбу зі всіма ворогами – окупантами України. Спільна ідея, спільні труди і боротьба зробили безмежну любов і пошану командирів до бійців і навпаки та перетворили їх в одну неподільну збройну сім'ю, скріплену сильно пролитою кров'ю та невмирущим духом впавших друзів-героїв. Та, незважаючи на цю досмертну дружність і побратимство, є певні, засадничі різниці між командиром а бійцем. Боєць-рядовик думає про те, як найкраще виконати дане йому доручення, наказ. Командир мусить постійно думати про свій цілий відділ і кожнього підзвітного зокрема; мусить вирішувати всі справи, які насуває йому життя, і обдумувати плани. На нього звернені очі підзвітних і він мусить їх вести залізною рукою мудро і певно.

III. Різниці між командиром а бійцем

1. Командир це той, хто веде. Боєць – це той, кого треба вести.

2. Ступінь відповідальності: коли боєць відповідає тільки за свою особу, доручене йому узброєння та виряд і виконання даних йому наказів, то на командирові тяжить відповідальність за:

а) совісне і вчасне виконування доручених йому завдань,

б) планування і здійснювання бойових дій,

в) довірений йому відділ,

г) довірених йому людей,

д) довірене йому майно.

До а) Сучасну імперіалістичну політику вважає український народ найдогіднішим моментом, щоб скинути ярмо загарбників, знищити їхню силу та створити УССД. Цій найвищій меті підпорядкував український народ всі свої сили. Для цієї мети створив теж і власну збройну силу УПА, яка збройним чином має знищити ворога і осягнути перемогу. Отже, засадниче завдання відділів УПА – бити ворога. Командир старається кожний наказ за всяку ціну виконати найбільш совісно і в зазначеному часі – бо це перший і найосновніший обов'язок командира. До того прикликаний він сам і його відділ з усіма засобами. Від виконання наказу, доручених завдань, не сміє командира здержувати страх перед жертвами в людях чи втрата майна. Люди й майно дані на те, щоб наказ був виконаний. Командир мусить бути свідомий того, що найдрібніше занедбання, несовісність, припізнення може мати важкі наслідки так для відділу, як і для визвольної боротьби. Тому найбільша відповідальність командира – це вчасне і совісне виконання наказів.

До б) В умовинах повстанчо-партизанської боротьби, командир дуже часто одержує не докладні накази, а тільки загальні напрямні першочергових бойових завдань. Нераз доведеться діяти довший час без зв'язку з зверхником. Тоді командир, знаючи своє основне завдання – обороняти український народ, та очищувати українську землю від загарбників, сам підпринимає плани бойових дій та послідовно їх здійснює. Командир мусить вийти також з того заложення, що весь час, кромі необхідних відпочинків та найконечніших організаційно-вишкільних занять, приділює для переслідування ворога. Командир не сміє ждати на ворога. Він за ним шукає, його нападає і знищує. Честю кожного командира повинно бути стремління, щоби на його оперативному відтинку ворог був розбитий і спанікований, його робота для тероризування українського населення – паралізована.

До в) Командирові доручено відділ на те, щоб він вів його в збройному змагу від перемоги до перемоги, для скорого визво-

лення й вічної слави українського народу, на загибіль лютих ворогів України. Щоби не схилити свойого бойового прапору й виконати високопочесний обов'язок, відділ мусить задержати моральний гарт, фізичну тугість і непохитно-бойового духа. За це командир мусить подбати, що щойно тоді є запорука успіху боротьби. Командир не може без надзвичайно важної причини (наказ зверхника, важке поранення, недуга) покинути свій відділ і віддалюватися навіть поза сам район розміщення. В часі неприсутності командира, а особливо тоді, якщо командир не залишив гідного і надійного заступника, відділ заскочений ворогом може піддатися переляком та розсипатись, при чому будуть непотрібні втрати. Тому командир має для полагодження різних справ помічників (для розвідки – розвідач, для ранених – санітар, для заготівлі – інтендант). Надто багато трудів та жертв вимагає організування відділу, щоби командир міг легкодушно його втратити. Командир завжди біля свого відділу "орел орлят, мов стереже" – за словами Шевченка.

До г) Командирові довірено людей – бійців, цвіт народу, його гордість і надію. Перед українським народом ще важкий шлях боротьби, що вимагатиме багато жертв, а тому кожна українська людина, а особливо кожен революціонер-повстанець, кожна крапля пролитої вояцької крови є цінним скарбом. Командир є відповідальний за повірених йому людей, а над усе за їхнє життя. Командир пильно дбає, щоб його бійці були чисті, ситі й зодягнені, щоб не деморалізувалися безділлям. Щоб пильно вивчали тактику боротьби з ворогом і приспособлялись на командні пости. Щоб зброя їхня була все в бойовоготовім стані. Щоб санітарна опіка була вчасна й совісна. Щоб тіла бійців, які згинули в боях, або померли від ран, були належно похоронені, а їхня пам'ять вшанована. Щоб відділ був завжди добре забезпечений в часі перемаршів і постоїв (розвідка, стежі, застави, стійки і т. д.). Щоб бійці не зазнавали невідповідного трактування з боку молодших командирів. Щоб підзвітні командири служили прикладом, своїми духовими вартістями, зовнішнім виглядом і поведенням, щоб берегли своїх завдань. В часі бою командир уважно стежить за рухами своїх чатсни і ворожих сил, щоби мильним маневром не спричинити непотрібних жертв. Одначе, страх перед жертвами не сміє здержувати командира від виконання наказу і виконання доручених завдань. Боєць УПА є цінним скарбом українського народу тому, що служать визвольній справі.

До д) Командир відповідає за доручене йому майно, зокрема за зброю, яку треба здобувати ціною крові. Тому суворо карає

своїх підзвітніх за втрату зброї, а вирізняє тих, що здобувають її на ворогові. Зброю і боєприпаси треба здобувати передусім на ворогові, з його магазинів та транспортів.

IV. Відповідальність командира

Командир є відповідальний перед:

1. Самим собою – своєю совістю,
2. Своїми зверхниками,
3. Народом,
4. Історією.

До 1) На першім місці треба поставити відповідальність перед самим собою. Бо коли хтось чується відповідальним перед власною совістю, то тим більше він буде чути відповідальність і перед трьома дальшими чинниками. Особливо в підпільній боротьбі, де часто брак достаточної контролі, відповідальність перед самим собою мусить бути глибоко впоєна революційно-повстанчим кадрам, так командного складу, як і кожнього бійця зокрема. Капральську дисципліну тут заступає самодисципліна, що випливає з власного переконання й власної волі. Така самодисципліна, тобто моральна відповідальність перед власною совістю, у великій мірі покривається з характером людини. Хто має характер, хто має високе почуття власної і національної честі, той розуміє справу, за яку бореться й вона для нього дорожча всього, той завжди почуватиме велику відповідальність за доручені йому справи, за успіх революційно-визвольної боротьби. Він виконує кожен наказ з найбільшим вкладом труду й посвяти, щоби мати спокійну совість і солодке почуття сповненого обов'язку. Командир з такою відповідальністю є найбільш цінений.

До 2) Вся наша боротьба ведеться організованим шляхом (способом). Накази виходять від Головного Командування й гієрархічно (постепенно) передають до командирів найменших підвідділів. Кожен командир відділу (підвідділу) є відповідальний перед своїм безпосереднім організаційним і військовим зверхником та їх повновласними відпоручниками. За посередництвом свого зверхника він підпорядкований всім вищим провідникам і командирам. Від свого безпосереднього зверхника, від його відпоручників, приймає усі накази та доручення і відповідає перед ним за їх точне і вчасне виконання; йому теж звітує про стан і всі дії свойого відділу (підвідділу). Командир, який тільки зі страху перед своїм зверхником, або для відзначення виконує накази, а не з власних душевих вимог та почину – є злим командиром.

До 3) Збройна сила виконує найпочеснішу й найбільш відповідальну службу оборони народу й держави перед зовнішніми ворогами – нападниками. Військо УПА має свою найвищу мету, створення УССД та охорону її перед ворогами. В часі окупації України сталінськими загарбниками, УПА дає охорону українському народові перед кровавими насильствами червоних посіпаків, перед паленням українських сіл, в'язненням, мордуванням, виселюванням. Щоби український народ зажив вільним життям у своїй суверенній державі – УПА мусить бути сильною. Тому командири є відповідальні перед цілим українським народом за кожне недотягнення, за кожний промах, що послаблює силу УПА і виходить на шкоду визвольних змагань.

До 4) УПА своїм збройним чином, своєю безоглядною боротьбою з усіма займанцями України має сповнити мрію багатьох поколінь, сповнити наказ історії, заповідь князів і гетьманів, Петлюри й Коновальця, Шевченка й Франка і створити власну державу. УПА, як збройна сила, являється прямим переємником гордих прапорів і зброї українського лицарства княжих і козацьких часів та визвольних армій УГА і УНР. Кожне покоління є покликане до того, щоб продовжати творче діло своїх предків. Для кожного покоління історія призначує окремий етап боротьби за волю, щастя і могутність українського народу. Для нашого покоління, в цій грізно-величній і неповторній добі, призначено історією завершити вікові змагання наших предків через відбудування власної держави. Створити й закріпити Українську Суверенну Державу – це наказ історії для нашого покоління. Наказ історії мусить бути виповнений і за це несуть відповідальність перед нею між іншими командири відділів УПА.

V. Прикмети командира

Щоби стати на висоті завдань, командир мусить вирізнятися ще й іншими високоякісними прикметами. Він повинен бути:

1. високочесний,
2. суворовимагаючий,
3. справедливий,
4. зрівноважений,
5. послідовний,
6. замкнений в собі,
7. ідейний,
8. відважний,
9.рисковний,
10. рішучий,

11. примірний,
12. передбачливий.

До 1) Почування честі командира, чести підстаршини чи старшини, чести мундуру, є мірилом честі, а тим самим й вартості війська. Українське військо в минулому незвичайно доцінювало значення лицарської (вояцької) честі. Тому теж бажанням давніх княжих дружинників було – "добути собі честі, а князеві слави". Високо шанувалась вояцька честь серед воятства запорізького. В цій добі широкою славою була пошана вояцької честі у Січових Стрільців. Шануючи свою честь, боролися січовики на Карпатській Україні.

Командири підвідділів і відділів УПА мусять відновити почування честі вояка-командира, насталити її відповідно до вимог нашої дійсності.

Честь командира (вояка), підстаршини, старшини заключається головно в:

а) Вірності аж до смерті Українській Нації, Золотому Тризубові, Синьожовтому Прапорові, Ідеї Визволення Українського Народу, Революційному Проводові України – Українській Головній Визвольній Раді, Головному Командуванню УПА, Бойовій Славі та Прапорам всіх відділів, пам'яті Друзів, що згинули в боротьбі, своїм Зверхникам;

б) Безграничній дисципліні, витривалості, впертості, послідовності і працьовитості;

в) високому несенні і пошані свойого імені, функції, ступеня та відзначення;

г) уважному, культурному і прикладному відношенні до друзів і підлеглих та зверхників, українського населення; піклуванні над родинами і сиротами вояків УПА та українських революціонерів;

д) словності і точності, включно до дрібниць;

е) стремлінні кожночасного підвищування рівня свого знання та фахової військової підготови, направи й вистерігання помилок, усунення хиб.

Командир не може поступити нечесно, залишити чи занедбати свої обов'язки, свій відділ, здатися в полон, зрадити. Цього не дозволить почування честі. Слово командира – золото, гартована сталь. Доки він живий, можна мати до нього безграничне довір'я. Довір'я це він усе виправдає, не заведе в надіях.

Хоч в УПА немає наразі одностайних, рідних мундурів, хоч з різних причин не носиться загально відзнак, степені і функції, але існує славне і горде ім'я УПА, яка вже має значну історію та велике післанництво. Вже сама приналежність до УПА є вирізненням

і великою честю. Ще більшою честю є носити звання командира, мати честь не тільки самому зброєю захищати український народ, але вести інших, організувати і піднімати на боротьбу, проявляти власний почин.

Командир (вояк, підстаршина, старшина) УПА цінить понад усе свою честь, честь свого відділу, честь і славу УПА та всього українського народу.

До 2) Командири є суворовимагаючі перш-за-все до себе, а далі до своїх підзвітних. Він з невмолимою послідовністю виконує всі обов'язки наложені на нього, свідомий того, що кожне занедбання, переочення (пр[иміром] перевірення стійки) може спричинити невіджалувані втрати. Виручка підзвітними командирами тут допускається тільки в конечних випадках.

Командир веде таке саме тверде життя, як і бійці. З ними поділяє всі труди і невигоди, холод та голод, і служить їм завжди добрим прикладом. Великий полководець і погромець половецьких орд князь Володимир Мономах залишив таке цінне поучення своїм синам: "коли на війну ви йдете, не лінуйтеся, не дивіться на воєвод, не віддавайтеся питву, ні їжі, ні спанню; сторожі самі розставляйте, а коли звідусіль війська порозставляєте, щойно тоді лягайте; рано вставайте, а зброї зі себе не здіймайте, бо як чоловік з лінощів не розглянеться, то несподівано пропадає". До цього поучення великого полководця із сумерку віків годі щонебудь додати. Суворі закони війни є вічні й незмінні. Командир не шукає для себе окремих прав. Коли македонському королеві Олександрові на пустинях Азії підніс вояк у шоломі трохи води, щоб той угасив страшну спрагу, король вилляв воду у пісок, мовлячи: "для мене забагато, а для всіх замало". Не диво, що військо йшло за ним у вогонь і воду. Усім відомий нам князь Святослав Завойовник зі свого твердого життя на рівні з дружинниками. Це й було причиною великої відданості його вояків. "Де твоя, княже, голова, там і наші" – говорили його дружинники. Строго виповняючи всі свої обов'язки командир має щойно тоді повне моральне право бути таким же вимагаючим і до своїх підзвітних командирів та бійців. Перш за все, командир мусить безоглядно й послідовно перестерігати виконання хоча б найдрібнішого наказу, виданого для своїх підзвітних. Тому є конечним кожночасно провіряти, чи наказ виповнений. За невиповнення, або несовісне виповнення наказу винний мусить бути покараний за вимогами революційно-військових законів. Легковажне дарування кари та проочування промахів тут зовсім не на місці, бо від того зачинається послаблювання дисципліни; це вчить вояків легковажити собі накази,

обов'язки. Бути поблажливим супроти провин бійців – це не добродушність, це слабість командира і злочин супроти дисципліни. Гетьман Виговський, приймаючи гетьманську булаву заповів: "Добрим вона буде на благо, а злим на загибіль".

До 3) Безоглядна справедливість мусить руководити командиром у полагоджуванні всіх справ, чи то в доборі людей, чи в поділі функцій, похвал, номінацій, чи кар. Командир не сміє керуватися почуттям симпатій чи несимпатій. Мусить бути строго безстороннім. Одностороннє полагоджування справ, полегші для одних підлеглих коштом інших, несправедливий поділ харчів, одягу й т. п., несправедливе визначування вартової служби, підривають авторитет командира й роблять негодування.

До 4) Добрий і випробуваний командир знає, що під ніяким услів'ям ніколи не вільно йому позбутися рівноваги духа й холодної крови. В усіх, хоча б найважчих обставинах, найбільших небезпеках, командир мусить до кінця заховати непорушну рівновагу духа. Втрати рівноваги і холодної крови командира – це вже половина його програної. Від'ємні настрої командира негайно мов електрикою, передаються масі вояцтва, яке вміє непомильно читати з його очей, рухів і голосу. Кожне схвилювання, збентеження, неспокій, сумнів, непевність командира передається вояцтву у формі страху й паніки та позбавляє цілковито бойового духа, що провадить до розбиття. Командир, що стратив холодну кров і повагу, не в силі опанувати заляканої маси бійців. Він не є в стані спокійно й здорово подумати над виходом з прикрого положення.

В часі полагоджування всіх службових справ, у поведенні з всіми підлеглими командирами й бійцями, командир рівно ж непохитний у своїй рівновазі навіть тоді, коли приходиться йому вимірювати хоча б найвищу кару винуватому підзвітному. Такий камінний спокій і рівновага, получені з невмолимою справедливістю і рішучістю, наповняє підзвітних великим респектом до свого командира та високо підносить його авторитет. Гніву, крику, брудної лайки командир повинен вистерігатись.

Рівновага й холоднокровність командира – це благородний вплив на його підзвітних і запорука його успіхів.

До 5) Командир є послідовний перш за все у нищенні ворога, кожночасно на кожнім місці. Постійно й послідовно, сам без найменшого схиблення виконує всі свої службові обов'язки і вимагає того від своїх підлеглих. Послідовно провадить контролю над підлеглими командирами і бійцями. Кожну провину безжалісно карає. Береже, щоб кожен наказ був совісно виконаний. Над кожним своїм рішенням думає і розважає, але без поважних

причин не змінює раз виданого рішення. командир послідовний в думках, словах і чинах. Непослідовність командира, постійна зміна планів, відкликування рішень, наказів, доказує, що командир найшовся на не своїм місці.

До 6) “Бог святий знає, Бог святий відає, а що Хмельницький думає-гадає”. Таким має бути командир. Що діється в душі командира, боєць не сміє навіть здогадуватися. Про ніякі плани, чи наміри командира підзвітні не повинні довідатися скоріше, як потрібно. Зберігання таємниці планів і намірів дуже важне в партизанському способі воювання. Треба завжди пам’ятати, що ворог чигає на наші таємниці і тому старається пролізти в наші лави, щоб ці таємниці видобути. Вояк часто несвідомо може виговоритися перед цивільним населенням, де ворог рівно ж запускає свої кігті. Коли ж тайна буде власністю тільки командира, ворог її ніяк не вирве. Тому про всі заплановані акції, перемарші, постої, засідки і т. п. бійці довідуються щойно при здійснюванні плану. Командири підвідділів в конечних випадках (спільне обдумування плану, доручення виконати план), можуть довідатися скоріше, під строгою засадою збереження тайни навіть перед бійцями. “Не в Синопу, отамане, панове молодці, а у Царгород до султана поїдемо в гості”, – сповіщає отаман Підкова своє козацьке лицарство щойно тоді, як виплили на повне море й зрада не могла вже заіснувати. Мовчазність, строге збереження військової тайни про всі плани і заміри – це половина успіху. Нагле і несподіване заскочення ворога є найкращою запорукою успіху. На жаль, деякі командири відділів (підвідділів) УПА ще не засвоїли собі тієї золотої прикмети і нічого дивного, що часто ворог може їм зготовити прикру несподіванку.

До 7) Очевидно, що безідейний тип не здержиться не лише на командному пості в УПА, але взагалі не може мати місця в революційних кадрах борців. На смілі і величні своєю історичною вагою діла можуть здобутися тільки борці, окрилені великою поривною ідеєю, повні віри в єдиноправильність цієї ідеї і в її остаточну перемогу. Тільки командири, що мають таку ідею, закріпили її в свойому серці та з фанатичною вірою приступили до її здійснення, мають доволі гарту, щоби перебороти всі труднощі і бити нещадно ворога. Самопосвята, хоробрість, лицарська честь, гарт, наполеглива боротьба і героїзм наших командирів виросли тільки на грунті їхнього глибокого ідеалізму* й патріотизму.

---

* *В іншому варіанті документа (ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 62, арк. 218-224):* націоналізм

До 8) Відвага командира є тією силою, яка подає бойового духа бійцям, яка загріває їх і підбадьорює в боротьбі. Командир погорджує смертю. Він усе заявляється перед своїми вояками там, де його особиста присутність підірве бійців на сильний удар по ворогові. Командир прикладом своєї відваги виробляє та скріплює відвагу своїх підлеглих. Крізь віки манить та захоплює постать хороброго князя Романа Галицького, який за словами літописця "кидався на поганих, як лев, сердитим був як рись, нищив їх як крокодиль, проходив їх землю, як орел, хоробрим був, як тур". Командир, який не є відважний, якого вдача є подібна вдачі заяця, такий командир припадково станув на провідному становищі. Та коли він сам цього не зрозуміє і не скріпить своєї відваги, – то невмолима тверда дійсність революційної боротьби змете його в неславу.

До 9) Хто відважний, той любить риск, а риск конечна прикмета того, хто хоче творити історію. Кожне велике діло – це гра і риск. Хто відважніше рискує, хто більше певний себе, тому сприяє щастя. Наша революційна боротьба пересичена блискучими чинами риску. Командир, що любить рискувати, може похвалитися найбільшою кількістю вдачних ударів по ворогові. Хто вичікує стопроцентової певності свого успіху, той ніколи не рішиться на бій з противником, бо кожен бій – це риск.

До 10) Командир, який веде певно, вдаряє рішуче – перемагає. В часі планування командир може вагатися у виборі способів і засобів, може мати первні застереження чи сумніви і це приневолює його грунтовно й совісно обдумати та провірити план з різних боків, щоб вибрати найкращий. Та з хвилиною, коли план готовий і командир починає діяти, у нього не сміє бути ані тіні вагання, сумніву, непевності. Він тоді веде відділ так рішуче, і такий певний своєї перемоги, що навіть найбільші слабодухи набирають довір'я до свого командира, до себе та до успіху запланованої дії. В бою вдаряє міцно і рішучо, щоб першим ударом спантеличити та спанікувати ворога. Перший рішучий удар вирішує перемогу над ворогом. У випадку смерті командира, команду перебирає його заступник, але тут ще більше рішучости і певности себе мусить виказати свіжий командир, привернути лад, дисципліну та (без озову) підкорити собі бійців, що можуть бути захитані смертю командира. Рішучість виказує командир також у всіх службових справах. Постійне хитання командира послаблює його авторитет і зле впливає на дисциплінованість вояків.

До 11) Командир повинен бути свідомий того, що за кожним його кроком, поглядом, словом і ділом слідкує кількадесять

чи кількасот його підлеглих. І кожний його промах у поведінці, буде з одної сторони критикований гостро і згірдливо, а з другої – наслідуваний. Коли командир заборонив впиватися, а його самого бійці бачили п'яним – це вистачає, щоб бійці його перестали шанувати і собі при першій нагоді впивалися. Коли в часі нічного перемаршу командир заповідає безоглядну тишу, забороняє вживати світла, а сам галасує, курить папіроску, то це безмірно гіршить вояків і вони рівно ж починають робити це саме. Коли командир говорить бійцям про відвагу, дружність і т. д., а сам в часі бою готов скритися за спини вояків, та й дружності в нього ніхто не помічує, – то це тільки виставляє такого командира на кпини. Поведінка командира має бути такою, щоб він став живим образом до наслідування. Тому всі вищенаведені прикмети мусять бути ним глибокі засвоєні і постійно вживані, щоб він від початку до кінця міг вдержатися на висоті своїх завдань. Приклад командира – це найпевніший засіб виховання бійців на ідейних, хоробрих і витривалих борців за волю України.

До 12) Командир мусить уміти передбачити, значить вміти відчути де і коли виміряти свої удари, щоби мати успіх, вчасно розпізнати наміри ворога і зводити їх нанівець. Передбачливість спирається на докладному знанні терену і людей, розположення власних сил і сил ворога, точній і докладній розвідці, безперебійному зв'язку, на робленні вмілих заключень, врахування досвіду. Передбачливість це не особливий дар, це дійсна сила розуму, яка полягає в невсипущій праці та пильності.

VI. Додаткові завваження

1. Деякі командири, що вибилися власними силами чи силою обставин на провідні становища, є схильні бути зарозумілими. Вони готові з певною погордою дивитися на своїх підвладних а й перед зверхниками можуть поводитися відповідно. Така поведінка може витворити прірву між командиром і підзвітними, що стає початком нездорових відносин у відділі. Тому командири повинні пильно вистерігатися цієї хибної прикмети. Скромність, дружність, побратимство і сердечність мають бути основою співжиття бійців і командирів. Командир, як добрий і тямущий батько, любить своїх бійців, дорожить ними, хоч часто мусить бути до них суворим. Відносно своїх зверхників командир повний пошани і відданости. Не може бути такого випадку, щоб підзвітні командири саботували, або не віддано відноситись до свого зверхника (пр[иміром] чотові і бунчужний у відношенні до сотенного).

Подібні прояви командир обов'язаний негайно усунути всіма і відповідними засобами, як значний промах проти дисципліни.

2. Найкращий брак солідарності є в таких командирів, що в часі, коли один сусідний відділ, заатакований ворогом, кривавиться в боротьбі, вони тихцем втікають зі своїм відділом якнайдальше від того місця. Це злочин, за це такий командир повинен бути негайно ставлений перед польовий суд. Святим обов'язком командира в такім випадку є негайно вдарити ворога з тилу чи з боку і несподіваним ударом допомогти друзям осягнути перемогу.

3. Карається винуватих не тому, щоб покарати, але передусім для виховання решти вояків, для запобігання повторення подібних причин на будуче. Не карати ніколи, не розглянувши справи, покликати польові суди.

4. Відношення командира до підзвітних командирів таке ж строге, як і до себе і бійців. Для постійного підшколювання підзвітних командирів, командир відділу (підвідділу), відбуває з ними довірочно відправи, воєнні і політичні наради, де обговорює плани і їх виконання; відмічує усі недотягнення та промахи поодиноких підзвітних командирів, дає упімнення, догани за ухибнення в обов'язках і нетактовну поведінку і т. п. Щоби не підкопувати авторитету підзвітних командирів, не належить карати їх в присутности бійців. Командир вимагає, щоб підзвітні командири під кожним оглядом перевершували бійців. Дбає, щоб кожний з них, в разі потреби, був готовий його заступити і далі вести відділ рішучо й мудро. Перед кожною запланованою роботою, якщо тому не перечать засади конспірації, командир скликує підзвітних командирів на нараду і на підставі спільної виміни думок приймає найкращий план.

5. Для всякого, хто розуміє теперішне політичне життя, – значення політвиховної роботи є самозрозуміле. Недоцінювання політвиховної роботи серед вояцтва, незнання свого відношення до політвиховників, є доказом незрілості командира до його становища. Підривання поваги політвиховника є значною шкодою для добра відділу. Суперництво між командиром і політвиховником виключається. Політвиховники є до помочі командира, для улегшення йому праці. Політвиховник і командир мусять мати чисту, нічим не захитану і не сплямлену повагу й честь та дружньо співпрацювати, щоби гідно виконувати свої обов'язки. На основі політвиховної інструкції ГВШ 1944 р. політвиховник відділу являється заступником командира по політвиховній роботі і є йому військово підпорядкований та входить до його почоту. Ділово

і організаційно політвиховник підпорядкований своїм діловим зверхникам. Курінний політвиховник діє на правах молодшого старшини, сотенний на правах старшого підстаршини, чотовий – на правах молодшого підстаршини. Політвиховник свою політичну роботу обов'язаний проводити серед бійців, командирів і населення. На політвиховні заняття в сотні для кожної чоти відчислюється 6 годин тижнево, а для командирів в сотні 3 години тижнево (т. зв. політичні наради). Політвиховна робота ставиться на рівні з військовим вишколом і всі занедбання в тій справі є каригідні.

Хоробрі і безстрашні командири і полум'яні політвиховники виховують та загартовують лави героїчних українських вояків, воодушевляють ненавистю до ворога і безграничною посвятою та ведуть її на переможні бої за знищення ворога-загарбника.

VII. Закінчення

Всі зусилля командирів повинні бути направлені на те, щоби відділ був морально й фізично загартований, як цього вимагає трудна тактика повстанчо-партизанських боїв. Моральну і фізичну тугість відділу пізнається по кількості:

а) його виграних боїв і успіхи засідок та наскоків,
б) знищених ворожих укріплених пунктів і техніки,
в) здобутої зброї, виряду і боєприпасів,
г) знищених ворогів і зрадників українського народу,
ґ) визволених українців з тюрм і виселенчих транспортів.

Наш чоловий клич: громити ворога всюди і завжди, групово і поодинці.

* * *

ЗАКЛИКИ ДО КОМАНДИРІВ І ПОЛІТВИХОВНИКІВ

1. Командири відділів і підвідділів УПА! Старшини і підстаршини! Високо несіть честь свого імені та бойову славу ваших відділів Української Повстанчої Армії!

2. Минає час зими, коли природа не сприяла нашій боротьбі. Використаємо вповні надходячу теплу пору для якнайбільшого розгорнення бойових дій!

3. Скріпимось вірністю нашим ідеям і дружбою.

4. Виправдаємо довір'я українського народу, УГВР та Головного Командування УПА!

5. Пімстимо смерть наших друзів. Розплатимось за кров і сльози українського населення, за згарища і руїни!

6. Наша боротьба за визволення українського народу, за знищення загарбників – імперіялістів є справедлива і свята!

7. В нашій боротьбі проти жахливого сталінського імперіялізму ми не одинокі. Волелюбні народи Північної, Середущої і Південної Европи, поневолені червоною Москвою, вже ведуть боротьбу проти нашого спільного ворога за своє визволення. Нашими бойовими ударами по ворогові скріпимо спільний фронт визвольної боротьби та прославимо УПА і український народ. Виправдаємо довір'я і надії інших народів!

8. Немає кращого життя, як життя-боротьба для народу. Немає кращої смерти, як смерть на полі бою за визволення українського народу!

9. Захистимо українське населення перед терором і знущанням ворога!

10. Підіймемо українські народні маси на якнайширшу збройно-революційну боротьбу!

11. Будьмо революційно пильні й обережні!

12. Наполегливо організуймо і здійснюймо дії для знищення кривавого загарбника!

13. Переслідуймо й знищуймо ворожі банди, розгромлюймо їх у їхніх норах!

14. Повністю паралізуймо можливість злочинної роботи НКВД, НКГБ! До решти знищуймо їх агентуру!

15. Ліс наш, ніч наша. Нашими будуть всі шляхи, поля, села і міста!

16. Використовуймо кожну нагоду для збільшення своєї загальної освіти і знання військової справи!

17. Вивчаймо прийоми боротьби ворога. Вчімся його бити, його ж таки зброєю та способом!

18. Вивчаймо досвід наших боїв та робім влучні заключення!

19. Обмінюймось досвідом наших боїв, нашої боротьби!

20. Організуймо точні взаємодії наших відділів та підвідділів!

21. Невсипущо працюймо над вишколенням і загартуванням наших бійців, кадрів нових командирів!

22. Організуймо й підшколюймо вправних розвідувачів і зв'язківців, вишколюймо гармашів, гранатометників і мінерів!

23. Добуваймо і використовуймо важку і протипанцерну зброю!

24. Вміло підбираймо і господармо людськими силами!

25. Примінюймо якнайбільшу господарність у роздобуванні боєприпасів і матеріялів!

26. Наладнаймо справу постачання, санопіки і гігієни!

27. Нашою культурою, чесним і прикладним поведенням покажемо високу вартість командира, політвиховника, бійця УПА!

28. Кожен рядовик доложить усіх зусиль, щоби бути кожночасно готовим приняти більшу відповідальність!

29. Політвиховники! Ви душа наших відділів і підвідділів! Якнайповніше допомагайте своєю роботою командирам у виконанні спільних завдань!

30. Хай ваше полум'яне слово та особистий приклад захоплять вояків на героїчні чини!

31. Скріпимо віру українського населення в нашу перемогу! Розпалимо якнайбільшу ненависть до загарбників та стремління їх знищити!

32. Прославлюйте подвиги наших відділів, окремих командирів та бійців! Оволодівайте силою знання та революційно-визвольного слова!

* * *

Додаток

З ГЕРОЇЧНОЇ СПАДЩИНИ НАШИХ ПРЕДКІВ

З промови князя Святослава Завойовника перед боєм з греками: "Від предків ми дістали у спадщині мужність; пригадайте собі, яка непоборна до того часу була наша сила, і міцно бийтеся за своє спасення. Бо не наш це звичай утікачами вертатися додому, але або жити й перемагати, або славно вмерти, доказавши великого діла як ялося сміливим мужам!"

Лев Діякон (грек) описує бій Святослава Завойовника під Доростолом 972 р. з грецьким цісарем: "Другого дня вже сонце йшло на захід, як тавро-скити (так греки називали українців пр[имітка] р[едактора]) вийшли з усім військом з міста і стали військовою лавою з витягненими копіями... Цісар упорядкував ромеїв (греків пр[имітка] р[едактора]) і вивів їх з табору. Почався бій. Скити (українці) міцно натиснули на ромеїв, били їх копіями, влучали їх стрілами і так збивали їздців на землю. Тут Анема (грецький воєвода пр[имітка] р[едактора]) побачив Святослава, що з запалом, як без пам'яті натискав на Ромею і підбадьорував своє військо..."

В іншім місці цей же Лев Диякон говорить про українське княже військо: "Стали стіною і чекали ворогів... Руси билися сильно, уважали за великий сором, коли б тепер ромеї їх побили. Вони ж мали у сусідніх народів таку славу, що все в битві перемагають своїх ворогів, а цю славу втратили б..."

Бій української флоти князя Ярослава Мудрого з візантійською флотою на Чорному морі 1043 р. за словами Григорія Кедрика грецького письменника: "Тоді Патрицій Кавалурій сміливо став до бою зі своїми трієрами (важкі кораблі пр[имітка] р[едактора]) і ще з іншими 10-ма кораблями, але після сильної битви його побили. Попали в полон чотири трієри з людьми і їх всіх повбивали, решту ромейських кораблів море викидало на мілину, на берег, на скелі й вони побилися, а люди одні потонули в морі, а інших забрали варвари (тобто українці пр[имітка] р[едактора]) і віддали під меч і неволю, а ті що вирятувалися, повернулися до табору босі та голі".

1068 р. половці грабували Київщину. "Люди київські прибігли до Києва, зробили віче й післали до князя, кажучи: половці порозходилися по землі, дай, княже, зброю й коні, будемо з ними битися" – за словами літописця.

1151 р. кияни заявили князям: "Хай йдуть всі, хто тільки може хоч дрюк в руки взяти; коли хто не піде, дай його нам, ми його самі поб'ємо. І так пішли всі один одного не залишаючи, всі з радістю за своїми князями і на конях, і піші, велика сила..." – з Літопису.

Князь Ізяслав Мстиславич під Перемишлем 1152 р. загріває свою дружину до бою: "Браття і дружино. Бог не кинув руської (української) землі і руських синів на все в безчестя. На всіх місцях добували ми честь свою. І тепер, браття, всі це маймо на увазі перед чужими народами дай нам Боже, честь свою взяти!" Йому відповідають князі полководці: "батьку, хочемо голови свої покласти за тебе і честь свою оборонити".

"Слово о полку Ігоревім": князь Буй-Тур Всеволод гордиться своїми вояками: "А мої куряни славні вояки: під трубами повивані, під шоломами колихані, кінцем копія годовані; дороги їм відомі, яруги знані, луки натягнені, сагайдаки відкриті, шаблі вигострені; скачуть, як ті сірі вовки в полі, шукаючи для себе честі, а для князя свого слави".

Король Данило: "Воїнові, що на війну вирядився, слід або перемогу здобути, або впасти з руки ворога. Хоч би і самі татари стали перед вами, нехай страх не має приступу до серць ваших!"

"Чого це ви поналякувалися? Чи ж ви не знаєте, що немає війни без втрат і трупів? Чи ж ви не знаєте, що на ворогів йдете не на жіноту? Коли мужа уб'ють на війні, чи це хиба таке чудо? Інші й вдома умирають без слави, а ці зі славою полягли. Скріпіть серця ваші і піднесіть зброю свою на ворогів" – промова-заклик

до переляканого польського війська, яке в союзі з ним воювало чехів.

Про гетьмана Сагайдачного передано: "І взагалі це був муж великого духа, що шукав небезпеки, легковажив життям, у бій йшов перший, відходив останній. Усе меткий, усе діяльний. У таборі був сторожкий, мало спав, не запивався, як воно водилося в козаків. На нарадах був обережний і в усяких балачках дуже маломовний" – (Яків Собєський).

"...Він був такий суворий, стримуючи козацьке своєвільство, що з найменшої причини пролив щедро їх кров".

Про козаків гетьмана Сагайдачного говорено: "Ці люди значно перевищили славою спартан. Тих було 300 під Термопілями, козаки ж числом тільки 60 у чистім полі стримали військо рівне Ксерксовому (перський король)". Тут мова про битву козаків з великими силами турецького війська під Хотином.

Польський історик Людвік Кубаля дає таку характеристику гетьмана Богдана Хмельницького: "Територія його влади – майже звідусіль мала відкриті границі. Не розпоряджував він, як Кромвель (сучасник Хмельницького, англійський державний муж) вишколеною інтелігенцією і засобами старої та сильної держави; війна, фінанси, державне господарство, адміністрація, зв'язки з сусідніми державами – все треба було створити і все лежало на його голові. Мусів добирати і вчити людей, вглядати в найдрібніші подробиці. А коли його військо не вмирало з голоду, коли мав зброю, гармати, муніцію, добрих шпіонів і зручних агентів, коли не бракувало йому ніколи грошей – то це його особиста заслуга, якої йому можна було завидувати, і то не тільки в нас у Польщі...

...Була це людина з кожного погляду незвичайних розмірів, настільки переростала людей навіть високо здібних, що переходила межу зрозумілого. Можна про нього сказати, що вродився на володаря: вмів укрити свої заміри, в критичних моментах не вагався – скрізь сильна воля і залізна рука.

...Ця його рішучість сполучена з природженою проникливістю, вихованою і випробуваною в тяжких переживаннях і незвичайних пригодах життя, позволяла йому в найкритичніших моментах заховати спокій розсудку і свобідно орудувати своїм розумом. Не тратив з очей мети. Не було такої тяжкої ситуації, з котрої він не зумів би вийти з користю для себе.

...Невірність завтрішнього дня й небезпека, що його звідусіль окружала, була джерелом його дивної енергії і передбачливості. Через те така чуткість, обережність у виборі людей, уважливість

до кожної зміни у відносинах. Звідти ці блискавичні відрухи кожного разу, як він помічав нещирість і зраду. В неустанній боротьбі на життя і смерть він не знає спочинку ні половичности. Він не вагався, не відкладав. Загальний рух підривав його, не перевертав, не ніс безвладною колодою ні лишав корчом на мілині – не сягав йому вище колін".

Також говориться про нього в історії, що "ворога вмів зайти несподівано і відразу бив його цілою силою".

Автор давньої української драми "Милость Божія" вкладає в уста Богдана Хмельницького такі слова: "Не той славен, хто многі лічить стада, но той, хто много врагів своїх шле до ада". В тій же драмі Богдан Хмельницький перестерігає перед занедбанням військового ремесла коштом інших за[...] "Самі не купчуйте!", та закликає до скріплення войовничого духа.

Назавжди залишаються цінними слова гетьмана Петра Дорошенка: "Нехай одне стадо й один пастир!"; гетьмана Івана Мазепи: "Нехай вічна буде слава, же през шаблі маєм права!"; Т. Шевченка: "Борітеся – поборете, Вам Бог помагає!..."

* * *

ОБОВ'ЯЗКИ КОМАНДИРА

(З бойового правильника піхоти, частина І, статті 18-20)

Командир несе повну відповідальність за стан і бойову готовність свого підвідділу (частини), за організацію керування ним і за дії в бою.

Командир зобов'язаний:

– Запевнити високий морально-політичний стан, військову дисципліну, боєздатність і бойову готовність підпорядкованих;

– Сміливо брати на себе відповідальність за бойові дії;

– Бути для підпорядкованих постійно зразком активности, безумовної хоробрости аж до самопожертвування, прикладом самоопанування, витривалости, зарадности, особливо в найважчих хвилинах бою і тим спричинитися до виконання бойового завдання;

– Вміло командувати своїм підвідділом (частиною) у бою;

– Безупинно підвищувати свою військову політичну підготовку;

– Знати військові правильники, інструкції і діловодства;

– Відмінно знати свою зброю та технічне приладдя і вміло їх застосовувати;

– Виучувати технічні засоби і прийоми боротьби ворога;

– Постійно підвищувати підготову своїх підпорядкованих,

вимагаючи, щоб вони досконало знали свою зброю, стали мистцями свого діла і без помилок били ворога;

– Знати стан свого підвідділу (частини), особливості командирів і бійців, їх настрої, рівень вишколу; наявність і стан матеріальної частини, боєприпасів, харчів, одягу, взуття і всього необхідного до бою і життя;

– Дбати про відпочинки, умови перебування і потреби підпорядкованих, відмічувати їх подвиги, а карати за проступки, запевнювати бойову злютованість і збереження бойових традицій частини.

...Для успішного рішення кожного бойового завдання необхідна розумна ініціятива, воєнна хитрість, обман ворога і кмітливість.

/–/ Стрункий
/–/ Див

Затверджую до вжитку командирам УПА З[ахід]- "Буг"
/–/ Д. Чернець

[До в]житку командирам УПА-З[ахід] "Говерля"[1]

ПРОВІДНІ ПРАВИЛА В БОЮ
(Із "Статуту Польової Служби" Армії УНР з р[оку] 1921, затвердженого Головним Отаманом Петлюрою)

Кожний вояк повинен засвоїти собі такі загальні провідні правила в бою:

1. Сам загибай, а товариша визволяй.
2. Пробивайся вперед, хоч би передних били, бо бог не без милости, а козак не без долі.
3. Не бійся загину, хоч би як скрутно не було, – напевно переможеш.
4. Якщо тобі важко, то і ворогови не легше, а може ще гірше, ніж тобі; лише свої труднощі ти бачиш, а ворожих ні, а ці труднощі у нього також є. Через це ніколи не втрачай надії, а будь завзятий і впертий.
5. Коли боронишся – бий, а не лише відбивайся. Ліпший спосіб оборони – самому нападати.
6. Маєш зброю в руках – ще не вмерла козацька мати.
7. У бою перемагає впертіший та завзятіший, а не дужчий; ворог теж буває завзятий; іноді не пощастить перемогти за два

і за три рази, тоді треба братися четвертий раз, а доки свого не здобудеш.

8. Більше, або менше вмілі розпорядження полегшують осягнення мети з меншими втратами, але тільки поменшують; досягає її лише той, хто зважиться скоріше загинути, ніж не добитися того, чого бажає.

9. Які несподівані перешкоди не повстали б на шляху до мети, то треба думати про те, щоб їх подолати, а не про те, що справа стоїть зле.

10. У порядної частини немає тилу, ані крил – всюди фронт, звідки ворог.

11. Як несподівано не з'явився б ворог, не треба забувати одного: що його можна бити або багнетом або вогнем. Ворог близько – завжди багнетом; далеко – спочатку вогонь, потім багнети.

12. Немає такого положення, з якого не можна б було вийти з честю.

13. Під час бою немає змін. Встряв до бою – то залишаєшся в ньому до кінця. Підмога буде, зміна – ніколи.

14. Доки б'єшся, визволяй здорових; лише подолавши ворога, згадай про ранених. Хто про них турбується під час бою і залишає ряди – той страхополох, а не жалісна людина. Для допомоги пораненим є санітарі.

15. Якщо ти старший, не втручайся в справу молодшого, коли бачиш, що її добре провадить, – під час бою і своєї досить буде. Хто вганятиметься за тим, що інші повинні робити, пропустить своє. Кожний військовий ступінь повинен мати своє поле самостійності і відповідальності. Старший повинен стежити, щоб кожний робив свою справу та не потурати нікому.

* * *

ГИМН БЕЗСМЕРТНОЇ БАТАВИ
(Марш УПА-Зах[ід])

слова В. Пачовського

Ми лицарі без жаху і без смерти,
На злочин світа станем без ваги,
Ми присяглися долю переперти
Роздерти присуд смерти ваш, боги!

Роздерли Україну ви на чверти
Безсмертну душу вперли в ланцюги,

Та ми зродились, щоб за неї вмерти
Роздерти присуд смерти ваш, боги!
Нас не злякають танки ні канони,
Ми ставим правду, Бога, новий світ,
Вас прокляли упавші міліони
На месть нас гонить кров їх з роду в рід!

Народ безсмертний переможе в бою
І встане месник із кривавих мук,
За нами стане лавою страшною
Міліон міліонів мускулястих рук!

Здвигнем з заліза, з крови, із завзяття
Державу від Дунайця по Кавказ.
Ми лицарі, що скинемо прокляття,
За смерть ми – смертю покараєм вас!

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 62, арк. 229-235. Копія.[2]

---

[1] Текст інструкції є варіантом, рекомендованим для використання у ВО "Говерля".

[2] Подібний текст: ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 62, арк. 218-224. Копія.

№ 24
РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПОЛІТВИХОВНИКАМ ПРО ВЕДЕННЯ ЖУРНАЛІВ ПОЛІТИЧНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ

15 березня 1945 р.

"Буг" VI в[ідділ] Постій, 15.III.1945

ПОЛІТВИХОВНИКАМ ВІДДІЛІВ І ПІДВІДДІЛІВ "БУГ"
до виконання

I. На основі зарядження КВШ II наказую ввести з днем 1 квітня 1945 р. "журнали політвиховної роботи". Журнал має давати кожночасно політвиховникові відносно відділу (підвідділу) і його зверхникові образ політвиховної роботи. Форма:

1) На обкладинці грубшого зошита поміщується напис: "Журнал політвиховної роботи в (сотні, чоті – тут подається відповідний підвідділ і ініціяли його назви)".

2) На початку журналу умістити список псевд повстанців підвідділу за чотами і роями.

3) Далі політвиховник вписує в хронологічному порядку кожне заняття в такий спосіб:

Постій, (дата) .....
Зазначувати "насел[ений] пункт", або "ліс"

ЗАНЯТТЯ ч. ..... (чергово)

а) тема .....

б) короткий план занять .....

в) бере участь ..... (н[а]пр[иклад] сотня, І чота і III чота),

г) неприсутні ..... (н[а]пр[иклад], якщо з чоти неприсутніх є кількох бійців то подавати псевда, якщо неприсутній цілий рій – вписувати: перший рій другої чоти – без врахування бійців),

ґ) з причини .....

д) кінцеві запитання повстанців (вписувати цікавіші з них),

е) завваги політвиховника до теми (як повстанці сприймають тему, які місця для них особливо не зрозумілі, на які питання політвиховник не міг дати відповіді)

Підпис командира відділу:
Підпис політвиховника:

4) Журнал політвиховної роботи провадить кожний політвиховник сотні. Якщо в сотні працюють самостійно чотові політвиховники, то вони щотижня звітують про свої заняття, як вище сотенному політвиховникові, а він на підставі звіту записує їх [у] журнал.

II. Доручую кожному політвиховникові зорганізувати для себе підручну похідну бібліотеку, в якій мусять бути інструкції та матеріяли для політвиховної роботи.

III. Наказую подбати, щоби до 15 квітня 1945 р. кожний повстанець вивчив напам'ять Присягу вояка Української Повстанчої Армії.

Слава Україні!

/–/ Стрункий
в з. /–/ Див

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 14, арк. 54. Копія.

№ 25
ЗРАЗОК ЗВІТУ ДЛЯ ПОЛІТВИХОВНИКІВ

[1945]

ВЗІР ЗВІТУ
для політвиховників відділів і підвідділів УПА-З[ахід] "Буг"

(тут написати назву відділу
чи підвідділу і псевдо політвиховника) Постій, ... 194[5]

ЗВІТ
за час від ..... до 1945

I.Особові справи.
1. У підвідділі є: чотових політвиховників .....?
2. " " " : ройових " .....?
3. Бракує політвиховників в чоті .....?, рої .....? Чому – ?
4. Зміни політвиховників (хто відійшов, чому, хто прийшов?)
II. Політвиховна робота.
1. Серед бійців.
а) У звітовому часі проведено:
в чоті I – гутірок .....?, читань .....?, докладів .....?
–"– II – –"– .....?, –"– .....?, –"– .....?
–"– III – –"– .....?, –"– .....?, –"– .....?
б) Теми: (гутірок, читань, докладів).

в) Відбуто імпрез (історичні річниці, національні свята, веселі ватри тощо).

г) Відбуто відправ: чотових (ройових) політвиховників – ? Що обговорено?

ґ) Відбуто провірок політвиховної роботи в чотах (роях) – ? Оцінка.

2. Серед командирів.

а) Відбуто політичних нарад з командним складом підвідділу – ?

б) –"– конференцій з командирами – ? Що обговорено – ?

3. Серед населення

В яких місцевинах і скільки відбуто:

а) мітингів – ? (тема, кількість присутніх громадян, настрої),

б) принагідних розмов – ? (з ким, який успіх),

(назви місцевостей і осіб подавати тільки шифром).

4. Вишколи (який вишкіл, як довго тривав, плян вишколу, число кандидатів).

III. Вартість відділів:

1. Морально-бойова – (Чи охочий і завжди готовий приняти бій? Чи ударно нападав ворога? Ідейність, вояцька честь, хоробрість відділу).

2. Політична – (Чи бійці свідомі за що, в союзі з ким, проти кого воюють).

3. Господарча – (Як відділ зодягнений, харчований, засоблений в боєприпаси).

4. Недомагання відділу – (Які, чому.)

IV. Настрої населення:

(Як відноситься до відділів УПА, до нашої боротьби взагалі, чи переконане в нашій перемозі, чи помагає нам і в який спосіб, чи готове станути до активної боротьби з ворогом, як відноситься до ворогів).

V. Хто зі зверхників і коли проводив контролю політвиховної роботи в підвідділі.

VI. Коли й яку отримав літературу та як її використав і як зберігає.

VII. Плян роботи на найближчий звітовий час (скільки гутірок, який матеріал заплянoвано переробити в поодиноких чотах).

VIII. Власні завдання і побажання.

IX. Описи боїв (на окремім аркуші).

Слава Україні !

(підпис)

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 62, арк. 123. Копія.

№ 26
ІНСТРУКЦІЯ КОМАНДИРАМ І ФЕЛЬДШЕРАМ У САНІТАРНИХ СПРАВАХ

25 червня 1944 р.

ВШВО II Постій, дня 25.6.1944

До к-рів і фельдшерів відділів

ІНСТРУКЦІЯ

При поїздці в деяких військових частинах зауважено слідуючі недомагання під санітарним оглядом:

1. Нема порозуміння і співпраці між повітовими лікарами в Ч[ервоному] Х[ресті], фельдшерами в відділах і командирами. Один до другого ставиться прямо ворожо і робить собі на перекір, а на цім терплять стрільці. Між ними повинна бути співпраця і взаїмне довіря.

2. Лікар і фельдшер є фаховими дорадниками командира в справах санітарних і командир мусить ці фахові поради, якщо вони є доцільні, реалізувати.

3. Фельдшері у відділах відповідають за санітарний і гіґ[і]єнічний стан свого відділу і за свій санітарний персонал. Службово підлягають командирові відділу, а ділово повітовому лікареві.

4. Фельдшері дбають за вишкіл санітарів чотових і ройових, які ділово їм підлягають.

5. Фельдшері відповідають за ліки, матеріял санітарний і перев'язочний, їх розподіл між санітарів і сталу контролю над ними.

6. Фельдшері приділяють матеріял перев'язочний для санітарів, а господарчі постараються о сумки санітарні для фельдшерів і санітарів.

7. Щомісячно мусить відбуватися лікарський перегляд всіх стрільців. Звертати увагу на чистоту тіла, воші всіх родів, коросту і т. п.

8. Щоякийсь час (в разі можливости) повинен відділ відсунутись в запілля, щоб дати можливість стрільцям вимитись, опратись, змінити білля і т. п.

9. Новобранців треба обов'язково сейчас перещепити проти тифу і червінки.

10. У військових відділах не вільно затруднювати жінок як санітарок, бо початком розкладу і деморалізації війська є жінка у військовій частині.

11. Стрільці не сміють носити довшого волосся як 4 цм*, щоб не допустити до множення насікомих.

12. На кожнім постою мусить бути викопаний рів і побудована лятрина, щоденно мусить бути присипана землею, а з відходом відділу рів засипаний і урядження усунене. За це відповідають санітарі перед фельдшером і командиром сотні.

13. На кожнім постою вода мусить бути збадана через фельдшера чи добра до вжитку.

14. Фельдшері мають нагляд над кухнею, а страва мусить бути смачна, достаточна в товщ, білок, вуглеводани і вітаміни (часник, цибуля, овочі, по можності яйця і сире молоко).

15. На постоях стрільці мають здіймати обуву (коли є можливість) і пересушувати онучки.

16. Що 25-го кожного місяця, фельдшері здають писемний звіт з праці в свойому відділі: о стані здоровля і гігієнічнім, скількости вбитих і ранених.

Організація санітарної служби при військових частинах

На чолі санітарного відділу в курені стоїть лікар, котрий дбає за санітарний стан куріня. Його завданням є нести поміч раненим і хворим. В часі бою розвиває перев'язочний пункт в порозумінні з командиром куріня. В кожній сотні є фельдшер, або підстаршина-санітар, чотові і роєві санітарі. Ці два останні є звичайними стрільцями, але мають перев'язочний матеріял і в разі потреби мають дати першу поміч. Вся санітарна служба при військових відділах підлягає організаційно командирам відділів, а ділово санітарним органам при повітах.

P.S. Вище подаю з деякими змінами інструкцію др. д-ра Софрона, якої стисло мусять придержуватися командирі і фельдшері відділів.

Слава Україні! Героям Слава!

/Вороний/ Пров. /Мороз/

Бурий**

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 5, арк. 8. Оригінал.

---

* *Діалектизм слова сантиметр (см).*

** *Надпис у титулі.*

SUMMARY

Chapter One contains twenty-six orders, instructions, and other materials issued by the "Buh" Military Okruha (VO) UPA command. The documents in this chapter illustrate the activities of the commander and structures of the VO's headquarters in the L'viv region from 1944 to 1949. The materials are thematically divided into six subsections (documents Nos. 1-26).

The volume opens with a subsection that includes documents issued by the commander and the military headquarters for the period between 2 June 1944 and 30 November 1949, which channel and standardize the insurgents' activities (Nos. 1-15). The majority of the documents are signed by the VO's commanders "Voronyi," "D. Chernets' (Vasyl' Levkovych), and "Cherven' (Zynovii Tershakovets') and Chief of Staff "Orest," (other codename "Cherniava": (Myroslav Onyshkevych). Most of the normative documents are orders (Nos. 1-3, 5, 7-15). Some of the orders contain announcements about personal distinctions and promotions issued to the insurgents of the VO (Nos. 8-15). A few of the documents in this subsection are instructions about the commander's general duties and military actions (Nos. 4, 6).

The second subsection contains documents issued by the intelligence department of the VO headquarters from August 1944 (Nos. 16-17). The "Generalized Instruction" (No. 16), signed by "Arkas" (Volodymyr Rudyi) is a normative document. Document no. 17 is an example of a report on the interrogation of a Soviet soldier.

The third subsection contains an instruction and addendum to an instruction issued by the organizational-mobilizational department of the VO headquarters, dated no later than 7 October 1944 (Nos. 18-19). These documents standardize the activity of UPA companies' Warrant Officers.

The fourth subsection includes one document issued by the training department of the "Buh" VO, dated 3 September 1944 (No. 20). This is a diploma attesting to the completion by "the youth Nechai" of the "Lisovi chorty" non-commissioned officers' school, which is signed by Commander "Horyn' (Vasyl' Il'kiv) and the members of the examining commission.

The fifth subsection contains documents issued by the political training department of the VO headquarters between 15 May 1944 and 15 March 1945 (Nos. 21-25). Most of them are instructions and directives standardizing political training work in UPA units (Nos. 22-24), some of which are signed by the head of the department,

“Strunkyi” (“Vatiuha”: Vasyl’ Vavruk) and his associate “Ihor” (“Dyv”: Ihor Sushko). The stages of the “Ukrainian national revolution of 1920-1944” are described in a paper prepared by the political training department (No. 21).

This subsection also includes an instruction about medical orderly work, which was issued on 25 June 1944 to the VO’s commanders and medics (No. 26). This document, which is signed by “Voronyi,” the commander of the “Buh” VO, and “Moroz” (Iaroslav Skaskiv), the OUN commander of L’viv oblast, reflects the situation and standardizes medical orderly work in the conditions of insurgent activity.

РОЗДІЛ II

ЗВІТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ КОМАНДУВАННЯ

№ 27-42
КОМАНДИР І ВІЙСЬКОВИЙ ШТАБ
5 жовтня 1944 р. – 1949 р.

№ 27
УРИВОК ЛИСТА З ІНФОРМАЦІЄЮ ПРО ПОДІЇ У ВОЄННІЙ ОКРУЗІ

5 жовтня 1944 р.

[...]* Власні втрати: 10 вбитих і 13 ранених (сотня ця ще не передана до УПА).

К-р Недолугий і к-рі Беркут і Куліш мали рівно ж бої в Белжчині, про які докладнійше не знаю (подано цивільним населенням, звітів ще не отримано).

Від к-рів Євшана і Залізняка поки що не було жадних відомостей.

На терен 23 прибув к-р Скала з відділом (колишній відділ Бродяги), маючи по дорозі цілий ряд дрібних сутичок з ворогом. К-р Залізняк з невідомих причин на призначений терен ще не прибув. К-р Грішний мав бій з червоними в п[ов.] 232 (с. Нивиці), про який нічого сказати не можу. Звіту до часу мойого виїзду не отримано. К-рі Чернява і Аркас з окр. 21 ще не вернули і звітів не отримано.

Я покликаний до обл. ос., знаходжусь в др. Скитана. Полагодивши належні справи, думаю через кілька днів вертати до штабу, який знаходиться в п[ов.] 242.

С[лава] У[країні!]

5.Х.44 /Вороний/

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 22, арк. 58. Оригінал. Рукопис.

---

* *Текст не має початку.*

№ 28
ЛИСТ КОМАНДИРОВІ УПА-ЗАХІД ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ТА ОПЕРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

4 листопада 1944 р.

Група "Буг" Постій, 4.11.1944 р.

К-р УПА-Захід

В залученні пересилаю:

Посмертну листу кандидатів до номінацій.

Посмертну листу до відзначень Христом Заслуги за працю.

Загальний звіт.

Відносно покійного італійця слід згадати:

В боях відзначувався відвагою. В рядах УПА-Захід працював через 7 місяців. При групі "Буг" обслуговував радіо, вислуховуючи авдиції в мовах італійській, французькій. Відносно його військового ступіня, з італійської армії мав ступінь "kapitano prima*". Покійний оповідав, що в них військові ступіні були: kapitano**, kapitano prima, maior***. Псевдо його в нас було "Неро". Про його ім'я й прізвище нам невідомо, але в цьому напрямі робимо заходи довідатись через людей, в яких покійний жив, та ближче його знають. По осягненні таких негайно вишлемо в гору.

/–/ Лютий
в. о. нач. штабу
в з. /Винар/

/–/ Чернець
в.о. к-ра ВО II
в з. /Лютий/

---

* Переклад з італійської kapitano prima – старший капітан.
** Переклад з італійської kapitano – капітан.
*** Переклад з італійської maior – майор.

Група “Буг”

ПОСМЕРТНА ЛИСТА
кандидатів до номінацій

Ч.п.	Псевдо	Дотеперішній ступінь чужих армій та в УПА	Функція в УПА	Внесок групи “Буг”	Згинув дня	
1.	Влодко – Нечипір	хорунжий, наказ КВШ ч. 8/44	реф. IV відділу групи “Буг”	сотник – майор вк.* наказ КВШ ч. 8/44 т. II	7.10.44 р.	
2.	Заливайко	без ступеня	тех. редактор Стр[ілецьких] Вістей	хорунжий	07.10.44 р.	
3.	Бойовий	ст. вістун польськ[ої] армії	жандармерист при групі “Буг”	хорунжий	07.10.44 р.	
4.	Чос	вістун, легіон ім. Є. Коновальця	чотовий	хорунжий	9.10.44 р.	
5.	Ґонта	к-р АБ при обл. осередку	чотовий	хорунжий	07.08.44 р.	
6.	Зимовий		підреф. IV відділу групи “Буг”	хорунжий	07.08.44 р.	згинув в дорозі до групи “Буг”
7.	Скала	нім. Вермахт, ґофрайтер	к-р відділу “Пролом”	хорунжий	20.10.44 р.	
8.	Беркут	нім. Вермахт, унтерофіцер	к-р відділу “Крилачі”	хорунжий	22.10.44 р.	

* *Імовірно, слід читати:* вказує

9.	Вовк	бул. укр. поліції	к-р відділу "Пролом" від 22.10.44 р.	хорунжий	27.10.44 р.	
10.	Юзь	ройовий в СС дивізії*	в тех. рад[ієвому] звені при групі "Буг"	ст. булавний	07.10.44 р.	
11.	Брат	вістун польськ[ої] армії	жандармерист при групі "Буг"	ст.булавний	07.10.44 р.	
12.	Грімкий	–"–	–"–	ст. булавний	07.10.44 р.	
13.	Орел	–"–	–"–	ст. булавний	07.10.44 р.	
14.	Кривоніс	–"–	–"–	ст. булавний	07.10.44 р.	
15.	Струя		к-р АБ при обл. осередку пропа-ганди	ст. булавний	07.08.44 р.	
16.	Івасюк		політ. виховник відд. "Вовки"	ст. булавний	07.10.44 р.	
17.	Павук		радіотехнік	булавний	07.10.44 р.	
18.	Неро	капітан пріма, італій-ська армія	при групі "Буг"	ступінь як рішить КВШ		капітан пріма – ст. сотник

П[остій], 4 листопада 1944 р.

/–/ Лютий
в. о. нач. штабу
в з. /Винар/

/–/ Чернець
в.о. к-ра ВО II
в з. /Лютий/

* *У тексті:* Дивізії

Додаток

Група "Буг" Постій, 4.11.44 р.

ПОСМЕРТНА ЛИСТА
кандидатів до відзначень Хрестом заслуги
за працю поляглих на Полі Слави

ч. п.	Псевдо	Виконувана функція в УПА	Як і чим відзначився	До відзначення подає
1.	хор. Нечипір	Нач. IV відділу групи "Буг"	В році 1943 в рядах УНСу відділ Трембіта повнить функцію бунчужного. На цьому посту зі сот. Бродичем* приходить на нашу ВО II [у] 1944. Тут своїм фаховим знанням і орг. здібностями звернув зараз на себе увагу в к-ді ВО II і він стає правою рукою к-ра Ореста перших відділів на північному відтинку. В протипольських акціях входив в склад к-ди куріня як другий заступник сл. п. к-ра Галайди. При комплєтуванні штабу групи "Буг" назначено його нач. IV відділу. Вибір його показавсь влучним, бо на цьому посту він вив'язувався дуже добре, видав інструкцію для бунчужних і цілий ряд зразків звітувань.	К-да групи "Буг"

/–/ Лютий
в. о. нач. штабу
в з. /Винар/

/–/ Чернець
в.о. к-ра ВО II
в з. /Лютий/

---

* *Повинно бути:* Бродягою

Додаток

"Буг" Постій, 4.11.44 р.

К-р УПА-Захід

В дні 7.10.44 р. в трагічному випадку смерті к-ра Нечипора в сов. руки попали слідуючі матеріяли:

1. Копії наказів ("Замок") ч. 6 і 7.
2. Наші накази (копії) ч. 11 і 12.
3. Текст присяги (первісний).
4. Інструкції для бунчужних (видання "Буг").
5. Звіти курінних Шугая і Вартового.
6. Анкетні листки цих куренів старшинські і підстаршинські (крім від. Іванка) (правдиві прізвища шифровані).
7. Звіт з підстаршинської школи.
8. "Стрілецькі Вісті".
9. Розвідочні звіти з 22 окр[уги].
10. Спис підстаршин зі школи Гориня (шифровані).
11. Кромі цього втратили ми цього дня свій радіоприймач враз з його обслугою і радіотехніком.

Разом з командиром Нечипором впало 13 людей з почоту штабу, вирятувався заледви один італієць "Неро".

Тут слід згадати, що ще в час переходу сов. фронту впало 26 печаток округлих, які щойно держали ми в скритку, які щойно в порозумінні зо своїми зверхниками хотіли ми поділити між свої відділи. Печатки ці мали вигляд слідуючий: округлі, нормальної величини, посередині тризуб, навкола напис "Українська Повстанча Армія", на кождій із них був нумер 1НО, кромі цього поодинокі печатки мали нумери починаючи від числа 75-101. Цих печаток ми ще не вживали.

Звітів наразі не висилаємо з причини утруднення зв'язків, таких ми ще не одержали з низів. Замість докладних звітів подаємо фактичний стан відділів на сьогоднішній день:

1. Кур[інь] Галайда (Євшан). Належали до нього слідуючі відділи: Галайда I (Перемога), Галайда II (Куліш), Крилачі (Беркут), Кочовики (Недолугий).

По великому бої в карівських лісах, про який до сьогодні не маємо докладних звітів, ро[з]порошені відділи Євшана з початком місяця жовтня об'єднались знова на терені 25 округи, де стаціонували більше чим місяць, бездільно реорганізуючись і поповнюючись. З облав в відкритому терені в околицях Губинка вийшли всеціло і були змушені машерувати в лісисті терени окру-

ги 24, де при першій маленькій сутичці розпорошились і зараз збираються. Як доходять до нас слухи, в сутичці цій згинув к-р Беркут і чот. Сивий. К-р Євшан і Куліш правдоподібно живуть, а де не знаємо.

2. Курінь Залізняка. Приділено до нього було відділи Месники, Перебийніс і Пролом. Властиво кур. Залізьняк досьогодня не обійняв к-ди над доданими йому відділами та не перейшов на призначений йому відтинок тактичний, мабуть з оправданих причин. Хвилево призначений кур[інний] в заступстві Залізняка невив'язався цілковито зі своїх завдань і допустив до цього, що перебуваючі відділи на терені округи 23 в час акції розпорошилися. До них зачислюються: боєспосібний відділ Комарі (Монета), реорганізуючийся відділ "Ведмідь" (був[ший] Громовий, теперішній Грішний), новоповсталі та непередані ще до к-ди "Буг" (Побратима і Черемоша) і більшість кущевих чот, яких перед останніми облавами начислювано 43.

Цей самий оргмоб Богдан не зумів відповідно покермувати двома відділами "Перебийніс" і "Пролом", які, маневруючи, шукали за кур[інним] Залізняком, які на час ворожої акції найшлись на терені округи 23, тоже в обличчі наступаючої зими стали морально розкладатись. По приїзді нашому з округи 21, зорієнтувавшись в ситуації, відібрали ми команду кур[інному] Богданові та хвилево до приходу кур[інного] Залізняка настановили к-ра Летуна. К-р Летун на чолі тих 2 відділів мав уже один більший бій, з якого вийшов середньо. Хоча большевики розпорошили цей відділ, одначе вони протягом 2 днів зібрались в 70% і дальше діють в терені 23.

3. Кур[інь] Шугая: Як доходять до нас слухи мав би бути цілий. Мав кілька сутичок з ворогами. Діє дальше на терені Округи 22.

4. Кур[інь] Вартового. Останньо курінь Вартового мав дві сотні повних. Під його охороною була підст. школа. Мав декілька сутичок з ворогами, які випали вдачно. Діє дальше на терені окр. 22 як доходять до нас слухи останньо сам кур. Карий впав в руки більшовиків, відвідуючи свою жінку. Курінь провадить Ткаченко. На цей терен виїхав к-р Вороний який поладнає там цілість справ.

Персональні справи

По смерті сл. п. к-ра Нечипора в дні 23.10.44 відбуто відправу штабу в присутності всіх позісталих членів, на якій поладнано слідуючі персональні пересунення. І так, на місце к-ра Нечипора (нач[альник] IV відділу) назначено к-ра Аркаса, а на місце к-ра

Аркаса нач. II відділу назначено к-ра Лисая, який досі не перебрав свойого відділу, бо поїхав на провірку терену 24.

К-да групи "Башта" перейшла до нас тільки в особі к-ра Хмари і 2 відділів. К-р Хмара займає в нас пост інспектора групи "Буг" і рівночасно з рамені "Буг" веде розвідку в "Башті" та обсервує життя в ній.

На пропозицію к-ра Хмари такт[ичним] курінним над відділами "Башти" Грізного і Глухого і новим відділом Сакри з повіту 212 назначено к-ра Града, який дістав доручення зманеврувати з повіту 214 на чолі відділу Грізного до повіту 212, забрати там відділи Глухого і Сакри та діяти на терені такт[ичного] відтинка № 5.

Що до цього часу к-рі Хмара і Град до цього часу* зробили невідомо.

На підставі наказу "Замок" ч. 8/44 к-р Яструб віддав нам дотепер лікаря Ікара і політвиховника Сурмача.

Організаційні справи

Округа 21. По розпорошенні сотень к[уре]ня Львів т. є. Чорногори і Дира залишилась одна тільки чота Ґонтара, яка зараз є при пров. Дорошові. Відділ к-ра Лева по приході совітів взріс до куріня і складався з 3 сотень т[о] є Дністер, Лев і Петренко. Разом начислювали 600 чоловік. Цілістю командував к-р Дністер (старшина СС д[ивізії] "Г[аличина]"). Курінь цей проіснував близько місяць часу в більшовицькій дійсності, який мав дуже багато виграних з більшовиками задаючи страти більшовикам до 1500 бійців-червоноарм[ійців]. Однак з цієї причини що відділи ці повставали під посереднім приводом та без зв'язку з нашими військовими чинниками, ці всі відділи розпорошились, бо для теренового проводу догідним було, щоб вони стаціонували близько повітового осередка в малих лісках, хоча к-р Дністер обстоював зміну постою до великих янівських лісів, передбачуючи нещастя відділів в малих лісках. В час тих повальних більшовицьких акцій згинув кур. лікар Юрій Липа, а к-р Дністер зістав ранений. Втрати в людях були невеликі, але відділи розпорошились, втрачуючи більшість збруї.

По цих навальних акціях к-р Сакра почав організувати новий відділ і зі станом 70 людей, не маючи зв'язку з вижчими чинниками, долучив до к-ра Хмари.

На терені округи 21 зараз майже нігде не діють кущеві чоти, бо всі в часі акцій більшовицьких розпорошені. Щоб там хоча сяк

* *Так у тексті.*

так наладнати справи назначено там тактичним курінним к-ра Града і підпорядковано йому відділи Глухого, Грізного і Сакри. Кромі цього назначено нового сотенного із кур. Дністра Яра, який монтує відділ з розпорошеного вояцтва кур[еня] Льви. Також для посилення військової справи на терені окр. 21 перекинено там к-ра Громового. Щоб ще більш посилити роботу на терені округи 21 вислано туди 10 упістів з "Трембіти" під командою Байди з відділу "Пролом", яким доручено зорганізувати та очолити новий відділ.

На терені округи 21 назначено оргмоба друга Савича, а його заступником Шрама і окр. розвідчика Кармелюка. Окружна екзекутива вже зараз не буде мала причини нарікати, що немає командного складу.

Окр. 22. Всі звіти з терену та про діяльність відділів оргмоб Ненаситець вислав, та вони нажаль попали в сов. руки в часі трагічної смерті к-ра Нечипора. Тому про цю округу нам трудно дещо написати, а там вислались мо кур'єрів і виїхав сам к-р Вороний.

Окр. 23. Зараз на цій окрузі діє два відділи під командуванням старшого сотенного Летуна. А саме: відділ Перебийніс і Пролом з новим сотенним Черемошом, бо сот. Скала і його заст. Вовк згинули. Кромі цього, на тому терені збираються розпорошені частини куріня Євшана. І тут кущеві чоти майже нігде не є скошаровані і не стаціонують в лісі. Залежно від обставин теренових деякі кущі заховались цілі, але в більшості випад[ків] стаціонують по селах і не проявляють жодної діяльності. Зв'язки тут місцями дуже шванкують. Де не де натомість справно діють. Насичення терену більшовиками на схід від Буга щораз менше.

Окр. 24. На цьому терені немає жадного відділу, кромі Месників, які крутяться десь в повіті 243 і непроявляють жадної діяльності по причині великого насичення большевиків. Останньо курінь Галайда змушений боєм під Губинком зманеврував на округу 24, де зістав розпорошений. На цьому терені кущеві чоти не вспіли ще себе проявити, бо в той час, коли були в стадії організування, наспіли акції, в часі яких їх розпорошено і вони зараз неістнують. Це одинока округа, де дуже тяжко порушатися в терені та дещо робити, бо цілий полігон та села на схід від полігону аж по Буг пересичені військовими більшовицькими частинами, яких тут саме переформовують, поповнюють та школять. Частини ці беруть також участь в акції проти нас. Окружної екзекутиви незнати де шукати. Останньо самого Гордія вдалось нам відшукати, але він заховався в такий клаптик свойого терену, звідтам він ніяк не може діяти. Оргмоб Чайчук в бої в карівських

лісах був ранений. Лікувався на терені округи 25, а по вилікуванні рушив в рейд з к-ром Євшаном, не залишаючи за собою зв'язку. Недіяльність окружної екзекутиви оправдана великим насиченням військових частин.

Окр. 25. Ми[мо] сприятливих умовин, які тут ще і зараз істнують, округа не проявляє жадної діяльності. З того часу коли я Женові дав повновласть командувати відділом Вовки (Ягода), не одержав до сьогодні ні одного звіту з роботи цього відділу, хоча зачуваю, що відділ цей дещо робить. До сьогодні з цієї округи друг Жен не передав ні одного найменшого відділу, а противно причинився до того, що відділ Тигри зараз не існує. Бо Жен саме з невідомих мені причин проти моїх заряджень відділ Тигри прилучив до якогось куріня ним створеного Юрченка і висилав їх через Волинь на Полісся на перевишкіл і, як говорить назначений ним сотенний Недоля, по перевишколі на Полісю курінь це[й] мав по наказам друга Жена прийти через Підляшшя на округу 25.

Великий цей план друга Жена розбився о [за]здалегідь приготовану більшовицьку засідку на Бузі. Ця справа наразі в слідстві. Богато про неї говорять тут люди. Ми збираємо тут про неї слідство. Зараз находжусь на терені округи 25 і зачинаю з кожним днем щораз більше довідуватись про історийки друга Жена та Юрченка.

Слава Україні!

/Лютий/
в. о. нач. штабу

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 14, арк. 31-38. Оригінал. Рукопис.

№ 29
ЗВІТ ПРО ОПЕРАТИВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ВЕРЕСЕНЬ – 19 ЖОВТНЯ 1944 р.

15 грудня 1944 р.

"Буг" 15 грудня 1944 р.

ЗВІТ ОПЕРАТИВНИЙ
(за час місяців вересень по 19 жовтня 1944 р., то є по день смерті к-ра відділу "Пролом" Скали)

Підвідділ "Пролом"

Ще в місяці серпні 1944 р., коли стали актуальними тактичні курені, підвідділ "Пролом" зістав приділений до куреня к-ра Залізняка, якому приділено тактичний відтинок ч. 1 до операцій. Однак наказ цей к-р Скала одержав вже в тому часі, коли на тактичному відтинкові ч. 1 так багато закватерувало більшовицьких частин, що годі було долучити до к-ра Залізняка, який в той час кватерував на терені повіту 243, а підвідділ Пролом стаціонував в полуднево-західній частині повіту 242.

З початку місяця вересня 1944 р., коли к-рові Залізнякові наказано з цілим куренем перейти на тактичний відтинок ч. 3, то наказ цей дійшов тільки до к-ра Скали, котрий висилав на захід до к-ра Залізняка кілька спецкур'єрів. Однак ні один з них не дійшов до призначеного місьця, а пропали в терені без вістей. І коли з підвідділом щораз тяжче приходилось порушуватись в терені повіту 242 та нав'язання зв'язку з безпосереднім зверхником ставало неможливим, к-р Скала рішив самостійно перейти на тактичний відтинок ч. 3. Рішення своє к-р Скала зреалізував і разом з підвідділом Перебийніс дня 20 вересня 1944 р. опинився на терені тактичного відтинка ч. 3.

Від дня 21 вересня до дня 7 жовтня 1944 р. підвідділ маневрував по терені тактичного відтинка ч. 3, посвячуючи час на реорганізацію, поповнення, вивінування та вишкіл підвідділу і в тому часі підвідділ не мав жадних сутичок з ворогом.

[...] лісі разом із підвідділом Перебийніс, кущевою чотою та рай. боївкою в полуднево-східній частині сокільських лісів між селами Соколя а Волиця Деревлянська. Вночі біля 1-ої години після розвідчих даних стверджено, що цілий сокільський ліс окружений 3-тисячною масою більшовиків. Значить готується в ширшому масштабі облава на ліс. Вдосвіта підвідділи скупчились

та заняли позиції кругової оборони. Підвідділ Пролом головні свої сили розмістив з півдня, а підвідділ Перебийніс з півночі. Кущева чота та рай. боївка були резервою. Біля год. 8-ої більшовики почали густою лавою сунути до лісу найперше з полудневої та східної сторін та густо стріляти по лісі. Стрілецтво мовчало, бо був наказ ворога підпускати чимближче. Наказ був правильний, бо ґураґанний вогонь з віддалі з 20 м по ворогові заломив його наступаючі сили і ворог був змушений цофнутись назад на скрай лісу.

В дві години пізнійше почали наступати більшовики з півночі та заходу тихцем незамітно. Однак справне око нашого вояка замітило його і тут також ґураґанний з 20 м змусив ворога відступити. По так сильних наших ударах ворог, припускаючи, що тут мається до діла принайменше з одним полком, перестав наступати та чекав підсилення. І дійсно підсилення таке підійшло біля години 12-ої і свіжий наступ більшовиків підготовив двогодинний барабанний артилєрійський вогонь. І навіть по так довгій артилєрійській підготовці ворог не відважився безпосередньо висилати піхоту до наступу, а попереду неї вислав 3 танкетки, які їхали лініями з полудново-східнього напрямку. Спроба знищити танкетки булавкою* не вдалася. Стрілець, що мав доручення знищити танкетку, не підійшовши ще на відповідну віддаль, згинув. Однак наступ танкеток здержав вогонь гранатометній, що цільно падав перед самими танкетками. Танкетки були змушені завертати і чимскорше втікати. Тоді червоноармійці, гнані силою своїх старшин, пішли до другого наступу, але вже рівночасно зі всіх сторін. Цей наступ відбито з втратами для ворога. Більшовики цофнулись і заняли становища оборонні.

Біля год. 15-ої прилетіло декілька літаків, стали обстрілювати позиції підвідділів з кулеметів, а навіть один з них кинув кілька бомб, але вояцтву не пошкодив. Після цього більшовики підступили [...] до наступу, але тоді вже сутеніло. К-р підвідділу Перебийніс підірвавши вояцтво своєю бравурною поставою з гучним окликом "Слава". Розохочене вояцтво рушило вперед до протинаступу. Протинаступ вповні вдався. Ворожий перстень проломано і підвідділ Перебийніс а за ним підвідділ Пролом почали відв'язуватись від ворога, прямуючи в східньому напрямку. Переходячи гостинець Полонична–Грабова, підвідділи наткнулись на більшовицькі застави, з якими зведено короткий бій,

---

** Імовірно, мова йде про використання німецького кумулятивного протитанкового ручного гранатомета.*

розпорошивши їх подались дальше в напрямку південно-східнім під Адами, не натрапляючи вже нігде на ворога.

Дня 9 і 10 жовтня 1944 р. підвідділи маневрували в південно-східніх лісках від села Адами.

Дня 11 жовтня 1944 р. підвідділи вернули на побоєвище для ствердження скількості власних втрат. Стверджено, що підвідділ Перебийніс втратив 3 вбитими, а 4 раненими. Підвідділ Пролом мав втрати вбитими 6, а 3 раненими (один з них згорів в Соколі на другий день).

Втрати ворога: около 300 вбитими (між ними 1 полковник і 16 підстаршин і богато ранених).

Цього ж дня оба підвідділи розлучились. Підвідділ Перебийніс пішов в північному напрямку, щоби долучити до свойого к-ра Залізняка, а підвідділ Пролом залишився на якийсь час в сокільських лісах.

Дня 12 жовтня 1944 р. Виграний бій з більшовиками повинен був піднести моральний стан підвідділу Пролом та духово його більше зціпити. Однак сталося інакше. Надходяча зима та нужденний матеріяльний стан підвідділу всетаки взновили старі непорозуміння у відділі і к-р Скала, щоб раз на все поправити моральний стан підвідділу, рішив піти на уступки старим упістам з карпатської "Трембіти" і 10 їх на чолі з бунчужним Байдою звільнив з відділу із застереженням, що рішаючий голос в тій справі забере ВО II. Кромі цієї групки без дозволу к-ра Скали інші трембітярі на чолі з політвиховником Верховинцем [...] прямуючи в свої терени на південь. Такщо по всіх повижчих випадках стан підвідділу виносив тільки 125 чоловік. Тому що терен незаспокоював матеріяльних потреб підвідділу та по трагічнім випадку к-ра Нечипора, який к-рові Скалі кинув здогад, що ціла к[оман]да "Буг" згинула та не маючи жадних інструкцій та наказів к-р Скала рішив поновно долучити до підвідділу Перебийніс і разом з ним підпорядкуватись к-рові Євшанові, бо призначеного йому безпосереднього зверхника к-ра Залізняка не знав де шукати. Реалізуючи свою постанову к-р Скала рушив зі своїм підвідділом дня 13 жовтня 1944 р.

Дня 14 до 18 жовтня 1944 р., шукаючи за к-ром Летуном, к-р Скала використав на хоч частинне поповнення відділу та вишколювання.

Дня 19 жовтня 1944 р. по одержанню штафетки наказу від к-ра Ореста негайно завернути з дороги і чимскорше вернути назад в сокільські ліси, к-р Скала в вечірних годинах вирушає з підвідділом в наказане місце. Про підпорядкованість та карність к-ра Скали свідчить той факт, що той залишив невисуше-

не ще білля в поблизькому селі і машерував в наказане місце, щоб остаточно получитись вже з ВО ІІ, та одержати найновійші інструкції.

Дорога була далека, на додаток чого вже у віддалі 5 км від призначеного місця захопив підвідділ у відкритому терені день і дня 20 жовтня 1944 р. підвідділ найшов на більшовицьку засідку, внаслідок якої згинув сам к-р Скала, санітарка підвідділу, інтендант та ще один стрілець і один ранений. Спанікований підвідділ розпорошився, частина його в числі 20 людей із двома чотовими прибула таки в означене місце, а решта в числі около 80 люда під командою Вовка, покійного заступника к-ра Скали, не відважилась машерувати дальше, бо розвідка донесла, що по дорозі є більше ворожих засідок.

Дня 21 і 22 жовтня 1944 р. к-р Орест чекав на решту людей на чолі з к-ром Вовком, а, не діждавшись, вислав цю групку 20 людей з двома чотовими на окр. 22, щоб та долучила до куреня Романовичі, обіцюючи, що решта підвідділу з к-ром Вовком долучить також до Романовичів. Підвідділ становити буде 3 сотню.

Тим часом к-р Вовк помандрував на північ і дня 23 жовтня 1944 р. долучив до підвідділу Перебийніс і в порозумінні зо старшиною тила, другом Павуром, створено півкурінь під командою к-ра Летуна, в склад якого увійшли такі підвідділи: Перебийніс, Пролом та рештки підвідділу розпорошеного к-ра Черемоша.

Підвідділ Перебийніс

Дня 3 вересня 1944 р. к-р Лис дістав наказ – приділення до куреня Галайда. Тому готовився до вимаршу на захід на тактичний відтинок ч. 1, де мав находитися к-р Євшан з відділом. К-р Орест, що приїхав до підвідділу давати останні інструкції перед вимаршом заскочений пов[а]жною, а наглою хворобою к-ра Лиса. А тому, що все було готове до маршу, зв'язківці чекали на всіх пунктах, к-р Орест назначив к-ром підвідділу заст. к-ра Лиса, друга Летуна і дав наказ таки підвідділові машерувати в наказане місце.

Дня 5 вересня 1944 р. по нічному марші без перешкод підвідділ опинився на такт[ичному] відтинку ч. 1.

Від дня 6 до 16 вересня 1944 р. к-р Летун, шукаючи зв'язку до свойого новоприділеного зверхника к-ра Євшана, маневруючи, поміж досить густими ворожими силами, дошколював підвідділ та не мав поважніших сутичок з ворогом.

Дня 17 вересня 1944 р., не знайшовши к-ра Євшана на такт[ичному] відтинку ч. 1 та ствердивши, що дальше перебування на такт[ичному] відтинкові ч. 1 буде неможливе супроти щораз більш напливаючих фронтових частин, к-р Летун по підготовці

вирушає з підвідділом (разом з підвідділом Пролом) в східньому напрямку і по тринічному марші без перешкод дня 20 вересня 1944 р. опинився на терені такт[ичного] відтинка ч. 3.

Від дня 21 вересня до 7 жовтня 1944 р. підвідділ маневрував по терені такт[ичного] відтинка ч. 3, посвячуючи час на реорганізацію, поповнення, вивіновування та вишкіл підвідділу і в тому часі підвідділ не мав жадних сутичок з ворогом.

Дня 8 жовтня 1944 р. підвідділ стояв в сокільському лісі разом із підвідділом Перебийніс*, кущовою чотою та рай. боївкою, де відбувся великий бій з більшовиками. Опис бою і історію підвідділу до дня 11 жовтня 1944 р. підвідділ переживав разом з підвідділом Пролом, який є описаний під відступом "Пролом", сторона 1 і 2.

Дня 11 жовтня 1944 по розлуці з підвідділом Пролом, к-р Летун, довідавшись, що його безпосередній звехник к-р Євшан знаходиться на терені окр. 25, вирушив в напрямку північному, щоб таки долучити до к-ра Євшана.

До дня 23 жовтня 1944 без замітніших сутичок маневрував таки по терені тактичного відтинку ч. 3, то в порозумінні зо старшиною тила другом Павуром к-р підвідділу Летун очолив курінь, в склад якого ввійшли підвідділи: Перебийніс, Пролом та решта розпорошеного підвідділу к-ра Черемоша.

Новозорганізований підв. к-ра Черемоша

З кінцем місяця вересня 1944 р. оргмоб округи 23 Богдан змобілізував декілька нових відділів, а між ними один відділ в числі 163 чоловік та очолив його к-ром Черемошом. К-р Черемош ще не вспів належно організувати відділ, ще були деякі браки в людях, виряді і зброї, а вже дня 23 вересня 1944 р. наспіли облави більшовицькі в теренах, де стаціонував підвідділ. І він був змушений прийняти бій з більшовиками.

В Радехівщині біля села Трійці стаціонували такі підвідділи: Ведмеді (тепер к-р Грішний, а раньше к-р Громовий), новозорганізований підвідділ ще без назви к-ра Черемоша та самооборонний кущ. Навала облав більшовицьких засягнула також і Радехівщину, в лісі біля села Трійця стаціонували згадані повижчі підвідділи...**

The Peter J. Potichnyj Colection on Insurgency and Counter-Insurgency in

---

* *Так у тексті. Повинно бути:* Пролом

** *Документ без закінчення.*

Ukraine, University of Toronto. Копія.

№ 30
ЗВІТ ПРО ОПЕРАТИВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ВЕРЕСЕНЬ – ЛИСТОПАД 1944 р.

15 грудня 1944 р.

"Буг" Постій, 15 грудня 1944 р.

ЗВІТ ОПЕРАТИВНИЙ
(за вересень, жовтень, листопад)

Підвідділ Комарі

Дня 20 вересня 1944 р. підвідділ стояв в лісі біля села Киї. В полудневих годинах повідомлено його, що дві фірі їде до села Тишиця. К-р підвідділу Гордієнко, довідавшись про це, що ті більшовики їдуть в цілях розвідчих, вислав чоту на засідку. Засідка вдалась. Вбито 3 більшовиків, між ними один старшина, решта розбіглись. Втрат власних не було.

Дня 24 вересня 1944 р. підвідділ стояв в лісі, на який більшовики робили облаву, так що підвідділ був змушений прийняти бій з більшовиками. Бій був короткий, бо к-рові Гордієнкові вдалось серед білого дня прорвати перстень ворожий і вицофатися на захід ріки Буга. Ворожі втрати 12 вбитими, ранених невідомо. Втрати власні: 4 вбитими і кілька легко ранених.

Дня 25 вересня 1944 р. підвідділ повернув з-за Буга і закватерував в лісі під присілком Бабичі. В ранніх годинах розвідка донесла, що заповідається на облаву на ці ліси, де стояв підвідділ. К-р Гордієнко, взявши з собою чотового Коваля та ще 2 стрільців, пішов на особисту розвідку, щоб переконатись, чи дійсно більшовики вже є на скраю ліса. В той саме час більшовики пішли в наступ на підвідділ, так що к-р Гордієнко не мав можності дійти до підвідділу. Вислід бою був фатальний. Правда, що підвідділ мав малі втрати, але цілий підвідділ розлетівся. К-р Гордієнко довідався з приватних жерел, що оціліла ще частина підвідділу подалась в західньому напрямку, почав її наздоганяти. Однак аж в селі Сілець Белзький ствердив він, що туди переходили лише поодинчі групки стрілецтва, однак більша спільна група не переходила. Тому к-р Гордієнко став безрадним, в який спосіб збирати своє військо і тому подався на терен окр. 25, де і зараз перебуває.

Підвідділ Ведмеді

Дня 20 вересня 1944 р. новий к-р підвідділу Ведмеді Грішний остаточно мав вже повний склад підвідділу і здавалось, що підвідділ вже знова відновить свою діяльність після нещасного розпорошення при переході фронту. Однак надії, покладані на к-ра Грішного, не справдились, бо найбільше він сам причинився до цього, що підвідділ при першому бою з більшовиками дня 23 вересня 1944 р. розпорошився. Це наступило в лісі біля села Трійця. Опис цього бою гляди у відступі: Новозорганізований підвідділ к-ра Черемоша.

Підвідділ Тигри

На наказ ВШВО ІІ к-р Голуб почав збирати розпущене ним непотрібно і самовільно вояцтво. Це збирання тривало від переходу фронту аж по кінець місяця серпня 1944 р. і ще таки підвідділ не був в цілості зібраний. І так дві і пів чоти мав к-р Голуб біля себе і з ними стаціонував на окр. 25, а неповна чота під к[оман]дою чотового Вихора була за Бугом на терені окр. 23. К-р Голуб, довідавшись, що новостворений курінь Юрченка відходить на схід за Буг, дня 1 вересня 1944 р. о год. 22 долучив до к-ра Юрченка та разом з ним став переходити Буг. Переправившись через ріку Буг, коли к-р Голуб зобачив, що за машеруючими відділами є більшовицька погоня, взяв 20 стрільців та разом з ними здезертирував, вицофуючись з ними на терен окр. 25. Опис переходу Буга і бій з більшовиками гляди під відступом новозорганізований курінь Юрченка.

Новозорганізований відділ Юрченка

В другій половині місяця серпня 1944 р. оргмоб окр. 25 зорганізував два підвідділи, один під командою к-ра Брили, другий під к[оманд]ою к-ра Романа.

Дня 30 серпня 1944 р. провідник Жен наказав оргмобові Юрченкові очолити ці два відділи і машерувати на терени волинські.

Дня 31 серпня 1944 р. к-р Юрченко з підвідділами вирушив під ріку Буг. Історію цього куреня залучую в оригінальному звіті к-ра Макаренка (Юрченка) з дня 13 вересня 1944 р.

Відділ Романовичі

З початку місяця серпня к-р Вороний зробив такі персональні зміни на окр. 22: оргмоба Карого назначив к-ром відділу і наказав йому негайно організувати відділ, а на його місце окружним

оргмобом назначив к-ра Ненаситця.

Місяці серпень і вересень к-р Карий (Вартовий) організував, вивінував та школив свій відділ, не маючи замітніиших сутичок з ворогом. В половині місяця вересня відділ Романовичі мав вже два підвідділи. І з того часу зачислено його до боєвих відділів та призначено йому терен операції окр. 22.

Дня 24 вересня 1944 р. змушений великими облавами більшовиків, які в той час були на окр. 22, зманеврував на терен окр. 23 і закватерував на Вовчих Ямах, в сокільських лісах. На північний захід від його місця постою стаціонував новоорганізуючий відділ Побратима. Цього дня о год. 7 рано розвідка донесла, що більшовики роблять облаву на сокільські ліса, а їхні стежі наближуються до місця постою відділу Романовичі. Тоді к-р Вартовий дав наказ остре поготівля і вислав стежу провірити терен і силу ворога. Стежі пішли до села Грабова і Мазярня. В тому часі відділ Побратима, що находився 8 км від місця постою відділу Романовичі, вже мав бій з більшовиками.

[...] із відділу Побратима) к-р Вартовий хотів піти з поміччю йому, вислано стежу в силі одного роя на чолі з чотовим Степом. Стежа ця віддалилась ледве 1 км від місця постою, де завважили її 3 більшовицьких кіннотчиків і віддали кілька стрілів, де був ранений чотовий Степ. А тому, що чотовий Степ просився, щоби його не залишено на полі бою, стежа забрала раненого і вернула до табору. Чотовий Степ по 15 хвилинах помер. Його похоронено на кладбищі в селі. В міжчасі розвідка донесла, що більшовики посуваються зо східнього напрямку на сокільські ліса. Тому к-р Вартовий* рішив не йти вже з поміччю Побратимові, а пильнувати себе. Держав цілий день боєве поготівля, а вечором змінив місце постою та перейшов без перешкод на полудневий схід в боложинівські ліса.

Від 25–29 вересня 1944 р. відділ Романовичі, маневруючи в південному напрямку, школився і не мав жадних сутичок з ворогом.

Дня 30 вересня 1944 р. відділ стояв в лісі під селом Трудовач. Розвідка донесла, що заноситься на облаву, та що під'їжджають танки. Заряджено трівогу, відділ відмашерував на край ліса, де зайняв становища. Вислано стежі, які, повернувши, донесли, що в селі Трудовач є около 30 більшовиків. Вислано гінця до недалеко знаходячого відділу Дружинники, то вернув о год. 13 з вісткою, що дорога до відділу Дружинників вільна та що біля постою Дружинників спокійно. Потому відділ відмашерував та злучився з відділом Дружинників, де заняв становища на лівому

крилі. По 30 хвилинах по відході відділу Дружинники, наскочили на місце постою більшовики в силі 250 чоловік. Вив'язався бій, що тривав около 3 годин. У висліді бою втрачено одного вбитого та одного раненого. Втрати більшовиків около 35 людей вбитими і раненими. О год. 15.45 відступлено планово та долучено знова до відділу Дружинники, що стаціонував на захід від місця бою. Там Романовичі заняли знова ліве крило. О год. 17.30 налізли на ліве крило більшовики в силі 1 сотні. Бій тривав до год. 20.30. Наші втрати: один вбитий і 2 ранених. Втрати ворога, як подала місцева розвідка, около 40 вбитими і раненими. Здобуто 4 фінки, 500 штук набоїв. Більшовики окопались і залишились в лісі на ніч. О год. 21 всі відділи пляново відв'язались та без жадних втрат змінили місце постою в ліс біля села Тростянець.

Від 1 жовтня 1944 р. до 23 жовтня 1944 р. відділ цілий час маневрував у пеняцьких лісах, де не мав жадних сутичок з ворогом, а в вільних хвилинах від маршу школився. В тому часі, то є 14 жовтня 1944 р., к-р Вартовий захворів та поїхав додому. В часі облав попав живий в більшовицькі руки. Дня 20 жовтня команду над відділом перебрав к-р ст. бул. Стир (Ткаченко), по наказу к-ра Ненаситця.

The Peter J. Potichnyj Colection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine, University of Toronto. Копія.

№ 31
ЗВІТ ПРО БОЇ ВІД 1 ЖОВТНЯ 1944 р. ДО 15 БЕРЕЗНЯ 1945 р.

5 квітня 1945 р.

УПА-Зах[ід] Постій, дня 5.4.45
"Буг"

НЕПОВНИЙ ЗВІТ
за час 1.10.44–15.3.45

На переломі 1944/45 р. в Золочівщині проходили великі облави. В боях з червоними згинув к[урінн]ий ст. бул. Ткаченко, один ч[отов]ий і понад 10 повстанців. Відділ Опоки розпорошився, внедовзі має бути стягнений. Ворог в загальному мав до 190 вбитими і стількиж раненими, між ними один майор і ще кількох старшин.

В першій половині жовтня [19]44 був бій двох відділів к[урін-н]ого Летуна між с. Соколь – кам'янецькі ліси. Втрати ворога около 300 вбитими і раненими.

27.10.44 в бою під с. Андріївка (Сокаль) ворог втратив около 100 вбитими і раненими. Власні втрати відділів Летуна в обох останніх боях 15 вбитими, в тому с[отенн]ий Фіфак (по с[отен-н]ому Скалі). К[урінн]ий Летун ранений.

По ряді боїв в Равщині і Мостищині в жовтні 1944 курінь Галайда к[урінн]ого Євшана вийшов в околиці с. Яструбичі (Сокаль), де дня 27.10.44 в боях з большевиками хор. Євшан згинув.

В нападі на с. Розджалів (Сокаль) дня 14.12.44 згинули хор. Шалений, с[отенн]ий Черемош, ч[отов]ий Сирота, на с. Переволочна (Золочів) ст. бул. Антон, на с. Романів (Бібрка) к-р Зараза.

Унешкідливлено польсько-НКВД-івське кубло с. Стінка (Золочів), упорядковано комунізуюче с. Чехи, ліквідовано панцирку, де згинуло 22 большевиків.

В днях між 20.11 а 10.12 в бою Холодноярців в с. Дев'ятники (Бібрка) ворог мав кількадесять вбитими і раненими.

8.1.45 в с. Колодруби (Бібрка) відділ Дира звільнив 60 мужчин українців, арештованих в тому селі.

9.1.45 цей же відділ звів бій з червоними в силі 1600 під с. Горожанна (Комарно). Ворог впровадив до бою 3 танкетки і 4 літаки. Знищено одну танкетку і дві панцирні автомашини (бунчужний Пушкар–Кум) та вбито і поранено около 100 большевиків. Власні втрати 30 вбитими і раненими. Між ворожими вбитими є

герой СССР, один майор, капітан і кількох лейтенантів.

Курінь Галайда, відділ Перемоги.
За 2 1/2 місяця (1.1–15.3.45)

Відділ перевів такі акції: ліквідація стрибків в с. Вілька Мазовецька, де згинуло 12 стрибків. У нас 1 вбитий і 2 ранені.

Ліквідація стрибків в с. Двірці, 7 стрибків вбитих.

Дня 11.2.45 втекли 2 зловлені стрибки, які на другий день привели червоних. О год. 11 ворог окружив відділ. Після кількох протинаступів відділ відтягнувся до більшого масиву лісів, де держав оборону до вечора. Ворог мав 13 пограничників і 12 стрибків вбитими. Власні втрати 5 вбитих, в тому ч[отов]ий Чорний, політвиховник Зоріян, р[ойов]ий Мартинович та 4 легко ранені.

20.2.45 відділ засідав одною чотою на дорозі Купечволя–Мости Вел[икі]. Знищено 18 ворогів: ст. лейтенанта, 3 НКВД[-истів] і решта стрибків.

В перших днях березня відділ розбив погранзаставу в с. Зубків (Сокаль) в силі 30 чоловік. Добравшись до будинку вдарено негайно й підпалено будинок. Більша частина застави згоріла а тільки кільком вдалося вимкнутися. Ворожа поміч із сусідної застави наткнулася на засідку, втратила 9 вбитими, завернула і панічно втекла.

Відділ Куліша – звітовий час 1.1 – 15.3.45

В першій половині січня [19]45 відділ силою одної чоти засідав між с. Дальнич на групу стрибків в силі 40. Згинуло 16 стрибків, решта панічно втекла, полишаючи 4 арештованих українців без “опіки”. Власних втрат не було.

В другій половині січня 1945 відділ був заскочений отрядом НКВД на полігоні (Яворів–Рава–Жовква). По короткім бою ворога відперто. На полі бою червоні залишили богато кожухів, бо не могли втікати. Ворожі втрати около 30 вбитими, власні 7 вбитих.

Відділ Штіля. Звітовий час 1.1–15.3.45

Відділ не мав жадних боїв за виїмком одної засідки під с. Желдець, де вбито 7 большевиків, здобуто більшу кількість амуніції, та заразже під натиском більшої ворожої сили і танків втрачено, це все. Впало по нашій стороні 7, один кулемет і кілька крісів.

/–/ Вороний

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 14, арк. 58-60. Копія. Рукопис.

№ 32
ЗВІТ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ТРЕТІЙ КВАРТАЛ 1945 р.

30 жовтня 1945 р.

УПА-Зах[ід]
"Буг"

Постій, 30 жовтня 1945

ЗВІТ
за III квартал [19]45

В. "Пліснисько" (Шугай)

"Дружинники" (Свобода)

Згідно з наказом вд. мав рушити в рейд двома групами по запланованому маршруті. Реченець відмаршу першої групи під ком[андою] сот[енного] назначено на день 25.6. Друга група під ком[андою] чот. Козака мала відмашерувати 5 днів пізніше. Одначе старання за повне вивінування пвд. та певні персональні зміни відтягнули цей реченець. В результаті першою відійшла група чот. Козака, другу повів чот. Певний.

4.7 пвд. чот. Козака силою 42 чол. рушив з терену р[айону] Заболотці в напрямі Волині. Пвд. перейшов селами: Безодня – Полонична – Хотин – Теслугів – Чорна Лоза* – Антонівка – Гродки – Добре Поле – Обгів – Любомирівка – Буща – Точевики – Плоска – Козів – Стадники – Країв. В загальному довжина траси сягала 200 км в одну сторону. В с. Обгів пвд. відбув пропагандивні збори з участю 150 слухачів. В більшості примінювано гутірки з населенням, як засіб пропаганди, при нагоді побуту в селах. Такі планові гутірки з поданою темою проведено в сс. Хотин, Червона Лоза, Білгородка, Птича, Буща, Точевики, Гаївка і Майдан. Населення радо приймало стрілецтво, розпізнавши, що це рідні, а не провокативний відділ.

11.7 розвідка пвд. стрінулася в с. Буратин з ротою больш. кінноти, яка під вечір тут закватерувала. Стрільці обстріляли больш. кіннотчиків і вицофалися. Другого дня большевики застрілили жінку з цего господарства, на якому обстріляно ворога.

24.7 на донесення сексотів больш. зробили облаву на білгородські ліси в погоні за нами. Цілий день пвд. маневрував і з облави вийшов без зустрічі з ворогом. Перейшовши ріки: Стінка,

* *У тексті:* Червона Лоза

Плащівка, Іква і Світинка, досягнув берегів ріки Горинь. Перейти її одначе пвд. не зміг: дороги і села обабіч р. Горинь були дуже густо обсаджені больш. військами, що саме в тому часі перекидалися на схід. Це було причиною недосягнення призначених теренів і повороту. Відчувався надмірний брак харчів.

Пвд. вертався трасою: Хорів–Гаївка–Буща–Гурби–Майдан–Носовиця–Птича–Білгородка–Підвисока–Чорна Лоза–Теслугів–Хотин–Полонична–Безодня – у вихідний пункт, який осягнуто 0.8.

У поворотній дорозі пвд. відвідав повстанські могили і побоєвище під с. Гурби, де 24.4.1944 стануло одно з'єднання УПА-Півн[іч] проти кільканадцяти тисяч червоних орд.

Рейд скріпив стрілецтво на дусі і тілі. Розкрив перед вояцтвом правду, що Україна не тільки, що в вікні, але що вона далеко простірна і що скрізь іде затяжна боротьба за наше бути чи не бути. Вернулися обідрані, але морально кріпкі з міцною постановою далі боротися за УССД.

10.7 друга група під ком. ст. бул. Певного силою 36 чол. вирушила і переправилася через р. Іква. У недалекій віддалі за нею пвд. натрапив на сильну больш. засідку (около 80 чол.), яка відкрила сильний кулеметний вогонь по ядрі машеруючого пвд. Від перших стрілів був смертельно ранений к-р Певний та легше 2 ройові. Пвд. відступив до близького лісу і там цілий день маневрував. Ст. бул. Певний останками сил відтягнувся у збіжжя, відкинув торбу з документами і автомат, оставляючи собі тільки пістоль і щойно другого дня помер на руках дівчат з с. Комартоки, які, повідомлені з пвд., за ним шукали. Тамже і похований. Команду перебрав бул. Довбня. Тому, що не можна було відшукати торби з мапами потрібними до рейду, пвд. завернув до місця виходу.

17.7 команду над пвд. перебрав частинно здоровий по операції к-р Свобода, оперуючи на терені Підкамінь–Заболотці–Олесько. Увагу звернуто на пропагандивну роботу з огляду на те, що в багатьох селах тих р-нів жили поляки і до цих сіл не було належного доступу. Населення мало знало про наші змагання. До половини серпня відбуто проп. збори в сс. Побіч, Опока, Верхобуж, Ковтів, Кругів, Літовищі, Маркопіль, Звижень, Чепелі. На зборах промовляв пвх. Аркадій. Зараз населення ставиться добре до нашого руху.

В другій половині серпня почалися масові облави на комплекс пеняцьких лісів і сіл.

17.8 під час такої облави один пвд. під ком[андою] сот. та один пвд. з вд. "Витязі" під ком[андою] сот. Оверка звели бій з больше-

виками б. с. Гута Верхобужська. Червоних було около 300, бій тривав 2 год. "Дружинники" пішли в протинаступ і гнали больш. около 700 м до чергової лісної просіки. Стрільці і кулеметники стріляли на ходу. Дальшій погоні перешкодили ворожі кул[еметні] застави на просіці. Наші пвд. зманеврували. Ворог втратив около 30 вбитими, в тому 1 полк., 1 майор і 3 лейт. У нас 1 стрілець вбитим (тяжко ранений розірвався гранатою, щоб не попасти до рук ворога). Відзначилися чот. Довбня та кул. Заграва і Потап.

З цього часу бльокада лісів та облави тривали 3 тижні. Вд. і пвд. перебули її розчленовано то знову сокупно.

28.8 чот. Довбня з кількома стрільцями зловив у лісі б. с. Пиняки 1 больш. розвідника, який виступав як дезертир з ЧА. На слідстві признався до вини: мав завдання слідити за вд. УПА і СКВ. Його знищено.

З огляду на дальші бльокади терену і насичення його кватирунками окупантських військ пвд. протягом м[ісяця] вересня не проявили особливої діяльности.

22.9 рій з чот. Козака в засідці б. с. Поникві вбив к-ра мінерів лейт., а 4 роззброїв. Їх і 28 інших мінерів не узброєних – після вияснення – хто ми та яка наша ціль відпущено. Здобуто 5 ППШ, 1 "Наган", 1 компас, 9 крісів, 1 уніформ, 2 пари взуття, 760 патронів до ППШ.

25.9 в лісі б. с. Літовищі під час облав рій ст. віст. Хмари звів сутичку далеко переважаючим ворогом, задаючи йому дошкульних втрат – 7 вбитими, 4 раненими без втрат власних. Відзначилися ройовий, кул. Каганович і стр. Заяць.

"Витязі" (Оверко)

24.6 провокативний больш. відділ зловив підступно в с. Жарків розвідчиків віст. [...]лоса і ст. стр. Чайку, а помічника інденданта ст. стр. Рожу – убив. Тіло вбитого підобрано і похоронено в с. Жарків.

24-27.6 II чота Голуба перевела пропагандивні збори в сс. Пиняки, Чапелі, Лукавець.

29.6 I чота Певного повернула з Кам'янеччини.

26–30.6 вд. приняв 13 нових стрільців.

3.7 I чота відойшла на півн[іч] в охороні транспорту.

4.7 2 рій II чоти перевів проп. збори в с. Руда Колтівська.

Цього ж дня допроваджено до вд. бувшого сот. пвх. Руслана, що свойого часу відойшов і зголосився до большевиків. У висліді польового суду Руслана розстріляно перед лицем вд.

6.7, 8.7 відбуто збори в с. Опока і Голубиця.

8.7 повернув чот. Певний лишаючи для охорони транспорту 3 рій, який 11.7 тоже повернувся, не виконавши завдання з огляду на ворожі пересування.

15.7 чота Голуба відойшла в проп. перемарш, що тривало до 23.7

23.7 зголосився до вд. ст. стр. Чайка, зловлений раніш провокативним відділом Наливайка (Тимоша). Наливайко б[увший] кур. в УПА-П[ів]н[іч], в УПА-Зах[ід] на протипольському (Томашівському) відтинку, знова в УПА-П[ів]н[іч], продістався агентурно на згадані терени і тут в провокативній акції отямився і був нами придержаний. Ст. стр. Чайку провадили НКВД-исти в терен, щоб показував їм орг. зв'язки і постої вд. Цей скориставши з неуваги НКВД втік, забіраючи з собою ППШ і 3 "Нагани" (в ППШ були такі набої, що не випалювали).

26.7 при вд. почався вишкіл новобранців і к[оманда]нтів боївок терену.

27.7 стежа І чоти зловила сексотку-дівчину, яку вислало НКВД шлятися за вд. По переслуханні і доказанні вини її знищено.

30.7 ІІ чота Голуба перевела ліквідацію стрибків у броварі в с. Підгірці. Стрибків розігнано. Забрано 3 кулемети МГ, 1 кріс, 1 ППШ, 1 пістоль "Штаєр", 2 корови, 4 коні, віз і 150 л пива.

12.8 розірвав себе гранатою на санпункті хворий на легені стр. Кріль. До криївки, де лежав, допровадив больш. один з СКВ. Згинула теж санітарка, яка перед годиною прибула до хворого.

13.8 чота Голуба після ряду безрезультативних засідок, в засідці на автостраді в с. Ясенів збила авто, а в нім вбила 1 майора і 1 бойця та ранила 1 капітана.

"Непоборні" (Малиновий)

30.6 віст. Калина, доставляючи харчі, найшов на больш. заставу і загинув.

11.7 донесено, що до с. Гутисько приїхали вечером 2 роти больш. піхоти і 1 кінноти.

12.7 вд. стаціонував в брідському лісі. Ранні стежі донесли, що ліс пенетрований ворогом. У віддалі 1,5 км від м[існця] п[остою] заднє забезпечення спостерегло больш. кіннотчиків, які їхали слідами вд. Заднє забезпечення зробило заставу. Сот. разом з чот. Степовим вийшов на чоло вд. В тому моменті з бічної доріжки вийшла група большевиків і натрапила на цих двох. Больш. підпущено на віддаль 10 м і обстріляно з автоматів. Вони

вивтікали. В цьому самому часі заднє забезпечення відкрило вогонь по над'їжджаючий больш. кінноті. Ворог панічно тікав. Вд. зманеврував, відв'язавшись. За деякий час больш. відкрили вогонь з кур[інного] гранатомета по лісі. Стрільна його одначе падали в противному напрямі до посування вд. Ворог втратив около 9 вбитими і раненими.

16.7 вд. зустрівся б. с. Турє з вд. "Тигри" – Лиса.

Того ж дня рой. Таран знищив у с. Соколя начальника стрибків.

В міжчасі пвд. переводили проп. збори, а в с. Переволочна відбуто окрему відправу з громадською адміністрацією.

Вільні хвилини присвячено вишколам оцінки віддалів і гострого стріляння з "Флоберту".

В. "Климів" (Лис, Перемога)

"Ґалайда" (Перемога)

Від 10.5 вд. в рейді по наказаному маршруті – захід. К-р В., будучи на той час в зах. теренах, наказав вд. вертати. При кінці серпня вд. знайшовся в т. зв. полігоні, де зорієнтувався, що дальше посування є важке, з огляду на перевал ворожих військ. Під с. Грими Ковальські б. Магерова був змушений приняти бій з нерівною ворожою силою (приблизно дивізія, літаки), з якого то бою вимкнувся розбитий до 50% пвд., назначено збірний пункт. 6.9 сот. дістав дальші накази. Звіту з рейду та останнього бою не передав, бо в критичній хвилині ці звіти замагазинував.

"Крилачі" (Куліш)

Від 10.4 вд. в рейді по наказаному маршруті – захід. Після смертельного поранення к-ра Куліша в бою з большевиками, вд. перебрав чот. Ворон. Після трагічної смерті останнього, пвд. чот. Сивого дістав доручення вертатися в матірні терени, пвд. під командою Чавса – дальше рейдувати по наказаній трасі. Після поранення чот. Сивого, пвд. під командою чот. Грубого перейшов 19.9 границю пробоєм – бій на приклади.

"Кочовики" (Штіль)

Від 10.5 вд. в рейді по наказаному маршруті – захід.

"Перебийніс" (Шумський)

Від 25.5 в рейді по наказаному маршруті – північ.

"Пролом" (Черник)

31.5 вд. перемучений маневром в облавах на радванецький ліс, відпочивав в с. Павлів, готуючись до рейду – північ. Вечером вирушено у напрямі с. Дмитрів.

1.6 донесено, що до села приїхало 25 підвод переселенців з-за [лінії] Керзона. Трасою сс. Павлів – Волиця Радванецька – Обортів – Андріївка – Спасів – Перв'ятичі осягнуто завидівський ліс. Переведено зі стрілецтвом гутірку, в якій з'ясовано ціль рейду та спосіб себеведення, особливо на терені Волині. Інтендант вд. повідомив, що стрінувся з групою озброєних людей, що подалися за своїх. При провірці нав'язано контакт з к-ром пвд. тутешнього терену. Цей поінформував, що терени тут скрізь загрожені. Маневруючи в смузі Галицько-Волинського кордону, зловлено дня 20.6 4 больш. мінерів, яких відпущено після ствердження, що це українці червоноармійці.

22–25.6 вд. в марші перетинаючи шосу Володимир–Луцьк осягнув ліс б. колонії Яковець. По цілонічнім марші осягнуто сс. Застави–Мовчанів. Тут харчові труднощі. Харчова ланка застукала в одній з хат больш., який, втікаючи, вистрілив білу ракету. Зловлений признався, що завданням його слідити за нашим рухом. Його знищено. Після безуспішних намагань продертися в дальші північні терени заставлені змасованими ворожими частинами, вд. був змушений вертатися. В поворотній дорозі відбуто ряд гутірок з населенням.

27.9 в сокільському лісі від больш. куль загинули стежні ст. стр. Гранітний і стр. Граб. У віддалі 1 км кватирував в той час чот. Ігор з роєм вд. "Галайда". О год. 16 вд. підтягається до місця заскочення двох вбитих, щоб їх відібрати. Ігор робить це саме з іншого напряму. Больш. спостерегли нас з далека і тихцем старалися окружити. Сталося противно. Червоних окружено, задаючи їм першими стрілами втрат около 20 вбитими і раненими. В цьому бою впав бунч. Омелян. Його зі звітами і канцелярщиною захопили больш.

"Тигри" (Лис)

Дисциплінарно очолено вд. "Тигри" к-ром Лисом, б[увшим] к-ром В., а б[увшого] сот. Ромка [призначено] його заступни-

ком. Вд. дуже зменшений в свому стані, оперуючи по терені Сокальщини, осмотрювався в взуття, одяг і медикаменти в підготовці до евентуального рейду.

Оперуючи в півн. Сокальщині вд. звів дня 25.6 коротку перестрілку з ворожою заставою б. с. Лучиці, у висліді якої втрачено 1 стр. важко раненим, який по кількох год. помер.

Посуваючись у східному напрямі вд. влаштовував проп. збори, на яких виступав раніше підшколений вояцький хор.

Трасою Самоволя–Павлів–Дмитрів–Переволочна–Полонична–Гутисько–Бордуляки–Рожнів–Велин, вд. осягнув с. Тур'є. В дальшому наказаному с[хід]ному напрямі посування було дуже утруднене з огляду на пересичення терену ворожими військами вд. діє в дотеперішних теренах.

В. "Розточчя" (Град, Тиміш)

"Холодноярці 1" (Кобзаренко, Сагайдачний)

6.8 з участю пров. З. Г. Г. та к-рів А. Т. К. відбуто орг[анізаційно]-політ[ично]-вій[ськову] відправу. У зв'язку з тим, що дії теренових чинників на цьому терені дуже слабі, повстанці занимаються улаштовуванням зборів по селах та поширюванням нашої літератури поміж ч[ервоно]армійців. Час насичення терену ч[ервоною] армією використовують енкаведівські посіпаки та роззухвалені їхні групки по 3-4 пенетрували терен, не охоплений армією.

15.8 в с. Журі така групка обскочила будинок, де кватирував чот. Кобзаренко. Там і загинув, похоронений в с. Скварява.

17.9 біля с. Жорниська вд. стрінувся з підводою енкаведистів, які постійно кватирують у Львові – пл. Бандурського. Обстріляні, втратили 1 вбитим, 2 ранені. Здобуто 2 автомати і "Наган".

В дальшому перемарші улаштовано в с. Буди збори. Слід згадати, що на зборах селяни беруть масову участь і з захопленням слухають реферуючих. Один із слухачів закликав вояків до себе та жертвував корову, кажучи: "Хоча тим прислужуся нашому українському війську".

25.9 в засідці під с. Журі вбито 1 больш., а 2 ранено – 4 втікли. Віз і коня забрано. Засідка вповні не вдалася по причині скорого відкриття вогню кулеметн[иком].

2.10 донесено, що лісною просікою їде 2 фіри больш. Їх без стрілу залапано і провірено: це були ч[ервоно]армійці, українці. Після ознайомлення їх з нашим рев[олюційним] рухом дано їм літературу, яку вони обіцяли розкинути під Львовом, і відпущено.

"Холодноярці 2" (Женчик – б[увший] Глухий)

По повороті з рейду до межі К[арпатської] У[країни], виснажений дорогою вд. був довший час [не]здібний до оперативних дій. Тиф, знищення одіння і взуття склались на його дієнездібність. Відпочиваючи доходив з кожним днем до кращої старої форми.

8.8 відвідав вд. пров. В. і виголосив до повстанців доповідь на тему: "Українська збройна сила та її значення".

8.8 стежа вд. під с. Горб обстріляла ворожу стежу у висліді чого больш. втекли.

9.8 під с. Рокітно стежа вд. зловила больш. розвідчика. На допитах нічого не сказав та роля його була після всіх даних поведінки в терені безсумнівна. Його знищено, "Наган" забрано.

13.8 в терені Клинки–Вишенка стежа залапала 2 больш. кіннотчиків, за якими у віддалі 2 км машерувала група НКВД в числі 2* чол. Негайно зроблено засідку, кіннотчиків відпроваджено до табору. У висліді засідки больш. залишили 10 вбитими і 4 раненими. Забрано тільки 2 кріси і 2 коні зі сідлами, бо в дуже скорому часі підійшла більша сила больш., які обстріляли пвд. автоматним гураганним вогнем. Пвд. вицофався.

2.9 прибув на постій вд. "Холодноярці 1", з яким спільно відсвятковано Свято Зброї.

19.9 в засідці під с. Буди обстріляно фіру НКВД-истів, вбиваючи 2. Здобуто 2 ППД і "Наган".

28.9 по стрілах, які було чути під с. Поляни, вислано для провірки розвідку. Стверджено, що в лісі коло с. Поляни кватирував к-р Град з кількома вояками. В пополудневих годинах больш. заскочили його (всипа). Вив'язалась стрілянина, в якій загинув к-р Град та ще 2 раніше ранених вояків з вд. "Галайда".

"Холодноярці 3" (Гірник – б[увший] Грізний)

9.4 до м[ісця] п[остою] пвд. прибув к-р Л. Він відбув з комскладом відправу, подав маршрут рейду в терени Закарпаття, з'ясував його ціль, подав шифр та інші вказівки.

10.4 пвд. будучи як слід вивінований в муніцію, взуття, одежу, медикаменти і літературу, подався в наказаному півд[енно]-зах[ідному] напрямку.

---

* *Так у тексті.*

11.4 стежа двох стрільців наткнулася в с. Лелехівка на больш. групу, в сутичці з якою загинув стрілець Полтава.

14.4 на постої в с. Новосілки завважили больш. наші стійки, залягли та почали їх обстрілювати. Пвд. змінив м[ісце] п[остою] і закватирував б. м. Судова Вишня.

23.4 постій в ліску б. с. Раків. Стежі стрінулися зі стежами пвд. "Холодноярці 2", які тоже тудою посувалися. На другому кінці села почулися стріли. Вислані стежі вбили кількох стрибків, решта з кількома НКВД-истами втекла.

26.4 оба пвд. осягнули с. Тарнавка. Донесено, що до того ж села зближається озброєний відділ. Стверджено, що це пвд. "Холодноярці 1", що рівно ж тудою посувались.

27.4 стежа пвд. мала сутичку з больш. під с. Либохове, в якій вбито кількох – решта панічно втекла.

30.4 пвд. форсував р. Сян, завважений больш. погранзаставами, що кватирували в околиці с. Бандрів. Під с. Ступосяни нав'язано контакт з місцевим сот. Б.

3.5 марш через гору Равку, де колись був словацько-польський кордон. Відпочинок в закарпатському селі Нова Стежиця. Тут населення вперше бачить українських повстанців. В будинку школи пвх. Вітер переводить збори, саля битком набита. Населення захоплене своїми повстанцями.

Поворотною трасою Волосате, Мучна, під яким то селом в сутичці з больш. дня 7.5 вд. втратив 1 вбитим і 1 раненим, перейдено р. Сян і посуваючись сс. Тарнавка – Райтеровичі – Букова – Боляновичі – Чижовичі – Віжомля – Мужиловичі – Молошковичі, осягнуто с. Шкло.

Рейд дав повстанцям багато нового і корисного. Все ж виснажене стрілецтво відпочивало, лікувалося та поповнювало свій виряд.

25.5 пвд. заскочений больш. в лісі під с. Заїзд тратить вбитими стр. Байду і стр. [С]кибу.

М[ісяць] липень пройшов на підготові пвд. баз для перетривання ворожого натиску у зв'язку з пересувом ч[ервоно]армійських частин.

9.8 дістав пвд. доручення робити засідки та параліжувати рух НКВД, кромі того, знищити групу б[увшого] пвх. Мукача, що перейшов і став большевицьким вислужником. Мукач [г]расував зі своєю провокативною групою, та в тому часі в терені не показувався. Деякі дані говорили, що він не живе.

10.8–9.9 пвд. перебуває в різних формах облави більшого масштабу, які тут мали місце. Після захворіння к-ра Гірника пвд. перебрав к-р Дон.

10.10 к-р Дон, бунч. Гуран і стр. Тиміш, стягаючи дезертирів, що внаслідок послаблення внутрішньої карности і важкого часу розбрилися по терені, найшли на больш. заставу б. с. Майдан Мокротинський. Від перших стрілів паде Дон і Тиміш, Гуран заскакує за дерево, стріляє з автомата 2 короткі серії і знищує вороже кулеметне гніздо. Після того бунч. Гуран очолює собою пвд.

"Холодноярці 4" – (Даниленко)

З огляду на специфічні умовини підльвівських теренів і полігону, що обни[має] виселений з населення трикутник Яворів–Жовква–Рава, пвд. діє як пвд. окремого призначення.

3.9 в засідці на шляху Бірки Д[омініканські]–Брюховичі здержано 1 фіру, на якій їхало [...] НКВД-истів. Їх роззброєно і розстріляно. Забрано 2 ППШ, фіру і корову.

5.9 в засідці на шляху Бірки Д[омініканські]–Рокітно здержано фіру, на якій їхали ч[ервоно]армійці українці. Забрано ППШ, кріс, а самих їх відпущено.

6.9 пвд. перебраний в больш. уніформи зайшов до табору військовополонених [в с.] Бірки Д[омініканські], в якому переведено з полоненими збори і роздано нашу літературу. З[добуто] 1 автомат.

10.9 в лісі під с. Бірки Д[омініканські] придержано 3 фіри з больш. Провірка виказала, що [це] ч[ервоно]армійці, звичайні бійці. Їх роззброєно та по короткій гутірці з ними, хто ми, [за] що боремося – звільнено.

14.9 в с. Ясниська знищено 1 лейт., якій загостив тут в розвідчих справах.

17.9 год. 15 пвд. засів на дорозі Завадів–Бірки Д[омініканські]. Фіру з НКВД-истами підпущено на близьку віддаль, вбиваючи лейт. і двох інших зі Львова. Забрано кріс і 2 [уні]форми. Коні з бричкою та решту зброї НКВД-исти вспіли забрати і втечи. В поворотній дорозі пвд. вступив на станцію в Завадові. Тут добре озброєний цивільний [...]няк зажадав документу. Став кричати по російськи "бандіти". Його знищено і ві[дсту]плено, бо збігалося більше больш. Як інформують це мав бути НКВД-івський кон[трроз]відчик.

21.9 год. 21 в засідці на шляху Бірки Д[омініканські]–Брюховичі вбито 1 больш., решта в[текла], залишаючи фіру з харчами, яку забрано. Темна ніч не дозволила повести засідки ще.

1.10 в засідці на тому ж шляху збито 1 таксівку, а в ній кап. лісгоспу.

5.10 год. 15 пвд. під ком[андою] в тому часі к-ра Женчика в засідці на шляху Ясниська–Дубровиця розбив харчову валку НКВД. Вбито 3, а решта втекла. Здобуто 3 кріси, [...] патронів, 5 підвод, 9 коней, 10 м вівса, 20 літніх уніформів, 24 пар черевиків, [...]ток, 40 пар білля, 2 звої білого полотна, 40 зимових шапок, 1 польову торбу і 3 [пла]щі.

6.10 пвд. в дорозі на Бірки Д[омініканські] стрінув больш. кіннотчика. Його знищено, ППШ [і сі]дло забрано.

"Переяслави 1" (Бриль)

13.6 б. с. Наконечне (Яворівщина) пвд. попав у великі ворожі облави, перевод[жені] силою до 1000 чол. В чотиригодинному бою окружений пвд. пробився крізь 4 застави та вицофався з втратами 4 вбиті, 2 ранені. Ворожі втрати 32 вбиті, кількість ранених невідома. Здобуто 1 кулемет, 2 ППШ і 1 кріс. Ранених з поля бою підібрано, [вби]тих залишено.

До 25.8 пвд., маневруючи, школився після програми дня, в міжчасі переводив [...]дріблені акції способом наскоків і засідок.

8.8 к-р пвд. з 3 людьми знищив в м. Яворів 3 НКВД-истів.

21.8 рой. Крук знищив на передмісті Яворова 1 серж. спецвійськ.

В дальшому пвд. помагав тереновим чинникам в знищуванні вислужників – сексотів, яких протягом всього часу унешкідливлено 25.

"Переяслави 2" (Гамалія)

16.7 розбито в с. Рогізно молочарню і забрано 70 кг масла. Відтак пвд. в по[стій]них перемаршах, в околиці м. Магерів влаштовував збори для населення а на пос[тоях] школився.

15.8 в засідці на шляху Янів–Велике Поле знищено ворожу таксівку. Вбито [...] райфінвідділу і 2 больш.

Загально: Весь час на цьому терені піклується вд. заст. к-ра в[ідтинка] к-р Угринови[ч]. [...]го часу на терені вишколювалося такі вд. і пвд. "Переяславів": Сяна, Петренка і [Стри]божича з вд. "Жубри". Із-за нездарності Сяна його вд. при більших облавах розле[тівся], в чому завважила теж провокація стр. Влодка. Петренко за цілий час свойого існ[уван]ня не перевів ні одної бойової акції, ні не влаштовував зборів. 28.6 розпустив вд., бо не можна було оперувати. По натиску Петренко не старався стрільців стягати. 17.8 він зі стр. Пушкіном тікає до Львова, де

переховується по нинішній день. Його пвд. числив останньо 42 чол., 5 кулеметів, автомати і кріси. Пвд. Стрибожича, зложений з елементу південно-львівського, розпорошився, а люди подалися в родинні сторони.

Хор. Сяна притягнуто до відвічальності перед польовий суд, за те що: 1) запропастив вд., 2) бив стрілецтво по обличчю, 3) приняв зловленого большевика Володю до пвд., якому доручив інтендантуру та зробив його своїм порадником. Володя причинився до розбиття пвд. під Ляшками – втік і спровадив на м[ісце] п[остою] больш. Володя їздив з больш. і арештував около 60 осіб з терену, 4) у пвд. панувала повна деморалізація і анархія (стрільці з к-ром піячили), 5) непорозуміння з тереновими осередками доводили до підорвання авторитету органзації і комскладу. Опираючись на цьому, к-ра хор. Сяна дня 23.8.45 розстріляно.

В. "Яструб" (Крутіж, Лисай)

"Жубри 1" (Крутіж)

28.4 з настанням ночі вирушив пвд. в напрямі с. Раківці з метою знищити тамошні колгосп та горальню. На місце прибув в год. 22, та почав окружувати колгосп і забудування. Одначе стійки колгоспу запримітили рух пвд. та заалярмували залогу і частину ЧА, яка цього вечора тут закватирувала, що було не знане. Ворог відкрив густий кулеметний вогонь. Вив'язався бій, який тривав 2 год. Праве крило пвд., хоч було під найбільшим обстрілом, всеж наступало, щоб здобути ворожі кулеметні гнізда. Запримітивши, що ворог веде густий вогонь з літака, який там приземлився, а зараз готовився до відлету, дано наказ – збірний вогонь по літакові. Від цільних стрілів літак загорівся, а полум'я освітило позиції пвд. Його залога втікла. Ворожі застави, що розположилися по дорогах, сіяли густим кулеметним вогнем. Вогонь з мурів колгоспних будинків не меншав та не дозволив їх здобути. Пвд. відступив, здобуваючи 300 шт. набоїв. Вбито 3 із залоги літака та знищено літак.

5.5 пвд. наскочив на радгосп с. Дорнфельд та його залогу, що начислювала 25 больш. та 17 стрибків. О год. 23 знищено телефонні сполучення і розложено по дорогах застави особливо зі сторони м. Щирець. О год. 24 пвд. відкрив вогонь по будинках. Ворог почав відбиватися. Під прикриттям власного вогню стрільці підсунулися під будинки та закидали ворога гранатами. На візвання здатися – відповіді не було. Почато

мінувати будинки, у висліді чого вбито 10, ранено 4, полонено 3. Власні втрати 2 легко ранені. Здобуто 3 кріси, 50 патронів, 95 шт. рогатої худоби, та 4 пари коней. Полонених по переслуханні звільнено.

10.5 збори для населення с. Бродки і виставка. Саля була повна людей, що ввічливо принимали повстанців.

15.5 збори в с. Поляна під голим небом на тему: "Історичні подвиги укр. нації від найдавніших часів по сьогодні". Збори закінчено національним гимном.

29.5 такі ж збори в с. Борусів.

24.6 збори і вистава – одноактівка військового змісту в с. Чоловичі. Під час того стежа обстріляла групу больш. у висліді чого вбито 2 і відступлено.

26.6 пвд. на вечері в цьому ж селі. Поінформовані больш. своїми агентами, почали тайком підходити, стараючись заскочити пвд. Застави обстріляли ворога кулеметним вогнем задаючи йому втрат – кількох вбитими і раненими.

27.6 пвд. наскочив на колгосп ім. Сталіна в с. Бродки. Залогу, яка начислювала 10 больш. і 30 стрибків знищено або розігнано. Горальню спалено. Здобуто 4 кріси, 1 автомат. В часі акції к-р пвд. ранений осколком ворожої гранати.

28.6 пвд. відступив через р. Дністер в лісок б. с. Тершаків. На постою к-р Крутіж візвав повстанців видержати в бойовому дусі, хоч сам він, викликаний службово, полишає відділ і передає його віст. Осиці. В цьому моменті донесено, що в довкіллі лісу крутяться менші і більші групки больш. Дано наказ вицофуватися в напрямі Бистриці. Перша стежа найшла на скриту ворожу заставу, яка ранила 4 повстанців. Больш. перейшли до окружування. Пвд. розчленований на 3 групи, діставши за поданий збірний пункт с. Поляна, почав прориватися. Перша і друга група пробилася через Бистрицю та прямовала на півд[ень]. Третя група під ком[андою] віст. Осики в силі 30 чол. вийшла з ворожого кільця ціло прямуючи через р. Дністер на півн[іч].

К-р ст. бул. Крутіж переслідуваний з рештою пвд. окружаючим ворогом звів бій у висліді якого втрачено 5 вбитими і 3 самовбитими, в тому важко ранений к-р Крутіж, ст. віст. Корінь, ст. віст. Кит – дострілюються.

К-р Крутіж за час свойого командування від лютого [19]45 знищив в боях 148 б[ольшевиків], при власних втратах 8 вбитими в останньому бою під Тершаковом.

Тоді ж кватирував разом із пвд. "Жубри 1" місцевий СКВ, серед якого знайшлася припадково рай. реф. УЧХ р[айону]

Комарно – Уляна. В бою вона бере від вбитого стрільця кріс, відтак коли кущевики тратять голову і бояться вказувати дорогу пвд., який прорвався з окруження, вона сама повстанців випроваджує, допомагаючи винести кулемета, що його перетомлений кулеметник не міг вже нести. Вона опікується в дорозі з надзвичайною посвятою раненими. Завдяки її пвд. виходить щасливо з підобраними раненими мимо дуже сильного ворожого переслідування.

"Жубри 2" (Гайдук)

Пвд. на постої зорганізував "Свячене". На свята прибув к-р В. і пров. Г. Вони [зло]жили вояцтву святочне бажання, пвх. виголосив відповідний реферат, а стрілецький хор відспівав кілька св[я]точних пісень. Повстанцям роздано святочні дарунки.

7.5 пвд. відвідав могилу б[увшого] свойого чотового сл. п. д. Запорожця в с. Кологури. До зібра[них] промовляв пвх. пвд.

22.5 ранком два рої виходили з с. Бориничі. На краю ліса натрапили на больш. заставу, яка пустивши ракети, відкрила по роях кулеметний вогонь. На голос стрілів почали стягатися до місця сутички інші больш. застави. Рої з цього скористали і звільненим другою заставою місцем перейшли в ліс.

31.5 пвд. злучився з пвд. "Жубри 3" задля ліквідації в с. Вибранівка сексотів та будинків, до яких больш. мали перенести бюра району зі Стрілиськ. "Жубрам 2" припала праця у східній частині села, "Жубрам 3" у західній, межа – залізничний тор. Двох стрільців першої групи підсунулися під хату сексота (безсімейного) та кинули туди гранату, яка не вибухла. Друга відбилася від рами вікна та вибухла перед хатою. З горіючої хати сексот втік. Решта з першої групи, відстрілюючись від больш., які відкрили вогонь з гарнізону, підійшла під фільварок і частинно його спалила. Кущовик з пальним відбився від першої групи. Друга і третя група заняла становища під гарнізоном, де мало бути 20 стрибків і змушували їх кулеметним вогнем мовчати, щоб тим часом уможливити "Жубрам 3" виконати їх завдання. Акція тривала 1,15 год. При відступі групи натрапили коло млина на больш. заставу та звели коротку перестрілку. Слід зазначити, що розвідка теренових чинників була неточна, замість 30 було 60 больш., які мали 8 кулеметів, в тому 2 "Максими". Ж. 6.*

---

* *Так у тексті.*

7.6 рій транспортуючий харчі з с. Підтемне натрапив на дві роті больш., які йшли з півдня. Обстріляний ворогом, залишив 15 кг круп, 40 кг хліба, 15 кг макарону, [...] масла, 100 кг бараболі, 30 л молока, корову, віз і пару коней.

"Жубри 3" (Лис)

23.5 пвд. спалив лісництво під с. Бринці Загірні, а 26.5 лісництво під с. Підтемне.

31.5 год. 21.30 пвд. в наскоку на с. Вибранівка – як звіт "Жубри 2".

До кінця м[ісяця] липня пвд. в тоці школення і постійних маневрувань і відв'язування від ворога знищив кілька докучливих сільрад, демолюючи будинки, палячи документи та забіраючи печатки, при чому в одному із сіл Щирецького р-ну був один стр. тяжко ранений.

Пвх. пвд. користав зо всіх вільних хвилин, переводячи гутірки на теми: "Вояцькі витревалість і завзяття".

Заключення: Додатково до "Приблизного звіту трофеїв і втрат" від 15.10.45 за час від 10/44 – 4/45 – боїв офензивних – 54, дефензивних – 51. Ворожі втрати: 2[...]* вбитими, 310 раненими, 37 полоненими. Власні втрати: 234 вбитими, 169 раненими. Від 5.45–10.45, крім даних з В. "Климів": боїв офензивних – 26, дефензивних – 8. Ворожі втрати: 72 вбитими, 57 раненими, 37 полоненими. Ворожі втрати у виряді і майні: 11 ППШ, 2 "Нагани", 20 крісів, 1300 шт. патронів, 6 кулеметів, 71 уніформів, 24 пари взуття, 24 куртки, 40 шапок, 3 плащі, 2 звої білого полотна, 40 пар білля, 1 компас, 6 підвод, 17 коней, 10 м вівса, 97 корів, 3 сідла, 1 польова торба. Розбито: 4 радгоспи, 4 молочарні, 2 тюрми, 2 адм[іністративні] поліц[ійні] установи, літак.

Власні втрати: 43 вбитими, 17 раненими.

Втрати в харчах – як звіт "Жубри".

(Деякі інші дані, ор[і]єнтуючі з терену одного н[ад]р[айону]: загинуло українців членів а[бо] симпатиків за Польщі – 36, Німеччини – 123, Совітів – 1426, разом – 1585).

За рік больш. дійсности по липень 1945 на терені В. "Климів" і "Розточчя" больш. знищили 1753 членів або симпатиків, в тому 1487 мужчин, 115 старців, 85 жінок, 66 дітей. Арештували – 3148, призначених на вивіз – 1897, в тому мужчин – 541, жінок – 810,

* У тексті йдеться про 2 тис. Останні три цифри не відчитуються.

дітей – 546, з чого 30% зловлено, 70% криється. Спалили господарств – 2463, розграбували господарств – 2247, арештували священиків – 28, зрабували церков – 16, знищили культурно-освітніх бібліотек – 106.

ШГ перевів цілий ряд відправ з к-рами В., вд., пвд., тереновими чинниками – самостійно, а теж вкупі з тереновими провідниками. В зміст відправ входили доклади відносно політичної ситуації й усієї нашої повстанської праці і боротьби. Зокрема співпраця з тереновими осередками, підготова до зими, наложення контингенту; засідок, наскоків, проп. зборів тощо (рій – одна засідка в тиждень, чота – раз на два тижні, сотня – раз в місяць, к-ри В. роблять збірні акції – раз на два місяці). Відносно вишколів – відбуто і доручено далі переводити практичні мінерські заняття.

Відозву до бійців УПА – ГК УПА, провідні правила в бою, присяга, поширено і розіслано.

Після доручень теренових чинників, вд. повинні організувати харчі при помочі госп. реф., а що таких по більшій части в терені тяжко відшукати – пвд. заготовляють їх в мирний спосіб (від українського населення, а опісля зголошують тереновим чинникам) та здобувають.

Здоровний стан не зовсім добре представляється. Зараз між вояцтвом простуда, [в]наслідок чого панує кашель, грипа. Венеричні хвороби – рідкість.

Теренові чинники не поробили якслід заходів, щоби повстанці, які перебувають як день, так ніч під голим небом, мали плащі, светери, коци і взуття. Найкраще ця справа розв'язана на терені В. "Плісничсько". Всюди інше слабо і ще гірше як слабо.

Морально бойовий стан вояцтва: по поворотах з рейдів – заправлені фізично, видержливі на голод і холод. Одначе на згадку, що надходить зима, яку треба буде перебувати в партизанських умовинах, вояцтво в загальному застрашується. В цьому напрямі мусить себе оправдати пвх. відділу.

Зараз фронтові частини в більшості, ба навіть всеціло опустили терени, внаслідок чого далося вичути, що НКВД-івські власті доповнили і побільшили свої отряди. [В] терені Сокальщини, Радехівщини, Лопатинщини, Жовківщини поробили по селах свої постої (40-50 чол.) та повсякчасно пенетрують ліси. В лісі заходять в такі місця, де ще звіряча нога не була. Значать своїми знаками лісні секції та роблять облави. Нічччю роблять засідки на дорогах і партизанських стежках. В теренах полігону копають оборонну лінію в напрямі на захід. Рухи на цих теренах для більших чи менших бойових одиниць – майже параліжовані.

Населення хоча стероризоване до крайності больш., одначе вірить в перемогу та ставиться до нашого руху добре. Ще краще молодняк нище 15 років. Пр[иміром] Кам'янеччина, околиця Красічина, больш. кватирують під палатками. Виїжджаючи на облави, лишають при них сторожу. Молодняк підходить скрито під ці шаласи, обливає їх бензиною і запалює. Це свідчить, що до боротьби за УССД станули не тільки одиниці революційного руху, але українська маса.

Дня 20.7.45 переїзна частина ЧА кватирувала в сс. Грабовець – Жовтанці, Куликівського р-ну. Ч[ервоно]армійці передали через одного селянина листа такого змісту (відпис):

"Дорогі Брати Партизани по Ідеї!

Ви товариші мої! Бийте червону орду вдень і ночі. Ви не дивіться, що Іван великий, але дурний. Коли кінчилася війна з Німеччиною, то їхні баталіони числили дуже мале число чоловік. Рота складалась з офіцера, з його в'язного і 2-3 чоловік. Поповнили свою банду людьми з окупованих областей. Поповнили власовцями, Укр[аїнським] Визвольним Військом та взагалі людьми, які не хотять воювати за комуну. В армії дуже великий терор. Многі свідомі українці повтікали. На часі дезертирство. Взагалі червоноармійці не вдоволені з комуністичної несправедливости. Чехи зразу витали ЧА, а в послідні́м часі почали самі негодувати дич азійську. Нарікають на руских, хвалять українців. Бажаю Вам "Перемоги". – Галичан, Власовець".

Слава Україні!

26/12 /Чер/*

в.о. шеф штабу групи

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 62, арк. 236-240. Оригінал.[1]

---

[1] Подібний текст: ГДА СБ України, ф. 13, спр. 398, т. 1, арк. 70-79.

---

* *Слово, імовірно, є скороченням псевдонімів "Чернець" або "Чернява".*

№ 33
ВІДОМОСТІ ПРО ЛЮДСЬКІ ТА МАЙНОВІ ВТРАТИ ЗА ЛИПЕНЬ 1944 р. – ЛИСТОПАД 1945 р.

25 листопада 1945 р.

"Буг"

Постій, 25 листопада 1945 р.

ДАНІ ПРО ВТРАТИ ВЛАСНІ ТА ВОРОЖІ В ЛЮДЯХ І МАЙНІ
від переходу фронту (липень 1944 р.)

І. "Пліснисько" по день 1.10.45 р.

Втрати власні в людях:

вбиті	98
самовбиті	23
замордовані	–
ранені	65
пропавші без вісті	12
схоплені	16
самосхоплені	16

Втрати власні в майні:

Зброя: 3 кулемети, 6 автоматів (ППШ), 61 крісів, 17 "Наганів".

Виряд: 12 палаток, 22 коци, 18 набійниць, 14 хлібаків, 47 голов[них] пасів.

Втрати ворога в людях:

вбиті	592
ранені	145
пропавші без вісті	8
зловлені	17
перебіжчики до нас	–

Втрати ворога в майні:

Зброя: 16 кулеметів, 1 гранатомет (82), 86 крісів, 8 десятьзарядок, 28 автоматів (різні), 18 пістолів, 9000 шт. муніції (різнород[них]).

Виряд: 108 уніформів, 90 пар взуття, 50 набійниць, 28 ковбурів, 48 головн[их] пасів, 9 сідел.

Транспорти: 4 вантажні автомашини, 1 легка автомашина, 1 легка танкетка, 7 возів, 47 коней.

Приміщення: 6 станиць "стребків", 1 радгосп, 1 бровар, 11 молочарень, 6 адм[іністративних] установ, 6 більших урядових установ, 1 МТС (2 трактори, 3 молотілки).

Постачання: 2 паки сухарів, 2 бочки оселедців, 1 пака консерв, 50 кг цукру, 24 шт. рогатої худоби, 8 телят, 12 свиней.

II. "Климів" по день 1.11.45

Втрати власні в людях:

вбиті	213
самовбиті	24
замордовані	10
ранені	201
пропавші без вісті	56
схоплені	16
самосхоплені	14

Втрати власні в майні:

Зброя: магазини 3, 33300 шт. муніції, 18 кулеметів, 80 крісів, 1 гранатомет (82), 1524 гранатометних стрілен й торба з медикаментами.

Виряд: 47 уніформів, 47 пар білля, 3 сотенні канцелярії, 12 сідел.

Транспорт: 5 возів, 2 запряги, 14 пар поводів, 24 коней.

Брак даних з відділів: Кочовики – к-р Штіль, Перебийніс – к-р Шумській, від часу виходу в рейд, то є 10.05.45 р. Досі на свій вихідний терен з рейду не повернули.

Втрати ворога в людях:

вбиті	2999	
ранені	1677	
пропавші без вісті	300	
зловлені	90	(з того 30 старшин)
перебіжчики до нас	12	

Втрати ворога в майні:

Зброя: 63000 шт. муніції, 2 арматки, 2 "Максими", 29 кулеметів, 83 кріси, 12 автоматів, 31 пістолів.

Виряд: 95 уніформів, 20 шинель, 370 пар білля, 140 пар взуття, 7 сідел.

Транспорт: 34 вантажні автомашини, 25 возів, 40 коней, 5 пар упряжі, 3 поїзди, 1 колійка.

Приміщення: 9 станиць НКВД – [НК]ГБ, 2 радгоспи, 1 молочарня, 1 МТС, 1 тюрма.

III. "Розточчя" по день 10.11.45 р.

Втрати власні в людях:

вбиті	46
самовбиті	1
замордовані	1
ранені	28
пропавші без вісті	16
схоплені	17
самосхоплені	29

Втрати власні в майні:

Зброя: 2375 шт. муніції ріжнородної, 1 скринка з амуніцією, 6 автоматів, 48 крісів, 1 "Максим", 5 кулеметів, 7 дисок до кулемета "Дегтярова", 8 гранат, 6 фір мін, 1 аптечка, 2 сумки з ліками.

Виряд: 33 уніформи, 4 шинелі, 14 пар білля, 46 пар обуви.

Транспорт: 28 коней.

Постачання: 3 фіри каші.

Втрати ворога в людях:

вбиті	484
ранені	73
пропавші без вісті	18
зловлені	270
перебіжчики до нас	12

Втрати ворога в майні:

Зброя: 60000 шт. муніції, 1 "Максим", 1 десятьзарядка, 3 диски до кулемета, 25 автоматів, 5 пістолів, 58 крісів, 6 фір мін, 5 пар набійниць.

Виряд: 32 пари уніформів, 55 пар обуви, 30 шинель, 12 палаток, 53 пар білля, 39 фуфайок, 50 шапок, 30 пар рукавиць, 3 сідла, 1 торба, 6 головних пасів, 5 сідел.

Транспорт: 3 автомашини, 1 трактор, 27 возів, 70 коней, 20 пар упряжі.

Постачання: 4 вози харчів, 20 сотн[арів] каші, 2000 консерв, 15 корів, 24 свиней, 200 шт. дробу, 500 кг вівса.

Приміщення: 4 радгоспи, 1 сільрада.

IV. "Асфальт" по день 1.10.45 р.

Втрати власні в людях:

вбиті	30
самовбиті	7
замордовані	–
ранені	27
пропавші без вісті	4
схоплені	6
самосхоплені	5

Втрати власні в майні:
Зброя: 27 крісів, 5 кулеметів, 1 ППШ.
Транспорт: 2 вози, 5 коней, 1 сідло.
Гроші: 2000 карбованців.

Втрати ворога в людях:

вбиті	382
ранені	196

Втрати ворога в майні:
Зброя: 2 танкетки, 1 кулемет, 1 пістоля, 300 шт. муніції.
Виряд: 1 пара взуття, 1 сідло.
Транспорт: 10 вантажних автомашин, 1 віз, 3 коні.
Приміщення: 5 адм[іністративних] будинків.
Постачання: 20 кіп пшениці, 10 кіп вівса, 15 кіп жита, 12 шт. рогатої худоби, 200 кг муки, 100 кг пшениці, 30 кг солі.
(Крім даних з чоти Крука).

V. "Яструб" по день 1.10.45 р.

Втрати власні в людях:

вбиті	29
самовбиті	4
замордовані	–
ранені	7
пропавші без вісті	1
схоплені	11
самосхоплені	5

Втрати власні в майні:
Зброя: 5 кулеметів, 3 кріси.
Втрати ворога в людях:

вбиті	299
ранені	102
пропавші без вісті	2
зловлені	10
перебіжчики до нас	12

Втрати ворога в майні:

Зброя: 1 літак, 1 кулемет, 46 крісів, 8 автоматів.

Виряд: 14 уніформів, 18 пар обуви.

Транспорт: 3 автомашини, 4 вози, 44 коні, 5 пар упряжі.

Приміщення: 3 МТС (7 тракторів, 8 комбайнів), 6 радгоспів, 17 адм[іністративних] будинків, 3 спіртзаводи (700 л спірту, 600 л бензини, 500 кг насіння буряків, 200 кг цукру, 204 шт. рогатої худоби, 100 кг соли, 15 кг гуми, 50 кг фасолі, 20 л олію, 3 стирти сіна, 3 стирти вівса, 2 мости, 3 вежі триґонометричні).

Брак даних з відділів: Месники – к-р Залізняк, Вовки – к-р Ягода, які звітують команді ВО 6.

Повищі дані зладжені на основі згори заподаних рубрик к-рами такт[ичних] відтинків та на основі звітів.

ЗІСТАВЛЕННЯ

Втрати власні в людях:

	"П[лісниськ]ко"	"К[лим]ів"	"Р[озточ]чя"	"А[сфаль]т"	"Я[стру]б"	Разом
вбиті	98	213	46	30	29	416
самовбиті	23	24	1	7	4	59
замордовані	–	10	1	–	–	11
ранені	65	201	28	27	7	328
пропавші безвісті	12	56	16	–	1	89
схоплені	16	16	17	6	11	66
самосхоплені	16	14	29	5	5	69
разом	230	534	138	79	57	1038

Втрати ворога в людях:

	"П[ліснись]ко"	"К[лим]ів"	"Р[озточ]чя"	"А[сфаль]т"	"Я[стру]б"	Разом
вбиті	592	2999	484	382	299	4756
ранені	145	1167	73	176	102	1663
пропавші безвісті	8	300	18	–	2	328
зловлені	17	90	270	–	10	337
перебіжчики до нас	–	12	12	–	12	36
разом	762	4568	857	558	425	7170

Слава Україні!

/Винар/
в.о. шеф штабу

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 398, т. 1, арк. 4-7. Фотокопія оригіналу.

№ 34
ЗВІТ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ЧЕТВЕРТИЙ КВАРТАЛ 1945 р.

18 січня 1946 р.

УПА-Зах[ід]
"Буг"

М[ісце] п[остою] 18.1.46

ЗВІТ
за IV квартал 1945

В. "Плісниcько" (Чайчук)

"Дружинники" (Свобода)

2.XI.45 один рій в пежанських лісах на засідці вбив двох енкаведистів – кіннотчиків, 6 втекло.

6.XI одна чота засіла на большевиків в с. Сади. Через ніч ворог не переходив. Над ранком чота вицофалася, а залишився лише сот. хор. Свобода з 2 стр. для полагодження якихось справ. В ранній

облаві на села загинув від большевицьких куль сот. Свобода, стр. вийшли ціло. Тіло вбитого забрали большевики до райцентру.

12.ХІ прибув вд. способом пвд. на терен В. "Яструб" для дій в характері осадного вд. В звітовому часі вд. мав 8 разів бойове поготівля через великі рухи червоних в терені.

"Русичі" (Оверко)

15.ХІ рій Кобзаря І чоти помагав боївці СБ при провірці сексотів в с. Лишнів (рій обстріляв квартируючих в селі большевиків, які на другий день вибралися), 17.ХІ в с. Конюшки, а 18.ХІ в с. Сестратин.

25.ХІ впав в криївці в с. Гутисько Турянське ранений стр. Димінь.

У звітовому часі вд. підготовлявся до зими.

"Витязі" (Павленко)

18.ХІ розігнано лісорубів біля с. Баймаки та забрано їм пили і сокири.

21.ХІ в засідці під райцентром Заболотці два рої обстріляли переїжджаючий райпартком з м. Броди з охороною та вбили 13 і ранили 7 большевиків. Автомашину спалено.

7.ХІІ загинув в с. Сасів ст. стр. Черешня.

17.ХІІ в с. Скварява найшов на ворожу засідку стр. Тризубний. Будучи раненим вбив 1 енкаведиста і 2 стрибків та сам дострілився.

В. "Розточчя" – (Угринович)

"Холодноярці" (способом пвд.)

Доповнення за третій квартал 1945 р.:

Два рої під ком[андою] інт. Кармелюка зайшли під формою большевиків на станицю стрибків в с. Мацошин, яких роззброєно і розігнано, здобуто 1 кулемет і 7 крісів.

Цей сам пвд. 135* під маскою большевиків в'їхав до радгоспу с. Зарудці. Всі припаси радгоспу, що знаходилися в господарських будинках, зареквіровано.

Два рої інт. Кармелюка зліквідували в с. Рокитно укрптахопром, забираючи до 50 шт. курей і качок та кілька метрів збіжжя. Приміщення спалено.

Один рій з харч[ового] Кармелюка зліквідував радгосп в

---

* *Так у тексті. Можливо, має бути:* 125

с. Бірки Янівські. Здобуто 2 автомати, забрано ок. 25 шт. свиней, корови і коні роздано селянам.

Рій Гонти в засідці під с. Жури вбив 2 вертаючих з с. Поляни енкаведистів і 2 ранив. Підводу забрано. Засідка не вдалася як слід, бо затялися кулемети.

15.VII рій Гонти в засідці б. с. Скварява вбив 2 большевиків і спалив автомашину. Здобуто кілька шинель, плащпалаток і інше.

Пвд. 126:

27.V рій рой. Чайки заскочили при вечері в с. Дубровиця большевики в силі до 150 чол. Стежа вчас повідомила і рій, відступаючи з боєм, втратив вбитими віст. Чайку і раненим 1 стр. Ворог мав 13 вбитих і 4 ранених.

4.VI рій віст. Зеленого провірив підозрілу хату в с. Зимна Вода, в якій найдено криївку польської боївки, де залапано одного поляка, якого передано СБ.

5.VI під час облави на відтинок між шосами Львів–Янів, Львів–Городок окружено в лісі 3 стр., які билися до останнього набоя. Відтак самі дострілилися. Ворог мав ок. 15 вбитими.*

The Peter J. Potichnyj Colection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine, University of Toronto. Копія.

* *Текст без закінчення.*

№ 35
ІНФОРМАЦІЇ ДО ЗВІТУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ЖОВТЕНЬ – ГРУДЕНЬ 1945 р.

[Січень 1946 р.]

(ЗАПИСКИ ДО ЗВІТУ)

"Пліснисько"– к-р хор. Чайчук

Відділ І – хор. Свобода (за час від 25.Х–13.ХІ.45)

2.ХІ.45 один рій зробив засідку на 8 енкаведистів-кінотчиків. В результаті засідки двох НКВД-истів вбито, а решта втекла.

6.ХІ.45 вечором одна чота зробила заставу на большевиків в місцевості Сади*. Через ніч большевики не переїжджали. Над ранком чота вицофалась. Залишився лише сот. хор. Свобода з двома стрільцями для полагодження якихось справ. Ранком большевики їхали на облаву і там їх застукали. В результаті зістав вбитий хор. Свобода, а стрільці вирвались. Тіло хор. Свободи забрали большевики. Команду сотнею перебрав чот. Козак.

13.ХІ.45 сотня чотами прибула на відтинок Яструб (згідно з призначенням ВШВО) і в тому дні стрінулась з к-ром пор. Шугаєм і отримала інструкції та належне призначення. Дальший побут ще згаданого відділу на відтинку Яструб, тим самим звіти його відходять в склад згаданого відтинку. В звітовому часі відділ мав 9 разів поготівля.

Відділ II – к-р хор. Оверко (за час від 15–28.XI.45)

Стан відділу .....

15.XI.45 рій Кобзаря з І-ої чоти допомагав боївці СБ при ліквідації сексотів. Рівно ж обстріляно в с. Лишнів квартируючих там большевиків. На другий день большевики звідтам вибралися.

17.XI.45 цей самий рій допомагав боївці СБ при ліквідації сексотів в с. Конюшків.

18.XI.45 цей сам відділ допомагав боївці СБ при ліквідації сексотів в с. Сестратин.

25.XI.45 впав стрілець Джміль, який лежав ранений в с. Гутисько.

В звітовому часі відділ приготовлявся до зими після вказівок ВШВО, та тому більше бойових акцій не мав.

---

* *У тексті:* Лади

Відділ III – к-р Павленко (за час від 15.XI до 25.XII.45)

Стан відділу .....

18.XI.45 розігнано лісорубів біля села Баймаки, та забрано в них пили та сокири.

21.XI.45 зроблено засідку двома роями під райцентром Заболотці, в яку в'їхав райпартком з Бродів з охороною. В результаті 13 большевиків вбито, 7 ранено. Автомашину спалено. Власних втрат не було.

7.XII.45 впав в с. Сасові ст. стр. Перепілка.

17.XII.45 впав під с. Скварява стр. Тризубний (вліз на засідку). В обороні вбив він двох стрибків та одного нквдиста. Відтак сам дострілився.

В першій половині 1946 року на відтинок "Плісниcько" прибув к-р Штиль з відділом в силі 170 чол.

К-р хор. Чайчук мав відпустку в родинне село. Доручено йому рівно ж деякі службові справи. Вертаючи з відпустки заквартирував враз з провідником Золот[арем] і надр. Володимиром в с. Бесіди (Жовківщина), де згинув в дні 19.XII.45*.

Відтинок "Яструб" – пор. Шугай

Пор. Шугай перекинений, як вже подавано, через занедбання своїх обов'язків і незгідливість з тереновими чинниками. Рівно ж розмислюю, що він зможе на терен своїх дій перетягнути бодай трохи боєприпасів з попереднього свого терену. Бо всякі спроби перекидання поданих боєприпасів виходило дотепер дуже зле.

В останній штафетці, які рівно ж отримав я зі зв'язку (як вище згадану задержану по смерті д-га Модеста) з дня 30.XI згадує, що звіти висилає. Однак зі звітів маю лише звіт І-го відділу (б[увшого] Свободи) підкомандного к-ра Козака за час від 13 до 30.XI.45, в якому згадується про кількакратне поготівля і підготовку до зими. В штафетці ще згадано, що І-ий відділ (к-ра Козака, б[увшого] Свободи) на всю пару приготовляється до зими, а другий (к-р Буря) стан ок. 170 вповні готовий до зими.

Друже Командир! Наказ ч. 16 з 1.XI.45, враз з запискою з 3.XI отримано на зв'язковому пункті. Отримано його по смерті сл. п. пор. Модеста, а тому задержано до мойого приходу. Отримано рівно ж витяг з політвиховної інструкції з 2.XII.45, до міжнародного положення з 10.XI.45 і інстр[укцію] пвх. Говерлі до виконання. Не знаю на якій підставі призначено с. булавному Сянові

* *У тексті:* 9.XII.45

ступінь хорунжого. Він поставлений під суд і розстріляний за прийняття в наші ряди непровіреного підстаршину чи старшину ЧА, через якого большевики розбили один наш відділ (були досить великі жертви однак числа не пригадую). Сл. п. пор. Модест мав про це позвітувати. Чи позвітовано не можу твердити. Однак добре пам'ятаю, що про то зголошував .....-тивній* записці з 1 або 27 жовтня (не пригадую в котрій).

Чомусь нема до цього часу призначених проєктованих номінацій (до ст[упеня] хор.) сл. п. бул. Загорові, ст. бул. Андрієвському, ст. бул. Артемові, к-рові розвідки Карому, к-рові розвідки Ольшенкові. Всі вище згадані впали ще минулої зими. Зауважено в наказі ч. 13, також усно сказали Ви мені в д-га Мета, що пор. Щит належить до ВО II і що він, перешколивши підстаршинську чоту в д-га Грома, поверне до ВО II. В наказі ч. 16 зазначено його, як к-ра V-го [a]-відділу при ВШВО IV. Чи не можна було б приділити його до ВО II на очолювання V-го-[a] відділу на місце сл. п. [б]-хор.-[б] Ватюги, про що звертався я вже в останній штафетці з д[ня] 15.1.46. Знаю його, ще будучи в "Оленях", він любив цю ділянку і на таке щось надається.

Щодо звітів оперативних згаданих в штафетці з 3.XI, залученій до наказу, зможу вирівняти їх доперва по отриманні від командирів поодиноких відтинків вдруге, бо отриманих відшукати не можу, вони мабуть знищені, бо перед смертю сл. п. Модест мав спалити багато матеріялів. Подаю лише ті, які по смерти сл. п. Модеста були задержані на зв'язку до мойого приходу.

Пропоную до посмертних номінацій:

1.	пор. Аркас нач. I відділу при ВШВО	+ 19.XII.45
2.	хор. Ватюга [нач.] IV [відділу] при ВШВО	+ "
3.	хор. Чайчук [к-р] тактичного відтинка	+ "
4.	Бродич технічний редактор, б[увший] шеф лінійного зв'язку	
5.	бул. Марко (Левко), легіонер, поч[от] при ВО	+ 7.XII.45
6.	бул. Блакитний, ВО старшина для доручень	+ 19.XII.45
7.	хор. Свобода, сотенний відт[инка] "Плісниськo"	+ 7.XI.45
8.	ст. віст. Чорнота, почот ВО	+ 16.XII.45

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 66, арк. 152-153. Копія.[1]

---

[1] Подібний текст: ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 251-252.

---

* Так у тексті.

№ 36
ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПОЛЕГЛИХ КОМАНДИРІВ

[Не раніше березня 1946 р.]

ДО ЛИСТИ ПОЛЯГЛИХ

1) Дмитро Шлюзар–Золотар, провідник ЛК, уродж. (правдоподібно 1919 р.), згинув 19.XII.45 р. в с. Бесіди, Жовківщина, заскочений на кватирі разом з хор. Чайчуком, к-ром ТВ "Пліснисько", який в той час туди переходив і надр. пров. Равщини Володимирком.

З відомостей, засягнених в терені, виходить, що на тому господарстві не було криївки, або не було вже часу дістатись до криївки, бо наскок большевиків був наглий і несподіваний. Реф. СБ Голуб подав такі нестверджені дані: видала поляглих правдоподібно господиня. Вона не жила в згоді зі своїм чоловіком. Ранком критичного дня господиня пішла на Камінки. Камінки це цілий ряд розкинених присілків, які тягнуться на полудневий схід від Рави Руської. Там кватирувало 50 большевиків і там двох братів господині мало бути стрибками.

Заатаковані большевиками боронилися ще ок. 2 год. Один з них, хор. Чайчук або Володимирко, прорвався з окруження і дістався в недалекий невеликий лісок. Коли почув однак, що в напрямі хати йде дальше стрілянина, завернув і обстріляв большевиків ззаду, щоб відтяжити окружених друзів. Однак в бою, який вив'язався, згинув. В результаті згинули всі заскочені і господар хати. Нестверджені відомості подають, що пров. Золотар був ранений на початку бою серією з кулемета в груди.

2) Михайло Кондрат–Юр, уродж. в серпні 1916, згинув в лісі в криївці біля с. Мелна, Рогатинщина, 22.II.46 разом з краєвим реф. пропаганди Іваном (Херсонцем, Варнаком) та місцевим членом орг. Олексою Олійником. Усі окружені в криївці дострілились. Криївку видав Задвірний, господар с. Мелна (присілок Стиртиська). В часі будування цієї криївки господар переходив лісом і припадком побачив її. Однак відповідальний за криївку місцевий член Олекса Олійник довіряв цьому господареві, тому що його син, під псевдом Довбуш, був в організації і був одним з кращих членів. Тим часом господар всипав цю криївку і всипав криївку свойого сина. Синові вдалось втічи. За це він сам покарав батька карою смерти.

3) Василь Ваврук (хор. Верлан, Ватюга, Стрункий), ур. 1911, політвиховник ВО, краєвий реф. пропаг[анди], згинув 12.XII.45 враз з д[рузя]ми пор. Аркасом, бул. Бродичем і бул. Блакитним. Згинули

заскочені в криївці на прис. Корчемка с. Купичволя, р-н Мости Великі. Криївка була з входом зі стодоли з сіна. Криївка була мабуть всипана, бо большевики скоро віднайшли вхід мимо доброго замаскування. Заскочені відстрілювались. Хор. Верлан і бул. Бродич вискочили ще зі стодоли, але полягли від куль. Большевики запалили стодолу. Решта окружених знищили всі папери й дострілились.

4) Херсонець (Іван, Варнак, Ігор), ур. 1921 р., згинув 22.ІІ.46 в криївці біля с. Мелна. Сл. п. Володимир Херсонець був в окремій криївці разом зі своїм боєвиком Довбушем. Коли батька Довбуша арештували большевики, він перенісся тимчасово до криївки Юра, побоюючись заломання арештованого. Але арештований батько його боєвика знав і видав цю другу криївку.

5) Олекса Олійник, член ОУН, як під 2).

6) Володимирко, надр. пров. Равщини, років ок. 26, згинув разом зі сл. п. Золотарем як під 1).

7) Хор. Модест–Аркас, Винар–Володимир Рудий, лицар Бронзового Хреста бойової заслуги, в. о. [шефа] ВШВО, згинув 19.ХІ*.45 разом з хор. Верланом, як під 3).

8) Хор. Михайло Грицина–Чайчук, ур. правдоп[одібно] 1914, в. о. к-ра ТВ Плісниська, згинув 19.ХІІ.45 враз [із] пров. Золотарем, як під 1).

9). ст. бул. Василь Заблоцький–Ярич (Шершень), ур. правдоп[одібно] 1911, в. о. старшини тила при ВШВО, згинув 17.І.46 в криївці на пр[и]с. Лісові Добрусинські (Жовківщина). Криївку видав курієр надр. Равщини, зловлений кілька днів перед тим. В криївці були ще три цивільні неузброєні люди. Вони здалися живими, а сл. п. Заблоцький–Ярич розірвався гранатою.

10) Бул. Ігор Вонс–Бродич, працівник КВШ при підреферентурі зв'язку, опісля ВШВО, останньо технічний редактор "Стрілецьких Вістей", згинув 19.ХІІ.45 разом з хор. Вавруком–Верланом.

11). Бул. Блакитний, в. о. старшини для доручень при ВШВО, згинув 19.ХІІ.45, разом з хор. Вавруком–Струнким.

12) Бул. Марко, лицар Срібного Хреста Бойової Заслуги, старшина для доручень ВШВО, згинув 7.ХІІ.45. Окружений в криївці, застрілився.

13) Пор. Шугай, виконуючий обов'язки к-ра ТВ Яструб, згинув 27.І.46 в лісі в криївці коло прис. Кривня с. Ферлеїв (Рогатинщина). 26.І група 200 большевиків окружила цей відтинок ліса і його криївку. Але не могла скоро її здобути. Коли наступного дня ситуація стала критична, пор. Шугай застрілився.

---

* *Так у тексті. Повинно бути:* ХІІ

14) Бул. Тиміш–Сокіл, колишній шеф ВШ "Башти", останньо в. о. к-ра ТВ, згинув 22.I.46.

15) Микола Грач (Гайдар, Сивий), родж. в травні 1921 р., згинув 22.I.46 разом з бул. Тимішем, ще двома підстаршинами та 7-ма вояками УПА в селі Зарудці, район Жовква. Сл. п. Грач–Гайдар, в. о. окр. пров., очікував на зв'язкових, висланих в околиці Львова. В міжчасі квартирував разом з групою 12 осіб в хаті під лісом. Там були заскочені й згинули в бою. Прорвався тільки стрілець Карпо і зголосив цей випадок.

16) Жан, згинув 5.I.46 в с. Миколаїв Бібрецького району, заскочений вечером в хаті разом з друзями Павлюком і Кобзар[ем], большевицькою групою рбсб*. Зрадив місце кватирування секретар сільради. Окружені видістались на стрих хати і відстрілювались. В міжчасі був ранений станичний Кобзар. Боєвик Павлюк рішився прориватися, користаючи з великою темряви. Але д-г Жан не хотів лишити самого раненого й остав при ньому. Над раном заховав у безпечне місце своє ППС, годинник і гроші, а сам дострілився з пістолі. Кобзар згинув рівно ж, тільки невідомо, чи наслідком ранення, чи рівно ж дострілився. Місцева група вояків УПА, 10 стрільців, зібралася й хотіла відбити окружених, але секретар сільради, що був з ними в контакті, подав, що большевиків є понад 150 і відсіч з такою малою групою є неможлива. Пізніше показалось, що це була неправда й виявилось, що секретар був сексотом.

17) Карпо, надр. пров. Городеччини, є вістка про його смерть, але ще не стверджено.

18) Хор. Свобода, в. о. к-ра сотні ТВ "Плісниско", згинув 7.XI.45 в с. Сади, р-н Олесько, окружений большевиками в хаті.

Надійшли відомості, що в м[ісяцях] лютень–березень [19]46 в часі найважчого нажиму згинули: к-р ТВ "Климів" к-р Перемога – Лицар Срібного і Бронзового Хрестів Бойової Заслуги. Точних даних ще не маю. По одержанні вишлю.

Слава Україні!

/–/ Хо-д**

Увага: Обов'язком всіх друзів, які знали поляглих на полі слави, подати про них точні дані життєпису і бойових заслуг, бракуючі в цьому та інших списках.

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 398, т. 1, арк. 22-23. Копія.

---

* *Скорочення від:* радянська боївка служби безпеки

** *Слово, імовірно, є скороченням псевдоніма "Холод".*

№ 37
ЗВІТ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ЧЕТВЕРТИЙ КВАРТАЛ 1945 р. – КВІТЕНЬ 1946 р.

15 травня 1946 р.

УПА-Зах[ід]
"Буг"

Постій, 15.5.46

ЗВІТ
за IV / 45, 1, 2, 3, 4 / 46

"Асфальт" (Грабенко)

"Наддністрянці" (Журба)

19.8 ніччю власні стежі помітили ворожі застави на гостинці Ходорів–Миколаїв та лісній дорозі Розділ–Прийми, у віддалі 100 м одна від другої. Коло год. 5 вд. враз з недалеко кватируючими двома пвд. підсунулися під ворожі застави і ліквідували їх кулеметних вогнем. Ворог втратив 10 вбитими, в тому 2 майорів НКГБ з Дрогобича та 9 раненими. Решта больш. втекла в напрям с. Прийми. Большевики наміритися здобувати криївку пров. Федора, який завдяки повищому випадкові вийшов ціло. Слід згадати, що на цей комплекс лісу кинено тоді спецвідділ в силі до 2 тис. з легким та тяжким озброєнням.

15.10 два рої, йдучи до с. Рудники, стрінулися з большевиками, які верталися з засідки. В перестрілці кулеметник Боря вбив 4 больш. та одного ранив.

23.11 стр[ілецька] ланка, організуючи харчі в с. Раделичі, вбила 2 енкаведистів, які були пострахом для цілого села. Здобуто 2 десятизарядки.

1.12 два рої Крука і Байди пішли в короткий перемарш через Комарянщину, Мединеччину і Стрийщину. Рої повернули 3.1.46 без замітніших пригод.

4.12 т[р]етий рій враз з бул. Бором, організуючи харчі в с. Черниця, найшов на больш. засідку, з якої по короткій перестрілці вицофався без втрат.

24.12 III-ий рій враз з к-ром Журбою і пвд. к-ра Лиса (42а), знищив спіртзавод в с. Чорний Острів р[айону] Ходорів. Стрибків з охорони спіртзаводу роззброєно. Здобуті кріси, спірт і пару коней з возом. Спіртзавод враз з устаткуванням знищено.

18.12 ланка під ком[андуванням] рой. Байди в засідці біля с. Устя вбила 4 енкаведистів і 1 ранила.

4.1.46 вд. "Наддністрянці", "Непоборні" і "Жубри" під ком. к-ра Грабенка наскочили на м. Розділ, де розбито шевську артіль. Стрибків, охороняючих артіль, роззброєно. Здобуто понад 22 пар підошев і на 30-40 чобіт мягкої шкіри.

13.1 ланка рой. Байди звела з большевиками перестрілку в с. Ілів. Ворог втратив 1 вбитими.

30.1 вд., йдучи в напрям с. Стільсько р[айону] Миколаїв, коло год. 19 був заскочений большевиками, які посувалися за вд. Зведено коротку перестрілку; ворожі втрати невідомі.

12.3 в с. Надітичі р[айону] Миколаїв двох стрільців, які організували харчі, заскочили большевики. Під час перестрілки ворог запалив стодолу, в якій 1 стрілець згорів, а другий був вбитий на подвір'ю.

14.3 заскочений большевиками в с. Києвець, був ранений 1 стр., який мимо тяжкого поранення, відстрілюючись, вицофався до лісу, відки відіслано його на санпункт.

"Непоборні" (Осика)

4.10.45 вд. враз з сусідними вд., всі під ком[андуванням] к-ра Грабенка, знищили МТС в с. Березина р[айону] Миколаїв. Будинки та інвентар спалено і забрано кілька шт. худоби.

12.12 до с. Поляна р[айону] Щирець прибула больш. група. Бул. Хмара, переходячи дорогу, завважив їх – вони розсочились. Він, бачучи це, відкрив по них вогонь з автомата і смертельно ранив ст. лейтенанта, який в дорозі до шпиталю помер. Бул. Хмара був ранений в ногу.

4.1.46 вд. спільно з іншими вд. брав участь в наскоку на шевську артіль в м. Розділ (як звіт повище).

19.3 один рій вертав з фірою харчів через с. Бродки і стрінувся з групою большевиків. Після короткої перестрілки рій без втрат відв'язався від ворога.

"Жубри" ("Дир")

22.10.45 знищено колгосп в с. Кугаїв р[айону] Пустомити. Майно зареквіровано.

25.10 зловлено больш. розвідчика, якого передано до СБ.

17.11 знищено радгосп на Грабнику біля с. Кугаїв. Майно зареквіровано.

23.11 вд., йдучи в напрямі с. Кугаїв, задержався під с. Підтемне і вислав стежу на край ліса. Там була больш. застава, з якою почалася перестрілка. Вбито 1 большевика і одного ранено. Власні втрати 1 вбитим.

28.11 зловлено і зліквідовано 1 провокатора.

22.11 при транспортуванні харчів, заскочили большевики 2 стрільців в с. Новосільці р[айону] Комарно. В короткій перестрілці вбито 1 большевика, а 2 поранено.

10.11 інт. віст. Залізняк зловив перебраного в цивільне вбрання енкаведиста, який приїхав з селянами в ліс в розвідчих цілях. По короткім допиті його знищено, бо на місце надійшла ворожа група; протокол передано до СБ.

22.12 на стрільців, які організовували харчі в с. Новосілки, наскочили большевики. В перестрілці вб[и]то 1 большевика, а 2 поранено. Фіру з кіньми залишено.

23.12 застукали большевики на стриху в с. Стільсько ст. стр. Зірку і Метуна, які, відбиваючись, вбили 3 большевиків. Оба вояки погинули.

3.1.46 кількох стрільців помогли тер[еновій] сітці ліквідувати 2 сексотки і перебрати аптечку, яка була в руках держ[авної] санітарки в тому ж селі Жиравки. Слід згадати, що забрана аптечка була віддана з оргмагазину в больш. руки вище згаданими сексотками.

4.1 вд. з сусідними вд. брав участь в наскоку на шевську артіль в м. Розділ (як звіт повище).

3.4.46 15 больш. найшло на нашу заставу. Вд. розгорнувся в розстрільну, а ворог, побачивши нашу більшу кількість – втік.

Загально

Вд. В. "Асфальт" мали, крім згаданих сутичок, зокрема в зимовому часі, цілий ряд пригод, з яких, завдяки доброму знанні терену і спритним маневрам, вийшли неушкоджені, не зводячи з ворогом навіть перестрілок.

"Яструб" (Шугай)

"Сурмачі" (Буря)

16.12.45 пвд. бул. Гайдука знищив спіртзавод в с. Берездівці і в ньому около 1500 л спірту і до 5 вагонів збіжжя (овес, кукурудза). Забрано 1200 л спірту і 2 пари коней з возами.

Того ж дня бул. Лис зі своїм пвд. спалив спіртзавод в с. Вибранівка р[айону] Стрілиська Нові і в ньому до 3 вагони збіжжя (овес, кукурудза).

20.12 бул. Гайдук з одним роєм зробив засідку на шляху Львів–Бібрка на рб сб (радянська боївка служби безпеки). Засідка не вдалась, бо "боївка" вернула іншою дорогою.

19.12 ст. віст. Колібер зловив в с. Бориничі р[айону] Стрілиська розвідчика НКВД з р[айону] Бібрка (жида), якого передано в руки СБ.

24.12 ст. стр. Могила зловив в с. Бринці Зарічній р[айону] Стрілиська розвідчика НКВД з з р[айону] Бібрка, якого по короткім допиті зліквідовано, бо був сподіваний напад. Протоколи передано СБ.

26.12 пвд. бул. Лиса перевів акцію на спіртзавод в с. Острів р[айону] Ходорів. Забрано 1 пару коней і около 500 л спірту. Спалено завод, около 20 тис. л спірту, 4 вагони збіжжя та поблизьку МТС. Спіртзавод та МТС охороняли стрибки в числі 8 чол., яких роззброєно. Начальника їхнього забрано і передано до СБ.

До 15.1.46 вд. перевів противиборчі збори у 8 селах, де було присутніми до 200-300 осіб на кожньому.

15.1 пвд. бул. Гайдука стрінувся з больш. групою в силі около 30 чол. По короткій перестрілці больш. відступили під с. Лани (Бібреччина). Бул. Гайдук завважив 2 больш., які гнали порабовану худобу вивезених родин з с. Лани. Їх зловлено та роззброєно; по перевірці, на якій виказалося, що вони українці непартійні, їх звільнено. Здобуто 2 ППШ.

16.1 год. 9.30 большевики несподівано наскочили на табор пвд. бул. Гайдука. Стійковий стрілами заалярмував табор. Ворог скорим темпом почав атакувати з двох сторін. По 20-хвилинному бою пвд. відступив. Власні сили: 27 стр., 4 кулемети, 3 автомати, решта кріси, втрати – 1 стр. вбитий, 4 ранені, 1 ППШ, 1 кріс, 300 шт. набоїв. Ворожі сили – около 80 чол., кулемети, автомати, десятизарядки і кріси, втрати – 6 вбитими, 8 раненими.

17.1 при полагоджуванні службових справ в с. Серники (Бібреччина) на хату, де перебував бул. Гайдук з стр. Луною, наскочили большевики. В перестрілці бул. Гайдук вбив капітана воєнкомату Зайцева та тяжко ранив іншого, який помер. Сам без ушкодження вирвався з помешкання. Стр. Луна, будучи тяжко ранений, щоб не попасти у ворожий полон, розірвався власною гранатою.

29.1 відсвятковано Свято Крут.

30.1 год. 12 большевики в силі 300 чол. наскочили на табор вд. в лісі на відтинку Бориничі–Ілів. Вд. вицофав з табору, однак ворог, йдучи слідом, щораз більше натискав, так що вд. був змушений приняти бій. З окликом "Слава!" вд. відбив перший, відтак другий і третий наступи, що тривало около 1.30 год. Після того вд. відв'язався від ворога. Власні сили – два пвд., 8 кулеметів, 10 автоматів, кріси, втрати – 1 стр. вбитий, 1 стр. пропав без вісті, 700 шт. набоїв. Ворожі сили – около 300 чол., переважно автоматична зброя, втрати – 34-40 вбитими і невідома кількість раненими.

До часу т. зв. виборів вд. в розчленованій формі бере активну участь у противиборчій кампанії.

21.2.46 в с. Городище Королівське (Ходорівщина) в хату, в якій квартирував ст. стр. Залізняк з одним місцевим хлопцем, увійшло несподівано двох большевиків. Наші, не маючи часу вхопити за зброю, скочили на них голіруч, роззброїли і по провірці зліквідували.

7.3 в с. Бринці Церковні (Стрілеччина) наскочило 15 больш. на господарство, в якому квартирували 2 наші вояки. Під час перешуків больш. побачили на стриху стр. Блакитного, який, відстрілюючись, власним крісом вбиває 2 большевиків, 1 ранить і сам щасливо тікає в ліс.

4.4 загинули в заскоченні в с. Острів стр. Дуб і Яструб, який розірвався власною гранатою.

14.4 почали виїжджати больш. гарнізони з сіл терену, в якому діє цей вд. В надрайоні квартирувало понад 5 тис. большевиків, розкинених по селах по 30-50 чол. в цілях придавлення нашого руху.

19.4 впали в полевій криївці в с. Серники сот. пвх. ст. бул. Січовик, к-р пвд. бул. Гайдук* та інстр. ст. віст. Дошка.

Вд. до кінця м[ісяця] квітня діє цілістю і переходить вишкіл під кермою вишкільника В. пор. Хмеля.

"Дружинники" (Козак)

І чота до 10.12.45 не веде жодних операцій, а готується до зими. Між 10–15.12 в терені проходить більша ворожа дія, з якої виходить чота без втрат, завдяки добрій підготовці до зими.

21.12 ст. віст. Хмара виготовив в порозумінні з тереновими чинниками план наскоку на спіртзавод в с. Серники Середні

* *У тексті:* к-р пвх. бул. Гуйдук

(Рогатинщина). Наскок не вдався, бо в спіртзаводі заквартирувало більше число большевиків, правдоподібно через невідповідну конспірацію довідалися про плян наскоку. Дізнавшись про це, пвд., не починаючи акції, вицофався.

22.12 третий рій зробив засідку на авто між сс. Липиця Долішня – Серники Середні. Тимчасом сподіване авто поїхало на с. Свистільники, де було розбите засідкою боївки СБ.

29.12 цей же рій зробив засідку на авто між сс. Липиця Долішня – Свистільники, але авто поїхало в інший напрям.

ІІ чота ст. віст. Вітра розчленована на зимівлю.

3.12 1 рій в порозумінні з тер[еновими] чинниками ліквідував одного озброєного сексота в с. Лагодів (Перемишлянщина), забираючи 1 пістоль.

13.12 в засідці коло с. Добра вбито одного большевика зі спецвідділу рбсб* під псевдом Клим.

3.12 рой. 2 роя враз з т[рь]ома стр. найшов на больш. засідку в с. Кореличі (Перемишлянщина). Ворога завважено скоріше і відкрито вогонь, у висліді якого 2 ранено і відступлено.

12.12 цей же ройовий з одним стр. і 4 тереновими попали на больш. засідку в с. Кореличі. По перестрілці відступлено без втрат. Ворог мав 1 вбитим.

16.12 в часі організування харчів, ройовий з 4 стр. попав в больш. засідку, яка була підготовлена сексотом, який водив большевиків. Після перестрілки відступлено з втратами для ворога: вбитий сексот і 3 большевики.

29.12 3 рій в порозумінні з тер[еновими] чинниками наскочив на спіртзавод в с. Білка (Перемишлянщина). Горальню вимінувано і спалено, а обслугу розігнано. Здобуто деякі речі, які передано тер[еновим] чинникам.

31.12 наскочено на станицю стрибків в с. Якторів, яких розброєно і розігнано. Вбито 1 капітана і 1 лейтенанта.

Заключення

На цілому терені переведено в різні способи противиборчі акції. В м. Львів в часі передвиборчої підготовки більше чим через тиждень не було електричного струму, а теж через кілька днів не доходив газ, ні вода. В терені здемольовано або висаджено кілька залізничних станцій, зривано телефонічні лінії, підрізувано телефонічні стовпи і т. п. Переведено цілий ряд зборів і

---

* *Скорочення від:* радянська боївка служби безпеки

гутірок з населенням, розповсюджувано належні листівки і кличі. На лінії Кам'янка–Радехів висаджено поїзд з погранвійськом НКВД; результат невідомий, бо большевики протягом певного часу нікого на місце випадку не пустили. В кілька днів після того большевики вивезли з с. Язениця Руська около 25 родин (це село лежить коло місця випадку).

Вибори на цілому терені переведені під терором: було багато випадків побоїв, стріляння за втікаючими людьми, ношення людей до льокалів або просто большевики самі ходили по хатах і коли хто не хотів голосувати, то або змушували його, або самі кидали квиток до урни. Через кілька виборчих днів перед і по 10.2.46 не вільно було нікому віддалюватися поза населений пункт, хиба за посвідкою від сільради. Можна без перебільшень твердити, що коли б вибори були добровільні, то голосувало би ледви 5% населення, а поминувши міста, по селах взагалі ніхто не голосував би.

Відділи УПА старалися виконати наложене на них завдання у противиборчій кампанії і водночас видержати у різних формах зимове придавлення окупанта, який поставив собі за ціль цілковите знищення революційно-повстанчого руху. Підпілля свою ціль осягнуло, а ворог зайвий раз завівся у своїх плянах.

Слава Україні!

в. о. к-р групи

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 48, арк. 111-114. Копія.

№ 38
ЛИСТ КОМАНДИРА УПА-ЗАХІД ДО КОМАНДИРА ВО "БУГ" ПРО ПОТОЧНУ СИТУАЦІЮ

10 червня 1946 р.

Вороний 10.6.46

Друже!

Тішуся, що живете, жалую за сл. п. Друзями, що покинули нас...

Вашу велику пошту від 15.1, 18.1, 25.1, 2.4, 2.5.1946, а теж від сл. п. дд. Аркаса від 1.12 і Ватюги 12.12 – я одержав 8.6.46, отже, ще не переглянув звітів, а лише відручні Ваші письма. Отже, я дістав:

1. Звіт з рейду Шу[мськ]ого 25.5–14.8.
2. Опер[ативний] звіт з 18.1 (рукою).
3. Хроніка 12/114 з 27.1.
4. Наказ ч. 18 ШГ 2.
5. Звіт за 7, 8, 9, 10/45 з 31.10.45.
6. –"– з вишколу пвх. з –"–
7. Дані про втрати від 7/44 з 25.11.45.
8. Протокол смерти сл. п. Хмурого.
9. Звіт "Переяславів" по 2/45 з 1.12.45.
10. Опер[ативний] звіт "Розточчя" 6/45 – 1/46 (рукою).
11. Дані про втрати – як вище.
12. Внески ном[інацій] і відзн[ачень] та інше.

Залучую наказ ч. 18 та проп. матеріали для Вашого КОП-у (передайте). Наказ ч. 17 від 1.1.46 я Вам вислав в березні, він для Вас – з огляду на ном[інації] і відзн[ачення] важний. Вищі ном[інації] і відз[начення] я подав (подаю) вгору і Ви, якщо "там" і можете безпосередно обговорити теперішній мій внесок, то зробіть це (можливо відняти або додати). Він трохи ширший, чим всі Ваші заподання. Я не можу узглянювати людей з-поза УПА (боївки), бо до цього не маю повноважень. Постановка говорить про людей з-поза УПА тільки у відношенні до заслужених у вій[ськовій] справі, тобто Хреста Заслуги. Беріть під увагу, що всіх номінованих і відзначених було би тисячі і що треба би вести величезну евіденцію (Ви, до того ж, нпр. подаєте хибні ступені ст. підстаршин або їх зовсім не подаєте, а пишете "к-р", а я кождого мушу бадати, за ним шукати, справджувати дати, відтинкову приналежність і т. д.). Особисто я був би за тим, щоби ном[інувати] і

відз[начати] теж людей з охоронних і екзекутивних відділів (боївок) і в цій справі пишу, куди треба, мимо труднощів і не тяглости дотепер в тій ділянці. Треба брати теж під увагу тис[ячі] людей з УПА, що зараз не є в УПА! Чи вони передані зовсім іншому ресортові, бо там краще надаються, чи тільки тимчасово відряджені, отже далі в нашій евіденції.

Я не сказав би, щоби були розбіжности поміж Вашими дотеперішними номінаціями і т. д. а незатвердженим наказом ГВШ, який Ви собі відписали в Черняви: цей наказ (нереяльний!) не виключав Вашого доброго підходу, а лише давав ще ширші можливості. Остаточно треба до справ підходити індивідуально: може бути рядовиком і ст. віст.

Ще відносно звітів: мабуть з дотепер одержаного дається відтворити звіт за IV квартал 1945 р.

Справа ([...]вана) 15 людей до старш[инського] вишколу – неактуальна.

На жаль, я не годен помогти Вам людьми, які заступили би сл. п. втрачених Друзів. Редукуйтеся як можете самі. Попустіть у вишколах, люди через ту страшну зиму вже досить вишколені і заправлені (та це не значить, що махаємо рукою на вишкіл...). Вишкільників В[ідтинків] беріть на КВ (к-рів В[ідтинків]), зглядно кращих сот[енн]их або ПВ (пвх. В[ідтинків]) – словом, підтягайте здолу. Як зовсім немає ком[андних] людей, там підчиняйте пвд. рай. і н[а]драй. проводам, вимагаючи звітів і невтручувань в орг.-перс. справи вд., а тільки такт[ична] керма, виховна опіка тощо.

1-Полагодьте нарешті справу з д. Іванчуком-1. Здійміть з него всякі евент[уальні] застереження чинників СБ, хай людина добре чується і працює. Скажіть йому, що дві записки (остання з 15.12.45) я дістав. Не відписував, бо його справу – якщо йдеться про ту власне річ – я давно уважаю за ліквідовану і вигаслу. Не припускаю, щоби він (пор. Іванчук) мав до мене які-небудь інші справи; коли так, то я ледви чи міг би бути йому помічний. Не бачу теж потреби його деінде переносити, в умовинах власне браку людей у Вас і можливостей – далі позитивно себе виявити.

Евентуально – вирізок цей можете йому передати разом з поздоровленнями.

Запасних вій[ськових] брошур, кромі архівальних, я не маю. Вже все від мене забрали. М[іж] і[ншим] "Сян" видав полк і курінь на циклостилі – дуже гарно, зверніться туди.

Дякую за відомість, сумну на жаль, про шваґра. Коли б змогли, довідайтеся блище про смерть Жана. Що з д. Бурим? Чи не знає він що про мою рідню?

Увага! Офіц. псевдо – Угринович, а не Буковий.

Про бунчужного з рейдуючого вд. по Підляшші повідомив мене теж д. Г[едеон].

Мішочок звітів з "Сяну" я одержав. Це подрібні звіти вд. і крім арх[іву] – іншого значення для мене не мають. Всі орг. видання відтам і звіти по кінець 1945 маю.

Знаю, що одна посилька сл. п. Модеста відносно ном[інацій] і відзн[ачень] впала разом з матеріялами з "Сяну" для мене. Сл. п. Ватюга дещо прислав зі своїх матеріялів "Сяну". "Стріл[ецькі] Вісті" ч. 8 теж я дістав.

Маю ряд ін[ших] справ, та мушу кінчити.

Здоровлю Вас

С[лава] У[країні]!

Ш

808

ГДА СБ України. Рукопис. Оригінал.

№ 39
ЛИСТ ДО КОМАНДИРА УПА-ЗАХІД ПРО ПОТОЧНУ СИТУАЦІЮ

[Серпень 1946 р.]

Друже Командире!

Накази чч. 17 і 18 отримано враз з залученою штафеткою. Як виходить з штафетки, не дійшла ще до Вас пошта з 24.V, 1.VI і 9.VII.46 р.

Відносно номінацій старшин в мене впорядковано в міс[яці] серпні, про що вже накази ГВШ рівно ж щойно отримані мною.

Щодо вищих підстаршин, то, в зв'язку з великими труднощами контакту з Вами, маю на підставі повновласті з ГВШ перевести їх сам. Те саме відноситься і до відзначень.

Щодо звітів – вишлю в найближчому часі ті, які мимо великих труднощів зміг одержати. [...] бойових дій в останньому часі не було.

Відносно відділів УПА вже зреалізовано інструкцію з міс[яця] червень [19]46 р. на ТВ 14 і 15.

В штафетці з міс[яця] травня доношувано, що примінюю на цих ТВ нову тактику згідно з вказівками пров. М. Це були перші кроки до реалізації цеї інструкції.

На інших ТВ рівно ж примінено в міс[яці] липні цю тактику (за вказ. пров. Макс[има]), а в цьому і слідуючих місяцях (9 і 10) приміню вповні інструкцію на інших до мене приналежних ТВ.

Не маю ким обсадити ТВ 11. К-рі Іванко і пор. Павленко впали, про що досьогодні офіційно не знаю і ближче не можу подати. В тій справі я, будучи в ГВШ, пропонуючи на цей пост сот[ник]а Щита, який тепер в ВШВО IV як нач. IV вд., про що отримав позитивну відповідь.

Згідно з новою тактикою (як подав я попередньо), ліквідую ТВ 13, щоб ТВ залишились рівними тер[еновим] округам, тим самим лишаються ТВ "Пл[існисько]", "Кл[имів]", "Я[струб]", "Асф[альт]".

К[омандира]ми залишаються пор. Угринович ("Кл[имів]"), пор. Грабенко ("Асф[альт]"), пор. Буря ("Я[струб]"). ТВ "П[лïснисько]", як подано вище, не обсаджений до приходу сот[ник]а Щита.

Щодо сл. п. сотн. Іванчука, як доношувано в штафетці з міс[яця] травня [19]46 р., він впав геройською смертю в дні 20.IV.46 р.

Щодо застережень СБ відносно нього (сотн. Ів[анчука]), які подаєте в штафетці, я звільнив його з хвилиною призначення його нач. V вд. при ВШВО в дні 24.I.46 на підставі його заслуг в УПА (про що зголошуючи).

В останньому часі на ТВ "А[сфальт]" вдалося перевести підст[аршинський] вишкіл з тер[енових] боївок в складі кер[івника] с[т]. бул. Берк[ута] і інстр[укторів] с[т]. бул. Чорн[ого] і бул. Карм[елюка]. 22 чол., елемент був д[уже] добрий. В іспиті затверджено 10 ступені ст. віст., 9 – вістунів, 3 – ст. стрільців.

На тому ж відтинку переведено в міс[яці] липні перевишкіл сотенних і чотових політвиховників.

На інших відтинках про якісь вишколи не було мови через сильні переслідування больш. нашого руху.

Щодо смерти сл. п. д. Жана, про що згадував я попередньо, впав він 5.I.46 р. в с. Миколаїв (Бібреччина), застуканий в хаті вечором 4.I.46 враз з місцевим станичним і бойовиком сл. п. д-га Скитана сл. п. Павлюком (Павлюк впав в міс[яці] березні). На донос місцевого секретаря сільради большевики в силі 15-20 чол. окружили їх в хаті (стійки не було). Окружені почали відбиватися. В перестрілці зістав ранений станичний. Д-г Павлюк, бачучи безвихідне положення, скидає чоботи і,

користаючи з темноти ночі, босаком проривається поміж большевиками. Д-г Жан, якого Павлюк рівно ж намовлював в той спосіб до ризиковної втечі, не погодився залишити без опіки раненого станичного і оба вилазять на стрих хати, де, відбиваючись, пересиджують до ранку (хата правдоподібно була мурована). Ранком 5.I гинуть (від ворожих куль чи самі дострілюються, про це не знаю).

Повстанці, які в цю ніч знаходилися в цьому ж селі (8-9 осіб) хотіли йти відбивати окружених, однак спритний сексот (секретар с/ради, який навів больш. на сл. п. д[рузі]в Жана і инших) вчас про це довідався і подав повстанцям, що большевиків є около 150 чол., так що вони не тільки окружених не врятують, а і самі наразяться на поважні втрати.

Щодо Вашої родини, не знаю останно, що є з нею, однак я цікавився про це ще [19]45 р. в д-га Бурого і там було все в порядку. Уважаю, що коли б останно було щось не в порядку, то д-г Бурий, знаючи, що я цікавився цими справами, був би повідомив мене.

Я в короткому часі буду в д-га Бурого і зможу про це докладніше подати.

Д-г Бурий і Черник живуть. З співробітників д-га Бурого впали д[ру]зі Богдан (18.III.46), Віра (2.IV.46), Голуб (2.IV).

В терені в нас доволі "весело". В останніх місяцях (літо) больш. продовжують переслідування нашого руху при помочі сексотів і провокаторів, а також густими засідками і від часу до часу більшими облавами на поодинокі [...] лісів (від весни було по 3-5 облав на кожний [...] ліса).

Тому, що облави бажаних успіхів їм не дали, больш. квартирували по кількох тижнів, а то і місяців в лісах поодинокими групами (в деяких лісах і тепер кватирують). Групи такі були по 20-30 чол., а в більш замітних місцях по 100 і більше, при тім (більші групи) мають між собою телефонічне і, правдоподібно, радієве получення.

В лісах, де закватерували більші ворожі групи, перебування є майже неможливе і всякі рухи виключені. В північній частині нашого терену 50% сіл (а то і більше) обсаджено больш. гарнізонами, подібно як зимою. Підлісні села там (північна частина) майже всі обсаджені больш.

В південній частині є звичайні гарнізони [у] 2-8 селах на район. Сила гарнізонів звичайно 20-30 чол.

В терені на захід від шоси Львів–Стрий є кільканадцять тисяч військ ЧА, а також до 2 тис. робочих батальйонів.

Коли б приміром взяти наш терен між шосами Львів–Стрий, Львів–Перемишль, то ворожих військ враз з залогами районів і робочими відділами виносить понад 20 тис.

Подібна, а може і більша обсада є на північний захід й на північ від Львова.

Здоровлю

Сл[ава] У[країні]!

/Роман/

ГДА СБ України, ф. 6, спр. 74368ФП, т. 2, арк. 31-33. Оригінал. Рукопис.

№ 40
РЕЄСТР СТАРШИН ВОЄННОЇ ОКРУГИ

1 січня 1948 р.

УПА-Зах[ід]
"Буг"

Постій, 1 січня 1948 р.
Таємно!

ВИКАЗ СТАРШИН

А. З чужих армій, УПА ін[ших] земель і номінованих в УПА-Зах[ід]

1.	Пор.	др. Ю. Липа	УНР	лік[ар] 13	+21.8.44 полк.		
2.	"	др. Гаврило (С. Симко)	Н. а.	лік[ар] 11	31.8.45 сотн. + 1.5.46	22.1.46 мйр.	БХЗ
3.	"	Чавун (Чайківський)	Н. а.	ШГ 2/5	22.1.46	+8.2.46	6
4.	Хор.	Вороний (В. Левкович)	УПА-П[ів]н.	к-р Г 2	15.4.45 пор. 22.1.46 мйр.	31.8.45 сотн. +18.12.46 полк.	5, 2
5.	"	Горинь	УПА-П[ів]н.	КВ 11	1.10.44 22.1.46 сотн.	30.6.45 пор. +14.3.46	5, 3
6.	"	Липей	ДУН	кур. 15	+21.7.44 пор.		
7	"	Грім	Н. а.	КВ 12	22.1.46 пор.		
8.	"	Хміль	Н. а.	КВ 12	22.1.46 пор.		
9.	Хор.	Іванчук (І. Вересюк)	ШГ 2/5	26.1.44	31.8.45 пор. + 20.4.46	22.1.46 сотн.	6
10.	"	Хмара	к-р Г І (ШГ 2/7)	–"–	2.45 полон[ений]		

11.	"	Іванко (І. Котула)	КВ 11	–"–	22.1.46 сотн.	+ 2.46	5
12.	"	Шалений (Олені)	КВ 12	1.10.44	+9.11.44 пор.		5
13.	"	Аркас (Рудий)	Шеф ШГ 2	–"–	31.8.45 пор.	+19.12.45 мйр.	5
14.	"	Нечипір (З. Мазуркевич)	ШГ 2/4	–"–	15.10.44 пор.	+ [19]44	
15.	"	Чайчук	к-р В. 13	–"–	+ 19.12.45 сотн.		5
16.	"	Богдан (Г.Запісоцький)	КВ 12	–"–	22.1.46 пор.	+ 18.3.46	
17.	"	Євшан (Ем) (Д. Пелип)	кур. 12	–"–	15.10.44 пор.	+ [19]44	1
18.	"	Шугай	к-р В. 15	–"–	15.4.45 пор.	22.1.46 сотн.	3
19.	"			–"–	+ 28.1.46		
20.	"	Мрія	сот. 12	1.12.44	22.1.46 пор.	+ 29.4.47	
21.	"	Черник	сот. 12	–"–	22.1.46 пор.	+ 8.7.46	
22.	"	Ненаситець	КВ 11	15.4.45	+ 26.4.45 пор.		
23.	"	Летун	к-р В. 12	–"–	+ 1.4.45		3
24.	"	Лис	сот. 12	–"–			3
25.	"	Свобода	сот. 11	–"–	1.8.45 пор.	+ 7.11.45	5
26.	"	Малиновий (Кравчук)	сот. 11	–"–	х 15.8.45	дезерт[ирував]	
27.	"	Оверко	сот. 11	–"–	22.1.46 пор.	+ [19]46	6
28.	"	Перемога	к-р В. 12	–"–	22.1.46 сотн.	+ 15.2.46	5, 4, 1
29.	"	Штіль	сот. 12	–"–	22.1.46 пор.	+ [19]46	5
30.	"	Ватюга (В. Ваврук)	ШГ 2/6	–"–	+ 19.12.45 мйр.		

31.	"	Лисай	ШГ 2/2	31.8.45	х 1.10.45	
32.	"	Шумський	сот. 12	–"–	+ 1.9.45	
33.	"	Куліш	сот. 12	–"–	+ 7.5.45	
34.	"	Град	к-р В. 13	–"–	+ 28.9.45 пор.	
35.	"	Сян	сот. 13	–"–	+ 23.8.45	розстр[іляний]
36.	Пор.	Угринович	к-р В. 13	22.1.46		
37.	"	Сурмач	пвх. В. 12	–"–		
38.	"	Буря	сот. 15	–"–		
39.	"	Ігор	сот. 12	–"–	+ 17.2.46	
40.	"	Павленко	сот. 11	–"–	+ 2.46	
41.	"	Риба	КВ 15	–"–	+ 7.46	
42.	Хор.	Грабенко	к-р В. 14	–"–	22.1.46 пор.	
43.	"	Глухий	сот. 13	–"–	+ 15.3.47	
44.	"	Громовий	чот. 14	–"–		
45.	"	Гайдук	чот. 15	–"–	+ 19.4.46	
46.	"	Дир	чот. 14	–"–	+ 11.46	
47.	"	Козак	чот. 15	–"–		
48.	"	Хміль	бунч. 12	–"–	+ 15.2.46	
49.	"	Бриль	чот. 13	–"–		
50.	"	Довбня	чот. 13	–"–		
51.	"	Гамалія	чот. 13	–"–		
52.	"	Сивий	чот. 11	–"–		
53.	"	Чавс	чот. 12	–"–		
54.	"	Бор	чот. 14	–"–		
55.	"	Жайворонок	чот. 15	–"–	+ 28.1.46	
56.	"	Січовик	с. пвх. 15	–"–	+ 19.4.46	
57.	"	Волін	пвх. В. 11	–"–	+ [19]46	

58.	"	Білий	с. пвх. 11	–"–		
59.	"	Кірам	ОВ 14	22.1.47		
60.	"	Вій	ОВ 15	–"–		
61.	"			–"–		

Б. Номіновані по смерті

1.	хор.	Санчо	сот. 15	1.6.44	+ 2.7.44	
2.	"	Галайда (Т. Онишкевич)	сот. 12	1.4.44		
3.	"	Скала	сот. 12	15.10.44	+ [19]44	
4.	"	Беркут	сот. 12	15.10.44	+ [19]44	
5.	пор.	Ткаченко	кур. 11	15.11.44	+ [19]44	
6.	хор.	Пугач	пов.ом. 14	15.10.44	+	
7.	"	Шрам	пов.ом. 14	15.10.44	+ [19]45	
8.	"	Черемош	сот. 13	27.10.44	+	
9.	"	Карпо	сот. 13	27.10.44	+ 21.12.44 пор.	
10.	"	Моргун	сот. 12	27.10.44	+	
11.	"	Фіфак	сот. 12	27.10.44	+	
12.	"	Антон	КВ 12	+15.11.44		
13.	мйр.	др. Олег	лік[ар] 12	+14.12.44		БХЗ
14.	хор.	Віщун	к. пвх. 12	+ 9.1.45		
15.	"	Руслан	с. пвх. 12	+ 14.4.45		
16.	"	Сойка	КВ 13	+ 4.5.45		
17.	пор.	Янко	ВПЖ ШГ 2	+ 17.5.45		
18.	хор.	Ігор (Див)	Г 2/6	+ 5.9.45	22.1.46 пор.	5, СХЗ
19.	пор.	Крутіж	к-р В. 15	+ 28.6.45		2
20.	"	Певний	чот. 11	+ 5.9.45		
21.	"	Тиміш	к-р В. 13	22.1.46	+	

22.	"	Артем	ШГ 2/7	22.1.46	+ 3.46
23.	"	Шершень	ШГ 2/3	+ 17.1.46	
24.	"	Ольжич	КВ 12	+ 1.12.44	
25.	"	Смерека	фелч[ер] 12	+ 23.8.45	
26.	хор.	Кобзаренко	чот. 13	+ 15.8.45	
27.	"	Дон	чот. 13	+ 9.10.45	
28.	"	Омелян	бунч. 12	+ 27.9.45	
29.	"	Тигр	чот. 11	+ 1.3.45	
30.	"	Джміль	КВ 13	+ 1.6.45	
31.	"	Льорд	поч. ШГ 2	+ 1.6.45	
32.	"	Грім	поч. ШГ 2	+ 1.11.45	
33.	"	Бродич	Г 2/6	+ 19.12.45	
34.	"	Блакитний	поч. ШГ 2	+ 19.12.45	
35.	"	Марко	поч. ШГ 2	+ 7.12.45	
36.	"	Гайдук	чот. 12	+ 1.11.45	
37.	"	Гроза	чот. 12	+ 1.6.45	
38.	"	Осман	поч. ШГ 2	+ 26.12.45	
39.	"	Каменяр	Г 2	1.12.45	
40.	"	Карий	КВ 12	+ 1.12.44	
41.	"	Орлик	ОЕВ 12	+ 1.2.45	
42.	"	Лев	ОЕВ 12	+ 1.2.45	
43.	"	Блакит	ОЕВ 12	+ 1.6.45	
44.	"	Петро	ОВ Г 2	+ 1.12.46	
45.		Кудеяр	ОВ Г 2	+ 1.12.46	

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 62, арк. 247-248. Копія.

№ 41
ПРОПОЗИЦІЇ ПРО ВІДЗНАЧЕННЯ ВОЯКІВ УПА ТА ПІДПІЛЛЯ ОУН

8 жовтня 1948 р.

ВО "Буг" 8.10.1948 р.

ДО ВІДЗНАЧЕННЯ

Пропонується відзначити:

Срібним Хрестом Бойової Заслуги І кл.:

1) віст. Гонту за бій в Гримайлівці, р-н Броди, В. 11, в дні 27.II.1945 р. Він керував боєм 20 кущевиків проти 300 більшовиків. Відбито в бою 8 наступів. Під час бою ворог двічі ставив пропозиції здатися. Гонта оба рази відмовив, а другий раз виголосив до ворога промову за що бореться УПА. Він впав 1.III.1946 р.

2) віст. Громовий, заст. кущевого, В. 12, за знищення в засідці в дні 3.II.1946 в Радехівщині полк. Крижановського, уповноваженого НКВД по УССР.

3) віст. Гриненко, В. 12, за Крижановського.

Срібним Хрестом Бойової Заслуги II кл.:

1) віст. Гірка, В. 12, за геройську поставу в бою УПА під Яструбичами, р-н Сокаль (мужньо бився і під час бою піснею "Лента за лентою" підняв бойового духа цілого відділу). Крім цього виконав у білий день атентат на явного провокатора.

Бронзовим Хрестом Заслуги:

1) ст. бул. Осип, ВО 2, за солідне виконування обов'язків на зв'язковій лінії в часі сильного большевицького нажиму.

2) бул. Коваленко, ВО 2, за те саме, що Осипа.

3) ст. в[іст]. Іскра, В. 15, за солідну і мистцову роботу в техзвені ООП.

Слава Україні!

в. о. к-ра ВО /Червень/

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 62, арк. 255. Оригінал. Рукопис.

№ 42
ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО СМЕРТЬ КОМАНДИРА ВО "БУГ" ЗЕНОВІЯ ТЕРШАКОВЦЯ

[1949 р.]

ПОВІДОМЛЕННЯ

Дня 4 листопада 1948 р. в лісі біля с. Любінь Великий, Городокського р-ну, Львівської области, оточений емведівсько-емгебівськими військами, загинув у нерівному бою крайовий провідник ОУН Львівського краю і виконуючий обов'язки командира воєнної округи УПА "Буг"

Тершаковець Зеновій – Федір (Чагрів, Червень, Русич)

Сл. п. друг Федір народився 1913 р. в національно свідомій і політично активній селянській сім'ї в с. Якимчиці (р-н Комарно, Дрогобицької обл.). Прищеплені ще змалку любов до батьківщини і почуття служіння народові скоро спрямували його на шлях революційної боротьби. В 1929 р. 16-річним юнаком вступає в ряди ОУН. Спочатку працює на терені одної з львівських українських гімназій, а потім в студентських гуртках аж до закінчення юридичного факультету Львівського університету. Рівночасно бере живу участь у підпільній праці в рідній Комарнянщині і з'являється одним з піонерів ОУН на цьому терені. Деякий час займає пост повітового провідника ОУН Комарнянського повіту. В 1939–41 рр. працює над національно-політичним пробудженням Холмщини і розбудовою ОУН на цьому терені. Опісля деякий час знову займає пост повітового провідника ОУН Комарнянського повіту, потім – організаційного референта при окружному проводі ОУН Львівської округи, а з початком 1944 р. переходить до крайового осередку пропаганди ОУН, де працює у відділі масово-усної пропаганди. В жовтні 1944 р. очолює Дрогобицьку округу ОУН, а з кінцем 1945 р. стає організаційним референтом при проводі ОУН Карпатського краю. З кінцем 1946 р. переходить на пост крайового провідника ОУН Львівського краю, який займає до дня своєї смерти.

Вихований і загартований ОУН – сл. п. друг Федір від юнацьких років до кінця свойого життя віддано служив українському народові боровся за його визволення з-під ярма польських, німецьких і російсько-большевицьких окупантів. Невтомний носій

великих визвольних ідей, здібний організатор він поклав великі заслуги дня розвитку українського національно-визвольного руху. Кожний, терен, який він очолював, скоро ріс і міцнів під його керівництвом як в організаційному, так і політичному відношеннях. Скрізь, де з'являвся сл. п. друг Федір, він вносив атмосферу пожвавленої праці, а одночасно з цим – атмосферу радости і піднесення. Веселий і товариський в особистому житті д. Федір був завжди милим гостем для кожної підпільної групи.

В особі сл. п. друга Федора організація ОУН, керована Степаном Бандерою, втратила свого старого випробуваного члена і здібного організатора, а наш Край досвідченого керівника. Його геройська смерть, як і все сповнене працею для народу життя, стали прикладом служіння народові не тільки для тих, кого він вів і виховував, але й будуть таким же прикладом для майбутніх поколінь.

Вічна слава героєві української національної революції!

Командування воєнної округи Української Повстанчої Армії	Крайовий провід Організації Українських Націоналістів

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 47, арк. 83.[1] Опубл: Мороз В. Повідомлення про смерть Зиновія Тершаковця // Український визвольний рух / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху. – Львів, 2005. – Збірник 4: Боротьба народів Центрально-Східної Європи проти тоталітарних режимів у XX ст. – С.28-34.

[1] Тотожний текст: Архів Центру досліджень визвольного руху (Львів).

№ 43-44
ПОЛІТВИХОВНИЙ ВІДДІЛ
14 червня 1944 р. – 30 червня 1945 р.

№ 43
ІНФОРМАЦІЯ ПРО БОЇ У ПІВНІЧНІЙ ЛЬВІВЩИНІ ЗА КВІТЕНЬ–ТРАВЕНЬ 1944 р.

14 червня 1944 р.

ВШВО II, в[ідділ] 6

ДО ЗВІДОМЛЕННЯ
"Бої за Посадів", що відбулися 9.4.1944

Безсередньою причиною [дій] УПА проти польських банд на відтинку Рокітно–Посадів було ствердження нашої розвідки, що польські банди, які зі своїм штабом закорінилися в фільварку Посадів в Стенятині та поблизьких селах і лісах, почали головно вимордовувати українців з тих же сіл. Селянин з Посадова Саноцький Гриць зізнав, що в Телятині польські банди убили вже 39 українців, м[іж] інш[им] згинув Захар Олійник – війт, Коляда і інші. Селянин з Посадова Олевич Василь, Зєль[о]нка Юстина, Солодуха Степанія, Банах Гриць, Банах Іван і інші подають, що в Посадові згинуло 22 особі, між іншим Зєльонка Іван, Зєльонка Михайло, Романчук Костик, Смолінський Яків, Смолінський Василь, Ткачек Сергій, Гордутко Гриць, Сапига Михайло, Яцюк Михайло, Зєльонка Теодор, Мазурок Лесько, Олевич Семко, Гаврилюк Степан, Ткачек Катерина, Грицечко Назар, Солодуха Володимир, Струк Іван, Струк Марія, Маланчук – учитель, крім того в найблищих днях поляки готовились розстріляти по списку знова звиш 50 осіб. Населення згаданих сіл було до краю стероризоване, не вільно було українцям нікуди виходити із села. Своїми харчовими припасами були приневолені годувати польські банди, які без того грабили все, що лише знайшли, одежу, обуву, харчі.

Бій біля Плебанки

13.4.1944 р. частина відділу Галайда та районова боївка провели акцію на кольонію Плебанку, село Ходованці і фільварок

Плебанку. Ціль: знищити польські банди на тім відтинку та їхні гнізда. Сили поділено на три групи: перша група під командою Чорноти мала знищити кольонію Плебанку, 2 група під проводом Беркута мала за завдання зліквідувати польські сили в Ходовцях, 3 група під командою Дзидза мала опанувати фільварок Плебанка і в часі відвороту спалити його. Год. 04.05 почато акцію. 1 і 2 група без труднощів виконали своє завдання, 3 група не дописала. В часі акції полякам наспіла поміч, а саме прибула нім. жандармерія з Ярчева в силі 15 люда з машиновою зброєю, та фольксдойчери з Юрова рівно ж добре узброєні. Вони заатакували боївку з фільварку, боївка мимо добрих становищ за мурами зпанікувала і вицофалась. Вигідні становища за мурами заняли німці, та почали звідтам обстрілювати наші відділи. Треба було наново фільварок здобувати в дуже невигідних теренових умовинах. З важким трудом удалося німців виперти і завдання виконати, при здобуванні фільварку з нашої сторони впав один вбитий Кобак Михайло псевдо Шишка і трьох віднесло рани. Німці втратили 5 вбитих і ранених. Поляків цивільних і фольксдойчів впало около 50 осіб. Здобуто два кріси, втрачено один кріс. Акція закінчилися о годині 10-ій.

Бій на відтинку Карів–Вандзін з німецькою шуцполіцією

На фільварку Вандзін кватирували наші відділи, Галайда, вишкільний віддділ Морозенка, вишкільний відділ зв'язку і рій кінноти. Там містився теж штаб ВШВО ІІ. Німці були про постій поінформовані, хоч не знали його кількісного стану. В передень бою до близького села Карова стягнув відділ Сіроманців під командою Яструба. Зачіпна акція з боку німців була сподівана. Одначе розчислювано її на декілька днів пізнійше. Приспішив цю акцію малий епізод. Попереднього дня 10.V.44 група стрільців відділу Галайда під командою Євшана роззброіла 7 німців, що вивозили збіжжя з млина в Боровім біля Рави, забрав два тягарові авта і 4 жандармів з Рави та 3 вояків з Вермахту забрав зі собою. Це було безпосе[ре]дньою причиною заздалегіть приготованої акції проти відділів УПА, які своєю присутністю утруднювали, а то й зовсім унеможливлювали грабіж худоби і ін[ших] контингентів німакам.

11.V.44 р. год. 10.30 стійка ч. 1 повідомила телефонічно, що гостинцем з Рави до Угнова їдуть тягарові авта, наладовані німецькою шуцполіцією. В той час на постою в Вандзіні була тільки одна чота відділу Галайда та вишкільний відділ Морозенка.

Дві чоти Галайди находились в терені зі спецдорученнями. По одержанні телефону заповіджено гостре поготівля. З хвилиною, коли від сторони Карова далися чути перші серії стрілів, заалярмовано чоту Галайди під командою Чорноти і вислано до ліса на становища, щоб запобігти швидкому наступові на табор, що приготовлявся до евакуації. Один рій Чорноти заняв становища на східнім березі ліса на відтинку між Каровом а Вандзіном, другий рій на західнім березі, відки був сподіваний наступ ворога, третій рій залишився в резерві не далеко першого роя.

В міжчасі стрілянина в с. Карів (гарматна і скорострільна) змоглася. Там німці вступили в бій зі сотнею Сіроманців. Годину пізнійше прийшло звідомлення, що німці посуваються від сторони Піддубців (захід) в напрямі ліса між Каровом а Вандзіном. В тім часі відв'язалася від німців частина сіроманців та заняла становища серед лісу між першим і другим роєм Галайди. В часі довшої перерви чотовий Чорнота висунув пропозицію піти в напрямі Карова, розвідати і вдарити по німцях. Одначе дістав наказ підсунутися з двома роями (першим і третім) тільки до дороги, що йде лісом Карів–Піддубці і тим заняти становища фронтом до ворога. Сіроманці залишилися на становищах поза Чорнотою. Відділ Сіроманців знав про те, що чота з двома роями висунулася вперед, але мимо того почав без причини позаду вицофуватися, а при тім ще й повідомив другий рій Галайди, уміщений на лівім крилі, що з правого крила є наказ вицофатися в зад. Такого наказу одначе ніхто не видавав. На місці вицофаного роя лишилася прірва і німці зі заходу без перешкод зайшли до ліса. У висліді кілька хвилин пізнійше німці несподівано найшлися за плечима Чорноти. Несподіваний наскок німців зі заду спричинив паніку одного роя Галайди, що на швидко почав вицофуватися в чисте поле.

Зор[і]єнтувавшись в положен[н]і, к-р Євшан підтягнув тяжкий гранатомет близче ворога та почав обстрілювати наступаючих німців цільним вогнем. Переслідувані цільним гранатометом німці кинулися до втечі в слід за відступаючим роєм Хороброго в чисте поле. Поява німців на полі звернула на себе вогонь гранатометчиків, які сильним вогнем до решти спараліжували їхню агресивність. В тому місці німці залишили 6 вбитих і 3 ранених, а решта кинулась до втечі в сторону Піддубців. На якийсь час бої замовкли, лише літак вів свою розвідувальну акцію скидаючи тут то [там] малокаліброві бомби, що в більшості не вибухали. До літака звернено кілька кулеметних та крісових стрілів і від того часу він обережнійше вів свою роботу. За цей час німці мусіли

перегрупувати свої сили і щойно біля години 19.00 почали наступ в супроводі танків, що під'їздили попри західний берег ліса від сторони Угнова і Михайлівки в числі 2 штуки. Наступ охопив цілу ширину лісу Угнів–Вандзін.

З огляду на танки з нашої сторони впав наказ до відступу в сторону великого ліса. Танки під'їхавши на південно-західний ріг атакованого ліса, почали обстрілювати запальними кулями з гармат і скорострілів чвораки, та скирти на фільварку Вандзін, з чого півстав пожар. Вицофання власних відділів відбулося планово, так, що в висліді дуже [сильного] гарматнього, гранатометнього та скорострільного і крісового вогню втрат в людях не було. Ворог пляново спалив запальними кулями стирти і забудування фільварку. Власні втрати: 3 вбитих (Предко Антін – Пугач, Сосна, Дідусь Петро – Лев), ранені: чот. Чорнота, попали в полон Вишневий – Давидок Андрій, Шулік – Тхір Роман, Хоробрий, Юрко, Вітер, Дзюдзь, Дуб, Жолудь, Славко, з того померли від ран в равській тюрмі: Давидок Андрій – Вишневий, Тхір Роман – Шулік.

Причиною вбитих і полонених було: а) не розважне вицофання в чисте поле роя Хороброго, хоч можна було ще держатися в лісі, б) фалшивий наказ когось із чотових Сіроманців, даний роєві Галайди в лівому крилі до вицофання, що вможливило вдертися ворогові до ліса. Приблизні втрати німців: стр. Жук, що втік з полону, бачив на полі 6 убитих і трох ранених, крім того були вбиті і ранені в лісі. В тому часі відділ Сіроманців в силі 160 люда ладився до інспекції, на яку заповівся інсп[ектор] Вадим. Коло год. 10.30 одержав телефонічну вістку від курінного, що в Угнові і на Вільхах є німці.

О год. 10.55 дістав наказ від інспектора Вадима, щоб вислати одну чоту на заставу до Вільок, одну чоту на заставу від сторони Угнова, а одну чоту держати в резерві. Відділ саме приготований до перегляду. О год. 11.00 к-р Яструб дає наказ назначеній чоті і та відходить до Вільок М. Рівночасно від сторони Угнова зголосив гінець, що підсуваються німці. Яструб одну чоту висилає на заставу під ліс, а з одною чотою бігом подався в сторону Угнова. Гранатомет і важкий скоростріл виставив на лівім крилі. Не вспіла чота заняти становищ на західнім краю села Карова, як над'їхали танки. Яструб вислав цивільного післанця сказати, що в селі є відділи УПА і як будуть дальше їхати – відкриє вогонь. Танки не звернули на це уваги і їхали дальше. Один за другим у віддалі 50 м. Було їх чотири середньої величини. З танками яких 200 м посувалася піхота в силі одної чоти. За цей час Яструб з чотою

заняв становища, задержуючи два рої біля себе, а два рої вислав на ліве крило. Танки заїжали на східний край села завважили в полі чоту, що йшла до Вільок і відкрила по ній вогонь. Вчувши стріли танків Яструб дав наказ відкрити вогонь до нім. піхоти, що наближаються до його становищ. Піхота скрилася в ровах. З танків висіли німці в силі одного роя і гостинцем почали підкрадатися, щоб вдарити на чоту Яструба з тилу. До них рівно ж відкрито вогонь. Німецька піхота по короткій скорострільній обороні почала вицофуватися в напрямі молодого ліска біля Угнова. В тім часі танки почали бити гарматнім вогнем по лісі і по чоті, що йшла на Вільки, а обстріляна завернула до фільварку в Карові. Чотовий Косач відповів вогнем скорострілів в сторону танків. Один танк ушкоджений і він став не чинний. Цей бій тривав до год. 12.30.

Відтак до год. 13 була тиша. Танки з села вицофались, ушкоджений залишився на місці. Відступаючи, танки задержувалися чотири рази, збираючи своїх трупів і ранених направо від дороги, а потім забирали ще трупів на ліво між селом а лісом. Танки обсадили гостинець від Карова до передмістя Угнова, отримавши поміч в силі трьох танків. Гостинець вздовж селом обсадила залога в силі кількох роїв. Біля читальні в Карові помістили німці своє скорострільне гніздо. Яструб зі своїми людьми подався на північний край села, де злучився з чотою Косача. В той час 3 великі танки і 6 п'ятитонових авт надтягнули зі сходу зі сторони Салашів і були вже біля Домашева.

О год. 13.15 Яструб обезпечившись від заходу, почав відступати на північ в сторону лісу Бірок. Два рої без шику, вдаючи цивільне населення поміж пастухами щасливо вицофалися до лісу. Потім пішов сам Яструб з почотом, а два рої залишилося в селі для охорони відвороту. Танки від'їхавши почали бити по Яструбові з важких кулеметів. Рівночасно відкрили вогонь танки зі заходу. Піхота, висівши з авт пішла в наступ, щоб перетяти Яструбові дорогу до Бірка. З заходу села піхота рівно ж пішла в наступ. Під сильним перехресним вогнем треба було вицофуватися короткими стрибками або повзти. Біля Яструба вбито зв'язкового Филимона. Яструб роззброїв його і зброю передав скорострільчикові, а сам скорострільним вогнем почав гасити ворожий вогонь. Цим вогнем дав змогу собі і ще кільком стрільцям вицофатися до лісу. Стрільців, що не мали змоги вицофатися з села, дав наказ поховати зброю, переодягтися і замішатись між цивільне населення. Два рої так і зробило. І так приміром стрілець Сова перебраний за жінку носив то [до] ями, то з ями назад перени та подушки. Чотовий Косач садив з бабою кукурудзу та що

хвиля пригадував їй, що він її син Василь, а вона його мати, інші накидали гній, копали на городі і тим подібне. Зброя була захована в землю. Щойно вечером чотовий Косач і Сова злучилися в Бірку з Яструбом, де дістали наказ забрати зброю і долучити до нього. До лісу за Яструбом німці не пішли, під вогонь скорострілів. Перед вечером год. 16.05 Яструб получився з Проломом, що стояв заставою в Бикові. Вечером год. 21.00 чота Яструба і одна чота Пролому під командуванням Бродяги підійшли під село, де ще були німці. По відступі німців Яструб забрав свої табори, крім кухні і одної підводи, і відійшов у визначене місце. Втрати Сіроманців: 5 вбитих (рой. Федорович Володимир – Филимон, заст. рой. Кравців Мирослав – Хмара, Крик Василь – Верба, Воробець, Благий Григорій – Вихор), 3 ранених: Довбня, Богун, Трясило. В полон попало 13.

Втрати німців: 15-20 вбитих і ранені.

Окремо вела акцію перша чота під командою Явора. Чота доходила до лісу, як танки почали вогонь. Чота заняла становища вздовж північного берега лісу. Німці розстрільною посувались під ліс. В розі лісу при крайних хатах Карова був уставлений наш гранатомет та почав обстрілювати наступаючих німців. Німці з танків і гарматки (75) спрямували вогонь на ліс. Падуть ранені Богун і Довбня. До чоти долучує два рої, які Яструб післав на своє ліве крило, в тім заступник Яструба Жулик з чотовим Окунем. Жулик перебирає команду над цілістю, Явір іде получитися зі штабом на Вадзіні. Коли німці зі села і з лісу з заходу почали натискали Жулика, він вицофується і лучиться з чотою Чорноти відділу Галайда.

Вишкільний відділ Морозенка оставив резерву і заняв [становища] на схід від фільварку Вандзіна частинно з полудня. Один рій був ужитий до помочі іншим відділам в часі напору німців на фільварок Вандзін.

До власних втрат треба зачислити зброю, яку забрали німці враз з полоненими та частину магазинів.

В загальному, отже, власні втрати: 10 вбитих, враз [з] тими, що згинули в тюрмі, 4 ранених і 20 полонених, більша кількість харчевих продуктів і згадана зброя. Втрати ворога: около 25 вбирих і не відоме число ранених.

Власні недотягнення: 1) злегковаження наступу ворога в початкових хвилях, коли можна було відділ Сіроманців стягнути в ліс і сконцентрувати власні сили до сильної оборони; 2) фалшивий наказ невідомого досі чотового, переданий роєві на західнім розі до відступу, що відкрило німцям вільну дорогу до ліса і

заскочення наших відділів ззаду. Коли б цей рій був залишивсь на місці, до цього було б не дійшло; 3) ситуація наказувала, коли запала ніч зробити випад з лісу в сторону фільварку Вандзін, щоб відбити решту магазинів – одначе цього не зроблено.

Добре списався чот. Косач, збиваючи один нім. танк, к-р Євшан, керуючи добре гранатометом, к-р Яструб, керуючи добре вицофуванням своїх людей. З німецького боку участь в бою брало два танки, кільканадцять тягарових авт з приблизно одним курінем військ.

Цілістю акції з нашого боку керував інсп[ектор] Вадим.

Тогож самого дня досвідком нім. колюмна, що наскочила на Сіроманців зі сходу від Салашів, заскочила в гаївці на Вільках Мазовєцьких не повну чоту Беркута з відділу Галайда і примусила до втечі. Німці звільнили уль[о]ковані там два авта і трьох вермахтівців, яких попереднього дня полонив Євшан.

Бій з більшовицькими партизанами в селі Яструбичі дня 7.5.1944

Відді[л] Сіроманців під командою Яструба закватирував в с. Яструбичах. Ніччю біля 24 години почав падати великий дощ, і заснувалася густа мряка. Відділ не сподівався ніякого нападу з боку німців, а про більшовицькі банди не мав ніяких даних.

7.5.44 р. год. 04.30 стійковий завважив трьох вершників і зголосив командантові варти. Заступник команданта варти ст. стр. Кавка вийшов на контролю. Трьох більшовиків уже були під хатою. Всі три озброєні фінками. Кавка був без зброї. Більшовики думали, що Кавка “здєшній”, перевели ревізію знайшли 5 набоїв. Запитали чи в селі є німці або бандерівці. Цей відповів, що ні. Червоні казали себе провадити, а як хто до [них] стрілить, то його першого вб’ють. В той час над’їхала стежа більшовиків в силі двох роїв. Всі озброєні автоматами. Кавка попровадив їх аж під хату, де кватерував чотовий Косач. Косач побачив крізь вікно, що більшовики провадять Кавку, дав один стріл з ППШ крізь вікно. Всі більшовики попадали на землю, з чого скористав Кавка і поміж більшовицькі кулі втік і дав знати до штабу.

Більшовики опанували терен, де міститься чота Косача, і з фінок почали обстрілювати хати. Перший бій з більшовиками звів кулеметчик Когут, відкриваючи вогонь зі своєї кватири. В цей час рій Крука вискочив зі своїх кватир і заняв становища між хатами. Більшовики під сильним вогнем того роя вицофались, де одначе дістали наказ к-ра наступати знову. Скориставши з моменту.

друга чота заняла становища в садах. В цей же час вийшла на скрай села перша і 3 чота. З більшовицькі рої вдерлись на край села і заатакували рій Орлика і він був примушений відступити в поле. Кулеметчик Грізний, стрінувшись більшовицькими двома автоматчиками, почав бити до них зі скорострілів. Ті обстріляли його з автоматів. Ніхто не впав. Більшовики втікли за стайню, де знова стрінулись з нашим кулеметчиком. Тоді більшовики вицофались на друге подвір'я, відки витиснули рій Вервеки на поле, вбиваючи трьох стрільців з того роя, а то Чорного, Голку і Заяця.

В цьому часі к-р Яструб притягнув І чоту Явір[а], з місця попадаючи під обстріл. Яструбові фінка відмовила послуху. Огонь піддержував Явір з ПМ. Яструб справив фінку і знову вибіг на поле бою. На розі будинку стрінувся з "ротним командіром", але фінка і цим разом не дописала, більшовицький командір віддав серію до Яструба, Яструб почав відбиватися пистолею. В тому моменті рій Крука кладе командіра трупом, а другий більшовик паде від від кулі стрільця узбека Шурки. Яструб забрав ППШ від убитого ротного командіра та почав натискати зі своїми людьми на більшовиків, яких примушено втікати в село, де залишили вони 6 трупів. Стративши командира, більшовики панічно втікали, відстрілюючись з кулемета, який в коротці попав у наші руки. Більшовики втікали на конях, наші відкрили по них кулеметний вогонь. Забито кілька коней, а кіннотчики, скинувши обуву, втікали босо. Наші за прикладом більшовиків скинули обуву і доганяли їх босо. Погоня тривала аж за село Поздимир. Тут більшовики [лишили] трьох полонених і звиш десяток убитими [і] укрилися в лісі. Власні втрати: 4 вбитих. Втрати ворога: 17 вбитих, 3 полонені і невідоме число ранених. Здобуто: 8 ППШ, 3 кріси, 1 кулемет ("Дехтярова"), 8 коней, 11 сідел і документи, знайдені при вбитому командирові. Полонені зізнали, що в селах Волиця Комарова і Горбкові та поблизьких лісах розмістилося около 3000 більшовиків. В часі наступу першої чоти впав стрілець Тарнавський.

Бій на фільварку Нивки біля Лісової дня 24.5.1944 (Равщина)

Як донесла розвідка, група партизан в силі 20 люда забрала теренових розвідників в селі Шаласи та подалася між селами Хмелі і Лісова в сторону Новин Горинецьких. Проти них вислано двох кіннотчиків. Погоня зайшла їх слідом аж до буковицького лісу, де слід затратився. О год. 15-ій прийшла друга вістка, що група більшовицьких партизан закватирувала на фільварку Нивки б. Лісової. К-р дав наказ одній чоті відділу Ґалайда під ком.

чотового Перемоги в силі 25 люда знищити більшовицьку групу. Команду над відділом перебрав Янко. Критим тереном, лісом попровадив Янко згадану чоту у вказаному напрямку. Близько фільварку Янко поділив чоту на чотири групки по 4 люда і окружив ними фільварок з кількох сторін. Двох найдобірніших стрільців Нестора і Моргуна, узброєних в десятизарядки, виставив Янко на заставу на горбку від заходу, щоб держали під обстрілом одиноку дорогу до відвороту, яку залишено більшовикам. Від півночі на розі заліз зі своїм роєм Комар. На південь від фільварку в другім розі лісу заліз з половиною роя рой. Оріх. Рой. Морозенко дістав наказ атакувати мури фільварку. Сам Янко з чот. Перемогою і з скорострільчиками Козлом та Качором мали рівно ж завдання при здобуванню мурів.

Більшовики в числі 11 групи люда (в тім один поляк) заалярмовані дітворою, що пасла худобу і донесла їм про наближення нашого відділу, були в поготівлі і вицофалися з мурів в невиликий лісок на північ, від фільварку і там залігши відкрили вогонь з фінок в сторону Янка і Перемоги. Десятизарядка Перемоги відмовляє послуху. Янко своїм МП, а відтак скорострільчик Козел дехтярем приневолюють більшовиків цофнутися в ліс. Морозенко в тім часі провірив мури. При тім ст. Зеньо заскакує більшовицько[го] скорострільчика, що намірився відкрити вогонь на Янка, ранить його важко і здобуває скоростріл. К-р червоної групи вицофується зі згаданого і з 5-ма людьми почав вздовш алеї вицофуватись до протилежного лісу. Їм по п'ятах з лівого крила почав наступати Морозенко, Оріх, Янко, Вовчур і ще декількох стрільців. Застава Нестора і Моргуна почала діяти, хоч важко їй було підняти голови з огляду на кулі зі сторони Перемоги. Один більшовик звалився на землю, другий приціливя в сторону Морозенка, пустив серію з фінки і вихелений з-за дуба Морозенко поцілений в голову, впав неживий. Цей же більшовик зранив надбігаючих до Морозенка рой. Оріха і Вовчура. Оба вони померли від ран.

В цьому моменті Янко віддав серію з МП до згадано більшовика і важко його ранив. Крім того поцілений з десятизарятки, впав неживий. К-р і ще трьох більшовиків, в тім один ранений висмикнувся в ліс. В томуж часі чот. Перемога натиска на п'ять більшовиків, що залягли в догіднім місці в розі густого загайника і ніяк не хотіли здатися, відбиваючись з автоматів. Перемога закидав їх гранатами. Ґинуть більшовики з окликами "За Сталіна", "За родіну". Перед тим стягнув Перемога ще Комара ближче себе. Один більшовик вискочив на поляну, щоб передертися до більшого лісу. Стр. Жук зі здобутим скорострілом вибіг за ним на

відкрите поле. Більшовик, відстрілюючись з фінки, поцілив його в голову і вбив, а ст[р.] Дем'яна ранив у шию. Цільним пострілом Перемога положив більшовика. Бій тривав близько години. Бій був незвичайно запеклий, бо з одної сторони більшовики, бачучи своє безвихідне положення, боронилися і сікли з автоматів, з другого боку стрільці, майже самі вибранці одчайдушно, як в дим ішли на противника, незважаючи на град куль. Бій вівся на віддаль кількох кроків.

Власні втрати: 2 вбитих і двох важко ранених, що померли від ран, 1 легко ранений.

Втрати ворога: 6 вбито, 2 ранених зловлено, 1 ранений втік. Можна числитися з його смертю.

Здобуто 4 наймодернійші ППШ (фінки), 1 кулемет з 4 дисками, 1 кріс, муніцію, вибухові матеріяли (тол) около 10 кг, 1 глушник (тихострілка) і гранати.

Друга група більшовиків, що в тому часі мінувала залізничний тор і міст, лісами вицофалася в сторону Народя до Білгорайських лісів, де таборував їхній головний відділ, в силі около 120 люда.

З зізнань полонених і з здобутих світлин виходить, що ця група більшевицьких партизан діє в стислому контакті з польськими бандами.

Бій під Наролем дня 21.V.I944 р.

Як доносила розвідка, більші сили польських банд були скупчені на відтиннку Нароль–Липсько–Андріївка відки постійно робили випади на дооколишні українські села, та безпощадно грабили їх. Заплановано отже акцію відплатну на ці ворожі гнізда, щоби дати охорону українському населенню.

Ніччю 20.V.44 два відділи Сіроманці і Галайда вийшли з місця постою для проведення акції. Біля півночі почав падати сильний дощ. Марш відбувся багнистими теренами. Акцією командував к-р Богдан. Плян акції був як слідує: Сіроманці під командою Яструба мали облягти Андріївку, здобути і знищити її. Галайда під командою Євшана це саме мав вчинити, відносно Липська. Важкий гранатомет поміщений між Липськом а Андріївкою, мав обстрілювати Липсько, Нароль і Андріївку. Перші стріли цього гранатомета мали бути рівночасно знаком до акції. Було припущено, що більші сили ворога знаходяться в Липську та Наролі.

Виконання пляну: к-р Сіроманців Яструб вислав одну чоту під ком. чот. Косача в залогу від сторони Яцкового Города, Дембліни і Павельців. Дві другі чоти підійшли під Андріївку на віддаль яких

70 м. Робився денно. Належало окопати важку зброю (скоростріл і гран[ат]омет). З огляду на теренові умовини та й на те, що Яструб бажав мати зброю біля себе, окопано її рівно ж у віддалі 70 м від села. Ще не скінчено окопування, як ворожа стійка трьома стрілами заалярмувала село. Треба було починати акцію, хоч гран[ат]омет Галайди ще не почав діяти. Акція почалася по першій серії важкого стріла. Обі чоти пішли в наступ. Третя чота під ком. Окуня скріплена роєм ВОП-у під ком[андою] Явора наступала з південно-західньої сторони, перша чота зі сходу. Важка зброя була поміщена з півдня, де находився і сам Яструб. Чоти впали до села і почали палити. Загорілося 8-10 хат. Важкий скоростріл затявся з огляду на пісок і дощ. Треба було його усунути зі становища. Від самого початку почали поляки атакувати штаб Яструба, від сторони присілка Міхалєц. Перший наступ поляків відбито скорострілами і трьома фінками. Перша чота в селі дістала сильний вогонь ззаду і була змушена відступити до ліса. Дістала наказ від Яструба наступати в друге. Знову вірвалася до села, спалила кілька хат і дійшла аж до центра села, але і вд[р]уге була змушена відступити на край села. Потім наступала ще втретє, але дістала сильний вогонь від сторони Міхалєц [і] знову відступила до ліса. В тім моменті вдруге був заатакований штаб Яструба також від сторони Міхалєц з лісу. Третя чота, діставши сильний вогонь з центра села, вицофалась на своє вихідне становище і долучила до першої.

О год. 7-ій з мінутами почався пляновий відступ. Впало трьох вбитих і 10 ранених. Поляки почали погоню і треба було їх три рази відбивати. Погоня тривала до Яцкового Городу. Усіх ранених забрано. Трупів залишено на полі бою. Ворожі втрати не менше 60 озброєних трупів. Деякі впали від багнетів наших стрільців. Крім того напевно були вбиті, яких наочно не стверджено і були ранені. Андріївку знищено в 70%. Відзначився в бою чот. Явір, рой. Попович, стр. Сова (згинув), стр. Коваль, стр. Шугай, стр. Моряк, скорострільчик Дем'ян, ст. стр. Підступний, стр. Козаченко, рой. Марцегель і цілий рій ВОП-у. Відділ Галайда під ком[андою] Євшана почав акцію дечо пізнійше, ніж відділ Сіроманців. Ціла сотня діяла рівночасно, крім чоти Беркута, яка була призначена для охор[он]и штабу і важкої зброї. Важкий гранатомет відкрив вогонь по черзі на Липсько, Нароль і Андріївку. Наступ почався з півдня.

Поодинокі відділи (чоти, рої) обстрілявши скорострільним і крісовим вогнем село, відки неслися ворожі стріли, швидко вдерлися в середину села та спалюючи будинки, дійшли аж до

костела в північній частині села. Дальша частина села відгороджена від першої ширшою прогалиною і тому з огляду на сильний вогонь ворога занехано дальшого наступу. Село знищено в 80%. Сильнійша реакція ворога почалася щойно тоді, коли він зор[і]єнтувався, що наші відділи відступали пляново і втрат не було. Відступаючи, спалено місцевості Павельци, Маврецівку, частинно Ільків Город і Бжезінки. У відворотній акції ворог перешкаджав аж до Волі Великої, відки був змушений відступити, втративши кількох вбитих і ранених.

Власні втрати 2 легко ранніх. Втрати ворога: без сумніву ствержено звиж 40 вбитих, здогадно є далеко більше число. І невідоме число ранених. Здобуто 4 кріси.

Недотягнення: розвідка мильно інформувала, що більші сили ворога були скупчені на присілку Андріївки–Міхальце. І це мабуть було причиною більших втрат Сіроманців.

Постій, 14.VI.1944 р.

/–/ Ватюга

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 66, арк. 60-67. Копія.

№ 44
ЗВІТ ПРО СТАН ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ТРАВЕНЬ–ЧЕРВЕНЬ 1945 р.

30 червня 1945 р.

"Буг" VI в[ідділ] Постій, 30.06.1945 р.
Звітує Стрункий [a]-(Ватюга)-[a]

ЗВІТ
за час від 01.05–30.06.1945

I. Особові справи

1. Апарат політвиховного відділу гр[упи] "Буг" – без змін. Лише д. Носач, що обслуговував радіоприймник, без дозволу і повідомлення відійшов поза лінію Керзона.

2. В складі політвиховників зайшли такі зміни:

Бувший курінний політвиховник від січня не дає про себе чутки. Тим самим викреслюється його з ряду курінних політвиховників*.

Курінний політвиховник Сурмач пішов у рейд з підвідділ[ом] Галайда I. Тимчасовий сотенний політвиховник Залізняк відійшов на курс, якого не закінчив і випав з ряду політвиховників, як неспосібний до тієї праці.

В підвідділі Галайда II назначений сотенним політвиховником д. Смола, його заступником д. Залізняк.

В підвідділі Дружинники III сотенний політвиховник Зілинський дня 26.4.1945 важко ранений у ліву руку – відійшов на лікування. Його заступає д. Мартей.

В підвідділі Перебийніс (к-р Шумський) 20.05.45 назначений тимчасово сотенним політвиховником д. Вітровий. З технічних труднощів не долучив, а опинився в підвід.**

В підвідд. Холодноярці I (к-р Кобзаренко) затверджений сотенним політвиховником д. Семенів. Повнить свої обов'язки від квітня ц. р. (Семенів народж. 9.7.1927 р., сер. освіта, від 1943 р. в юнацтві, а відтак в активі як машинописець при повіт[овому] проводі. Від 31.3.1944 р. в УПА при VI в[ідділі] "Буг" (машинописець), закінчив школу "Олені" як ст. вістун.

В підвідділі Холодноярці (к-р Женчик) від початку квітня ц. р. повнить обов'язки сотенного політвиховника д. Щирбатий. Покищо не затверджений з браку генералій.

---

* *Псевдонім курінного політвиховника не вказано.*
** *Назву підвідділу не вказано.*

Мимо упімнень немає звіту від Жубрів і не відомо, як виглядає обсада цих підвідділів політвиховниками.

II. Робота

1. В політвиховнім відділі гр[упи] "Буг".

Політвиховник гр[упи] "Буг" Стрункий виконав таку роботу:

По своїм повороті з провірки політвиховної роботи в підвідділах Дружинників, відбув 2.5.45 довшу конференцію з д. Гордієнком, який був намічений на політвиховника до підвідд. Перебийніс. З причини хвороби він посту не обняв.

4.5.45–13.5.45 полагоджування всіх актуальних справ, що нагромадилися за час відсутності.

13.05.45 подав інструктаж кур. політв[иховнику] Сурмачеві відносно праці в рейді підвідд. Галайда.

Від 13–20.05.1945 перевів вишкіл політвиховників і пропагандистів. Звіт з вишколу вислано окремо.

Від 21.05–14.06.1945 – визваний КП – в дорозі.

В дорозі виконав таку працю:

25.05.45 провірив працю чотового політвиховника Аркадія в підвідділ Дружинники I. Того ж дня відбув з вояками одної чоти гутірку відносно сучасного політичного положення.

26.05.45 провірив працю сотенного політвиховника підвідд. Дружинники I – Воліна. Того ж дня підготовив і відбув з цим підвідділом свято Героїв. Приявний був на святі і місцевий СКВ.

28 і 29.05.1945 відбув дві двогодинні гутірки з боївкою к-ра Левка при осередку 100.

03.06.45 отримав доручення від провідника КП перебрати обов'язки референта пропаганди при КП. Того ж дня мав стрінутися з моїм діловим зверхником, але перешкодили тому большевицькі акції.

14.06.45 вернувся на місце постою та приступив до полагоджування актуальних справ (звітування, інструкції і т. д.).

2. Видавнича праця д. Дива.

а) Видано "Стрілецькі Вісті" за травень 1945 (500 примірників).

б) Передруковано статтю "Про рейди" з "Повстанця" (200 прим[ірників]).

в) Видано "Стрілецькі Вісті" за червень (600 прим[ірників]).

Крім того д. Див співучасничав при виготовці пляну вишколу для політвиховників та активно допомагав в праці внутрішного характеру.

III. З роботи політвиховників

1. Підвідд. Дружинники I за час від 29.04–26.05.1945:

З чотами відбутих: гутірок – 12, читань – 6, докладів – 7.

З командирами відбутих: політнарад – 2.

З населенням відбутих: мітингів – 8.

2. В підвідділі Дружинники II за час від 27.04–28.05.45 відбуто: гутірок – 89 (з того 3 відбув курін[ний] політвиховник Нечай), читань – 3, докладів – 3.

3. Підвідд. Дружинники III за час від 1.05–18.06.45 з чотами відбуто гутірок – 10.

4. Кур. політвиховник Нечай за час від 30.04–28.05.45 виконав таку роботу:

4 гутірки з підвідділами Дружинників,

1 мітинг,

1 зустріч з сотенним політвиховником Воліном,

1 провірка піддвідділу Дружинники II.

За таку мізерну роботу буде покараний деградацією.

5. Холодноярці III за час від 10.06–25.06.45: з чотами гутірок – 3, з підвідділом відбуто Свято Героїв.

6. Холодноярці II. Підвідділ розпорошений роями. Відбувається політвиховна робота [...] докладнішого окреслення брак. Звіт за час від 28.05–10.06.45.

[...]

Підвідд. [...]

По успішнім відбитті 9 ворожих атаків 27.04.45 відділ вицофався, а політвиховники розкидали летючки: "Лист колгоспників до Сталіна", "За що бореться УПА" і т. д.

Інші підвідділи в рейдах і звіти не надпливають.

Незалежно від того, що Месники перейшли до іншої округи, політвиховники прислали ще звіти за час 15.03–30.04.45. Зі звітів виходить, що в тому часі з підвідділами Месників проороблено: гутірок – 11, читань – 12, докладів і рефератів – 16. крім того, відбуто ряд мітингів і культурних вечорів для населення.

IV. Теми гутірок

1. За що нам боротися.
2. Обов'язки повстанця.
3. Поведінка бійців між населенням.
4. Політичні постанови III ВЗ ОУН.
5. Міжнароднє положення воюючих сторін і України.
6. УГВР.
7. За що бореться УПА.
8. Агентурна робота НКВД.
9. За що, в парі з ким і проти кого бореться український

нарід.

10. Дружність і опіка над раненим в бою.
11. Життя українського народу під большевиками в 1933 р.
12. Як заховуються повстанці в часі маршу.
13. Боротьба з провокацією і т. д.

Використано матеріяли: "За Українську Державу", "Повстанець", "Стрілецькі Вісті", "Радіоінформатор".

V. Моральний стан вояків

Всюди добрий. Вояки позначаються бойовою готовістю і завзяттям. Населення співчуває а навіть співдіє.

VI. З рейдів

Повернули вже всі 3 підвідділи Холодноярців. Наслідки рейду наскрізь позитивні. Вояки випробовані та загартовані. Слабкі фізично заломилися і відпали. Для населення рейди є надзвичайно бажаним явищем. Зі сльозами в очах вітало населення і прощало своїх повстанців. Особливо потрібні є рейди в Карпатську Україну, кудою ходили названі вище підвідділи. вони перейшли невеликий кусень карпатоукраїнської території в приграничній полосі в околиці сіл Лубна – Загорба – Луг – Мучне. В цих селах відбуто мітинги, пр[иміром] в с. Загорба було приявних 80 селян, в селі Лубни – 100 селян. Вже сама поява повстанців зробила дуже багато. Досі серед населення панували такі настрої, що "не хочемо ні большевиків, ні УПА". Треба його щойно переконувати. Важко там дістати щонебудь для прохарчування без грошей. Населення вбоге, пограбоване фронтами. Большевики стараються купити прихильність населення мадярською пшеницею. "Дружинники", себто те саме, що в нас "стрибки", – роблять таку ж роботу. Наші відділи скрізь здобували симпатії не лише українського населення, але і польського. Одна санітарка "совітка" по довшій розмові з повстанцями сказала таке: "Вам ніяк не пристоїть назва «бандити»". По дорозі відбуто ряд мітингів. Підвідділи пройшли около 500 км. Коли зважити важкі гірські умовини та провесняну пору – це багато. На добу випадає пересічно по 9 і пів кілометра.

Вернув теж з пробного рейду підвідділ Дружинники III. Він рейдував тільки українськими теренами кругом Львова. Звідомлення ще немає.

VII. Спростування

У попередньому звіті, за час від 1.2–30.4.45 було подано:

"Без відома політвиховного відділу ВО к-р Чернець відіслав до відділу Месники двох вишколених політвиховників – Енея і Каміня". За інформацією к-ра Чернеця має бути: не к-р Чернець, але к-р Орест без відома відіслав згаданих політвиховників до відд. Месники. К-р Чернець не має до тієї справи ніякого відношення, хіба що йшов у цій групі до Месників по своїм справам.

До того ж звіту за заввагою к-ра Чернець належить подати, що к-р Чернець відбув 06.03.45 конференцію з політвиховником гр[упи] "Буг" Струнким і його заступником Дивом та подав їм до відома лютневу політичну інструкцію.

Слава Україні!

/–/ Стрункий

Особистий архів Петра Содоля, м. Нью-Йорк (США). Копія.

SUMMARY

Chapter Two contains nineteen report-informational documents and materials issued by the "Buh" VO. They illustrate the activities of the commander, the VO's headquarters, and UPA units in the L'viv region from 1944 to 1949. The documents in this chapter are thematically divided into two subsections (Nos. 27-44).

The first subsection includes information issued by the commander, the headquarters of the "Buh" VO, and the commander of UPA-West for the period from 5 October 1944 to 1949 (Nos. 27-42). Among them are general reports on the operational-combat activities of UPA units and headquarters (Nos. 27-32, 34), which are signed by Commander "Voronyi" (V. Levkovych) and the commanders of the VO headquarters, "Cherniava" ("Liutyi": M. Onyshkevych) and "Vynar" (V. Rudyi). A separate group of informational announcements issued to the commander of the "Buh" VO is comprised of letters (Nos. 37, 38) written by the commander of UPA-West, "Sh" ("Shelest": Vasyl' Sydor). Information about human and material losses, nominations for distinctions or promotions, and distinctions awarded to the members of the VO command is contained in Nos. 28, 33, 35, 36, and 40-41. The last document in this subsection—a leaflet (No. 42)—contains information about the selfless struggle and heroic death in combat of Zynovii Tershakovets' ("Chahriv," "Cherven,'" and "Rusych"), the OUN commander of the L'viv region and acting commander of the "Buh" VO.

The remaining items in this subsection are comprised of report-informational documents issued by the political training department of the VO headquarters between 14 June 1944 and 30 June 1945 (Nos. 43-44). The first of these documents, signed by the head of the political training department, "Vatiuha" (V. Vavruk) features detailed information about the battles that the UPA fought against its German, Soviet, and Polish adversaries in the northern part of the L'viv region. Noteworthy among them is a description of the insurgents' heroic battle against numerically superior German infantry units and tanks, which took place on 11 May 1944 in the vicinity of the villages of Kariv and Vandzin. The second document concerns the state of political training work in UPA units and among the civilian population in May-June 1945.

РОЗДІЛ III

ОКРЕМІ ПІДРОЗДІЛИ

№ 45-48
ТАКТИЧНИЙ ВІДТИНОК "КЛИМІВ"
25 липня 1945 р. – 23 липня 1948 р.

№ 45
ЗВІТ ІНСПЕКТОРА "КАМЕНЯРА" ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЗА ПЕРІОД ВІД 25 ЧЕРВНЯ ДО 25 ЛИПНЯ 1945 р.
25 липня 1945 р.

Терен 66 Херсон, дня 25.VII.1945 р.
Військ[овий] інспектор

ЗВІТ
за час від 25.VI до 25.VII.1945 р.

I. Персонально-організаційні справи

У звітовому часі організування ТЛГ* подекуди рушилось. Зараз терен начислює 2207* ТЛГ. Деякі кущеві провідники поставились до організування ТЛГ дуже погано, як прим[іром] в кущі Моріга і Зубенка. Дивним є до певної міри це, що теренові провідники нищих клітин не заінтересуються організуванням СКВ і мотивують справу цим, що, мовляв, в їх терені немає людей і ТЛГ поставити є неможливим. В дійсності воно так не є. Провіривши терен, я можу отверто позвітувати, що в терені Моріга і Зубенка зараз таки можна поставити ТЛГ, потрібне лише більше заінтересування теренових провідників нищих клітин в справі цих одиниць. Хотяй в терені є майже поставлених 2207* ТЛГ, однак назвати їх вповні зорганізованими, покищо не можна. Доповнення ТЛГ після найновіших заряджень проходить дуже пиняво, а в деяких теренах, як в терені провідника Хара і Кромвеля, відчувається замале заінтересування справою ТЛГ. Слід також підкреслити, що в цілому терені є великий брак добрих нфюїх боєвиків. Зараз в ТЛГ в цілому терені знаходиться 43297* нфюїх. Що до озброєння цих боєвих одиниць, то є деякі зміни з попереднього звіту, одначе точно не усталені, тому не хочу мильно звітувати. По перевірці слідуючим звітом позвітую. В часі моєї контролі цих боєвих одиниць (ТЛГ) я

** Тут і далі в тексті вжито кодування.*

завважив, що теренові провідники, котрим зараз безпосередньо вони підлягають, не поставились серйозно до організування й очолення ТЛГ. Навіть мною назначені на командирів ТЛГ члени оргмобівських апаратур зістали приділені тереновими провідниками до інших боєвих формацій в терені, з чого дається пізнати багателізування доручень, як також активізацію цих одиниць. Цікаве є до певної міри також це, що приміром заступник оргмоба Ромка к-р Гордий є зараз звичайним боєвиком в БЕГ мимо цего, що може бути командиром ТЛГ і був мною на цей пост назначений, а тереновий провідник друг Хар мимо цего, що його терен під мілітарним станом є фатальний (майже всі ТЛГ розсипні) призначив к-ра Гордого на звичайного боєвика до формації БЕГ. Абсолютно не можна порівнати так би сказати вгляд теренових провідників в ТЛГ з вглядом бувших оргмобів. Військова справа в них, як я завважив, є на маргінесі їх завдань. Майже всі к-ри ТЛГ є без ініціятиви в військових обов'язках і не можуть вдержати своїх ТЛГ в чисто військовому порядку. Тому, що командири ТЛГ є більшості безініціятивні і не можуть вдержати в своїх відділах належного порядку і дисципліни, як також зовсім мінімальне заінтересування цими одиницями з боку теренових провідників тих же клітин, тому то майже цілковито деякі ТЛГ є зараз в розсипній і дуже часто можна побачити вояка цеї формації з руками в кишенях перед своїм провідником чи командиром, з чого можна пізнати досить мінімальну дозу військового знання вояків, як також здібність і дисциплінарне виховання командирів по цих ТЛГ, які є в розсипній.

Теренові провідники нищих клітин не допильновують також по ТЛГ реалізування наказу ч. 16/45, в котрім говориться про заборону пиття алькоголю. Майже по всіх ТЛГ (не згадуючи вже БЕГ) так командири, як і стрільці здалека дають про себе чути сопухою спірту, з чого дається пізнати багателізування вище наведеного наказу. Значить, командири і стрільці по ТЛГ, як також всякі боєві формації в терені п'ють горілку. Було б побажаним для збереження авторитету цего осередку, що видав цей наказ, або його відкликати, або допильнувати його реалізування і винних в цій справі строго карати. З моєї сторони домагаюсь пристосувати це в ТЛГ якнайскорше через теренових провідників.

У минулому звітовому часі було наведено цілий ряд закидів супроти командира Гордієнка, який був мною висланий в терен провідника Ж. в чисто військових справах. Я особисто провірив всі закиди відносно цего командира і переконався, що ці закиди в більшій мірі є неправдиві, а деякі дуже добре переборщені. К-р Гордієнко в цих справах, в яких був висланий, зробив перші кроки

і має авторитет серед стрілецтва і командирів ТЛГ. Як довідуюсь деякі люди, щоби оправдати свою бездіяльність, зіпхнули вину на командира Гордієнка. Я не хочу заперечувати, що к-р Гордієнко є людина, яка не вміє придержуватись конспірації і хоче робити все і нічо, але взагалі не можу погодитись з цим, щоби люди, які бачили військо тільки без вікно, звертали увагу командирові Гордієнкові, який у військових справах таки має рутину і цілий ряд боєвих заправ в німецькій армії, як також удалі бої в відділах УПА. В зв'язку з цим, що закиди на к-ра Гордієнка не є такі великі, якими були представлені, як також згода провідника цего терену, на якім він є, я рішився лишити його дальше на цьому терені, даючи йому нові завдання і нагану за вчинені ним деякі незгідні з його завданням дії.

В терені друга Ж. я провірив БЕГ, як також провірив БЕГ провідника Срібного. В першій групі матеріял людський і зброєвий добрий, тільки брак доброго командира, який зумівби бути добрим командиром – боєвиком, як також авторитетом для боєвиків в цієї одиниці. В другій групі я прийшов якраз в той час, як друг Срібний назначував, взглядно передавав цю формацію командирові Зубові, яка до сего часу була під командуванням тимчасового к-ра Пісні.

Я побачив страшну анархію в цій групі. Всі боєвики цієї одиниці обступили друга Срібного густим колесом (не як провідника, а товариша при чарці) і кричали, що вони не хочуть іншого командира і якщо друг Срібний дасть їм іншого командира, то їх за три роки відшукає. Такої анархії, я ще в військовій одиниці не бачив і дуже мене дивувало, що друг Срібний це якось з легким сміхом це товариство (бо військом не можу назвати) втихомирював. Конспірації в них взагалі немає. Здалека зауважив я, як блекотіла електричними лямпками ця стодола, в якій вони кватирували, не зважаючи на це, що до трактової шоси від цієї стодоли було около 50 м. Військового вишколу в цих одиницях взагалі нема, як також нема військової дисципліни. Тому то не диво, що більшовики дуже часто з ними стрічаються і мають успіхи. Приділ зброї і амуніції в цих відділах в задовільному стані відносно числа, а чистості я не провірив тому, що обставини цієї пори дня, як також моя перша зустріч, не позволяли мені на це. Як довідався я від теренових провідників, то вибрики деяких БЕГ є такі великі, що переростають міру і вимагають скорого заінтересування, бо в противному разі ці формації заміняться на заготовщиків кольонських вод і інших люксусових речей і цілковито здеморалізують своєю поведінкою інші боєві формації, як ТЛГ, як також цивільне населення.

II. Вишкіл по ТЛГ

Вишколи військові по ТЛГ провадять командири цих відділів, оскільки на це позволяє атмосфера в терені і їх інструкторська здібність щодо військового вишколу. Одначе, щоби докладно з'ясувати програму цего вишколу, то є дуже трудно тому, що крім "струнко" і "спочинь", і то з неправильностями, згадані інструктори нічого більше не можуть навчити. Полева служба і внутрішня служба є майже незнана в цих відділах. Мимо цего, що звертаю кожночасно на ці предмети увагу і намітив підручники, які є в терені, до цих предметів. Недостатне знання теорій взагалі в військовому ділі в цих командирів змушує мене лише подивитись на це військо, ніби з крісами, та не військо. І чути, як вартівників, які пильнують придержаних, роззброюють придержані і вбивають, чи ранять (прим. 12.VII.45 р. в лісі, коло Поздимира). Це також дає образ вишколу по ТЛГ, а спеціяльно знання вартівничої служби. Охота до військового вишколу стрільців є, тільки брак добрих інструкторів в цій ділянці.

III. Оперативні дії ТЛГ

Дня 27.VI.45 р. ТЛГ під командуванням командира Громового зробив засідку на шляху Холоїв–Радехів. Здобуто: 1 авто, 3 мотоциклі, 4 кріси, 3 радіоапарати. Залогу цього авта, яка складалася з 4 червоноармійців, роззброєно і звільнено. З нашої сторони втрат не було.

З огляду на це, що з деяких провідних клітин не прийшли на час звіти з оперативної роботи ТЛГ, тому ця точка у цему звітовому часі майже являється пустою.

Маючи на увазі це, що цего звітового часу майже всі догідні на засідки місця переходять величезні колони ЧА, то можна сказати, що такий відділ, як ТЛГ навіть ті, які у мене належать до найкращих що до оперативних завдань, то не могли б мати добрих результатів навіть, коли б зачали якусь зачіпну роботу, хиба були б погубили зброю, яка для мене має велику вагу і така засідка мною є небажана.

На терені друга Жеста ТЛГ вправді зробили за звітовий час кільканадцять засідок, які може на щастя не мали змоги стрінутись з більшовиками, бо, якщо б були стрінулись, то напевно були б наслідували засідку БЕГ під командуванням к-ра Топора з дня 3.VII.45 р., де з недбальства командира і легковаження згинуло 5 стрільців, а 3 було ранених. Щоби бути військом, треба бути

під кермою командира боєвика і військовика холоднокровного, а не загульканого генерала з перехресними пасами і не переконаного анархіста з військовим поняттям як “вовк на зорях”. На жаль по ТЛГ і по деяких БЕГ є такі командири, тому не диво, що гублення зброї у цему звітовому часі мало місце, де БЕГ в часі “деризму” згубила один кулемет, 4 кріси і около 200 шт. амуніції. Це також можна приписати відвазі і холоднокровності командира цієї групи. Було б не диво, коли б при цій зброї були згинули боєвики, героїчно відбивачись, яких відважуюсь* назвати героями з ТЛГ командира Хмеля терену “Сад Х” (дня 9.VII.45 р.), а то в часі деризму погубили гореславні боєвики зброю, а потім знова роблять шум і оправдують свою бездіяльність, що вони не є як слід вивіновані зброєю. Одне відважуюсь зголосити – брак добрих командирів по всіх ТЛГ, як також ініціятивних і ідейних командирів по всіх формаціях терену і тому гуляють стрибки і ріжні большевицькі провокативні боївки по терені, очолювані провокаторами Зелізком та Олегом. Було б побажаним дати до всіх боєвих груп в терені добрих командирів, щойно тоді можна сподіватись під точкою оперативної роботи цілий ряд боїв та удалих без деризму й гублення зброї засідок і наскоків.

IV. Санітарна опіка

Під санітарним наглядом зараз знаходиться 3772** сблєхіц і хворих. Провіривши, взгядно зацікавившись сан[ітарною] опікою майже у всіх клітинах в терені і маючи стрічу з деякими людьми, котрі находяться під її наглядом, можу позвітувати, що в терені ця ділянка рушилась. Що вдарило по ній, що змусило до активності, годі сказати, одначе видно багато більше активності, тут, чим в попередніх звітових часах. Завважую більший рух санітарної служби в терені, а спеціяльно її зверхників, виключаючи мужчин, які є в цій ділянці і це дає мені причину думати, що натиск згори на санітарну службу в цьому терені був правильний і дав бажані результати. Приміром в терені друга Жеста, де санітарна служба була досить в фатальному стані, зараз є досить задовільна, і ранені чуються під її опікою добре. Рівночасно з плюсами в санітарній службі є мінуси і то з моральної сторінки санітарок. У звітовому часі занотовано кілька випадків неморального поведення санітарок дижурних з раненими. Було б побажаним, щоби цим заінтересува-

---

* *У тексті:* відважують.
** *Тут і далі в тексті вжито кодування.*

лись зверхники сан[ітарної] служби, які може докладно не знають поведінки їх підзвітних з раненими стрільцями, бо така поведінка санітарок цілковито руйнує боєву вартість стрільця і прив'язує його до лікування, навіть коли він зовсім здоровий, а також підриває авторітет цілої санітарної служби і деморалізує населення. Думаю, що в санітарній службі в вищих клітинах хтось зі зверхників цим заінтересується і поправить стан моральний в цій ділянці, бо в противному разі навіть здорові вояки будуть шукати нагоди, щоби опинитися під романтичною опікою сан. опіки.

Вилікуваних у звітовому часі вийшло 447* сблєхіц. Смертних випадків між лікуючими не було. В деяких ТЛГ брак санітарів і стрільці не є заосмотрені в перев'язочні пакети.

V. Політ[ично-]виховна робота по ТЛГ

Майже у всіх ТЛГ є політ[ичні] виховники та їх праця по тих відділах не знаю чому така обмежена, а їх знання по їх політ. роботі таке мінімальне, що майже не можна цего як слід позвітувати. Було б мильним розуміти, що підбір політ. виховників є злий, але їх треба ще перешколити і дати напрямні щоби вони захопили своїми доповідями цих людей, які є в ТЛГ.

Зараз політ[ично-]виховна робота в ТЛГ є на зовсім низькім рівні, хотяй згадані політ[ичні] виховники мають деякі виступи по цих відділах. Щоби дати образ мінімального політ[ичного] вироблення поміж стрілецтвом ТЛГ, наводжу один факт: в часі провірки одного ТЛГ на терені друга Х. я запитав для орієнтації одного з стрільців ТЛГ, що це є УГВР, а він мені відповів, що це є "Нагана" для стрільця (видно порівнав з О.П.Р.). Думаю, що це ясне буде про політ[ичного] вироблення стрілецтва по ТЛГ і здібність політвиховників по цих клітинах. Було б побажаним, щоби пропагандисти вищих клітин заінтересувались більше справою політ[ичного] виховання по ТЛГ. Це ж їх завдання. Стрілецтво по ТЛГ є може не цілковито, але познайомлене з світовою обстановкою теперішнього стану. Також деякі з них знають нашу програму і наші завдання в теперішному часі, одначе це не можна, назвати, що всі знають і що політ[ичний] рівень по ТЛГ є в задовільному стані. Моральний стан по ТЛГ є в задовільному стані. Моральний стан стрілецтва по ТЛГ добрий. Вірять, що незадовго будуть мати змогу розплатитись з ворогом за знущання над українським народом.

** Тут і далі в тексті вжито кодування.*

VI. Життя ТЛГ

Життя відділів ТЛГ залежне від большевицьких рухів в терені в більшості, як також від доброго командира, який зумівби вдержати свій відділ в скошарований спосіб. Беручи під увагу минувшу зиму, яка характеризується більшими рухами більшовиків в терені, як зараз, як також обставини цеї пори де були деякі ТЛГ скошаровані, а зараз вони в розсипній, то можна сказати що деякі командири ТЛГ не мають взагалі здібностей до вдержання скошаровано[го] ТЛГ. Інакше я не можу цього пояснити. Деякі командири ТЛГ мають скошаровані свої відділи, а є їх зараз 1107*. Хотяй нераз обставини теренові змушують їх піти в розсипну, але в догідний момент можна знова їх бачити, як боєву одиницю. Я також такі ТЛГ, де вони під впливом своїх командирів як також безпосередних теренових провідників волять ходити одинцем і бути лише заготовщиками для господарчих, як бути військом і воювати. Це також дає до зрозуміння, що в цих ТЛГ є брак добрих командирів і теренових провідників. ТЛГ харчується з орг. магазинів, коли є скошаровані, а коли люзом, то харчуються з власної ініціятиви.

Слава Україні! – Героям Слава!

/Каменяр/

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 61, арк. 50-53. Оригінал.

** Тут і далі в тексті вжито кодування.*

№ 46
ЗВІТ ІНСПЕКТОРА "КАМЕНЯРА" ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ПЕРІОД ВІД 25 ЧЕРВНЯ ДО 25 ЛИПНЯ 1945 р.

25 липня 1945 р.

Терен 66 — Постій, дня 25.VII.1945 р.
Війсь[овий] інспектор

ЗВІТ ДІЯЛЬНОСТІ
за час від 25.VI до 25.VII.1945 р.

Дня 26 і 27.VI.45 р. був в дорозі до к-ра Сума.

28.VI.45 р. говорив з командирами Хмелем і Сумом. Темою зустрічі був цілий ряд справ військових, які зобов'язують СКВ, як також обговорено засади конспірації і військової тайни.

Дня 29.VI.45 р. мав стрічу з командиром СКВ Качалкою. Темою зустрічі було зорганізування СКВ вище згаданого командира, як також його активізування і перемагазинування зброї, яка є на його терені.

Дня 30.VI.45 р. мав стрічу з командиром підстаршинської школи. Обговорено справу здібностей кандидатів підстаршинської школи з цього терену, як також їх приділ по кінцевому іспиті. Також говорили з деякими кандидатами підстаршинської школи, щоби довідатись про їх настрій на вишколі.

Дня 1.VII.45 р. відбув стрічу з кущевим Зубенком. Темою стрічі було зорганізування СКВ, якого на його терені* немає. Я дав доручення негайно такий СКВ йому поставити та висвітлив, які є браки в праці в зв'язку з цим, що нема на його терені мілітарної одиниці.

Дня 2.VII.45 р. мав стрічу з командиром СКВ Беркутом. Темою стрічі була активізація його СКВ, піднесення дисципліни серед стрілецтва, як також пригадка на чисті[с]ть зброї і амуніції.

Дня 3.VII.45 р. мав стрічу з провідником Жестом. Стріча була в напрямі чисто військових справах, яких дуже занедбаних є на його терені.

Дня 4.VII.45 р. перевірив СКВ к-ра Степового і перевів з ними кілька вправ для орієнтації в справі вишколу.

Цего самого дня відвідав раненого курієра, провідника Б., який лежить ранений на цьому терені і познакомився з санітарною опікою.

** У тексті: терену*

Дня 5.VII.45 р. відбув стрічу з к-ром Гордієнком. Полагоджував всі його балагани в цьому терені і дав йому найновіші вказівки в справах оперативних в терені. Також говорив з бунчужним відділу к-ра Черника в справі взуття і харчів.

Дня 6.VII.45 р. переглянув боївку СБ на терені провідника Жеста.

Дня 7.VII.45 р. відбув відправу з кущевими військовиками на терені провідника Жеста. На відправі обговорено ряд справ військового характеру. Також цего дня переглянув СКВ к-ра Юрка.

Дня 8.VII.45 р. мав стрічу з к-ром відділу УПА Черником. Стріча пройшла в напрямі його рейду.

Дня 9.VII. провірив боївку СБ к-ра Зуба (нашого осередку), дав зарядження звернути в цій боєвій одиниці увагу на військовий вишкіл і дисципліну.

Дня 10.VII провірив СКВ к-ра Беркута.

Дня 11.VII провірив СКВ к-ра Лісничого, як також говорив з кущевим Провідником Асом в справах дотичних його терену.

Дня 12.VII провірив СКВ к-ра Гонти. Дня 13 і 14.VII був в облаві.

Дня 15.VII мав стрічу з доктором Стріхою. Темою стрічі були санітарні справи цього терену.

Дня 16.VII прийшов до СКВ к-ра Бурлаки.

Дня І7.VII був на стрічі з провідником Черником, на котрій обговорено справи політ[ичної] роботи по СКВ.

Дня 18.VII були більшовики в терені і не можна було нікуди йти.

Дня 19.VII мав стрічу з к-ром СКВ Качалкою. В часі стрічі звернено йому увагу на бездіяльність цього ж СКВ, як також на придержання конспірації.

Дня 21.VII був в дорозі до к-ра СКВ Сума.

Дня 22.VII говорив з кущевим провідником Тарасом про діяльність його СКВ тому, що к-р Сум є ранений. Дав доручення наставити негайно другого командира і почати діяти.

Дня 23.VII прийшов до СКВ к-ра Бережного.

Дня 24.VII і 25.VII був на стрічі в друга провідника.

Слава Україні! – Героям Слава!

/Каменяр/

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 61, арк. 54-55. Оригінал.

№ 47
ЗВІТ ІНСПЕКТОРА "КАМЕНЯРА" ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЗА ПЕРІОД ВІД 25 ЖОВТНЯ ДО 25 ЛИСТОПАДА 1945 р.

25 листопада 1945 р.

Скутар "III" Постій 25.11.45
Військ[овий] інспектор

ЗВІТ
за час від 25.10 по 25.11.45

I. Персонально-організаційні справи

Загально в цілому терені у звітовому часі пиняво велась праця в напрямі організування ТЛГ*, як також не було жодних оперативних дій цих одиниць, а то з тих причин, що через терен переходили червоноармійські частини, які по деяких населених пунктах щей досьогодня кватирують. Також війська НКВД у формі погранзастав стали на перешкоді діянь ТЛГ в більшій частині терену. Слід додати, що так переходячі червоноармійські частини, як і погранзастави, проявляли велику активність в цілому терені, щоби перешкодити в діянню боєвих одиниць, роблячи облави по лісах і селах як також нічні наскоки і засідки по селах цілого терену. Цією активною боротьбою з нашим рухом більшовики поставили собі за завдання в першу чергу зліквідувати ТЛГ як боєву одиницю в терені, бо з донощицтва сексотів говорили, що відділів УПА в терені немає, а є тільки ТЛГ, тому цілий удар був на них звернений. Хотяй удар більшовиків був великий, одначе не приніс їм бажаних результатів у знищенню ТЛГ. Дуже мала частина невиробленого активного елементу, який був у ТЛГ, не видержала більшовицького натиску і зголосилась до них. Про зголошених секретар райвиконкому Радехів Канівець на сесії голов сільрад сказав таке "ми знаємо, що до нас зголосилась така зволоч, з якої ані бандьори, ані ми користи не будемо мати. Правдиві бандьори не зголосилися і з ними прийдеться нам ще довго воювати". Число зголошених з ТЛГ, яке звітую нижче, прошу не зважати точним тому, що не є як слід устійнене про-

* *Тут і далі в тексті вжито кодування.*

відниками низчих клітин, які звітуючи мені устно не могли подати точних даних. Слід підчеркнути, що найбільш провокаторів викотилось в часі натиску з БЕГ, які своєю поведінкою в істребітельних батальйонах ще сьогодні деморалізують стрілецтво ТЛГ і закликають зголоситись на НКВД. Ці типи з БЕГ повидавали багато криївок і всипали всіх людей яких тільки знали. Це, що з БЕГ і ТЛГ поголосились деякі стрільці, то вину приписати можна в першу чергу їх безпосередним зверхникам, а зокрема зверхникам БЕГ, які в часі натиску так законспірувались, що деяких із них ще й досі не можна відшукати (пр[иміром] зверхники БЕГ в терені Хара). Їх стрілецтво, не бачучи місяцями своїх зверхників і оперте на розвідку "О.Б.Г."*, яка їх деморалізувала своїми даними про більшовиків, вдесятеро перебільшеними, як також більшевицькою шептаною пропагандою, не видержало більшевицького натиску і зголосилось. Не видержавши терору на допитах НКВД, заломились і всипали все, що знали. Деякі теренові провідники низчих клітин (не подаю псевд з конспіративних причин) так законспірувались в часі натиску, що взагалі не стрічались з підзвітними і не старались дати їм моральної піддержки, яка в часі натиску була дуже потрібна для стрілецтва ТЛГ і БЕГ. Видно забули також ці пересадно законспіровані зверхники яким безпосередньо підлягають боєві одиниці в терені, що жодна небезпека не повинна стати на перешкоді наших завдань.

В терені "Горинь 22" не очолені 2 ТЛГ, а то з цих причин, що одного к-ра ТЛГ зловили більшовики, а другий зістав усунений другом Жестом за це, що не вив'язувався зі своїх завдань, зглядно не надавався на к-ра ТЛГ. Зроблено заходи, щоби ці ТЛГ очолити. На цьому ж терені ніхто зі стрільців ТЛГ не зголосився. Внаслідок зголошення деяких людей з БЕГ впала в руки більшовиків така зброя, яку зголошені мали при собі, а саме: 5 фінок, 5 пістолів, 6 крісів. Магазини зброї не впали.

В терені "Тиса 11" не очолені 2 ТЛГ і, як звітує провідник цього терену, брак відповідних людей на ці пости. З ТЛГ зголосилося 7 стрільців. Магазини зброї не впали.

В терені "Ялта 33" не очолені 2 ТЛГ, робиться старання їх очолити. Тут інакше представляється справа зі зголошеними стрільцями, яких є велике число, але провідник цего терену не устійнив ще точного числа, тому не можна точно позвітувати. Внаслідок зголошення впало 5.000 шт. крісової амуніції. Більше жодні магазини зброї покищо не впали.

---

* *Імовірно, скорочення фразеологізму:* одна баба говорила

В терені "Альта 44" брак одного к-ра ТЛГ, який згинув в бою з більшовиками. На його місце покищо нема нікого. Тут зголосилося 16 стрільців. Згинуло в боях 6 стрільців. Магазини зброї не впали. Мимо сильного натиску на цьому терені один ТЛГ під командуванням сл. п. к-ра Зуба звів бій з більшовиками на шляху Грицеволя–Підмонастирок, де згинуло 2 більшовиків і 4 ранено. З нашої сторони впав к-р Зуб і трох стрільців ранених.

Перейшовши цілий терен і маючи стрічі з всіма провідниками низчих клітин, як також з богатьома кущовими провідниками і к-рами ТЛГ, я дав доручення перемагазинувати всі магазини зброї при участі кількох певних людей з кущевої апаратури, тому, що на мою думку вони могли бути всипані зголошеними. В багатьох кущах я мав стрічі з стрілецтвом ТЛГ в поодинокий і скошарований спосіб, висвітлюючи їм після моєї спроможности політичне положення. Провідники низчих клітин не рейдують по терені і не заставляють ТЛГ до праці. Так к-ри ТЛГ як і стрілецтво домагається висвітлення політположення і нашої літератури.

II. Військовий і політичний вишкіл

Тому, що ТЛГ були в розсипні, у звітовому часі не проведено жодного військового вишколу, крім збірок і хватів крісом. Щодо політичного вишколу по ТЛГ то є фатальний стан. В більшості брак політвиховників, а ці які є, не мають директив від своїх зверхників. Було б це бажаним, щоби цією справою заінтересувався наш пропагандист, який, як бачу, кватируючи кілька днів на одному місці, не старається стрінутись з політвиховником і дати відповідні зарядження йому в цій ділянці.

III. Санітарна опіка

Під оглядом санопіки находиться 2247* стрільців. Лікуючі чуються добре, а це завдяки провідниці УЧХ нашого осередку, яка, рейдуючи по терені, держить під сталою контролею свої апаратури. В часі натиску в терені "Альта 44" помер з ран один стрілець. Зле представляється справа з санітарями по ТЛГ, яких подекуди бракує. Побажаним було б, щоби УЧХ цією справою заінтересувався.

IV. Життя ТЛГ

Помимо цего, що ТЛГ є розчленованими і більшовики при помочі сексотів стараються їх переслідувати, однак моральний

стан їх добрий. Вірять, що дні сталінської тиранії почислені і що незадовго зі зброєю в руках станут до боротьби за УССД. Харчуються з родинних жерел.

Слава Україні! – Героям Слава!

/Каменяр/

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 61, арк. 60-62. Оригінал. Рукопис.

№ 48
НАРИС ІСТОРІЇ ВІДДІЛІВ УПА

23 липня 1948 р.

КОРОТКА ІСТОРІЯ ВІДДІЛІВ УПА
на терені с[л]. п. п[ров]. Орлика

Першим основником відділів УПА на терені с[л]. п. п[ров]. Орлика був к-р Галайда. Він зорганізував і очолив 28.II.44 р. першу сотню з малих груп – боївок СБ. Спочатком м[ісяця] березня [19]44 р. зорганізував другу сотню, котру очолив к-р Корсак та доповнив третю сотню, котра прийшла на цей терен, ще в м[ісяця] грудні [19]43 р. з "Трембіти" під командуванням к-ра Бродяги. Всі ці три сотні були під командуванням к-ра Галайди.

В м[ісяця] березні к-р Галайда зі своїм куренем (три сотні) зробив плановий наскок на м. Сокаль. Здобуто багато мануфактури та ріжних товарів для користування цего куріня.

Кілька днів пізніше к-р Галайда зі своїм курінем знова зробив наскок на м. Белз. Здобуто около 50 підвод всілякого добра з німецьких баз, та в тім богато аптеки. Без власних втрат, ворожих два вбитих.

30.III.44 р. к-р Галайда з своїм курінем зробив наступ на с. Острів (Сокальщина), в котрім містилась польська партизанка. Наступ був плановий. Село здобуто, польських партизан зліквідовано. В часі наступу зістав тяшко ранений к-р Галайда, де після двох днів помер. Командування над сотнею перебрав його заступник к-р Евшан, а над куренем – к-р Орест–Богдан.

В половині м[ісяця] лютого [19]44 р. в цей терен прибув з Волині к-р Поль з групою підстаршин з старшинської школи "Лісові Чорти". К-р Поль враз зі своїм почотом (інструкторами)

пішов дальше (в Карпати), а ця група підстаршин залишилась на цім терені.

Около 10 березня [19]44 р. к-р Громовий зорганізував одну сотню. Командний склад цеї сотні очолив всіма тими підстаршинами. По короткім перевишколі цеї сотні 14 квітня [19]44 р. к-р Громовий передав цю сотню підхор. Гамалії. Сам дальше організував сотні.

15.IV.44 р. знова оформилась нова сотня, з частини сотні Орла (Кам'янеччина) та новобранців. Цю сотню очолив підхор. Лис. К-р Громовий ще зорганізував дві сотні, одну передав підхор. Орлові (зі старшинської школи "Лісові Чорти"), а другу очолив сам. По короткому часі ці дві сотні злучились в одну під командуванням к-ра Громового, а підхор. Орел як його заступник.

В тім часі організується ще дві сотні, одна під ком[андуванням] к-ра Каміняра, друга під ком[андуванням] к-ра Шумського. По короткім військовім перевишколі ці дві сотні злучились в одну сотну під ком[андуванням] к-ра Шумського.

При кіньцю м[ісяця] квітня [19]44 р. організується ще одна сотня під ком[андуванням] к-ра Зуба. По короткім часі (два тижні) к-р Зуб відійшов, а сотню очолив стар. десятник Монета (легіоніст). Всі ці сотні входили під ком[андуванням] к-ра Ореста–Богдана. Спочатком квітня [19]44 р. сотні к-ра Євшана, к-ра Корсака та к-ра Бродяги під ком[андуванням] к-ра Ореста–Богдана зробили наступ на польські партизанські відділи, котрі містились в селах: Посадів, Телятин, Ріплин (Холмщина). Наступ був плановий. Польські партизанські відділи розбито та прогнано з тих сіл.

14.IV.44 р. в с. Ульгівок (північна Равщина) відпоручник з КП інспектор Вадим іменував ці три сотні. Сотня к-ра Евшана дістала ім'я від с[л]. п. к-ра Галайди відділ "Галайда". Сотня к-ра Корсака – відділ "Тигри" від того, що в часі наступу на поляків в с. Посадів ця сотня боролась як тигри. Сотня к-р[а] Бродяги – відділ "Пролом", від того, що в часі наступу на це саме село ця сотня перша прорвала польську боєву лінію.

К-р Орест–Богдан при відділі "Галайда" зорганізував нову сотню "Юнаків", котру очолив підхор. Морозенко (зі стар[шинської] школи "Лісові Чорти").

До дальшої боротьби з польськими партизанськими відділами на Холмщині прийшло ще дві сотні: сотня к-ра Гамалії і сотня к-ра Лиса. Спочатком м[ісяця] травня [19]44 р. в цей терен прибув рейдуючий відділ к-ра Яструб[а] ("Сіроманці"). В тім часі відділ "Галайда" під ком[андуванням] к-ра Евшана, новоорганізований відділ під ком[андуванням] к-ра Морозенка і відділ к-ра Яструба,

звели бій з німцями в лісі б. с. Карів (Угнівщина), котрі наступали з м. Рави Руської. На поміч нашим відділам прийшов к-р Бродяга зі своїм відділом. В бою цілістю командував к-р Орест-Богдан. Після цього бою новозорганізована сотня "Юнаків" зістала розчленована, а к-р цеї сотні підхор. Морозенко пішов на лікування.

В половині м[ісяця] травня [19]44 р. відділи: к-ра Бродяги, к-ра Корсака, к-ра Гамалії, к-ра Лиса та ще дві сотні з Волиньського куріня, зробили наступ на польські партизаньські відділи, котрі містилась в с. Набруж (Холмщина). Наступ був плановий, під ком[андуванням] старш[ого] сотенного к-ра Бродяги. Польські партизаньскі відділи розбито і прогнано за річку Гучву.

Після цього бою зайшла певна зміна в двох відділах: в відділі "Тигри" к-ра Корсака дес[ц]иплінарно переміщено в інший терен, відділ цей перебрав к-р Голуб (заступник к-ра Корсака). В відділі "Крилачі" десциплінарно переміщено к-ра Гамалію до відділу "Пролом" на к-ра чоти. На його місце дано к-ра Недолю (волиняк, після переходу фронту, за больш. дійсности виказався як провокатор).

В місяці травні відпоручники з ШВО іменували решти сотні: сотня к-ра Лиса – відділ "Перебийніс", сотня к-ра Недолі – відділ "Крилачі", сотня к-ра Монети – відділ "Комарі", сотня к-ра Громового – відділ "Медведі", сотня к-ра Шумського – відділ "Кочовики".

Около 15 мая [19]44 р. відділ "Кочовики" під ком[андуванням] к-ра Шумського звів бій з німцями в с. Радванці (Радихівщина). Власні жертви кілька вбитих, ворожих кільканайцять.

При кінці м[ісяця] травня 44 р. відділ "Галайда" під ком[андуванням] к-ра Евшана і відділ "Пролом" під ком[андуванням] к-ра Бродяги зробили плановий наступ на м. Наріль (Білгорайщина). Власні втрати невеликі, ворожі невідомо.

2.VI.44 р. відділ "Перебийніс" під ком[андуванням] к-ра Лиса звів великий бій з польськими партизаньскими відділами в с. Речиця (Равщина). Польські партиз[анські] відд. розбито і прогнано за річку Гучву. Здобуто 40 крісів, два кулемети, 12 пістолі і богато крісової муніції. Без власних жертв, ворожих около 40 вбитими і богато ранених.

Того самого дня відділ "Тигри" під ком[андуванням] к-ра Голуба звів бій з польським партиз[анськими] відділами в с. Ріплин (Холмщина). Поляків розбито і прогнано на всій лінії.

Спочатком м[ісяця] червня [19]44 р. відділ "Пролом" перебрав к-р Скала (чот[о]вий з від. "Галайда"). К-р Бродяга відійшов в свій терен.

Около 10.VI.44 р. в цей терен прийшов другий рейдуючий відділ "Садок" під ком[андуванням] курінного к-ра Наливайка та к-ра сотні Конашевича. Цей відділ до переходу фронту входив в склад нашого куріня. К-р Наливайко очолив курінь (три відділи: "Перебийніс", "Медведі" і "Садок").

На початку м[ісяця] липня [19]44 р. цей курінь зробив плановий наступ на м. Лащів (Холмщина). Місто здобуто без власних втрат, ворожих кілька.

16.VII.44 р. відділ "Садок" під ком[андуванням] к-ра Конашевича і відділ "Медведі" під ком[андуванням] к-ра Громового разом звели великий бій з німецькими фронтовими військами в селі Ликошен (Холмщина). Німців розбито без власних втрат. Здобуто богато трофеїв.

Того самого дня відділ "Перебийніс" під ком[андуванням] к-ра Лиса звів бій з німецькими фронтовими військами в с. Ріплин (Холмщина). Здобуто без власних втрат одно авто і 12 підвод ріжного військового матеріялу (2 кулем[етів], 10 крісів, 4 піст[олів], 5 тисяч муніції та богато вояцького виряду). Визволено 25 осіб українців східн[яків], яких німці гнали на захід зі собою. Вбито около 12 німців.

До переходу фронту відділ "Галайда" під ком[андуванням] к-ра Евшана зробив кілька засідок на німців. Здобуто 2 кулем[ети] більшого калібру (20 мм). Рівнож мав кілька малих боїв з червоними партизанами.

Відділ "Пролом" під ком[андуванням] к-ра Скали за весь час до переходу фронту мав кілька сутичок з червоними партизанами.

14.VII.44 р. відділ "Крилачі" перебрав к-р Беркут (чотовий з відд. "Галайда"), а к-р Недоля зістав відпущений в іньший терен.

Відділ "Кочовики" під ком[андуванням] к-ра Шумського, за весь час до переходу фронту мав один бій з німцями і кілька сутичок з червоними партизанами.

Відділ "Комарі" під ком[андуванням] к-ра Монети до переходу фронту мав кілька сутичок з червоними партизанами. Весь час цей відділ зводив на військовім вишколі.

Від 7.VII до 21.VII.44 р. перехід фронту.

Большевицька дійсність

Відділи "Галайда", "Пролом", "Тигри", "Кочовики", "Крилачі" перешли фронт спокійно без жодних втрат.

19.VII.44 р. відділ "Перебийніс" під ком[андуванням] к-ра Лиса звів бій з фронтовими большевицькими військами. По двогодин-

нім бою відділ розчленувався на кілька груп і відв'язався від большевиків з невеликими втратами. Ворожі втрати около 20 вбитих. По кількох днях відділ "Перебийніс" знова був в цілості. Того самого дня відділ "Медведі" під ком[андуванням] к-ра Громового дістав великий удар від большевицьких фронтових військ. Заледви залишилась одна чота з чот. Грішним. Пізніше цей відділ знова був зорганізований, під ком[андуванням] к-ра Грішного.

Відділ "Комарі" під ком[андуванням] к-ра Монети був вповні розгромлений большевицькими фронтовими військами. Після цього розгрому к-р Монета знова зорганізував свій відділ.

Відділ "Садок" під ком[андуванням] к-ра Конашевича після переходу фронту відійшов в свій терен на Волинь (Дубіньщина). Рівно ж з цим відділом відійшов к-р куріня Наливайко. Командування над цим курінем перебрав к-р Евшан.

Відділ "Галайда" під ком[андуванням] к-ра Евшана від переходу фронту до половини м[ісяця] серпня [19]44 р. перевів ряд бойових акцій на большевиків.

Около 14.VIII.44 р. к-р Евшан розчленував свій відділ на два відділи: "Галайда" ч. 1 під ком[андуванням] к-ра Перемоги (перший чотовий відд. "Галайда") і "Галайда" ч. 2 під командуванням к-ра Куліша (третій чот[овий] відд[ілу] "Галайда"). Решти ці відділи к-р Евшан доповнив новобранцями.

Около 25.VII.44 р. к-р Голуб розчленував свій відділ "Тигри" на чоти і ро[з]пустив кожду чоту в свій терен. Сам з одною чотою відійшов також в свій терен. Це властиво і спричинилось до "розброду" відділу "Тигри". Пізніше к-р Голуб зорганізував новий відділ та прилучився до куріня Юрченка (який пізніше виказався великим провокатором). По короткім часі большевики цей курінь розгромили, а к-р Голуб зістав тяжко ранений.

Спочатком м[ісяця] серпня відділ "Комарі" під ком[андуванням] к-ра Монети звів бій з большевиками в с. Хлівчини (Равщина).

В половині м[ісяця] серпня зорганізувався новий відділ юнаків під командуванн[ям] к-ра Гайворона (учасник старш. школи "Дружинники" на Волині). Цей відділ пізніше (осінь [19]44 р.) під натиском великих большевицьких облав зістав розформірований.

Від переходу фронту до половини м[ісяця] серпня відділ "Перебийніс" під ком[андуванням] к-ра Лиса звів кілька малих боїв з большевиками.

Около 20.VIII.44 р. відділ "Перебийніс" під ком[андуванням] к-ра Лиса звів бій з большевиками в лісі б с. Соколя

(Камянеччина). Власні втрати два вбитими, ворожі 40 вбитими і богато ранених.

В половині м[ісяця] серпня зорганізувався новий відділ під ком[андуванням] к-ра Зенка пізніше перебрав цей відділ к-р Черник (з Сокальщини), а к-р Зенко відійшов на іньшу працю. При кінці цего місяця зорганізувався знова другий відділ під командуванням к-ра Черемоша. Оба ці відділи були організовані з тих вояків, які під час переходу фронту були відбиті від своїх відділів.

Около 14.VIII.44 р. відділ "Крилачі" під командуванням к-ра Беркута ввійшов в склад куріня к-ра Евшана. Цей курінь рейдував і зводив бої в цілості.

16.VIII.44 р. курінь к-ра Евшана звів великий бій з большевиками в с. Зубейки (Равщина). Кілька власних втрат, ворожих невідомо.

Около 26.VIII.44 р. цей курінь знова звів великий бій з большевиками в лісі б. с. Карів (Равщина). В тім бою власні втрати кілька вбитих, ворожі около 300 вбитих і ще більше ранених. Після цього бою відділ "Галайда" ч. 2 під ком[андуванням] к-ра Куліша і відділ "Крилачі" під ком[андуванням] к-ра Беркута ві[д]бились від цього куріня.

При кінці м[ісяця] серпня відділ "Перебийніс" перебрав тимчасово к-р Летун (чотовий цього відділу), бо к-р Лис тяшко захворів. По двох тижнях часу к-р Лис виздоровів та злучитись з своїм відділом не міг, бо було дуже тяшко (великі облави). Около 20 вересня к-р Лис долучив до куріня к-ра Евшана.

Спочатком м[ісяця] вересня відділ "Кочовики" під ком[андуванням] к-ра Шумського звів бій з большевиками в с. Гільче (Сокальщина). Після цього бою цей відділ долучив до куріня к-ра Евшана.

18.IX.44 р. відділ "Галайда" ч. 2 під ком[андуванням] к-ра Куліша і відділ "Крилачі" під команд[уванням] к-ра Беркута звели великий бій з большевиками в лісі б. с. Нестаничі (Радихівщина). В тім бою власні втрати кільканайцять вбитих, ворожі около 200 вбитих і богато ранених. Кілька днів після цього бою ці два відділи долучили до свого куріня к-ра Евшана.

23.IX.44 р. відділ "Медведі" під ком[андуванням] к-ра Грішного звів бій з більшовиками в лісі б. с. Трійця (Лопатиньщина). Під недобрим командуванням к-ра Грішного цей відділ втратив одну чоту вбитими, решти вояки ро[з]біглись і долучили до інших відділів УПА. Сам к-р Грішний пішов в свої сторони (з власної ініціятиви) без наказу к-ра ВО. Після цього бою цей відділ більше вже не формувався.

Около 20.IX.44 р. відділ "Комарі" під ком[андуванням] к-ра Монети звів бій з большевиками в лісі б. с. Тишиця (Кам'янеччина). В тім бою зістав розгромлений відділ "Комарі", так вже більше цей відділ не організувався. К-ра Монету потягнуто до строгої відповідальності.

Спочатком м[ісяця] вересня [19]44 р. зорганізувався новий відділ під ком[андуванням] к-ра Побратима. Цей відділ за час свого існовання не мав жодних боєвих акцій, лишень вишколювався.

24.IX.44 р. відділ к-ра Побратима звів бій з большевиками в лісі б. с. Незнанів (Кам'янеччина). В тім бою зістав розбитий цей відділ, а опісля вже більше не організувався.

Около 3.X.44 р. відділ "Пролом" під ком[андуванням] к-ра Скали злучився з відділом "Перебийніс" під ком[андуванням] к-ра Летуна. Другого дня після цего оба ці відділи звели великий бій з большевиками в лісі б. с. Соколя (Кам'янеччина). Власні втрати кільканайцять вбитими, ворожі около 150 вбитими і богата раненими. При відступі з цего бою впав к-р Скала. Відділ перебрав к-р чоти Фіфак.

В тім місяці відділ к-ра Черника і відділ к-ра Черемоша звели невеликий бій в лісі на хуторі б. с. Нестаничі (Радихівщина). Після цего бою тих два відділи долучили до відділу "Перебийніс" під командування к-ра Летуна.

К-р Летун як старш[ий] сотенний (пізніше був курінним) очолив всі ці відділи ("Перебийніс", "Пролом", к-ра Черника і к-ра Черемоша). Відд. "Перебийніс" перебрав вишкільник цего відд. к-р "Дорошенко" (учасник зі старш. школи "Лісові Чорти" Волинь).

Около 20.X.44 р. к-р Летун зі своїм курінем звів бій в лісі б. с. Андреївка (Сокальщина). В цім бою впав к-р відділу "Пролом" Фіфак. Власні втрати кільканайцять вбитими, ворожі около сотні вбитими і богато раненими. Після цего бою відділи к-ра Черемоша і к-ра Черника ввійшов в склад до відд. "Пролом" і відд. "Перебийніс". К-р Черемош очолив відд. "Пролом".

17.X.44 р. курінь під ком[андуванням] к-ра Евшана ("Галайда" ч. 1 і ч. 2, "Крилачі" і "Кочовики") звів великий бій з большевиками біля с. Губинок (Угнівщина). Власні втрати 10 вбитими і кілька ранених, ворожі около 70 вбитими.

22.X.44 р. цей курінь під ком[андуванням] к-ра Евшана знова звів великий бій з большевиками в лісі біля с. Смолинь (Немирівщина). Большевиків була велика сила і уживали в бою танків і літаків. Бій тривав цілий день. При темноті ночі курін розбився на кілька груп. Кожда група пробивались через ворожу

лінію і застави власними силами. В часі прориву впав к-р відділу "Крилачі" Беркут. По упадку к-ра Беркута відділ "Крилачі" більше неорганізувався. Власні втрати з цего бою около 15 вбитими (в той час богато вояків з цего куріня відбилось, так що коло к-ра Евшана залишилось около сотні вояків). Ворожих втрат невідомо.

25.X.44 р. к-р Евшан зі своїм відділом знова звів бій з большевиками в лісі біля с. Щирець (Немирівщина). Без власних втрат, ворожих кілька. 4.XI.44 р. к-р Евшан зі своїм відділом мав бій з большевиками в лісі б. с. Яструбичі (Сокальщина). Власні жертви три вбитими, ворожі – кільканацять вбитих. У тім бою впав с[л]. п. к-р куріня Евшан. Найкращий боєво-оперативний к-р, котрий звів найбільше боїв на терені с[л]. п. пров. Орлика.

5.XI.44 р. цей курінь перебрав к-р Лис, він почав стягати з терену всіх вояки[в], котрі були відбиті в часі бою біля села Смолинь.

10.XI.44 р. курінь "Галайда" під ком[андуванням] к-ра Лиса звів бій з большевиками б. села Лучиці (Сокальщина). Власні втрати три вбитих, ворожі около 40 вбитих і багато ранених.

В тім часі к-р Летун розчленував свій курінь на малі групи, щоб приготовлялись до зими.

14.XI.44 р. к-р Лис оформив відділ "Кочовики" під ком[андуванням] к-ра Шумського і відпустив в терен приготовлятися до зими.

25.XI.44 р. відділ "Галайда" під ком[андуванням] к-ра Лиса звів бій з большевиками на хуторі села Бишів (Радехівшина). Власні жертви один вбитий, ворожі – 15 вбит[их].

29.XI.44 р. к-р Лис розчленував відділ "Галайда" на два відділи: відд. "Галайда" ч. 1 під ком[андуванням] к-ра Перемоги і відділ "Галайда" ч. 2 під ком[андуванням] к-ра Куліша. Оба ці відділи к-р Лис відпустив в терен приготовлятися до зими.

7.XII.44 р. к-р Куліш зі своїм відділом мав бій з істребітелями і большевиками в селі Білий Ліс. Без власних жертв, ворожих кілька.

Спочатком м[ісяця] грудня [19]44 р. відділ "Перебийніс" перебрав к-р Мрія (учасник старш[инської] школи "Лісові Чорти" Волинь – Карпати). К-ра Дорошенка з деяких причин покликано до к-ра ВО. В тому часі к-р Дорошенка зістав заскочений большевиками і впав в с. Нестаничі (Радехівщина). К-р Мрія з необережности від своїх зістав тяшко ранений і відійшов на лікування. Відділ "Перебийніс" тимчасово перебрав чотовий Гордієнко.

В половині місяця грудня в заскоченні большевиками зістав тяшко ранений к-р куріня Летун. В м[ісяці] січні [19]45 р. к-р

Летун відійшов за гранічку на дальше лікування, спочатком м[ісяця] лютого [19]45 р. під час великої облави, впав в родинному селі Щеп'ятин (Угнівщина).

Около 25.XII.44 р. відділ "Перебийніс" під ком[андуванням] к-ра Гордієнка звів бій з большевиками в лісі біля с. Грицеволя (Лопатиньщина). Власні жертви кілька вбитими, ворожих – невідомо.

14.XII.44 р. під час генеральної облави на село Рожджалів (Сокальщина) впав к-р відділу "Пролом" Черемош, відділ перебрав хор. Черник (учасник стар[шинської] школи "Лісові Чорти" Волинь – Карпати).

27.XII.44 р. відділ "Кочовики" перебрав к-р чоти "Штиль". Спочатком м[ісяця] січня [19]45 р. к-р Шумський перебрав відділ "Перебийніс".

За місяць січень [19]45 р. відділ "Галайда" ч. 1 під ком[андуванням] к-ра Перемоги зробив кілька засідок на істребітелів і большевиків. Здобуто кількість зброї і вояцького виряду.

Рівно ж в цім місяці відділ "Галайда" ч. 2 під ком[андуванням] к-ра Куліша зробив кілька засідок на істребітелів і большевиків. Здобуто кількість зброї і вояцького виряду.

За час зими [19]44–45 р. відділи "Галайда" ч. 1 і ч. 2, "Кочовики" під ком[андуванням] к-ра Лиса, були вповні зібрані в вояцькім стані.

20.II.45 р. відділ "Галайда" під ком[андуванням] к-ра Куліша зробив засідку на істребітелів і большевиків в лісі б. с. Воля Жовтанецька (Куликівщина). Большевиків і істребителів розбито, здобуто богато муніції, кілька крісів, кулемет та вояцький виряд. Власні втрати один вбитий, ворожі – около 20 вбитих і богато ранених.

12.II.45 р. відділ "Галайда" ч.1 під ком[андуванням] к-ра куріня Лиса звів великий бій з большевиками на пограничні[й] полосі на хуторі с. Куличків (Мости Великі). Власні втрати чотири вбитих, ворожі – около 40 вбитих богато ранених.

10.II.45 р. відділ "Галайда" ч. 2 під ком[андуванням] к-ра Куліша звів бій з большевиками в с. Гутиско (Жовківщина). Поле бою опановано, здобуто один кулем[ет] і кілька крісів. Власні жертви два вбитих, ворожі – около 10 вбитих і кільканайцять ранених.

5.III.45 р. відділ "Галайда" ч. 1 під ком[андуванням] к-ра Перемоги зробив плановий наступ на станицю погранвійськ НКВД в с. Зубків (Сокальщина). Без власних втрат станицю здобуто та вбито кілька большевиків.

В половині місяця березня [19]45 р. відділ "Перебийніс" під ком[андуванням] к-ра Шумського звів бій з большевиками в с. Зави[д]че (Лопатиньщина).

В місяці лютім [19]45 р. організується дальше відділ "Тигри" під ком[андуванням] к-ра Ромка (учасник стар[шинської] школи "Лісові Чорти"– Карпати, в осені [19] 45 р. виказався як провокатор).

22.III.45 р. відділ "Галайда" ч. 1 під ком[андуванням] к-ра Перемоги звів великий бій з большевиками в лісі біля с. Верени (Куликівщина). Большевиків було около п'ять тисяч. Власні втрати 39 вбитими і кілька раненими, ворожі – около 200 вбитими і богато ранених.

25.III.45 р. відділ "Кочовики" під ком[андуванням] к-ра Штиля звів бій з большевиками в селі Яструбичі (Сокальщина). Власні втрати один вбитий, ворожі – около 20 вбитих.

16.IV.45 р. відділ "Галайда" ч. 2 під ком[андуванням] к-ра Куліша відійшов в рейд за лінії Керзона в Польщу. В місяці маю [19]45 р. цей віділ під ком[андуванням] к-ра Куліша звів бій з польськими червоними військами поблизу ріки Сян, в околицях Ярославського повіту. В тім бою зістав тяшко ранений к-р Куліш. По кількох днях тяшких болів помер к-р Куліш. Відділ перебрав чотовий цего відділу к-р Ворон.

26.III*.45 р. відділ "Галайда" ч. 1 і відділ "Кочовики" під ком[андуванням] к-ра куріня Лиса зробили наступ на м. Радехів. Наступ був плянований. Місто здобуто, без власних втрат. Випущено з лагерів около 500 людей на волю, котрі були засуджені большевиками їхати на Сибір. По двох годинах м. Радехів опущено.

28.IV.45 р. ці два відділи під ком[андуванням] к-ра куріня Лиса звели великий бій з большевиками в лісі біля с. Тишиця (Камянеччина). Большевиків було окола чотири тисячі. Власні втрати три вбитих і кілька ранених, ворожі – около 300 вбитими і богато ранених.

12.V.45 р. відділ "Галайда" ч. 1 і відділ "Кочовики" відійшли в рейд за лінію Керзона.

25.V.45 р. к-р Лис перебрав відділ "Тигри" та відійшов з ним в рейд на Волинь, а к-р Ромко відійшов в терен.

27.V.45 р. відділ "Перебийніс" під ком[андуванням] к-ра Шумського відійшов в рейд за лінію Керзона. 10.VI.45 р. відділ "Пролом" під ком[андуванням] к-ра Черника відійшов в рейд на

---

* *Так у тексті.*

Волинь. В половині м[ісяця] травня [19]45 р. відділ “Пролом” і відділ “Перебийніс” під ком[андуванням] к-ра Чавуна звели бій з большевиками в лісі біля с. Оборотів (Радихівщина). В тім бою впав відпоручник з ШВО к-р Янко. Власні жертви кілька вбитих, ворожі – невідомо.

При кінці м[ісяця] травня зорганізувалась підстарш. школа “Вертеп”, під ком[андуванням] к-ра Чавуна. Ця школа тревала до місяця жовтня [19]45 р. По закінчен[н]і школи цей відділ “Вертеп” розпущено по місцевих СКВ і підвідділах, котрі пове[р]нулись з рейду.

В часі рейду в відділі “Галайда” ч. 2 случилась трагедія. З певних непорозумінь один вояк з того відділу свідомо вбив к-ра Ворона. Після цеї трагедії відділ “Галайда” ч. 2 перебрав к-р Сивий (чотовий відд. “Галайда” ч. 1). Самого вбивника покарано карою смерті, решти ін[і]ціяторів цего інценданту покарано карою деградації.

В часі рейду відділ “Галайда” ч. 1 під ком[андуванням] к-ра Перемоги мав кілька малих боїв з польськими урядовими військами.

В місяці серпні [19]45 р. відділ “Перебийніс” під ком[андуванням] к-ра Шумського звів бій з большевиками на Поліс[с]і в околицях Кобриня. В тім бою впало богато вояків та кілька большевики залапали живими. Сам к-р Шумський тяшко ранений дострілився.

Після цего трагічного бою відділ “Перебийніс” більше не організувався.

2.IX.45 р. відділ “Галайда” ч. 1 під ком[андуванням] к-ра Перемоги звів великий бій з большевиками на пограничній полосі біля с. Ковальські (Магирівщина). В тім бою впало около 20 вояків і стільки ранених. Ворожі втрати невідомо.

В часі рейду відділ “Тигри” під ком[андуванням] к-ра Лиса мав кілька сутичок з большевиками.

В місяці жовтні [19]45 р. відділ “Галайда” ч. 1 перебрав к-р Ігор (чотовий того відд., учасник старш. школи “Лісові Чорти” – Карпати). К-р Перемога став к-ром тактичного відтинка (куріня).

5.X.45 р. відділ “Тигри” під ком[андуванням] к-ра Лиса звів бій з большевиками в лісі б. с. Спасів (Сокальщина). Без власних втрат, ворожі – около 15 вбитих і кілька ранених. В місяці жовтні [19]45 р. одна чота з відділу “Галайда” ч. 2 під ком[андуванням] к-ра Грубого перейшла гранічку в сторону УССР.

В місяці грудні [19]45 р. одна чота з відділу “Кочовики” під ком[андуванням] к-ра Штиля рівнож перейшла гранічку на цей

бік. Відділ "Пролом" під ком[андуванням] к-ра Черника за час свого рейду мав кілька сутичок з большевиками.

Всі ті відділи, котрі ВО розчленувались на малі групи (рої) і провадили боєві противиборчі акції.

16.II.46 р. під час великих большевицких репресій б. с. Боянець (Мостеньщина) впав к-р Перемога враз зі своїм почотом (в криївці з провокації). Того самого місяця впав к-р Грубий, найшов на больш. заставу в с. Любеля (Мостен[щина]). 17.III.46 р. в лісі б. с. Купичволя впав к-р Ігор (в криївці з провокації). Після великих акцій, які перепроваджали больш. в зимі [19]45–[19]46 р. всі відділи УПА потерпіли великі втрати. Всеціло вийшли лишень відд."Галайда" ч. 1 і ч. 2 та "Кочовики". Ті відділи, котрі потерпіли великі втрати, вже більше не о[р]ганізувались.

25.V.46 р. відділ "Галайда" ч. 1 перебрав к-р Лис, а відділ "Галайда" ч. 2 к-р Сивий.

Около 15.VII.46 р. в с. Павлів (Радехівщина) впав в застуканні большевикам к-р Черник.

При кінці місяця липня [19]46 р. в с. Збоїска (Радехівщина) впав к-р Штиль. Решти вояки і командири цих відділів на терені с[л]. п. пров. Орлика перейшли в ряди ОУН та заняли певні пости.

Постій, 23.VII.48 р.

Учасник тих відд. /Бородатий/

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 48, арк. 8-14. Оригінал.

№ 49
ТАКТИЧНИЙ ВІДТИНОК "РОЗТОЧЧЯ"
6 травня 1946 р.

№ 49
ЛИСТ КОМАНДИРА ТАКТИЧНОГО ВІДТИНКА "УГРИНОВИЧА" КОМАНДИРОВІ ВО "БУГ"

6 травня 1946 р.

Постій, 6.V.1946 р.

ТВ "Р[озточчя]"

Друже Командир!

Дня 5.V.46 р. довідався, що Ви ще в лютому ц. р. питали за мною і к-ром Брилем. Ні я, ні к-р Бриль в цей час не могли бути там, бо, як Вам, напевно, відомо, у нас було поставлено, що "вибори" не сміють пройти жертвою навіть нас усіх. Треба було запрягти всіх до передвиборчої роботи. У цей гарячий час дня 22.І.46 відновив я третій підвідділ на західньому терені – Переяслави ІІІ, як Підвідділ Окремих Призначень. К-ром цього підвідділу назначив ст. вістуна Мішу (ранений 13.9.45 в ногу, вже виздоровів). Підвідділ числив 11 стрільців. Вибори на нашому терені не пройшли. Населення, мимо большевицького терору, не пішло до голосування – ок. 60%. По виборах ще два місяці большевики почали нас немилосер[д]-но "жарити". Маємо вбитих і ранених. Доперва 10.IV ц. р. почали большевики звільнювати терен.

Звіти з пвд. по 10.XII.45 я висилав до к-ра Тиміша. Звіти від 10.XII.45 ще сьогодні маю у себе замагазиновані і ще цього місяця пересилаю до Вас через к-ра З....., або .....

З к-ром Тимішом мав я зв'язок до кінця січня 1946 р. В цьому часі повідомив мене к-р Тиміш, щоб я звітів з пвд. не присилав, бо він не має вже зв'язку з ВО ІІ. Тоді саме повідомив мене про втрати сл. п. Зол[отаря], к-ра Аркаса, к-ра Стрункого, к-ра Чайчука, к-ра Ярича, пров. Володимира.

В лютому 1946 вислав кур'єрів до к-ра Тиміша, однак вони вже не добились.

В березні вислав кур'єрку до к-ра Тиміша. Кур'єрка нікого не відшукала, ні з к-рів відділу "Холодноярців", ані навіть поодиноких стрільців, лише від людей довідалася про втрату сл. п. Тиміша і к-ра Довбні та к-ра Зруба, бунч. Грома, ст. віст. Чуя, стр. Снігура і

ще якихось 2 к-рів з ВО II, яких псевд ці люди не знали, що впали в лютому [19]46 р. в с. Зарудці під Львовом. Ці ж люди рівно ж передали кур'єрці, що к-ри говорили між собою про втрату сл. п. хор. Іванчука. Ці дані передані моїй кур'єрці, вважаю за правдиві, бо їх псевда, місцевість і розмови про хор. Іванчука, дали мені підставу повірити.

Зараз же 20.III.46 вислаю друга Тичину (зв'язковий між Переяславами а Холодноярцями) з пвд. к-ра Бриля у Жовківщину, однак там ще були облави і вони не добилися, так що не знаю про правдивий стан Холодноярців, лише з оповідання поодиноких людей, що нікого майже не осталось, що впав к-р Кармелюк, к-р Отава (заступник к-ра Чорноти), бунч. Байда, політвиховник Володар і багато інших на Гутиську і Поляні, яких псевд люди не знають.

По 20.4.46 я подався до ....., а др. Тичину ще раз вислав, щоб бодай відреставрувати один або два підвідділи, якщо ще буде з кого.

З Равщини, якщо будуть люди, буду шукати зв'язку з Вами.

Відносно жертв зі сусідніх теренів, треба б було подати: 27.II.46 р. у С[удово-]Вишенщині впав сл. п. пров[ідник] Прут (окр. СБ). У січні [19]46 к-р пров. Біда (Городеччина). Мабуть, що є деякі більші втрати, але це не є підтверджено.

Відносно стрічі з ..... не знаю, чи буде можлива, бо від[даль] 4–5 годин вночі вліті – мабуть не буде можливий для мене поворот (треба дальше відбитися), однак можна пробувати наколи б протягом перших днів червня я не зміг з Вами зв'язатися через Равщину.

Маю дещо важну справу з номінаціями – може залишу одну листу у к-ра Ореста, а другу пришлю зі звітами. Крім того, буде виготовлена історія Переяслави за 1945 р. по 10 лютого [19]46.

Відносно терену (н[ад]р[айон] Яворів) з орг. боку, то великих втрат немає, крім втрати пропагандиста Косинки і 3 кущів, які протягом минулої зими вдалось большевикам зліквідувати.

Мимо мінімальної обсади, терен охоплено, а звіти, з браку зв'язку нормальною дорогою, будеться висилати за посередництвом "Месникі[в]".

Слава Україні!

/–/ У

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 398, т. 6, арк. 32. Копія.[1]

---

[1] Подібний текст: ГДА СБ України, ф. 13, спр. 398, т. 23, арк. 214. Копія.

№ 50-59
КУРІНЬ "ГАЛАЙДА"
Не раніше 22 березня 1945 р. – 1950 р.

№ 50
ОПИС БОЮ СОТНІ "ГАЛАЙДА І" БІЛЯ с. ЗІБОЛКИ
[Не раніше 22 березня 1945 р.]

ОПИС БОЮ
відділу "Галайда" ч. І в лісі біля с. Зіболки

22.3.1945 р. відділ "Галайда" ч. І виступив зі села Верини до ліса біля села Зіболки.

Ще вночі большевики окружили ліси: села Зіболки і с. Жовтанець. Головні їх сили (около сім тисяч) були в селах Воля Жовтанецька, Желдець, Білий Ліс, Блищиводи, Передримихи Малі, Зіболки, Вихопні і Дальнич.

Відділ, виступивши в ліс, займає відразу становища і окопується. Розвідка, вислана командиром Перемогою, донесла, що ворог посувається трьома лавами зі заходу (від Білого Лісу) в нашім напрямку.

Всі стрільці поправляють окопи, які за якої півгодини вже готові і дожидають ворога. Рівночасно ворожа розстрільна посувається зі сходу. Около години 10-ої чути вже ворожі голоси. Більшовики посуваючися вперед стріляють навмання. Чути їх щораз ближче, вже і тріскіт ломаних гіляк під їхніми ногами, досить добре чути.

На наших становищах якнайбільший спокій. Ніхто і не ворухнеться, лише притишеним голосом передають стрільці наказ – підпускати якнайблище. І раптом все заговорило. Досі мовчазливі наші становища відозвалися сотками стрілів на привіт голоті НКВД. І почався нерівний бій, бій, якого ще досі не бачили найбільш пережиті повстанці. Десятками і со[т]ками покотились ворожі трупи, але друга і третя лава іде дальше в перед з криком " ура" і стріляючи, мов п'яні.

Повстанці стріляють без перерви, так, що аж цівки кулеметів і автоматів горячі, мов вогонь. Вже і ручні гранати пішли в рух. Большевики на хвилину здержуються і знова рушають дальше.

Так завзятий бій триває дві години. Командир Перемога, бачучи, що тут неможливо дальше вдержатися, дає наказ в пробій. І

рушили повстанці. З голосним криком "слава" кинулися мов льви, з зловіщим блеском в очах, прямо на ворога, стріляючи по дорозі тих, котрі не мали часу втічи. Вийшовши з окруження, відділ розбився на дві групи, натрапляючи по дорозі на менш сильні ворожі застави, котрі зовсім легко були розігнані. Майже до самого вечора маневрували по лісі, не зв'язуючися більш боєм з большевиками. Однією групою командував к-р Перемога, а другою к-р Ігор.

В так завзятім бою відділ поніс досить значних втрат. 39 вбитими, в тім числі к-р Лісовий, та 6 к-рів малих груп, та кілька ранених, між ними легко ранений к-р Перемога і к-р Сивий.

Але за наші втрати большевики заплатили вдесятеро більше, бо мали 350 вбитих і така сама кількість ранених. Крім того, ще кілька днів пізнійше збиралися по терені їх недобитки, які повтікали з бою. Багато подезертирувало зовсім з армії.

По кількох днях обі групи підвідділу злучились в одну цілість.

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 66, арк. 122. Копія.

№ 51
ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДІЇ НА РАДЕХІВЩИНІ 26–28 КВІТНЯ 1945 р.

[Не раніше 28 квітня 1945 р.]

НАСКОК НА М[ІСТО] РАДЕХІВ
26.IV.1945 р.

Підготова

Дня 23.IV.1945 к[-р] А[ркас] – шеф штабу ВО – скликав нараду, в якій брали участь к-р відділу Галайда, к-р підвідділу Галайда І, к-р Г.* та представники теренового проводу. На нараді обговорено плян вступних робіт до наскоку відділів на м. Радехів з метою визволення арештованих українців та знищення осередків НКВД і НКГБ.

Пороблено заходи для стягнення важкої зброї, стрілива, мін і вибухових матеріялів. Поведено інтензивну розвідку.

25.IV переведено вужчу нараду командирів, які мали брати участь в акції і розроблено докладний плян операції.

---

* *Певно має бути:* Гефайст

Акція

26.IV в год. 19 підвідділи вирушили лісистим тереном в напрямі м. Радехова та заняли раніше намічені рубежі. Підвідділ к-ра Шум[ського] держав заставу на шосі Кристинопіль–Радехів, під місточком Витків, підвідділ к-ра Ч[ерника] на шосі Радехів–Лопатин, частина підвідділу Гліба на шосі Радехів–Кам'янка та на залізній дорозі Радехів–Кам'янка. Друга частина підвідділу к-ра Гліба мала завдання звільнити людей з табору. Підвідділ к-ра Вірного, враз з одним підвідділом к-ра Шум[ського] та з боївкою КП під командуванням к-ра Ігора, мав за завдання розбити доми НКВД і НКГБ. Перед акцією підміновано залізничні рейки й шоси, на яких крім того пороблено завали. В останньому моменті перервано телефонічний зв'язок. Год. 1.30 ніч[ч]ю тишину прорвав вибух стрільна "офенрори"*, яке вистрілив в вікно дому НКВД Хмара, роєвий підвідділу Галайда І. Рівночасно вибухає друге стрільно на відтинку к-ра Гліба, яке вистрілив чотовий Довбуш. Наші вояки приступом взяли будинок НКВД і НКГБ. Будинки здемольовано до решти. У тому часі к-р Гліб зі своїм почотом і двома роями увірвалися в будинки, в яких були в'язні. Розбито двері і з тюрми вийшли ув'язнені. В цій хвилині доходило до зворушливих моментів. Визволені зі сльозами на очах кидались в обійми наших бійців, розпізнавали своїх близьких і знакомих. Забезпеченими вулицями наші випровадили визволених за місто, які зараз розійшлись у своїх напрямах. Група бійців к-ра Гліба користає з нагоди та вивантажить на підводи бочки з пивом зі занятого бровара. Впала ракета – знак до відступу. Год. 3 ранком наші підвідділи залишили місто. Ройовий П. післав похованим в льохах енкаведистам ще кілька дарунків з гранатомета 82 мм.

Наскоком на м. Радехів звільнено понад 200 людей та розбито будинки НКВД і НКГБ. Вбито і поранено кількадесят большевиків. Власні втрати – 5 легко ранених.

Наші підвідділи зустрілися з гідним признанням, від українського населення, яке скріпилось в вірі в нашу перемогу.

БІЙ В ЛІСІ БІЛЯ СЕЛА РАДВАНЦІ
28.IV.1945

Підвідділи Вірного і Гліба, які брали участь в наскоку на Радехів, зупинились на постій в лісі біля с. Радванці. Для постою підібрано місце добре для оборони – гору в лісі.

---

* *Офенрор – німецький ручний протитанковий гранатомет.*

На основі даних розвідки було ясно, що ворог стягнув більші сили, якими робив застави на просторі досить великого терену і буде прошукувати ліси. Вранці 28.IV оба підвідділи заняли кругову оборону й окопалися на становищах. В год. 11.30 одна група червоних найшла на становища підвідділів і була розбита. Ворог стягнув більші сили та кинувся до наступу. Наші бійці відбили ворога. Ворог намагався вдертися в наші становища ще кілька разів, але все безуспішно. Коло 18 год. ворог почав підпомагати свої наступи двома важкими кулеметами "Максим" і чотирьома гранатометами 82 мм. Наступаючі большевики почали давати ракетами знаки про розположення наших становищ. К-р Вірний, вистрілюючи свої ракети, спрямував вогонь ворожих гранатометів на ворожі наступаючі лави, від чого ворог зазнав втрат. Опісля гранатомети досить цільно обстрілювали наші становища, але, з огляду на глибокі стрілецькі рови, не нанесли жодної шкоди. Ворог намагався в двох місцях запалити ліс, проте відповідна постава стрільців, прихильний вітер і дощ усунули цю перешкоду. Розлючені неуспіхами і втратами сталінські бандити розпочали сьомий найсильніший наступ. Наші вояки, як від самого початку так і тепер, холоднокровно відбивали ворога. У цьому часі кулеметник Гірка і його муніційний Цимбрина, подаючи один одному ленту, заспівали пісню: "Так лента за лентою набої давай...", яку підняли вояки на становищах і бадьоро відбили ворога. В год. 21.45 підвідділи, зібравшись в кулак, приступили до прориву ворожого кільця у східному напрямі. В часі прориву не стрінуто жодного ворожого спротиву. Тільки ворожі гранатомети обстрілювали безладно частину ліса.

В цьому бою брало участь в наступальних діях 1500 большевиків; включаючи залоги і застави, ворожі сили нараховували до 4000. Наші сили: підвідділи Вірного і Гліба та боївка к[районого] п[роводу].

Втрати ворога – понад 200 вбитих та понад 100 ранених.

Власні втрати – 5 вбитих та 10 ранених.

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 66, арк. 121. Копія.

№ 52
ОПИС БОЮ БІЛЯ с. РАДВАНЦІ

[Не раніше 28 квітня 1945 р.]

ОПИС БОЮ
з дня 28.4.45 р. в лісі Радванецькім відділів "Галайда" ч. 1
і "Кочовики" під командуванням к-ра Лиса

Вночі з 27 на 28.4 відділи "Галайда" ч. 1 і "Кочовики" під командуванням к-ра Лиса посувалась з ліса Радванецького в західну сторону в напрямі ріки Буг. По дорозі коло присілка Збиця с. Яструбичі найшли на групу большевиків, в силі около 100 штук, котра рівно ж підсувалась з сторони с. Яструбичі до ріки Буг, щоб затарасувати нам дорогу через ріку. В нічній темряві найшлись досить близько біля себе обі протилежні сторони, в віддалі 20 м. По запиті з нашої сторони: хто там є, – большевики почали роз[с]какуватися на боки та занимати становища. К-р чолового обеспечення з відділу "Кочовики" Гайдук, враз з вояками чолового обеспечення, відкрили вогонь по большевиках. По короткій перестрілці большевики відступили, але і нам вже не було сенсу посуватися в дальшому напрямку на захід, тому що по сім і по тім боці ріки Буг були сильні ворожі застави. К-р Лис дав наказ, щоби планово відступити в той сам ліс, звідкіля вийшли. Тут слід згадати, що большевики в тій короткій стрілянині залишили 15 своїх трупів, де аж рано слідуючого дня їх забрали.

Наші відділи подались в глиб радванецького ліса, і там біля гаївки на "Лосєньцу" заняли становища.

Терен догідній до бою, довкруги багна, тільки тут, де ми заняли становища, є горбок, на горбі росте густа молода соснина, а в багні заросля: березина та лозина.

К-р Лис враз з к-рами Перемогою і Штилем, оглянувши добре цей терен, рішили приняти тут бій з большевицькою голотою. Наші відділи заняли становища довкруги цього горба, котрий вузькою смугою протягнувся зі сходу на захід. Впав "наказ" і вояки як стій, метнулися копати окопи. Кождий знав, що сьогоднішний день так даром "не пройде", та що заноситься на велику "гру", і що втім "виграв або стратив". За півгодини вже все вояцтво було в стоячих окопах і весело собі гуторіли, мовляв, тут нас і сам люципер з пекла не вижене звідсіль, а не то, щоб сталінські опришки, а другі в відповідь повторяють: хай іде, то ми його так привитаєм, як дядя цигана в огірках.

Около год. 7 рано к-р Лис, оглянувши довкруги становища, дав наказ, щоб одні вояки відпочивали, а другі добре зорили довкруги за ворогом. Східну частину нашого "оборонного кола" заняв відділ "Кочовики" під командуванням к-ра Штиля, а західню частину заняв відділ "Галайда" ч. 1 під командуванням к-ра Перемоги, в середині покопали собі догідні рови санітарі, щоб можна було раненому дати кращу першу поміч.

Натомість і наші вороги суперники не сплять, а чуть тільки почало світати, як вже довкруги цього ліса чути було гуркіт машин, їхні голоси і рухи. Тут большевики готовились до великої облави на цей ліс. Вже попереднього дня до с. Яструбичі приїхало около 4 сотні большевиків, де ми з ними стрінулись біля присіл[ка] Збиця. А вже ранком 28.4 большевики були в с. Радваньці, Воля Радванецька, Павлів і Тишиця, їх було около 4-5 тисяч, були з райцентрів: Сокаль, Радехів, Лопатин, Броди, Буськ, Кам'янка-Буськ, Милятин і Мости-Великі, майже саме НКВД і з погранзастави з с. Ванів, Комарів і Стенятин, та около двацать авт "спецо[т]дєлів" зі Львова.

Около 8-ої год. рано большевики лавами рушили в ліс, поперуду себе пускаючи малі групи на розвідку. Чути було як тут, то там по просіках вистрілювали з автоматів, і кричали дикими голосами.

А нашим воякам і байдуже, що ось-ось пічнеться "невесела забава", в кождого вояка усьмішка на лиці, та з закоченими рукавами, жде дальшого "наказу" від свойого командира. Вояки вірять в своїх командирів, що коли рішено приняти бій, то виграна мусить бути за нами.

В год. 2 по обіді большевицька стежа в силі 20 штук найшла на наші становища, по них в місьцю відкрито вогонь, кількох впало вбитих, а решта втекли, не даючи жодного стрілу, тільки по кількох хвилинах почали давати сигнали ракетами, що вже нас найшли. З нашої сторони рівно ж впало кілька ракет, так що з дальшої віддалі большевицький обсерватор не міг орієнтуватись, в котрім напрямку находяться їхні. Большевицький обсерватор сидів на горбі, меже селом Яструбичі а Радваньці, в тій хвилині ворожі[й] гранатомет (калібр[ру] 12 см) почав стріляти в нашім напрямку, а в мильні[м] орієнтован[н]ю ці стрільна падали і ще поза нас около 400-500 м.

Тепер вже виразно чути, як большевики готовляться до наступу зі сторони заходу, вже чути як ворог хлюпоче по пояс в багні, підсувається що раз блище до нас. По нашій лінії йде "наказ" – "не стріляти, аж прийдуть близько, на віддаль 15 м.

Вже близько, вже добре видно їхні дико-навіжені обличча, ще секунда-дві, і блискавично-гураганний вогонь з кулеметів, чути тільки один шалений шум. По ворожій стороні чути не милосердний крик ранених, по кільканадцятох хвилинах наступу ворог відступає, залишаючи своїх трупів в багні, а тільки волікли зі собою за ноги, своїх ранених. Відступивши яких двісті метрів вглиб ліса, ворог готується знова до свіжого наступу.

За цей час наших кількох вояків підійшли до багна і набрали собі і для своїх друзів води, щоб загасити спрагу, бо день був погідній та досить гарячий.

Не минуло півгодини, як ворог знова підсувається до нас, щораз блище, але вже не з таким "зухвальством", як попередньо, тут уже чути їхні командіри кричать на своїх бійців, лають їх, та навіть стріляють до них з пістолів.

По нашій лінії йде повторний "наказ", "стріляти на ворога в віддалі 15 м". І знова шалений шум з кулеметів та грукіт з крісових гранат. Але і цим разом большевицькі голоті не пощастило дальше пройти вперед. По короткім гураганнім вогни большевики знова відступають, з проразливим криком ранених, залишаючи ще більше своїх трупів на полі бою.

Меже нашим вояцтвом настрій добрий та веселий, та ще подекуди чути жарти: "Хай знають прокляті, як з Українськими Повстаньцями воювати".

По півгодинному спокою большевики знова йдуть в наступ, і знова повтаряється їхня клятьба, та розстріли своїх бійців, щоб ішли вперед. Тепер вже большевицькі горлорізи, йдучи, просяться: "баньдьора не стреляй, не вбівай нас, ми тєбє нічово нє здєлаєм". А наші вояки тільки пильно стежать за ворожим рухом та чекають, щоб чимскорше прийшов блище, щоб знова його привитати градом куль. І тут большевикам нічого не вдалось, з тим відійшли, з чим прийшли, хіба що залишили на полі бою ще більше трупів та тяшко ранених.

Тепер бачить большевицька голота, що нічого не вдіє, палить зі сторони заходу ліс, але і то не помогло, бо якраз в той час десь взялася невелика хмара та почав падати дощ, так що загасив пожар. Тепер ми уже були певні, що пожар дальше не піде.

Тепер уже большевикам на поміч прийшли гранатомети, котрі стали на віддалі одного кільометра, зі сторони с. Радванець і Тишиці, і почали бити в нашім напрямку, але при мильнім орієнтованню, всі гранатометні стрільна падають на їхню лінію, так що нам нічого не шкодять. За цей [час] большевики знова приготовляються до свіжого наступу. Але і цим разом не пощастило

їм [здобути] наших становищ, хоч як вперто лізли під наші кулі. То все ж таки наші вояки вміли їх привитати влучним вогнем, так що примусили ворога відступити з великими втратами.

Бачучи большевики, що з тієї сторони нічого нам не вдіють, підходять з другого боку до наступу, зі сторони сходу. Але і з тої сторони і залишили досить трупів та ранених і були змушені відступити.

Тепер уже ворожі гранатомети б'ють майже без перерви, та все ці стрільна перелітають нас, або не долітають, так що вони нам взагалі нічого не шкодять.

Наше вояцтво держиться досить добре, тільки то було уже зле для них, тому що мусіли бути без води, бо тепер тяшше було підійти до багна по воду, бо туди падали якраз ворожі стрільна від гранатометів.

Большевицькі катюги за сьомим збирають сьвіжі свої сили і тепер наступають на нас з усіх сторін. Цей наступ був найсильніший з усіх попередніх наступів, бо вже подекуди ворожі гранатометні стрільна падали меже наші становища. Ворог атакував около 20 хвилин, ворожий кулемет "Максим" підсунувся під наші становища на віддалі 20 м, але к-р кулеметної ланки Орел влучним вогнем з кулемета більшого калібру знищив його. В часі того наступу кулеметчики з відділу "Кочовики" стр. Гірка і Цімбрина, перебігаючи з східнього відтинка на західній в поміч, падають в окіп та влучним вогнем з кулемета сильно разять ворога, а в часі стріляння співають собі пісоньку: "Тож лента за лентою набої давай, Український Повстаньче з бою не відступай"!

По такім сильнім наступі, большевики почали панічно відступати, залишаючи все на полі бою, гранатомети, муніцію та тяшко ранених, так що їхнє начальство ледви завели лад при сильнім терористичнім ро[з]стрілі своїх бійців.

В той час впало двох наших вояків, котрих таки на місцю поховано на становищу.

Уже сонце заходить, в вояків напливає свіжа сила, щоби при темряві ночі дати сильний удар по ворогові та прорватись з його оточення. Тепер ворожі гранатомети безпереривно б'ють по наших становищах, а сам ворог робить ще два рази наступ на нас, але так само, як попередньо, прийшло для них без жодного успіху, хіба тільки поклали більше своїх трупів та ранених.

Уже западає сумерк, впав "наказ" готовитись на прорив, к-р Штиль дістає "наказ" від к-ра Лиса зі своїм відділом йти в прорив. По кількох хвилинах наші вояки зі сильним окликом "слава", "вперед", рушили в прорив. Большевики панічно розбіглась по

корчах, а наші відділи, забравши своїх ранених, щезли в гущавині ліса при темряві ночі. Потім ще довго большевики з диким криком "ура" та сильно стріляючи, здобували наші пусті окопи.

Ворожі втрати около 300 вбитих і майже така кількість ранених.

Наші втрати 2 вбитими і 5 ранених. Зараз таки тої ночі ранених відставлено на санітарний пункт, та передано в руки УЧХ.

Наші вояки на другий день вже були в другім відтинку ліса, та преспокійно відпочивали по вчорашнім бою. Та ще сміялись з большевиків, що захотілось большевикам битись з Українськими Повстанцями, набрали богато трупів та ранених і з тим повернулись в свої осередки.

Так що самі большевицькі командіри говорили на другий день в села Яструбичах і Радваньці, що "хороші билі молодци, бо влучно стрелялі".

Написав к-р /Лис/

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 66, арк. 123-125. Оригінал.

№ 53
СПОГАД КОМАНДИРА "ДОВБУША" ПРО БІЙ БІЛЯ с. РАДВАНЦІ

[Не раніше 28 квітня 1945 р.]

ПЕРЕД ВЕЛИКОДНЕМ 1945 р. В УПА
(зі споминів командира Довбуша в лісах на Радехівщині)

Вирішальний день

Відступ – без перешкод. З відділу Перемоги четверо легко поранених; у мене – один. Командир Штиль без втрат. Швидким маршем ми попрямували в напрямі села Яструбичі. Відділи Шумського та Черемоша відійшли окремо.

Навкруги чути вже гуркіт важких машин. Значить, за наш передвеликодній "жарт" нам росіяни легко й швидко не простять.

Надворі почало розвиднятися, але похмурий небосхил продовжив нам майже на годину ночі, що в нашому випадку було надзвичайно цінне.

Гуркіт машин ставав чимраз голосніший, але ми ось-ось наближаємося до знайомого нам великого лісу, а там все життя в ньому.

Ліс спокійний, немов все життя в ньому завмерло. В душі відчувалася якась похмура безодня, немов наш найкращий приятель та батько – ліс – не хоче нас сьогодні тут бачити. Здається, що й він нами турбувався, бо незабаром ми побачили в лісі тіні, яких не хотілося бачити, і незабаром цю мертву тишу прорізали автоматні та кулеметні черги.

Знову коротка перестрілка і, хоч большевики відступили, це дало нам знати, що велика кількість совєтської армії вже на позиціях у лісі, і з нею правдоподібно доведеться звести поважний бій.

Гуркіт машин далі продовжувався. Ми пробували відступити, але в який бік не повернемося – зустрінемося з большевицькою заставою.

Воювати з нами вони не старалися і після кожної перестрілки відступали, але, маючи 4000 осіб, звужували довкруги нас своє кільце з наміром повної ліквідації.

Знаючи ці ліси досить добре, ми зайняли один горбок, порослий молодими ще соснами; частина становищ уже була викопана недавно ще партизанами Ковпака, які оборонялися від німців, а також відділів УПА; решту ми докінчили, де нам було потрібно, і коло десятої години ми готові чекали ще одного випробування нашого вояцького духа.

Большевики поводилися надзвичайно тихо, але масово перешукували підозрілі їм місцевості, заблькувавши майже п'ять квадратових кілометрів лісу.

Ми тихенько чекаємо. Налізуть на нас – будемо бити, не налізуть – за ними не підемо.

Командири передали наказ заощаджувати як лише можна амуніцію, кожна вистрілена куля мусить вцілити в російську голову, бо доповнення амуніції в нас неможливе.

День теплий, похмурий, здається, заносить на дощ. Звідусіль чуються російські голоси, а курінний Лис передав наказ: до вечора не відступаємо. Між нами запанувала мертва тиша. Кожен з нас щось думав так, неначе мав на це останню нагоду, а ледве чи хтось пробував передбачити вислід сьогоднішнього бою.

Перед кожним очікуваним боєм охоплює кожного вояка чи командира, як ми називали передбойова трема, кожний по-різному її виявляє. Переглянувши свої становища, щоб ще раз упевнитись, де хто є, приблизно о 11-ій годині перша боль-

шевицька стежа натрапила на наші позиції Ми привітали її легким, в більшості крісовим, але цільним вогнем, і перші російські жертви почали гарячий як для нас, так і для них день. Перша стежа негайно відступила, та зате довкола почалися масові крики різних команд та вистріли ракет в нашому напрямі: значить, вже точно устійнили наші позиції. Ми тим часом пильно слідкували за кольорами совєтських ракет та за їхньою послідовністю, щоб змилювати їхні сигнали, що нам дуже часто та успішно вдавалося. В хвилину маленької передишки глянув я позад себе, а один з моїх молодих стрільців Сорока скинув шапку, склав руки, помолився, надів знову шапку на голову, поклав кріса в бойову позицію, глибоко зітхнув – значить, що цей стрілець цілком правильно оцінив наше тоді становище, бо хоч командування УПА постійно підкреслювало, що других Крут у нас не сміє бути, то ледве чи хтось з нас бачив надалеко кращий вигляд.

Большевики короткими спробами та відступами випробовували наші становища довкола, за винятком половини відтинку мого відділу, що був для нас найбільш невигідний, бо горбок там підносився під досить гострим кутом, а в долині були мочари, порослі зрідка старими вільхами.

Вантажні машини довозили військо, зброю та амуніцію, а далі під саму лінію позганяли селян з возами, бо машинами доїхати туди було неможливо. Ліс наповнився різними криками, здавалося, наляканих росіян; чимраз густішими перестрілками та дзвінкими сталевими звуками що долітали від розвантажування й встановлювання на бойові позиції наших гранатометів. Година 12.30. Все приготовлене. Ми навколо чуємо голоси росіян, а хто з них лише покаже голову – куля в лоб. Гранатомети почали відстрілюватися і всі перші 6-8 стрілів впали між росіян.

Росіяни почали спрямовувати їхні ракети на нас; ком[андир] Перемога вистрілював такі самі ракети в їхній бік. Впало кілька стрілів недалеко моєї лінії. Я знову спрямував їх ракетами в багно, що їм чомусь найбільше подобалося; розуміється – й нам.

Нарешті немов увесь світ почав валитися. На п'ять чи, може, більше хвилин відкрили на нас вогонь з усієї зброї, яку лише мали. Потім збожеволілими голосами "гура" кинулися в нашому напрямі. У відповідь їм застукотіла наша зброя, частинно заглушивши їхній божевільний рик, який ставав чимраз тихіший, а дальше зовсім затих. Мабуть, думали, що після їхнього барабанного вогню нас уже там немає, і ця їхня дурість принесла їм найбільше жертв і відразу викликала замішання. Ми ж відчули, що, незважаючи на їхню кількість, ми раду собі з ними дамо.

Знову короткий передих; тягають мов тварин, своїх поранених та побитих, а решта приготовляється до нового наступу. За забитими та пораненими наші стрільці тільки слідкували і коло кожного, якого ми мали на оці, ще двоє або троє поклали свої голови.

Десь через пів години повторили поновний наступ на все наше кільце, і знову з таким же самим успіхом. Змінили тактику, почали тиснути на окремі пункти і в кожному випадку були належно відбиті. Тому що половина мого відділу не була активно заанґажована, курінний Лис зажадав від мене дві кулеметні ланки до відділу Перемоги, а одну до командира Штиля.

Росіяни, як ми знали, страшенно не любили німецьких кулеметів МҐ-42, а таких в мене було чотири, та два совєтські "дехтярі", отже, їм на "приємність" послав я туди своїх найкращих.

Наступ та крики дальше продовжуються, але большевики вже більше стріляють та кричать, ніж наступають. Один з наших дядьків, який довозив амуніцію та забирав побитих та поранених, як довідалися ми пізніше, опинився коло капітана близько самої бойової лінії. До капітана прибігали лейтенанти з домаганнями дати більше амуніції, а капітан вигукнув: "Вам бракує амуніції? Дивіться на тих бандитів: кожен з них не має більше сорока заржавілих куль в кишені, а ви мільйони уже вистріляли і навіть з місця їх не зрушили. Вперед – і все!" Повернувшись до селянина, він тихо додав: "Пущай воюют, счас кажда нація хочет бить самостоятельною, а ти, старік, сховай голову, бо тебя син убйот".

В нас далеко гірше, ніж у росіян, почав відчуватися брак амуніції. Втрати людьми були незначні: один убитий, два легко поранені. Сонце почало вже схилятися до заходу, але так немилосердно повільно, що, здається, такого довгого дня ще ніколи не переживав. Небо почало захмарюватися і трохи відпружило цілоденну спеку, а гранатомети ріжуть в багно, лише вільхи вгору підскакують. Росіяни спробували ще один удар і дальше нічого. Розлючені постійними невдачами, запалили ліс. Здається, в той час легкий вітер подував у наш бік; виглядало спочатку невесело. Коли, однак, вогонь почав діставатися під горбок, звернув убік, а потім назад на російські позиції, загорівся віз із амуніцією; почалося страшенне тріскотіння, а між росіянами настала дійсна колотнеча. Для нас не могло бути кращої радости, що наш рідний український ліс прийшов нам в ту критичну хвилину на допомогу. Нехай знають, що не лише українці, але і все українське стає в обороні свого народу! Незадовго хмари чимраз більше темніли і посипали густим дощем та погасили вогнища. Значить, вся українська природа з нами співпрацює!

Наближається давно очікуваний вечір.

Курінний Лис покликав на моє крило, де було спокійніше, командира Перемогу та ком[андуванням] Штиля з наміром плянування відступу. Там була заздалегідь колись викопана досить велика, два метри глибиною, яма, якраз надавалася на таке зібрання. Там опинилось нас, здається шестеро.

Розклали мапи, розглянули всі можливості та вирішили з огляду на важкий стан з амуніцією не йти в пробій, а відступити в той бік, звідки росіяни не наступали. В ту хвилину почули голосне шелестіння гранатометного стрільна, голосний стук в ріг нашого шанцю; нас обсипало піском.

Здається, в кожного серце перестало битися; стрільно не розірвалося; з блідими обличчями потихеньку ми залишили яму і щойно через кілька хвилин подали один одному руки: ще живемо, а секретар Володя півгодини не міг промовити слова.

Ми назвали це ще одним щасливим випадком.

Лента за лентою

Командири розійшлися по своїх відділах, сонце заходить, а мій кулеметник Гірка, якого вислав я на підкріплення відділу ком. Перемоги, вже третій раз передав про потребу більше амуніції, сподіваючись пробою або відступу відразу, як лише стемніє.

Я переслав останні дві скриньки й заборонив стріляти на поодиноких росіян; стріляти – лише у випадку масової атаки.

Росіяни, знаючи, що вже ось-ось приходить вирішальна хвилина, підтягнули відділи НКВД, які дотепер лише затримували або стріляли відступаючих чи утікаючих "героїв" Совєтського Союзу з певністю, що ті вже напевно нас викінчать.

А тут сталося щось неймовірне: мотив відомої пісні доніcся до наших вух! Пісня? Наша повстанська пісня? І справді! Мої амуніційні Цимбрина і Фірман, подаючи кулеметникові Гірці стрічку набоїв, заспівали улюблену і в той час надзвичайно підхожу повстанську пісню:

Вже вечір вечоріє,
повстанське серце б'є,
То лента набої поспішно подає,

а решта з піднесенням підхопила:

Ох, лента за лентою набої подавай,
Український повстанче, в бою не відступай!

"Лента за лентою набої подавай" в супроводі симфонії бою полинула по широкому лісі і здавалося, що наш рідний ліс разом

з нами радісно заспівав та радів, що на крок не поступили ворогам України.

Для росіян це було вже крайньою образою, і знову вони кинули все, що мали: ще раз у бій з нами.

Дарма – і тут їм не пощастило. В лісі стемніло і після останнього, вже восьмого, наступу передано потихеньку наказ: відступаємо.

Широкою розстрільною зійшли ми в долину і попід горбком рушили на схід. Доля так веліла, що випадкові чотири стрільна з гранатомета впали між нами і поранили наших п'ятьох стрільців.

Тут відділи розділились: ком. Перемога пішов на схід, а командир Штиль – на північ.

З огляду на брак набоїв бою прийняти ми не можемо, тому невеликими групами легше пересуватися... Була ніч під Великодню П'ятницю*.

Опубл.: Перед Великоднем 1945 р. в УПА (зі споминів Командира Довбуша в лісах на Радехівщині) // Крилаті. – 1981. – Ч. 4. – С. 6-8.

№ 54
ОПИС БОЮ СОТНІ "ГАЛАЙДА І" У ЛІСАХ ЯВОРІВСЬКОГО ПОЛІГОНУ

[Не раніше 1 вересня 1945 р.]

Опис бою відділу " Галайда" ч. І в лісах " полігону"

1.10.45 р.** По тяжкім нічнім марші відділ "Галайда ч. І" під командуванням к-ра Перемоги перейшов границю польсько-совітську і став на відпочинок в лісі, яким 7 км від границі. Ранок є спокійний, лише літаки літають над лісом і чути довкруги сильний гуркіт моторизації. Вислана розвідка донесла, що під лісом стоїть два авта а війська коло них немає. До полудня минуло спокійно.

Коло год. 12-ої далися чути в лісі крики зближаючигся большевиків. Командир збирає відділ і відступаємо в більші ліси.

** Авторська помилка. Бій відбувся 28 квітня, а Великодня П'ятниця у 1945 р. була 4 травня.*

*** Авторська помилка. Бій відбувся 2 вересня 1945 р.*

Большевики, впавши на наш слід на границі, слідять нас і роблять сильну облаву на частину ліса, де ми знаходимося. Посуваючися так до самого вечора большевики цілий час ідуть нашим слідом, але бою не приймаємо. Коли смерклося переходимо через більші прогалини в Янівські ліси. Тут, відпочивши, посуваємося лісом в південному напрямку. Над ранком стаємо на постій в лісі біля села Ковальські. На полудне від ліса розположене велике село Вишенька.

Ще добре не почало й свитати, а командир Перемога вислав вже розвідку на всі сторони. Вояки є дуже перемучені тяжкими маршами і недостачею харчів. Дехто кладовиться спати, а дехто снідає рештками "желізної" порції. Всі очікують повороту розвідчиків. Небаром розвідчики вертають і оповідають що в селі Ковальські і в селі Вишенька кватерують большевики в більшій кількості. Крім того замітний є більший рух на дорогах під лісом. В відділі остре поготівля.

Коло год. 8-ої чути голоси наближаючихся большевиків. Відділ займає становища на горбі, окопується і дожидає ворога. Не минуло і пів години, як між корчами показалися ворожі бійці. Під сильним вогнем наших кулеметів большевики відстають з втратами. К-р Перемога дає наказ відступати, бо тут довго не можна буде держатися. Відступаючи, ми побачили, що ліс є окружений і що на кожній лєнії і доріжці є застава. К-р Перемога посилає малу групу під командуванням к-р Послушного вперед, а решта відділу посувається півколом взаду.

Група вислана вперед, пройшовши малу прогалину натрапляє на заставу. Група стрільців відкриває вогонь, але большевики втікають, не давши ні одного стрілу. Посуваємося дальше. Раптом чути свист і сильний кулеметний вогонь спрямований на нас. Стрільці залягли, не знаючи, звідки стріляють, але зара показалося, що це большевики повилазили на дерева і звідти стріляють. Стрілами ранять трьох вояків, але зара самі звідти злітають, мов грушки. Під сильним вогнем повстанців ні один з них не втік живий. Так посуваємося в напрямку села Вілька Кунинська. Не пройшовши і півкіл[ометра], як знова посипалися на нас стріли з усіх сторін. Повстанці, не здержуючися, відкривають сильний вогонь. Але цим разом не обійшлося повстанцям так легко. Зістало кількох повстанців вбитих і ранених. Через стрілянину і зойки ранених по обох сторонах майже нічого не чути. Раптом большевики припиняють вогонь і розбігаються, роблячи цим дорогу для повстанців. Цілий час з усіх сторін сиплються на повстанців стріли. Пройшовши так з двісті метрів, большевики

знова загородили нам дорогу зпереду. Тут уже повстанці бачучи, що нема іншого виходу, кидаються мов дикі звірі вперед, нищучи все, що є на перешкоді. І цим сильним пробоєм повстанці доказали свого. Вбиваючи багато большевиків, відв'язуються самі, виходячи з ліса в село Вілька Кунинська. Большевики стратили за нами слід і роблять дальше в лісі облаву. Ввійшовши в село, зустріли повстанці б[ага]то людей (а була саме неділя), які зі сльозами на очах витали їх і приймали чим хто міг. Але відділ тут не здержується довго, к-р Перемога дає наказ залишити ранених під опіку місцевого куща, а відділ рушає в невеликий лісок біля села. Простоявши тут до вечера, відділ відходить дальше на схід.

Наші втрати 20 вбитих, яких залишено на полі бою і 17 ранених, яких віддано під опіку куща. Ворожі втрати около 200 вбитих і велика кількість ранених.

Написав к-р /Лис/

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 66, арк. 126. Оригінал.

№ 55
ОПИС БОЮ СОТНІ "ГАЛАЙДА І" БІЛЯ с. ЗІБОЛКИ

[1946 р.]

В. К.

ПРОРИВ

Вже у віддалі 25-30 км на північ від Львова починається ланцюг лісів, поперериваний тільки вужчими то ширшими поясами густіше заселених теренів, розположених передусім вздовж залізничних шляхів, автострад та містечок. У період німецької окупації численні повстанські відділи на цих теренах не давали спокою гестапівцям та їх вислужникам; а зараз вони теж тут непокоять сталінських окупантів.

Після довгих перемаршів, доходячи аж до совєтсько-польського кордону, сотня Української Повстанської Армії "Галайда І" під командою сотенного командира Перемоги дня 20 березня 1945 року добрила до села Верини (район Куликів, обл.

Львів). На південь від цього села, по середині віддалі між містами Жовква і Кам'янка-Бузька простягається ліс Зіболщина. Сотня "Галайда І" на день виходила із села до ліса, щоб не розконспірувати свого місця побуту перед численними большевицькими розвідчиками.

Вечером, дня 21 березня 1945 року, большевики стягнули поважні сили в довколишні села, а ніччю довкола лісу Зіболщина поробили численні застави. Було ясно, що ворог задумує, за своєю уже давно усталеною практикою, прошукати ліс.

Дня 22 березня 1945 року над ранком уже о год. 5-ій повстанська сотня відступила до ліса й там відразу вибрала відповідні становища й почала їх укріплювати. Треба було приготовитися до тривалішого бою, бо ліс на весну, не покритий ще густим листям, не дає доброї можливости зручно маневрувати поміж ворожі угруповання, тим більше, що ворог діє переважаючими силами.

Становища відділу були добре вибрані. Відділ примістився у лісі в закритому терені, на південь від села Верини. На північ від повстанських становищ досить велика поляна, яка дала можливість скоро зауважити ворога. На схід від становищ, у напрямі на село Воля Жовтанецька був зруб, який теж з цього боку унеможливлював ворогові провадити безкарно наступ на повстанську сотню.

У відділі "Галайда І" було тоді 167 повстанців. Ділився він на три чоти, кулеметну та гарматну ланки і рій розвідчиків. Більшість сил відділу вміщено для оборони північного становища, бо звідтам найскоріше треба було сподіватися ворога. Тут від північного заходу зайняла становище чота Лісового, а від північного сходу чота Ігоря. Чота Сивого заняла становища від південного заходу. Решта відділу остала в запасі. Повстанці вибудували окопи та очікували ворога.

Дані, що їх приносила розвідка, та часті стріли большевиків зорієнтували повстанський відділ, що ворог почав уже концентричне перешукування ліса, виходячи із сіл: Верини (із півночі), Воля Жовтанецька (від сходу), Зіболки (від півдня), Передриміхи Малі (від південного заходу) та Білий Ліс (захід).

Як пізніше стало відомо, в облаві на цей ліс брала участь одна большевицька дивізія (біля 6 тисяч чоловік) внутрішніх військ НКВД, у тім свіжозмобілізовані рекрути. Штаб цієї дивізії з якимсь генералом містився у селі Воля Жовтанецька. Большевики ішли кількома лавами. На переді йшли рекрути, а в останній лаві загорілі чекісти, які підганяли передні лави.

О годині 11-ій одна ворожа групка у силі 20 чоловік вийшла з ліса на галявину, просто становищ чоти Лісового. Командир

Перемога дав наказ: вогонь! Майже ціла передня групка ворогів упала від повстанського кулеметного вогню. В передніх большевицьких лавах почувся нелюдський зойк, а за цим вороги почали відступати. Тут енкаведисти змусили передні свої лави до нового наступу. За декілька хвилин цілий повстанський відділ зі всіх сторін оточено. Большевики підтягали безнастанно свої сили і раз за разом кидали їх до масових атак. Ворогів було так багато, що безнастанні серії повстанських кулеметів (МҐ 42) не давали собі ради з їх великим числом. На місці тих, що впали, негайно появлялись нові большевицькі вояки.

О годині 12-ій дістав поранення в праву грудь сотенний командир, друг Перемога. Він продовжував дальше командувати боєм, щоб не допровадити до будь-якого замішання чи заламання серед повстанців. Доперва пізніше, вже цілковито перемучений, передав команду чотовому командирові Сивому, але дальше не переставав подавати бойові поради.

Сили ворогів зросли до такого ступеня, що вони вже почали вдиратися на повстанські становища. Повстанці по-геройськи відбили большевиків рукопашним боєм, кололи їх штиками, багнетами, били прикладами.

На відтинку чотового командира Ігоря кипів теж завзятий бій. Але тут його чота мала дуже гарне становище, від півночі полянку, від сходу зруб. Ворог не міг до неї підступити цілком близько.

Енкаведисти найбільше натискали на становище чоти Лісового. В кульмінаційнім пункті бою вислано їй на підкріплення гарматну ланку, а опісля ще й кулеметну. Мимо того ворог наступав сильно й часто. Кожної хвилини грозило перервання оборонних повстанських становищ.

Критична хвилина бою щораз то наближувалася. Командир Перемога узяв під увагу свої сили та переважаючі сили ворога, а теж малий запас амуніції, що її при собі мали повстанці. Він постановив усякими способами не допустити до кризи та врятувати повстанські відділи перед розбиттям.

Видано вже остаточний наказ повстанцям прориватися боєм через вороже кільце. Власне у цій хвилині ворог прорвав становища чоти Лісового. Найгіршим було те, що не можна було повідомити чотового командира Ігоря про плянований прорив та відступ. На полі бою впало двох зв'язкових, що їх вислав к-р Перемога до Ігоря. Дещо пізніше вислано в тому ж напрямі й бунчужного сотні, друга Крука. Але ворожа куля ранила і його. Він мусів на полі бою дострілитися, щоб не попасти живим у ворожі катівські руки.

Було вже після години 14-ої. Дві чоти приготовилися до прориву. Повстанці рушили в одному напрямі. Це побачив ворог і негайно у тім місці скупчив свої сили. Тоді повстанські чоти рушили в цілком іншому напрямі. Першою прорвалася через три ворожих лави чота Сивого, а відтак Лісового. Чота Сивого гураґанним вогнем прорвала в однім місці угруповання ворога, завдаючи йому важких втрат. Але прорив і повстанцям приніс жертви. Згинув тут смертю героїв чотовий командир Лісовий та був ранений чотовий к-р Сивий.

Чота Ігоря, віддалена дещо на схід від інших повстанських чот, не зауважила прориву повстанців та дальше продовжувала бій. Доперва тоді, коли пробувано пов'язатися з командиром Перемогою, зауважено, що ворог посилив свої атаки власне з тих сторін, де перед тим стояли сусідні повстанські чоти. К-р Ігор додумався про те, що вже сталося, і тому постановив прорватися в східньому напрямі через зруб, перед своїми становищами. Ворог власне заляг перед зрубом. Але іншого виходу для оточеної повстанської чоти не було. Чота Ігоря сипнула по ворогові густим вогнем, а відтак з окликом "Слава!" кинулася на ворожі становища. Мимо сильного ворожого контрвогню повстанці прорвалися через ворожі становища в бажаному напрямі.

Зразу після прориву двох чот к-р Перемога задержав повстанський відділ, зорієнтувався, що чота Ігоря не зауважила його прориву. Для допомоги ще оточеній чоті повстанці заатакували большевицький перстень іззаду, в його ліве крило. Це власне в дуже великому ступені допомогло чоті Ігоря прорватися через сильні ворожі лави.

Негайно після прориву повстанців большевики панічно відступили аж до села Колонія. Там наткнулися вони на нові большевицькі частини, що йшли своїм з допомогою. Не зорієнтувалися, що це можуть бути їхні відділи, і почали стрілянину. Тоді, в селі Колонії, з обох большевицьких сторін впало багато окупантських посіпак.

Зате повстанцям після цього майже все пішло щасливо. Дві чоти з к-ром Перемогою рушили з місця бою в південносхідньому напрямі, щоб получитися з чотою Ігоря. Але її важко було віднайти. Зате за дорогою Верини–Зіболки командир Перемога зустрінув дві повстанські чоти з відділу "Галайда II". Ці дві чоти допомогли нести ранених повстанців, яких було 12. Під дорогою Зіболки–Воля Жовтанецька ці два повстанські відділи відпочили, перев'язали ранених та приладили для них відповідні ноші.

Вже вечоріло, коли повернулися розіслані стежі та повідомили, що ворог стягнув свої сили із ліса в села. Треба було ще вночі опустити Зібольщину, щоб не мати діла з новими облавами.

Ніччю повстанські чоти рушили на захід, перейшли за шосе Кам'янка Бузька–Мости Великі й там у лісах віднайшли повстанського лікаря. Ранених, між ними командира Перемогу, віддано під лікарську опіку. Команду над сотнею перебрав тимчасово сотенний писар друг Аміль.

Чота Ігоря після прориву подалася через шосе Жовква–Кам'янка Бузька аж під село Дальнич–Заріччя. Там перемучені повстанці зустріли одну чоту з відділу "Галайда II". Із зміцненою бойовою силою повстанці відпочили, а відтак подалися на побойовище під село Верини. Там поховали поляглих повстанських героїв.

В часі бою згинуло сорок повстанців, а 18 було ранених. Жоден повстанець не попав ворогові живим у полон. Легко ранені повстанці продовжували безнастанну боротьбу, а тяжко ранені, як що не можна було їх підібрати з поля бою, дострілювалися або розривали себе ґранатами. У повстанськім відділі служило двох рідних братів. Один з них в час бою був смертельно ранений. Другий брат хотів його, наражаючись на ворожий вогонь, підібрати та винести з поля бою. Ранений брат на це не дозволив і ще попросив себе достріляти, бо він вже й так був смертельно ранений. Зі сльозами на очах здоровий брат виконав останню повстанську прислугу свому братові.

Зате большевики мали багато більше втрат, а саме понад 470 убитими і раненими. На другий день після бою большевики поховали в місті Жовкві 38 убитих офіцерів. Між убитими офіцерами були 2 полковники, 3 майори (між ними майор-лікар).

Большевики ще декілька днів товклися по сусідніх лісах і гайках, шукаючи за повстанськими відділами. 25 березня 1945 р. в часі перешукування лісу Сто Морги (недалеко міста Мости Великі) наскочили червоні людозвірі на рій друга Сокола, що в часі прориву під селом Верини відбився від повстанських чот. В часі перестрілки згинув ройовий командир друг Сокіл та ще один повстанець. Решта повстанського роя продерлася через ворожі війська.

1 квітня 1945 року до сотні повернувся її командир – друг Перемога, хоча ще цілковито не виздоровів. Він негайно наладнав свою сотню, яка в часи прориву була розділена на окремі частини. Незадовго потім відділ "Галайда I" повернувся до своєї бойової форми та по збільшенню своїх проріджених кадрів, брав

участь у багатьох нових боях. В часі наскоку на місто Радехів (26. IV.1945 р.) та в часі бою в лісі під селом Радванці (28.IV.1945 р.) повстанці друга Перемоги не засоромили імени свого командира.

Незважаючи на свої жертви, по-геройськи прямують українські повстанці до перемоги над окупантами. Ідея Вільної Самостійної України – сильніша у них від усіх трудів, небезпек і жертв.

Опубл.: У боротьбі за волю – під бойовими прапорами УПА. Передрук крайового видання. – Авґсбурґ, 1949. – С. 61-67.

№ 56
ОПИС НАСКОКУ НА м. РАДЕХІВ

[1946 р.]

ПО-КОЗАЦЬКИ

Ворог шукав пімсти. За знаними чекістськими, ґештапівськими, нелюдськими способами проклятий ворог – сталінський окупант – застосував на наших родичах і приятелях збірну відповідальність. Понад двісті дорогих нам осіб із рідних наших сіл силою захопив та їх у місті Радехові (Львівська область) у збірнім таборі помістив і на Сибір приготовив вивезти. З вивезенням йому так дуже скоро не йшло, бо не вспіли чекісти відповідної скількости невинних людей поарештувати, щоб ними кількадесять вагонів сибірського залізничного транспорту тісно напакувати.

Сумні вістки про знущання ворога над нашими рідними в концтаборі доходили час від, часу і до нас. Вирвався хто до міста, вдалося там кому підійти до табору, крадькома через колючі дроти із родичем своїм пару слів переказати, сестрі чи матері своїй щось з харчів чи одежі передати – то вже цілими днями після того по селах, серед, повстанців не було кінця розмовам про них, цих наших рідних, що в кігтях большевицького окупанта, за дротами, під зірким караулом енкаведиста ждуть на вивезення в країну мук, страшні тайґи Сибіру чи пустині Казакстану.

Наші повстанські серця накипали жадобою визволити цих наших рідних з рук кривавих катів. Кожного дня про це ми згадували щораз частіше у розмовах між собою. Та знали ми вояцьке діло й спокійно вижидали наказів наших командирів.

Наш повстанський відділ "Галайда І" дня 25 квітня 1945 року радощам не мав кінця. Ми відразу відчули, що заноситься на щось гарячого. Наш командир друг Перемога мав тоді багато біганини. Бо треба ж було прийняти та заквартирувати гостей. До нашого повстанського табору прибуло перш за все кілька вищих командирів, між ними командир нашого відтинка, друг Б., а теж провідники місцевого підпілля. Дальше почали прибувати до нас знайомі нам повстанські відділи.

Прибув відділ "Перебийніс" під командою сот. командира Шумського. Дальше "Тигри" із сотенним к-ром Ромком. Недавно, 12 квітня, "Тигри" добре перебили большевиків у селі Барані Перетоки, що є положене зараз на північ від міста Сокаля. Відтак прибув до нас відділ "Пролом" (сот. к-р Черник), який дня 8 квітня 1945 року в часі облави на ліс під Кам'янкою Струмиловою так славно пробився через ворожі застави. Вкінці "Кочовики" зі сот. к-ром Штилем та бойова група Служба Безпеки друга Клея. Ростуть чим раз більше повстанські настрої, коли так багато українського підпільного війська бачиться разом.

Скликано командирів усіх відділів на нараду. Всі вже й знали, що приготовляється наскок на енкаведистів у місті Радехові. Обговорено детально пляни. Розглянено пляни розміщення ворогів у місті, за даними, що їх подала місцева підпільна розвідка. Окремі повстанські відділи порозсилали по одному свому роєві на сусідні села, щоб приготовити відповідну тяжку зброю, міномети, амуніцію, міни та гранати.

На другий день, 26 квітня, повстанцям тяжко було дочекатися до вечора. Тільки холоднокровна постава наших командирів пригадувала нам безнастанно, що не треба безпотрібно гарячитися, а за те треба тверезо до діла приготовитись. Кожний з повстанців перш за все чистив зброю, провірював чи набої не позамокали, понаправлював дещо в свому виряді, щоб усе добре держалось, не дзвонило в дорозі, не перешкоджало маршувати.

А наші командири все щось обговорювали, нараджувалися.

Вкінці, коли вже вечір наближався, наказано, приготуватись до відходу. Заметушилося вояцтво. За кілька мінут появилися серед густого ліса, прямі, реґулярні лави повстанського війська України. Настрій був бадьорий.

О годині 19-ій всі вирушили в похід на Радехів. Довгим стрілецьким рядком, безшумно витягнулися повстанські сотні. Відтак і вони порозділювалися кожна за своїм призначенням.

На всіх шосейних шляхах і залізничних дорогах, що ведуть до міста Радехова, повстанські відділи поробили бойові заста-

ви, щоб ворог у часі бою не стягнув собі допомоги з інших своїх залог.

"Перебийніс" держав заставу на шосе і залізниці, що ведуть із міст Стоянова і Луцька (від північного сходу). Одна чота відділу "Кочовики" під командою чотового командира Гайдука стояла на шляхах, що ведуть із міст Кам'янки Струмилової і Львова (від південного заходу). Відділ "Пролом" заняв становища на шляху від містечка Лопатина (від сходу). "Тигри" опинилися під містечком Новий Витків і там у лісі на шосе, що веде до Кристинополя (на захід), поробили завали з лісних колод. Хорунжий Іванчук позаміновував усі залізничні шляхи.

Сотенний к-р Перемога примістився з гранатометом під самим містом, на залізничнім шляху, що веде до Львова. К-р відтинка Б. з охоронним роєм обняв командний пункт, положений у віддалі одного кілометра від міста.

В саму північ повстанці увійшли до міста. Три хвилини перед початком наскоку перервано ворожі телеграфічні й телефонні сполучення.

Одна група, а це одна чота з нашого відділу, один рій з відділу "Перебийніс", який орієнтувався добре в терені та бойова група СБ під загальною командою булавного Ігоря, попрямувала на будинки відділів НКҐБ і НКВД. Все відбулося тихо, справно, щоб заскочити нагло ворога. О год. 1.30 перший вистріл перервав нічну тишу. Це рой. к-р Хмара вистрілив з протипанцирної труби ("оффенрор") у вікно приміщення НКВД. Після цього повстанці взяли приступом будинки відділів НКҐБ-НКВД та цілком здемолювали чекістські кубла. Друга група, а це частина відділу "Кочовики" під командуванням хорунжого Штиля дістала завдання звільнити в'язнів з концтабору. Негайно по першім вистрілі друга Хмари, чот. к-р Довбуш вистрілив теж з протипанцирної труби на електрівню. Таким способом позбавлено місто світла. Одночасно почався наступ на охорону концтабору. Перестрашені енкаведівські лакеї скоро повтікали звідтам та поховалися по різних криївках.

Тут наступила незабутня сцена. В'язні почали виходити з концтабору. Вони кидалися повстанцям на шиї, обнімали їх та цілували. Багато серед, них було рідних, знайомих. Почалися розповідання, поплакування.

Та командир групи не дозволив баритися. Він наказав кільком повстанцям вивести звільнених в'язнів, за місто дорогами, які були обставлені нашим вояцтвом. За містом недавні кандидати на сибірських каторжників порозходилися домів кожний у свою сторону.

Інші повстанці заняли броварню та забрали звідтам кілька бочок пива. Возами вивезено бочки з пивом до призначеного місця.

На горищі концтабору поховалися большевики. Тяжко було їх звідтам викурити. Та на це порадили повстанські гарматки. Цільними стрілами знищили вони укритого ворога.

Вже була година третя. Прийшов наказ негайно відступити з міста. Ворог, який заховався частинно у своїх укріплених бункерах, старався ще нам хоча перед відступам перешкодити. Він почав обстрілювати кулеметним вогнем вулиці. Ройовий к-р П. кількома стрілами з 82-мм ґранатомета обороняв наш відступ. Ракетою дано знак для відділів, що стояли на бойових заставах, щоб відійшли в умовлене місце збірки.

Коли встало сонце, то вже нікого з повстанців не було видно на відкритих теренах. Тільки окупант у місті Радехові не дочислював своїх. Під час нашого наскоку убито більш як 20 большевиків, а 15 ранено.

Наші втрати були малі: тільки 5 ранених. Ми відбили у ворога понад 200 в'язнів з концтабору.

Козацьке діло по-козацьки виконали повстанці.

(Із оповідання повстанця вд. "Галайда І")

Опубл.: У боротьбі за волю – під бойовими прапорами УПА. Передрук крайового видання. – Авґсбурґ, 1949. – С. 67-71.

№ 57
ОПИС БОЮ БІЛЯ с. РАДВАНЦІ

[1946 р.]

ЛЕНТА ЗА ЛЕНТОЮ

Наш наскок на райцентр Радехів допровадив сталінських собак до скаженої люті. Ми знали: тепер кинуться вони за нами з подвійною силою. Пожене їх і скажена лють, що вони безсилі в боротьбі з українськими повстанцями, які розбивають їм навіть райцентри та виполощутоть їх з тих гнізд. І пожене їх страх перед найстаршим кремлівським собачим батьком, який їм прижме хвоста за те, що неможуть дати нам ради.

Отож треба було сподіватися ще більшої погоні й облави ніж бували досі.

Негайно після наскоку ми зібрались у т. зв. Радванецьких лісах, (положені на півдні трикутника залізничних шляхів Кам'янка Струмилова–Сокаль та Кам'янка Стр[умилова]–Радехів). Після полудня наші три відділи "Галайда І", "Перебийніс" та "Кочовики" пішли до села Яструбич на вечерю. Повстанські відділи "Тигри" і "Пролом" відлучились від нашої групи і пішли в іншу сторону. Їм удалось щасливо обійти всі большевицькі застави. Не так пощастило нам.

Вже перед селом натрапили ми на ворожу заставу, яка привітала нас вогнем кулеметів. Значить вже віднайшли нас. Скоро! Треба відступати.

Після короткої наради вирішено, що всі три відділи переправляться через Буг, щоб податися дальше на захід. Але й тут нам не пощастило. На присілку Збиця, що належить до Яструбич, де ми хотіли переправитись через Буг, не було човнів. Треба було шукати іншого переходу. Всі відділи подались на північ, щоб перейти Буг мостом у селі Городище, безпосередньо на південь від міста Сокаля.

Але тут вже була теж сильна застава у поготівлі. Вона зі засідки привітала нас вогнем кулеметів. Та попеклась здорово на цьому. Наш ройовий Калина з відділу "Кочовики" відповів негайно на ворожий вогонь своїм кулеметом так цільно, що положив 15 сталінських посіпак. Ми не мали жодних втрат (крім вистріляних набоїв). Однак від переходу в цьому місці треба було відступити, бо брати міст чоловою атакою в партизанській тактиці не вказано. Коли ворог приготовив там свої сили, то хай сидить і чекає. Ми знайдемо його тоді, коли нам догідно.

Нам стало ясно, що комплекс лісу вже обставлений з усіх сторін. Скоро почнеться безпосередня ворожа акція на ліс. Як пізніше ми довідалися, ворог стягнув у тому часі на акцію проти наших відділів у цьому відтинку 4 тисячі своїх вишколених людоловів. Півтори тисячі перешукувало ліс, а. решта його бльокувала довкруги заставами й засідками.

Значить, нам треба приготовитись до оборони, бо нема вже часу на виманеврування зі загроженого терену. Було це 28 квітня 1945 року, другий день після нашого славного бойового наскоку на Радехів. Наші відділи підібрали найкраще місце до оборони, це є гору між селами Тишиця і Воля Радванецька. Ми взялися скоро до копання окопів. Тут чекає нас мабуть сьогодні довгий і затяжний бій. Хай ворог ламає собі зуби на наших окопах.

Відділи заняли становища. Усе готове. Чекаємо.

Цілістю командує к-р відділу “Галайда І” сотенний Перемога. А тимчасом в душі міняються почування і думки одні за одними. Одні кажуть: держись, брате! Не дайтесь, хлопці! Пригадайте всі знущання над нашим народом. Гляньте на неволю рідної землі! Бийтесь, мстіть, не вагайтесь, не дивіться, що їх тисячі, що Ви окружені! –

А другі питають, чи буде з нами сьогодні перемога? Чи виведе нас, наш славний командир Перемога ще раз до перемоги? Ми ж окружені... Та дарма думати. Не час думкам. Краще зброю ще раз переглянути. Бо вже ось-ось і ворог.

Ранком сталінські людолови почали систематичне перешукування лісу. Довго тривало, заки нас віднайшли. Видно, не легко було це їм. Біля години 14.30 ворожа група наткнулася на нас. Перший наступ цієї групи ми негайно відбили. Тоді ворог підтягнув дальші сили. Тепер вже має він нас в оточенні, у безпосередньому бойовому контакті. Старші сталінські собачники мріють вже певне про нові ордени й жалування з Кремля. Женуть отже зграї своїх людоловів хмарою на нас. Наступ за наступом! Що одна лава заломлюється, то вже друга жене під укіс наших цільних повстанських куль. Кілька разів уже доходять до наших становищ і намагаються виперти нас. Та дарма. Не вдається. Перед нами за те росте гора ворожих трупів. Бо це не з німаками маєте до діла, які свідомі своїх злочинів, биті всіма, втікали з нашої землі. Наша земля сама горіла їм під ногами, пекла, славно били німоту й тепер б’ють сталінську зграю. Заки крок поступиш – трупом впадеш. Або він сам впаде, або ти впадеш, але добровільно жодного окупанта український повстанець на свою землю не пустить.

Розлючений нашою завзятою, незламною обороною ворог підтягає нові сили. Приносять два важкі кулемети “Максими”, чотири 82-мм ґранатомети і гарматки.

Ворожі групи порозуміваються ракетами й о годині 18-ій починають проти нас гураґанний вогонь з усіх родів зброї. Однак безуспішно. Глибокі окопи які ми приготовили собі старанно, хоронять доволі успішно перед стрільнами.

У найбільш гарячому моменті к-р Перемога вистрілив кілька ракет, щоб змилити ворога, який, як ми зорієнтувались, ракетами порозумівався і давав знаки про розположення своїх і наших становищ та керував відповідно до цього напрям вогню.

Підступ удався знаменито! Головні вогневі гнізда ворога почали обстрілювати власні наступаючі лави. Від несподіваного вогню з боків упало багато большевиків і витворилось на деякий час у ворожих лавах велике замішання.

Тоді розлючений ворог пробує запалити ліс, щоб нас викурити з наших оборонних становищ. Та ми не злякались і того, що ліс біля нас починає горіти, в тім, – сама природа прийшла нам з допомогою. Зірвався вітер і за хвилину хлюнув дощ та погасив ще добре не розшалілий пожар. Нам здавалось тоді, що з нами усі добрі сили, і ми почувались на хвилину вже переможцями. Бо ось вечір, ніч – повстанська мати. Вже недалеко.

Та ворог не вступається. Сталінським собакам немає відступу. Бо ззаду на них чигає і слідить безупину недовірчиве, злюще око самого найстаршого собачника. Він їм не попустить, не помилує. Вони мусять наступати й загибати, бо на це й вони людолови-собаки, на те він їх держить, годує і гонить та тренує у людоловлі. Лихо тільки, що десь узялись ті кляті повстанці – “бандьори”, що не дають їм так, як давніше спокійно гуляти і їздити по головах безборонного, нещасного, закріпощеного люду. От і тепер, не йде. Треба з ними битись. Треба й загибати. Бо це бандерівське насіння таке завзятюще й тверде, що ніяк його не зімнеш, не розкусиш, ні не обманеш. Жодні підступи, жодні обіцянки, жодні хитрощі й примани не помагають. Треба таки битись. А й це з ними, не легка, дуже не легка штука, – думали червоні командири, рвали собі волосся з голови, що вже близько ніч, а вони ще нічого не “сделалі”. Не тільки пропадуть ордени, але й їм попаде.

Отже давай, ревнули на своїх ребят-собаченят, – вперьод, ще раз до наступу! Так почався, перед самим вечером, ще один, уже сьомий з черги, та тим разом найбільший і найгрізніший наступ ворота на наші становища.

Повстанці приняли ворожий натиск, немов непорушний мур. Ніхто й не подумав про. небезпеку. Де нам тепер до таких думок. Ворог перед нами, – скажений, лютий, впертий, рветься на нас, паде, і пхається знову. Напружуємо всю увагу, в очах сам вогонь, збіглись усі нерви разом у напрузі, – щоб не переочити, не схибити, – ціляти, ціляти, цільно стріляти, не підпустити за близько! Руки самі, неначе механізм, докладно й точно виконують те, що напруга всієї уваги й сили волі наказує їм.

А в тім – що це? Пісня? Спів?

Так, наша пісня! Наша повстанська пісня!

Це амуніційний Цимбрина подав кулеметникові Гірка нову ленту набоїв, і оба заспівали улюблену повстанську пісню:

“Вже вечір вечоріє повстанське серце б’є,
То лента набоїв поспішно подає.”
Ми всі підхопили з одушевленням рефрен:

"Ох лента за лентою набої подавай,
Український повстанче в бою не відступай!"

– Лента за лентою набої подавай, український повстанче в бою не відступай – несеться ще раз могутнім відгомоном по лісі. Співають, здається, самі стрілецькі рови з нами, співають у дивному захопленні й наші легше ранені друзі, а мертві, вбиті своїми тілами свідчать виконання цього заклику до останнього.

І ця атака ворога заламалася. Ми відбили її з піснею на устах.

О годині 21.45, коли вже добре темніло, к-р Перемога зібрав скоро всі відділи в одному місці в кулак. Наглим ударом в одному місці по ворогові – прориваємо кільце оточення. Ворог змучений, скровавлений, здивований нашою поставою, заскочений нашим ударом, навіть не пробує безпосередньої погоні, тільки посилає за нами одне за одним Гранатометні стрільна.

Кроваве жниво зібрав Бог війни цього дня. Біля двох сотень сталінських собак лягло трупами, а сотня ранених. З нашої сторони впало тільки п'ятьох убитими, з того трьох з відділу "Галайда" та двох з відділу "Кочовики". Крім того ми мали 10 ранених, чотирьох з відд[ілу] "Галайда І", чотирьох з відділу "Кочовики" і двох з бойової групи СБ, яка брала участь в бою разом з нами. Усіх ранених ми віддали пізніше під опіку клітин підпільного Українського Червоного Хреста.

Ми самі, безпосередньо після останнього бою і проламання ворожого оточувального кільця, вийшли щасливо поза терен, обнятий у тому часі ворожою акцією і зникли на деякий час ворогові з очей, щоб приготовитись до нових бойових дій.

Ще й сьогодні, коли співаємо нашу пісню "Лента за лентою", пригадується кожному з нас незабутній славний бій у Радванецьких лісах, а слова цієї пісні пливуть тоді ще любіше й миліше, з самої глибини серця.

(Із оповідання повстанця відділу "Галайда")

Опубл.: У боротьбі за волю – під бойовими прапорами УПА. Передрук крайового видання. – Авґсбурґ, 1949. – С. 72-77.

№ 58
ОПИС БОЮ НА ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОМУ ПРИКОРДОННІ

10 квітня 1950 р.

ОПИС БОЮ,
який відбувся 17.11.1944 р. на пограниччі Галичина – Волинь, що його вели два відділи УПА – відділ "Галайда" і відділ командира Чорноморця

Була осінь 1944 року. Саме тоді большевики розпочали свої скажені атаки на відділи УПА, маючи на меті протягом осені і зими 1944 року одержати повну перемогу – знищити УПА.

В цей час УПА мужньо відбивала всі атаки ворога, збагачуючи сторінки історії України світлими, геройськими моментами, творячи окрему добу нашої революції. Себе ж УПА вкривала невміpущою славою.

Наш курінь вернув з рейду по теренах Грубешівщини, Холмщини, Любачівщини, Немирівщини, Равщини, Жовківщини, Мостенщини і зупинився на короткий відпочинок в Радехівщині. В цьому рейді наш курінь відбув ряд важких боїв, що кінчалися перемогою, яку відносили бійці нашого відділу над ворогом. З огляду на стан вишколу, який посідали бійці нашого відділу, і бойову майстерність командирів – наш курінь творив бойову ударну одиницю, пройшовши бойове хрещення в безпосередній боротьбі з переважаючими силами ворога, перевів ряд важких боїв і має свою окрему славну історію.

Внаслідок цих боїв, що їх перевів відділ, заіснували зміни в командному і чисельному складі. Впродовж мм. вересня, жовтня геройською смертю загинули: к-р куреня Ем–Евшан, к-р сотні Беркут, к-р чоти Меч–Сивий, кілька ройових та кількадесять бійців.

Командування курінем обняв к-р Лис–Бородатий. Також переведено відповідну реорганізацію комскладу. Відділ потребував відпочинку. Вирішено перебути деякий час в терені пограниччя Галичина – Волинь, де в цей час був сякий-такий спокій. Кватеруючи в одному волинському селі Фусів, ми зв'язались з волинським відділом, яким командував к-р Чорноморець. Нав'язується особисте знайомство командирів, обмін розвідчими даними. По короткій нараді обох командирів вирішено, що відділи будуть кватерувати недалеко один-одного, обговоре-

но вдержання контакту і взаємної помочі на випадок потреби. Опрацьовано план кватерування на кілька днів. Командир Лис від'їздить на відправу, на яку його покликало командування ШВО. Командування відділом перебрав командир Штіль.

Слід згадати про духове наставлення і настрій бійців. Настрій був наскрізь бадьорий. Курінь складався з бійців, привикших до трудів, невигод і небезпек, які вже неодноразово виявили свою гідність воїнів УПА. З очей вояків можна було читати їхні бажання – бажання боротьби, безмежну любов до України і глибоку ненависть до її ворогів. В очах бійців жеврів огонь жадоби пімсти за всі кривди, заподіяні рідному народові, відплатити ворогові за терор, знущання, попалені міста і села, пімстити пролиту кров друзів-повстанців.

Ніччю, 17.11.1944 р., наш відділ кватерував в колонії Ганівка біля с. Лучиць Сокальського району. Відділ к-ра Чорноморця кватерував поблизу нас на хуторах волинського села Грушів Іваницького району. В цю ніч почав падати перший сніг, який рівномірною білою скартертю прикривав цілу природу, надаючи всьому поважно-грізного вигляду.

Почало благословити на день. Серед сніжної мряки наша застава завважила большевиків, що посувалися в нашому напрямку. Заряджено остре поготівля і відділ виходить у ліс, який починався майже від самих хат. Недалеко в лісі відділ зупинився. Командир Штіль хотів вислати зв'язкових до к-ра Чорноморця, щоб повідомити його про появу большевиків. В цей час ми почули стрілянину в напрямі постою командира Чорноморця.

Бистрота орієнтації командира Штіля стає критерієм ситуації, яка заіснувала. Виходило, що большевиків є більша сила, коли рівночасно зайняли досить широкий відтинок. Це була велика облава, яку переводили в той час большевики великими відділами червонопагонщиків – часами 4-5 тис. осіб – т. зв. "червоними метьолками", занимаючи рівночасно по кілька сіл або й конкретна всипа наших постоїв. Як в одному, так і в другому випадку зарисовується складна ситуація. Кожний вояк відчуває вагу дня, кожному стає ясним той факт, що в цьому дні знову збагатиться історія УПА, яка занотує ще одну перемогу над ворогом.

Командир Штіль дає наказ посуватись в напрямі постою командира Чорноморця. Відділ в бойовому порядку вирушив у згаданому напрямку. Вкоротці стрілянина втихла. Ми все одно *посувалися в напрямку постою к-ра Чорноморця. По кількаде*сятихвилиннім марші ми зустрілись з відділом к-ра Чорноморця, що прямував в нашому напрямі. Коротка нарада командирів і

оба відділи зайняли оборонні становища – у вигляді кола – ждучи ворога.

В лісі було ще темно. Сніг не переставав падати. В сніжну мряку вдивлялися очі бійців, що лежали на бойових становищах з готовою до стрілу повстанською зброєю. Большевики наближалися з місця постою к-ра Чорноморця. Були роз[з]ухвалені, бо посувалися досить необережно, ідучи густою лавою слідами відділу к-ра Чорноморця, яких ще цілком не присипав сніг. Вже видно їхні постаті, які все наближаються... По лінії пробігає останній наказ бойового порядку – пропустити ворога якнайблище, стріляти цільно, щадити набої. Ще хвилина і мовчазну тишу понурого лісу перервала сильна стрілянина. На умовлений знак заграла повстанча зброя. Ліс заклекотів страшним ревом. Барабанний вогонь повстанчої зброї перервала втеча большевиків. Це піднесло і так бадьорий настрій вояцтва... Одну перемогу над ворогом утримано. Втікаючі большевики залишили за собою шлях, устелений своїми вбитими і тяжко раненими. Опановується поле бою, підбирається здобуту зброю і відділи відходять на недалеку віддаль від поля бою і знову займають бойові становища, щоб в разі потреби знову гідно зустріти ворога.

Большевики, розлючені поразкою, упорядковувалися, концентруючи головні сили до удару. Не пройшло багато часу, як знову наші відділи зударилися з ворогом. Приготувавшись, большевики наступили на наші становища з усією напругою своїх сил. Барабанний вогонь з усіх сторін не вгавав майже через півгодини, а відтак став рідшати і зовсім затих... Большевицький наступ був відбитий – друга перемога цього ж дня, яку одержали наші відділи.

Большевики упорядковували свої проріджені сили до нового наступу.

Оба командири обмінявшись думками, винесли рішення не приймати опозиційного бою, а вмілим лявіруванням завдати ворогові удару. Користаючись моментом хвилевої передишки, відділи вирушили в південно-східному напрямі. Вийшовши на край ліса (ліс був дуже маленький і задержуватися в ньому на цілий день було небезпечно) наші відділи почали посуватися широкою розстрільною відкритим тереном, який з огляду на свій хвилястий вигляд був догідний для переходу. Широкою розстрільною ми посувалися в південно-східному напрямі. Сніг не переставав падати. Ще незамерзла земля змішувалась під час ходу зі снігом і за кожним проходячим чорніла чорна лінія, яка скоро біліла від падаючого снігу. Большевикам це полегшувало

переслідувати нас. По короткому часі ми знову були зв'язані боєм з большевиками, які нас переслідували. Нав'язується кулеметна і крісова стрілянина. Відділ к-ра Чорноморця маршував переднім, а наш прикривав відворот. Дійшовши до насипу, відділи зайняли становища в догідному місці насипу (яке творила ще не докінчена залізна дорога, яку почали будувати большевики в 1940 р.). Почався бій. Щоб забезпечити себе від окруження, к-р Чорноморець попрямував зі своїм відділом дальше вперед, наш відділ вів бій з ворогом, який не дуже то вже рвався до наступу.

К-р Чорноморець вислав одну чоту свого відділу в лісок біля с. Матів, а решта відділу подалась через село, продовжуючи маршувати на південний схід. Розтягнення наших сил на широкому просторі мало забезпечити нас від окруження. По короткому часі виявилось, що большевики вже не наступають на нас, а лише ведуть зрідка перестрілку, дожидаючи підкріплення. К-р Штиль використовує слабість ворога. Бравурним вогнем відкидає большевиків з їх становищ і, не переслідуючи їх, посувається з своїм відділом в напрямі с. Матів. Большевики, думаючи, що ми прямуємо в лісок, який був біля того села, старалися відтяти нам дорогу. Частина большевиків пустилась в напрямі ліса, де на них вже чекала чота к-ра Чорноморця. Не знаючи цього, звертаючи увагу лише на нас, большевики прямували чимскорше до ліса. Тут їх привітала вогнем з усієї зброї чота к-ра Чорноморця. Рівночасно к-р Штиль переходить в наступ із своїм відділом. Большевики панічно почали втікати. Ми вкоротці знову досягли насипу, але ми були змушені залишити втікаючих большевиків, бо на обрію показалось до 14 авт большевиків, які їхали на поміч з м. Сокаля. Авта посувались поволі через злу дорогу. Ми почали маршувати в напрямі с. Матів і через село подалися за відділом к-ра Чорноморця. Ще до села ми були переслідувані вогнем ворога, а за селом маршували зовсім свобідно.

Большевики задержалися в селі. Большевики, що приїхали на поміч, також не переслідували нас, лише почали збирати своїх трупів і ранених.

Було вже зовсім під вечір, коли наш відділ вмашерував в с. Торки, де і закватерував до вечері. Населення гостило нас дуже радо, радіючи нашою перемогою. Хоч потомлені цілоденним боєм, повстанці держались бадьоро. Кожний ділився думками і враженнями і кожний був у веселому настрою. Кожний був вдоволений, що хоч частинно заплатив ворогові за кривди знедолених батьків і матерів і що ворог дістав сильну поразку, а саме: 180 убитими і невідомо числа ранених.

В нас було 3 убитих і двох ранених. Про втрати к-ра Чорноморця невідомо.

Перепочивши кілька годин в селі Торки, наші відділи відійшли у свойому напрямі.

Постій, 10.04.1950 року
Учасник бою /–/ Горинь

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 48, арк. 118-120. Копія.

№ 59
НАРИСИ ПРО БОЇ У 1944–1945 рр.

1950 р.

БОЇ УПА
1950

Пісня родить месть

Наближалась партизанська мачуха – зима 1944 р. Частина куріня к-ра Ема по тяжких боях з большевиками під Губенком, Кам'янкою-Ператин і врешті під Яструбичами, де на глум світові гине тільки сам курінний Ем, станула на відпочинок в лісі коло с. Бишів.

Новоназначений курінний к-р Лис робить всі заходи, щоб привернути давний стан куріня. Переформовує поодинокі сотні, які прорвавшись під Кам'янкою-Ператин з ворожого котла, згідно з партизанською тактикою розприслись на малі групи та ще не мали змоги долучити. Лише вславлений в згаданих боях к-р Перемога, а з ним к-р Шумський мають вже по дві своїх чоті. Беркутівців і кулішівців теж не більше як дві чоті.

Большевики кидають проти наших відділів свої найкращі формації спецвійськ НКВД. Облави, наскоки, бльокади, а з тим тероризування населення – ось методи, якими послуговується ворог.

Курінь міняє постої майже кожного дня. В дні 7.11.1944 р. к-р Лис, візваний к-ром Вороним їде з обома сотенними – Перемогою і Шумським – на відправу, а військо передає хвилево під командування чотовому к-рові Недолі. Знову зміна постою і курінь закватерував тим разом на Фусівських хуторах – на Волині.

Ввічливі люди гостинно прийняли рідне військо. Вечоріє. В таку пору ворог не відважиться меншими відділами виходити поза райцентри. Однак чуйне вухо і бистре око стійкового сторожить...

Тепла волинська хата, привітні обличчя вусатих дядів і круглолиці волинянок, кажуть забути про недавні труди. Вони ввійшли вже до історії. Ось вона: і стрільці співають улюблену пісню про свойого командира Ема.

Кам'янка-Ператин, там лісів не купа,
А у нім міститься славний курінь УПА.
Гей же враз соколи
Гей же враз орлята,
Биймо без пощади
Московського ката. Гей!
Славний полководець б'є катів погромом,
Це є герой – борець, він зоветься Емом.

– лине повстанська пісня, а з нею стрільці вдруге немов переживають своє славне минуле... пригадується улюблений їх командир, якого смерті не було ще змоги помстити на ворогові. Пісня родить месть...

Починало дніти. На дворі вітер мів снігом, що хвилини заслонював простір.

– Стій, хто йде?! – залунав знечев'я голос стійкового.

Йому у відповідь роздерла ранню тишину серія з кулемета.

Лискавкою вибігають повстанці з хат і проганяють ворога, що вовком підкрався й убив стійкового.

Спокійно в найбільшому порядку відступають повстанці перед ворожою навалою, що наступає з півночі.

– Друже К.! Ваш рій на заднє забезпечення! – лунає наказ к-ра Недолі. І під заслоною своїх друзів курінь відступає в напрямі села Торки.

Мокрий сніг вимішується під ногами з болотом. Лишається немов писана дорога...

З хатів визирають залякані обличчя селян.

– Невже ж друга в цьому тижні? Та ні – це свої. Он к-р Недоля, а там знакомі стрільці...

Курінь задержується на хвилю і за той час к-р Недоля нав'язується з волинським курінем к-ра Чорноморця, що кватерує в другому кінці села.

Западає рішення виступити поза село і там привитати большевиків. Оба курині відступають в північно-східному напрямі й у віддалі півтора кілометра між селами Торки – Княже занимають

позиції. Стрільці копають здовж старого кордону поза корчами тернини становища. Курінь к-ра Чорноморця окопується від сторони с. Княже, а к-р Недоля занимає праве крило. Сам край заняла частина сотні к-ра Куліша.

Не вспіли заняти ще становищ, як від сторони с. Торки почала підсуватись ворожа розстрільна. Широкою лавою в силі кількох соток, наближались большевики до повстанчих становищ.

Здовж лінії проїзджає верхівцем к-р Чорноморець. Щось говорить з к-ром Недолею. Дає накази… Підбадьорює стрільців.

– Підпустити ворога на близьку віддаль! Стріляти цільно! Щадити набоїв!

Большевики бачучи повстанські позиції, вже від самого села з криком ура-а-а! за родіну, за Сталіна! – стріляючи куди попало, ринули розстрільною вперед. Падуть, підносяться, біжать і знов падуть – хоч в повстанчих позиціях ніхто не відзивається.

Віддаль між противниками маліє… Ще тільки 150 м ділить одних від других. Ще хвиля і здається ворожа лава заллє повстанчі становища. Вже видно рижі, кирпоносі обличчя ворогів.

Втім паде наказ к-ра Недолі: вогонь!

Громом зарокотали повстанчі кулемети і автомати. Перша ворожа лава захиталася. Большевики не сподівалися такого сильного почастунка. Тут і там на білому снігу впали перші ворожі трупи. Стогнали несамовито ранені. Решта показала п'яти. Розпущені шинелі і полотняні халяви босяків тільки мигали перед очима повстанців. Ворог втікав в безпечніше місце… за горбок і стирти соломи, що стояли на полі.

Ще два рази гнали большевицькі старшини бійців проти повстанців та кожний з цих наступів відперли повстанці з великими втратами для ворога.

Наближалася половина дня. Перед позиціями повстанців лежали нерухомо ворожі трупи… Ворог збивався групами проти позиції кулішівців. Тут мабуть вичув він найслабше місце. З цілою силою вдаряють большевики на праве крило на становища кулішівців. Ось падуть перші повстанчі жертви. Є двох убитих і трьох ранених. К-р Недоля висилає туди підмогу. Вона приходить саме в час. Сильним кулеметним вогнем зметено першу ворожу лаву, яка майже вдиралася в повстанчі становища. Ворог заметушився. Сильний кулеметний вогонь змусив його залягти. Цей момент використовують повстанці. Ось два побратими – гуцули Іваська і Степасько – ціляться в лежачих большевиків. Кожний їх стріл має успіх. Решту доконали кулемети. Ворог, що принишк до землі, починає рачкувати взад, залишаючи убитих і ранених. Бачучи

це, повстанці зриваються до протинаступу. Частина куріня к-ра Чорноморця заходить ворога зліва і це вирішує дальший бій. Ворог втікає в напрямі села і вже більше того дня не наступає.

Година друга по полудні. Поле бою пусте. Ворог мовчить.

– Відай забракло большевикам “пального” – сміються повстанці.

Минає ще пів години. Тоді к-р Чорноморець і к-р Недоля бачучи, що ворог не збирається більше наступати, підбирають своїх ранених і убитих друзів та подаються днем на Волинь, а звідси вже вечером в ліс під село Оборотів.

І знов довкола вогню засіли повстанці горді зі своєї перемоги над ворогом. Горді, що помстили гідно смерть свого улюбленого командира.

А там якийсь поет вже вписує словами пісні нову сторінку історії куріня...

Емові орлята зброю підгострили,
По-давньому дальше большевиків били.
Гей же враз соколи,
Гей же враз орлята,
Биймо без пощади
Московського ката. Гей!
За волю – свободу б’ються ще і нині,
Слава – честь Героям! Слава Україні!

Визволили

Була весна 1945 року. Перша весна за другої большевицької окупації ЗУЗ. Земля вкрилась зеленню, а ліс манив до себе своїх синів – повстанців. З пробудженою природою зроджувалась і могутніла жадоба пімсти над ворогом за невинно пролиту кров, тортури і Сибір найкращих синів і дочок України, яких московський наїзник згідно зі своєю традицією “унічтожував”.

Перед двома місяцями відійшли перші ешелони насильно вивожуваних на Сибір родин українських повстанців. Зараз підготовляв ворог нову вивізку. Тому концентрував він жертви свойого терору по райцентрах.

А в Радехові, в дворі Баденього, створив ворог справжній табор з призначених до вивозу на Сибір. Сюди звожено родини зі сусідніх райцентрів, а відтак в задротованих товарових вагонах – як скот – перевожено їх на Схід.

Так будував ворог “заможне і щасливе життя” на новоокупованих теренах ЗУЗ. І справді чулись бу большевики щасливими,

як-би не вічний страх перед УПА. Вона то непокоїла ворога та не дозволяла йому закріпитись і розвинути хижацько-грабіжницької політики на свіжоокупованих теренах.

В пополуднемих годинах 22 квітня трьох вершників прямувало до радванецьких лісів. кожний думав над цим чи вдасться плянований наскок повстанців на Радехів з метою визволити інтерновані родини? Чи може?...

Але цей сумнів розвіявся, як їздці опинилися серед веселого, повного бойового духа стрілецтва. Проїхавши серед гурту стрільців к-ра Перемоги спинились вони в центрі табору, де кругом вогнища стояли к-ри: Аркас, Іванчук, Перемога і Штиль. Окр. провідник О[рлик], який саме в товаристві дд. Ч[ерник] і С. приїхав, звитавшись з командирами, почав розпитувати про стан війська. Були вже майже всі відділи на терені цього ліса, які другого дня мали взяти участь в наступі на Радехів. Бракувало ще тільки одної чоти к-ра Штиля, а відділи к-рів Черника і Шумського стояли постоєм коло с. Павлова.

Наближався вечір і сотні к-рів Перемоги і Штиля підтягнули під с. Воля Радванецька, де в одній хаті примістився штаб, щоб відбути основну нараду в справі плянованого наступу.

В нараді взяли участь к-ри: Аркас, Іванчук, Лис, Перемога, Штиль, Черник, Шумський і пров. О[рлик], Ч[ерник], Б. і Гефайст. Ціль зібрання з'ясував к-р Аркас. В тягу нарад висловив к-р Перемога думку, щоб знищити в першу чергу большевицький гарнізон в Радехові та розбити тюрму. Одначе іншої думки був к-р Штиль. Він заявив, що оскільки ходить про певний успіх і ефект то треба числитись з тим, щоби евентуальні наші втрати в часі операції були можливо найменші. Рівночасно треба осягнути в першу чергу головну ціль, якою є звільнення родин призначених на вивіз в Сибір. Тої ж думки були і прочі присутні і тому приступлено відразу до уложення пляну наступу.

К-р Штиль з одною своєю чотою мав завдання розбити лягер з інтернованими родинами. Друга його чота мала зробити заставу на шосе й залізничних рейках Холоїв–Радехів. К-р Перемога мав з двома своїми чотами вдарити на тюрму та гарнізон і опанувати місто. Третя його чота мала звільнити залізничну станцію. К-р Черник дістав доручення зробити заставу на шосе Лопатин–Радехів. К-р Шумський мав відтяти мав відтяти шосе і залізничну лінію Стоянів–Радехів, а д. Гефайст з одною чотою зробив засідку на шосе Корчин–Витків.

Мінованням доріг мав занятися к-р Іванчук. Гранатометна лянка к-ра Штиля, якою командував к-р Перебийніс, мала заняти

становища недалеко залізничної станції коло Радехова.

Слідуючого дня сотенні передали цей наказ чотовим, які відразу почали робити відповідні приготовлювання до наступу.

Друг Гефайст дістав на той день спеціяльне доручення – розвідати про стан ворожих сил в Радехові кілька годин перед самим наступом.

Мало бракувало, а був би він тоді впав від большевицької кулі. Доїзджаючи до шосе Корчин–Витків засипали його большевики автоматним вогнем. Та без пригод немає партизана, жартував він опісля.

Дня 24.4.1945 р. коло год. 18-ої всі відділи рушили лісами в напрямі Радехова. По кількагодинному марші, при світлі сходячого місяця зарисувалися перед маршуючими сотнями к-рів Перемоги і Штиля контури Радехова. К-р Перемога з півдня, а к-р Штиль від півночі підсунулись зі своїми відділами майже під саме місто, ждучи нетерпеливо 23-ої години, коли то на умовлений знак вистрілу з ракети і офенрори оба відділи мали ввійти в місто. Точно о год. 23-ій сильний вибух офенрорного стрільна і блеск ракети вказували, що наступ почався.

Чотовий сотні к-ра Штиля к-р Довбуш з одним роєм стрільців виміновує електрівню. В цілому місті гасне електричне світло.

За той час к-р Штиль з одною своєю чотою несподіваним наскоком ліквідує ворожу варту, що стерегла лягру. Повстанці миттю окружили будинок з інтернованими родинами. К-р Штиль повідомив оп'янілих з радощів арештованих про їхнє освободження. Зі слезами радості кидались вони в обійми своїх визволителів. Повстанці пізнавали рідних і знакомих. Та не було часу на перечулення. Інтернованим треба було негайно покидати місто, бо вже була північ.

По виконанні доручення стрільці заходили до хатів, де подекуди вперше стрічали наших повстанців. Особливо пам'ятні були зустрічі зо східняками, які перший раз мали змогу говорити з українськими повстанцями і безпосередньо довідатись хто ми і за що боремось. Вони подивляли героїзм і рівночасно культурну поведінку українських повстанців, про яких стільки набрехали їм большевицькі собаки. Зі щирим жалем прощались вони з повстанцями, бажаючи їм дальших успіхів в боротьбі з ворогом.

В часі коли к-р Штиль розбивав лягер, к-р Перемога вів завзятий наступ на будинки НКВД-[НК]ГБ. По перших стрілах сталінці, мов щурі, скрилися по дірах. Деякі шукали порятунку, перебираючись в міщанське вбрання. Тільки ці, що не вспіли втекти з катівні НКВД, забарикадувалися в будинку і пробували

ставити опір. Та скоро змели їх повстанці в підвалля будинку. К-р Перемога з питомою йому завзятістю ламав забарикадовані двері тюрми, з-поза яких чути було благальний крик в'язнів, що ждали визволення. Тріщали двері, гнулись залізні штаби, а від вибухів гранат і фавстпатронів валились мури. Та коротка ніч не дала змоги докінчити діла...

В тім алярмовий стрілець повідомив, що полями від сторони Холоєва в напрямі Радехова підходить большевикам підмога.

Над містом блиснуло світло ракети – знак відвороту.

Світало... Повстанці залишали місто, а гранатометна ланка не переставала посилати ворогові подарунків...

Високо піднялось сонце опромінюючи своїм весняним блеском здивоване місто, по вулицях якого валялись трупи вбитих сталінців. Ці, що ще оціліли не відважились вилазити з нор і щойно коло полудня без медалів і пагонів, нишком почали виглядати вони на вулиці.

За той час позїзджались вже з області різні військові комісії і студіювали план повстанських операцій.

– Ето билі харашо обучонниє повстанци – казали вони, оглядаючи наші становища.

Побоєвище

Заповідався чудовий весняний день. Над радванецьким лісом опадали мряки, а золоті проміня сходячого сонця освічували помучених повстанців, що відпочивали по успішній виправі на Радехів. Тільки командири Перемога, Штиль і Шумський ще про щось розмовляли, але й ці вкоротці поснули. Лише стійкові сторожили, доглядаючи за спокоєм відділу. Над вечір три сотні к-рів Перемоги, Штиля і Шумського посувалися лісом в напрямі с. Яструбичі, де мали вечеряти. Відділ к-ра Перемоги, що йшов попереду, зістав несподівано обстріляний на краю ліса ворожою заставою. Саме в той час зауважено, що від с. Яструбичі в сторону, де вив'язалась перестрілка, прямує около 200 большевиків. Паде наказ відступити в глибину ліса. По короткій нараді командирів Лиса, Перемоги, Іванчука, Штиля і Шумського рішено залишити радванецькі ліси і перейти за Буг.

Смеркалося... Обезпеченим маршем підтягнули відділи до присілка Збиця, де повечеряли і рушили дальше. Коло Буга рій Лугового, що йшов перший, стрінувся несподівано з більшою групою большевиків, що підсувалась з напряму с. Волсвин. Кулеметчик Дим відкрив негайно вогонь по ворогові. Вив'язується

коротка, але сильна перестрілка. Густий ворожий вогонь вказував, що мається до діла щонайменше з одною ворожою сотнею.

І дійсно, як виказалося опісля з напряму Мости Великі тягнулася кількатисячна большевицька банда, що займала всі ліси і села та прямувала в радванецькі ліси.

Паде знову наказ вертати в радванецькі ліси. Два рої першої чоти к-ра Штиля прикривають відворот. Одначе ворог, маючи кільканадцять вбитих, не переслідує відступаючих. Без найменших втрат обі сотні опинились знову в центрі ліса, де лягли відпочивати. Як лиш почало дніти к-р Штиль попровадив сотні на заздалегідь упляноване місце, де рішено окопатися і заняти оборонні позиції. Був це горб на південь від Лосинця, що простягся в західному напрямі. Розглянувши ще раз місце, к-ри розвинули відділи у бойовий оборонний перстень і дали наказ окопуватись. Через годину були готові стоячі становища. К-ри Перемога і Штиль особисто перевіряли становища подаючи стрільцям відповідні вказівки. У віддалі сто метрів довкруги становищ виставлено стійки.

Минали години, які довжились в роки... Час сходив спокійно. Довкруги в лісі царила виняткова тишина. Сонце піднялось на повну свою височінь, приглядаючись з-поза рідких хмар повстанцям, що спокійно лежали коло готових становищ.

Слід згадати, що к-р Штиль підібрав надзвичайно догідне місце на оборону. Східню частину горба заняли штилівці. Від заходу відділ к-ра Перемоги. Крила обох згаданих сотень лучились від південної сторони. Північну частину горба обсадила боївка Клея. Там теж примістився штаб з к-рами Лисом, Іванчуком, Перемогою, Штилем та Шумським, який лише з кількома своїми стрільцями залишився, бо дві його чоти стративши зв'язок минулої ночі, в часі заскочення коло Збиці, відійшли аж під Нестаничі, де спокійно перебули цілий цей день. Від східної і західної сторони приміщено по одній легкій харматці. Кромі цього відділ к-ра Штиля мав ще дві офенрори, яких, одначе, не уживано в цьому бою.

Зближалась година 12.30. Зірці обсервували по всіх доріжках і просіках. Коло год. 13-ої повідомлено, що доріжкою з західного напряму до становищ, що їх заняла сотня к-ра Перемоги наближається група большевиків, яка одначе звернула в південно-східному напрямі, не помітивши наших становищ. В той же час серед становищ к-ра Перемоги почулась серія з автомата. Подано по лінії, що це санітар Гук з відділу Перемоги через необережність вистрілив з МП і ранив себе легко в ногу.

Вкоротці по тому випадку донесли стійкові, що більша група большевиків посувається в напрямі наших становищ.

Паде наказ: стягнути стійки! Підпустити ворога якнайближче! Стріляти влучно!

Минали хвилини. Стрільці пильно вбивлялися в лісову гущу. У віддалі кількадесяти метрів від становища к-ра Перемоги показалися перші ворожі групи. Готові до стрілу ждали на них повстанці. А ворог наближався все ближче і ближче, просуваючись мов кіт серед сухих гіляк без найменшого шелесту. В середині ворожої групи йшов якийсь лейтинант, а побіч нього його собака, прилягаючи що хвиля до землі. В їх то сторону післав наш кулеметчик першу чергу з кулемета. Лейтинант метнувся і ранений повалився. Бій розгорівся. Ворог недооцінюючи наших сил, рванувся до наступу. Дике ура-а-а змішалось з клекотом повстанчих автоматів. Ворожа лава захиталась – заметушилась. Почулися крики ранених. В судорогах валялось кільканадцять сталінців. Ще кілька чергів з кулеметів і ворог почав панічно втікати, залишаючи своїх вбитих і ранених. Останні рештками сил старались віддалитися з обсягу нашого обстрілу. Ось ранений в бік лейтинант одною рукою підпираючись помагає свойому собаці відволічи себе від наших окопів. Собака мов справжній вояк під градом наших куль не кидає його. Та влучна повстанська куля добиває раненого сталінця. Ще кілька чергів з автоматів і стрілянина затихла. Ворог панічно втік з проріедженими на половину силами. В тім над лісом блиснули ворожі ракети. Ворог кликав помочі.

Більше як година часу пройшла в спокою. Ворог, наткнувшись на наші становища і провіривши силу нашого вогню, почав стягати більші свої сили, що в числі 4 тисяч були розкинені по цілому лісі.

Упорядкувавшись, бойовим порядком почали сталінці знову повзти до наших становищ. Тим разом ворог розгорнув свої сили в широку лаву і наступав на цілому західному відтинку. З-поза соснових гіляк виринув перший ряд ворожих автоматчиків. В їхніх очах пробивався якийсь хижацький інстинкт людини-звірюки. Бистрий зір к-ра Перемоги вже їх доглянув і на большевиків посипався гураганний вогонь. Ворог дознав з місця так дошкульних втрат, що неспроможний був продовжувати дальше наступ.

Переконавшись, що самими наступами не зломлять повстанчих сил, большевики відкривають гранатометний вогонь з 4 гранатометів приміщених в с. Радванці. Однак з причини задалекої віддалі ворожі стрільна не сягали повстанчих позицій. Після барабанного вогню, большевики зі скаженою люттю припустили

новий наступ. ворожі ряди підсунулись на 30 м під наші становища. Здавалося, що ціла Азія стягнулася сюди, щоби здушити горстку очайдухів-повстанців. Йшов майже рукопашний бій. Ворог всіма силами старався вдертися до наших становищ. Та дарма, град цільних повстанських куль косив ворожі лави. Його трупи вкрили густо землю, а зойки ранених і конаючих відобрали дорешти в сталінців охоту продовжувати наступ.

По цім божевільнім наступі ворог стягнув знову свої сили до перегруповання.

Повстанці, відбивши другий і третій наступи, та побачивши жертви і безсилля ворога, з тим більшою самопевністю ждали нових наступів. В той час курінний Лис, з тих зглядів, що ворог наступав майже виключно на відтинок сотні к-ра Перемоги, передає командування цілістю к-рові Перемозі.

До большевицького штабу, що містився в с. Радванці, пішло по радіо чергове звідомлення про неуспіх. Тоді ворог переносить гранатомети в ліс і приміщує їх на роздоріжжі Тишиця–Радванці–Киї у віддалі одного кілометра від повстанських становищ.

Наближалася година 15-а, як ворог почав наново промощувати собі дорогу до наших становищ шаленим гранатометним вогнем. Тим разом ворожі стрільна падали вже цільніше, однак стоячі позиції забезпечували повстанців перед ними. Ворог пішов знову в атаку. Дике ура-а-а заглушило останній вибух гранатометного стрільна. Та не було сили, якій уступили б загартовані в боях стрільці к-ра Перемоги. Не залякались вони і тим разом ні ворожої канонади, ні азійського ура-а-а. Мов вправні ремісники, цілялись вони до большевиків, які й тим разом змушені були відступити.

Подібно п'ятий та шостий наступи скінчилися для ворога повною невдачею. Бачучи свою безсильність, большевики запалюють перед становищами к-ра Перемоги ліс. Клуби сивого диму відділили обі воюючі сторони. Саме в той час вітер звертає вогонь на большевиків, що під ослоною диму вспіли значно наблизитись до повстанських становищ. Тим разом припускає ворог один з найсильніших своїх наступів з усіх чотирьох сторін. Від ворожої кулі паде гарматчик Орел родом з Язениці, а відламком гранатометного стрільна зістає ранений стрілець Коломиєць. Дикі хижацькі обличчя енкаведистів сунуть лавою на наші позиції. Скриваючись за трупи своїх убитих товаришів сиплять большевики автоматним вогнем на повстанчі становища. Особливо сильно заатакував ворог тим разом від півдня. Тоді к-р Перемога дає наказ стрільцеві Калині бити в вороже скупчен-

ня з крісових гранатів. Цільні вистріли гранат роблять своє. Ворог починає панікуватись. Чути голоси бійців:

– Калина, 50 метров на право, там штаб енкаведістов.

Туди шле Калина кілька гранат. Крики і стогін конаючих стверджуують, що бійці правду говорили. Не стало наганячів і наступ припинився.

По одногодинній перерві, в часі якої ворог стягав своїх ранених, почалась знову гранатометна музика, що тривала до 20 хвилин. Осколки заліза і стятих сосон градом падали на повстанчі становища.

Як тільки стихли вибухи появились знову в кущах причаєні большевики, які і тим разом, але вже з меншим запалом, пішли в наступю Передовсім від північної сторони сік ворог зі своїх кулеметів. Тут у віддалі 30 м зауважив к-р Шумський большевицький кулемет.

Він хапає тоді від оного стрільця кріса і за першим вистрілом вбиває большевицького кулеметчика. На місце вбитого підлазить другий большевик, але і той гине від цільної кулі командира. Ця сама доля стрінула ще й третього большевика. Бачучи це, четвертий большевик старається втікати з кулеметом, але свист кулі над самим вухом відбирає йому охоту до цього і він дає ногам знати.

На відтинку сотні к-ра Штиля з південної сторони большевики заатакували тим разом чи не найсильніше. Повстанчі кулемети аж захлистувалися. Особливо на становище кулеметчика Гірки сильно наступав ворог. Та вправний кулеметчик без перерви косив ворожі лави. Кільканадцять ворожих трупів лежало перед його становищем. Вже кілька лентів вистріляв він зі свойого МГ кулемета. Тепер звертаючись до свого амуніційного за новою лентою затягає повстанську пісню: "То ж лента за лентою набої давай".

Пісню підхоплює стрілець Цямбрина, а там і прочі повстанці і серед клекоту кулеметів у повстанчих становищах чути дальші слова пісні:

Ех ви кацапи...

Большевики збараніли, не помогли гонення командирів до дальшого наступу.

–Что здєлаєш бандьора поєт – відповідали знеохочені до дальших наступів бійці.

Та ворог все ще таки не давав на виграну. І тим разом, хоч він мусів знову відступити, прийшли з черги до слова гранатомети. Тим разом їхній вогонь був сконцентрований на позиції к-ра

Штиля. Тому й з цієї сторони можна було сподіватись наступу. Та здеморалізований ворог не всилі був наступати на цілій лінії. Він ще раз запробував щастя від західньої сторони.

– Давайтє ребята впєрод. В них уже немає амуніції – заохочували бійців їхні командири.

– Товариш командир в наступ не підемо, в них ще багато амуніції. Сейчас вечер буде.

Вечоріло. Сонце ховалось за обрії ліса і ворог вже не наступав. Дев'ять безуспішних наступів зламали його морально і фізично, понад 200 ворожих трупів вкрило славне побоєвище, яке до пізної ночі оскаженілий ворог обстрілював з гранатометів.

Темніло. По лінії пішов наказ стягатися до північних становищ для прориву. Під сильним ворожим обстрілом залишали повстанці вкрите славою побоєвище, на якому похоронили 6 своїх друзів, що віддали життя в обороні Рідної Землі.

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 66, арк. 363-377. Копія.

№ 60
ВІДДІЛ "ДРУЖИННИКИ"
1946 р.

№ 60
НАРИС ПРО ПОДВИГ СТРІЛЬЦЯ "ТАРАНА"
[1946 р.]

В. Г.

"СХІДНЯК" ТАРАН

Повстанському відділові "Дружинники 3" треба було вжити багатьох маневрів та всяких інших заходів, щоб перетривати важкий час зимових енкаведівських облав у лютому 1945 р. До 30 тисяч солдатів спеціяльних військ НКВД заблькували одночасно 70 сіл в околиці міста Броди (положене на шляху Львів–Рівне), щоб таким способом відтяти повстанців від їхніх харчових баз, а численними засідками, наскоками та погонями зменшити їхню ударну силу.

"Дружинникам 3" не вдалося завчасу висмикнути з терену ворожих операцій. Треба було на місці шукати інших методів збереження себе. Довге повстанське життя вже їх до цього привчило. Відділ розділено на менші частини, на чоти, а навіть на рої. В період блькокад маленьким повстанським групкам легше переховуватися, легше наскочити, засісти несподівано на ворога, а відтак зникнути з його очей. Терен покритий лісами середньої величини позволяв на це. Зате лютневий холод та сліди по снігу дуже утруднювали всі повстанські дії. Але тоді, коли війська НКВД пересунулися на сусідні терени, в околиці міст Золочів (на південь) і Радехів (на захід), "Дружинники 3" знову пожвавили свою діяльність.

В часі облав поодинокі рої відділу "Дружинники" показали, що знають за що воюють і в критичних хвилинах зуміли себе оборонити та ворогові-окупантові завдати втрат.

В часі цих лютневих облав повстанець із відділу "Дружинники 3" "східняк" друг Таран лежав хворий в одній хаті. Зрадник Чайка 8 лютого 1945 р. привів до цієї хати енкаведистів. Чекісти в першій хвилині не стріляли, думаючи, що Тарана візьмуть живим. Сталінські людолови звернулися навіть до нього з лайливими словами: "Вот сукін син, восточнік! Ми тебя і тут нашлі!"

Та, коли близько ворог – то нема хворих. Таран не даром повстанець, та ще й "східняк". Він же ж краще знає, чим хто, усі страхіття червоних людозвірів. Не здасться їм живим ніколи. Таран забув отже про хворобу, зірвався миттю, вхопив за пістоля і кількома пострілами вбив у хаті трьох катів-енкаведистів та зранив у руку зрадника Чайку.

Заки большевики, які були оточили хату, опам'яталися, Таран вже вискочив, з хати на подвір'я. Не вспіли ще сталінські посіпаки навіть стрілити, коли ґраната, що її кинув поміж: них відважний повстанець, вибухла. Серед большевиків постала паніка.

Під свистом ворожих куль удалося Таранові перебігти попри большевиків та вирватись з подвір'я в поле. Там перебув він до вечора. Не наважувалися мерзенні чекісти точніше шукати за Тараном, бо не хотіли мабуть, ще раз шукати собі смерти.

Знає вся Україна, як відповідати ворогам-окупантам. Здаватись живим? А кулі їм! Смерть їм, а не піддача.

Опубл.: У боротьбі за волю – під бойовими прапорами УПА. Передрук крайового видання. – Авґсбурґ, 1949. – С. 56-58.

№ 61
СОТНЯ “КОЧОВИКИ”

Січень 1950 р.

№ 61
ІСТОРІЯ СОТНІ “КОЧОВИКИ”

Січень 1950 р.

ІСТОРІЯ СОТНІ “КОЧОВИКИ”*

Була рання весна 1944 р. Німці “планово відступали”... На Україну вертав другий окупант – большевики. Серед українського населення, побіч паніки, що її викликував поворот сталінських горлорізів, зроджувався, як це вже нераз лучалось в історії нашого народу, революційний настрій. Здавалось, що надійшов момент, коли на руїнах двох імперій можна буде створити Українську Самостійну Соборну Державу...

Фронт оперся на Стирі, а з тим і частина терену т. зв. Сокальської округи (орг. схема) стала тереном ворожих боїв. Населення втікало перед наступаючими большевиками на зади німецької фронтової лінії. Народ доходив до переконання, що в творенні власної держави нема що числити на чужі сили. Це, зрештою, стверджував власний історичний досвід... Треба було резервувати боєздатний людський елемент на догідніший час – не дати його жодному з ворогів.

А вороги кривавились. Віра в остаточний крах обох знеможених імперіялістів зроджувала надію на краще.

В той час жа терені Сок[альської] округи пожвавлюється організаційна робота. Повторюються часи 1918 р. Твориться власна армія. Залежить передовсім на переведенні військового вишколу з боєздатним мужеським елементом.

Слід згадати, що вже в той час в цілому терені була поважна скількість різних адміністративних боївок (АБ), які виконували в цей гарячий час доручення Проводу. Рішено, отже, в першу чергу з них творити зав’язки перших сотень.

І так в першій декаді квітня 1944 р. окр. оргмоб Богдан дістав доручення організувати ще дві нові сотні УПА, до яких мали б входити всі новомобілізовані без огляду на адміністраційну приналежність.

* *Титульна сторінка з подібною назвою не публікується.*

Тут бралось теж під увагу "дезертирів" з т. зв. СС дивізії, які були з різних теренів ЗУЗ. А що при оргмобові були тоді в ролі помічників друзі Недолугий і Каменяр, оба добрі вишкільники, доручено д. Недолугому створити на терені Радехівщини зав'язок одної сотні УПА. К-р Недолугий (пізніше Шумський) мав середню освіту, походив мабуть зі Стрийщини і за німців був командантом укр. поліції в Сокалі. Визначався він передовсім, як добрий вишкільник, хоч з боєвої сторінки був дещо слабший навіть від деяких своїх підчинених.

З початком квітня явився він вже з групою 35 хлопців в с. Поздимир перед лікарською комісією, до якої, крім оргмоба, д. Гефайста, входили два лікарі-помічники дд. Кривоніс і Стріха. Безпосередньо по лікарських оглядинах доручено к-рові Недолугому перейти до Волі Радванецької і там ждати дальших груп, що мали постійно напливати з терену. Слід згадати, що тоді вже переводилось мобілізацію дорогою повідомлень і майже не лучалось, щоби такий свіжоповідомлений мав нахил ухилятись від служби в УПА. Це був доказ державницької зрілости нашого народу.

Не довго ждав к-р Недолугий. З північної Радехівщини надтягнуло около 20 здорових хлопців. Вули це переважно ще невишколені військово хлопці з Ператина і Тетевчиць, зорганізовані пров. Кащаком, які під командою д. Калини – родом з Синькова, що вже брав участь в боях УПА-Північ, прийшли перед лікарську комісію до с. Яструбичі, а звідси долучили до к-ра Недолугого. Негайно приступлено до оформлення відділу і встановлення командного складу. По наданні кожному стрільцеві псевда поділено цілість на чоти і рої. К-р Недолугий, що був сотенним, назначив д. Сулиму на бунчужного, а відомого вже д. Калину призначено першим чотовим. Другу чоту очолив друг Чорний. Так, отже, відділ складався вже з двох чот, які числили по чотири рої. До першої чоти як ройові ввійшли дд. Хмарний з Нового Двора, Гай з Равщини, Ворон (Срібний) з Холоєва і Бук з Лопатинщини, а до другої чоти, як ройові ввійшли дд. Руслан з Нивиць, Косар – СС з Бойківщини, Стрілець з Лопатинщини.

Почалось таборове життя. О год. 5-ій була рання зоря і день сходин на військових вправах та теренознавчих викладах.

В міжчасі, хоч відділ не був ще вишколений, к-р повів першу чоту в ліс під Витків Новий проти кільканадцяти большевицьких партизан-розбитків. Стрінувшись з нашими хлопцями, "сталінські діти" показали п'яти, залишаючи на постою частину зброї. Це підбадьорило стрільців і заохотило до дальших виправ на

совєтських партизан, які в поважній скількості розбрилися по довколишніх лісах і грабили та мордували місцеве населення.

Через кілька днів по згаданому випадкові перед лікарську комісію, яку очолював д-р Софрон в с. Волсвин явився бувший легіонер к-р Недоля (пізніше Штиль) з 20 вибраними хлопцями з околиць Стоянова. По перегляді відійшли вони до с. Яструбичі, а 17 квітня долучили до к-ра Недолугого. Так, отже, відділ збільшився знову о 20 гарних бойових хлопців.

Того ж таки дня відбулось остаточне переформування цілої сотні. Першу чоту очолив тепер к-р Недоля зі Стоянова. Був це незвичайно симпатичний і товариський командир, якого найбільше любили стрільці. Маючи лише народню освіту, зумів він в легіоні вибитися понад інших своїх товаришів так, що опісля в УПА уходив на одного з найкращих командирів цього терену. Не диво, отже, що від першого дня став він заступником к-ра Недолугого, який опісля без Недолі не рішав майже жодних справ.

К-р Калина перебрав відтепер другу чоту. Бунчужним назначено д. Білого зі Стоянова.

Так, отже, започаткувалась сотня "Заграва" – очолювана к-ром Недолугим, відомим пізніше під псевдо Шумський. Сталим постоєм сотні була й дальше Воля Радванецька, але вже відтепер була своя кухня під "командою" бувших двох СС-ів з Делятинщини Іваська та Степаська – нерозлучних друзів-побратимів, а при тім відважних і добрих стрільців, що вславилися в неодному бою.

Дальші вправи і виклади, передовсім з ділянки теренознавства, переводись звичайним порядком в лісі на південь від Волі Рад[ванецької], хоч на бажання самих селян сотня кватерувала й дальше в селі, забезпечуючи його в цей спосіб перед нападами большевицьких банд, які в грабежі не гордили нічим, розстрілюючи при тім кожного, хто осмілився ставити опір. Для кращої характеристики тих т. зв. "народних месників", як їх зовуть тепер сталінські писаки, вистачить навести той факт, що протягом одного дня в с. Яструбичі вони забрали 70 шт. свиней, кільканадцять штук худоби і "висвободили" майже ціле село від чобіт, кожухів і перинів, убиваючи при тім 3 невинних людей.

* * *

Як вже згадувано попередньо, на терені Сок[альської] округи творено рівночасно дві сотні – одну в Радехівщині творив к-р Недолугий, а другу в самій Сокальщині доручено створити д. Гефайстові.

На очолення тої сотні підобрав к-р Гефайст д. Довбуша, родом з Горбкова, бувшого вермахтівця. Був це передовсім бойовий командир, одначе з уродження був більше бойовиком, чим командиром.

На перший зав'язок цієї сотні складалися передовсім бувші вермахтівці з околиць Сокаля (Поториця, Комарів, Тартаків, Вілька, Горбків) та кілька бувших СС-ів з різних теренів ЗУЗ. Всіх їх було около 30 і дотепер творили т. зв. адміністративну боївку на терені Сокальщини. Тому, що кожний з був у власнім військовім уніформі та мав повний військовий виряд, робили вони дуже гарне враження. Будучи членами АБ, мали вони за собою вже цілий ряд революційної роботи. Кожний з них міг бути щонайменше ройовим. Це вже треба завдячити д. Гефайстові, який визначався організаційним хистом, що потрапив усе з'єднати собі найкращих людей. Бунчужним цього відділу назначено д. Ромка, вермахтівця мабуть з Тартакова, а на сотенного писаря покликано дуже симпатичного д. Поля був[шого] СС-а, родом з Яструбич, який був по гімназійній матурі.

З огляду на фаховість цих людей, д. Гефайст призначив з них цілий склад старшинський і підстаршинський, хоч чисельно відділ був зовсім невеликий. Це одначе запевняло скору організацію сотні. І дійсно, з початком квітня 1944 р., зараз по Великодні, долучили до тої сотні група хлопців в числі 30 під командуванням пізнішого ройового д. Максима родом з Радванець. Це були хлопці з сіл Радванці, Яструбичі і Гоголів, наче вибрані, як про них висловлювався д-р Софрон. Згадана група зголосилась до к-ра Довбуша, який стояв тоді постоєм в лісі між селами Волиця Комарева і Корчином на т. зв. Погребиськах, де стояло три пустих хаті.

Так, отже, відділ Довбуша начислював вже до 60 стрільців. Першу чоту очолював к-р Похмурий зі Спасова. В її склад входило три рої, очолювані дд. Геньо – був[ший] СС, Кармелюк з Комарева – вермахтівець та Максим – був[ший] шуцполіцист з Радванець.

Другу чоту очолював чотовий середнього росту, русявий, був[ший] вермахтівець. В склад тої чоти входило рівно ж три рої, очолювані дд.: Гайдук – був[ший] СС з Дернова Кам'ян[к]о-Бузького району, гарний і бойовий командир, який дуже скоро вибився на чотового. З ним стрінемось ще нераз. Другим ройовим був Жук – теж був[ший] СС з околиць Бібрки (з цього самого села, що походила сл. п. д. Віра, окр. УЧХ). Третій рій очолював Вихор з Поториці.

Обі чоти зайняли по одній хаті, де й кватерували, а вправи відбувалися в лісі на південь від хатів.

Часто навідувався до сотні д. Гефайст, з візит якого хлопці були надзвичайно вдоволені, бо він кожного разу щось привіз, пожартував, розвеселив усіх. В два тижні пізніше розвідка з Волиці Комарової донесла, що перед вечором приїхав до села кінний відділ большевицьких партизан в числі одної чоти, які граблять село і арештують людей. Заряджено негайно гостре поготівля і відмарш в напрямі села. В хвилині, коли відділ обходив село з північної сторони, щоб відтяти ворогові відворот, большевики, завваживши це, постріляли двох арештованих в селі хлопців і пустились втікати. Тоді к-р Довбуш пускає за ними кілька черґів з кулемета, чим приневолює ворога злізти з коней і втікати пішком. По хвилі ворог скрився за горбком і від'їхав в напрямі Волині, залишаючи по дорозі пограбовані речі. Відділ забрав обох постріляних хлопців, з яких один ще жив майже годину, відніс їх в село та, повечерявши, відійшов на свій постій. Була це друга неділя по Великодні.

В кілька днів по тім відділ наш відвідали дд. Богдан і Гефайст. По звітуваннях промовляв до відділу д. Богдан, з'ясовуючи ціль нашої боротьби та конечність організовання самооборонних відділів.

З кінцем квітня відділ Довбуша перейшов на постій до с. Яструбичі і закватерував на присілку Дворище. В міжчасі до с. Яструбичі прибула сотня "Сіроманців" під командуванням відомого к-ра Яструба і станула там постоєм. Стрільці розкватерувались по хатах. Другого дня, тільки починався день, ненадійно ввігнався до села кінний відділ большевицьких партизан в числі двох чот. Тут їх гідно привітали "Сіроманці", розбиваючи ворога на місці і пустились в погоню за розпорошеними большевиками, які втікали куди попало. Коли ж цей бій завважив відділ Довбуша, він розвинувся негайно в розстрільну і подався в напрямі села.

Тут вже було по бою, тільки в напрямі села Поздимир падали тут і там поодинокі стріли. Нагло завважили ми одного партизана, що з десятизарядкою, босий і і обболочений зближався до школи. Думаючи, що це большевицький партизан, ми залягли. Стій! Руки вгору – він підніс руки вгору кажучи "нє стреляй, я свой УПА". Тут надбігла знакома дівчина і попередила нас, що це вірменин з відділу "Сіроманці". Тоді ми відпустили його, а він на прощання сказав: "я відігналя большевиков на друге село". Це він дійсно вертав аж з Поздимира, де ще з кількома друзями загнав большевицьких недобитків, здобуваючи при тім автомат.

Тому, що сотня "Сіроманці" кватерувала в селі, відділ Довбуша перейшов на свій постій, ведучи зі собою одного совєтського партизана, якого в подарунку дістали від сіроманців.

В два чи три дні по тім друга чота відділу Довбуша перейшла до села Волсвин, звідки вернула щойно другого дня. Було це 10.5.1944 р.

* * *

Цього ж дня к-рові Недолугому, що стояв у Волі Рад[ванецькій] донесли місцеві пастухи, що в лісі на "Кутилях" є большевицькі партизани. Тоді к-р Недолугий бере першу чоту і разом з чот. Недолею йдуть "шукати щастя", як про це опісля висловлювався чот. Недоля. Большевики, як лиш взріли наш відділ, рванули змісця, відрікаючись кухні і готової зупи та одної пари коней. А було їх до три сотки.

Наша чота забрала трофеї і бачучи, що ворог чисельно завеликий, вернула без жодних втрат на свій постій, щоб забезпечитись перед евентуальним реваншем зі сторони большевиків, к-р Недолугий шле зв'язківців до к-ра Довбуша, щоби той прибув негайно з одною чотою до Волі Радванецької. Дня 11.5.44 р. к-р Довбуш з другою чотою і роєм кулеметчиків під командуванням Максима прийшов до Недолугого. Тут, на захід від Волі Рад[ванецької] оба відділи окопалися, очікуючи сов. партизан, коло год. 10-ої завважено групи озброєних людей, що посувалися з ліса в напрямі села. Наші відкрили по них вогонь. Тамті залягли, але ненадовго, бо, зорієнтувавшись в наших становищах, почали окрилювати нас. Щойно тепер ми побачили, що то не большевицькі партизани, а регулярні німецькі війська.

Почався наш відворот. Сотня к-ра Недолугого і частина чоти Довбуша подалась в напрямі села, а звідси непомітно в ліс, що простягається на північ від Волі Радванецької. Ця частина вийшла без жодних втрат. Натомість к-р Довбуш з частиною своєї чоти постановив відступати прямо на північ в ліс. Та тут від сторони Виткова Н[ового] появилась німецька танкетка і з кулемета почала обстрілювати нас. К-р Довбуш і рой. Максим хотіли рятувати ще свойого кулемета "Максима" і тягнули його зі собою. В тім моменті паде двох стрільців, що тягнули кулемет, його перебирають другі два, але й ці падуть. Тоді к-р Довбуш з рой. Максимом тягнуть кулемета самі. Та недалеко, бо ворог цільною серією кладе обох командирів, а решта стрільців, між якими був один ранений, добігають щасливо до ліса.

Але й тут були вже німці і почалась погоня.

У висліді того бою ворог мав 2 чи 3 вбитими і одного раненого. По нашій стороні, кромі сотенного Довбуша і рой. Максима, було вбитими ще 4 стрільців з відділу Довбуша, в тім Вітер з Гоголева і К[рук] Гриць з Яструбич. Кромі цього, в полон до ворога попав майже цілий рій людей. Так, отже, того дня відділ к-ра Довбуша зістав майже зліквідований. Лишилась тільки частина другої чоти і частина першої з табором, яка кватерувала в с. Яструбичі. Тут теж була німецька облава за сов. партизанами. При тім зловили німці кількох наших стрільців, а між ними чот. Похмурого.

Слідуючого дня в с. Радванці відбулися похорони впавших Героїв. Тіла впавших друзів зложено до спільної могили коло церкви. За кілька днів тіло к-ра Довбуша перенесено до с. Яструбичі, де похоронено його спочатку коло церкви, а опісля перенесено на стрілецький цвинтар, що є в тому селі.

Дня 13 травня стягнулись на Погребиська стрільці першої і другої чоти.

Тут приїхав д. Гефайст з к-ром Каменярем, якому підпорядковано відтепер згаданий відділ. К-р Каменяр (Ващук Юліян), родом з околиць Варяжа, був надзвичайно ідейний, а передовсім під кожним оглядом солідний командир. Як вишкільник належав він до найкращих. Він цілим серцем віддався цій сотні, яку йому доручено. Негайно взявся доповнювати її. І вже кілька днів пізніше долучило сюди 40 нових стрільців з північної Сокальщини. Правда, не були це вже такі гарні, здорові і рослі хлопці, як з підліських сіл півд. Сокальщини, але все ж таки дало це змогу к-рові Каменяреві сформувати майже повні три чоті.

Оформлення сотні виглядало так: сотенним від половини травня, на місце впавшого к-ра Довбуша, став к-р Каменяр. Бунчужним назначено відомого вже нам Поля, якому за секретаря приділено д. Явора з с. Радванці. Першим чотовим був д. Жук і йому підчинено три рої, очолювані дд. Чорним (СС), одним вермахтівцем з Комарева і Григоренком (СС).

Другу чоту очолив д. Гайдук. В склад тої чоти входило рівно ж три рої, їх очолювали дд. Геньо (СС), Хмурий (СС) з Яструбич і Олесь з Лозових коло Розджалова. Третю чоту, зложену переважно з новомобілізованих з півн[ічної] Сокальщини очолив д. Нечай (СС з Романівки). В склад тої чоти входило три рої, які очолювали дд. Кармелюк – з Комарева, Степко – СС з Лісових коло Розджалова і Мороз з Андреївки.

Оформивши остаточно цю сотню, к-р Каменяр взявся з питомим йому запалом до її школення.

Коло 20 травня донесла цивільна розвідка, що в Корчині закватерувало якесь військо, що говорить по московськи. Думаючи, що це сов. партизани, к-р Каменяр в пополудневих годинах обкладає з усіх сторін село і як почало темніти, сотня роями почала наближатись в то місце, де кватерував ворог. Чотовий Жук підходив від півночі і перший підійшов аж під хату, перед якою стояла ворожа стійка. Наші змісця ліквідують ворожого стійкового і відкривають гураганний вогонь по хаті, де був згуртований ворог. Цей з поспіху залишає майже всьой свій виряд і через вікна втікає з хати, викидаючи при тім одну гранату, яка ранить одного нашого стрільця з Волиці Комаревої, а другого з Поториці убиває на місці. Через 15 хвилин бій був закінчений. Ворог втік в напрямі Поздимира, залишаючи одного вбитого і двох полонених.

Як опісля виявилось, був це відділ східняків, зложений з різних національностей, який прийшов до Корчина, щоб очищувати терен з большевицьких банд. Оба полонені були українці і одного з них, підстаршину, відпущено до його частини з тим завданням, що мав нам передати частину німецької зброї, а другого, Ткаченка, залишено. Він помагав опісля будувати криївки, а з приходом большевиків перейшов до них.

По згаданому бою наша сотня перейшла до села Яструбичі, де похоронено впавшого друга на місцевому стрілецькому цвинтарі.

Відтепер обрав к-р Каменяр за сталий постій для сотні гору в Яструбецькому лісі на південний схід від села. Тут вже був зі своєю сотнею к-р Недолугий. Для обох сотень пороблено окремі палатки, в яких стрільці розмістились по роям, споряджено майданчик, місце під кухні і для переводжування збірки. Інтендантом обох згаданих сотень на цьому постої був д. Дніпро з Яструбич, якого всі кликали "батьком Климом". Він то направду по-батьківськи опікувався згаданими сотнями.

Варто було глянути, як оба командири, Недолугий і Каменяр, докладали усіх зусиль, щоб кожна з їх сотень була кращою. І треба признати, що цією ривалізацією підтягались не лиш стрільці, але й самі командири.

Особливо помітне це було в таких к-рів як Недоля, Польо, Гайдук, Сирота, не говорячи вже про самих командирів. Згаданий к-р Сирота – був[ший] легіонер з Ордова, очолював одну чоту в сотні Недолугого.

Особливо пам'ятне для обох сотень відбулось дня 25.5.44 спільне Свято Героїв, на яке прибули дд. пров. Орлик, Богдан,

Гефайст, Ч[ерни]к і Гаївський. Коло 10 год. рано оба відділи виструнчились в чотирикутнику. Паде команда: "Струнко!" і сотенні зголошують д. Богданові стан сотень та їх приготування до свята. Команду над цілістю перебирає д. Богдан і звітує д. Орликові. Святочну частину відкриває д. Ч[ерни]к короткою промовою, а відтак реферат з пам'яті виголошує Гаївський. По офіціяльній святочній частині, як це назвав д. Гефайст, наступає менш офіціальна, але тоже важна частина свята – це роздача стрільцям подарунків, а передовсім папіросів, про які д. Гефайст все пам'ятав. В дружній товариській гутірці приємно сходив час в "кошарах", при чому д. Гефайст бавив усіх.

З початком червня 1944 р. з доручення ШВО, командиром якої був д. Орест, приїхав к-р Нечипір (легіонер зі Стоянова) з завданням ліквідувати одну з двох згаданих сотень, а людьми зліквідованої сотні підсилити інші сотні, що були тоді вже на терені нашої округи. По нараді з окр. провідником рішено ліквідувати сотню, яку очолював к-р Каменяр. Було це надзвичайно болюче рішення для цього амбітного командира, який за всяку ціну хотів задержати свою сотню. Та годі було противитись наказові.

Перегруповування переводили к-р Нечипір з Богданом. По перегляді к-р Нечипір з'ясував доцільність рішення ШВО і доручив к-рові Недолугому перебрати до складу своєї сотні цілу другу чоту к-ра Каменяра. Туди теж приділено на бунчужного д. Поля. Два рої першої чоти к-ра Каменяра приділено до сотні к-ра Перемоги, а один рій з тої чоти до сотні к-ра Куліша.

Два рої третої чоти сотні к-ра Каменяра приділено до сотні к-ра Беркута, а позісталий рій включено до сотні к-ра Куліша.

Того ж таки дня перша і третя чоти к-ра Каменяра перейшли до згаданих сотень, а друга чота з к-ром Гайдуком перейшла, як вже було сказано, до сотні к-ра Недолугого, який відтепер прибирає псевдо Шумський. Так, отже, з початком червня 1944 р. перестала фактично існувати сокальська сотня.

З болем серця розпращався к-р Каменяр зі стрільцями та відійшов до теренової роботи при окр. оргмобові, де йому призначена пост інспектора кущових відділів на терені округи. Згодом переходить він на пост надрайонного оргмоба в Радехівщину, на якому то пості гине в нерівному бою з большевиками осінню 1945 р.

Рівно ж чот. Жукові призначено іншу функцію. Йому доручено організацію і вишкіл кущевих відділів.

Факт ліквідації сотні к-ра Каменяра значно причинився до підсилення сотні к-ра Шумського, яка відтепер стає поважною

боєвою одиницею. Першим чотовим, а рівночасно і заступником сотенного є дальше к-р Недоля, другим чотовим є Гайдук, а третім чотовим призначено згадуваного вже к-ра Сироту, дуже товариського, і по Недолі, найбільше, може, любленого в сотні командира. В склад кожної з трьох чот входило по 4 рої. Негайно по цім переформуванні сотня к-ра Шумського переходить на постій в околиці Розджалова на прис. Лісові.

З часі постою сотні на Лісових зайшла одна замітна подія. К-р першої чоти Недоля постановив ще перед приходом большевиків одружитися. В кілька днів до переходу фронту приїхав до сотні д. Гефайст, відомий на всю околицю дружба. Його приїзд викликав веселий настрій серед стрілецтва. Коли вже командир Недоля був готовий до від'їзду в село Розджалів, де мав відбутися шлюб, тоді к-р Гайдук відіграв на гармонійці марша, д. Ґефайст пішов присюди, відспівав кілька весільних коротких, але змістовних пісень, покропив наздогін від'їзджаючих якимись помиями з кухні, дігнав фіру і разом з сотенним Шумським і чот. Сиротою поїхали женити к-ра Недолю. На довше весілля не було часу, бо бої на фронті між большевиками а німцями пожвавились.

З фронту надходили щораз нові алярмуючі вістки... Приходу большевиків можна було сподіватися кожного дня, тому сотня мусіла відступити в лісисті терени, в яких безпечніше можна було б переходити фронт. Негайно по повороті к-ра Недолі сотня перейшла під Яструбичі, де, окупавшись, ждала приходу большевиків, які дня 15 липня проломали німецький фронт в околицях Стоянова. Дня 17.7.44 р. зауважили ми чоту німців з гранатометом, які втікали в напрямі с. Волсвин. Коротка перестрілка і гранатомет в наших руках. При тім ворог тратить двох убитими і має одного раненого.

Втім доносить розвідка, що в Радванцях вже є большевики. Сотня відходить в глибину радванецьких лісів, де в околицях т. зв. Лосинця враз з окружною боївкою СБ щасливо перебуває перехід фронту. Большевики на ліс не йдуть, лише дня 17.7.44 стріляють кілька разів в напрямі ліса з гармати.

В міжчасі вислано розвідку до с. Радванці, звідки принесено харчі і повідомлення, що фронт пересунувся вже за Буг. Тоді пров. СБ д. Сергій від'їзджає на північ, а сотня переходить на новий постій на схід від воленського гостинця над р. Пересіку, в тому ж таки лісі. Слід згадати, що вже по переходу фронту сотня мала свій табор, що складався з двох підвод і трьох коней верхівців, яких уживано до роз'їздів. Сотенний к-р мав свій почот, до якого

входили стрільці Білий з Ордова і Моргун з Клюсова, а опісля стрілець Левадний з Радванець.

Кромі цього, створено було два рої розвідчиків, які очолювали дд. був[ші] чот. Калина і Мороз. Сотенним політвиховником був д. Медвідь родом з Яструбич.

В загальному сотня ціла робила добре враження, хоч, правду кажучи, дотепер не виявила вона ще нігде своєї бойової вартости.

Тому, що довкруги по селах стояли ще прифронтові большевицькі частини, висилано сотенну розвідку, спершу по двох стрільців і лиш з короткою зброєю.

В кільканадцять днів по переході фронту повідомила цивільна розвідка, що від Нестанич в напрямі Тишиці їде група большевиків на двох підводах.

В сотні відчувався брак амуніції і зброї, тому то на всякі екси мали хлопці охоту йти, хоч би й куди. І тим разом одна чота з к-ром Гайдуком пішла в погоню за большевиками. На присілку Киї сказано, що згадана група большевиків від'їхала в напрямі Тишиці. В дальшій погоні взріли ми згадані підводи вже коло Добротвора. Майже коло самого моста відтяв їм, одначе, дорогу добротвірський кущ, а большевики, бачучи це, почали втікати в напрямі Воротна. Та лише трьом з них пощастило втечи. Решту, в числі 7 осіб (в тім 5 жінок-медсестер і 3 мужчин) забрано в полон. Перебравши від куща полонених, чот. Гайдук дав наказ поводитись з ними як личить українським повстанцям, тим більше, що жінки майже всі плакали, думаючи, що їх розстріляємо. Дорогою стрільці старались нав'язати розмову з дівчатами, але за слізми не могли вони промовити слова. Так дійшли ми близько постою сотні. Тут були якраз пров. Богдан і Ч[ерни]к, які пішли теж поглянути на полонених. Були це, як опісля виказалось, медсестри – 3 українки і 2 росіянки та двох мужчин – 1 русский, а другий грузин. Згадані дівчата щойно покінчили мединститут і як фахові сили їх мобілізовано.

Недовірчиво гляділи вони заплаканими очима на нас, одначе вкоротці по дружній гутірці та тактовній поведінці стрільців, вони дещо успокоїлись. Одна з них, Саша, родом з Чернигівщини, струнка русявка, майже одинока говорила гарною українською мовою. Виказалось, що почуття національної окремішности жевріло всерці тої молодої дівчини. При її помочі вдалось і прочих дівчат переконати, що їм від нас нічого не грозить. З ними переведено гутірку на тему московсько-большевицького імперіялізму, нашої боротьби з большевиками та вказано на ціль нашої борoть-

би. При тім дівчата прочитали собі Постанови і коротку історію України, а одна з них, харків'янка Ольга, по прочитанні історії сказала: аж тепер мені ясно, чому Мазепа став ізменніком. Хтось зі стрільців затягнув легенько пісню, до нього прилучились другі повстанці... Дівчата спочатку слухали, а згодом росіянка Надя почала чудовим альтом "Ой хмелю мій хмелю", за нею підтягнули прочі товаришки, а там стрільці і лісом покотилась чудова українська пісня. Показалось, що дівчата, хоч може декотрі були комсомолками, знали і ненавиділи большевиків, а пращаючись з нами, просили відвідати їх в родинних сторонах. В тій цілі лишили свої адреси. Ми обіцяли їм сповнити їхні бажання. Розпращавшись дружньо другого дня пішли з ними двох стрільців, щоб вказати їм дорогу на Радехів. Яке ж було приємне здивування, коли стрільці вертаючи, принесли нам ще записку від дівчат такого змісту (наводжу з пам'яті, бо оригінал впав з архівом, а з ним і адреси згаданих дівчат): "Дорогие нашие друзя! Очень благодарим вас за так хороший прием и отношение к нам. Мы совсем не думали, что мы попали к так высококультурным друзям Этие сутки были кращыми в нашей жизни. Ждем того дня, кагда Вы навестите нас". Це був найкращий доказ, що вони одні з перших понесуть правду про нас на Схід.

Фронт віддалювався і ворог старався мобілізувати мужчин в ЧА. Тому треба було зберегти їх в кущах. В тій цілі відбувався вишкіл кущевих з терену цілої округи під охороною сотні к-ра Шумського. Вишкіл переводили дд. Ч[ерни]к і Гаївський.

В міжчасі сотня жила своїм життям. Чота Гайдука ходила в кам'янецькі ліси за зброєю. Друга чота з к-ром Недолею пішла того самого в Лопатинщину. На постої залишилась тільки чота Сироти, під охороною якої якраз відбувався вишкіл кущевих. В тім розвідка донесла, що ворог концентрує поважні свої сили довкола лісів. А була це половина серпня. В лісі, кромі сотні, кватерувало ще три кущі і окружна боївка в числі двох чот, яку очолював к-р Чос, легіонер з Волсвина. Разом, отже, було до 300 людей. Ніхто з друзів ще не знав, як відбуваються большевицькі облави, тому більшість була за тим, щоби сконцентрувати всі свої сили і перебувати облаву разом. Одначе к-р Недолугий був іншої думки. Він хотів перебувати облаву зі самою своєю сотнею. День перед облавою вернула чота Гайдука. Тоді к-р Недолугий бере обі свої чоти і відходить в незнанівські ліси. До сотні Недолугого долучує ще сотня юнаків, що тут школились під командою к-ра Бородача – легіонера з Волсвина. Другого дня, по приході сотень в незнанівські ліси, прийшли зв'язкові від сотні к-ра Лиса,

який мав саме того дня бій з большевиками в лісі під Соколею. К-р Лис просив нас помочі. Тоді к-р Недолугий висилає а поміч к-рові Лисові чоту Гайдука. Та за той час бій скінчився.

В незнанівських лісах перебувають обі сотні ще два дні і тут долучує з першою чотою к-р Недоля, якому в поворотній дорозі вдалось розбити большевицьке авто з харчами і уніформами. За той час облави покінчились і сотня Недолугого сама вертає в радванецькі ліси.

Кілька днів по тім, коли ще сотня к-ра Недолугого кватерувала в радванецькому лісі, прийшов до сотні законспіровано к-р Вороний, якого ще тут ніхто не знав. Користаючи з нагоди, що в сотні був якраз д. Ч[ерни]к, к-р Вороний відбув інспекцію сотні, провіряючи ступінь вишколення стрільців та фахове знання командирів. По інспекції д. Ч[ерни]к представив к-ра Вороного сотенному Недолугому. По згаданій інспекції к-р Вороний виявив признання к-рові Перебийносові, який очолював ланку гранатометчиків. Та найкраще враження на к-ра Вороного зробив чот. Недоля, який виказав при тім основне знання мінерки. Це, мабуть, причинилось, що згадану сотню очолено пізніше к-ром Недолею. Та про це згодом.

Слід згадати, що стрільці розвідчики часто уряджували лови на большевицьких старшин, а, властиво кажучи, на пістолі і уніформи. Одного дня, пригадую, приведено до табору аж 3 больщевицьких майорів-москалів.

З кінцем серпня, коли одного дня в сотні відбувались виклади, прийшов к-р Недолугий і зарядив збірку. По хвилі перед сотню заїхала підвода, на якій приїхали к-ри: Шелест, Вороний і Орест. Відібравши звіт, промовив коротко до сотні к-р Шелест, вказуючи на конечність продовжування боротьби з московсько-большевицькими імперіялістами. Перед від'їздом доручив він к-рові Недолугому вибрати до 10 стрільців на підстаршинський вишкіл в Карпати. Вибрані того ж таки дня відійшли.

По перегляді зброї і короткій гутірці з сотенним, чотовими і знакомими легіонерами, всі три гості від'їхали.

Того ж таки дня відбулась відправа чотових, на якій к-р Недолугий повідомив, що сотні доручено йти в рейд на Холмщину. Почалась підготовка.

З початком вересня сотня відійшла під Оборотів, де в два дні пізніше зголосились до сотенного тереновці з комарівського куща, які мали перевести сотню через кордон. Як лиш стемніло, підтягнула сотня в околиці між Бендюгою а Вількою, до р. Буга, яку без жодних перешкод, не роззуваючись, пере-

брили на другу сторону. Відтак, через село Клюсів, ще тої самої ночі дійшли аж до Гільча. Сотня закватерувала в західній частині села. Звідси к-р Шумський від'їхав на конференцію, передаючи сотню к-рові Недолі. День і ніч пройшли спокійно. Стрільці відпочивали. Другого дня, коло год. 8-ої рано, повідомив стійковий, що з напряму Варяжа їде 7 авт большевиків. По хвилі авта ці в'їхали в село, якраз в ту частину, де кватерувала сотня. К-р Недоля зарядив алярм, наказуючи цілій сотні вийти зі стодолів, в яких кватерували і на загуменках залягти. В тім ворог зауважив відступаючий рій рой. Корнія. Большевики миттю скинули з авта "Максима" та вспіли лише пустити одну серію, як рой. Корній цільним пострілом з самозарядки з віддалі кількадесяти метрів вбиває 3 по порядку большевиків-кулеметчиків, а при тім ушкоджує сам кулемет. Це дає нам змогу відступити до недалекого ліска. Ворог, як виказалось, робив наскок на місцевий кущ, але бачучи, що має до діла з більшим відділом, покищо нас не переслідував, лише висадив на хату свого зірця, щоби цей зорив за рухами сотні... Кілька цільних серій і ворожий зорець опинився в полум'ях горіючої хати. Щойно коли відділ опинився в ліску, ворог почав нас обстрілювати з кулеметів і гранатометів, внаслідок чого гранатометне стрільно вбило стрільця Сорокатого з Нестанич та ранило ще одного стрільця з Поториці, який зараз таки помер. Кромі цього, був один легко ранений. Ворог все-таки не наступав, лиш обстрілював нас з кулеметів. Мабуть ждав на підкріплення. У відповідь ворогові післала і наша гранатометна ланка кілька подарунків, у висліді чого знищено одно авто і порозбивано стирти, за якими крилися большевики.

Коло год. 2-ої пополудні к-р Недоля зарядив дальший відворот. Стрілецьким рядом перейшла сотня в північно-західному напрямі до другого гайка, а звідси до с. Ліски і закватерували в гайку, що є коло цього ж таки села. Вечором похоронено обох побитих друзів на цвинтарі в Лісках і ще тої самої ночі сотня відійшла в лісок під Василів, звідки вислано зв'язківців по к-ра Шумського.

Через два дні вернув к-р Шумський і сотня рушила дальше на Холмщину аж до с. Посадова і в лісі, що розтягався на схід від цього села, закватерувала.

Тут стояли вже сотні к-рів Перемоги, Беркута і Куліша – це був курінь, яким командував к-р Євшан (Ем), був[ший] легіонер з Угнова. Наша сотня увійшла теж в склад цього куреня, приймаючи відтепер назву "Кочовики". Від того часу переводили ми сильні операції цілим курінем, аж до відвороту з Холмщини.

Повних два тижні простояв цілий наш курінь на місці. За цей час відбувалися виклади з ділянки теренознавства і вправи зі зброєю. Тут теж відбувся в присутності цілого куреня суд над одним дезертиром зі сотні к-ра Беркута. Був це стрілець з Переводова, який вже третій раз здезертирував. Тим разом його засуджено і розстріляно перед цілим курінем. Пізніше двох його братів були стрибками.

По двох тижнях постою, замагазинувавши гранатомети і зліквідувавши табор, курінь вирушив до с. Губінка і там простояв майже три дні. Третього дня під вечір в'їхало до села авто з трьома червоноармійцями, які везли бензину міняти за харчі. Оден рій сотні Беркута, що був тоді на заставі, відкрив по большевиках вогонь, вбиваючи одного большевика. Другий, легко ранений, попав в полон, а третій вспів втечи. Замагазинувавши здобуте авто, над ранком курінь виступив поза село і з північної сторони у віддалі півтора кільометра на горбі, покритім тут і там деревами, станув постоєм. Коло год. 8-ої рано цивільна розвідка повідомила, що від Посадова зближається 17 авт більшовиків (приблизно один курінь).

Паде наказ окопуватись. Сотні зайняли позиції і стрільці почали підготовляти становища. Сотня Шумського заняла південну частину горба, зліва окопалась сотня Беркута, а там від північної сторони сотня Куліша. По правій стороні були позиції сотні Перемоги, при якій був теж к-р Євшан. Большевики перешукали село і около год. 10-ої рушили розстрільною в напрямі наших позицій. Перша зв'язалася вогнем з ворогом сотня Беркута і тут через цілий час ворог найбільше атакував. Ворог почав нас окрилювати, відкриваючи при тім гранатометний вогонь по наших позиціях. В дальшому бою ворог натиснув з такою силою на позиції Беркута, що цей хвилево мусів відступити. На підмогу беркутівцям йде один рій з сотні Шумського, який очолює Кармелюк. Та цей останній не вспів ще піднятися зі становища, як большевицька куля влучила його в саму голову. Впав командир, але рій все-таки пішов на поміч беркутівцям і ворог мусів відступити з занятих позицій.

Почалась знову гранатометна і кулеметна стрілянина. Тут і там почулись стогони конаючих повстанців. А вогонь не вгавав ні на хвилю. В тім одно гранатометне стрільно паде на кулемет ("Кольт"), яким орудував стрілець Чайка з сотні Шумського. Лише ручки лишились в руках очайдушного кулеметчика. Слід згадати, що Чайка був найбільшим очайдухом на цілу сотню.

Небезпека для нього не існувала.

А кулеметний вогонь не переривається. Серед тої стрілянини паде, між іншими, від ворожої кулі і сотенний Беркут. Бій триває аж до самої ночі, а як стемніло пішов по становищах наказ підібрати всіх ранених і убитих та стягатись до прориву з ворожого кільця. Ще раз заклекотали повстанчі кулемети і автомати. Це сотня к-ра Перемоги ламала вороже кільце. За нею готовою щілиною пішли прочі сотні, ворог мовчав... Скорим маршем віддалювався курінь від побоєвища, везучи зі собою на підводі побитих і ранених друзів. Серед ранених найшовсь теж наш політвиховник Медвідь. Віддалившись від Губенка, сотенні санітарі передають ранених і вбитих друзів місцевій тереновій сітці, а цілий курінь маршує дальше і над ранком доходить на прис. Дагани коло Манастирка. Тут у віддалі 10 км від кордону простоюємо один день, а вночі пускаємось дальше в дорогу в напрямі кордону, з заміром перейти на другу сторону. Тому, одначе, що не було теренових, курінь блукав майже до раня попри кордон, який перейдено щойно досвідком. Робився день. Тому курінь віддалився лише на два кільометри від кордону і закватерував в лісі. Та не вспіли ще розтаборитись, як большевицька стежа, в числі 6 пограничників, підтягнула слідом за нами майже до стійкових. Ці відкрили по ній вогонь і ворожа стежа втікла.

Сподіючись ворожого переслідування, відступаємо в глибину ліса, де окопуємося. Не вспівши ще якслід окупатись, як коло год. 9-ої рано, з південної сторони почала наступити на нас ворожа розстрільна, що перешукувала ліс. Почався затяжний бій. Ворог наступав вже з усіх сторін і бив по наших становищах з гранатометів. Зчинилось пекло. Тріскаючі гранатометні стрільна і зломані дерева грозили кожної хвилини смертю. Та загартовані в боях повстанці відпирали ворожі атаки аж до год. 1-ої пополудні. В той час ворог припустив шалену атаку на позиції сотні Куліша і прорвав їх. Іншої ради не було, тільки розбитись в поодинокі групи і пробиватись поза ворожий перстень. Так і сталось. Сотні розбились на групи, в числі від 30 до 70 людей і дальшу частину дня маневрували по лісі. Більшість сотні к-ра Шумського пішла разом з к-ром курінним, лише один рій тої сотні (який колись очолював Кармелюк), очолений новим ройовим Корнієм (легіонер з Виткова Н[ового]), долучив до групи, яка під командою к-ра Перемоги маневрувала теж по лісі. Всіх нас було около 120 стрільців з різних сотень.

Як лиш стемніло, к-р Перемога бере своїх двох кулеметчиків і нашого кулеметчика Чайку та сам з автоматом, б'ючи на право й ліво по ворогові, проламує ворожі застави і проривається поза

позиції ворога. Нагло на певній віддалі завважуємо вороже авто, що старається відтяти нам дорогу. Тоді кулеметчик Чайка цільними серіями з токаря здержує авто і ми проходимо дальше.

Через кільометер дороги наші кулеметчики і к-р Перемога, що цілий час йшов зараз за Чайкою, завважили ворожу заставу з кулеметом. Ворог вспів лише вистрілити кілька набоїв, як к-р Перемога і оба кулеметчики засипали його градом куль. Ворожий "Максим" замовк і більше не відозвався. Ми вчули тільки розпучливий крик якогось большевицького командира: "Ребята спасайтесь!"

Без перешкод маршували ми дальшу частина ночі, а над раном дотягнули до шоси Рава–Жовква і тут зауважили, як большевики під'їзджали автами і бльокували нам дальший відворот. Хто ще міг останками сил біг до шоси. Та лише дві наші чоти вспіли перескочити шосу, а решта зістала відтята ворогом. Серед позісталих за шосою залишився і наш бунч. к-р Польо. Від того часу доля його невідома. Мабуть опинився на Сибірі.

Чим дальше ми маршували, меншала наша група, бо перемучені стрільці не мали сили йти. Так добрили ми в Магерівщину і тут к-р Перемога забрав двох стрільців, з якими пішов до найблищого села шукати дальшого зв'язку, бо від сітки довідались ми, що решта куреня є в цих теренах.

Ми залишились ждати к-ра Перемоги на краю ліса. Дехто їв, дехто відпочивав, дрімаючи. Втім большевики засипали нашу групу автоматним вогнем. Ми всі підбігли на край ліса, де завважили большевицьку заставу. Тоді наш рій під командою Корнія і стрілець Чорт з курінного почоту залягли недалеко тої застави в густій соснині, а прочі відбігли в іншому напрямі. Так пролежали ми до вечора і, як большевицька застава стягнулась, ми пустились в рідні сторони.

Згодом в околиці радванецьких лісів надтягнули чотові Недоля і Гайдук, які держали свої підвідділи майже в цілости. Чот. Сирота, внаслідок хвороби відійшов в рідні сторони, де дня 13.12.44 р. в часі акції на Розджалів гине.

* * *

В другій половині жовтня 1944 р. надтягнув в околицю радванецьких лісів к-р Недоля зі своєю чотою, а звідси подався в ліс б. с. Ператин. Недовго по приході к-ра Недолі в околиці с. Яструбичі прийшов курінний Ем з більшою частиною куріня, який по відомому нам розбиті, залишився під його командуванням. З ним був теж к-р Перемога і к-р Недолугий з чотою. Цей

курінь закватерува[в] на прис. Дворище, коло с. Яструбичі. Тоді сексот з Радванець, Муран Іван, повідомив большевиків, що на тому присілку кватерує відділ УПА. Ворог стягає сильну облаву на село і ліс. Курінь, зауваживши большевиків, відступає до недалекого ліса, де вив'язується коротка стрілянина, в якій курінний Ем зістає тяжко ранений в околиці жолудка, а кількох стрільців дістають легші поранення. Починається відворот в напрямі радванецького ліса. Важкораненого курінного несуть стрільці зі собою, та він в дорозі умирає і його хоронять в селі Радванці.

Оба сотенні, Перемога і Шумський, переходять з військом в ліс під с. Оборотів. Сюди надтягає к-р Недоля зі своєю чотою. Тут команду над курінем перебирає к-р Лис (Бородатий), родом з Реклинця Великомостівського району. Відбувається переформування поодиноких сотень. Зреорганізувавши до певної міри курінь, к-р Лис зміняє постій і переходить на фусівські хутори на Волині, на північ від с. Торки.

Звідси к-ри Лис, Перемога і Шумський ідуть до Ордова на відправу до к-ра Вороного, а командування над цілістю перебирає к-р Недоля. Було це 8 листопада 1944 р. Падав сніг. Коло год. 5-ої рано большевики находять на нашу стійку і вбивають одного стійкового. Відділ відступає на південь і в с. Торки злучується з волинським курінем к-ра Чорноморця. Оба відділи відступають під село Княже, де занимають становище, бо ворог переслідує і тяжко від нього відв'язатись. Тільки сотні залягли, як з напряму с. Торки почали підсуватись ворожі розстрільні. Почався бій. Ворог стріляв тільки з кулеметів, бо тяжчої зброї не мав. До полудня припустив ворог 4 сильні наступи, які ми з великими втратами для нього відбили. Ворог, бачучи, що наступом на цілій лінії нічого нам не вдіє, концентрує свої сили і вдаряє на наше праве крило – на сотню Куліша. Падуть наші перші жертви: двох убитих і трьох ранених, однак ворожий наступ відбито з великими для нього втратами, так що він заперестав вже дальші наступи. По півгодинній перерві почали ми відступати через волинську територію і ніччю оба курені прийшли під с. Оборотів.

Тут ранком слідуючого дня долучили до нас к-ри Лис, Перемога і Шумський. Відпочиваємо через день, а вечером відходить від нас курінь к-ра Чорноморця в свій терен. Наш курінь розчленовується по сотням.

Сотня к-ра Шумського відходить тої самої ночі в східню Радехівщину. Тут маневрує вона кілька днів між селами Мукані, Трійця, Нивиці. Слід згадати, що відділ к-ра Шумського складається зараз лише з двох чот (Недолі і Сироти), бо чот. Гайдук

по розбиттю куріня в м[ісяці] жовтні вернув на Закерзонську Україну.

Був кінець листопада 1944 р. Обі чоти сотні “Кочовики” закватеровують в с. Ператин і тут розчленовуються роями по селах, де підготовляють на зиму криївки. Тоді теж чот. Сирота відходить на лікування в родинні сторони, де дня 13.12.44 р. в часі большевицької акції на Розджалів гине.

В перших днях грудня вертає чот. Гайдук і розчленовує теж свою чоту по селах. В тому саме часі рішенням КВШ сотню “Кочовики” перебирає відтепер к-р Недоля (Штиль). К-р Шумський, натомість, дістав доручення організувати нову сотню.

Показується, що кватерування роями по селах не є практичне, бо це улекшує ворогові ліквідацію наших відділів. К-ир Штиль дістає доручення стягнути відділ разом. З кінцем грудня відділ “Кочовики” відходить на південь в більш лісисті терени в околиці сіл Купичволя, Желдець, Воля Жовтанецька і Верини.

Дня 13.1.45 сотні к-ра Штиля і Куліша, які перебувають разом, дістають доручення розгромити куликівських стрибків, які спільно з большевиками непокоїли довколишні села. Було їх понад 50.

Того дня наші оба відділи, що кватерували в с. Воля Жовтанецька, дістали повідомлення, що згадані стрибки мають переїздити з с. Желдець на Дальнич.

Під Дальничем наші сотні роблять засідку і розбивають цю банду, вбиваючи змісця около 10 з них, а решта розлітається. Рано обі сотні роблять перешуки в с. Дальнич і там ловлять ще 3 стрибків, які скрились по розбиттю. День кватерують обі сотні на Вихопнях, а вечором, вертаючи лісом до Волі Жовтанецької, обстрілюють в лісі авто з енкаведистами, які їхали з Жовкви на Кам’янку. З авта спадає один вбитий енкаведист, однак машина поїхала дальше, лишаючи за собою кривавий слід. Це знак, що вбитих і ранених було більше.

В добрім гуморі вертають сотні на постій і святкують Новий Рік. В міжчасі сотні відвідує курінний Лис і тут залишається на деякий час. З кінцем січня приділено до відділу “Кочовики” чотового Довбуша (СС з Яворівщини). Він очолює другу чоту.

З початком лютого 1945 р. обі сотні кватерують в с. Верини, де розвідка донесла, що до села Воля Жовтанецька приїхали большевики зі стрибками і зраня застукали місцевий кущ та спалили дві хаті. К-р Лис дає доручення сотенному Кулішеві зробити на них засідку на шосі Кам’янка – Здзіболки. Сотня Штиля

лишається в запасі. Коло полудня вчули ми бій і сотня "Кочовики" йде на поміч сотні Куліша, який, одначе, вже за той час розбив ворога, який втратив 7 вбитими, два кулемети і кілька автоматів. Наші втрати: вбитий чот. Байдужний. З побоєвища виступають обі сотні в напрямі с. Верини і тут вже нас починають переслідувати два ворожі літаки.

Перед вечером до с. Верини приїхали два танки, які почали переслідувати нас. К-р Штиль зарядив відступ розстрільною в напрямі с. Желдець. Вслід за нами посувався один танк і бив з гарматки і кулеметів по нашій розстрільній. Не маючи протитанкової зброї, сотня мусіла цілий час тільки відступати. Ворог, бачучи, що ми вже близько села, пересікає нашу розстрільну і під самим селом Желдець б'є по нас з гарматки розривними кулями. У висліді падуть вбитими дд. Степасько (кухар сотен[ний]), Береза з Ордова, Гіркий з Радванець і ще 4 інших. Раненими зістають к-р Штиль в ногу, і рой. Корній в ногу та стр. Дим.

Щойно в селі відв'язуємося від ворога і, користаючи з ночі, сотня приходить в ліс Сто Морги, де кватерує через два дні. Відтепер сотня "Кочовики" держиться більше в терені над р. Буг в околицях сіл Тишиця – Стремінь. Около 20 березня [19]45 р. сотня закватерувала на прис. Дворище коло Яструбич. Перед вечором від сторони с. Радванці зауважила стійка військових людей. Беручи їх за своїх, підпущено їх майже на 150 м. Тоді санітарі Циган і Чупринка зблизились до большевиків на 50 м. Зорієнтувавшись, що це ворог, санітар Циган стріляє до 5 большевиків з "Нагана", а ці відкривають вогонь по наших, убиваючи змісця санітаря Чупринку, а від заблуканої кулі в хаті гине курінний санітар Крилатий. Сотня відступає на південь до ліса і тут залягає. Починається бій, у висліді якого вбито кільканадцять большевиків. По нашій стороні зістає тяжко ранений стр. Прут з Ператина, який по кількох днях вмирає.

Вечером сотня відступила в радванецький ліс, де ранком хотіла большевикам перетяти дорогу на Тишицю, якою вони везли своїх ранених і убитих, однак ворог переїхав скорше.

Звідси переходить сотня під село Оборотів, де к-р Ярич переорганізовує командний склад і сотня дістає наказ відходу в рейд. На час рейду першу чоту очолює сам к-р Штиль, який за заступника бере к-ра Корнія. В два дні пізніше ця чота відійшла за Буг в стриганецькі ліси, прямуючи в напрямі кордону.

Друга чота, очолена к-ром Гайдуком, залишається ще на кілька днів в місці.

В тому часі плянується акцію на Радехів. З тих зглядів к-р Аркас концентрує на терені радванецького ліса кілька сотень, в тім теж і сотню "Кочовики". Тому то завертається з рейду першу чоту к-ра Штиля і вона долучує до своєї другої чоти в радванецькому лісі.

Підготовляючись до рейду, к-р Штиль переформував свій відділ, який відтепер складався з двох чот, які числили по 4 рої.

Командний склад сотні "Кочовики" в той час виглядав так: сотенним був к-р Штиль, бунчужний – Перебийніс, той, що очолював давніш гранатометну ланку, першим чотовим був Гайдук, а його заступав рой. Довбуш. Другу чоту очолював відтепер к-р Мармаш, був[ший] поліцист з Кристинополя, сам родом з Сільця Бел[зького], а його заступником був односельчанин легіонер Остапенко. В склад першої чоти, як вже сказано, входило 4 рої. Їх очолювали дд. Луговий – СС з Оборотова, Корній – легіонер з Виткова, Хмурий – СС з Яструбич і Вихор з Бишева. До другої чоти входило теж чотири рої, які очолювали друзі Руслан, Мороз – з Андреївки, Чорновус – з Сільця Бен[ькова] і один з Руди Сілецької. Сотенним політвиховником на місце раненого минулої осені Глума з Яструбич (попередньо подано його псевдо помилково як Медвідь), назначено д. Білого з Ордова. До почоту входили друзі Левадний з Радванець і Гук зі Сокальщини. В перших днях квітня зробив к-р Штиль сильний натиск на вишкіл сотні. Це було потрібне з тих зглядів, що, як відомо, сотня мала відійти в рейд, а до того в її склад ввійшло багато нового невишколеного ще елементу. І взявся до цієї роботи командир Штиль з питомою йому енергією так, що до 20 квітня, тобто до дня відходу першої чоти в рейд, відділ "Кочовики" був вже до тої міри підшколений, що можна було не посоромитись ним в жодній операції. І через кілька днів він справді виявив гідно свою боєздатність, карність і завзятість стрілецтва.

Як вже згадувано, до відомої акції на Радехів стягалися сотні в радванецький ліс. З хвилиною, коли перша чота командира Штиля завернула з рейду і злучилась зі своєю другою чотою на терені радванецького ліса, застала вже тут сотню к-ра Перемоги, а недалеко під Павловом стояли неповні сотні к-ра Черника і новозорганізована сотня к-ра Шумського (властиво повною сотнею бул тут тільки сотня Перемоги, а всі прочі числили по півтора до дві чоти людей).

Коло сотні Перемоги були теж представники ШВО командири Аркас, Іванчук і курінний Лис.

Дня 23.4.45 сотня "Кочовики" розтаборилась коло сотні к-ра Перемоги. Коло полудня приїхали сюди пров. Орлик, Ч[ер-

ни]к і Срібний. Вечером обі наші сотні закватерували в селі Воля Радванецька, де відбувалась остаточна нарада відносно згаданої акції на Радехів. В нараді цій взяли участь командири: Аркас, Іванчук, Ярич, Лис, Перемога, Штиль і пров. Орлик, Ч[ерни]к, Богдан і Гефайст. В часі наради прибули ще к-ри Шумський і Черник. День 24.4.45 перейшов на приготованні до акції. Один рій відділу командира Штиля привіз з Яструбич 4 офенрори, потрібні до розбивання мурів. Тут к-р Іванчук вказав, як обходитись з ними, вистрілюючи при тім один набій в 30 цм* дуба, стинаючи його в половині. Кромі офенрор, які по рівній части приділено до сотень Штиля і Перемоги, згадані сотні мали ще по одній гарматці, а бунчужний Перебийніс привіз з Яструбич ще й полковий гранатомет. Перед вечером 24.4.45 р. чотові повідомили, що вночі розпічнеться акція на Радехів. Сотня "Кочовики" розділилась тоді на дві чоти, з котрих перша з к-ром Гайдуком зробила заставу на шосі Холоїв–Радехів, а недалеко на залізничій лінії був командир Іванчук з кількома стрільцями. Всі шляхи до міста пообсаджувано заставами і позаміновувано. Таким чином Радехів був заблькований повстанцями зо всіх сторін. В середину міста мав піти лише командир Перемога з одною чотою і командир Штиль зі своєю першою чотою. Цей останній мав завдання звільнити около 300 родин (разом до 1500 осіб), яких большевикй сконцентрували в тому місті, готуючи їх до вивозу на Сибір, а к-р Перемога мав розбити тюрму НКВД. На вистріл з ракети мала починатися акція.

І дійсно о год. 11-ій впав вистріл з ракети. Почався наступ. К-р Штиль, що підійшов зі своєю чотою аж під сам лягер, який містився в будинках Баденього, ненадійним наскоком розгромив большевицьку сторожу, ліквідуючи її змісця. Кілька ударів в двері і ті розскочились під могучими повстанськими плечима. Арештовані зі слезами радощів кинулись до визволителів, та на перечулення не було часу. По звільненні родин сказано їм негайно вертати в рідні сторони, а к-р Штиль заскочив з відділом ще до розбудженого зі сну міста, якого мешканці подекуди вперше стрічались з нашими повстанцями. В той час большевицьку щурі скрились по норах, спасаючись перед повстанськими кулями. Та все-таки около 20 з них валялось трупами по вулицях міста. А там, в околицях тюрми, клекотіла стрілянина... Це легендарний к-р Перемога розбивав тюрму...

Одначе коротка ніч не дозволила йому доконати цього. На даний знак ракети повстанці почали опускати місто. На сході сірі-

---

** Діалектизм слова сантиметр (см).*

ло. Робився день, як відділи покидали розбуджене і здивоване місто. А к-р Перебийніс все ще посилав гранатометні подарунки в сторону большевицьких кошар. Переляканий ворог мовчав.

Вже зовсім був день, як увійшли сотні к-рів Перемоги і Штиля до ліса біля с. Радванці. Тим разом станули обі сотні спільним постоєм на південний схід від Лосинця. День в лісі пройшов спокійно, хоч розвідка повідомила, що великі ворожі сили заповнили довколишні села і переводять основні обшуки. Можна було сподіватись облави на ліс. Треба було відступити в безпечніші терени за Буг.

Вечером обі сотні підтягали під Яструбичі на вечерю та, стрінувшись під селом з большевиками, відступили на присілок Збиця, де й повечеряли з наміром відійти на другий берег Буга. Тут теж приїхав зі своїм почотом к-р Шумський. Ненадійно, між Збицею а мостом на Бузі, куди пішли наші перші стежі, почалась стрілянина, це наші стрінулись з групою большевиків, яка підтягала під Збицю. Ворог, засипаний вогнем наших двох кулематів, втративши змісця 12 до 13 вбитими, не старався навіть переслідувати нас.

Паде наказ вертати в радванецький ліс. Спокійно переходять чота за чотою в глибину ліса. К-ри віднаходять горб на південь від ставу і там обі сотні окопуються.

До год. 10-ої другого дня було спокійно. Лиш зірці доносять, що тут то там бачили в лісі большевицькі стежі. Несподівано стрілець Гук зі сотні Перемоги ранить себе пострілом з МП в ногу (з часом виказалось, що Гук був провокатором і стрілив умисно, щоб вказати ворогові місце постою). Через півгодини почався перший ворожий наступ. Большевики, провірившии, що мають до діла з поважним числом повстанців, сконцетровують довкола наших становищ всі свої сили, а рівночасно б'ють по нас аж з 5 гранатометів.

9 наступів повів в той день ворог на наші становище і все мусів відступити з великими втратами. Підходила ніч – повстанська мати, під ослоною якої повстанці вдарили ще раз на ворога, проломили ворожий перстень і вирвались з окруження. Чота за чотою проходять наші сотні, залишаючи на побоєвищі 3 убитих друзів, в той час як ворожі втрати сягали до двох соток.

Ще тої самої ночі обі сотні зійшлися на умовлене місце під Оборотовом, де заготовили три штуки свиней і щойно почали їх смажити, як несподівано обстріляли нас знову большевики. Відстрілюючись, відступили сотні в ліс між Корчином а Зубковом і тут стрінулись з комарівським кущем, який втікав перед боль-

шевиками, що підтягали лісами від сторони кордону на схід. Тоді к-р Перемога рішається принимати бій. Та іншої думки був к-р Штиль. Цей заявив, що місце на бій тут недогідне, бо заблизько шоса (2 км) і ворог через півгодини може заїхати навіть танками, а кромі цього войсько перемучене і в таких обставинах бій може скінчитися катастрофою. По тих словах він, незважаючи на білий день, звернувсь своїм звичаєм до війська: "Ану, моє войсько, напрям – і вказав рукою на північ – цак! Луговий – до переду!" Ройовий Луговий був якраз з цих теренів. Сам к-р Штиль по тих словах зняв шапку, перехрестився і зараз за Луговим попрямував в казаному напрямі, а за ним його сотня. Слідом за сотнею Штиля пішла сотня к-ра Перемоги. Дійшли до р. Білостоку, де к-р Штиль побачив знакому дівчину, що прала білля – "Параню давай кладку! Войсько мусить перейти" – і миттю обі сотні опинилися на другому березі, прямуючи полями між Розджаловом а Переспою в бишівський ліс. А большевицька стежа гляділа з-під с. Зубків за відступаючими, не маючи охоти переслідувати нас.

З бишівського ліса к-р Штиль повів сотні на Волинь і тут ярами, поза старим кордоном іще того самого дня дійшли на хутір Грициху до Штилевого тестя. По вечері відійшли оба відділи в стоянівський ліс. Другого дня через Збоїська, попри Сушно і Старий Витків вернули оба відділи щасливо в радванецький ліс. Тут вже було по облаві.

Так, отже, по довгих маршах і трудах, дня 29.4.45, у Велико[д]ну П'ятницю*, сотні могли відпочати. За місце відпочинку вибрано побоєвище, яке цю назву задержало по нинішний день. Тут лучився малий інцидент. Один стрілець сотні "Кочовики" підніс вистрілену крісову гранату, яка вибухла йому в руках і ранила двох стрільців.

Тому, що це була Велика П'ятниця, к-р Штиль зарядив цілоденний піст, щойно вечором зайшли сотні на вечерю до с. Яструбичі. Тут оба к-ри, Перемога і Штиль, і дехто з вояцтва, відбули великодню сповідь і лишились на присілку Дворище святкувати Великдень.

Дня 10.5.45 р. відділи переходять за Буг на прис. Гібляки, де к-р Аркас переводить номінації стрільців. Цього ж таки дня подає к-р Аркас вказівки відносно рейду на Холмщину і Підляшшя.

Дня 13.5.45 р. відділ к-ра Штиля задержався в лісі біля с. Бутини, де перестояв до 15.5.45. Тут відвідує нас к-р Чайчук,

---

** Тут і далі авторська помилка. Великодня П'ятниця у 1945 р. була 4 травня, а 29 квітня – це неділя.*

який був тоді на пості окр. оргмоба. Разом з ним прийшов теж к-р Грім.

На вечерю йде відділ до села Любеля, а другого дня посуваємося лісом під с. Деревня Великомостівського району і в цьому терені залишаємося до 21.5. Сюди стягаємо теренових і відділ рушає в напрямі кордону. По дорозі в с. Забір'я беремо з куща ще одного теренового, який має перевести відділ через кордон. Коло с. Салаші завважує нас 6 большевиків. З причини пізної пори та темної ночі, цьої ночі не може відбутися перехід кердону. Задержуємося на постій 3 км від кордону. Ранком 22.5.45 над лісом появилися два сов. літаки-обсерватори. О год. 9-ій рано доносить стійковий, що у віддалі 150 м зауважив 6 большевиків. Зміняємо постій, але ненадовго, бо й тут на нашу стійку налазять большевики. Тоді к-р Штиль йде сам в тому напрямі, щоб зорієнтуватись в ситуації. Одначе, засипаний ворожим автоматним вогнем, вертає до відділу. Починаємо маневрувати по лісі. Ворог в погоні за нами нав'язує бій з роєм Калини, у висліді чого паду[ть] д. Калина і стр. Зорян. Другі два стрільці зістають ранені. По ворожі[й] стороні є трьох вбитих і 4 ранених. Тіла впавших сл. п. друзів забирає ворог до с. Забір'я, де їх опісля похоронив місцевий кущ.

Робимо відворот тою самою дорогою, звідки прийшли. Не стрічаємо тут жодних застав. В с. Любеля під час вечері довідуємось, що минулої ночі через село переїхало 43 авта з большевиками. І дійсно в часі, коли ми вечеряли, ті самі авта вертали до Мостів Вел[иких].

Відділ залишає ранених під опіку місцевого УЧХ і по вечері виходить на постій до ліса біля с. Любеля. Тут відсвятковуємо Свято Героїв і к-р Штиль рішає розчленувати відділ на дві групи і так переходити кордон. Перша чота під командуванням чот. Гайдука бере теренових і ніччю 27.5 відходить. Друга чота залишається поки що в місці.

Дня 29.5.45 о год. 23 чота к-ра Гайдука прямує до кордону, який переходить щасливо між селами Михайлівці – Піддубці. Звідси прямуємо до ліса біля с. Диниска і тут к-р Гайдук ділить чоту на три групи, даючи при тім доручення закватерувати в селах Диниска, Річиця, Ульгівок. Зроблене це з тих зглядів, бо можна було сподіватись погоні большевиків.

Ніччю 31.5.45 к-р Гайдук стягає чоту в ліс б. Радків, де в той час кватерував з одною чотою к-р Крапка. Обі чоти перебувають відтепер разом, маневруючи по довколишніх селах Холмщини аж до дня 9.6.45, коли то відвідав нас к-р Штиль і повідомив, що друга чота теж перейшла щасливо кордон.

Дня 11.6.45 чота Гайдука і Крапки переходять на постій до опущеного с. Ріплин, звідки большевики вже вивезли всіх людей. Ранком приїзджають до цього села большевики і тому к-ри роблять застави, щоб забеспечитись перед можливими несподіванками. Одначе большевики, не здержуючись, поїхали дальше. На другий день обі чоти переходять попри Василів і стають постоєм в лісі коло с. Теребінь, де дня 19.6.45 долучує до нас к-р Штиль з другою чотою.

Перехід через кордон другої нашої чоти відбувся 3.6.45 між селами Прусинів – Витків. По сфорсованні кордону чота приспішеним маршем доходить до ліса б. с. Ліски, де нав'язується з к-ром Ягодою. Большевицька погоня не дала ворогові жодних успіхів. В околицях с. Переводів перебуває чота через кілька днів. Населення ставиться дуже прихильно до вояків. Дня 5.6.45 к-р Штиль від'їзджає по службовим справам до к-ра Ярича, а чоту передає Остапенкові. Дня 11.6.45 кватеруємо в лісі б. села Винники. Тут над лісом кружляють два большевицькі літаки-обсерватори. Довколишні села заблькували большевики. Перед вечером довідуємось, що це большевики роблять погоню за відділом к-ра Шумського, який теж перейшов сюди. Дня 10.6 від самого рана кружляють дальше над лісом два сов. літаки. Коло год. 10-ої рано старший віст. Грізний і стр. Кора йдуть на кольонію Хохлів, щоби підготовити обід для чоти, одначе тут обстріляли їх большевики, внаслідок чого стр. Кора паде вбитий, а важко ранений віст. Грізний розривається гранатою. Чуючи ці стріли, чота починає лявірувати по лісі і так доходить аж під м. Варяж, де спокійно пересиджує до вечора. Обох впавших того дня друзів поховано в с. Хохлів. З-під Варяжа чота переїздить підводами під с. Угринів, де дня 15.6.45 відвідує нас легендарний к-р Ягода з к-ром Дудою.

Прямуючи в північному напрямі, доходимо дня 19.6.45 до с. Тихобуж, де розвідка нам донесла, що недалеко в лісі є наша перша чота з к-ром Гайдуком. Злучившись, обі чоти кватерують разом. З нами кватерує теж к-р Крапка зі своєю чотою та відділ к-ра Багряного. Слідуючого дня к-р Штиль висилає чот. Довбуша, який був. заст. Гайдука, на розвідку в одне польське село, попри котре нам треба було переходити. К-р Довбуш, підшившись під АК (Армія крайова), дістав потрібні розвідочні дані і відділ ще цьої самої ночі підходить лісом під с. Малковичі. Дня 22.6.45 відділ йде до с. Верешин, де зроблено для місцевого населення анкету, на якій обговорено справу переселення до УССР, нашу революційну боротьбу та большевицьку дійсність. Подібні анкети робив

відділ ще в інших селах, а [в] с. Жнятин на анкеті було присутних до 150 осіб.

Маневруючи по довколишніх селах, відділ закватерував коло с.Угринів, де в той час стояв відділ к-ра Шумського (”Перебийніс”) і відділ к-ра Чавса – був[ший] відділ сл. п. к-ра Куліша (”Галайда ч. 2”). Тут відбуваються спільні політвиховні заняття, в яких теж бере участь одна чота відділу “Вовки”. Дня 4.7.45 відділ “Кочовики” і “Перебийніс”, які перебувають відтепер разом аж до нашого відвороту з Холмщини, відбувають спільну відправу старшин і підстаршин. Підійшовши до с. Тихобуж, розвідка донесла, що в с. Черничині кватерує знана нам чота відділу “Вовки” під командуванням широковідомого вже тоді к-ра Зірки. Це був невеличкий, але якостево найкраще згармонізований відділ, зложений з був[ший] СС-ів, які добре володіли польською мовою та одного роя українців зі СУЗ, які в перебранні за большевиків доконували прямо чудес. Їм то треба приписати ліквідацію відомого на всю околицю зрадника Юрченка (Левочка), що був до приходу большевиків курінним УПА.

Дня 7.7.45 відділи (Кочовики і Перебийніс) посуваються в північному напрямі і стають постоєм в лісі коло с. Богородиця. Це найсвідоміше село Холмщини. Тепер тут лишилось тільки сім українських родин, а проче населення то поляки – переселенці з Волині. З огляду на таких сусідів, відділ пересиджує один день законспіровано в згаданому лісі. Перед вечером на нашу стійку наліз поляк з цього села, з яким розмовляємо по-польськи і підвечір відпускаємо його. Дальше посуваємось попри сам Грубешів в околиці, заселені майже самими поляками, тому к-р Штиль наказує строгу конспірацію, а за харчами висилається тепер стрільців, які володіють польською мовою. Цю функцію доручувано звичайно чотовим Гайдукові і Довбушеві. Кватеруємо біля с. Обродов[иці]. Чот. Довбуш з двома стрільцями, поперебираними в польські уніформи, йде до села за харчами.

В селі відшукують місцевого солтиса і при його помочі збирають трохи харчів. В цьому терені приходилось дуже тяжко здобувати прохарчування, бо місцеве польське населення жило в скрайній нужді, а до того було це саме на переднівку. З огляду на часті дощі, відділи маневрують через кілька днів по цьому терені, підшиваючись цілий час під маску АК. Дня 11.7.45 на нашу стійку найшов лісничий поляк, який взяв нас за аківців і під впливом щирості розказав, що більшість відділів АК сидить тепер законспіровано по селах і жде відповідного моменту.

Перед вечером того ж таки дня чот. Гайдук йде до села за харчами. В селі стрічає 3 вояків з АК з відділу "Орла", що зістав розбитий і вони ждуть на дальші накази. В розмові "пізнають" наших двох стрільців, як знайомих з відділу якогось "Сокола". Дня 12.7.45 обі наші сотні посуваються до ліса біля с. Ксавер[ів]. В часі маршу в відділі "Перебийніс" стався випадок. Стрілець кулеметчик, перескакуючи через рів, вистрілив з кулемета і ранив в ногу стр. Незабутого, якого треба було нести. Десь коло год. 13-ої того дня почули ми кілька близьких серій з автомата. Вислана в тому напрямі розвідка донесла, що коло лісничівки є кілька цивільних людей зі зброєю. Ніччю переходимо шосу та залізничу лінію Холм–Рівне і кватеруємо в лісі б. с. Жал[ін]. Тут слід згадати, що відділ через цілих три дні жив виключно ягодами та праженими житніми колосками, зриваними в часі перемаршу, а при тім денно роблено від 20 до 30 км дороги.

Перед вечером к-р Довбуш пішов зількома стрільцями до села за розвідкою і харчами. Тут вперше зорганізовано аж 16 хлібів і дві копи яєць, чим хлопці дуже зраділи. В дальшому марші переходимо залізничу лінію Холм–Володава. В часі цього перемаршу згубився стр. Залізняк, що вступив до одної хати пити воду. Кватеруємо в лісі б. с. Угру[ськ]. К-р Штиль з бунчужним Білим заходять до одної польської хати, де довідуються про обставини в терені.

В дальшому марші відділи переходили через с. Осов[а], де вже була укр. православна церква, майже одинока в цілому терені не знищена ще поляками. Кватеруємо в лісі, де находить на наш постій група місцевих українських жінок, що ходили за ягодами. Знакомимось і вечером заходимо до села на гарячу зупу. Село в більшости заселене українцями, які, як самі селяни оповідали, щойно за німецької окупації довідались від одного учителя галичанина, що вони є українці, вдруге довідались вони про це від польських переселенців з Волині, які часто до них говорять: "Українці! Там за Бугом ваша земля!" В дружній гутірці з селянами перебули наші відділи до пізної ночі в селі, розказуючи, хто ми і за що боремося. Пращаючись, селяни запрошують нас ще раз відвідати їх. Слід згадати, що цілий час при нашім відділі було двох теренових провідників дд. Голуб і Шрам. Вони відставили раненого стрільця Незабутого до с. Зджар[ка] на лікування.

Вирушаймо дальше в північно-західному напрямі і кватеруємо в ліску коло с. Зджар[ки], а звідси переходимо р. Володавку і шосу Люблин–Володава та стаємо на денний постій в невеличкому ліску. Тут довідуємось, що в цьому терені є багато больше-

виків, які кватерують по селах, як охорона доріг, якими женуть з Німеччини худобу. Вечером 18.7.45 провідник Голуб йде з групою стрільців до с. Люб[ень], де зорганізовано двоє по 150 кг свиней, більшу скількість хліба і зварили зупу для обох відділів. В часі збирання харчів трьох наших стрільців зайшло до місцевого православного священника, який дуже цікавився нашим рухом. Слідуючого дня до цього священника заходять наші оба політвиховники дд. Білий і Чумак, які перевели з ним довшу бесіду на тему нашої боротьби.

Над ранком в цьому селі вибухла пожежа, викликана польською боївкою, яка виконувала атентат на сексота-поляка. Підтягаємо під село Кривов[ерба]. Пров. Голуб йде до с. Голя і тут нав'язується з місцевим тереновим провідником. Вечером відділ задержується в с. Форости на короткий відпочинок, а к-ри Штиль, Шумський і політвих. Білий заходять до місцевого священника галичанина, який розпитує про наш повстанський рух в Галичині і на СУЗ.

Дня 22.7.45 к-р Штиль видав доручення рой. Корнієві піти з кількома стрільцями до с. Загай на розвідку і по дорозі піднайти місце на новий постій. Другі дві групи з чот. Гайдуком і бунч. Білим висилає за харчами. При збиранні харчів доручено з місцевим українським населенням переводити гутірки, бо села були мішані і анкет не можна було робити. В цьому терені є багато українців, до перейшли на римокатолицизм. Родовитих поляків тут мало. Матеріально населення бідне, бо землі піскові, повні озер і багон, дають слабі урожаї. Під оглядом національним населення малосвідоме.

Коли чот. Гайдук з групою стрільців підійшов під село, населення почало втікати куди хто міг. Щойно розвідавши, що це українські повстанці, які нічого злого не роблять, почали селяни вертати в село. До нас ставились дуже добре і виносили харчі, хто що міг аж на вулицю. Подібний случай переповідав теж бунч. Білий.

Тут, в деяких селах, зустрічали ми організованих людей, які вперше бачили укр. повстанців.

З огляду на багнистий і закритий терен наші відділи маршували тепер днем, серед розлогих болот і озер, на яких виводились журавлі. Тут чулись хлопці безпечно, мовляв, большевицькі авта сюди не заїдуть. Перед вечором к-р Штиль і пров. Голуб на кольонії Голешів віднаходять провідника цього терену д. Чорного і з ним вертають до відділів. Тут пров. Чорний оглядає відділ і нав'язує з вояками розмову. Вечором забирає пров. Чорний

дд. Голуба і Шрама до теренової роботи. Тут вони розлучуються з нами.

В цих теренах задержуємось на кілька днів, а вечорами заходимо до сіл, де стрілецтво знакомиться з людьми, співає революційні пісні і нав'язує цікаві гутірки. Тут к-р Штиль відпускає в терен на лікування стр. Чорного і Щигола, а відділ відходить в ліс біля с. Сосн[івка], а звідси до с. Даньц[і].

Дня 27.7.45 к-р Штиль висилає до с. Ґолешів чот. Гайдука, який мав зорганізувати харчі і вкарати місцевого солтиса за це, що доніс большевикам, що в селі були партизани. Солтиса покарано 20 буками і забрано йому кабана.

Звідси відходимо до с. Янів[ка], де закватеровуємо на день в 3 стодолах, а опісля переходимо в ліс і тут кватерує з нами місцева боївка, зложена з 8-9 стрільців під командуванням Беркута. При їх помочі вдасться нам зорганізувати деяку одіж і взуття для обдертого в часі безперервних маршів стрілецтва.

Дня 29.7.45 підходимо під с. Матяш[івка], де заходимо за вечерю навіть до місцевих поляків, які, переконавшись, що українські повстанці нічого злого мирному населенню не роблять, просять нас не минати їх як поляків. Пращаючись з ними, залишаємо їм відповідну літературу в польській мові і відходимо.

Через кілька днів сотня перебуває в цьому терені, організуючи при тім взуття і вбрання, дня 2.8 к-р Штиль відпускає до теренової роботи чот. політвиховника Чумака. Слідуючого дня перед вечером серед сильного дощу маршуємо майже по коліна в болоті до с. Погор[ілець], де в лісі розкладаємо вогні, щоб обсушитися. Дощ не перестає і ми змушені стояти на місці через три дні.

Дня 8.8.45 перед вечором відлучує від нас к-р Шумський зі своїм відділом та йде в північному напрямі, маючи завдання сфорсувати р. Буг, кордон, і перейти на сторону т. зв. УССР. По його відході наш відділ залишається ще на цьому самому місці і тут відвідує нас пров. Чорний і умовляється з нами на стрічу на слідуючий день. Цього ж таки вечора чот. Довбуш відходить на організацію харчів, однак вертає з нічим, бо до с. Грабів[ка], куди він ходив, заїхало три повні авта (около 70) польського війська, яке закватерувало на ніч. Чот. Довбуш, не знаючи нічого про це, в'їхав підводою поміж ворожі застави, які запитали його за кличкою. Тоді наші зіскочили з підводи і залягли. Застава, одначе, не відкрила по нас вогню, тому що ми були в польських уніформах. В цей момент двох польських плютонових підходить до чот. Довбуша, який теж був в уніформі плютонового. Почали

порозумiватись, а наші стрільці ввесь час слідкували зі становищ за ворожими рухами, від плютонових чот. Довбуш довідався, що вони є фронтовою частиною та що по селах їх є більше. Заалярмоване за той час польське військо намагається нас окружити. Тоді чот. Довбуш і стрілець Очайдух моментально ліквідують обох згаданих плютонових, забирають від них автомати і одну шинелю та під сильним вогнем ворожих застав вертають до своїх. Негайно по тім інциденті відходить відділ під с. Голов[но], де мав прийти пров. Чорний з боївкою. Одначе день цілий минув і він не прийшов, вислана до підлісних хат розвідка донесла, що на капельноський ліс стягається облава. Це можна було, зрештою, ствердити по концентрації польських і большевицьких військ.

К-р Штиль збирає відділ, подає кличку та назначує збірний пункт на случай розпорошення відділу. По молитві відділ рушає в дальшу дорогу через якийсь польський хутір, де к-р Штиль, граючи ролю поляка, видає пам’ятну команду: “Венди набрать!” Стрільці наповнюють фляшки водою і по цілонічнім марші доходить аж під с. Мар’ян[ка], а вечором рушає в дальшу дорогу, ідучи все в південному напрямі і дня 11.8.45 стає на відпочинок біля с. Витич[но]. Тут, в лісі, здержуємо одного поляка, від якого довідуємось, що він був в АК та що його брата вбили большевики. Він, думаючи, що ми теж аківці, виявив нам цілий ряд польських сіл, охоплених польським підпільним рухом і сказав, що на відпустці є 4 вояків польського війська, яких здалось би розмундурувати. Дальше він сказав, що в с. Витичн[о] є 5 поліціянтів, але це “свої”. В цілому терені, заявив він, є спокійно.

Ми його відпустили, але коло год. 17-ої того ж таки дня він прийшов знову і привів зі собою двох вояків польського війська, в тім одного плютонового, які хочуть вступити в партизанку. Ми відповіли, що зараз не принимаємо нікого без дозволу “довудзтва”, а будемо тут через кілька днів, тоді можна буде до нас зголоситися. Оба охотники погодилися на нашу пропозицію і сказали, що вернуть до свого полку, а там зорганізують більшу групу, яка здезертирує і зголоситься до відділу. При тім дали вони чот. Гайдукові три пачки набоїв до МП та магазинок до пістолі. Вже вечоріло, як к-р Гайдук, взявши рій вояків в польських уніформах, в товаристві згаданих поляків, пішов в село організувати харчі. Рівночасно чот. Довбуш пішов теж в це село зварити зупу. Коли він увійшов в село, стрінув двох цивільних, які спитали його: “Скажіть панове, що ви за одні?” Чот. Довбуш спитав, чому їм цікаво знати, що ми за одні. Поляки відповіли, що хочуть знати чи це партизани, чи хто інший. Чот. Довбуш, відповів, що річ ясна, що партизани, бо ж приходять в

село тільки вечером. Впевнившись, що це польські партизани, тоді один з поляків сказав: "Чому ж панове не повідомляєте наперед, як маєте прийти, бо ми не знаємо, хто приходить, чи це поліція, чи ресорт і тому можемо заалярмувати в терені боївки, внаслідок чого можуть бути криваві жертви по обох сторонах". Це дало до зрозуміння чот. Довбушові, що має до діла з якимись тереновими провідниками польського підпілля. Чот. Довбуш відповів їм, що ми є переходовий відділ і терени ці нам невідомі. Подекуди стрічаємо організованих людей, а подекуди ні, тому й наперед не повідомляємо про наш прихід. Боївками нас ніхто не застрашить, бо наш відділ цього не хоче боятися. Одно тільки добре, що повідомляєте нас, щоби не зайшло яке непорозуміння. На це один з поляків ще спитав про назву нашого відділу, або псевдо командира, але зараз другий йому відповів за Довбуша, що у війська таких річей не питається. Так "порозумівшись", поляки допомогли зготовити вечерю і зорганізувати харчі. Тут стрінули ми чот. Гайдука, що був в уніформі плютонового і поляки запросили нас до одної хати забавитись. Цього, розуміється, не можна було їм відмовити, щоби не збудити в них жодного сумніву, що ми не є АК. Тут поляки розказали нам все, що знали, піддаючи при тім, в кого можна зорганізувати свиню, вбрання і т. п.

Позвітувавши про ці пригоди к-рові Штилеві, цей перестеріг, щоб на будуче не заходити аж в так "сердечні" забави, бо поляки не всі дурні і можуть зорієнтуватись, що ми за гості.

По вечері відділ рушив дальше під с. Вілька Бартош[иха]. Тут населення чисто польське, переселене з-за Буга і дуже бідне, тому хлопці сміялися, що тут два рази біда і треба звідсіль чимскорше втікати. Вечером знову вислано чот. Гайдука за харчами до с. Петри[лів]. Тут чот. Гайдук знову стрінув "свого хлопа", що був теж колись в АК у відділі якогось "Шарего". Він то не лиш признався, що є "свуй", але ще й сказав, що переховує 4 поручників. При тім оповів нам про акцію на с. Верховини, де згинув капітан Шари, внаслідок чого його відділ розлетівся, між іншим сказав він, де є замагазинована зброя, амуніція і т. п. Наші стрільці на такі теми вже вміли говорити. Цей же "свуй" поміг нам зорганізувати не лише харчі, але й кілька пар білля та штани, кажучи: "Я для своїх вшистко зробем, бо я вєм, же то тшеба..."

Як ми переконались, то поляки в конспірації далеко не дорівнюють нам. Як побачуть когось з АК, то говорять як з гарячки все, що знають.

Ще тої самої ночі ми перетяли шосу Холм–Володава і кватерували коло с. Вілька Буков[а], куди вислано чот. Гайдука за

харчами. Ввійшовши в село, наші зауважили двох осібняків, які почали утікати до будинку "спулдзельні". Наші, думаючи, що це ресорт, обскочили будинок, а бунчуж[ний] Білий з автоматом, готовим до стрілу, ввійшов до середини. Тоді один поляк спрямував на нього пістолю. Так простояли хвилину, тоді бунчужний крикнув: "Ренце до гури!" – та оба типи не підносили рук. На крик бунчужного вбігає до середини чот. Гайдук і стр. Дим, які спрямовують зброю до поляків і пораз другий візвали: "Ренце до гури!" Ці виконали наказ. В них знайдено пістолю і дві гранати, списано їх персоналія і запитано, чи вони часом не з ресорту. Тоді поляки сказали, що вони думали на нас, що ми є ресорт, одначе не були певні і тому не вжили зброї. Це були люди з місцевої боївки і сказали, що в селі кватерує плютон АК. Ми звернули їм зброю, а вони за це помогли нам організувати харчі.

Ненадійно появилась в селі підвода з 5 людьми, між якими було двох у військових уніформах. Стр. Дим, що був на заставі, здержав підводу і візвав піднести руки догори. В той момент надійшов к-р Гайдук з 3-ма стрільцями і обшукав придержаних. Знайдено 4 пістолі. Виявилось, що це їде двох поручників з АК "Іскра" і "Рисік". Так порозумівшись, один з поручників спитав, з якого ми відділу. Одержавши відповідь, що це конспірація - вдоволився нею. Їм звернено зброю і звільнено. Відділ пустився в дальшу дорогу. Переходимо залізничу лінію Холм–Володава та шосу Холм–Рівне і зі східної сторони обходимо Холм, а діставшись на шосу Холм–Грубешів йдемо ним до 10 км, зупиняючись на день в лісі коло с. Черниїв. До села за харчами йде бунч. Білий з групою стрільців. Ввійшовши в село, зауважив він на одній вулиці багато мужчин, які почали збиватись при кінці села на заставу. Ми наблизилися до них. Втім виходить до нас трьох мужчин і питають в польській мові, що хочуть знати, що ми за одні, а при тім гостро заявили, що зі села не випустять нас, доки не довідаються, хто ми. На це дістали від нас відповідь, що можуть самі догадатись, коли бачуть, що збираємо харчі і нічого злого населенню не робимо. При тім бунчуж. додав, що ми є з відділу, однак більше говорити не можемо з огляду на конспірацію. На це поляки заявили, що мусять знати хто ми, бо вони звітують про все догори, хто переходить їхнім тереном. На це відповів бунч., ще ми є "льотна жандармерія" і ведемо в терені розвідку, а щойно через три дні прийде відділ тоді панове будуть знати, що ми за одні. "Тепер нам ясно, що це свої" – відповіли поляки і почали говорити з нами як зі своїми. В розмові довідуємось, що маємо до діла з плютоновим "пляцувки" Ліною, районовим

сітки Жбіком і "довудцою" пляцівок Яструбом. Вони допомогли нам зорганізувати харчі і сказали, що для відділу буде найкраще закватерувати в селі, бо тут скрізь є свої люди і можна стояти зо три місяці. Зорганізувавши харчі, вернули ми до своїх.

Слідуючого дня чот. Гайдук, що обсервував шосу, яку ми мали переходити, здержав підводу, якою їхав підпоручник польської військової школи. Йому забрано пістолю і уніформ. Звільняючи його, він спитав, від кого має поздоровити школу, може від "Сокола". Ми відповіли, що так. При від'їзді він сказав поздоровити капітана Сокола і поїхав.

Коло с. Сичів вислано в терен дві розвідки, з яких одна не вернула на час, а що тут терен був небезпечний, к-р Штиль лишає рой. Корнія, якому доручено ждати на розвідку і привести її на означений пункт. Відділ відходить дальше на південь до стрілецьких лісів. День захопив нас у віддалі 6 км від ліса, до якого доходимо вже за дня. Відпочавши, маршуємо дальше з тих зглядів, що міг нас хтось доглянути і може бути погоня. Біля с. Копил[ів] ждемо на рой. Корнія, який однак не долучив. Рушаємо дальше і переходимо шосу Грубешів–Володава. Тут по селах скрізь большевики, які пасли до 2000 коней. Переходимо непомітно поміж ними. В с. Козодави стрічаємо дядька українця, який інформує нас, що по всіх селах є тут большевики і він сам переводить нас манівцями в ліс біля села Чернич[ин}. Тут кватеруємо день і ніч, а чот. Довбуш йде до знаного вже нам дядька за розвідкою і харчами. Вертає аж над раном і повідомляє, що в селі є чот. Зірка з військом.

Коло год. 10-ої рано хтось вистрілив серію з автомата. Вислані стежі в тому напрямі вертають з к-ром Зіркою. Цей, звитавшись, спитав в першу чергу, чи хлопці голодні, а довідавшись, що майже три дні ми нічого не їли, висилає свойого стрільця за харчами. В дальшій розмові сказав к-р Зірка, що всі відділи УПА в цьому терені кватерують по селах, бо скрізь є большевики.

Вечером, взявши від чот. Зірки теренового, маршуємо манівцями в напрямі с. Голуб'є, де в лісі відділ розтаборюється. Відпочавши одну добу, вирушаємо до ліса коло с. Пісочна, днем з напряму с. Угринів почали на нас падати легкі гарматні стрільна, при чому відламок ранить в ногу чот. Остапенка. Вислана до Угринова стежа з чот. Мармашем вернула по двох годинах і повідомила, що через два дні робили большевики застави по дорогах, що ведуть з ліса до с. Угринів. Це сказав йому один господар, від якого теж він довідався, що минулої ночі вийшло з ліса п'ять озброєних людей, яких большевики обстріляли,

ми додумувались, що це мусів бути рій Корнія. В часі, як відділ стояв на постої, к-р Штиль висилає чот. Мармаша обсервувати шосу Долобичі–Угринів, куди нам треба було переходити. Тут чот. Мармаш стрічає знайомого господарчого з с. Угринів і цей за хвилю привозить для відділу харчі. Опісля з господарчим їде к-р Штиль до села, щоби нав'язатись там з орг. тереновими чинниками. В селі стрічає пров. СБ Зенона, який радить розчленувати чоти по селам, з огляду на це, що терен залитий большевиками, які вертають з Німеччини.

К-р Штиль вертає до відділу, де робить відправу з чотовими і розчленовує відділ. Чота Гайдука відходить на кватерування до сіл Костяшин, Ліски, Гільче. Чота Мармаша закватерувала в Угринові, Тудорковичах і Павловичах. Чотовим доручено постійно контролювати стрільців і їхню поведінку. Військо мало по селах робити криївки – по 3 стрільців разом.

Ніччю з 27/28.8.45 поляки і большевики, переїзджаючи через село Хохлів, побачили в одній хаті світло. Тут кватерува[в] рой. Луговий та стр. Дим і Грабар. В той час зайшов до них чот. Гайдук. Большевики обскочили хату, до якої ввійшов один большевик і крикнув до присутніх: "Руки вверх!" Чот. Гайдук повалив його з автомата. Почався нерівний бій. Ворог запалив хату і оба командири постріляись в огні, ці стріли збудили стр. Дима і Грабара, які в той час спали в стодолі. Вони, втікаючи, налізли на ворожу заставу, яка тяжко ранить Грабара, а Дим, стріляючи по ворогові, щасливо втікає. Втрати по нашій стороні: бул. чотовий Гайдук і ст. вістун рой. Луговий та вістун Грабар, а по ворожій стороні убитий ст. лейтинант, двох бійців ча і двох поляків.

Тяжко раненого віст. Грабаря забрав ворог до Варяжа, де той помер і там є похоронений, а кості сл. п. к-рів Гайдука і Лугового похоронено в цьому ж селі в могилі "Борцям за волю України".

Дня 3.9.45 до відділу долучив стрілець Залізняк, що згубився під час рейду, а в кілька днів пізніше стрілець Грибко, що був ранений ще в бою коло Губенка 1944 р. і тут лікувався.

Дня 15.9.45 к-р Штиль висилає повідомлення і пошту до пров. Бурого та до КВШ.

Дня 2.10.45 к-р Штиль покликає на відправу чотових Довбуша і Мармаша у зв'язку з акцією на Кристинопіль, яку мав перевести відділ "Кочовики". Там містилася польська поліція, що грабила і побивала українське населення по довколишніх селах. Обі чоти мали зібратись в селі Боратин дня 5.10.45. Тої ж ночі к-р Ш!тиль зі своїм почотом прийшов до с. Шмітків, де заночував, а другого дня взяв місцеву боївку і 5 торпед та долучив до відділу. Тут

дав він плян операції для обох чот. Перша чота мала виконувати акцію в місті, а друга поробити застави на шосах Мости–Радехів–Сокаль. При кожній заставі було по двох теренових з боївки, а кромі цього, був ще один рій боївки, призначений спеціально до торпед. О год. 20-ій дня 6.10.45 відділ вирушив в напрямі с. Клюсів, де залишено боївку з торпедами, а друга чота відійшла на застави. За той час перша чота підсувалася під замковий парк. На умовлений знак вистрілу червоної ракети і торпеди в кляштор, де містилась польська поліція, мала початись акція. Стрільці ждали спокійно. Втім високий вогненний стовп і сильна детонація стрясли землею. За тим полетіла вгору червона ракета. Акція почалась. Однак зле спрямована торпеда полетіла понад кляштор і опинилась десь аж по советській стороні, на що вказував другий сильний вибух по тому боці кордону. Решту торпед мали доставити до розпорядимости к-ра Штиля, який ввійшов у місто. В першу чергу здемольовано в місті будинок міського управління, відтак дім Райса, де містились родини поліцаїв. Торпеди не надходили... К-р Штиль висилає тоді 3 вояків, які вкоротці позвітували, що боївка втікла, залишаючи торпеди. Тоді к-р Штиль наказав палити будинки зі середини. Знищено ще кілька будинків, але кляштора, де забарикадувалась з кулеметом поліція, не можна було здобути. Мирного населення не вільно було непокоїти.

О год. 1-ій на умовлений знак ракети залишаємо горіюче місто. В часі акції зліквідовано 3 польських поліцистів та здобуто 8 гранат, 2 пістолі, 4 кріси. Власних втрат не було.

Залишені торпеди опісля ворог обгородив, боячись доступити до них.

Дня 25.10.45 звільнено до теренової праці к-ра Мармаша, який і залишився на терені Кристинополя. Однак, як опісля повідомлено, мав його застрілити в часі спору на весіллі місцевий СБ-іст С., типовий анархіст з Корчина, що немало накоїв лиха в Організації своїми невідвічальними вчинками. По переселенні він залегалізувався у Львові і тут його НКВД накрило.

Листопадову річницю відсвятковують обі чоти зосібна, кватеруючи і дальше по селах.

Дня 7.11.45 стрільці Гірка, Цямбрина і Болотюк, що кватерували в Лешкові, самовільно з місцевим тереновим поїхали до м. Варяжа, де у віддалі 50 м від будинку поліції ліквідують двох сексотів і вже під ворожим обстрілом забирають коні в сексота та щасливо вертають. За цей геройський вчинок дістають від к-ра Штиля похвалу, а рівночасно за самоволю – кару.

Дня 21.11.45 покликають к-ра Штиля до ШВО, де дають йому доручення вертати з відділом в рідні околиці. К-р Штиль дає доручення бунчуж. Білому відійти до чоти Довбуша. Цей одначе не долучив, за що опісля перенесено його до відділу "Галайда ч. 2", яким командував к-р Чавс. Канцелярію бунчужного перебирає відтепер (16.12.45) бунчужний Школяр, що прийшов до нас з відділу Чавса.

Дня 27.12.45 закликає к-р Штиль до с. Боратин чот. Остапенка і бунчуж. Школяра, яким дає доручення перейти з двома роями кордон і по другому боці зкомунікуватись з ним.

Дня 29.12.45 оба згадані рої першої чоти коло год. 13-ої подались під кордон в околицях Острова, щоби там його перейти. Поволі, без шелесту переходимо Солокію. Яких сто метрів за річкою вибухає нагло міна і вбиває теренового та ранить ще двох вояків, що йшли в розшуках. Чотовий Остапенко дає наказ забрати ранених і віднести назад до с. Боратин.

В ту ж мить вибухає друга міна і ранить знову 4 стрільців, в тому числі чот. Остапенка і одного ройового. Маючи 6 ранених, чот. Остапенко дає наказ відвороту до с. Боратин, де повідомлено про це к-ра Штиля. Тоді цей рішає перейти кордон в околицях Завишня (на Бузі) і ше того самого вечора передає [ранених] місцевому УЧХ, а чоту, що начислює зараз 36 вояків, бере к-р Штиль під свою команду і дня 30.12.45 приходить до с. Завишень. Тут перед вечером оглядає місця переходу і поінформувавшись у місцевого населення про кордонну сторожу, чота готується до відходу. По короткім поученню, дає к-р Штиль кличку і порядок маршу та по спільній молитві тихо, без найменшого шелесту, рушаємо. Обережно, 5 м один від одного, зі зброєю, готовою до стрілу, переходимо по леді р. Буг. Розшуки зближаються до дротів, поснованих 50 м від ріки і тихо їх перетинають. Посуваємось повільно – крок за кроком, бо розшуки мусять перемацувати руками кожний шматок землі, щоби не налізти на міни. Так доходимо до старого корита Буга, вкритого тонким ледом. К-р Штиль дає наказ нарізати лозини і по ній переходити. Мимо цього, що робота йде дуже тихо, пограничники, що стояли під лісом зі собакою, зачули шелест і підходять ближче нас. Та ми вже перейшли кордон і знаходимось на прикордонній території, де залягаємо і ждемо на прикордонників. Большевики підходять до нас на 30 м. Було їх четверо, в тім дві жінки. К-р Штиль здержує їх в російській мові і каже відкласти зброю. Тоді большевик питає тричі за кличкою, а не одержавши відповіді, каже другому стріляти ракету. В той момент к-р Штиль стріляє з автомата по большевиках і ці, за

винятком одного, того, що питав за кличкою, йдуть в розтіч. К-р з криком: “До переду!” зривається з землі, а за ним вояцтво. Тоді большевик стріляє з автомата по командирові, який, ранений кулею в голову, паде, однак миттю зривається і біжить дальше. За нами летять ворожі ракети... біла, червона і знову біла... без кінця. Перебігаємо так полосу, віддалену кільометер від кордону. Тут звільняємо. В Сокалі на ратуші б'є годинник одинадцяту за московським часом...

Форсовним маршем входимо в ліс, де губиться стр. Довбощук. Рівночасно чуємо в сс. Поториця і Комарів, як большевики, ракетуючи, стараються відтяти нам дорогу. Та застави ворожої не стрічаємо, значить ми скорше справляємося, як ворог. Входимо до другого ліса і відпочиваємо. К-р Штиль орієнтується на карті, а за той час санітар перев'язує йому рану. Куля пробила з правої сторони понище потилиця підшкірні м'язи, не нарушуючи черепа. Рана легка, але починає дошкулювати і командира треба вести під руки. Виходимо з ліса на північ від с. Зубків, де большевики вже поробили застави, а кромі цього попід лісом їздить кінна стежа. На краю ліса к-р Штиль дає кожному ройовому напрям маршу його роя і вказує на села, в яких мають рої закватерувати. Рої розчленовуються і розходяться.

К-р Штиль з одним роєм доходить до с. Спасів. Дальше, з причини гарячки, йти не може, тому відсилає рій дальше, а сам з бунчужним, політвиховником та інтендантом закватеровують в тому ж селі. Дня 31.12.45 к-р Штиль відсилає бунч. Школяра з поштою до к-ра Аркаса та по дорозі доручає йому зв'язатись з пров. Бурим. Всі пращаємось з к-ром, залишаючи його під опіку УЧХ і відходимо до с.Ордів. Тут довідуємось, що минулої ночі кватерував в селі якийсь рій і відійшов дальше – це наші.

Нетяжка рана в голову, при злій санітарній опіці і простудженні кладе к-ра Штиля на довший час в криївку. Військо кватерує по селах. В тиждень по переході кордону зв'язується к-р Штиль з родиною і переходить під її опіку. Звідси нав'язується з пров. Бурим і держить цей зв'язок через цілу зиму. Передвиборча бльокада терену не дає змоги зв'язатись зі стрільцями...

Тимчасом бунчужний, одержавши напрямні від пров. Бурого, йде в Мостенщину до к-ра Аркаса, якого, одначе, вже не застає між живими. Згинув 19.12.45 разом з к-ром Ватюгою в часі облави на Купичволі. Справи бунчужному лагодить к-р Перемога, який приділює чот. Сивого на заступника к-рові Штилеві.

Щойно 27.1.1946 р. вертає бунчуж. Школяр з к-ром Сивим в околицю с. Радванці, де оба залишаються коло стр. Левадного,

бо зв'язок дальший з причини сильної бльокади перерваний, щойно по бльокаді дня 30.4.46 зв'язується к-р Штиль з військом, яке кватерує в таки[х] районах (рай-квати): 1 р[айон] – стоянівський ліс, 2 р[айон] – радванецький ліс, 3 р[айон] – оборотівський ліс і 4 р[айон] – околиці сс. Ператин – Тетевчиці.

Дня 30.4 приходить к-р Штиль в радванецький ліс, де зв'язується з к-ром Сивим і бунч. Школярем, яким доручає копати землянки. Дня 12.5 зв'язковий Левадний, висланий к-ром Штилем до радванецького ліса, стрічає там ройового Хмурого з чоти Довбуша, який дня 29.4.46 р. перейшов з цілим своїм роєм кордон і приніс пошту. Левадний з Хмурим ідуть негайно до к-ра Штиля і тут рой. Хмурий повідомляє, що чота Довбуша щасливо перебула на терені Закерзонської України.

Весною 1946 р., як почались переселенчі акції на Закерзонській Україні, чота Довбуша дістає наказ від к-ра Сурмача долучити до куреня к-ра Залізняка до сотні Шума. Там підготовлялася в той час акція на Любичу Королівську. Місточко це було переселенчим центром і в ньому кватерувало до 700 польського війська.

Дня 9.3.46 наша чота з двома чотами к-ра Шума дістає доручення увійти в сам центр місточка. На даний знак ракети, розбившись на рої, коло год. 10-ої вечором, знимаємо польські стійки і входимо в місто. Почалась акція. Тому, що був наказ робити акцію під маскою АК, поляки спочатку ставили завзятий опір, але розбиті нашими, чуючи польську мову, почали здаватись відділами, кличучи: "Хлопци не стшеляйце ми свої". Около дві години тривала акція, в якій зістав дощенту розбитий ворог. Більшість польського війська босоніж і без уніформу вивтікала на сусідні села, звідки стягались щойно другого дня. На знак ракети залишаємо Любичу.

Втрати в нашій чоті: двох ранених, в тім заст. чотового Корній – ранений в руку і стр. Черновус – ранений в рам'я.

Збірним пунктом для нас був прис. Дагани коло Манастирка. Сюди прибула наша чота. Цілий відділ був вже тут. Звідсіль відходимо до старого табору куріня к-ра Залізняка в ліс коло с. Люблинець. Було це місце зимування куріня к-ра Залізняка. Тверде життя і гостра дисципліна в цьому курені нагадували Запорозьку Січ. Невибагливо вбрані стрільці цього куріня приглядались з посмішкою нашим білим скарпиткам, про які майже кожний постарався в селі, і назвали через це нас "скарпитниками".

Тут простояли ми майже три тижні, звідки часто ходили в польські села ширити бандерівську пропаганду. Тим з'єднали ми

цивільне польське населення до тої міри, що діставали там від нього, що хотіли. Одним словом браталися, як ніколи.

Зближався Великдень 1946 р. Тому, що в Любачівщині було вже по переселенчій акції і майже не можна було дістати харчів, к-р Довбуш висилає рій Хмурого в Белзчину за харчами. Тут організуємо святочне і 4 підводи та 7 верхівців. З таким табором вертаємо через Ульгівок, беремо тут зі собою священника, який скривався і ідемо в с. Журавиця, де він у Велику суботу святить для населення і для нас паски. Слідуючого дня, на сам Великдень, заїзджаємо з ним на прис. Дагани, де їмо спільне свячене, залишаємо священника, а коло год. 7-ої рано долучуємо до нашої чоти на прис. Цигла коло Горайця. Тут була вже тільки сама наша чота. Хлопці зраділи паскою і щасливо переводили свята.

По святах к-р Довбуш дістає наказ випровадиди один рій з поштою до УССР. Цей наказ передано рой. Хмурому, який дня 29.4.46 переходить з цілим своїм роєм кордон без жодних перешкод. Решта чоти таборує в лісі коло Горайця. Тоді то большевики почали переводити тут великі акції на ліси. З нами кватерував рій курієрів під командуванням Жимайла. В часі акції чота, маневрує по лісі до вечора. Перед вечором вдається большевикам окружити нас, та ми прориваємо большевицький перстень. В часі прориву зістають вбитими 3 наших друзів, в тім Чорновус зі Сільця Бен[ькова] і Смілий з Річиці.

По тім чота розділюється на дві части. З одною к-р Довбуш йде в Любачівщину, а з другою к-р Корній та Жмайло йдуть до с. Річиця. Так перебувають час облав.

Через кілька днів маневрування чот. Довбуш стягає знову чоту до с. Журавці. Звідси покликає Довбуша к-р Орест під Дагани. Довбуш відходить туди з цілою чотою. Там перебирає чоту к-р Корній, а к-р Довбуш дістає наказ з двома своїми стрільцями, роєм Жимайла та к-ром Сурмачем іти з поштою до т. зв. УССР.

Решта чоти, з к-ром Корнієм, прилучується до сотні Шума, з якою перебуває аж до весни 1947 р. Та про це пізніше. А зараз вернемо до УССР, де перебуває більша частина стрільців сотні "Кочовики".

Тут обставини не дозволяють оперувати більшими групами, тому стрільці розчленовані й дальше по роям, допомагають сітці в організаційній роботі.

Дня 19.5.46 к-р Штиль йде на відправу до пров. Бурого, де дістає повідомлення, що к-р Сивий відійде в інші терени (полігон), а на його місце прийде чот. Вихор, це той сам, що був колись чотовим сотні "Тигри".

За час бльокади, як рої змушені були розчленуватися, ворог переводив по селах сильні розшуки, в часі яких впали друзі: Охлап – впав 31.1.46 р. в с. Станин, Траченко – впав 3.2.46. Оба вони були вислані к-ром Штилем з Закерзонської України до УССР з поштою до пров. Бурого. Дня 23.2.46 внаслідок непорозуміння в с. Дальнич впав стр. Довбущук – від вояків к-ра Перемоги. Це той сам, що згубився в лісі по переході кордону 30.12.45. Дня 8.3.46 в с. Ржищів впали стр. Лесько і Тихий. В дні 27.3.46 впав рой. Горизонт і стр. Строгий.

В другій половині квітня 1946 р. большевики зловили стрільця Польовика і засудили на 20 років каторги, а в цьому ж самому часі стр. Береза з Зубкова зголосився з новиною і став зрадником-стрибком.

Як вже згадано, негайно по бльокаді стягнено майже всіх стрільців в в одну чоту, якій призначено за терен операції східню Радехівщину і Лопатинщину.

Дня 26.5.46 приходять з-за Керзона рой. Мороз і 5 стрільців з ним, які були ранені в часі невдалого переходу кордону дня 29.12.45. Тим разом перехід кордону відбувся щасливо, одначе вони, не знаючи тутешніх обставин, розійшлись кожний в рідні сторони. Тільки двох з них, Цямбрина і Босий, нав'язуються в рідних сторонах з другою чотою.

Чот. Остапенко, що був теж разом з ними ранений, не перейшов на цю сторону і не долучив до своєї чоти, а залишився на Закерзонській Україні, де опісля долучив до одної групи, що йшла в західні зони Німеччини і в цей спосіб опинився на еміграції.

Як вже було сказано, к-р Довбуш мав перейти до УССР. Однак щойно в липні вдається йому перейти на цю сторону. Тут перебуває по найбільшій части в північній Сокальщині і в жовтні 1946 р. приділено його до неповного куріня к-ра Бриля (курінь цей начислював до 150 людей), з я[к]им переходить він зі спеціяльним завданням в Любачівщину (за лінію Керзона), де цей курінь оперує через цілу зиму 1946/47. Весною мав він разом з цим курінем вернути сюди, але в часі великих ворожих акцій гине курінний Бриль, а тим самим відпадає квестія повороту куріня. Згодом організуються на Закерзонській Україні групи, які мають завдання пробиватись через Польщу і Чехословаччину в західні зони Німеччини. До одної з таких груп долучив і к-р Довбуш і відійшов на еміграцію.

Ядро відділу "Кочовики" з к-ром хор. Штилем залишається на матірних теренах, виконуючи дані їм доручення Проводу. В міжчасі дня 21.6.46 коло с. Опліцько гине в бою з большевиками

ст. віст. рой. Руслан та стр. Щепа. Тіла впавших забрав ворог до Лопатина. По ворожій стороні було 4 вбитих і 3 ранених. Дня 27.6.46 в с. Волсвин, під час організації харчів впали стрільці Крутій і Фризенко, тіла яких похоронено в тому ж селі.

Дня 3.7.46 к-р Штиль дістає покликання до к-ра Вороного, що був тоді в радванецькому лісі. В дорозі до к-ра Вороного вступає к-р Штиль до санітаря Кулеші родом зі Стоянова і чот. Вихора, де, з огляду на коротку ніч, задержується через день 5.7.46. Вечером йде в дальшу дорогу. При переході в Білостоку зауважує він якісь підозрілі рухи і обходить то місце та щасливо входить в ліс б. с. Оборотова, де в'яжеться з політвих. Білим і рой. Морозом. Слідуючого дня довідується, що вночі, як він вийшов від Кулеші і Вихора, около 200 большевиків зробили сильні застави на лінії, по якій, він мав переходити. З часом виявилось, що Кулеша і Вихор зістали заангажовані до співпраці з большевиками бувшим політвих. к-ра Черника, Чорнотою. Їм то треба завдячувати опісля і смерть к-ра Штиля. З Оборотівського ліса доходить к-р Штиль з політвиховником Білим до к-ра Вороного дня 7.7.46. Тут одержує відповідні вказівки і вертає до Збоїськ, де дня 10.7.46 робить відправу з бунчуж. Школярем і чот. Вихором. Цей останній відходить відтепер до теренової роботи як оргмоб в Лопатинський район.

Через кілька дальших днів к-р Штиль з бунч. Школярем працюють над виготовленням лист впавших та історії відділу "Кочовики". Дня 20.7.46 к-р Штиль з бунч. Школярем перебувають в політвих. Білого в оборотівськім лісі, де продовжують писати звіти. Того ж таки дня оба вони вертають на Збоїська, звідки к-р Штиль намагається зв'язатися з пров. Влодком, в якого хоче позичити машинку і писати звіти. Машинки не дістають і пишуть звіти рукою і дня 3 або 4 серпня висилає к-р Штиль бунчужного зі звітами до к-ра Вороного, а сам залишається кватерувати дальше в селі Збоїська в Романчука, який мав загальновідому криївку.

Дня 4.8.46 в суботу по обіді приїхало кількох большевиків до села і питали за хатою, в якій мешкав Романчук. По тім від'їхали. Слідуючого дня прийшло з бишівської застави 15 большевиків і почали переводити в селі труси. Так дійшли до хати Романчука, де знайшли вхід до криївки, в якій сидів к-р Штиль. Чуючи це, к-р вилазить другим входом з криївки до стайні, а звідси на стрих і залягає в очікуванні. Большевики, ствердивши, що криївка порожня, провіряють стрих, звідки к-р засипує їх вогнем свойого автомата, викидаючи при тім одну гранату. Большевики панічно

відступають і щойно з віддалі кількадесяти метрів відкривають вогонь по стриху, на якому сидів к-р. Бій тривав майже годину. Тоді большевики підпалюють хату, в полум'ях якої чується ще один вистріл з пістолі і все стихає. К-р Штиль перестав жити... Тіло впавшого сл. п. к-ра Штиля обгоріле з одної сторони, залишив ворог через цілу ніч на місці, виставляючи в укритому місці стійку.

Ще того самого дня телефонічно зголосили большевики до Радехова, що вбили сотенного Штиля – Лобая Євгена зі Стоянова. Слідуючого дня забрав ворог тіло впавшого к-ра до Радехова, де й поховано його коло жидівського цвинтаря при вул. Лопатинській. Як опісля прослідила СБ, к-ра Штиля всипав його санітар Кулеша. Згодом СБ протоколувало Чорноту, а пізною осінню Вихора і Кулешу, які призналися до всього. Згаданий Чорнота нав'язав широку сітку провокаторів внутрішників і йому треба приписати смерть к-рів Чавуна (к-р старшинської школи), Грома і сотенного Черника.

Тут властиво можна було б і закінчити історію сотні "Кочовики", бо стрільці і командири тої сотні, що ще залишились на терені т. зв. УССР, майже всі перейшли до організаційної сітки на різні пости.

Пізною осінню 1946 р. відходить з цього терену бунч. Школяр, який в рідних сторонах гине, мабуть, з початком 1948 р.

Політвих. Білий, який до кінця 1946 р. був архіварем к-ра Вороного, по смерті того ж переходить на пост районового провідника, на якому залишається аж до осені 1949 р., коли то призначено його в інший терен.

Любимець к-ра Штиля, ст. віст. Левадний та віст. Матвій зістали покликані літом 1948 р. на окружних курієрів. На тому ж пості й гине старший віст. Левадний дня 16.1.1949 р. в околицях с. Яструбичі. Віст. Матвій гине геройською смертю під час наскоку большевиків дня 5 липня 1949 р. в радванецькому лісі. Разом з ним гине тоді теж віст. Босий, який був на тому ж пості при надр. проводі.

Як вже згадувано вище, на терені Закерзонської України позістало ще два повні рої під командою заст. чот. Корнія зі сотні "Кочовики". Весною 1947 р. починається там друга загальна переселенча акція, в часі якої ворог старається ліквідувати наше революційне підпілля. Тоді то гине більше як половина стрільців двох позісталих роїв другої чоти сотні "Кочовики". Позісталих з к-ром Корнієм 9 стрільців тої ж сотні дістають доручення літом 1947 р. відійти з поштою до УССР. Дня 17.8.47 р. між с. Вербиця –

Рава-Руська переходять вони кордон. Застукані, одначе, большевиками, губляться на кордоні, стр. Грибко і Незнаний, 6-ох з Корнієм відбиваються від ворога. В тім зістає ранений в коліно к-р Корній, а рой. Дим в лидку.

В дальшім відступі на р. Рата находимо другий раз на большевицьку заставу і тут розбиваємося на дві групі по 3 стрільців. Перша трійка: стр. Явтух, Сорока і Олесь добились скорше в призначені терени, а ранені к-р Корній і рой. Дим та ще здоровий стр. Фірман заходять до с. Голе Равське, де лікуються через тиждень, а відтак ідуть до села Бутини, нав'язуються з місцевою сіткою, передають пошту і лікуються дальше.

Дня 17.10.47 зістали вони знову застукані большевиками. Тут гине рой. Дим і Фірман, а знову ранений в рам'я к-р Корній сам добивається дня 19.10.47 в рідні терени.

Прочі стрільці і командири сотні "Кочовики", яким ще доля не судила згинути з ворогом, серед найтяжчих обставин гідно виконують обов'язки українського повстанця-революціонера. Відвага та самопосвята командира Недолі–Штиля і його героїчна смерть стали заповітом для живучих штилівців, які все і всюди мстять на ворогові смерть своїх друзів і свойого улюбленого командира.

Постій в січні 1950 р.

Примітка:

Записано на підставі переповідань бувшого чотового Корнія і ст. вістуна Оленя, власних пригадок та "Хроніки рейду" сотні "Кочовики".

/–/ К.

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 48, арк. 244-270. Копія.

№ 62
СОТНЯ "КРИЛАЧІ"
28 лютого 1952 р.

№ 62
ІСТОРІЯ СОТНІ "КРИЛАЧІ"

28 лютого 1952 р.

Історія сотні к-ра "Беркута"

Початок формування сотні к-ра Беркута припадає на м[ісяць] травень 1944 року.

З наказу військовика з проводу до УПА мало відійти з нашого села 4 чоловіки. Однак до тих чотирьох долучилося ще 4, як добровольці.

Підготовивши собі повний військовий виряд, в який входила зброя: 1 кулемет (токар), 3 диски, 7 крісів з подостатнім запасом набоїв, гранати по три штуки кожний. Крім того, кожний з нас мав наплечник, коц, дві пари білля, дехто убрання, хлібак, їдунку, полеву пляшку, дехто мапи і інші дрібні речі.

Дня 14 травня 1944 р. ввечері ми опустили село. На чолі з підрайоновим військовиком д. Бурею ми прийшли до с. Павлова. Тут до нас долучило ще трьох хлопців і так ми всі від'їхали підводами до с. Яструбичі, куди прибули над ранком. В с. Яструбичі ми вступили до одної крайньої хати – передпункт, де вже чекало 7 людей з Холоєва, звідки д. Буря вислав одного місцевого до вишкільного табору, що містився в лісі недалеко села. По кількох годинах до нас прийшов к-р Каменяр. К-р Каменяр формував сотні і був заразом вишкільником, тобто, коли він передавав якомусь командиреві сотню, то вона мусіла бути озброєна, відповідно виряджена і перевишколена.

Д. Буря зробив з нами збірку і передав нас командирові Каменяреві, який виголосив до нас коротку промову, а відтак говорив з кожним зосібна. Він розпитував нас, чи ми прийшли з наказу, чи як добровольці, чи хто хоче вернути додому, чи здорові, чи хочемо йти до УПА і т. п. Всі, крім одного хворого з Холоєва, виявили охоту і сильне бажання йти в лави УПА. Відтак всі ми разом з к-ром Каменярем відійшли в ліс – на місце вишкільного табору.

Сам вигляд табору зробив на нас велике враження. Табір був розташований над річкою. Всюди був помітний взірцевий військовий порядок. Кожний рій мав побудовану свою палатку, біля якої був столик і лавка, гарно зроблені з молодих берізок. На кожному кроці проявлялась військовість, порядок, дисципліна і карність.

До табору ми прийшли немов до якоїсь військової школи – касарень. Всіх вояків начислювалося десь так до 250. З того числа становила одна зорганізована вже сотня, яку очолював сотенний Недолугий. Два дні перед нашим приходом цю сотню доповнено. Сотня ця числила – 180 людей, вся узброєна, вповні виряджена, мала одну кухню, кілька возів табору і 3 верхівці. Сотня ділилася на три чоті.

Оставші вояки – 70 чоловік, з яких щойно формувалася сотня, школилися. Вони, ті, що вишколювалися, були там вже три тижні від нас скорше.

По приході в табор бунчужний новоформованої сотні, к-р Білий, зробив з нами збірку. Всю зброю і принесений нами виряд ми зложили. Після того розприділено нас поміж існуючі вже рої і приділено відповідно зброю. Декого приділено кулеметчиком, декого другим стрільцем і т. п., отже тим самим зброя, яку ми принесли із собою, не лишилась при нас, а одержали ми ту зброю, яка при розподілі припала. Після розподілу ми, новоприбулі, майже до вечора відпочивали.

Сотня, до якої нас приділено, складалась з двох чот. Першу чоту очолював чотовий Коваленко, родом з Стоянова, другу – к-р Богун – з Сокальщини. Ройовими були: 1-го роя – к-р Гонта, родом з с. Хмільно, р-н Лопатин; 2-го роя – к-р Підкова – з Сокальщини. Інших ройових прізвища вже призабулись.

Обі ці чоти очолював к-р Каменяр.

На другий день, після військового порядку, встали ми о 5-ій годині. Митися йшли до річки. По молитві снідали. Після снідання, на яке складалася кава, хліб, масло, обі чоти йшли на вишкільні вправи – на одну з полян, до яких 500 м від табору. Сотня к-ра Недолугого також відійшла на вправи. Вправи відбувались від 9-ої до 1-ої години. По повороті з вправ слідувала збірка і стрілецтво йшло на обід. У 3-ій годині була знова збірка і ми відходили знова на вправи.

Початково вправи відбувалися поодинокими роями. Викладав ройовий. На вправи початково складалися обороти, вправи з крісом, кулеметом. Відтак вправи полеві, які відбувалися вже чотами. Виклади по пізнанню терену часто мав сам к-р Каменяр.

Такий порядок дня був майже щоденно. Щонеділі мав виклад сам к-р Каменяр і вправ в полі не було.

Так в таборі, на вишколі, ми перебули через чотири тижні, тобто від 15 травня до половини м[ісяця] червня.

В половині м[ісяця] червня ми опустили вишкільний табор. Перед відходом переведено збірку і деякі командири лишилися дальше у вишкільнім таборі. Залишився й надальше наш бувший другий чотовий Богун і бунчужний Білий. Ми, в силі десь коло 76 вояків, відійшли під командуванням першого чотового Коваленка. Другого чотового заступив к-р Ґонта.

Першого дня після опущення вишкільного табору, ми перейшли р. Буг і закватирували в лісі біля с. Сільця. На другий день ранком прийшли ми до села Силаші – до місця, де ми могли прийти. Село Силаші начислювало колись до 250 нумерів. В 1940 р. населення села большевики вивезли на Сибір; залишилось тільки 14 господарств.

Тут, в с. Силаші, застали ми відділ к-ра Недолі. Сотня ця прийшла з Польщі, десь з Грубешівщини, де мала ряд боїв з поляками – комуністичними партизанами – під час чого багато стрільців впало. Відділ внаслідок цього був неповний, начислював десь коло 80 вояків. Наші обі чоти мали саме доповнити сотню к-ра Недолі. К-р Недоля був новим командиром цієї сотні. Стрільці називали себе галайдівцями. Бунчужним був Остап. Першим чотовим був к-р Бородач – з с. Яструбичі, другим чотовим – Сагайда з с. Корчин.

Тут зразу ж переведено реорганізацію, після якої повстало три повні чоти (від 30 до 40 вояків).

Першим чотовим призначено к-ра Бородача, другим – к-ра Сагайду, третім – к-ра Коваленка.

При сотні була полева жандармерія (9 чоловік), яку очолював східняк – псевдо не пригадую.

Після реорганізації квартирували ми в с. Силаші ще тиждень часу. Квартирували по стодолах господарів.

Тут застали ми чотирьох ранених большевицьких партизан, яких наші санітарі лікували. Зістали вони ранені в бою з німцями.

Під час тижневого квартирування в селі, щоденно ми ходили на вправи. Щоночі два-три рої ходили на засідку на большевицьких партизан, які перед тим квартирували в с. Силаші. Однак сутички з ними ми не мали.

З с. Силаші відійшли ми в глиб лісу і закватирували на прис. Іваньки с. Хлівчини. Тут квартирували ми також через

тиждень, де через цілий час школилися. Звідси перейшли ми на прис. Романів, с. Хлівчин.

Дня 30 червня до нас долучила чота сотні к-ра Монети, яка десь також була недалеко в цьому терені. Разом, наших дві чоті і чота к-ра Монети, ми пішли до с. Хлівчини. Одна наша чота залишилася при таборі як охорона. В селі ми відсвяткували свято 30 червня 1941 р.

Йдучи до села, ми співали різні повстанські пісні. До нас з усіх сторін виходило українське населення: старики, молодь, діти. Старші зі зворушення плакали, молодь витала нас окликами: "Слава!" На площі села на нас чекало понад 400 людей, убраних в народні строї. Навколо площі – численні товпи населення – село начислювало 600 господарств. Всі вони нас гаряче привитали, з усіх боків лунали оклики "Слава!", "Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!", "Хай живе УПА!" і ін. Саме в час, коли мало розпочатися свято, донесено, що до села їдуть німці – три автомашини: дві вантажні і одна легкова, разом – 26 німців. Наші стежі почали почали ці авта перебігати, але вони скорше переїхали і поїхали дальше. Тільки що успокоїлося, як знову донесли, що їдуть німці. Наші стежі знов почали їх забігати. Німці, завваживши забігаючих стрільців, почали втікати автами в напрямі ліса – прямо на наш табор. З лісу їх заатакувала охоронна чота. Німці повиймали з крісів замки і просили помилування. Самі стрільці вже хотіли німців роззброїти, але приїхали сотенні, поговорили з ними і відпустили. Німці заявили, що вони не їхали шукати за УПА, а для підшукання стратегічних пунктів для артилерії. При відході командир – німець подарував сот. Недолі пістоль і для сотні кілька скриньок амуніції.

Відтак повернули всі назад на площу і відсвятковано свято.

Свято відкрив святочною промовою к-р Недоля. Відтак мав слово диригент хору. Опісля був виступ хору – місцевого і нашого. Одну пісню співав наш хор, одну місцевий. На закінчення мав ще слово к-р Коваленко. Після свята населення запросило нас на вечерю, після чого ми повернулись до табору. Відділ к-ра Монети дійшов з нами до нашого табору, де к-р Монета попрощався з нами і попрямував із своїм відділом дальше до табору. Стрільці, одержавши вечерю, розійшлися спати.

Другого дня раненько відбувся пробний алярм, а після алярму ми залишили прис. Романи та рушили в дорогу. На обідню пору ми зупинилися на прис. с. Іваньки, де розташувались табором. Тут ми були через два тижні: щоден[н]о займалися бойовими вправами, вивчали теренознавство та заслуховували

політ[ичних] занять. Дві чоти, к-рів Коваленка і Сагайди, на зміну кожної ночі ходили на засідку на большевицьких партизан, що були в цих лісах і нападали ночами на села та грабували громадян.

Десь коло 10 липня на вечірньому наказі, наш к-р Недоля подав нам до відома, що відходимо на кілька днів в рейд, щоби добитися до більших лісів, де треба буде перебути фронтову лінію, яка щодня зближається ближче до нас. 11 липня вечором наш відділ вирушив в рейд. Йшли ми підряд три ночі, а днями відпочивали, де попало – в лісі чи в селі. Четвертого дня ми квартирували в с. Манастир, Жовківського р-ну, і тут ми довідалися, що німці панічно втікають з м. Рава Руська, а під вечір, цього ж дня, большевицькі танки вже були в місті. По обіді к-р Б[о]родач зробив збірку цілого відділу. Перед нами стояв наш к-р Недоля і новоприбулий наш майбутній командир Беркут. К-р Недоля познайомив нас з новим командиром Беркутом, а рівночасно сам, побажавши нам добрих успіхів у нашій боротьбі, відійшов від нас назавжди.

Новий к-р Беркут порозмовляв кілька хвилин з нами, побажав нам успіхів у боротьбі та сказав, що вечором відходимо в дорогу. Як тільки смеркло, ми попращалися з громадянами с. Манастир, та рушили в дорогу, але в цей час гудіння большевицьких танків і автомашин на шосі, що веде з Рави-Руської на Варшаву, долітав аж до нас.

Повернули наші кінні розвідчики і повідомили, що на шосейній дорозі, через яку нам треба перебиватись, заповнений большевицькою моторизацією. Ми дійшли до невеликого лісочка, розположеного з обох сторін цієї шоси і тут наш командир рішив конспіративно перебути доти, доки не перейдуть большевицькі фронтові частини. В цьому лісочку перебули ми нецілих два дні, бо другого дня під вечір, коли шлях став уже вільний від тиску большевицьких танків і машин, ми перебрались через нього на другу сторону. Там ми добились до річки, що пливла попри лісок та напились води, якої вже два дні не мали. Вечером ми рушили в похід, але не в Полегони, а в большевицьке запілля, щоби тут розпочати розправу з новим окупантом, що починав господарити.

Бої біля с. Хлівчини

В перших днях нового окупанта ми стрінули біля с. Хлівчини Рава-Руського р-ну. Наш відділ розташувався в лісі, недалеко с. Хлівчини. Звідси кілька роїв розійшлося в різні місця – на засід-

ки, щоб зустрінути червоних катюг, що їздили по селах ловити людей на різні роботи. П'ять большевиків наїхали на засідку, яку держав рій Гонти третьої чоти Коваленка. Чотирьох МВД-истів впало на місці від цільних повстанчих пострілів, а п'ятий, ст. лейтинант, здався живим. Ройовий Гонта зі своїми стрільцями привів його до табору та принесли здобуту зброю: 3 автомати ППШ, 2 кріси і два пістолі. Ройовий Гонта дістав похвалу від к-ра Беркута.

На переслуханню лейтинант сказав, що він українець, родом з Київщини, насильно забраний зі студій, з 4-го курсу Політехнічного Інституту; в партію вступив тому, що хотів здобути освіту. Коли командир Беркут, після переслухання, відпускав його, він заявив, що він здався не тому, щоб його відпускати, а тому, що він хоче боротись в рядах УПА за визволення України. Так він в нас і залишився.

К-р Беркут сподівався НКВД-истських розшуків за тими, що пропали без вісти. Другого дня ранком, к-р Беркут разом з одною чотою Сагайди пішов на засідку на дорогу, що вела з м. Угнова до с. Хлівчини. Стрільці розмістилися в корчах, що були понад дорогою та дожидали ворога. О 9-ій годині ранком в'їхали на нашу засідку чотири тачанки большевицьких гайдуків, між ними майор. З окликами "Слава!" і цільними пострілами стрільці кинулись на ворога. 15 ворожих трупів вкрили землю, а вісім здалося живими. П'ять хвилин часу і большевицькі розшуки в числі 23 МВД-исти були зліквідовані. Особливо відзначився в цьому бої кулеметчик Цяпка, що цільно бив зі свойого кулемета і чотовий Сагайда, що здобув кулемет "Максим", зліквідувавши коло нього 3 большевиків. Друзі Сокіл і Максим, що також завзято воювали, зістали ранені. З ворожого середовища не втік ніхто. Повстанці здобули таку зброю: 2 кулемети ("Максими"), 3 десятизарядки, 3 папашки, 12 крісів, 4 пістолі, кілька гранат, кілька тисяч штук набоїв і 4 вози з кіньми. По нашій стороні втрат не було, крім двох ранених. К-р Беркут казав селянам, що жили недалеко на хуторі, похоронити ворожих трупів, а сам з військом і трофеями повернув до табору.

В таборів к-р Беркут заповів для стрілецтва скоріше вечерю та відпочинок, бо на ранок сподівався більшої ворожої сили, отже, треба бути готовим до бою. Також ще того самого вечора налагодив зв'язок з к-ром Монетою, що таборував недалеко від нас. Не помилився командир, бо другого дня ранком вже було чути большевицькі автомашини, що зближались до с. Хлівчини. Наші чоти розташувались на південь від с. Хлівчини, а к-р Монета

зі своєю сотнею на північ від цього ж села, на краю ліса. Вісім автомашин більшовицьких військ в'їхало на повір'я фільварку і тут зупинились. (Фільварок був на краю села). Частина їх розташувалась з кулеметами і мінометами в мурах фільварку, а частина поїхала дальше в село. По них відкрив вогонь СКВ, що перебував в селі. Впало кілька большевиків, решта, залігши, почала сильно бити в село з кулеметів та запалила кілька хат. СКВ вицофав в ліс, перед переважаючими ворожими силами. Вглиб села і в ліс большевики йти не наважились, лише з мурів обстрілювали ліс з кулеметів і мінометів. На відсіч час від часу заграли наші кулемети. Полетіло з дерев стрімголов двох большевицьких обсерваторів, яких серією з кулемета почастував кулеметчик Забужий. Така стрілянина тривала через цілий день. Наші стрільці дрочилися з большевиками, а вони безустанно били з кулеметів і мінометів. Під вечір наш відділ в порозумінні з відділом к-ра Монети, готовився до наступу. К-р Монета зі своїм відділом через цілий день не давався ворогові чути. Почався наступ. Чотири рої, з першої і другої чоти, три рази пробували сильним наступом опанувати вороже гніздо, але безуспішно. Большевики шалено били по наступаючих з кулеметів і мінометів. По третьому наступі наші міномети почали сильно бити в большевицьке гніздо і всі три чоти пішли в наступ. Саме в той час заграла вся зброя сотні к-ра Монети. Большевики, спанікувавшись, почали втікати, залишаючи дві ушкоджені автомашини. Навздогін їм били наші кулемети і міномети. 37 трупів залишили большевики в своєму гнізді і по дорозі втечі. Повстанці забрали залишену ворогом зброю, спалили ушкоджені автомашини і на приказ повернули до табору. Здобуто зброю: 4 кулемети, 5 десятизарядок, 4 ППШ, 5 пістолів, 40 крісів і багато набоїв до мінометів і інших набоїв. По нашій стороні, крім чотирьох легко ранених, втрат не було. Раненими: стр. Квітка – розвідчик, стр. Смерека і ще два стрільці – Скала і Буревій.

В таборі після вечері чотовий Б[о]родач зробив збірку, після якої ми рушили в рейд. Цілу ніч ми маршували без пригод і над ранком розташувались в невеличкому лісі, біля с. Любеля Велико-Мостівського р-ну. На обід дівчата і господарі привезли нам харчі та оповідали про бій і перемогу к-ра Беркута над ворогом з большевиками в сусідньому районі. Вістка про перемогу к-ра Беркута пролунала ехом широко по селах. Куди не зайде наша розвідка в село, скрізь питають чи це зі сотні к-ра Беркута та охочо допомагають харчами і іншими речами. Біля с. Любеля ми квартирували тиждень часу, а відтак одної ночі пішли в рейд,

де над ранком зупинились на хуторах Голуби (цього ж району), що були розположені в лісі.

Під вечір цього ж дня до нас долучив курінний Ем з двома сотнями: к-ра Перемоги і к-ра Куліша. Ці сотні мали протипанцерну зброю – дві панцирні гарматки і тяжкий полевий гранатомет. По годинній нараді командирів, на команду к-ра Беркута, всі три сотні станули на збірку. Перед нами станув курінний к-р Ем, який повідомив нас, що всі три сотні від сьогодні становлять один курінь, якого він з'являється командиром. В боротьбі з ворогом побажав нам успіхів, а відтак кожний з командирів перебрав свою сотню і ми пішли в рейд. Йшли ми підряд через три ночі. По селах зупинялися на 10–15 хвилин, щоби поговорити з населенням, що вибігало до нас та допомагало харчами. Третього дня ми зупинились в с. Могирів (мабуть Жовківський р-н) і тут розташувались, щоб відпочити. Стрільці почали митися, а селяни приносили харчі і оповідали, що на віддалі 8 км від їхнього села був вчора бій к-ра Кордуби з большевиками. Чотові командири наказали ройовим забрати від селян харчі на кожний рій, а по сніданню відпочивати. Два рої з сотні к-ра Беркута (Гонти і Беркута) і один рій з сотні Куліша були призначені на засідку по головних дорогах, для охорони відпочиваючих. Визначені рої пішли на свої становища. Ще не всі спали, як раптом відізвався кулемет з роя Гонти, що відкрив вогонь по автомашині, що, навантажена большевиками, в'їздила в село. Заряджене гостре поготівля, зайнято відповідні становища довкола села. За дві години большевиків збільшилось і вони почали бити з мінометів на село. Запалало кілька хат. Курінний к-р Ем дав наказ зі села вицофувати, щоб зберегти село, а в пляні мав добитись до ліса, що був від нас на віддалі 12 км. Почався відворот. Чотовий Сагайда зі своєю чотою і одним роєм чоти Коваленка залишився на заставі при відвороті. Ми пройшли 5 км і зупинилися в маленькім лісочку, величиною 200-300 м, з хуторами по краях. За півгодини часу прибув до нас Сагайда, якого переслідував ворог. Під час відступу впав стрілець Глухий. За час відпочинку наша кінна розвідка донесла, що шоса, яку нам треба переходити, щоб добратись до згаданого ліса, сильно заблькована большевиками. К-р Ем вирішив і передав к-рам сотень, що в цьому лісочку, хоч би під яким напором ворога, мусимо видержати до вечора. Зайнято становища. За кілька хвилин стрільці були скриті і замасковані на своїх становищах. Курінний к-р Ем, контролюючи становища, промовляв до вояків: бути холоднокровними, не гарячкуватися, не панікуватися, підпускати ворога на близьку віддаль і влучно стріляти. Стрільці з захопленням слухали командирові слова.

Наші становища були догідні: з трьох сторін було відкрите поле до обстрілу, а з одної, північно-західньої сторони, простягалися сіножаті, покриті корчами верболозу. Не минуло й півгодини, як на становищах, де була розміщена сотня к-ра Куліша, появилася большевицька розвідка. Їх пустили на близьку віддаль і вдарили з кулеметів. 5 впало вбитими, а двом вдалося втекти. Такі перестрілки з ворожою розвідкою були час від часу на кожнім нашім відтинку. Наближалася 2-га год. дня. Зі шоси було чути постійно гук автомашин, що підвозили большевиків. Між 2-ю, а 3-ю год. на південнім і західнім відтинку наших становищ, большевики розпочали наступ. Не відзивались з нашого боку, аж підпустили ворога на віддаль 50-70 м. Тоді заграла вся повстанська зброя і роздалось грімке “Слава!” Большевики були змушені податися взад, залишаючи за собою вбитих і ранених. До 6-ої год. большевики провели 4 таких невдалих наступів. У 8-ій год. большевики почали останній наступ на трьох відтинках. На східньому відтинку, де була рівнина, наступу тут ні разу не проводили. Тепер на цьому відтинку появилось дві танкетки. Та скоро їх завернув кількома пострілами з протипанцирної арматки к-р Беркут, що в цей момент сам почав стріляти. Танкетки були ушкоджені. В цей саме час, на згаданих трьох відтинках, большевики наступали великими переважаючими силами. Було чути тільки один шум і вереск. Але і цим разом наступ було відбито. Поле густо вкрилось ворожим трупом. Тепер большевики почали наші становища обстрілювати сильно з тяжких мінометів і освічувати ракетами. Але в цей час ми вже почали відступати, через східний відтинок, що не був заблькований. За 15 хвилин ми вже були за плечима ворога. Большевики через цілу ніч ракетували, а ранком почали бити на лісок з мінометів, а відтак сильним наступом зайняли наші пусті становища. В цей день большевики втратили 170 вбитими, ранених – невідомо. У нас було 7 ранених і 5 вбитих.

Через два дні наш відділ прийшов до Карівського ліса, де перебув довший час, тому, що стрільці потребували відпочинку.

Бій в Карівському лісі

Таборуючи в Карівському лісі, к-ри висилали стрільців роями на села, за харчами, вирядом і на дрібні операції. До визначніших з них належить операція роєвого Столяра. Одної ночі він з 5-ма стрільцями в с. Вербиця знищив капітана військ МВД, трьох бійців і танк, яким вони приїхали до села і заночували. (Капітан цей був родом з цього села).

Холодні були ночі при кінці місяця серпня. Одного ранку, як тільки зійшло сонце, стрільці вже майже всі не спали, а палили огонь та грілися, бо мороз, від якого пожовкла трава, не давав спати. Не вспіли ще розвідчики вийти на край ліса, як заревіли большевицькі армати та почали розриватись по цілому лісі. Впало кілька знарядів і на наш табір, внаслідок чого один наш стрілець зістав тяжко ранений в ногу. Заряджено остре поготівля і зайнято оборонні становища.*

На[ша] лінія об[оро]ни занимала майже чотири кілометри, творячи чотирикутник. По лінії про[хо]див к-р Ем, старий сиволосий полковник (псевдо якого не пригадую) і сотенні к-ри. К-р Ем промовив до стрільців: "Друзі! Сьогодні не сміє піти надармо ані один набій. Ворога треба скупати у власній крові. Строго придержуватись наказів своїх командирів!"

Большевицька артилерія обстрілювала ліс від 15-20 хвилин, опісля настала тиша. О 9 год. ранку було чути вже большевицьке галайкання по цілому лісі. Це були тільки їхні стежі. Така одна большевицька стежа наткнулася на чоту Коваленка. Їх підпущено на близьку віддаль і цільними пострілами кількох убито. Решта панічно втікає. Повстанці кинулись в погоню та зіткнулися з другою групою, що підвозила тачанками воду та медикаменти. Це все вони залишили, а самі панічно почали втікати. Повстанці спустили з бочок воду, забрали медикаменти і зброю з ворожих трупів, та повернули на свої становища. Такі перестрілки було чути і на інших відтинках наших становищ. Ці большевицькі стежі студіювали наші становища аж до обідньої пори. Ввесь цей час було чути гудіння автомашин, що підвозили большевиків.

О першій годині після обіду большевики почали обстрілювати наш відтинок мінометами, а відтак перейшли у наступ. Цей перший наступ не занимав усіх наших становищ, а лише відтинок становищ, де були розміщені сотні к-рів Беркута і Перемоги. Ще здалека рознеслось дике вороже "Урааа!" і сильно почали большевики бити з кулеметів. Ми підпустили їх на найближчу віддаль і, коли вже стрільці добре бачили на близькій віддалі большевиків, загреміли наші кулемети і з могучих грудей покотилося грімке: "Слава!" Між большевиками створилася паніка – один зойк і крик долітав до наших ух крізь густу стрілянину. Деякі повстанці кинулись за ними в погоню, але к-р Ем на це не дозволив і повстанці мусіли вертати назад. За пів

** За подібним текстом (особистий архів Петра Содоля, м. Нью-Йорк (США) далі наступний текст: Наше поле обстрілу було з південної сторони і південно-східньої сторони відкритим – був це канал, що плив північною стороною ліса. Над тим каналом в лісі ми зайняли оборонні становища.*

години наступ повторився, в цей сам спосіб. Таких наступів до вечора було 9. Кожний наступ був відбитий і большевики густо встелили своїми трупами ліс. Після кожного такого відступу сильно починали бити з мінометів. Але і наші міномети не дармували навздогін в час відступу большевиків. Большевики підвозили щораз свіжі сили. Під вечір, після відбиття останнього наступу, к-р подав по лінії до стрільців: "Треба сподіватися ще одного наступу, найсильнішого. Ми відбили вже дев'ять, відіб'єм ще і той. В потребі вжити гранати. По відбиттю наступу будемо відступати. Держати добрий зв'язок". Також по лінії проїхав на коні старий сивоволосий полковник, хоч ранений вже в ногу, і звернувся до стрільців, щоб добре держалися, бо це буде остаточний рішальний бій.

Вже вечоріло, як знову понеслося дике вороже: "Ура!" і сильний клекіт кулеметів. Це був наступ тільки на відтинок, де була сотня к-ра Перемоги, дві інші сотні лише легко обстрілювали. На сотню к-ра Перемоги так сильно наступали, що вже їх досягали наші гранати. Большевиків було дуже багато, як тьми, ревіли "Ура!" і сильно стріляли. "Слава! Слава!" – гримнули наші повстанці і жбурнули гранати. І цей раз ворожа лава подалась взад, густо вкриваючи поле бою своїм трупом. Почався наш швидкий відступ. Сотні к-рів Перемоги і Куліша попрямували на схід, а наша, к-ра Беркута, – на північ, за р. Солокію.

Большевики били з мінометів на пусті становища, а відтак ракетували цілу ніч. Як тільки почало дніти, большевики били з артилерії безперервно 15 хвилин, а відтак наступом зайняли наші пусті становища.

У цьому бою брало участь около 10000 большевиків. Вбитими на полі бою большевики втратили 700 чоловік, яких селяни цілий день звозили до м. Угнова і Рави Руської. Між вбитими було три полковники, два майори і кілька лейтинантів.

Наші жертви: 14 вбитих, 4 тяжко і 7 легко ранених.

Большевики сильно лютилися, здобувши наші окопи, а щоб на чомусь пімститися, спалили прис. Силаші, с. Іваньки, що було розположене у лісі на 8 км від поля бою.

Постій, 28.02.1952 р.

/–/ Буйтур

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 48, арк. 104-110. Копія.[1]

---

[1] Подібний текст знаходиться в особистому архіві Петра Содоля (м. Нью-Йорк, США).

№ 63-64
СОТНЯ "ЛЬВИ"

Не раніше червня – 26 липня 1944 р.

№ 63
НАКАЗ ПРО РОЗМІЩЕННЯ СОТНІ "ЛЬВИ"

[Не раніше червня 1944 р.]

НАКАЗ

Група "Льви" займе оборонні становища на пункті 1 і 2 як рівно ж цей терен замінує. Кромі цего "Льви" вишлють стежу верхом лісом між Лужком а Недільною з тим, що мусить бути гніздо обсерваційне на централю зв'язку в Зворі.

Знаки біла хустина.

1 чота "Льви" займе пункт оборонний ч. 1

2 –"– –"– –"– –"– –"– –"– ч. 2

3 чота частинно в силі 1 роя займе стежу між Лужком а Недільною, 2 рій буде зв'язком між [...]териною верхом в долину на перехрестя доріг до централі. Решта уміститься яко резерва між 1 а 2 пунктом.

"Льви" – оскільки ворог прямував би від сторони Лужка в розстрільній, тоді зв'язкові повідомляють сейчас "Сурму", щоб сейчас зайняла становище на задах "Львів".

В випадку відвороту збірний пункт є між Бусовиськами а Стрілками за Дністром.

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 18, арк. 26. Копія. Рукопис.

№ 64
ВИМОГА НА РЕЧІ ЧОТИ "ОЛЕГА"

26 липня 1944 р.

"Льви"
УПА-Захід

Постій 26.VII.[1944]

Друже Чорний

Із розпоряд[ження] сотенного Дира. Прошу видати для третьої чоти в сотні "Львів", із магазину 13 сорочок і 2 пари ґаців.

в. з. чотового
III-ої чоти
/Олег/

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 62, арк. 120. Оригінал. Рукопис.

№ 65-66
СОТНЯ “ПЕРЕБИЙНІС”
Не раніше 13 серпня 1945 р. – 23 лютого 1950 р.

№ 65
ХРОНІКА ДІЯЛЬНОСТІ СОТНІ
[Не раніше 13 серпня 1945 р.]

УПА
Відділ “Перебийніс”

ХРОНІКА

22.4.1944 р. в лісах біля с. Куличків був зорганізований відділ УПА “Перебийніс”. Командиром того відділу зістав призначений к-р Лис, б[унчужн]ий і політвиховник к-р Чорнота, інструктор к-р Зенко. К-р першого підвідділу Зазуля, другого к-р Мармаш, третього к-р Осаул, четвертого ВКМ к-р Вільний, вояки були з теренів К....., С..... і Б..... Того дня в відділі зістав прочитаний перший денний наказ того відділу, а вечером відділ відмашерував до села Куличків, де кватеровано до дня першого травня. Під час постою к-р Лис і к-р Зенко перепроваджали з вояками військовий вишкіл.

1.5. Відділ закватерував на присілку Луцьки того села, постій тревав до шостого травня, під час постою відділ перепроваджав дальше військовий вишкіл.

6.5. Відділ дістав наказ відмашерувати на північні терени (Холмщину), щоби охороняти Українське населення перед польською грабуючою бандою, котра нападала на українські села, грабувала і палила, а людей вбивала. Того дня вечером відділ відійшов на північ і закватерував в села Щеп’ятин (Угнівщина), там простояно кілька днів.

9.5. З огляду, що на відкритім терені неможливо було бути цілим відділом в однім селі, та ще до того подекуди німці робили акції на УПА. Тому к-р Лис розчленував відділ на малі підвідділи, по селах.

16.5. Відділ в цілості закватерував в селі Посадів, того дня перший підв[ідділ] під командуванням к-ра Дорошенка ходила на поміч відділам “Тигри” та “Пролом”, котрі мали бій з польською партизанкою, в селі Набруж. Бій тревав від рана до обіду, поляки відступили залишаючи великі свої втрати, на відтинку, де

брав участь в бою наш підв[ідділ] з відділу "Перебийніс", впало сім польських партизан. Здобуто 5 крісів і два верхові коні, наші втрати один кулеметчик стр. Тигр тяшко ранений.

18.5. Група вояків під командуванням к-ра Наливайка ходила в стежу в сторону с. Зімно, в тім селі група наших вояків найшла на польську партизанку, котра грабувала майно людей того села, почалась перестрілка, по короткій стрілянині польська банда втекла залишаючи двох вбитих і одного раненого. Здобуто 3 кріси і одну підводу, наші втрати ніякі.

20.5. Відділ відійшов в ліси біля села Карова, на перевишкіл. Постій тревав кілька днів, під час постою к-р Лис перепроваджав з вояками військово-партизанський перевишкіл.

30.5. Відділ повернувся на північ до села Речиця і там закватерував.

1.6. Розвідчики нашого відділу зловили розвідчицю (жінку) від польських партизанських віддділів, котра мала за завдання розвідати, чи не кватерує в с. Речиці відділ УПА. Наші розвідчики говорили до ньої польською мовою, та казали єї, що в с. Речиці сто[ї]ть польський відділ АК (армія крайова), котрий хоче нав'язатися зі штабом головного командування польських партизан. Повіривши в це, розвідниця оповіла, де і скільки знаходиться польських партизаньских відділів.

2.6. О год. 3-ій рано польські банди розпочали велику акцію на українські села, від м. Грубешова аж до м. Угнова по річці Гучва. Спалили кілька сіл, богато вимордували українского населення, та грабили господарське майно. О год. 4-ій вже поль[сь]ка банда підходила під село Ричицю. Відділ "Перебийніс" в той час був вже на становищах і дожидав польських банд. К-р Лис розположив відділ довкруги того села, а к-рам підвідділів вказав вогневі рубіжі, табор відпроваджено в противну сторону до другого села Тарношина. Поляки наступали на нас зі сторони с. Т[е]лятин, Губинок, Ратичів і Жерники. Польська партизанка, котра йшла в нашім напрямку, начислювала около 600 штук. Польська банда в своїй дикій озьвірілості і не запримітила, що на ню вже зроблено пастку. Вояки як тигри причаїлися на своїх становищах і дожидають польської голоти, ось-ось і пічнеться веселий танець. Заграли скорострілі, почався бій, вояки чесно вступають в бій, не стріляють на "вітер, або Богови по вікнах", а тільки до цілі і таки добре лущать польську голоту. К-р, перескакуючи від підвідділу до підвідділу, дає накази к-рам тих підвід[ділів] і впевнює вояків, що перемога буде за нами, тільки добре брати на ціль і не витрачувати даром набоїв. Поляки хотіли за всяку ціну спалити село

Ричиця, а тоді постепенево руйнувати усі села аж по м. Белз. Та їм цього не вдалось зробити, бо по кількох наступах були змушені відступити з великими втратами. Тоді впав наказ від к-ра Лиса "вперед" і вояки як орли кинулись навздогін за поляками, переслідуючи їх влучним вогнем. І так загнали поляків за річку Гучву. З великою гордістю та радістю вояки вертали на побоєвище, завзятий бій тревав десять годин, поляки понесли великі втрати, около 70 (сімдесять) вбитими враз з їхнім командиром (Вільком) і стільки раненими. Наші втрати двох легко ранених, к-р групи Нервус і стр. Бурлака. Здобуто п'ять кулеметів, 40 крісів, 8 пістолів та богато муніції. Відзначилися в бою: другий підвідділ враз з к-ром Мармашем, кулеметчик Клим, де з тяжким кулеметом "Максима" вдержав ворожий наступ на лівому крилі, двох зв'язкових Чортик і Перемога та к-р розвідки Кубанець, де під градом ворожих куль відважно виконували свої завдання.

4.6. Група вояків під командуванням к-ра Голуба (східняк) зловила чотирьох большевицьких партизан, котрі мали зі собою чотири кулемети РКМ і 700 штук набоїв в магазинках. Їх зловлено в селі Зімно, доставлено до відділу тут їх опротоколовано, один був жид, другий циган, а двох руских, вони зізнали що були відбиті від своїх, і хочуть з ними зв'язатись, і їх відіслано до .....

5.6. Група артистів-співаків під проводом к-ра Чорноти їздила до с. Щеп'ятин з виставкою зі завданням провести серед населення пропаганду.

12.6. Група вояків під командуванням к-ра Наливайка ходила на стежу в с. Стенятин, Зімно, Жерники, біля с. Зімна стрінулась з розвідчиками польської партизанки, почалась перестрілка, під час перестрілки вбито двох поль[ських] партизан і одного ранено, решта втекли. Здобуто два кріси та віз з трьома кіньми. Група без жодних втрат вернула до відділу.

13.6. Відділ кватерував в с. Вільгівок, постій тревав кілька днів, під час постою відділ перепроваджав військовий вишкіл.

21.6. К-р Лис передав командування над відділом к-рові Зенкові, а сам з причини хвороби відійшов на лікування, к-р Зенко державстислий зв'язок з к-ром Лисом, та чекав від нього інформації про дальше кермування відділом.

22.6. Відділ кватерував в с. Ричиця, постій тревав кілька днів, під час постою проваджено військовий перевишкіл.

26.6. Відділ ходив на засідку на большевицьких партизанів, котрі хотіли перебратись з ліса Карівського за річку Гучву на польську сторону і там зв'язатись з польською партизанкою. Засідка на них була зроблена від с. Дениски до с. Тарношин,

большевицька партизанка прорвалась іньшою стороною, коло с. Піддубці, тої ночі зловлено тільки двох большевицьких партизан, котрі були відбились від своєї групи, здобуто на них дві фінки, п'ять гранат і три диски від кулемета "Дігтярова".

30.6. Наш відділ в складі загону ходив на акцію на м. Лащів, де польська партизанка мала свій центр, і звідтам робила випад на українські села, польська партизанка майже не ставила ніякого опору, а панічно почала втекати, акція тревала дві години, від 11 год. до 1-ої вночі. Місто Лащів здобуто без жодних втрат, ворожі втрати невідомі.

2.7. Відділ кватерував в с. Ріплин, постій тревав кілька днів, під час постою перепроваджувано дальше військовий перевишкіл.

[...] Одна група вояків під командуванням к-ра Вітра ходила на розвідку в села Жерники, Ратичів, Зімно і Стенятин; в с. Стенятин найшли на польську шовіністичну банду, котра грабувала майно україньских господарів, наша група відкрила по польські[й] банді вогонь, по короткій перестрілці вбито двох і одного поранено, а решта бандитів розбіглось, їх всіх було около десять штук, здобуто два кріси, наша група повернулась до відділу без жодних втрат.

6.7. Відділ "Перебийніс" знова перебрав к-р Лис, а к-р Зенко відійшов до новоорганізованого підвідділу на очолення.

9.7. Група вояків під командуванням к-ра Грізного ходила на розвідку в села: Зімно, Поледів і Пняни, в с. Поледові наша група найшлась на польську банду в числі п'ять штук, почалась перестрілка, під час перестрілки вбито одного і двох тяшко ранено, з польської банди, наша група вернула до відділу всеціло без жодних втрат.

12.7. К-р Лис і к-р Наливайко та ще кількох вояків ходили на розвідку в м. Лащів, пройшовши непомітно через річку Гучву, в кількасот метрів за річкою найшли на польську партизанку, в силі 50 штук, польська партизанка відкрила по нас вогонь, наша розвідка була змушена відступати, відступ був дуже поганий, бо за плечами була багниста річка, а на міст також було вже неможливо відступати. По одногодинному бою вдалось нашій розвідці переправитись на сей бік річки, поляки вже на сей бік річки не йшли за нашою розвідкою, розвідці вдалось відступити без жодних втрат.

17.7. Відділ кватерував у с. Ріплин, того дня зранку прибуло до того села 12 підвод німецького обозу, на підводах сиділо 13 німців, котрі везли зі собою 25 цивільних мужчин і дві жінки зі

східних областей. Німці без жодного стрілу здалися в полон, цих цивільних людей відпущено на села, щоб ту[т] перебули переходячий фронт, а опісля вертали на свої землі. Ці люди були дуже врадовані, що їх визволено з німецьких рук і пущено на волю. Німців роззброїно і зроблено з ними "революційний порядок", на тих підводах везли німці багато майна, крім зброї і муніції, частинно того майна роздано меже тих цівільних людей, котрих німці везли зі собою, а решта майна роздано меже вояків. Здобуто три бельгійських кулемети, 12 крісів, один МП і около 12 тисяч муніції, кулемети і МП та половина муніції забрано з собою, а кріси і решта муніції замагазиновано в лісі.

Того дня о год. третій по обіді, приїхало чотирьох німців таксівкою на розвідку, один старшина (майор) і трьох підстаршин, по таксівці відкрито вогонь, трьох німців вбито, а один легко ранений здався живим, здобуто два пістолі і МП та мапник з мапами, таксівку знищено. Після такої стрічі відділ відступив до поблизького лісу а населення того села в поля та на іньші села. О год. 5-ій по обіді приїхало до того села шість німецьких танкеток і почали по селі стріляти, на останку запалили село, а самі від'їхали. То була фронтова частина. Наш відділ простоявши спокійно в ліску до вечора, а вечером відійшов на південь до угнівського лісу.

18.7. Відділ кватерував в лісі коло с. Щеп'ятин, цілий день остре поготівля – наш відділ опинився "меже молотом і ковадлом", в селі Корчів, Стаї та Ворохта большевицькі вже війська, а Угнів, Дениска, Щеп'ятин ще німецькі війська, цілий день стрілянина, через нас перелітають арматні стрільна. У вояків надзвичайне напруження, бо кождої хвилини можна було надіятися неприємної зустрічі з ворогом, хоч цілий день пройшов без жодного нарушення, того дня вечером замагазиновано важкі кулемети та табори, а коні роздано меже цивільне населення.

Ніччю з 18 на 19.7 відділ перемашерував не помітно через фронтову лінію, біля містечка Угнова, та вже рано зайшовши до Карівського ліса, там закватерував. О год. 5 рано фронтові частини більшовицького війська, розвідавши, де знаходиться наш відділ, з кількох сторін зробили на нас наступ (большевики думали, що то німці). Большевики били на нас зі всіх родів зброї, та зі страшним криком "урра" замикали нас в кільце, не було іньшого виходу, по одногодинному бою, відділ мусів пробиватися вглиб ліса, під час бою і прориву впало наших 8 вояків і двох ранених, большевицькі втрати 15 вбитими і кількох раненими. В час прориву відділ розчленувався на три групі, одна група, враз з к-ром Лисом добилась до с. Забір'я і там простояла два

дні, друга група під команд[уванням] к-ра Осавула добилась до с. Вілька Маз[овецька], а третя лишилась в лісі під команд. к-ра Дорошенка. Ця група найбільше понесла втрат від большевицьких військ ЧА.

26.7. Відділ "Перебийніс" злучився разом в лісі біля с. Куличків. Тепер новий окупант-загарбник і тому нова тактика мусіла бути застосована щодо дій україньско-повстаньчих рухів.

27.7. К-р Лис зробив переорганізацію відділу "Перебийніс", тому що після переходу фронту кількох вояків впало, кількох відбилось і пішли до своїх сторін. По переорганізації відділу к-р Лис вислав одну групу вояків під команд[уванням] к-ра Летуна, щоб постягати всіх вояків, котрі відбилися від відділу під час переходу фронту.

29.7. На постою в лісі біля с. Куличків при розбиранню "фавстпатрона"* зістав вбитий один вояк і двох ранених.

31.7. Група вояків к-ра Грізного, бувши на розвідці в с. Хлівчани, зловила трьох большевицьких розвідчиків (двох сєржантів і боєць), котрі шукали за "бандьорами". Їх роззброїно і зроблено з ними "революційний лад", здобуто дві пістолі і одну фінку.

3.8. Розвідка донесла що до с. Хоронів приїхало около 100 штук большевицької голоти, котра грабує село і вбиває людей. По наказу к-ра більшого повстанчого відділу Наливайка, відділ[и] "Перебийніс", "Крилачі" і "Комарі" пішли на оборону того села. Больш. голота, сподіваючися що може на них хто накочити, заняли муровані будинки на фільварку і довкруги окопалися. Наступ на село почався около год. 5-ої по обіді, большевики зауваживши ще дальше наші рухи, почали вже стріляти з ракетів, даючи сигнал, щоби їм прийшла поміч. Незважаючи на ворожі сигнали, відділи пі[д]сувалися під село щораз блище, почався бій, але большевиків було тяшко вигнати з мурованих будинків, бій тревав до вечора, під самий вечір большевикам наспіла поміч з м. Угнова і м. Белза. Не було іньшого виходу, як відступати при темряві ночі, наші відділи відступили з дуже малими втратами, трьох легко ранених, ворожі втрати около 20 вбитими і кільканадцять втратами.

4.8. Наш відділ кватерував на присілку Луцьки, як зранку большевицькі танки приїхали до с. Хлівчани і почали стріляти з арматок, довкруги по лісі, рівно ж запаливши кільканадцять будинків того села. Наш відділ відступив до ліса куличківського.

7.8. Група вояків під команд[уванням] к-ра Мармаша забрала один невеликий склад муніції, котра була зложена на скраю

** Фавстпатрон – німецький ручний протитанковий гранатомет.*

ліса біля с. Тяглів. Цього складу берегло п'ятьох большевицьких бійців, котрі зразу здалися без стрілу. Їх роззброїно і відпущено домів, це були українці (східняки). Цю муніцію перевежено в друге місце і замагазиновано.

8.8. К-р Летун повернув до відділу, з тими вояками котрих постягав в терені, що були відбиті під час переходу фронту, к-р Лис ціх вояків розподілив по групам до відділу.

10.8. До с. Куличків приїхало кількох большевиків (НКВД) на розвідку, в селі стрінулись з нашими вояками, котрі везли до ліса харчі для відділу. Наші вояки відкрили по большевиках вогонь, по короткій перестрілці вбито трьох большевиків, а один втік та дав знати своїм, що сталося з його товаришами. Около год. 4-ої по обіді большевицька кіннота наїхала на нашу заставу, котра була зроблена на цвентарі с. Куличків. Большевицька кіннота їхала зі сторони с. Сілець Белзкі, в силі 30. Наша застава відкрила по ворогові вогонь, ворог не сподіваючися такої засідки, почав панічно втекати, не даючи жодного стрілу, тільки залишаючи за собою трьох трупів, наші вояки підобрали ворожу зброю і всеціло повернулись до відділу. Того дня большевики вже більше не пробували приїжджати до с. Куличків. Другого дня наша розвідка розвідала що большевики роблять бльокацію того ліса, а по шосі Кристонополь–Мости Вел[икі] стоять танкетки і армати наставлені на цей бік ліса.

11.8. Відділ перемашерував через ріку Буг, до ліса біля с. Волсвин. Того дня до нашого відділу прибув к-р Орест, дав нові інструкції для к-ра Л. та призначив для нашого відділу терен до оперативних дій.

[...].8. Відділ перемашерував до присілка Киї, тут постій тревав кілька днів, під час кватерування відділ перепроваджав військовий перевишкіл.

[...].8. Наша розвідка донесла що більша кількість большевиків прибуло до с. Добротвір, наш відділ поробив застави довкруги свого постою, около год. 4-ої по обіді большевицька стежа в силі около 50 шт. найшла на заставу. По большевиках відкрито вогонь, заграли кулемети, а гранатомети гейби в тур пускали свої стрільна на ворога із нашої сторони. Не сподіваючись такого сильного удару, большевики в місцю спанікувались і пішли в розбіг спиняючися аж в селі Добротвір, залишаючи за собою 5 вбитих. Ворожу зброю підібрано 4 кріси і одна фінка, по нашій стороні жертви не було. Тої ночі відділ перемашерував в великі ліси Кам'янеччини.

20.8. Постій в лісі біля с. Соколя, в тім лісі большевики в час фронту розбили цілу дивізію німецького війська. По лісі зали-

шилось богато зброї і муніції. Тому к-р Л. дав наказ, щоби вояки нашого відділу по малих групах ходили по лісі збирали цю зброю та муніцію і магазинували. Тут постій тревав кілька днів, під час кватерування наш відділ замагазиновав богато муніції та новочасної німецької зброї (офенрори і фавстпатрони), а частинно забрано зі собою.

27.8. До с. Соколя приїхало около сто штук большевиків на грабування господарського майна. На большевиків зроблено засідку коло ріки Буг, а гранатометчики нашого відділу обстріляли з гранатометів село, большевики почали зі села втекати в сторону ріки Буг, тут знова наша застава відкрила по них вогонь. Большевики розбіглися по полю втекаючи в сторону села Спас, залишаючи своїх трупів та тяшко ранених, наша застава підобрала ворожу зброю і всеціло вернула до відділу. Ворожі втрати 15 вбитими і 20 раненими.

30.8. Група мінерів під командуванням к-ра Дорошенка вимінувала міст на ріці Буг біля с. Соколя, щоби большевицьким грабіжникам не легко було переправлятися на села за грабуванням.

2.9. О год. 5-ій рано наша розвідка донесла, що до села Соколя прибуло богато большевицького війська в силі около 500 штук. К-р Л. дав наказ, щоб негайно заняти скрай ліса, в кількох хвилинах відділ був уже на становищах, до помочі прибули вояки місцевого СКВ. В год. 7-ій рано большевицька голота почала наступати на ліс, та тут їх привитали наші вояки гураганним вогнем, а гранатометчики досить цільно били по большевицьких угрупуваннях та їхніх кулеметних гніздах, в час бою большевики кількома наступами намагалися вдертися до ліса. Але під сильним обстрілом наших кулеметів кождий раз відступали, залишаючи щораз свіжі свої трупи. Наші вояки держались крепко і не дуже то хотіли боятися переважаючої сили ворога. Около год. 3-ої по обіді большевицькі сатрапи відступили до села Соколя і спалили більшу половину того села, мабуть з тої злості, що не могли розбили “бандьорів”. В той час коли горіло село, большевицька артелєрія, котра стояла в с. Спас, стріляла в ліс, де їхні стрільна падали по наших становищах. Відділ був змушений відступати в глиб ліса, але ворог й таки вдруге побоявся наступати на ліс, підібравши своїх трупів ворог відступив за ріку Буг до с. Спас, по двогодинній стрілянині большевицька артелєрія стишилась. Ворожі втрати около 40 вбитими і стільки раненими, наші втрати трьох вбитими, двох з відділу, а один з СКВ.

5.9. Відділ перемашерував з лісів Кам’янеччини в ліси біля с. Воля Жовтанецька, тут постій тревав кілька днів. Того дня до

відділу прибув к-р Вороний і робив інспекцію в відділі, по інспекції відійшов.

7.9. К-р відділу Лис тяшко захворів, відділ перебрав к-р Летун, а к-ра Лиса відставлено на санітарний пункт. Того дня вечером відділ перемашерував в полєгони і лісах біля с. Вишенька закватерував. В той час в полєгонах було богато большевицького війська ЧА, котре вправляло військові вправи, маневри і рівно ж робило великі облави за українськими повстаньцями. З того огляду відділ не міг довго пробувати в тих лісах, майже що дня наша розвідка стрічалась з большевиками, так що маневр нашого відділу до крайности виснажував вояків. Під великим натиском большевицьких військ, наш відділ був змушений відступити з тих лісів.

[...].9. Відділ кватерував в лісі біля с. Воля Жовтанецька, того дня стрільці і командири з відділу "Перебийніс" складали "Присягу", в тім були присутні з ВО к-р Нечипір і к-р Стрункий.

24.9. Відділ перемашерував в ліси Кам'янеччини, де злучився з місцевим СКВ і відділом "Пролом". Тут постій триває кілька днів.

26.9. Наша розвідка донесла, що большевики заблькували всі села довкола кам'янецького ліса. Командири відділів, сподіючися на ліс облави, рішили прийняти з большевиками бій. Командування боєм перебирає к-р Летун. О год.12-ій вночі, відділи займають становища на призначених місцях. Дві групи відділу "Пролом" і одна група відділу "Перебийніс" зайняли становища, коло 200 м Соколє–Грабова. Друга група відділу "Перебийніс" була на заставі від с. Соколє, а третя від села Волиця Деревлянська. Третя група з відділу "Пролом", враз з місцевим СКВ, були на заставі від села Грабової. Перед боєм був умовлений збірний пункт в разі розчленовання.

27.9. О год. 8-ій рано почався бій. Большевики великими силами почали наступ на відділи УПА. Завзятий опір повстанців ударемнив перші два большевицькі наступи. При третьому наступі большевиків, повстанці з окликом "слава" пішли в протинаступ, пробиваючися через ворожі лінії. Вийшовши з окруження, відділи розчленувалися, натрапляючи по дорозі на сильні большевицькі застави. Вночі всі групи вийшли ціло з ліса і подалися на збірний пункт. В бою брало участь около 8 тисяч ворожого війська, до того 3 танки, артилєрія та літаки. Ворожі втрати около 300 вбитими і велика кількість ранених, між ними один полковник і шість старшин. Знищено 3 кулимети "Максіма". Наші втрати: з відділу "Перебийніс" трьох вбитих і трьох ранених, і з відділу "Пролом" чотирьох вбитих і сім ранених.

28.9. Відділ злучився в цілість в лісі біля с. Переволочна в Топорівщині.

2.10. Відділ відпочивши після бою повернувся знова в кам'янецькі ліси. З причини більшого пересичення більшовицьких військ в терені відділ весь час рейдує по лісах.

17.10. Постій в лісі біля с. Андріївка. Тут к-р Летун стає командиром* [a]-куріня-[a], а відділ "Перебийніс" перебирає к-р Дорошенко. В склад більшого відділу, під командуванням к-ра Летуна входили: відділ "Перебийніс", "Пролом" і два новозорганізовані підвідділи, під командуванням к-рів Черника і Черемоша.

Під час кватерування в тім самім лісі, в відділах перепроваджувалася реорганізація і військовий перевишкіл.

27.10. Розвідка донесла, що до села Андріївка приїхала більша кількість большевицького війська. Військо по наказу к-р[а] Летуна займає становища. Відділ "Перебийніс" зайняв становища на скраю ліса від села Корчин, відділ "Пролом" на скраю ліса від села Андріївки, а відділ Черемоша мав поробити застави в глубині ліса. О год. 6-ій большевики рушили на ліс. В той час, коли відділ "Перебийніс" відмашерував на становища, в середину ліса вдерлося сорок большевиків поза лінію відділу "Пролом". Тоді група вояків під командуванням к-ра Черемоша, при котрому знаходився к-р Летун, зробили наступ на тих большевиків і примусили їх виступити з ліса. По двохгодинному бою на лінії відділу "Пролом" вдерлися большевики в глуб ліса. Під час наступу зістав вбитий к-р відділу "Пролом" Фіфак. По наказу к-ра Летуна відділи відступили в глубину ліса. При відступі відділ під командуванням к-ра Черемоша натрапив на заставу. При допомозі відділу "Перебийніс" заставу розбито. Дальше відділи відступили без ніяких сутичок. Ворожі втрати до сто вбитими і та[ка ж] кількість раненими. Наші втрати: 12 вбитими і 22 раненими, з того з відділу "Перебийніс" 2 вбитих і 14 ранених.

Того ж дня відділ перемашерував в ліс біля с. Яструбичі. Командування відділу "Пролом" перебрав к-р Черемош.

[...].11. Командир Летун розчленував відділи по призначених їм теренах. Того дня відділ "Перебийніс" відмашерував в свій призначений терен.

15.11. Командир Дорошенко розчленував відділ "Перебийніс" по малим групам і післав приготуватися до зими.

6.12. Під час облави в с. Воля Радованецька впало десять вояків.

---

* *Далі викреслено:* більшого відділу

12.12. Під час облави в селі Станин зістав вбитий один стрілець і ранений к-р Вовк.

З огляду на погані обставини в терені (пересичення військ і великі облави) к-р Дорошенко післав одну групу за лінію "Керзона" в Польщу. До дня 2-го лютого відділ був розчленований по малим групам.

2.2.45 р. відділ "Перебийніс" перебрав к-р Шумський.

При кінці місяця березня к-р Шумський злучив відділ в одну цілість.

26.4.45 р. Відділ брав участь в наступі на м. Радехів. Відділ держав заставу на шосі залізниці Радехів–Стоянів.

17.5. Відділ "Перебийніс" і відділ "Пролом" закватерували в лісі біля с. Оборотів. При відділі були присутні з ВО командири Янко і Ярич та к-р Чавун. О год. 3-ій рано, двох вояків стрінулися з большевиками в селі Оборотів. Почувши стріли в селі з відділу вислано розвідку кількох стрільців. Підійшовши під село, розвідчики стрінулися з большевиками, які йшли в ліс. Почалась перестрілка. Перед переважаючими силами розвідчики відступили в глуб ліса. В той час відділ зайняв вже становища. Незабаром большевицька розстрільна зблизилася до наших становищ. Під сильним нашим огнем мусіли відступити. В час відступу большевиків наш відділ відступив в глуб ліса. Большевики стягнувши більшу силу окружили ліс з усіх сторін. О год. 10-ій розпочався знова бій. Большевиків була так велика сила, що відділ мусів іти в пробій. В пробою відділ розчленувався на менші групи. Одна група з відділу "Перебийніс" попала на заставу біля с. Воглів. По короткій перестрілці група відступила. Ще тої самої ночі відділ злучився в одну цілість.

В бою впали: к-р з ВО Янко, к-р Матрос, к-р Ярослав, та кільканадцять стрільців, переважно з групи котра попала на заставу під с. Воглів.

6.6. Відділ закватерував в с. Купичволя. Тут відділ розділено на дві групи. Одну групу перебрав к-р Гроза, а другу к-р Максим. Весь час відділ просувається в північному напрямку.

12.6. Відділ перейшов кордон совітсько-польський і закватерував в селі Корчмин.

13.6. Постій в селі Корчмин. Около год. 5-ої на постій натрапила група большевиків. По короткій перестрілці відділ відступив до с. Василів. В часі перестрілки зістало вбитих п'ять вояків, між ними к-р Гроза.

14.6. Постій в селі Ріплин. К-р Шумський з обох груп творить одну, яку очолює к-р Максим.

15.6. Відділ закватеровує в селах Ульгівок, Річиця і Губинок.

22.6. Захорував к-р Шумський, відділ перебирає к-р Максим і машерує дальше на північ, де злучується з відділом "Галайда ч. ІІ".

27.6. Постій в лісі коло с. Угринова. Тут до відділу долучує к-р Шумський. Того дня відділ розлучується з відділом "Галайда ч. ІІ", а злучується з відділом "Кочовики".

5.7. Постій в лісі коло с. Тихобіж. Тут відділ зустрічає підвідділ к-ра Ягоди і кватерує разом один день. Вечером відділ посувається дальше на північ.

6.7. Відділ кватерує в лісах "стрілецьких" коло с. Стрільці. Тут населення чисто польське. Організувати харчі треба тут різними хитрощами.

18.7. Постій в лісі коло с. Косень пов. Володава. Тут довколишнє населення дуже добре ставиться до нас. З великим зацікавленням слухали наших пісень, розмов і т. д.

30.7. Відділ повернувши через старі постої закватерував в лісі біля с. Голешів. Тут постій триває кілька днів. При відході відлучається відділ "Кочовики", а відділ подається дальше на північ.

12.8. При вході в с. Лінюшке впало сім стрілів. Це польський міліціянт, почувши наш прихід, втікав зі села і стріляв. На другий день відділ приготовляється до переходу через границю польсько-совітську.

13.8. Вечером відділ подається в сторону кордону. Перейшовши через кордон яких двісті метрів, раптом на відділ посипалися стріли з автомашин. Відділ відв'язується від большевиків і подається дальше на схід. Пройшовши кількасот метрів, відділ вдруге натрапляє на ворожу заставу. В сутичці не було по нашій стороні жодних втрат. Відділ посувається дальше на схід, цілий час переслідуваний большевиками, до год. 17-ої. Зайшовши в цей спосіб під хутір Новосади, відділ приймає бій. По п'ятнадцятьхвилинній перестрілці, відділ, не видержавши так сильної навали большевиків, розпадається на дрібні групи. Під час бою зістають вбиті: к-ри Довбуш, Коваленко, Зелений, Дорошенко і один стрілець. Ранені: к-ри Максим, Пшеничка і три стрільці. 14 стрільців здаються в полон. Решта відділу розбивається на малі групки і розходиться в свої терени. Що сталося з командиром Шумським невідомо.

Написав к-р /Лис/

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 66, арк. 141-148. Оригінал.

№ 66
ІСТОРІЯ СОТНІ "ЗАГРАВА" ("ПЕРЕБИЙНІС")

23.02.1950 р.

Історія сотні "Заграва"
К-р Шумський (ІІ)

По розчленуванню сотень на час зими по чотам, з початком 1945 року, к-р Шумський дістає доручення передати командування сотнею "Кочовики" к-рові Штилеві. У зв'язку з цим, йому доручено нове завдання: на терені Радехівщини і Лопатинщини зорганізувати ще одну сотню. В тій цілі к-р Шумський переходить в другій половині січня 1945 р. в Лопатинщину і тут починає добирати з кущів та різних боївок людей до сотні.

В лютому 1945 року він вже має одну повну чоту, зорганізовану в Лопатинщині. З тою то чотою стрічаємося вперше в боюзасідці коло с. Завидче.

Дня 16.03.1945 р. в с. Сморжів, за посередництвом одного провокатора, відділ "ковпаківців" в числі 40 осіб підступом взяв живими около 10 стрільців миколаївського СКВ. Були це переважно молоді юнаки, з 1927 р., які тільки що кілька днів тому пішли у підпілля. 1927-ий річник большевики забирали до ЧА і багато юнаків до большевицької армії йти не хотіли, а пішли у підпілля. В цьому застуканні геройською смертю загинув ройовий Циган і санітар Кобза. Ройовий Циган забив з автомата 7 большевиків, а в безвихідному положенні власною пістолею відібрав собі життя.

Почувши про такий випадок, рай. провідник Зуб вирішив відбити зловлених друзів. Для цього завдання стягнув два СКВ – куликівський і грицевільський та новосформовану чоту, яка перебувала на тому терені. Чоту тоді очолював заст. чотового Богун. Засідку зроблено дня 18.03.45 р., недалеко с. Завидче, по дорогах, що ведуть до району Лопатин з с. Щуровичі і с. Миколаїв.

Цього дня коло 3 години, група большевиків разом із зловленими друзями, в дорозі з с. Сморжева до м. Лопатина, під'їхала під становища чоти, яка розмістилася недалеко с. Завидче. Чота привитала їх сильним кулеметним та крісовим вогнем. Від перших стрілів падає около 30 большевиків. Решта большевиків втекла і скрилася в недалеких ровах, звідки почали відбиватися.

На допомогу чоті пішов п[ровідни]к Зуб з одним кущем. Почався сильний бій. Напевно не був би вийшов живим ані один большевик, коли б на допомогу не прийшов відділ "ковпаківців" –

до 50 осіб, що їхав з с. Сморжів до с. Стремільче. Почувши густу стрілянину, прибув на місце бою. Та зараз же під лісом сильним вогнем привитали їх стрільці куща, які тримали там заставу. Впало около 10 більшовиків. Спаніковані "ковпаківці" втікли за недалеку гору і звідти з скорострілів та двох "Максимів" почали обстрілювати становища повстанців.

Самі "ковпаківці" не були б врятували заляглих по ровах караульників, коли б на поміч з району не приїхало дві танкетки. Повстанці, почувши руркіт танкеток, почали відступати до ліса. Танкетки намагалися відтяти їх від ліса, але це їм не вдалося. В час відступу, рушили до атаки й осмілені "ковпаківці". Повстанці знайшлися під сильним криловим вогнем – з одного боку били танкетки з арматок, з двох інших – одушевлені большевики.

В час відступу впало 10 повстанців, в тому числі і к-р чоти Богун.

В цілому бою большевики втратили понад 50 бійців убитими і велике число бійців були ранені.

Під час бою всіх заловлених друзів і арештованих цивільних осіб, большевики розстріляли. Тільки трьох друзям пощастило втекти.

Розлючені своїми втратами большевики подалися до с. Завидче, де з пімсти підпалили ряд господарств.

Крім чотового Богуна впало ще кілька стрільців чоти.

По згаданому бою решта чоти переходить з часом до с. Ператин і тут починається дальше доповнювання відділу.

В тому часі до с. Ператин надходить група стрільців в числі одної чоти (до 35) з командиром Матросом на чолі. Був це кінець березня 1945 р.

Зараз слідуючого дня по долученню згаданої групи, к-р Шумський переводить цілість до Павлівського ліса, де вже чекала нова група стрільців, в числі до 20 людей. Тої ж ночі долучує на згаданий постій к-р Гроза зі своєю боївкою, в числі теж около 20 стрільців і включається в склад сотні.

В цей час (около 5 квітня) відділ начислював 86 стрільців і старшин.

Коло 9 години рано к-ри груп зробили віддільну збірку і позвітували про стан к-рові Шумському. К-р Шумський перебирає цілість, вилучує тих стрільців, що зголосилися хворими (до 20 стрільців), а решту формує в неповну сотню. Цілість ділить на 3 чоти, в складі по 2 рої кожна. Першу чоту очолює к-р Гроза – поліцист зі Стоянова, другу очолює к-р Бурко – з Кам'янеччини, а третю – к-р Ярослав. Бунчужним назначено к-ра Ігора з Жовкви.

Оформивши остаточно відділ, к-р Шумський зголосив про стан присутньому тут курінному к-рові Лисові, який виголосив коротку промову до стрільців.

У відділі почалося нормальне життя. Щодня відбувалися вправи і виклади. Між тим відділ ходив час від часу на засідки на ворога.

Відколи настала чорна стопа, відділ квартирує по лісах коло сс. Оборотова, Павлова, Радванець, Полоничної та в околицях Дмитрова і Ператина.

Слід згадати, що згаданий відділ часто перебував з відділом к-ра Черника, що теж перебував у тих теренах.

Так проминув місяць березень і більша половина квітня.

Дня 24 квітня відділ к-ра Шумського брав участь з іншими відділами в акції на м. Радехів.

Завданням відділу в цій акції було: тримати заставу на шосі і залізній дорозі між с. Радеховом а м. Стояновом. Чота к-ра Ярослава і сам к-р Шумський зайняли становища коло залізничних рейок. Тут придержано двох обходчиків, від яких забрано ключі і порозкручувано рейки. Дві інші чоти пішли на шосу Стоянів–Радехів, де зайняли становища. На цих становищах простояв відділ аж до кінця акції. По акції цілий відділ подався через с. Полове до Радванецького ліса, де станув на відпочинок. Перед вечором того ж дня подалися ми вслід за сотнями к-рів Перемоги і Штиля в напрямі с. Яструбичі, на вечерю. Одначе там вже були большевики і всі відділи пішли до прис. Збиці, де вспіли ще повечеряти, як большевики почали підсуватися до с. Збиці від сторони Буга. Тут к-р Шумський залишився тільки з першою чотою к-ра Грози, а дві інші чоти відбилися від цілости і пішли тої ж ночі лісом аж під Нестаничі. Ліс коло прис. Збиці був вже обложений большевиками. Відділ відійшов в корчі і, недалеко від большевицької застави, станув постоєм, виставляючи довкола стійкових. Коло полудня чотовий Ярослав вислав двох стрільців на насип на розвідку. Розвідчики зустрілись з большевиками і вже до відділу не вернули. Відділ вечором перейшов до с. Бабич, а звідти, через Незнанів, де відсвяткував Великдень, і Дмитрів вернув знову в радванецькі ліси.

В половині травня відділ перейшов до ліса під с. Оборотів. Тут долучив до відділу чотовий Бурко, який зістав змісця деградований до звичайного стрільця за те, що не долучив на час до відділу. На його місце к-ром другої чоти назначено к-ра Гранітного.

Тут, під с. Оборотовом, був теж відділ к-ра Черника. Стягнув ці відділи сюди к-р Янко і Ярич, щоб провірити, чи зможуть вони

йти в рейд. Тоді теж прийшов сюди зі своїм почотом к-р Чавун і пров. Кремінь.

Тут застав їх день 17.05.1945 р.

Вертаючи над ранком зі села, де відділи по вечері спали, завважено по лініях збиту росу – знак, що перейшла туди більша група людей.

Коло 5 год. рано, в лісі під с. Оборотів, почувся стріл. Це большевики, що ще вночі окружили ліс, відкрили вогонь по підводі, яка везла харчі для відділів.

Заряджено гостре поготівля. К-р Шумський видав наказ окопатися на місці півколом. Другу частину кола, від сторони північного сходу, зайняв відділ к-ра Черника.

Паде стріл на стійкового Заяця, який, ранений, відступає до табору.

По лінії пішов наказ не стріляти без попередження. Позиції готові. Стрільці замаюють становища. Коло 6 год. зі сторони с. Оборотів почали підсуватися до наших становищ розстрільною большевики. Попереду двох автоматчиків і один з крісом, а за ними ціла ворожа розстрільна показалася на віддалі 35 м в корчах. Ворог нас не помічав і підсувався щораз ближче. Віддаль зменшилась на 15 м.

Втім один з трьох большевиків, що йшли попереду, завважив наш кулемет і прицілився з кріса. Його одначе випереджує стрілець Охочий і цільним пострілом убиває. Посипалися стріли з одної і другої сторони. Дике вороже: “Ура-а-а!” заглушило на хвилю тріскіт кулеметів і автоматів. Одначе ворог не встоявся і відступив. Та через 5 хвилин почався другий наступ. І цей наступ було відбито. Настала півгодинна перерва. Тут і там чути в корчах стогін большевиків.

Не пройшло й 20–30 хвилин, як ворог з подвоєною силою рушив знову на повстанчі становища. Одначе і тим разом, хоч наступав ворог з усіх сторін, мусів відступити з поля бою з поважними втратами для себе. Чути було десь у віддалі крики: “Удірай, а то уб’ют”.

По лінії йде наказ відступати. Почався відступ. Напереді відділ к-ра Шумського, дальше інші. В першій лінії йшов в сов. уніформі к-р Матрос з кількома стрільцями.

При переході шоси Корчин–Витків завважено большевицьких обсерваторів, які, одначе, скрилися в корчах.

Втім паде стріл. Це кулеметчик Ярий необережно вистрілив з кулемета. К-р Янко провірює це.

Відділи перейшли шосу і у віддалі не більше одного кілометра, зайняли становища. Становищ не копано.

Над лісом появилися два ворожі літаки. Минуло майже 3–4 години, а ворог не надходив. Дехто зі стрільців почав дрімати.

Раптом від сторони Виткова зчинилося замішання на позиції к-ра Черника. Ворог напер тепер такою масою на повстанчі становища, що ті не вдержалися і подалися назад. Стріляли всі куди попало. Загальне замішання старається опанувати к-р Янко. Він то грозить пістолею одному кулеметчикові, що скривши голову стріляв, як то кажуть, Богові у вікна. К-р Янко і чотовий Ярослав відкривають з автоматів вогонь по ворогові, що вже прямо мішався з повстанчою розстрільною. Хвилево опановують вони ситуацію.

За хвилю чути по лінії: "Кулемети на ліве крило!" Одначе згаданий кулеметчик (що стріляв без цілі), мабуть зі страху, подає дальше: "Вицофувати!" Це і вирішує дальшу битву. К-р Янко і Ярослав стараються й тут за всяку ціну ще раз опанувати ситуацію – та дарма. К-р Ярослав прямо через плач завертає розпорошених і здеморалізованих стрільців: "Хлопці, не втікайте – Бог з нами! Нема нічого страшного – займіть становища!"

При відступі на т. зв. Дерев'янці паде к-р Янко, а за хвилю по нім теж к-р Матрос. Решта, розпорошена по цілому лісі, поділилася на кілька груп і відступали, куди хто бачив. Того ж таки дня паде від ворожої кулі теж чотовий Ярослав.

По нашій стороні 21 убитими, в тім к-р Янко і двох чотових та кільканадцять ранених (15).

Два дні визбирували большевики на побоєвищі своїх трупів і ранених. Щойно 3-го дня вдалося забрати з поля бою впавших повстанців. Всіх їх похоронено: 12 в Гоголеві, 8 в Радванцях. К-р Янко похоронений в Яструбичах, к-р Ярослав – в Гоголеві, а к-р Матрос – Радванцях.

Чотовий Гроза зі своїм відділом пробився коло Виткова в східному напрямі, через дві ворожі застави, в Радванецькі ліси.

Через кілька днів (6-8) відділ вернув з Дмитрівщини до с. Павлова, де зроблено мітинг. Тут почалася бльокада і відділи розділилися. Наш відділ пішов до с. Юзефів, а звідти до с. Тетевчич і с.Ператина. Через два дні відділ числив до 40 людей (одна чота, якою командував чотовий Гроза).

Почалася підготовка до рейду.

23.02.1950 р. Стр. /–/ Охочий

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 48, арк. 100-103. Копія.

№ 67-74
ВІДДІЛ "ПЕРЕЯСЛАВИ"
Не раніше липня – 7 грудня 1946 р.

№ 67
ОПИС БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У 1945–1946 рр.
[Не раніше липня 1946 р.]

Опис бою 13 червня 1945 р. пвд. "Переяслави І"

Дня 13 червня 1945 р. пвд. "Переяслави І" кватирував в корчах між Наконечним і Чернилявою. Скоро з рана донесла розвідка, що гостинцем Яворів–Краковець поїхало кілька авт большевиків в напрямку Краківця. Висунена стійка повідомила, що завважила зелені отоки на їх шапках. Незабаром прибігла зі села Н[аконечне] І дівчина і повідомила, що до села приїхало і прийшло багато большевиків, одні з них закватировують на попівстві, а інші роблять облаву.

Від нас на полудне яких 500-700 м в напрямку Н[аконечне] І кватирував кущ і разом з ним пров. Інгул та Нестор. Я нав'язую з ними зв'язок. Вислані стежі ще світанком під присілок Корчунок, Верховину та на роздоріжжя Розпуття покищо не вернули. Щойно за якої пів години прибігла стежа з Розпуття і повідомила, що в корчах на Розпутті і в житах завважили большевиків, які сидять мабуть на заставі. Вкоротці прибула друга і третя стежі, та повідомили, що на Кочунку і Верховині є тоже большевики і роблять там облави. Вислано вдруге стежу, яка вже ані на Корчунок, ані на Верховину не дійшла, а дійшовши до краю гуківського ліса завважила на деревах большевицьких зорців. Зорці до нашої стежі не стріляли, тільки все обсервували. Про це стежа мене повідомляє. Тимчасом я стало держу зв'язок з пров. Інгулом.

З початку кущ думав іти до криївки (головно пров. Нестор), але опісля пр[овідник] І[нгул] на це не погодився і казав долучити до пвд. та разом відступити чи боронитися. О год. 9-ій вислано ще одну стежу в напрямку Корчунку (Лиса і Свистуна). Стр. Лис і Свистун, які пішли на стежу, не долучили. По дорозі їх вже заатакували большевики і вони скрилися до криївки, де їх застукано і вони оба відстрілюючись, згинули. Стр. Свистун був з куща Черниляви), та зорця на дерево, який зоривби з північної і східної сторони то є від Верховини і Розпуття. За кілька мінут прибігає мій

зв'язковий від куща стр. Вітряк та повідомляє, що большевики густою розстрільною ідуть з Н[аконечного] І, пр[овідник] І[нгул] враз зі своїми стр[ільцями] вицофується до нас. Рівночасно прибігає дівчина та повідомляє, що до гуківського ліса пішло багато большевиків, а чернилявською дорогою повезли автами чотири гармати (рух моторів ми скоріше чули). Наказую вицофуватися до Студенця, а відтак на схід від Черниляви через присілки в полігон. До гуківського ліса я вицофуватися не хотів, бо сподівався там сильніших застав. Зрештою сам ліс є рідкий і малий, так що нас легко можуть тамтуди гонити і здорово перебити. А ідучи там, де ворог нас не сподіється, нам буде легше перебитися. Так і сталось.

Перед год. 10 ми вже відступили на край Студенця та я задержав пвд. Вислав стр. Липу і Бориса аж на саму дорогу на Розпуття провірити, а сам обсервую через далековид цілу дорогу. Коли стежа підійшла під дорогу, я завважив, як з корчів, які є при дорозі, висунулось два большевики. Стежа їх бачити не могла, бо майже цілий час підходила хильцем або повзучи. Щойно коли стр. Липа висунувся з жита під дорогу, впав один стріл і вони оба зірвалися та майже бігом завернули. Пробиватись тамтуди було нам невигідно, бо большевицькі становища були на горі, а ми, якщо б були вийшли з корчів, нас мали як на долоні. Від нас на північ були другі корчі, пропри які проходить ця сама дорога, а підхід до дороги є критий житами і цілий час з гори, а большевики хоча є і там, то будуть напевно в гіршому положенні як ми. Тому вибираю цей другий напрям і наказую розвинути розстрільну, загастрити гранати та приготовитися до атаки. Підходити кажу борознами.

Коли все було готове, командую вперед і всі, хильцем підбігаючи, посунулись за мною. Я не помилився; як тільки ми показалися на дорозі большевики почали стріляти, але було запізно. Ми заблизько до них підлізли і з криком "слава" жарнули по них зі всіх автоматів (а мали ми 10 кулеметів і ок. 20 автоматів, решта кріси. Всіх нас було 64). Від несподіванки і такого сильного вогню большевики мусіли податись. На вздогін за ними в корчі полетіло ще кілька гранат. Щоб не дати їм опам'ятатися, наказую гнати за ними вперед. Майже половина з них впала, а решта шалено рвала, дико ревучи. В погоні мої стрільці мішались з большевиками. Ішов рукопашний бій. Корчів не було багато, яких [2]00-250 м. Зараз за корчами була друга большевицька застава, яка хотіла поставити нам опір. Одначе побачивши своїх, збилися з пантелику. Не знаючи, що робиться і нас спочатку не пізнали, бо ми були

також в совітських мундирах. Виглядало так, що всі втікають (значить большевики і ми), тому большевицька застава не стріляла. Коли зорієнтувалася, в чому справа [і] нас розрізнили, ми знову кинулися на них з окликом “слава” та “гура” і вони не дуже то мали часв по нас стріляти, бо ми вже були між ними і барабанним вогнем на коротку віддаль їх кільканадцять штук поклали, а решта була змушена втікати.

Щоби не задержуватися на відкритому терені наказую “бігом” “вперед” до слідуючих корчів. Щойно тут ми звільнили, але задержуватись не позволяю. Корчі тоже не великі і ми, підбігаючи, виходимо на поля в напрямку присілка Новики. Тут на полі на задержуючись упорядковую пвд. в ромб. Вперед висилаю перший і другий рій (найсильніші), зад обезпечує четвертий рій, праве третій рій, а ліве кущ. Зі заду подають, що стр. Вергун і Чугай ранені, жадають санітаря. Одначе санітаря нема, санітар Сірко впав. Наказую стр. Шумові і Углякові забрати тяжко раненого від розривної кулі по обидвох ногах стр. Вергуна. Вони його забрали і понесли до Черниляви (в полудневу частину), та сховали до криївки, де зробили перев’язку. В міжчасі ще в корчах зістав ранений в груди молодий стр. Кухар. Маючи він тільки одну німецьку яйцеву гранату, просить стр. Чорноти гранати, бо його була непевна. Цей бажання його виконав. І дійсно як ми були вже на полях, почули за собою вибух подарованої гранати. Це стрілець Кухар розірвався і вбив ще большевика.

За нами гнали большевики, дико ревучи та стріляючи. Ввесь час четвертий та третій рій і кущ відстрілювалися та не підпускали їх близько себе. Так вицофуючись, ми підійшли на горб під фільварком Новини. Фільварок було видно як на долоні, від нас був віддалений не дальше як 600 м. Вздовж фільварку я завважив чорні плями, через далековид пізнав, що це є большевицька розстрільна. Зміняю напрям бігом вліво. Ця третя большевицька застава бачучи, що ми зорієнтувались, щоби нас не випустити, стали нас забігати з переду. Одначе ми вже вирівнялись з ними і тільки перестрілювався з ними перший, третій, а відтак четвертий рої. Ми їм вимкнулися та оставили позаду. Тепер я завважи[в], що пр[овідника] І[нгула] нема коло мене, добачив я його біля четвертого роя. Задержуюся та жду на нього. Коли я з ним зрівнявся, думав, що він ранений, виглядав на півпритомного, та це неправда, він тільки сильно знемігся. Його слабе здоров’я не могло дорівнати молодим здоровим стрілецьким організмам. Просив мене, щоби його в разі ранення не оставити, а застрілити. Я взяв його за руку та потягнув за собою до

переду. Це трохи зробило йому полекшу і ми відбилися з-під куль. Дальше даю йому двох стр., яким наказую, що головою за провідника відповідаєте. Один з них бере його МП. Пр[овідник] скинув блюзку, я кричу, щоби заложив, бо можуть його через білу сорочку поцілити. Дальше він ввесь час держиться мене.

Підійшовши ще трохи, завважую зправа фіру з чотирьома большевиками і "Максимом". Женуть що сили. Щоби не загородити нам дорогу зпереду наказую кулеметчикові Перфенюкові стріляти по фірі. Він з першого роя відбігає в право яких 100 м і одною довгою серією вбиває коні і 3 большевиків, 4-ий зіскочив з фіри і порачкував. Перфенюк завдання виконав і повернувся на своє місце. Дорога перед нами здається вільна. Та незабаром зліва від с. Черниляви ми завважили між житами цілий ряд большевицьких голов, які бігли до нас. Знову зміняємо напрям дещо вправо та наказую відкрити сильний вогонь. Кущ і другий рій виписався. Большевиків таки на хвилину здержано. Ми використовуємо це і бігом відбиваємося та оставляємо їх позаду. На щастя ще й горбок нас дещо від них тепер заслоняв. Найприкріше є четвертому роєві. Рой. Дон держиться мужно і стр[ільці] свої держить в порядку також. Щоби йому не забракло амуніції, висилаю другий рій з ро[й. К]руком на поміч. Посиливши силу вогню примушено большевиків держати приличну відповідну віддаль. Найгірше докучає спека. По дорозі нема ніде ані краплини води. Це нас страшенно мучить і унеможливлює скорий відступ. Стрільці вже деякі були змушені кинути чоботи, бо взутому було дуже тяжко відступати. Приходимо до прис. Батоги. Кожний жаждучо ловив за воду, пив з чого міг, з ведра, жменями, з шапки, а стр. Дунай навіть з черевика (він черевики ніс у руках).

Перед присілком большевики дещо здержались і на яких 10 хвилин стрілянина устигла. Та як тільки ми минули хати, стрілянина з боків почалась на ново. Большевики одні здержались, а другі думали окружувати нас в присілку. Дальше ми відступали до присілка Ковалі. В половині дороги большевики нас стали доганяти. Пр[овідник] І[нгул] радить робити оборону, але я не слухаю і наказую йти дальше вперед, бо кожна одна страчена хвилина засуджує нас на певну загибель. Большевики хочуть тільки цього, щоби затягнути бій. По силі ворожого вогню завважую, що їх меншає. Переходимо через присілок Ковалі, Дацки і Пісоцкі. Погоня слабшає і ми віддалюємося все дальше і дальше, аж стрілянина устала цілком. Тут стр. Вивірка дістав десь коня і подав пр[овідникові] Інгулові. Большевики були змушені на кожному присілку здержуватись і робити обшук, цього я сподівався

скоріше і так воно сталося. Дальше ми вже без стрілів вицофалися попри прис. Антонники через Гораєць. Переходимо поміж Вербянами а Завадовом до завадівського ліса, який лучиться з полігоном. В лісі заряджую відпочинок. Кожний так страшно перемучений, що покотом лягає на землю. Тимчасом висилаю стежу під гостинець Яворів–Немирів, щоби провірити, чи там часом нема застави. Вернувши стежа повідомила, що все спокійно. Став падати дощ і позимніло. Поволі підходимо під гостинець, через сам гостинець перескочили бігом і зараз таки в лісі відпочиваємо. Я пішов до хати, яка є на роздоріжжі, що йде на Завадів. Зорганізував там один хліб і три кг сира. Цим всі поділилися, а перекусивши, стали вибиратися дальше. В тім почули стріли на гостинці, прибігла стійка і повідомила, що нашим слідом з ліса йдуть большевики. Вже було перед вечером і не дуже то ми собі з них що робили. Стрілецьким рядком ми подались на схід, а відтак спрямували на полудне і аж ніччю прийшли на Батоги під Яжів Старий. Тут обсушилися та над ранком пішли до ліса.

Наші страти: 5 вбитих, один стр. кулеметчик Дорко пропав без вісти. Чотирьох ранених, двох з пвд. а двох з куща. Ранені виздоровіли.

В бою відзначилися хоробрістю рой. Дон, Спартак та Крук. Стрільці: Перфенюк, Шум, Угляк, Голуб (з охорони пр[овідника] І[нгула]), Кухар та Липа.

Майже всі ми скинули чоботи, але зброї ані амуніції не кинув ніхто. І живим також не здався.

Большевиків в бою впало 38. Ранених возили автами аж до вечора безпосередно до Львова. Люди нарахували кільканадцять авт.

Причини облави.

Щойно в липні 1946 [р.] ми довідалися від внутренника Кріля і його брата Штаєра (Кріль був тоді прийнятий до пвд.), що наш постій всипав Кріль. Обох їх зліквідовано.

Стрілянина вся тривала майже чотири години.

Криївку до якої хотів лізти кущ, большевики знайшли і вимінували.

В облаві брало участь 2500 большевиків.

Ліквідація станиці "істребітелів" в Завадові 26.12.45 р.

По наказу к-ра У. наш пвд. зліквідував станицю істрибітелів в с. Завадів Немирівського р-ну. Село Завадів було вповні опановане большевиками. Треба було вибити його большевикам з

рук, а це можна було осягнути лише тоді, коли б не стало в селі істрибітелів. Тому ми вирішили їх зліквідувати вночі з 26/27 грудня 1945 р.

В день 26.12.45 ми закватирували на прис. Будках під Завадовом. Через день обговорили плян. Чоту мали ми розділити. Один рій мав зробити заставу від заходу, а два рої зайти з полудня і півколом окружити будинок істрибітелів та заняти становища на горбку. К-р Л[обода] як тереновий мав іти з першим роєм і по тихенько з двома стрільцями мінерщиками підложити міну під будинок та вимінувати. Якщо б хтось з істрибітелів пробував втікати, то другий і третий рій мали стріляти. Коли б істрибітелі пробували відстрілюватися, то ми мали запальними кулями запалити будинок і їх таки зліквідувати.

Поступлено по плану. О год. 21-ій ми вже попри церкву підійшли близько будинку істрибітелів. Тут (з-під церкви) розілилися. К-р Лобода з роєм перейшов дорогу і заняв умовлене становище. Я з двома роями окружив по другій стороні дороги будинок і ми позалягали. На дорогу в право і ліво вислано застави (обезпечення). Всюди тиша, собаки не брешуть, село спить. Тільки в будинку істрибітелів рух, гамір, стійковий переходить попри незаслонене вікно і час-до-часу покашлює. Істрибітелі в хаті почали в'язати дрова, другі щось по російськи співали. Це уможливлює підхід к[омандиро]ві Л[ободі] під будинок. Ми все це бачимо. Один істрибітель вийшов, щось поговорив зі стійковим і пішов за будинок. Незабаром вертає зі снопом соломи і обидва входять до сіней, галайкають. Кожня хвилина для нас стає роком. Ждемо на вибух міни...

Нараз блеск і гук міни, кожний притиснувся до землі, з гори посипались на нас відламки дахівки і дерева. Все заніміло. Всіх засліпило. Наказую ракета, і дві білі ракети освітили все. Міна вирвала цілу стіну і половина будинку похилилась, з хати істрибетелі хотіли втікати. вогонь, і всі [ш]урнули з кулеметів по будинкові. Перервати вогонь.

Котрийсь істрибітель вистрілив. Вогонь. І знову посипалось кілька серій з кулеметів і затихло.

В тім один рій Лободи почав стріляти і зараз затихло. Посилаю до нього зв'язкового і кажу, що ми підходимо до будинку, нехай не стріляє. Зв'язковий повернув і повідомив, що наказ виконав. Тепер наказую другому роєві (Крука) ввійти в будинок. Розстрільною стрільці сходять з горбка на дорогу і підходять під будинок. Рой. Крук ввійшов до середини і постягав з сходів двох живих істрибітелів. Двох було вбитих, одного

вбив стр. Черемха, а другого третий рій. Здобуто 1 ЦКМ, 2 ППШ і 15 крісів. Спалено: приміщення істрибітелів, сільраду, клуб, молочарню і кооперативу; все це містилося в двох великих будинках. По підпаленні будинків забрано зі собою обох істрибітелів та вицофались в полігон. Тут переведено з ними слідство і одного з них зліквідовано, а другого, діставши від нього матеріяли, звільнено. Страт своїх не було. Завдання виконано.

Сутичка 14.5.1945 р. під с. Санники,
Судово-Вишенського р-ну. Відділ "Переяслави"

Під час рейду вд. "Переяслави" під ком[андою] к-ра Сяна закватирував на день 14 травня [19]45 р. в селі Санники, Судово-Вишенського р-ну. Було дві чоти "П[ереяслави] 1" і "П[ереяслави] 2". Ми заняли хати за річкою. По полудні прибігає з поля якась жінка і повідомляє нас, що зі східної сторони гостинцем ідуть істрибітелі і большевики. Перед тим до села приїхало два авта по бараболю, на них около 10 большевиків.

Висилаю в поле дівчину на розвідку. Між тим стр. Лилик передягся в спідницю і хустку, взяв на плечі вили і вийшов на горб. Став біля купки гною та став його розкопувати і обсервувати большевиків. вкоротці вернув і повідомив, що з ліска йде около 30-40 большевиків і істрибітелів. Порадившись з к-ром Сяном вирішуємо приняти бій. Глубокою дорогою висилаю перший рій під ком[андою] рой. Спартака, який має дійти до широкої дороги, яка йде з п[о]л[у]д[невого] сходу на п[і]вн[ічний] захід, а відтак ровом попри цю дорогу зайти большевиків зі заду. Другий і третий рій під ком[андою] рой. Крука і Малини висилаю через річку до села. Вони мають забрати оба авта та приїхати до нас (самі шофери). Дальше вони мали перейти в другий кінець села і як большевики підуть привитати їх вогнем. Становища мали заняти в другій глубокій дорозі. Я з четвертим роєм (Дона) держу зв'язок між Спартаком і Круком та [йд]у на другий кінець хат і на горбочку занимаю становища так, що бачу і Спартака й Крука. К-р Сян зі своєю чотою лишається при арештованих сексотах та в резерві.

Большевики завважили Спартака і між ними почалась перестрілка. Щоби Спартакові дати поміч ми відчинили вогонь. Тимчасом Спартак вислав до мене гінців з повідомленням, що зі Судової Вишні їде танкетка.

Не маючи протитанкової зброї наказую Спартакові вицофуватися за глубоку дорогу (на захід). До Крука висилаю тоже

зв'язкового, щоби вицофувався. Сам долучую до к-ра Сяна і разом всі відступаємо до ліса під Радиничі.

Бій тривав 20 хв., почався о год. 2.30. Большевики мали двох ранених.

Ми відступили без власних втрат.

Бій під Яворовом в дні 24 березня 1946 р.
пвд. "Переяслави"

Неділя 24 березня 1946 р.

На день ми закватирували на присілку Зади біля с. Порудна. Зараз рано стежа вернула з-під прис. Тратна і повідомила, що ок. 50 большевиків з дротами в зелених отоках пішли на прис. Людвіну. Заряджую гостре поготівля. Висилаю малу дівчину на розвідку. Дівчина скоро вернулася та сказала, що на Тратні большевики вже шукають. Тому ми вицофуємось до ліса під "площадку" (7 блоків-казармів. Від плащадки не дальше як 1,5 км) і закватировуємо. Зайшли ми в густу культуру та залягли одною лінією. Обезпечились тільки стійками, бо ліс рідкий і стежу можуть завважити. Так пересиділи ми до год. 1,30, довкола було спокійно. Нараз прибіг стійковий стр. Перфенюк та повідомив, що йдуть большевики. Рівночасно ми почули крики большевиків зі сходу і заходу. Я не вспів ще добре приготовити всіх, як на проти мене вийшов большевик пограничник. Я його завважив перший і скрився в право за корч, підпустив близько і двома серіями вбив. Зправа відізвався другий: "я провіряю – нє стрєляй", він думав, що це стріляє його товариш. І його я вбив одною серією. Тепер перед нами (на сході) заревіли диким голосом большевики. Я скомандував за мною, вперед, і всі посунулись до переду. Я був на правому крилі.

А тим часом на наше ліве крило, на якому був к-р Лобода, залізла знову большевицька стежа зізаду. Він зорієнтувався і цю стежу зліквідував (2 большевиків), та пішов з одним роєм на схід, бо думав, що нас большевики заатакували зі сходу. І так ми без порозуміння розділилися. Один рій пішов за мною, а другий з к-ром Лободою. Незабаром к-р Лобода стрінувся на лінії (просіці) з большевиками та рішучим ударом перебивається через них і з роєм виходить ціло. Відзначився стр. Чумак і Остап, вони на близьку віддаль вбили 3 большевиків і промостили дорогу для решти. За собою ще на лінію кинули димну гранату. Та зробивши велике півколо вицофалися в Бірки (ліс), та там пересиділи до вечора. Вони забрали одно ППШ, решти зброї забрати не було часу.

На мій рій налетів ще один большевик, якого вбив стр. Перфенюк з кулемета. Ми завернули вправо під край ліса, а не побачивши нікого пішли пасовиськом в напрямку с. Н[аконечне] І над річку Шкло. Та вода велика, я наказую йти на міст. На мості не було нікого. Дальше йдемо селом Наконечне І в напрямку м. Яворова (майже 1 км) мимо цього, що в школі на Н[аконечне] І кватирував гарнізон 50 большевиків, а відтак потоком аж до гуківського ліса. Ми всі вийшли ціло.

Большевики мали 8 вбитих, в тому один лейтенант, заступник начальника гарнізону в Порудні.

Большевики не знали куди ми поділись, думали, що ми мусимо десь там в лісі під площадкою бути і до вечора зробили ще солідну облаву, але кромі своїх трупів не знайшли нікого. Зараз навколо заблькували ліс і всюди на кладках і мостах поробили засідки. К-р Лобода з другим роєм мусів іти на Наконечне 2 вбрід по шию.

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 66, арк. 115-119. Копія.

№ 68
ПОСВІДКА ПРО ЗАКІНЧЕННЯ СТАРШИНСЬКОГО ВИШКОЛУ

7 грудня 1946 р.

Слава Україні! Героям Слава!

УПА-Захід – ТВ "Р[озточчя]"
Група "Буг"

Старшинський курс вд. "Переяслави"

ПОСВІДКА ч. 1

Ступ[інь] і псев[до] ст. бул. Сагайдачний, ур[оджений] 7.4.1921 р.

Закінчив старшинський курс УПА- Зах[ід] "Буг".

Загальний вислід дуже добрий.

Льоката –

Іспитували:
/Мрія/
/Бриль/
Канарок/

Постій, 7.12.1946

К-р курсу
/Мрія/

К-р ТВ "Р[озточчя]"
....

Архів Центру досліджень визвольного руху (Львів), ф. 10. Оригінал.

№ 69
ПОСВІДКА ПРО ЗАКІНЧЕННЯ СТАРШИНСЬКОГО ВИШКОЛУ

7 грудня 1946 р.

Слава Україні! Героям Слава!

УПА-Захід – ТВ "Р[озточчя]"
Ґрупа "Буг"

Старшинський курс вд. "Переяслави"

ПОСВІДКА ч. 2

Ступ[інь] і псев[до] бул. Спартак, ур[оджений] 13.12.1921 р.
Закінчив старшинський курс УПА-Зах[ід] "Буг".
Загальний вислід добрий.
Льоката –

Іспитували:
/Мрія/
/Бриль/
/[...]/
/Канарок/

Постій, 7.12.1946

К-р курсу
/Мрія/

К-р ТВ "Р[озточчя]"
.....

Опубл.: Літопис Української Повстанської Армії. – Т.31: УПА на Львівщині і Ярославщині. Спогади і документи вояків УПА ТВ "Розточчя", 1943–1947 / Упорядник Іван Лико. – Торонто – Львів, 2001. – С. 183. Фотокопія оригіналу.

№ 70
ПОСВІДКА ПРО ЗАКІНЧЕННЯ ПІДСТАРШИНСЬКОЇ ШКОЛИ

7 грудня 1946 р.

Слава Україні! Героям Слава!

УПА-Захід – ТВ "Р[озточчя]" Група "Буг"

Підстаршинська школа вд. "Переяслави"

ПОСВІДКА ч. 2

Ступ[інь] і псевдо ст. віст. Щербатий, ур[оджений] 22.IX.1923 р.

Закінчив підстаршинську школу УПА-Зах[ід] "Буг".

Загальний вислід добрий.

Льоката 4/45.

Іспитували:
/Мрія/
/Бриль/
/[...]/
/Канарок/

Постій, 7.12.1946

К-р школи К-р ТВ "Р[озточчя]"
/Мрія/ .....

Архів Центру досліджень визвольного руху (Львів), ф. 10. Оригінал.

№ 71
ПОСВІДКА ПРО ЗАКІНЧЕННЯ ПІДСТАРШИНСЬКОЇ ШКОЛИ

7 грудня 1946 р.

Слава Україні! Героям Слава!

УПА-Захід – ТВ "Р[озточчя]" Група "Буг"

Підстаршинська школа вд. "Переяслави"

ПОСВІДКА ч. 6

Ступ[інь] і псевдо ст. віст. Гай, ур[оджений] 23.2.1924 р.
Закінчив підстаршинську школу УПА-Зах[ід] "Буг".
Загальний вислід добрий.
Льоката 3/45.

Іспитували:
/Мрія/
/Бриль/
/[...]/
/Канарок/

Постій, 7.12.1946

К-р школи
/Мрія/

К-р ТВ "Р[озточчя]"
.....

Архів Центру досліджень визвольного руху (Львів), ф. 10. Оригінал.

№ 72
ПОСВІДКА ПРО ЗАКІНЧЕННЯ ПІДСТАРШИНСЬКОЇ ШКОЛИ

7 грудня 1946 р.

Слава Україні! Героям Слава!

УПА-Захід – ТВ "Р[озточчя]"

Група "Буг"

Підстаршинська школа вд. "Переяслави"

ПОСВІДКА ч. 15

Ступ[інь] і псевдо віст. Остап, ур[оджений] 1927 р.
Закінчив підстаршинську школу УПА-Зах[ід] "Буг".
Загальний вислід достаточний.
Льоката 14/45.

Іспитували:
/Мрія/
/Бриль/
/[...]/
/Канарок/

Постій, 7.12.1946

К-р школи
/Мрія/

К-р ТВ "Р[озточчя]"
.....

Архів Центру досліджень визвольного руху (Львів), ф. 10. Оригінал.

Організаційно-територіальний поділ Львівського краю ОУН
(літо 1945 р.)

№ 73
ПОСВІДКА ПРО ЗАКІНЧЕННЯ ПІДСТАРШИНСЬКОЇ ШКОЛИ

7 грудня 1946 р.

Слава Україні! Героям Слава!

УПА-Захід – ТВ "Р[озточчя]" Група "Буг"

Підстаршинська школа вд. "Переяслави"

ПОСВІДКА ч. 23

Ступ[інь] і псевдо ст. стр. Соя, ур[оджений] 14.1.1914 р.
Закінчив підстаршинську школу УПА-Зах[ід] "Буг".
Загальний вислід достаточний.
Льоката 16/45.

Іспитували:
/Мрія/
/Бриль/
/[...]/
/Канарок/

Постій, 7.12.1946

К-р школи К-р ТВ "Р[озточчя]"
/Мрія/ .....

Архів Центру досліджень визвольного руху (Львів), ф. 10. Оригінал.

№ 74
ПОСВІДКА ПРО ЗАКІНЧЕННЯ ПІДСТАРШИНСЬКОЇ ШКОЛИ

7 грудня 1946 р.

Слава Україні! Героям Слава!

УПА-Захід – ТВ "Р[озточчя]" Група "Буг"

Підстаршинська школа в-д "Переяслави"

ПОСВІДКА ч. 25

Ступ[інь] і псевдо ст. стр. Жук, ур[оджений] 12.12.1924 р.
Закінчив підстаршинську школу УПА-Зах[ід] "Буг".
Загальний вислід добрий.
Льоката 9/45.

Іспитували:
/Мрія/
/Бриль/
/[...]/
/Канарок/

Постій, 7.12.1946

К-р школи
/Мрія/

К-р ТВ "Р[озточчя]"
.....

Архів Центру досліджень визвольного руху (Львів), ф. 10. Оригінал.

№ 75-82
СОТНЯ "ПРОЛОМ"
7 травня – 17 жовтня 1944 р.

№ 75
ЗВІТ ПРО СТАН ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СОТНІ

№ 7 *7 травня 1944 р.*

Постій 7.V.1944

ЗВІТ ч. 7

Дня 4.V.1944 стан сотні загальний виносить 150 люда. 131 стрільців, 17 підстаршин і 2 старшин.

Дня 5.V.1944 долучило до сотні чотири стрільці із Холмщини.

Дня 6.V.1944 загальний стан сотні виносить 154 люда. 135 стрільців, 17 підстаршин, 2 старшин.

Ранених в лічниці находиться 14 люда.

Стан узброєння в сотні представляється так:

2 тяжких кулемети "Максими".
6 легких кулеметів "Діхтярова".
1 кулемет "Токарова".
2 польських РКМ.
5 ППД (фінок).

I і II чота узброєна в російські кріси. Пересічно припадає на кріс по 80 шт. набоїв. III чота узброєна в кріси "Мавзери", припадає на кріс по 70 шт. набоїв.

До тяжких кулеметів має сотня по 5 повних лент (1250 шт. н[абоїв])

До легких кулеметів "Діхтярова" є по 3 диски (123 шт. набоїв)

До польських РКМ є по 7 магазинків (140 шт. набоїв).

До фінок є по 2 кружки (140 шт. набоїв).

Запасу амуніції нема жадного.

Коней в сотні находиться 18, з того 3 верхових.

Візів сотня має 5, 2 тачанки, 1 полеву кухню.

Виряд в сотні менш більш стоїть добре, з тим, що відчувається брак обуви.

Від 14.IV.1944 сотня перебувала по селах в терені і прохарчовувалась незле поміж цивільне населення аж до 25.IV.1944.

Від 25.IV.44 сотня таборувала самостійно, харчі одержувала

із 2-ох сусідніх сіл. Харчів одержувала потрібну скількість, майже завсіди на час. Масло і м'ясо доставляла сітка. Загально стан харчевий представлявся досить добре.

Дня 14.IV.44 вечером сотня перейшла до с. К. на охорону.

" 15.IV.44 сотня вдень відпочивала і приготовлялась до застав на ніч в с. К.

" 16.IV.44. Охорона села К.

" 17.IV.44. I і II чота виїхала із К. до акції на с. З[абір'я]. III чота залишилась в К. на охорону.

18.IV.44. Відпочинок після акції.

19.IV.44. Охорона с. К.

20.IV.44. Вимарш I і III чоти на Дубину.

21.IV.44. Відпочинок і приготування 1 і 3 чоти до акції, а друга охороняла село К.

22.IV.44. Акція першої і третьої чоти на кольонію П[оледів] і село Л[убче]. Друга чота із сусідною сотнею вирушила на ф[ільварок] В.

23.IV.44. Відпочинок 1 і 3 чоти після акції, а друга чота вправляла.

24.IV.44. Перехід 1 і 3 чоти на ф[ільварок] Б., друга чота вправляла.

25.IV.44. Перша і третя чота упорядкування району, а друга долучила на ф[ільварок] Б. і закватерування сотні на ф[ільварку] Б.

26.IV.44. Вправи:

1 год. Впоряд.
2 год. Розстрільна роя.
3 год. Розвивання чоти.
4 год. " "
5 год. Впоряд чотою.
6 год. Служба вартівнича.
7 год. Алярми і їх значіння.
8 год. Марші і звороти.

Дня 27.IV.44. Вправи:

1 год. Впоряд.
2 год. Марш обезпечений.
3 год. " "
4 год. Розстрільна
5 год. Розвивання чоти.
6 год. Служба вартівнича.
7 год. Алярми і їх значіння.
8 год. Впоряд чотою.

Дня 28.IV.44. Вправи:
1 год. Впоряд.
2 год. Марш обезпечений.
3 год. Розвивання чоти.
4 год. Наступ.
5 год. Розстрільна (використання поземел[л]я)
6 год. Засідка і її значіння.
7 год. Застави і завдання чот.
8 год. Впоряд чотою.

Дня 29.IV.44. Вправи:
1 год. Впоряд.
2 год. Марш обезпечений.
3 год. Розвивання чоти.
4 год. Наступ.
5 год. Розстрільна (використання поземел[л]я)
6 год. Засідка і її значіння.
7 год. Застави і затягання чот.
8 год. Впоряд чотою.

Дня 30.IV.44. Вправи:
1 год. Впоряд.
2 год. Постави стрілецькі.
3 год. Копання становищ.
4 год. Організація підвідділів.
5 год. Впоряд чотою.

Після обіду вільне.

Дня 1.V.44. Вправи:
1 год. Впоряд.
2 год. Марш обезпечений.
3 год. Засідка.
4 год. Затягання чот.
5 год. Марш обезпечений.
6 год. Постій.
7 год. Кулемет.
8 год. Впоряд чотою.

Вечером вимарш одної чоти на охорону села Р.

Дня 2.V.44. Вправи:
1 год. Впоряд.
2 год. Марш обезпечений.
3 год. Засідка.
4 год. Затягання чот.
5 год. Марш обезпечений.
6 год. Постій.

7 год. Кулемет.
8 год. Впоряд чотою.

Вечером вимарш одної чоти на охорону села Р.

Дня 3.V.44. Вправи:

1 год. Впоряд.
2 год. Розстрільна.
3 год. Розвивання чоти.
4 год. " "
5 год. Впоряд чотою.
6 год. Теренознавство.
7 год. Картознавство.
8 год. Марш і співи.

Вечером вимарш одної чоти на охорону села Р.

Дня 4.V.44. Вправи:

1 год. Впоряд.
2 год. Розстрільна.
3 год. Марш обезпечений.
4 год. Розвивання чоти.
5 год. Теренознавство.
6 год. Постави стрілецькі.
7 год. Кулемет.
8 год. Впоряд чотою.

Вечером вимарш одної чоти на охорону села О. і перестрілка першої чоти. Третя чота відтранспортовувала харчі на ф[ільварок] У.

Дня 5.V.44. Вправи:

1 год. Впоряд.
2 год. Картознавство.
3 год. Розстрільна.
4 год. Газознавство.
5 год. Марші і спів.
6 год. Постави стрілецькі.
7 год. Кулемет.
8 год. Впоряд чотою.

Вечером вимарш одної чоти на охорону села О.

Дня 6.V.1944 сотня вирушила із місця постою і закватерувала в с. П. Вибрано оборонні становища, назначено варту і приступлено до початкового військового вишколу тої ж самооборони.

Відчувається великий брак амуніції, обуви і біля.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 6, арк. 66-67. Копія. Рукопис.

№ 76
ЗВІТ ПРО СТАН ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СОТНІ

№ 8 *21 травня 1944 р.*

Постій 21.V.1944

ЗВІТ ч. 8

Дня 20 травня 1944 долучило до сотні 2 стрільців із шпиталю. Крім того, цего самого дня долучило до нас 3 східняків із зброєю.

Дня 21 травня 1944 загальний стан сотні виносить 159 людей.

Стрільців	Підстаршин	Старшин
139	18	2

Ранених в лічниці находиться 12 людей.

Дня 21 травня 1944 стан узброєння сотні представляється так:

2 тяжких кулемети "Максими".

6 легких кулеметів "Діхтярова".

1 російський кулемет "Токарова".

2 польських РКМ.

2 французьких легких кулемети (які з собою принесли східняки вищезгадані).

5 ППД (фінок).

До французьких кулеметів припадає по 200 шт. набоїв.

До решта зброї вищезгаданої і до крісів припадає амуніції так само як у попередному звіті.

Запасу амуніції нема жадного!

Коней, возів, тачанок і кухня сотня наразі має як у попередному звіті.

Виряд сотні і брак обуви представляється як у попередному звіті.

Харчевий стан сотні представляється менш більш добре.

Від 6 травня 1944 сотня дальше кватерувала у селі і майже усі харчі одержувала із сіл. Одержали від Шершеня 60 кг масла і 50 кг цукру.

План праці кожного дня

7.V.44. Друга чота держала варту, І ходила на стежі, III стояла на ф[ільварок] 4/15 2/22 2/5 2/3 1/14*.

8.V.44. Перша чота держала варту, II ходила на стежі, III стояла на ф[ільварок] 4/15 2/22 2/5 2/3 1/14.

* *Тут і далі в тексті вжито кодування.*

9.V.44. Друга чота держала варту, І ходила на стежі, ІІІ стояла на ф[ільварок] 4/15 2/22 2/5 2/3 1/14.

10.V.44. Перша чота держала варту, ІІ ходила на стежі, ІІІ стояла на ф[ільварок] 4/15 2/22 2/5 2/3 1/14.

11.V.44. Друга чота держала варту, І ходила на стежі, ІІІ вийшла із ф[ільварок] 4/15 2/22 2/5 2/3 1/14 до с. 2/5 1/9 1/2 2/3 1/14, де відбувався бій.

12.V.44. Перша чота держала варту, ІІ ходила на стежі, ІІІ повернула до с. 3/12 2/19 ь 1/1 2/3 1/14 5/5 2/5, де відпочивала.

13.V.44. Друга чота держала варту, перша мала вільне, третя дальше кватерувала в с. 3/12 2/19 ь 1/1 2/3 1/14 5/5 2/5.

14.V.44. Перша чота держала варту, друга мала вільне, третя долучила до с. 3/6 3/12 2/28 1/9 1/4 2/13 1/14.

15.V.44. Вправи:

1 год. Впоряд.
2 год. Марш обезпечений.
3 год. " "
4 год. Розвивання чоти.
5 год. Марші і співи.
6 год. Копання становищ.
7 год. Розстрільна.
8 год. Впоряд чотами.

16.V.44. Вправи:

1 год. Впоряд.
2 год. Розстрільна.
3 год. Опис кулемета.
4 год. Розвивання чоти.
5 год. Марші і звороти.
6 год. Зв'язок і його значення.
7 год. Внутрішня служба.
8 год. Впоряд чотою.

17.V.44. Вправи:

1 год. Впоряд.
2 год. Марш обезпечений.
3 год. " "
4 год. Розвивання чот.
5 год. Марші і співи.
6 год. Постави стрілецькі.
7 год. Копання окопів.
8 год. Впоряд чотами.

18.V.44. Вправи:

1 год. Впоряд.

2 год. Постави стрілецькі.

3 год. Зголошення.

4 год. Віддавання почести.

5 год. Впоряд чотами.

Після обіду вільне і приготування до акції. Вечером вимарш до акції на с. 2/2 2/7 4/15 1/2 1/3 ж.

19.V.44. Акція цілою сотнею на с. 2/2 2/7 4/15 1/2 1/3 ж, після акції сотня подалась на с. 4/1 2/17 1/9 1/2 1/5 4/1 1/5 2/17 3/12, де закватерувала.

20.V.44. Відпочинок після акції, чищення зброї, вечером вимарш сотні до с. 3/12 2/19 ь 1/1 2/3 1/14 5/5 2/5 і закватерування.

21.V.44. Вільне. Стрільці законспіровано перебувають по стодолах. Дня 19 травня 1944 сотня разом із сусідніми сотнями волинськими та холмськими повела акцію на с. 2/2 2/7 4/15 1/2 1/3 ж і околиці проти ляхів. Акція повелась без жодних власних втрат. Знищено сотнею кілька колоній, спалено стацію, убито 12 ляхів з того 3 жінки.

Здобуто 5 крісів мавзерів, 500 шт. амуніції до мавзерів, 3 гранати, 1 пістоль, полеве рядно відбірче майже добре і ровер. Кілька возів, коні, що роздано поміж цивільне населення. Відчувається великий брак амуніції, обуви і дещо біля, кільканайцять пар біля здобуто на ляхах.

Підписав сот.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 6, арк. 68-69. Копія. Рукопис.

№ 77
ЗВІТ ПРО СТАН ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СОТНІ

№ 9 *9 червня 1944 р.*

"Пролом" Постій 9.VI.1944

ЗВІТ ч. 9

Дня 27.V.1944 звільнено із відділу двох стрільців з огляду на їх небоєздатність.

Дня 5 червня 1944 упав у бою з поляками один стрілець.

Дня 6 червня 1944 упав у бою з більшовиками один стрілець.

Дня 9 червня 1944 загальний стан сотні виносить 155 людей.

Стрільців	Підстаршин	Старшин
135	18	2

Ранених в лічниці находиться 11 людей.

Одного шпитальний лікар звільнив цілком додому.

Узброєння сотні представляється як у попередному звіті з тим, що 6 червня 1944 здобуто на більшовиках 1 ППШ, 4 кружки до ППШ і 700 штук набоїв фінкових.

Амуніції зменшилось на 1/4 до всіх зброй з огляду боїв з поляками і більшовиками, як у попередному звіті.

Запасу амуніції нема жадного.

Коней, возів, тачанок і кухня находиться в сотні як у попередніх звітах.

Виряд сотні і брак обуви представляється як у попередніх звітах.

Харчевий стан сотні останно представляється дуже зле. Назначений підрайон сіткою до виживлення сотні не доставляє відповідну скількість харчів, буває що і цілком не доставляє. Від 21 травня 1944 сотня була розкинена по селі роями де прохарчовувало село 1/4 6/4 1/6 3/3 3/4 2/5 2/7* аж до 31 травня 1944 включно. Від 1 червня 1944 сотня перейшла в околиці 2/6 2/7 4/3 3/3 де наладнано сотенну кухню. Сітка зобов'язалась доставляти потрібну скількість харчів, чого не виконала. Доси одержав я від сітки: 323 шт. хліба, булок 470 шт., муки 50 кг., круп 129 кг, фасолі 32 кг, кави 5 кг, м'яса з 1 корови. Із куріня одержав: 60 кг муки білої, 20 кг круп, 28 кг масла, 20 кг сира, 30 кг мармоляди, 80 кг цукру, 2 кг пасти, 15 кг мила, 5 л спірту.

** Тут і далі в тексті вжито кодування.*

План праці кожного дня

22.V.44. Не розконспіровуючи села по стодолах читання книжок. Після обіду гутірки.

23.V.44. По стодолах гутірки і голосні читання про сл. п. полк. Е. Коновальця.

24.V.44. Приготування до вимаршу. Вечером вимарш і закватерування в селі 1/4 1/5 2/2 3/3 3/4 2/5 1/9.

25.V.44. Відпочинок після маршу, чищення зброї. Вечером заходом сотні у місцевій читальні відбулось свято Героїв.

26.V.44. Чота I держала варту, чота II ходила на стежу, III проводила теоретичні заняття.

27.V.44. Чота III держала варту, чота I ходила на стежу, II проводила теоретичні заняття.

28.V.44. Зрана миття, перебирання, чищення зброї, після обіду вільне.

29.V.44. Остре поготівля.

30.V.44. Направа обуви, приготування до вимаршу, вечером вимарш і закватерування у 2/15 1/5 2/6 4/15 3/3 20/14 1/7 2/5 2/3 1/8 лісі.

31.V.44. Відпочинок після маршу, вечером вимарш і закватерування в селі 1/8 3/12 1/6 2/7 3/4 3/4 2/22 2/6.

1.VI.44. Відпочинок після вимаршу і чищення зброї.

2.VI.44. Остре поготівля, вихід до ліса і заняття оборонних становищ.

3.VI.44. Приготування до акції. Вечером вимарш II чоти до акції із чотою сусідньої сотні.

4.VI.44. Приготування I і III чоти до акції. Вечором вимарш до акції.

5.VI.44. Акція I і III чоти на село 2/19 2/4 2/5 2/7 1/14 3/3 20/14 ю і присілки. Після акції поворот на кватири. По обіді III чота перейшла до села 3/17 2/4 2/17 2/7 3/2 ю 4/15 3/3 20/14 1/7 2/5 2/7 для охорони від ляхів.

6.VI.44. Остре поготівля для I і III чоти проти більшовицької банди. Ніччю бій I чоти з більшовиками.

7.VI.44. Остре поготівля і слідкування за рухами більшовиків і німців.

8.VI.44. Вицофання I і III чоти з огляду близького бою німців з більшовиками, вечором закватирування в селі 3/4 2/7 2/19 2/7 ш 11/6.

9.VI.44. Чищення зброї, стежі, розвідка в терені вечором вимарш до села 3/17 2/4 2/17 2/7 3/2 ю 4/15 3/3 20/14 1/17 2/5 2/7 для застави від ляхів.

Дня 5 червня 1944 сотня мала повести акцію на села 8/3 4/8 18/18 1/4 2/7 2/2, 2/19 2/4 2/5 2/7 1/14 3/3 20/14 ю і присілки. Доходячи до перше згаданого села, сотня натрапила під лісом на польську засідку досить сильну. Відбито огнем і вицофанось в сторону на 2/19 2/4 2/5 2/7 1/14 3/3 20/14 ю, щоби відтам зачати акцію. З села одержано сильний кулеметний огонь. Мимо того почато наступ, здобуто частинно село і підпалено. Ворог відбитий із окраїн села подавсь до школи до мурованих будинків звідки почав сильно обстрілювати. Зважаючи, що це є мури і що можуть бути великі втрати, вицофано. З цего бою власні втрати 1 стрілець. Звідтам сотня подалась на поблизькі польські присілки, які знищено. Втрати ворога трудно устійнити з огляду на ніч.

Дня 6 червня 1944 в [зв'язку] з рухами більшовицьких банд пороблено 2 чотами застави. Ніччу більшовики при переході наткнулись на заставу І чоти. Зведено бій. Убито 5 більшовиків. Здобуто 4 кружки до ППШ і 700 шт. амуніції до ППШ. Власні втрати 1 стр. вбитий.

Брак обуви і амуніції.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 6, арк. 70-71. Копія. Рукопис.

№ 78
ЗВІТ ПРО СТАН ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СОТНІ

№ 10 *4 липня 1944 р.*

"Пролом" Постій 4.VII.1944

ЗВІТ ч. 10

Дня 20.VI.1944 зістав взятий в полон німцями один кіннотчик, зараз слідуючого дня 21.VI.44 закатований.

Дня 15 червня 1944 долучило до відділу двох людей із Равщини.

Дня 17 червня 1944 долучило до відділу трох людей із Любачівщини.

Дня 25 червня 1944 звільнено до шпиталю одного стрільця з огляду хвороби очей.

Дня 26 червня 1944 здезертирував із відділу один стрілець з околиць Любачівщини. Зловлення і приставлення його до відділу поручено місцевій боївці (з даного повіту).

Дня 3 липня 1944 звільнено до шпиталю одного стрільця з огляду перестуди нирок і сильного опухнення.

Дня 3 липня 1944 звільнено курінним наказом ч. 7 командира відділу до шпиталю на вилікування.

Дня 3 липня 1944 назначено вище згаданим наказом б[увшого] чотового Скалу командиром відділу.

Дня 4 липня 1944 новий командир перебрав відділ.

Дня 4 липня 1944 загальний стан сотні виносить 156 людей.

Стрільців	Підстаршин	Старшин
135	19	2

Ранених і хворих в лічниці находиться 14 людей.

Дня 4 липня 1944 стан узброєння сотні представляється так:

9 легких кулеметів "Діхтярова".

1 російський кулемет "Токарова".

1 польський РКМ.

1 французький кулемет.

5 ППД (фінок).

1 М[П].

1 легкий гранатомет.

До легких кулеметів "Діхтярова" є по 4 повних кружки (180 шт. набоїв).

До російського кулемета "Токар" є 4 повні кружки (240 шт. набоїв).

До польського РКМ 10 повних магазинків (200 шт. набоїв).

До французького кулемета 10 повних магазинків (250 шт. набоїв).

До ППД (фінок) є по 2 повні кружки (140 шт. набоїв).

До МП є 3 повних магазинки (105 шт. набоїв).

До гранатомета є 30 гранат.

Тяжкі кулемети “Максима” (2) змінено в терені за “Діхтярі”.

1 польський РКМ змінено із відділом “Сіроманці” за гранатомет.

1 французький кулемет змінено в терені за “Діхтяра”.

I і II чота узброєна в кріси російські і мають по 150 шт. набоїв на кріс.

III чота узброєна в кріси “Мавзери” і мають по 100 шт. набоїв на кріс.

Запасу амуніції майже нема.

Коней в сотні находиться 28, з того 22 таборових, а 6 верхових.

Возів у сотні находиться 5, одна кухня.

Виряд сотні представляється дещо гірше як у попередному звіті. Брак обуви, дещо біля, кілька пар мундуру.

Харчевий стан сотні від 9.VI.44 представляється менш більш добре. Сотня харчувалась тільки із своєї кухні. Більшу частину харчів доставляла сітка, деяку частину сотня одержувала із куріння. Нище подаю скількість харчів одержаних від сітки і куріння. Не є це дуже точне з огляду, що харчі часто прибували без жодної ваги у нас рівно ж з браку ваги у сотні не важилось, бралось тільки на око.

Від сітки сотня одержала: хліба 1609 кг, пшона 29 кг, пенцаку 78 кг, яєць 1062 шт., сира 73 кг, масла 89 кг, м’яса 155 кг – 1 бугая – 1/2 корови – 1 теля, круп греч[ана] 30 кг, солонини 4 кг, кави 29 кг, фасолі 50 кг, бараболі без ваги, цукру 50 кг, ярини 4 кг. Для коней вівса 4 сотнарі.

Від куріня сотня одержала: масла 23 кг, цукру 110 кг, сира 12 кг, солонини без ваги, мука без ваги, 1 корову, 5 малих пачок цикорії, 4 кг тютюну, 76 шт. сірників, 45 шт. пасти, 12 кг поташу, 4 парі золів*, 125 шт. паперців, 30 пачок порошку до зубів.

Ярину до кухні кожного дня заготовляєм по даних постоях.

План праці кожного дня

10.VI.44. Вибір оборонних становищ, стежа, розвідка в терені, після обіду частинний вишкіл.

---

* *Так у тексті.*

11.VI.44. Наступ поляків на с. 1/14 2/7 4/10 3/8 6/2 6/4 3/7* із трох сторін. Наступ відбито. Ляхи вспіли запалити 5 хат польських і 3 українських. Через цілий день вільне.

12.VI.44. Охорона сіл І і III чотою, на зміну роями вишкіл.

13.VI.44. Ранком поворот II чоти із акції з сусідньою чотою і закватерування II чоти в с. 1/1 2/4 23/4 3/16 2/1 3/9 17/8 3/11 8/2.

І і III чота охорона сіл і вишкіл.

14.VI.44. Деяка реорганізація сотні, створення розвідчого роя і роя кіннотчиків. Після обіду охорона сіл і вишкіл.

15.VI.44. Охорона сіл, вишкіл, після обіду лікарський перегляд сотні.

16.VI.44. Охорона сіл, вишкіл і стежі.

17.VI.44. Охорона сіл, вишкіл і стежі.

18.VI.44. Охорона сіл, до обіду вишкіл, після обіду вільне.

19.VI.44. Охорона сіл, вишкіл і стежі.

20.VI.44. Охорона сіл, вишкіл і стежі. Після обіду перестрілка з німаками на с. 6/2 5/6 2/18 2/16 4/7 1/5 10/3. Страта одного кіннотчика.

21.VI.44. Вимарш і закватерування в лісі в околиці 1/4 8/2 6/7 4/2 9/8 9/9 II.

22.VI.44. Повний вишкіл.

1 год. Впоряд.
2 год. Марш обезпечений.
3 год. " "
4 год. Розстрільна роя.
5 год. Розвивання чоти.
6 год. Провадження огню (виклад).
7 год. Зголошення.
8 год. Впоряд чотами.

23.VI.44. Повний вишкіл.

1 год. Впоряд.
2 год. Стрілецькі постави.
3 год. Розстрільна.
4 год. " із використанням поземел[л]я.
5 год. Засідка.
6 год. Провадження огню.
7 год. Зголошення.
8 год. Впоряд чотами.

24.VI.44. Повний вишкіл.

---

* *Тут і далі в тексті вжито кодування.*

1 год. Впоряд.
2 год. Марш і звороти.
3 год. Маршові співи.
4 год. Теренознавство.
5 год. Впоряд чотами.

Після обіду алярм.

25.VI.44. До обіду вишкіл.
1 год. Марш обезпечений.
2 год. Передавання наказів в марші.
3 год. Розстрільна і передавання наказів.
4 год. Наступ до бою і відступ.
5 год. Впоряд чотами.

Після обіду приготування до відмаршу. Вечером відмарш.

26.VI.44. Закватерування на присілку 1/1 6/16 6/20 1/8 11/2 12/9 5/10. Вечером відмарш.

27.VI.44. Закватерування на присілку ..... 7/1 4/2 11/3 1/7 21/4 2/22. Цілий день відпочинок.

28.VI.44. Чишчення зброї. Направа одежі і обуви. Організація харчів.

29.VI.44. До обіду по чотах теоретичний вишкіл, розсилання стеж і розвідка в терені. Після обіду остре поготівля в зв'язку із перестрілкою сусідньої сотні з німцями.

30.VI.44. Закватерування в лісі 5/8 3/12 1/2 13/6 й. Відпочинок і розвідка в терені. Вечером вимарш.

1.VII.44. Закватерування на присілку Ш 5/14 6/3 4/8 15/5 2/11. Відпочинок, стежі і розвідка в терені.

2.VII.44. Застави і засідка на німців і більшовиків. Дальша розвідка в терені, решта сотні остре поготівля.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 6, арк. 72-73. Копія. Рукопис.

№ 79
ЗВІТ ПРО СТАН ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СОТНІ

№ 11 *13 серпня 1944 р.*

"Пролом" Постій 13.VIII.1944

ЗВІТ ч. 11

Від дня 4 липня 1944 р. до дня 13.VIII.44 р. зайшли деякі зміни в стані сотні. Від цего часу сотня має вбитих двох ройових, Козака і Смолія, одного чотового Климчука. Стрілець Попів вмер в шпиталі. Трох стрільців ранених, яких оставлено в терені під опікою сітки. Чотирох стрільців оставлено в терені в часі переходу фронту з огляду ослаблення. Одного стрільця звільнено цілком додому, тому що не боєздатний. В часі переходу фронту здезертирувало 16 стрільців, за якими шукаємо. Чотовий Петренко відпущений в терен на лікування, хоча вже вилікувався і мав нагоду долучити до сотні, досі не долучив. Лікара відпущено до "наркомземвідділу"?..*

Від дня 4 липня до дня 13.VIII.44 долучили до сотні 31 чоловік.

Дня 13.VIII.1944 р. стан сотні виносить: 157 людей.

Стрільців: 136. Підстаршин: 20. Старшин: 1.

З давних ранених, які були в лічниці 14, ніхто не долучив до сотні і про них нічого не знаємо.

Стан озброєння від попередного звіту майже нічим не змінилося.

Табори і коні в часі переходу фронту дня 22.VII.44 оставлено в терені.

Деякі речі із виряду сотні в часі переходу фронту оставлено в терені.

Сотня обмежилась до найконечніших річей.

Від дня 4.VII.44 до дня 20.VII.44 сотня кватерувала на Ш 4/2 4/7 2/7 1/2 4/8 6/7** біля 1/6 1/5 6/10 3/3 1/12 3/12 4/3 4/2. В міжчасі сотня проводила вишкіл і робила застави та засідки проти більшовицьких банд.

Дня 17.VII.44 II чота звела короткий бій з більшовиками біля 10/13 4/2 4/3 2/7 1/4 5/6 6/2 2/7, втрат ворога, хоча були, устійнити не можна, тому що мав час вицофатися і забрати з собою. Власних втрат не було жодних.

Того самого дня ночю, III чота будучи на засідці звела бій з більшовиками. Ворога підпущено на дуже близьку віддаль, засипано

** Так у тексті.*

*** Тут і далі в тексті вжито кодування.*

гураганним вогнем і відступлено з огляду на переважаючу силу ворога. Як стверджує поле побоєвища і цивільна розвідка на другий день втрати більшовиків вбитими і раненими були дуже великі. Власні втрати убиті 2 ройові вищезгадані і ранені 3 стрільці.

Дня 20.VII.44 сотня вимашерувала вечером в сторону 3/6 3/12 3/2 1/10 1/1 3/12 2/2 2/4.

Дня 21.VII.44 марш цілу ніч, аж до полудня. По полудне відпочинок, відтак сутичка з більшовиками в околиці 7/1 3/3 ш 1/8 1/9 3/2, вицофання в околиці 2/4 3/2 3/3 20/14 2/5 5/10.

22.VII.44. Закватерування на 3/6 1/2 3/3 4/1 2/3 3/2. ; 3/2 1/3 1/1, з сусідною сотнею. Алярм, вимарш до лісу, цілковита ліквідація решти таборів, перехід в глубину лісу. Конспіративне закватерування, вечером вимарш.

23.VII.44. Закватерування в лісі біля 8/3 5/12 5/1 4/2 4/1 3/5 3/3 1/2 2/5 4/2, скриття від більшовиків, під вечір перехід на інший край лісу, вимарш сусідної сотні, деяка розвідка в терені.

24.VII.44. Постій в тому же лісі, строга конспірація, приготування до вимаршу, розвідка в терені вечером вимарш.

25.VII.44. Закватерування в лісі біля с. 4/15 4/5 3/2 4/2. Строга конспірація, вечером вимарш вглиб лісів на 3/6 3/12 3/2 1/10 1/1 3/12 2/2 4/5.

26.VII.44. Закватерування в лісі на 7/1 3/5 ш., біля 3/6 1/2 3/3 4/1. 2/5 3/4 ш 1/6 4/5 3/11 3/10. Строга конспірація. Вечером вимарш на іншу гору.

27.VII.44. Дальший постій на тому самому місці.

Від 27.VII.44 до 13.VIII.44 включно сотня кватерує на вищезгаданому місці, проводить розвідку в околицях, засідки, застави, деякі теоретичні вправи для новиків і політвиховні гутірки.

11.VIII.44 на одній із доріг вищезгаданої околиці переловлено більшовицький робочий відділ в числі 34 люда, роззброєно їх (забрано 3 фінки, 1 десятизарядку і 6 крісів), роззброєно і відпущено дальше. Стан цего відділу був застрашаючий: самі старики, після провірення документів переважно українці.

Сотня прохарчовується майже споміж місцевого населення, від сітки дістає харчів дуже мало.

Підписав командир відділу:

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 6, арк. 76-76. Копія. Рукопис.

№ 80
ДОВІДКА ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ СТРІЛЬЦІВ З СОТНІ

27 вересня 1944 р.

Відділ "Пролом" Постій, 27.IX.1944 р.

ПОСВІДКА

Посвідчаю, що низче підписані стрільці за ввесь перебування в відділі "Пролом" заховувалися під кожним оглядом чесно, карно і все віддано для добра України:

1. "Шум" (заст. рой.)
2. "Кравченко" (харчевий)
3. "Крук"
4. "Голуб"
5. "Дикий"
6. "Ванька"
7. "Чер[ч]іль"
8. "Міша"
9. "Пат"
10. "Машиніст"

Підписав ком[андир] відділу /"Скала"/

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 6, арк. 83. Оригінал. Рукопис.

№ 81
ДОВІДКА ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ СТРІЛЬЦІВ І КОМАНДИРІВ З СОТНІ

14 жовтня 1944 р.

Відділ "Пролом" Постій, 14.Х.1944 р.

ПОСВІДКА

Посвідчаю, що низче згадані друзі за час мого командування в сотні поводились чесно, карно, солідно і відважно та цілий час працювали віддано для добра Справи і України.

На їх власне бажання дістатись до іншої воєнної округи на полудне від Львова, відпускаю їх, з тим, що остаточне рішення в цій справі винесе вища команда.

Від мене на ступені старшин заслуговують:

1. "Байда" (бунчужний)
2. "Вир" (чотовий)
3. "Крук" (–"–)
4. "Ікра" (ройовий)

На ступені підстаршин:

1. "Рух" (рой.)
2. "Дубовий" (стр.)
3. "Голосний" (–"–)
4. "Колос" (заст. рой.)

На кухара сотні:

1. "Залізняк"

Підписав ком[андир] відділу /"Скала"/

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 6, арк. 85. Оригінал. Рукопис.

№ 82
ЗВІТ ПРО СТАН ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СОТНІ

№ 12 *17 жовтня 1944 р.*

"Пролом" Постій 17.Х.1944 р.

ЗВІТ ч. 12

Від дня 13 серпня до 17.Х.1944 р. зайшли великі зміни в стані сотні.

Від сего часу сотня має: вбитих – одного заст. чотового Змія і сімох стрільців: 1. Жадний. 2. Зозуля. 3. Хитрий. 4. Ґудз. 5. Стріла. 6. Мороз. 7. Снігуренко. 5 стрільців ранених: Вир, Воробець, Вишневий, Ворон, Сувак, оден стрілець ранився сам з пістолі, яких оставлено під опікою сітки. Десять стрільців зі східних областей відіслано на Схід (за їх власними домаганнями): 1. Шум, 2. Кравченко, 3. Крук, 4. Голуб, 5. Дикий, 6. Ванька, 7. Черчіль, 8. Міша, 9. Пат, 10. Машиніст.

Десятьох людей, з того 5 підстаршин [і] 5 стрільців відійшли до вищої команди з проханням о перенешення їх в полудневі сторони: 1. Байда (бунчужний), 2. Вир (чотовий), 3. Крук (чотовий), 4. Ікра (рой.), 5. Рух (рой.), 6. Дубовий (стр.), 7. Голосний (стр.), 8. Колос (заст. рой.), 9. Залізняк (кухар), 10. Тур (санітар). За весь час до відділу долучили 36 чоловік з самооборони с. Кунин. Здезертирувало 37 стрільців. Відбилось від відділу 13 людей, під час бою 8-го 5 не вернули з розв[ідки].

Дня 17.Х.1944 р. стан сотні виносить: 110 людей.

Стрільців: 95. Підстаршин: 14. Старшин: 1.

Стан озброєння сотні виносить: 11 ППШ, до них 1500 шт. набоїв, 15 кулеметів і 2500 шт. набоїв до них, 13 самозарядки [і] 1500 шт. набоїв, 27 крісів рос[ійських] [і] 3500 шт. наб[оїв], 25 крісів ("Мавзера") 3800 шт. набоїв, 45 шт. гранат, 9 пістолів, 200 шт. набоїв, 1 ракетник, 10 шт. набоїв, 1 протипанцирний кріс, 30 шт. набоїв, 1 легкий гранатомет – 10 шт. набоїв.

Запасу зброї і амуніції нема в сотні.

В сотні находиться 2 коні верхових, возів ні кухні нема.

Виряд сотні представляється дуже зле.

Брак обуви, більша половина сотні майже боса, решта обуви потребує ремонту.

Брак одягу, білля, коців та теплого одягу. Нема взагалі смару до зброї і чобіт.

Дня 13.VIII.44 сотня закватерувала біля с. Клепаріва з сотнею "Месники".

14.VIII.44. Організовання харчів, розвідка в терені, вишкіл для новиків.

15.VIII.44. Переведення реорганізації в сотні, вишкіл для новиків, розвідка в терені.

16.VIII.44. Розвідка в терені, вишкіл для новиків. На наказ ком[андира] Залізняка (відділ Мес[ники]) сотня вечером вимашерувала в рейд в низче згадані терени.

17.VIII.44. Закватерування на прис. с. Улицко. Відпочинок, розвідка в терені, вечером вимарш.

18.VIII.44. Закватерування біля с. Диберки. Відпочинок, розвідка в терені.

19.VIII.44. Застави I і II чоти в окол. Кам['яна] Гора, III чоти в окол[иці] с. Кремянки. Розвідка в терені.

20.VIII.44. Поворот чот з застав. Вимарш I чоти на засідку на більш., рівно ж акцію на поляків в с. Кремянка. II і III чота остре пог[отівля].

21.VIII.44. Поворот I чоти з акції. Застава II чоти в окол[иці] Кремянки. Виклади для новиків. В полудне алярм і бій з більшовиками. Після одногодинного бою вицофання в окол[иці] с. Монастирок. II чота вицофала по короткім бою в окол[иці] с. Улицко.

22.VIII.44. постій I і III чоти в окол. с. Виш[енька] М[ала] біля прис. Кушнірі. Відпочинок, розвідка в терені.

23.VIII.44. Остре поготівля. Долучення II-ої чоти, вечером вимарш.

24.VIII.44. Постій в окол[иці] с. Верешиця, вечером вимарш.

25.VIII.44. Постій в ок[олиці] с. Гутиско. Остре поготівля, вирвання з більш. окруження.

26.VIII.44. Постій в окол[иці] прис. Грими. Відпочинок, вечером вимарш.

27.VIII.44. Постій в окол[иці] с. Виш[енька] М[ала] коло прис. Кушнірі. Остре погот[івля].

Від дня 28.VIII до 3.IX відділ постійно стояв в вищезгаданому місці, провадив сталу розвідку в терені, організував харчі, направляно одяг та обуву і шито новий одяг.

4.IX.44. Долучення самооборони с. Кунин. Переведення реорганізації в сотні, створення IV чоти.

5.IX.44. До обіду вишкіл. Остре поготівля, розвідка в терені.

6.IX.44. Долучення відділу "Кривоніс"*. З огляду поблизу більшовиків оба відділи вимашерували в окол[иці] Верещ[иці].

---

* *Так у тексті. Тут і далі має бути:* "Перебийніс"

7.IX.44. Відпочинок, розвідка в терені.

8.IX.44. Розвідка в терені, політвих[овні] гутірки, веч[ірній] вимарш обох сотень.

9.IX.44. Постій в окол[иці] Виш[еньки] М[алої], прис. Кушн[ірі], до обіду відпочинок, після обіду вишкіл. Розвідка в терені.

10.IX.44. До обіду теорет[ичні] заняття, опісля вільне.

11.IX.44. Розвідка в терені, після обіду вишкіл (кулемет на становищі).

12.IX.44. Розвідка в терені, частинний вишкіл, вечером вимарш обох відділів.

13.IX.44. постій в окол[иці] Вереш[иці], відпочинок, розвідка в тер[ені].

14.IX.44. Розвідка в терені, та організування харчів.

15.IX.44. Розвідка в терені, вечером вимарш обох сотень. Сотня “Кривоніс” в ок[олиці] Немирова.

16.IX.44. постій в окол[иці] с. Курник, розвідка в терені.

17.IX.44. Дальша розвідка в терені, вечером вимарш.

18.IX.44. Постій в окол[иці] с. Верешиця, розвідка в терені та організовання харчів веч[ірній] вимарш.

19.IX.44. Постій в окол[иці] с. Майдан, розвідка в терені, та організовання харчів.

20.IX.44. Розвідка в терені, остре погот[івля], вечером вимарш, відтак вицофання в окол[иці] с. Мокротин прис. Журі.

21.IX.44. Розвідка в терені, до обіду відпочинок, опісля остре погот[івля], вечером вимарш.

22.IX.44. Постій в окол[иці] с. Шляхта, відпочинок, розвідка в терені.

23.IX.44. Розвідка в терені та організування харчів, вечером зміна постою в окол[иці] с. Желдець.

24.IX.44. Розвідка в терені, вечером вимарш.

25.IX.44. Постій в лісі т. зв. “100 морги”, відпочинок, вечером вимарш.

26.IX.44. Перехід за Буг. Постій в окол[иці] с. Язен[иця] Руська. Відпочинок, розвідка в тер[ені].

27.IX.44. Розвідка в терені, частинний вишкіл та направа обуви.

Від 26.IX до 29.IX.44 р. відділ провадив сталу розвідку в терені, частинний вишкіл і направу обуви. Дня 29.IX вимарш, постій в окол[иці] с. <Соколє> [а]-Химки-[а]. Розвідка в терені, вечером вимарш <назад в окол[иці] Язен[иці] Руської>.

1.X*.44. Постій в окол[иці] с. Язен[иця Р[уська], розвідка в терені.

2.X.44. До обіду вишкіл, опісля вимарш.

3.X.44. Постій в окол[иці] с. Соколя.

4.X.44. Розвідка в терені, частинний вишкіл.

5.X.44. Розвідка в терені, частинний вишкіл, вечером вимарш на Милятин, вицофання назад до табору.

6.X.44. До полудня відпочинок, опісля вишкіл, прибуття відділу "Кривоніс".

7.X.44. Частинний вишкіл, розвідка в терені, з огляду поблизу більш. остре поготівля.

8.X.44. Бій з більшовиками в якім брала участь сусідня сотня і місцевий кущ бій тривав від год. 11 до год 2, в год. 2й наступ і вирвання ся з більшовицького окруження. Вицофання IV чоти ноч[ч]ю в окол[иці] с. Гута Полонична.

I, II і III чота вицофала в окол[иці] с. Яблонівки разом з відділом "Кривоніс" з ком[андиром] Летуном на чолі.

9.X.44. Днем відпочинок, організовання харчів та розвідка в терені, вечером вимарш I, II і III чоти в окол[иці] с. Боложинів.

10.X.44 р. Розвідка в терені, вечером вимарш I, II, III чоти в окол[иці] с. Грабова. IV чота і частина відділу "Кривоніс" вимашерувала в окол[иці] с. Соколя.

11.X.44. Розвідка в терені, днем відпочинок, вечером вимарш I, II і III ч[оти] в окол[иці] с. Соколя.

12.X.44. Розвідка в терені та організовання харчів.

13.X.44. Злучення обох відділів, вечером вимарш.

17.X пібрано від сітки господарчої 87 шт. сорочок, 21 шт. калісон, 35 шт. ручників і одні черевики.

За весь час прохарчування сотні представляється дуже зле. Власної кухні не возиться. Під час рейдів відділ прохарчовується тим, що витягне з даних сіл, чи при кущах. Часто відділ голодує по кілька днів, не маючи жадних харчів. Сітка доставляє дуже мало, часто самий хліб в дуже малій скількості.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 6, арк. 86-87. Копія. Рукопис.

---

* *Тут і далі в тексті:* IX

№ 83
СОТНЯ "СІРОМАНЦІ"

Грудень, 1947 р.

№ 83
ІСТОРІЯ СОТНІ

Грудень 1947 р.

ХРОНІКА СОТНІ "СІРОМАНЦІВ"

Місяць червень 1943 р. – це початок творення Української Народної Самооборони в Карпатах. В склад УНС-и увійшла також сотня "Сіроманці", яка саме в місяці червні 1943 р. створилася і почала військовий вишкіл.

12 червня 1943 р. на станції Бортники Ходорівського р-ну можна було стрінути багато молодих мужчин з наплечниками, які, висівши з поїзду, попрямували до недалекого ліса. Це з'їздилися перші добровольці до УНС-и. З цих власне добровольців створилася сотня "Сіроманці". Місцем збірки і першого таборування добровольців УНС-и був ліс к[оло] с. Молодинче Ходорівського р-ну. Тут ці перші повстанці таборували цілий тиждень і за цей час їх зібралося 55 чоловік. Добровольці походили з ріжних районів ЗУЗ, як Ходорівщини, Бібреччини, Яворівщини, Янівщини і Рогатинщини.

20 червня 1943 р. повстанці одержали 5 крісів, певну скількість набоїв і вечером вирушили під проводом Барана Осипа з с. Молодинче в напрямі Карпат. Перейшовши ніччю с. Лукавець Букачівського р-ну, тої самої ночі повстанці перейшли ріку Дністер через міст в містечку Журавно. На мості в Журавні чекав зв'язковий, який з зеленим світлом повідомив про вільний перехід через Дністер. Ще цеї ночі повстанці перейшли річку Свічу – доплив Дністра. Дійшовши до річки, повстанці зустріли над нею зв'язкових з човнами, які перевезли всіх на другий беріг. Переправа через річку була доволі трудна, бо бистра течія Свічі часто перевертала човен. Крім першого човна всі інші поперевerталися в воду. Вийшовши з ріки, мокрі повстанці закватирували в недалекому лісі. Після снідання, обезпечившися стійками, поклалися спати.

Вечором 21.6 рушили в дальшу дорогу.

22 червня повстанці закватирували в с. Рахиня Долинського р-ну.

23 червня з цеї повстанської групи зорганізовано рої і назначено роєвих. Першими роєвими були дд. Косач, Богун, Науменко, Ворон і Зазуля. За цілість відповідав ст. дес. Верх, назначений військовим командуванням. Інте[н]д[антом] відділу назначено д. Чубатого, який зразу занявся організацією прохарчування. Того ж дня стійка придержала селянина з с. Рахиня і задержала його до вечора. Перед вечором сім'я придержаного почала кричати по лісі "Даніло! Ой Даніло!" Повстанці пустили селянина і рушили в дальшу дорогу. Проводив повстанців присланий з Карпат зв'язковий.

Ранком 24 червня повстанці перейшли вдруге бродом річку Свічу і почали спинатися в гори. Видрапавшись на першу гору коло містечка Вигоди, відпочивши, рушили в глубину Карпат та стали на довший відпочинок на присілку Кропивник коло с. Мізунь над рікою Мізунькою – лівобічним допливом Свічі. На тому місці відділ кватирував три дні. Сюди прибуло 15 добровольців-бойків під ком. д. Льонського.

29 червня відпущено 12 хорих додому. Кількох з них були дійсно хорі, решта "хорували" на трусливість.

30 червня повстанці залишили гостинного бойка Панькового в с. Кропивнику і рушили дальше вглуб Карпат та вечором того ж дня опинилися у великій вівчарській колибі недалеко с. Мізунь. На тому постою долучив до відділу д. Яструб. Тут почалося правдиве таборове життя. Зі села принесено великий котел, в якому почали варити військову зупу. Було призначено робочий рій для допомоги кухареві. В полудне повстанці, витягнувшись довгим рядом, брали перший раз повстанський обід. Хоч зупа була пригорена і чорна (варена з чорної квасолі), то кожний їв з великим апетитом – пройшовши бойківський кілометер з гаком.

По обіді дд. Верх, мол[одший] л[ейтенан]т Яструб і легіонер Жулик виготовили перший наказ і дещо змінили ком[андний] склад. Перед вечером, перед лавою повстанців прочитано перший наказ сотні, яку назвали "Сіроманці". Першим наказом було назначено ком. склад сотні в такому порядку: ком сотні – ст. дес. Верх, заступником к-ра сотні мол[одшого] л[ейтенан]та Яструба з Полтавщини, вишкільником сотні – ст. л[ейтенан]та Ворона з Чернігівщини, бунч. сотні – Жулика, зброяр сотні – Явір, роєвими назначено: дд. Косач, Льонський, Богун, Лісовий і Науменко.

Сотня числила 60 чоловік, мала одного кулемета РКМ і кільканадцять крісів.

Вечером 30 червня сотня рушила горами дальше і ранком 1 липня стала на горі Солотвині над річкою Мізунькою.

Тут сотня стала табором, добудувала колиби і почала проводити військовий вишкіл. Колиби збудовано з тонкого дерева і вкрито чатинням.

2 липня до сотні долучили дд. Коц і Окунь – оба легіонери.

15 липня ст. дес. Верх відійшов, а командування сотні перебрав д. Яструб. Командира Яструба повстанці полюбили зразу за його веселу вдачу і добру опіку над сотнею. Часто вечеромпо військових заняттях к-р Яструб співав з повстанцями свою улюблену пісню: "На Дніпровім побережжі трава зеленіє..." Тоді густий Карпатський бір оживав, а відгомін пісні котився по верхах гір і десь далеко затихав.

Хоча повстанці часто голодували, бо достатньої скількості харчів в Карпатах дістати тяжко, то проте життя плило весело. За кілька днів повстанці створили марш сотні "Сіроманці", який нижче:

Із гір Карпат лунає пісня волі,
Із гір Карпат несеться волі зов,
І синьо-жовті лопотять прапори,
Тут вже заграла українська кров.
Там борами мандрують "Сіроманці",
На плечах кріс, граната у руках,
Батьківщини це вірнії повстанці,
Виконують провідників наказ.
Бандера шлях до волі нам покаже,
На його наказ підемо як стій,
Ми розіб'єм, розгромим кодло враже
Запалимо визвольний буревій.
Ми рідні браття заходу і сходу,
До нас єднайся в визвольний моноліт,
Україні виборемо свободу,
І перевернем загарбницький світ.
Баткывщино Вкраїно наша мати
Ми на багнетах волю принесем
І загремлять могучії гармати,
Як поздоров з Твоїм Воскресним днем.

На горі Солотвині сотня таборувала до кінця липня. Тому, що німці мали вже деякі дані про постій і вишкіл сотні, повстанці змінили місце таборування і на початку серпня перейшли таборувати на гору Чорна Сигла. Тут були поляни і можна було краще проводити вишкіл.

20 серпня до сотні долучило 15 нових добровольців під проводом д. Довбуша, який відійшов назад в терен, а новобранців

прилучено до сотні. На новому постою з харчами було ще труднійше, бо табор стояв ще більше віддалений від більших сіл.

25 серпня до сотні долучило 32 добровольців з ріжнородною зброєю. Опісля долучило ще кільканадцять добровольців так, що стан сотні дійшов до 180 чоловік. З того зорганізовано три чоти. Чотовими назначено дд. Ворона, Косача і Лісового. Роєвими були ті, що зазначені вище, а з нових назначено дд. Крука, Окуня, Коца, Морського, Вервеку, Гамалію (пізнійше к-р куреня), Рибака, Юрася, Хмеля, Чорного, Зірку і Грома. Створено також рій ВОП-у (відділ окремого призначення) під ком[андуванням] роєвого Явора. Сотенним санітарем призначено ст. серж[анта] з ЧА д. Боднара.

На тому постої повстанці створили другу пісню, яку подаємо:

В горах, по вершинах, в зелених лісах,
Ми знову зібралися зі зброєю в руках...
Приспів:
Готуйся, народе, до бою вставай!
Кличе Україна – кайдани ламай!
За смерть Коновальця, за муки братів,
Розгромим нещадно всіх наших врагів.
Приспів: Готуйся народе...
За Сибір, Соловки, табори, тюрми,
За дідів-прадідів відплатимо ми!
Приспів: Готуйся народе...
Від Сяну до Дону, з Карпат по Кавказ
Засурмлять нам сурми, повстанем всі враз.
Приспів: Готуйся народе...

25 серпня на табор сотні "Сіроманці" найшло 9 польських офіцерів. Вони були озброєні в пістолі, кріси, десятизарядки і мали одного кулемета "Дехтярова". На табор повстанців навів їх оден бойко, думаючи, що це свої. Коли таборова стійка спинила їх, то вони сказали, що є з українцями і прийшли голоситися в повстанці. Їх окружено і вони без спротиву здали зброю. Їх самих віддано до безпеки. Ці польські офіцери мали завдання організувати польську партизанку і тероризувати українське населення.

В тому часі трапився в таборі випадок, який зробив прикре враження на повстанців. Роєвий Чорний почав намовляти двох своїх спільників до втечі з табору і грабунку мирного населення. Коли про це довідалося к[омандува]ння сотні, дало наказ його арештувати. Роєвий Чорний, зорієнтувавшись в ситуації, втік. Його двох спільників, рой. Зірку і стр. Білого покарано козацьким

судом – буками. В часі цеї події сотню відвідав к-р Беркут і дав наказ дезертирів карати розстрілом.

Під кінець серпня до табору сотні прибуло 20 нацменів, які втекли з німецької армії. Були це татари, грузини, узбеки і інші нацмени з СССР. Між ними було трьох лейтинантів.

В тому часі повстанчій контррозвідці вдалося зловити німецьких розвідчиків, між ними був один польський старшина з місточка Рожнитова. Їх завданням було розвідати про місце повстанського табору.

10 вересня чотового Крука назначено технічним керівником будови зимового табору. Чотовим на місце Крука назначено бунч. Жулика. Бунчужним сотні назначено стр. Красного.

17 вересня на табор "Трембіти", яка кватирувала кільканадцять кілометрів від табору сотні "Сіроманці", почали наступати німці. Сотня "Сіроманці" вирушила на поміч. Коли прийшла вістка, що відділи "Трембіти" німців розбили, тоді сотня перебралась до новозбудованого табору на горі Магма. Тут було збудовано колиби на чоти, санітарне приміщення, магазин, кухню і стайню на коні. Колиби були обкидані землею і вкриті дошками.

Першою жертвою сотні "Сіроманці" впав роєвий Юрась, який згинув 28.9 в перестрілці з німцями. Його похоронено при участі священика недалеко табору, а повстанці козацьким звичаєм руками висипали йому високу могилу.

Повстанці відбили від німців лікара і дентистку, обоє еврейської національності. Вони радо занялися санітарними справами сотні і лічили хорих.

20 жовтня до табору сотні прибуло два відділи "Трембіти", число повстанців збільшилось до 500 чоловік.

Під кінець жовтня к-р Яструб одержав наказ іти проводити боєві дії в Тернопільську область. На пращання сотня "Сіроманці" влаштувала ватру для сотень "Трембіти". День 30 жовтня був останнім днем перебування сотні "Сіроманці" в Карпатах. Того дня вечером сотня "Сіроманці" і одна сотня "Трембіти" покинули Карпати. Курінний Хмель прощав повстанців промовою, останні слова якої звучали: "Йдіть і женіть займанців з укр[аїнської] землі". Йому у відповідь лунала пісня "Із гір Карпат лунає пісня волі..." Ще кілька пісень і повстанці зі сумом покидали Карпати, де навчилися бути вояками і могли сміливо ставати до боротьби з наїзниками. По двогодиннім марші повстанці зупинилися на короткий відпочинок в с. Кальне. По відпочинку рушили дальше в північно-східному напрямі, перейшли через сс. Витвицю і Княжолуки та опинилися на правому березі Свічі.

1 листопада сотня "Сіроманці" кватирувала на лісничівці в Болохівських лісах. Тут відсвятковано свято 1 листопада. На цій лісничівці сотні кватирувала два дні. Другого дня ранком на стійку сотні найшло двох фольксдойчів – гаєвий і директор лігеншафту з с. Болохова. Побачивши повстанців, гаєвий на коні втік, а директор лігеншафту почав стріляти і кидати гранати. Двох повстанців двома стрілами застрілили його. Селяне с. Болохова з цього були дуже раді, знаючи, що вже не буде їх кому гнати на фільваркову роботу і бити нагаями.

2 листопада сотня, оминаючи місто Калуш, подалася на північ і закватирувала на опустілому лігеншафті в с. Блюдники коло м. Галича. Нна тому постою до сотні "Сіроманці" прибули відпоручники штабу ВО Станиславівщини і зажадали від сотні здачі зброї, якої в цьому терені відчувався великий брак. Сотні залишено одного кулемета і кілька крісів для охорони перемаршу. Повстанці цим зажурилися, але к-р Яструб сказав, що зброю одержать на місці.

4 листопада возами ніччю сотня переправилася через Дністер і пішла в північному напрямі.

5 листопада сотня закватирувала в с. Кінашів Болшовецкого р-ну. Селяне, довідавшись, що це укр. повстанці, дуже радо гостили і просили залишатися в них на довше.

Покинувши с. Кінашів, повстанці 6 листопада закватирували в с. Слав'ятин Підгаєцького р-ну.

В цьому селі к-р Яструб зголосився до окружного військового к-ра Бондаренка, який призначив повстанців на постій в ліси Рогатинщини, а також обіцяв доповнити озброєння сотні.

8 листопада сотня перейшла кватирувати на присілок Корчунок коло с. Дібринів Рогатинського р-ну. Ніччю з 8 на 9 листопада сотня змінила місце постою і закватирувала на присілку Голодівка к[оло] с. Підгородє того ж р-ну, яку повстанці, через її гористі околиці, назвали "Швайцарією". Тут повстанці стрінулись з сотнею "Орли", яка кватирувала в лісовому таборі недалеко присілка Голодівка. На цьому постої до к-ра Яструба зголосився повітовий військовик д. Нечай, який занявся приміщенням сотні.

11 листопада ніччю сотня вирушила в далеку дорогу, перейшла с. Руду, оминула с. Заланів, Дички і закватирувала в селі Яглуш Рогатинського р-ну. В тому селі повстанці одержали пили, сокири і лопати та під проводом д. Нечая пішли в ліс будувати табор. Місце під табор вибрано в лісі над потічком недалеко сс. Яглуш, Дички. Поляна, на якій відбувалися військові вправи, називається "Золотою". За три дні табор був збудований.

Збудовано три колиби для чот, колибу для команди сотні, колибу на сан[ітарний] пункт, магазин, кухню і стайню на коні.

17 листопада сотня одержала доповнення озброєння, певну скількість набоїв та перейшла кватирувати до лісового табору.

20 листопада змінено ком[андний] склад сотні. Командира Яструба назначено курінним. В склад куреня увійшли сотні: "Сіроманці" - під к[омандува]нням чот. Ворона і "Орли" – під к[омандува]нням б[увшого] чот. Коца. Командний склад сотні в цей час був слідуючий: к-р сотні Ворон, бунч. Красний, інт. Чубатий; чотовими були: 1 чоти – Льонський, 2 чоти – Жулик-Левко, 3 чоти – Окунь. Д. Косача призначено вишкільником сотні "Орли". При кінці листопада на наказ штабу ВО від сотні відійшли татари, грузини, узбеки і інші нацмени на Волинь, де творилися з них окремі сотні, які спільно з УПА мали вести боротьбу за визволення своїх поневолених народів. В тому часі до сотні зголосилося 8 добровольців, які заявили, що втекли з німецької армії. Між ними був один, який подавав себе за капітана-українця, втікаючого з Німеччини. Як виявилося пізніше, цей кап[ітан] не був українцем і не був з Німеччини, а був висланий большевиками на агентурну роботу у відділи УПА. Його передано до безпеки. В Рогатинщині повстанцям жилося краще. Тут було більше харчів і кращий виряд.

До кінця 1944 р. сотня переводила військовий вишкіл в лісі. На Різдвяні свята населення довколичних сіл прислало багато дарунків і цим справило повстанцям велику радість. На святвечір в таборі, на площі збірки приготовлено великий стіл, за яким засіла ціла сотня до спільної вечері. Під час вечері к-р Яструб побажав повстанцям кращого майбутного, які спільно заколядували "Бог предвічний" і розійшлися по колибах. Після вечері до табору прибули ком. Беркут і теренові провідники Рогатинщини – Довбак і Перемишлянщини – Грек. Пізно вночі прийшли з вертепом повстанці з сотні "Орли". Коляди в таборі на наставали цілу ніч.

7 січня 1944 Беркут оглянув табор та перед лавою повстанців з'ясував міжнародне політичне положення. В свойому докладі підчеркнув це, що наближається німецько-большевицьку фронт і що весну можливо прийдеться зустрічати в інших політичних обставинах. Після свят сотня взялася знову до військового вишколу.

Зимою 1944 р. німці і фольксдойчі почали робити по селах масові облави, забираючи молодь на каторжні роботи до Німеччини, при чому грабили майно населення. 10 березня

1944 р. німці обступили село Ферлеїв Рогатинського р-ну і почали робити облаву. До табору сотні "Сіроманці" прибіг зв'язковий і повідомив про це к-ра Яструба. Негайно заповіджено бойове поготівля і сотня рушила обороняти селян с. Фірлеїва від німецького нападу.

Наблизившись до села Фірлієва, сотня розвинулась в розстрільну і почала, стріляючи, наступати на німців. По перших стрілах німці втекли. Втікаючих обстрілювано з гранатомета. Було вбито кількох німців, знищено вантажну автомашину, здобуто мотоцикл і кілька крісів, та повернуто населенню пограбовану німцями худобу. В тому часі зліквідовано в довколичних селах всі лігеншафти, майно роздано місцевому населенню, лише частину харчів забрали повстанці для свого прохарчування.

На початку березня 1944 р. табор сотні відвідав к-р волинського куреня УПА Саблюк зі своїм почотом. Цей курінь в той час робив рейд по Тернопільській області.

В березні сотня "Сіроманці" при співучасти одної чоти сотні "Орли" провела відплатну акцію на с. Ганачівку Перемишлянського р-ну. Це село являлося центром польсько-німецьких озброєних бандитів, які були пострахом для цивільного населення своїми грабунками і терором.

На початку квітня [19]44 р. сотня одержала наказ відійти рейдом в терени Холмщини, щоби обороняти укр. населення від нападів польсько-большевицьких банд. Командування сотнею передано к[омандиро]ві Яструбови, бунч. назначено чот. Левка. К-ра сотні Ворона назначено к[омандиро]м сотні "Буйні", а бунч. Красний став чотовим в новоорганізованій сотні. Сотню "Сіроманці" доповнено чотою тяжкої зброї (гранатомет 52 мм "Кольт" і протитанковим крісом – ПТР), а для ВПЖ (військова полева жандармерія) зорганізовано верхові коні.

Командний склад перед відходом сотні в рейд на Холмщину був слідуючий: к-р сотні Яструб, бунч. Левко, інтенд[ант] Чубатий, зброяр Горішний, к-р ВПЖ Марцегель, сот[енн]ий пвх. Сергій, чот. 1-ої чоти Косач, чот. 2-ої чоти Льонський, чот. 3-ої чоти Окунь, чот. тяжкої зброї Грабко.

Роєві 1-ої чоти: дд. Попович, Чумак, Орлик, Соловій.

" 2-ої чоти: дд. Крук, Богун, Вервека, Голуб.

Роєві 3-ої чоти: дд. Готур, Яструб, Морський, Сокира.

Перед відходом сотню переглянули к-ри Штабу ВО Остап і Роман.

6 квітня сотня вирушила з табору і на другий день закватирувала на присілку Плоска с. Любешка Ново-Стрілиського р-ну.

Покинувши Плоску, сотня 8 квітня закватирувала в с. Романові Бібрецького р-ну. Тому, що в другому кінці того ж села кватирували німці, сотня, не бажаючи наражувати на небезпеку цивільного населення, покинула село і закватирувала в лісі на лісничівці. Того ж дня рій повстанців під ко[мандува]нням рой. Чумака стрінувся з добре озброєними німцями і польськими фолькcдойчами. Між ними зав'язалася коротка перестрілка, в якій впав рой. Чумак і трьох повстанців. Німці мали рівно ж 4 вбитими. Впавших похоронено в с. Селиська того ж р-ну.

Згідно наказу Штабу ВО сотня зі с. Селиська завернула назад до свого табору на "Золотій поляні" к[оло] с.Яглуш Рогатинського р-ну. В таборі сотня перебула до Великодніх Свят. На другий день свят трьох свіщенників відправили повстанцям Полеве Богослуження, після чого відбулося спільне свячене. Того ж дня пополудні улаштовано на прощання ватру. Вечером 17 квітня сотня відійшла в рейд на Холмщину і 18 квітня кватирувала в с. Романові.

23 квітня сотня залишила Романів і продовж двох ночей зайшла над річку Полтву та закватирувала в с. Полоничі Глинянського р-ну. Частина населення села були поляки і вони повідомили німців про прибуття повстанців. Того ж дня в полудне приїхали німці та почали обстрілювати село з нарматок. Сотня вийшла до ліса і почала обстрілювати німців кулеметним та крісовим вогнем. В тому бою, який з перервами провадився до вечора, німці втратили п'ять вбитими і трьох раненими та відступили. повстанці втратили трьох раненими.

Того ж дня вечером сотня залишила ліс коло с. Полоничі і подалася в північному напрямі та 26 квітня закватирувала в селі Якимові недалеко залізничного шляху Львів–Камінка Струмілова. Перебувши в тому селі оден день, сотня подалася в північно-східному напрямі і закватирувала по переході ріки Буга в с. Соколя р-н Камінка Струмілова.

2 травня сотня залишила с. Соколя і дня 4 травня закватирувала в с. Яструбичі Сокальського р-ну. Тут довідалися повстанці про польсько-большевицьких бандитів, які грабили і знущалися над мирним населенням. В самому селі Яструбичі польсько-большевицькі бандити, як оповідало місцеве населення, замордувало кількох селян, коли ті намагалися обороняти своє майно.

В тому селі сотня кватирувала два дні. В околиці було спокійно, хоч місцеве населення було дуже перестрашене польсько-большевицьким терором. Кватирування сотні все було обезпечене одною чотою. На світанку 6 травня повстанці побудилися під

гук кулеметний стрілів і вибухів гранат. Це чота під к[омандува]нням чот. Косача зводила бій з большевицькою кіннотою, що намагалася вдертися в село. Заалярмована стрілами решта сотні, негайно під командуванням к-ра Яструба рушила до бою. Большевики заняли край села і посувалися дальше. Дві чоти повстанців почали їх окрилювати, а решта наступала з чола. Роєвий Крук цільним пострілом вбив к-ра большевиків, після чого вони почали панічно втікати. Повстанці, роззуваючись, доганяли втікаючих большевиків, які рівно ж роззувалися і все кидали, щоб лекше було втікати.

В тому бою большевики втратили 36 вбитими і кільканадцять раненими. Власних втрат сотня мала 4 вбитими. В бою здобуто два кулемети, 8 автоматів, 3 пістолі, кілька крісів і шість осідланих коней. Багато коней полапали місцеві селяни. В селі згоріло кілька господарств, запалених кулями. Селяне зі сльозами на очах дякували повстанцям за оборону села перед грабунком і терором большевиків.

Того дня пополудні впавших повстанців похоронено на місцевому кладовищі. Вечером сотня відійшла в західному напрямі, перейшла ріку Буг і його доплив Рату та закватирувала в селі Куличків того ж р-ну. В поблизу цего села кватирувала сотня повстанців під к[омандува]нням к-ра Лиса, а недалеко друга сотня під к[омандува]нням к-ра Морозенка.

Сотня "Сіроманці" кватирувала в селі Куличків три дні. 9 травня сотня залишила село і перейшла на постій до с. Карова Рава-Руського р-ну. На тому постою к-р Яструб зголосився в к-ра куреня Богдана, який призначив село Карів на постій сотні. Недалеко Карова кватирував цілий курінь повстанців в лісових таборах.

На день 11 травня було заповіджено перегляд сотні "Сіроманці". Того ж дня ранком сотня була готова до перегляду. З самого ранку понад село кружняв німецький розвідчий літак. К-р куреня на перегляд сотні не прибув. Коло години десятої населення повідомило повстанців, що з напряму містечка Угнів на с. Карів посуваються німці. Негайно видано наказ для сотні заняти становища на краю села. Ще сотня не вспіла заняти становищ, як німецькі танки вдерлися в село і почали обстріл з гармат. Вогонь танкових гармат розділив сотню на дві частини. При одній частині залишився к-р Яструб, при другій – бунч. Левко. Частина під командуванням бунч. Левка відступила з боєм в напрямі куреня к-ра Богдана, де на краю ліса заняла оборонні становища, які держала до вечора.

Друга частина сотні під к[омандува]нням к-ра Яструба відступила з боєм в противний напрям і, відв'язавшись від німців, стратила зв'язок з рештою сотні.

При першій частині сотні був тяжкий кулемет "Кольт" і гранатомет 52 мм, якими обстрілювано німецькі розстрільни і цим здержано наступ. За цей час курінь к-ра Богдана евакував своє майно з табору і вицофав в другий ліс. Під вечір німці дістали підкріплення і почали дальший наступ. За наказом к-ра Богдана сотня "Сіроманці" відв'язалась від бою і вицофала в другий ліс.

в тому бою німці наступали силами одного полку, при співучасти десятьох танків і одного розвідувального літака. Втрати німців в бою виносили 80 вбитими і 57 раненими. Втрати повстанців виносили 20 вбитими, 3 раненими, 10 пропавшими без вісти.

Після бою повстанці відступили в ліс к[оло] с. Хлівчани Рава-Руського р-ну.

13 травня повстанці покинули цей постій і перейшли кватирувати на хутори к[оло] с.Вербиця Рава-Руського р-ну.

Ранком 18 травня повстанці держали боєве поготівля, бо до села Вербиця приїхали на 20 вантажних машинах німці, які, пограбувавши населення, від'їхали. Того ж дня перед вечером к-р Шелест робив перегляд повстанчих відділів.

19 травня повстанці відійшли в південному напрямі і закватирували на присілку Монастир к[оло] с. Верхрата того ж р-ну. Повстанці мали завдання підсунутися на пограниччя українсько-польської етнографічної території і обороняти населення від польсько-большевицького терору. Внаслідок цего терору цілі села опустіли. Населення повтікало в ліси, або відійшло в більше віддалені села від польсько-українського пограниччя.

До повстанців дійшла вістка, що в місточку Нароль та на недалекому присілку Андріївка Томашівського повіту кватирують польсько-большевицькі банди і граблять населення. 27 травня курінь під к[омандува]нням к-ра Богдана почав наступ на м. Нароль, сотня "Сіроманці" дістала наказ наступати на присілок Андріївка. Зав'язався завзятий бій, який тривав 4 години. У висліді бою сотня "Сіроманці" втратила трьох вбитими і 10 раненими. Польсько-большевицькі банди відступили в північно-західному напрямі. Про їхні втрати не можна було довідатися, бо вбитих відразу хоронили. Після цього бою сотня кватирувала по сс. Гута Любецька, Гута Стара, Воля Велика і Верхрата Томашівського повіту. Місцеве населення пізнало в повстанцях своїх оборонців і помагало, чим могло.

10 червня сотня кватирувала на присілку Мриглоди к[оло] с. Воля Велика. Того дня розвідка донесла, що на присілку Горай

к[оло] с. Лукавця кватирує 15 польських бандитів. Вислана туди стежа донесла, що там кватирує не 15, а цілий курінь. К-р Яструб рішив зробити на них засідку, повідомивши про це команду куреня. Того ж дня о год. 14-ій ворожий курінь посувався в напрямі постою сотні "Сіроманці". В той час сотня була розложена вздовж шляху на краю ліса. Коли ворожі банди зрівналися з повстанською засідкою, на них посипалися густі кулеметні і автоматні стріли. Ворог в паніці почав тікати, а за ним летіли гранатометні стрільна і проріджували їхні ряди. Після цього бою сотня змінила місце постою. Втрати ворожі невідомі. повстанці втрат не мали жодних.

14 червня чота під к[омандува]нням чот. Косача кватирувала в с. Павлищі Рава-Руського р-ну. Ранком того дня на село почали наступати польсько-большевицькі банди. Їх наступ зустрінуто сильним вогнем повстанців. Після того ворожі банди відступили, втративши кількох вбитих і ранених. Повстанці втрат не мали жодних.

24 червня ціла сотня кватирувала на присілку Монастир к[оло] с. Верхрата.

25 червня сотня відсвяткувала свою першу річницю. На святі було виголошено віршовану історію сотні, сотенний хор відспівав кілька пісень та улаштовано ватру. На тому святі вперше відспівано новоутворену пісню, яку подаємо:

Вставай вже зі сну, Україно,
Сильна, міцна, така, як колись.
Зі зброєю сини Твої хоробрі,
За волю Твою піднялись.
Приспів:
Вже волі прав УПА боронить,
Готує сили на врага,
І розгорне широко крила
Повстанча Армія нова.
Вже кожному іскряться очі,
Вкраїнець кожний, це УПА.
І серед дня, і серед ночі,
Чатує з крісом на врага.
Приспів: Вже волі прав...

Вечером 25 червня сотня покинула терени Равщини і перейшла в терени Любачівщини.

26 червня сотня закватирувала на присілку Тимці к[оло] с. Нове Село Любачівського повіту.

27 червня сотня змінила місце постою і закватирувала на хуторах к[оло] с. Синявка того ж р-ну. На тих хуторах сотня кватирувала кілька днів.

2 липня розвідка донесла, що до села Синявка приїхало 26 німців і грабують населення. К-р Яструб вислав чоту під ком[андуванням] чот. Косача на засідку. Чота зробила засідку при шляху, між сс. Синявка – Башня Гор[ішня], куди мали вертати німці до м. Любачева. Коло години 14-ої двома вантажними автами над'їхали німці. Їх зустріли повстанці сильним кулеметним і гранатометним вогнем. Зав'язався короткий бій, в якому німці втратили 26 вбитими – впали всі, що їхали на автах. Повстанці втратили одного вбитого, кулеметчика Когута. Здобуто 4 кулемети, 4 автомати, 6 пістолів та кілька крісів. Знищено також оба авта.

Після цеї засідки сотня змінила місце постою і закватирувала к[оло] с. Коровиця на хуторах того ж повіту. На цих хуторах сотня кватирувала один день, опісля перейшла кватирувати на присілок к[оло] с. Коровиця Лісова. Польсько-большевицькі банди робили часті випади на сс. Шеплоти, Завадів і Верб'яни того ж пов. К-р Яструб дав наказ чотовим Косачеві і Льонському йти зі своїми чотами на ці села і повиганяти банди та увільнити населення від терору. По короткій перестрілці ворог подався на північ. Повстанці втрат не мали жодних.

Німецько-большевицький фронт скоро посувався на захід. Сотня покинула Любачівщину і перейшла в Яворівщину. В часі переходу сотня зліквідувала нім. адміністрацію в місточку Великі Ока – Яворівщина. Тому, що німецько-большевицький фронт вже був близько, сотня розчленувалася по чотам і розмістилася по сс. Липовець, Змієвиська і Божа Воля Яворівського р-ну. В цих селах сотня перебула перехід фронту. В часі переходу фронту деякі повстанці перебралися в селянську одежу, йшли на поле з серпами та косами і так перебули фронт без жодних втрат. Коли фронт посунувся на південний захід і віддалився на кільканадцять кілометрів від місця постою сотні, зроблено збірку і сотня рушила в південно-східному напрямі. Першого серпня сотня кватирувала на присілку Стадники к[оло] с. Скло Яворівського р-ну. Звідси вирушила в північно-східному напрямі і закватирувала на хуторах к[оло] с.Верещиці. Перебувши тут один день, сотня перейшла попри село Вишенька Янівського р-ну і закватирувала в недалекому лісі. В той час розвідка донесла, що недалеко від постою сотні приземлився большевицький літак. Вислані туди повстанці забрали виряд літака і пілотів, а літак спалили. Пілотів

по переслуханні відпущено. На тому постої сотня стрінулася з повстанчим відділом під к[омандува]нням к-ра Бродяги.

3 серпня сотня закватирувала в лісі к[оло] с. Щирець Немирівського р-ну. Покинувши цей ліс, сотня завернула в північно-західний напрям і знищила станиці стрибків в сс. Коровиця і Башня Любачівського повіту.

Около 10 серпня повстанча ВПЖ знищила станицю погранвійськ НКВД на большевицько-польському кордоні. В тому часі до сотні зголосилися добровольці зі сс. Коровиця Голодівська, Борова Гора і присілків Шаварі та Салаші того ж повіту. Залишивши терени Любачівщини, сотня по довгім марші закватирувала в лісі к[оло] с. Смолин Немирівського р-ну. На цьому постої сотня одержала гранатомет к[алібру] 82 мм. Тут також стрінулася зі сотнею повстанців під к[омандува]нням к-ра Скали.

Змінивши місце постою, сотня закватирувала на хуторах Романи коло райцентру Магерів. Про постій сотні на хуторах скоро довідалися большевики в районі від місцевих поляків. 16 серпня перед полуднем при підтримці танкетки большевики почали наступати на хутори Романи. Заалярмована сотня пішла в протинаступ і примусила большевиків втікати до району. Большевики втратили 12 вбитими і кількох раненими. Сотня втратила вбитого роєвого Готура. В цьому бою відзначилися рой. Готур і рой. Крук, який голіруч вхопив за цівку большевицького кулемета, обернув його і почав обстрілювати втікаючих большевиків. Відзначився також відвагою стр. Грізний. Від большевиків здобуто танкетку, 1 ПТР, одного кулемета і кілька крісів.

Здобутою танкеткою повстанці вечером обстріляли райцентр Магерів і закватирували на присілку Пирятин к[оло] с. Пристань Рава-Руського р-ну. В цьому терені шалів терор большевицького "карательного отряда".

19 серпня розвідка донесла, що зі с. Вілька Мазовецька йдуть большевики. Також донесла розвідка, що зі сс. Пристань і Любелі рівно ж ідуть большевики. Було ясним, що вони беруть в окруження присілок Пирятин – місце постою сотні. Негайно заповіджено бойове поготівля і визначено кожній чоті вогневі становища, беручи присілок в кругову оборону. Сотня була розположена в слідуючий спосіб: від с. Любелі заняла становища чота чот. Льонського, від с. Пристань заняв становища рій ВПЖ під к[омандува]нням рой. Марцегеля, від с. Вільки Мазовецької заняли становища чоти під к[омандува]нням Косача і Окуня. В тому місці була розположена новозорганізована сотня, яка, з огляду на своє невишколення і погане озброєння, участі в бою не брала.

Коло год. 12-ої на становища повстанців почали наступати большевицькі розстрільні. Перший наступ відбувся на становища чот. Косача і Окуня. За кільканадцять хвилин почався наступ і на інших відтинках. Повстанські становища большевики обстрілювали з двох гармат, які були вкопані під с. Вільки Мазовецькі. Загорівся завзятий бій. Повстанці відбили два наступи. Тоді почався сильнійший наступ на відтинок чоти чот. Льонського. В часі бою к-р Яструб ходив поміж повстанцями, слідкував за ходом бою і дава необхідні вказівки та заохочував до витривалості. Клекіт кулеметів та вибухи гарматних стрілен тривав до вечера. Населення, приглядаючись боєві, молилось за перемогу повстанців.

Відбивши кількакратний большевицький наступ, чота під к[омандува]нням чот. Льонського коло год. 17-ої з окликом "Слава!" перейшла в протинаступ. Рій ВПЖ під к[омандува]нням рой. Марцегеля, почувши оклики повстанців, рівно ж рушив до протинаступу. Вкінці підірвалися зі землі чоти ч[от]ових Косача і Окуня і рівно ж пішли в протинаступ. Серед большевиків виникла паніка і вони почали втікати, а за ними з окликами гналися повстанці. Вже зовсім стемніло, як повстанці верталися на присілок. Населення витало їх, як переможців і своїх оборонців.

Большевики в бою втратили 80 вбитими і 62 раненими. Власних втрат повстанці мали 4 вбитими і двох раненими.

В бою здобуто кулемета "Максима" і три кулемети "Дигтярова", а також кілька автоматів і крісів. Здобуту зброю передано новозорганізованій сотні.

Після цего бою сотня покинула терени Равщини і подалася в терени Жовківщини та закватирувала на присілку Білий Ліс к[оло] с. Туринка Жовківського р-ну. На тому присілку сотня кватирувала два дні. Після цего виступила в ліс к[оло] присілка Верени по північній стороні шоси Камінка Струмілова–Жовква, напроти с. Дзіболки р-н К[а]м'янка-Стр[умілова]. На тому місці сотня кватирувала 5 днів, чекаючи на дальший наказ курінного к-ра Богдана.

26 серпня розвідка донесла, що на ліси, де розкватирована сотня, большевики роблять облаву. К-р Яструб дав наказ чотам заняти становища. Чота під к[омандува]нням чот. Льонського заняла становища від сторони присілка Верени. Направо від неї заняла становища чота під к[омандува]нням чот. Окуня. Чота під к[омандува]нням чот. Косача заняла становища від сторони с. Дзіболки. Наліво від становищ чоти чот. Косача заняла становища місцева самооборона.

Перший наступ повели большевики на становища чоти чот. Льонського. Повстанці підпустили большевиків близько на відкриту поляну і сипнули по них густим кулеметним та автоматним вогнем. Танкетку, яка лінією під'їздила до повстанських становищ, збив пострілом з ПТР-а к-р Яструб. Після того большевики цофнули дозаду і окружили повстанців. Наступу більше не проводили, лише трівала обопільна перестрілка. Зорієнтувавшись в положенні, к-р Яструб рішив за всяку ціну прорватися з ворожого окруження. Створено ударну групу, до якого увійшло два рої з чоти чот. Льонського і два рої тяжкої зброї. Команду над цею ударною групою перебрав сам к-р Яструб. Прорив рішено робити в південному напрямі і дістатися в другий ліс за шосу Камінка Стр[умілова]–Жовква.

З окликом "Слава!" повстанці пішли до прориву, закидаючи ворожі становища ручними гранатами. Прорвавши першу лінію, повстанці натрапили на ворожу заставу, яка розтягнулася вздовж шоси. Ця застава була підкріплена двома гарматками і легкою танкеткою. З новим окликом повстанці кинулися на заставу, розбили її і скрилися в лісі по другім боці шоси. За розвідчими даними, в тому бою ворог втратив 60 вбитими і раненими. Вантажні авта, які везли ранених большевиків, наїхали на міну, де внаслідок розриву всі погинули. Повстанці втратили в тому бою 2 вбитими і 10 раненими.

Вирвавшись з окруження, голодні і вимучені повстанці закватирували в малому ліску к[оло] с. Колоденце р-н Камінка-Стр[умілова], де не було навіть води. В довколичних селах кватирували большевики. Населення доперва вечером принесло повстанцям харчі. Наспіх повечерявши, сотня рушила в дальшу дорогу і 28 серпня закватирувала в невеликому лісі к[оло] с. Якимова Яричівського р-ну. Цей ліс зовсім не надавався на кватирування, але тому, що повстанців захопив день, вони були змушені залишитися на постій.

Не вспіли ще повстанці відпочати по боєві і тяжкій дорозі, ще навіть сонце не зійшло, як під лісом почулися стріли. На ліс з двох сторін наступали большевики. Тому, що цей ліс не надавався на ведення оборонного бою, к-р Яструб рішив прорватися за шосу Львів–Буськ і закватирувати в лісі над річкою Полтвою, на північ від залізничного шляху Львів–Золочів.

По короткому бою сотня рушила до протинаступу і прорвала слабу ще ворожу лінію. Після того вже днем сотня перейшла шосу Львів–Бузьк впоблизу райцентру Яричів. Большевицька адміністрація Яричова, побачивши повстанців, втекла до Львова.

Переходячи шосу, повстанці натрапили на автоколону, по якій сипнули кулеметним вогнем. Збито одну таксівку, в якій загинув, як виявилося по забраних документах, заступник нач. штабу військ НКВД на Західну Україну.

Коло год. 10-ої сотні добилася до лісу над річкою Полтвою к[оло] с. Полоничі Глинянського р-ну, де закватирувала. Кватируючи в тому лісі, повстанці виразно чули крики большевиків на залізничній лінії, але, будучи перемученими, відпочивали, не звертаючи на те уваги. Коло полудня розвідка донесла, що большевики окружили ліс, в якому кватирує сотня. Щоби прорватися з цього окруження, був один вихід – перебристи брудну Полтву і багна, залишаючи табор і коні. Так і зроблено, під вечір замагазиновано сідла і все, що обтяжувало б перехід, і рушено в дорогу.

Бродячи по шию в багні і смердючій Полтві, що несе зі Львова весь бруд, повстанці без жодного стрілу вирвались з окруження і пішли на південь. Переходу через Полтву большевики не обсадили, не сподіючись, що туди може перейти сотня з тяжким вирядом і кіньми.

Ранком 29 серпня сотня дійшла до с. Під'ярки Бібрківського р-ну. В тому селі роззброєно кільканадцять червоноармійців. Поговоривши з ними про цілі нашої боротьби, відпущено. Забрано від них одного ПТР-а, кулемета "Дегтярова" і кілька крісів. По сніданку і короткому відпочинку сотня покинула село і пішла кватирувати до ліса к[оло] с. Селиська того ж р-ну.

Дня 31 серпня сотня покинула цей постій і перейшла кватирувати в ліс к[оло] с. Підгородище того ж р-ну. На тому постої сотня відсвяткувала свято зброї. На свято приготовлено програму, що складалася з реферату, деклямацій і пісень. З обширним рефератом виступив обл. пров. Скитан. В цих лісах сотня кватирувала кілька днів, після чого перейшла на постій в ліси к[оло] с. Любешка Ново-Стрілиського р-ну. З цього ліса сотня перейшла на присілок Плоска к[оло] с. Любешка. Тут сотня кватирувала три дні.

10 вересня сотня покинула присілок і закватирувала в лісі. В той час зі сходу на захід посувалася дивізія військ НКВД, яка проводила по лісах облави. В лісах к[оло] с. Любешка кватирувало кілька сотень УПА і багато мужчин, що крилися перед насильною мобілізацією до ЧА.

11 вересня ранком розвідка донесла, що большевики окопуються вздовж річки Свірж. Щоби не зводити затяжного бою з переважаючими силами ворога, к-р Яструб рішив перечекати

до вечора і ніччю робити прорив, щоби дістатися в ліси к[оло] с. Яглуш Рогатинського р-ну. Ніччю чота під к[омандува]нням чот. Косача пішла в прорив, який зроблено між присілком Бистра а селом Мелна Рогатинського р-ну. Коли пробоєва чота п[е] рейшла річку, почувся оклик: "Стой! Кто ідьот?" У відповідь посипалися густі стріли і сотня з окликом: "Слава! Вперед!" розігнала большевицьку заставу і перейшла в другий ліс. Прорив відбувся без втрат. Большевики, за відомостями цивільного населення, мали 6-х вбитими.

12 вересня сотня кватирувала к[оло] с. Кліщівна того ж р-ну. Того ж дня к-р Яструб зголосився в к-ра ВО Остапа, який доручив йому к[омандува]ння куренем. В склад цього куреня увійшли сотні: "Сіроманці" – к-р Косач, "Бурлаки" – к-р Чорний, "Полтавці" – к-р Максим, сотня самооборони Рогатинського пов. – к-р Кос і сотня самооборони Перемишлянського пов. – к-р Довбня. Склад команди куреня був слідуючий: к-р куреня – Яструб, пвх. куреня, тимчасово делегований Штабом ВО – Крига, заступник пвх. – Сурмач, ад'ютант куреня – Левко, бунч. куреня – Роман, командир курінної жандармерії – Марцегель, інтен[дант] куреня – Директор, заст. інтен[данта] – Чубатий.

Відбулися також певні зміни в ком[андному] складі сотні "Сіроманці". Ком[андний] склад сотні був слідуючий: к-р сотні – Косач, пвх. – Гак, бунч. – Мащак, інтен[дант] – Довбуш. Чотовими були ті, що вище, лише на місце чот. Косача, чотовим іменовано рой. Сокиру.

Роєвими першої чоти були: Кармелюк, Месник, Підступний і Морський.

Роєвими другої чоти були: Грізний, Мурашка, Дуб і Хитрун.

Роєвими третої чоти були: Роман, Ярий, Соловій і Яструб.

Роєвими четвертої чоти були: Вовк, Босфор, Іскра, Ворона.

Сотня була озброєна в міномет к[алібру] 82 мм, гранатомет 52 мм, тяжкий кулемет "Кольт", три ПТР-и, 22 кулемети, 40 автоматів, 35 пістолів, а решта кріси. Стан сотні числив 150 чоловік.

13 і 14 вересня курінь кватирував в лісі між сс. Стратин, Кліщівна Рогатинського р-ну. 14 вересня двох розвідників зі сотні "Полтавці" пішли на розвідку до с. Дібринова того ж р-ну. Їх злапали большевики з одної роти НКВД, що проїжджала через це село. Один з них втік і повідомив команду куреня, що на ліс наступають большевики. На наказ к-ра Яструба с[отенн]ий Косач вислав рій на заставу від напряму зі с. Дібринів. Рій вже не вспів заняти становищ, бо стрінувся з большевицькою розстрільною, яка скорим темпом наступала на табор. Розпочалася стріляни-

на. Заалярмована стрілами сотня під особистим к[омандува]нням к-ра Яструба кинулася в протинаступ. Почався запеклий бій, який тривав досить коротко. По півгодинній клекотні кулеметів і вибухів гранатометних стрілен (больш. обстрілювали табор повст[анців] з двох гранатометів, які стояли під лісом від с. Дібринова), все втихло.

В цьому короткому бою сотня "Сіроманці" нагальним протинаступом цілковито розбила роту НКВД. Ворог втратив 50 вбитими і 20 раненими. Вбитих бійців большевики похоронили в трох могилах коло с. Дібринова. Ранених і вбитих старшин забрали до м. Рогатина.

Повстанці мали невеликі, але болючі втрати. Було 7 вбитих і 6 ранених. Між вбитими чот. Окунь і рой. Підступний. Між раненими чот. Льонський, рой. Грізний і рой. Ярий. В бою здобуто 4 кулемети, 30 крісів, три пістолі і кілька автоматів. На місце чотових Окуня і Льонського чотовими іменовано роєвих Крука і Романа. Після цего бою курінь змінив місце кватирування і перейшов до старого табору сотні "Орли" к[оло] с. Дички того ж р-ну.

17 вересня курінь залишив табор сотні "Орли" і закватирував на присілку Кам'янки к[оло] с. Мелна того ж р-ну. На тому постою курінь кватирував два дні.

19 вересня чота зі сотні "Полтавці" під к[омандува]нням чот. Листка зробила засідку о год. від 15-ої до 17-ої на гостинці Перемишляни–Рогатин, недалеко присілка Воронів. На засідку наїхала таксівка, яка везла кореспондентів на фронт. Тому, що вже стемніло, знищено лише авто і забрано документи, а ранені пасажири втекли в ліс. З документів виявилося, що цим автом їхала також румунська кореспондентка.

Вечером 19 вересня курінь залишив присілок Кам'янки і відійшов в північному напрямі.

Ранком 20 вересня курінь закватирував в лісі к[оло] с. Романів Бібрківського р-ну. Залишаючи постій, курінь по довгім марші закватирував в лісі к[оло] с. Унева Перемишлянського р-ну. В цьому лісі рішено кватирувати довше і цим дати можливість направити повстанцям одяг і взуття. К-р Яструб договорився за посередництвом пов. пров. Грека дістати деяку скількість шкіри з монастирської гарбарні в Уневі. Хоча в курені був лікар і потрібна скількість санітарів, то бракувало медикаментів, яких рівно ж сподівалися дістати в монастирського лікаря.

В таборі під Уневом життя повстанців плило зовсім нормально. Щоденно відбувалися військові вправи і політзаняття. Для охорони від осінніх дощів побудовано намети з палаток і буди

з соломи. Інтенданти організували в довколичних селах взуття, одежу і харчі.

В політзаняттях реферовано про міжнародне політ[ичне] положення і цілі повстанської боротьби. Проводжено також систематичний виклад українознавства. повстанців виховувано на героїці предків і сучасників. Така робота була можлива лише на довших постоях, коли повстанці відпочали від нічних перемаршів і боїв.

Для одержання шкіри і медикаментів до монастиря їздила повстанська делегація в складі к-ра Яструба, ад'ют[анта] Левка, пвх. Криги, сот. Косача, пов. пров. Грека. В Унівському монастирі повстанську делегацію приняли дуже радо, її прохання полагодили позитивно. В загальному монахи цікавилися всіми сторінками повстанського життя. Повстанців уважали за відроджену укр. армію і цим дуже раділи. Щоб на власні очі побачити повстанську армію, монахи відвідували табор, а на свято Чесного Хреста 28 вересня відправили в таборі Полеве Богослуження.

Ранком 28 вересня в центрі табору, на перехресті двох ліній виготовлено зі стола престіл, на якому двох священиків відправили Богослуження. Під час Богослуження 5 сотень довгими лавами стояли на лініях. К-р Яструб згідно церковного церемоніялу під час Богослуження подавав команду. Під кінець Богослуження один зі священиків виголосив коротку проповідь, в якій закликав повстанців до посвяти і витревалости в боротьбі за священні права укр. народу бути самостійним володарем на своїй землі.

В таборі під Уневом курінь кватирував цілий тиждень. Вже 29 вересня вечером розвідка донесла, що в м. Перемишлянах большевики концентрують бі[ль]ші військові сили. Було ясним, що в найближчих днях большевики схочуть робити "прочоску лісів".

На ранок 30 вересня заповіджено бойове поготівля. Досвітком 30 вересня вислані стежі у всі напрямки повідомили, що до с. Унева приїхало около дві сотні большевиків і прямують на ліс. К-р Яструб дав наказ сотні "Бурлаки" розділитися на дві групи, вийти на край ліса і зробити на них засідку. Одною групою командував сот. Чорний, другою – заст. сот. Голка. Група під к[омандува]нням заст. сот. Голки з большевиками розминулася і участі в бою не брала. До куреня долучила пізно вночі.

Група під к[омандо]ю с[отенно]го Чорного не вспіла вийти на край ліса і заняти становище, як була обстріляна большевицькою розстрільною, що спішно наступала на ліс. Розпочався бій, де під натиском переважаючого ворога повстанці цофнулися дещо дозаду і заняли заздалегідь приготовані становища. Ворог

наступав великими силами і досить вперто. Коло год. 10-ої к-р Яструб вислав на допомогу с[отенно]му Чорному дві чоті зі сотні "Сіроманці" під к[омандува]нням сот. Косача.

Чоти зі сотні "Сіроманці" заняли становища направо від становищ сотні "Бурлаки" і ув'язалися в бій з большевиками. Направо від становищ сотні "Сіроманці" заняла становища сотня під к[омандува]нням с[отенно]го Коса. Наліво від становищ сотні "Бурлаки" заняла становища сотня "Полтавці". Між становищами сотні "Полтавці" та сотні під к[омандува]нням с[отенно]го Коса заняла становища сотня під к[омандува]нням сот. Довбні. Таким чином табор був взятий в кругову оборону.

Большевики провадили бій силами до 1500 чоловік, при співучасті трьох танків і кількох гранатометів к[алібру] 82 мм. Найбільший наступ большевики повели від напрямку с. Унева на становища сотень "Сіроманці" і "Бурлаки". На інших відтинках повстанських становищ панував відносно спокій. Тут большевики держали застави і лише давали про себе чути поодинокими кулеметними чергами.

На відтинку сотень "Сіроманці" і "Бурлаки" цілий день тривав бій, на цьому відтинку большевики наступали 22 рази і за кожним разом завертали з великими втратами. Повстанці не відступили ані кроку зі занятих становищ. Перед вечером большевики рушили до наступу при підтримці трьох танків. Коли на лісовій доріжці появилися танки, кулеметчик Вовк, який клячав за "Кольтом", спокійно заложив ленту протипанцерних набоїв і ждав...

Припустивши танка на близьку віддаль, – сипнув по ньому стрілами і танк пристав та затих. Обслуга з танка повискакувала і втекла, залишаючи ушкодженого танка в лісі. Другий танк, побачивши долю першого, завернув.

Впродовж цілоденного бою большевики обстрілювали табор з гранатометів. Повстанці не лишалися довжниками і також обстрілювали ворожі становища з трьох гранатометів к[алібру] 82 мм. Бій затягнувся до вечора. Вже було пізно вніч, як большевики пробували наступати. Було видно, що вони думають на становищах залишатися цілу ніч, щоби на другий день при допомозі свіжих сил продовжувати бій. Повстанці мали вбитих, яких похоронено в тому лісі і кільканадцять ранених. Всі бьули голодні і вимучені цілоденним боєм. Бракувало також амуніції. К[омандува]ння куреня вирішило відв'язатися від большевиків, прорватися з окруження і перейти в другий ліс.

Вечером всіх ранених навантажено на вози і наперед провіреним шляхом під охороною відправлено з табору. Сотні держали

становища до год. 24-ої. Большевики рівно ж держали свої становища і час від часу освічували ліс ракетами та робили спроби наступу. Тоді серед нічної тиші зривалася густа стрілянина, яка по кількох хвилинах втихала. Коло год. 1-ої 1 жовтня курінь нечутно для уха ворога покинув становища і слідом за табором подався в ліс к[оло] с. Пнятин того ж р-ну. Коло год. 10-ої курінь прийшов в ліс під згадане село і розтаборився.

В бою під Уневом большевики втратили около 200 вбитими і невідому кількість раненими. Повстанці втратили 17 вбитими і 22 раненими. Між вбитими сотенний пвх. сотні "Бурлаки" Олімп і 4 ройових. Ушкоджено також одного ворожого танка. Між вбитими большевики мали 11 старшин.

В таборі під с. Пнятином перемучені повстанці відпочивали. Пополудні кухарі зварили обід і почали видавати сотням. Була год. 16, як над повстанським табором появився розвідчий літак і, пустивши кілька кулеметних серій, відлетів. В той час розвідка донесла, що в с. Пнятині появилися ворожі танки. Тому, що всі були перемучені попереднім боєм і бракувало амуніції, наказано було готовитися до відходу, щоби перейти залізничний шлях Львів–Бережани к[оло] с. Полюхів і дістатися в більші ліси. За пів-години курінь був готовий до відмаршу. В передному обезпеченні йшла сотня "Бурлаки". Коли перша чота цеї сотні під к[омандува]нням чот. Довбуша покинула край лісу і доходила до залізничного шляху, під лісом появилися три большевицькі танки, які почали обстрілювати повстанську колону, б'ючи з танкових гармат в упор. Чота передного обезпечення сотні "Бурлаки" вспіла перейти залізничний шлях і скрилася в лісі. Решта куреня під вогнем танкових гармат завернула в ліс. Перемучення повстанців, брак амуніції і поява ворожих танків поділали так, що все почало панічно втікати. Був момент, коли здавалося, що все розлетиться. Але ситуацію рятує к-р Яструб, який подає команду: "На становища! На становища!" і перший з ПТР-ом в руках вибігає на край лісу та займає становище, де двома цільними пострілами з ПТР збиває ворожого танка. Один ворожий танк вибухнув полум'ям, два інші з'їхали в долину, звідки їхній обстріл не разив повстанців.

За короткий час курінь лежав на становищах, беручи табор в кругову оборону і був готовий зустрінути ворога завзятим боєм. Це треба завдячувати особливо к-рові Яструбови, який в численний боях виявився першорядним к-[р]ом. З найскрутніших ситуацій виводив повстанців щасливо, а всі бої закінчував побідою. Цим виробив собі популярність і безмежне довір'я до себе.

За большевицькими танками під лісом появилася піхота, яка почала вкопуватися навколо лісу і вздовж залізничного шляху. З цього було видно, що завданням большевиків є придержати повстанців через ніч, а рано примусити до нового бою. Вечером к[оманда] і к-ри сотень зібралися на нараду. Всі були одної думки – за всяку ціну вирватися з окруження, бо продовження бою на другий день, при нестачі набоїв, могло причинитися до розбиття куреня.

Коли на нараді к-р Яструб запитався, хто із сотенних поведе свою сотню до прориву, то кожен нарікав, що бракує набоїв. Тоді к-р Яструб дав наказ йти в прорив сотні "Сіроманці". Сотенний Косач почав приготовляти сотню до прориву. Бунчужні з інших сотень назбирали певну скількість амуніції, щоби передне обезпечення мало чим зробити прорив.

Коло год. 22-ої курінь рушив до прориву. Прорив мав відбутися від напряму с. Плетеничі, де ворог найменше цього сподівався. В прорив пішла чота сотні "Сіроманці", а з нею і к-р Яструб. Коли передне обезпечення доходило до краю ліса, всі напружено вижидали перших стрілів, від чого залежала доля цілого куреня. Минали довгі хвилини, а стрілів не чутно. Це заскочило всіх, бо сподівалися якоїсь несподіванки з боку большевиків. Стрілів і дальше не було чути. 5 сотень, розтягнувшись в кількакілометровий стрілецький ряд, без шелесту посувалися вперід. Повний місяць викотився на небо і присвічував дорогу. Не чути ані одного звуку, лише шепотом передавати накази.

Коли заднє обезпечення без стрілів покинуло край ліса і про це повідомлено к-ра Яструба, то десь далеко на переді озвався спочатку тихий, а опісля чимраз голоснійший спів. Він пронісся по рядах і розвіяв напруження. Курінь без одного стрілу вирвався з окруження, перейшов попри сс. Білку – Янчин і к[оло] с. Дусанова Поморянського* р-ну увійшов в ліс та став на відпочинок в лісовому таборі к[оло] с. Стратин Рогатинського р-ну.

Пізнійше виявилося, що большевики сильно обсадили залізничний тор к[оло] с. Полюхова Перемишлянського р-ну, де сподівалося повстанського прориву. Ліс від с. Плетенич обсадили слабими заставами, які, хоча бачили п[е]реходячих попри себе повстанців, але чіпати боялися. На другий день ранком большевики почали наступ на залишені становище повстанців під с. Пнятин з двох сторін ліса одночасно. Коли дві большевицькі розстрільні зустрілися в лісі, взяли одна одну

---

* *Так у тексті. Повинно бути:* Перемишлянського

за повстанців і зав'язали зі собою короткий бій, де впало 20 вбитими.

В бою під Пнятином сотня "Сіроманці" втратила 6 вбитими і 3 раненими. Всі впали майже від розриву гарматних стрілен. Між вбитими і раненими були роєві Соловей і Яструб. На їх місце роєвими назначено Соловейка і Бруховецького. Після тяжких боїв і довгих маршів курінь відпочивав.

В тому самому таборі к[оло] с. Стратин вже кватирував курінь під к[омандува]нням к-ра Гордієнка. Всіх повстанців зібралося 1800 чоловік.

2 жовтня до табору прибув к-р Шелест і к-р Волянський. Того дня всі повстанці на руки к-ра Шелеста зложили присягу на вірність укр[аїнському] народові.

Присягу складали куренями. На лісовій поляні курінь встався в каре. В середині каре відпоручники куріня складали присягу на зроблений зі смерекового віття Тризуб. Цілий курінь в святочнім настрої повторяв слова присяги і клявся не випускати зброї з рук до останнього віддиху.

Перед присягою виголосив промову к-р Волянський. В промові підчеркнув вагу іс[т]оричної хвилини, де по двох десятиліттях укр. народ держить зброю знова в своїх руках, а його сини присягають не випустити зброї до останнього віддиху. День присяги був оголошений святом і був вільний від військових вправ і інших занять.

3 жовтня курінь покинув табор к[оло] с. Стратина і перейшов кватирувати до старого табору сотні "Орли" в лісі к[оло] с. Дички. З цього постою за наказом Штабу ВО з куріня вибула сотня "Бурлаки", а на її місце в склад куріня увійшла сотня "Риболовці" під к[омандува]нням сотенного Меча.

7 жовтня курінь розчленовано по сотням, які мали приготовлятися на зимове кватирування.

8 жовтня сотня "Сіроманці" кватирувала на присілку Кам'янки к[оло] с. Мелна. Штаб куреня знаходився при сотні "Сіроманці". На тому постою к-ра Яструба відвідав к-р Саблюк зі своїм почотом.

10 жовтня сотня перейшла кватирувати до старого свого табору на "Золотій поляні". В тому таборі сотня кватирувала до 29 жовтня. Того дня ранком розвідка донесла, що до села Мелна приїхала більша скількість большевиків. Сотня вийшла з табору і заняла становища на краю ліса від напрямку с. Мелна. Чота під к[омандува]нням чот. Сокири тримала заставу від с. Виспа. Коло год. 12-ої на становища повстанців почали наступати

большевики. 6 разів кидалися з криками большевики до наступу і все були відбиті. За шостим наступом окопалися і почали підтягати свіжі сили. З обох сторін стріляли гранатомети. Ворожі гранатомети стояли на горі коло церкви в с. Мелна і звідси вели вогонь по повстанцях. Видержавши на становищах до вечора, сотня відв'язалася від бою і перейшла в ліс к[оло] с. Осталовичі Перемишлянського р-ну. в тому бою большевики втратили 40 вбитими і 21 раненими. Сотня мала трох вбитими і 7 раненими.

31 жовтня сотня змінила місце постою і перейшла кватирувати в ліс к[оло] с. Стратина, де перебула до 15 листопада.

16 листопада сотня перейшла кватирувати на хутори Пилипівки, Стиртиська і присілок Кам'янки к[оло] с. Мелна. По цих хуторах сотня кватирувала місяць.

17 грудня було вислано розвідку в райцентр Стрілиська Нові. За даними розвідки сили большевиків в райцентрі були невеликі і тому рішено розбити райцентр і визволити в'язнів.

18 грудня перед вечером дві сотні "Сіроманці" і "Полтавці" рушили лісами в напрямі району. Ніч застала обі сотні на вихідних становищах. Сотня "Полтавці" зробила заставу на шляху Стрілиська Нові–Бібрка, мала завдання перетяти телефонічне сполучення і здержати всяку допомогу з Бібрки.

Сотня "Сіроманці", розділившись по чотам, виконувала акцію в місті. Перша чота під к[омандува]нням чот. Сокири оперувала на відтинку тюрма – будинок НКВД. Друга чота під к[омандува]нням чот. Соловейка обложила станицю стрибків. Трета чота під к[омандува]нням чот. Романа мала вдертися в будинок НКГБ. Четверта чота під к[омандува]нням чот. Грабка держала заставу на шляху Стрілиська Нові–Рогатин.

Акція почалася о год. 23-ій і тривала до год. 3-ої. В часі акції знищено приміщення НКВД, НКГБ, райпарткому і інші районні установи. Вбито 40 большевиків, в тому нач. НКВД і нач. НКГБ. З тюрми випущено 60 в'язнів. На заставу сотні "Полтавці" наїхала вантажними автами большевицька поміч з Бібрки. Їх здержано кулеметним вогнем, від якого впало 20 вбитих большевиків. Дальше вони не посувалися і на становищах лежали до ранку.

Повстанці втратили малі, але болючі жертви. Впало 5 вбитих, між якими був вбитий к-р Яструб. Командний пункт знаходився під костелом і звідси керував акцією. На початку акції попри костел втікало кількох большевиків і пустили одну чергу з кулемета по костелі. Всі кулі задержалися в мурі, лише одна влучила в долішню щоку к-[р]а Яструба і перервала раз на все нитку його героїчного і повного посвяти життя.

Вбитих повстанці забрали зі собою і закватирували на присілку Стиртиська к[оло] с. Мелни. Тому, що большевики стягали більші сили і концентрували їх в селах Мелна, Виспа і Яглуш – сотня відійшла кватирувати на хутори Погребиська к[оло] с. Стратин. За три дні повстанці вернули на присілок Кам'янки і похоронили впавших.

22 грудня приготовлено похорон к-ра Яструба і 4 друзів. Відблиски заходячого сонця сумно освічували останню дорогу поляглим. На кладовищі присілка Кам'янки, дві сотні – "Сіроманці" і "Полтавці" – вірних друзів командира стояли нерухомо і понуро. Гляділи на свіжовикопану могилу і не вірили, що вона навічно забере їхнього командира. Того, який в найгірших ситуаціях був усміхнений, перший кидався в бій і останній відступав. Того, який з двома окупантами України провів 20 успішних боїв і вкрив вічною славою визвольно-революційні прапори УПА.

Прийшли і селяне віддати останню прислугу тому, який обороняв їх перед грабунками і вивозами.

На кладовищі запанувала гробова тишина. З поблизької хати двадцятьох повстанців на своїх дужих раменах несли тлінні останки командира і його друзів. Поставивши домовини над могилами – стали в лаву. Ад'ютант Левко здавав останній звіт свому командирові.

В передвечірній тиші лунали різко слова команди: "Струнко! На рам'я кріс! Крісом почесть дай! Курінь направо глянь! Друже командир, зголошую, що курінь жде на твій наказ!..."

Тиша... Відповіді не чути. Лише останні слова команди відгомоном відбилися від недалекого ліса.

Вже стемніло, як під звуки крісової сальви спустили домовину в могилу. Це повстанці віддали останній салют командирови і заспівали пісню "Поховали пана отамана в сиру землю глубоко".

На маленькому кладовищі присілка Кам'янки висипано рядом три могили. В середині вища – це могила сл. п. к-ра Яструба. В двох бічних могилах похоронено по двох повстанців, які немов стоять на сторожі вічного спокою свого командира. На могилах поставлено три березових хрести, які будуть пригадувати дітям про героїчні подвиги батьків і закликати до нових чинів.

25 грудня сотня "Сіроманці" розчленувалась по чотам і закватирувала в таких теренах: 1 чота під к[омандува]нням чот. Сокири відійшла в терен Ходорівщини. 2 чота під к[омандува]нням чот. Соловейка залишилась в Рогатинщині. 3 і 4 чоти під к[омандува]нням чотових Грабка і Романа відійшли в Бібреччину.

При кінці грудня 1944 р. на теренах Поморянського, Перемишлянського, Бібрківського, Стрілиського і Рогатинського р-нів большевики робили облави силами одної дивізії військ НКВД. В цих облавах сотня втратила 15 вбитими і 5 раненими.

На початку січня [19]45 року чоти розчленовано на рої. В такому стані сотня перебула до кінця березня [19]45 р. При кінці березня в селі Бенківцях Рогатинського р-ну загинув в облаві с[отенн]ий пвх. Гак.

1 квітня на присілку Кам'янки відбулася збірка цілої сотні. На збірці чотові одержали нові накази і розійшлися в призначених напрямах. Того дня вечером чота під к[омандува]нням чотового Сокири закватирувала в с. Добряничі Перемишлянського р-ну.

Ранком 2 квітня на це село большевики робили облаву. Чота залишила село і заняла становища на краю ліса. Большевики почали наступ. Зав'язався бій, який тривав від год. 6-ої до год. 14-ої. На поміч чот. Сокирі к-р Косач прислав два рої під к[омандува]нням чот. Соловейка. Большевики провели кілька наступів, але безуспішно. Всі наступи були відбиті. Не помогла їм поміч з танкеткою. Большевики наступали силами одної роти. О год. 15-ій повстанці відв'язалися від ворога і пішли в ліс.

В тому бою большевики втратили 22 вбитими і 15 раненими. Чота мала двох вбитих (рой. Мурашка і кул. Гонта) і одного раненого.

3 квітня сотня закватирувала к[оло] с. Любешка.

Ранком 5 квітня сотня покинула цей постій і перейшла в ліс к[оло] с. Селиська Бібрківського р-ну. Тому, що в с. Селиська кватирували большевики, сотня перейшла на лісничівку к[оло] с. Романів того ж р-ну. Вечером того дня сотня закватирувала в с. Ганачівка Перемишлянського р-ну. Через два дні сотня покинула село і перейшла кватирувати на присілок Генриківка к[оло] с. Любешка Стрілиського р-ну. На тому постою сотня розчленувалася на чоти. Чота під к[омандува]нням чот. Сокири залишилась на Генриківці, чота під к[омандува]нням чот. Грабка перейшла на присілок Плоска к[оло] с. Любешка, чота під к[омандува]нням чот. Романа закватирувала на присілку Ріка к[оло] с. Прибин Перемишлянського р-ну. Через два дні сотня змінила місце постою і закватирувала в с. Яглуш Рогатинського р-ну.

11 квітня сотня залишила с. Яглуш, перейшла ріку Гнила Липа і закватирувала в с. Кліщівній того ж р-ну.

До 16 квітня сотня кватирувала по хуторах к[оло] с. Подусільна Поморянського р-ну. 16 квітня чота під к[оманду-

ва]нням чот. Грабка на наказ сот. Косача зробила засідку на шляху Перемишляни – Рогатин к[оло] прис. Воронів. На засідці вбито [...] большевиків, трох ранено та знищено два вантажні авта. Чота мала одного вбитого.

Того дня вечером сотня кватирувала в лісі к[оло] с. Романова Бібрківського р-ну. В тому лісі сотню заскочила облава. Маневруючи по лісі, сотня виминула большевицьку розстрільну, перечекала до вечора і перейшла в ліси к[оло] с. Любешка.

28 квітня сотня була знов розчленована на чоти. В такому стані вона перебула ціле літо 1945 р.

В травні закінчилась німецько-большевицька війна. Большевики використали повертаючі армії в боротьбі проти УПА. В половині липня на ліси к[оло] сс. Яглуш, Дички, Мелна Рогатинського р-ну большевики робили облаву силами одної дивізії ЧА, яка верталася з Німеччини. Чота під к[омандува]нням чот. Соловейка кватирувала в цьому лісі і, маневруючи, не зводила жодних боїв та вийшла з облави без втрат.

20 липня сотню відвідали к-ри Бондаренко, Довбня і Крига. Від к-ра Бондаренка сотня одержала наказ відійти в північні райони Тернопільської області.

21 серпня по довгому приготуванні сотня вирушила в північно-східному напрямі і 22 серпня закватирувала в лісі к[оло] с. Конюхи Козівського р-ну.

23 серпня сотня перейшла ніччю к[оло] с. Млинівці Зборівського р-ну шосу і залізничний шлях Львів–Тернопіль та закватирувала в лісі к[оло] с. Гукалівці Залозецького р-ну. Покинувши цей ліс, сотня перейшла на присілок к[оло] с. Звижень того ж р-ну.

В цих теренах наслідком фронтових боїв (березень – липень [19]44 р.) населення досить зубожіло і тому тяжко було прохарчувати сотню.

27 серпня сотня кватирувала на присілку к[оло] с. Панасівка того ж р-ну.

29 серпня сотня залишила присілок і закватирувала в лісі к[оло] с. Дідківці того ж р-ну. З цего постою сотня перейшла до с. Коханівка Вишневецького р-ну. В тому терені по селах кватирували большевики. На своєму шляху сотня мала перейти річку Горинь. Цю багнисту річку можна було перейти лише через греблю к[оло] с. Передмірка Лановецького р-ну.

Вислана до того с[ела] розвідка донесла, що в тому селі кватирує 12 большевиків, які часто роблять на греблі засідки. К-р Косач дав наказ пробоєм перейти греблю. Вечером 31 серпня

сотня вирушила в напрямі с. Передмірка і коло год. 2-ої 1 вересня увійшла на греблю на річці Горинь. В передному обезпеченні йшла чота під к[омандува]нням чот. Соловейка. Коли розшуки переходили міст, завважили большевицьку засідку, яка сипнула по них вогнем. Почулася команда чотового: “Вперед!”, – чота кинулася на большевиків, але вони вже тікали так, що не було за ким стріляти.

На день 1 вересня сотня закватирувала в с. Вікнини Вишнівецького р-ну. Перебувши день, сотня вечером рушила дальше і ранком 2 вересня закватирувала в лісі к[оло] м. Крем’янець. Вечером сотня зайшла до с. Стіжок Крем’янецького р-ну на вечерю. Населення повстанців приняло неприхильно, уважаючи їх за большевицький провокаційний відділ, і тому сотня без вечері вийшла голодна в ліс. На другий день повстанці припадково стрінулися з к-ром Волинської ВО Кожухом, який допоміг повстанцям в прохарчуванні.

В терені Крем’янецького р-ну сотня кватирувала три тижні. Тому, що не можна було пов’язатися з к-ром Чорним, який мав примістити сотню в тому терені на кватирування, сотня покинула ці терени і перейшла в Залозецький р-н.

24 вересня в селі Панасівка к-р Косач розчленував сотню по чотам і приділив терени операції. Чота під к[омандува]нням чот. Соловейка залишилася в Залозецькому р-ні. Чота під к[омандува]нням чот. Сокири перейшла в Велико-Глубочівський р-н. Чота під к[омандува]нням чот. Романа перейшла в Козівський і Бережанський р-ни. На цих теренах чоти перебували зиму.

Короткі біографічні дані про сл.п. к-ра Яструба

К-р Яструб – Карпенко Дмитро (правдиве прізвище та ім’я) уродився 1919 р. на Полтавщині. Широких даних про життєвий шлях сл. п. командира немає.

Про себе він не любив розказувати. Був, як і всі українці із СУЗ скромний і замкнений в собі. З поодиноких висловів можна було зорієнтуватися, що був сином селянина-колгоспника, який проживав на одному із численних хуторів Комишлянського р-ну. Закінчивши 8 клас середньої школи, Карпенко Дмитро працював сільським крамарем. 1939 року був покликаний до ЧА, де закінчив школу молодших командирів та був приділений до кулеметної сотні, що стояла в м. Перемишлі. В 1941 році за військові здібнощі був піднесений до ступня молодшого л[ейтенан]та. При відступі ЧА з ЗУЗ в 1941 році залишився в Збаражчині, де працював по господарях.

Хоча Карпенко Дмитро – Яструб був слабо національно свідомий, хоча не знав правдивої історії України, то коли в 1943 році в червні почали творитися перші сотні УПА – сл. п. Яструб був одним з перших добровольців, які взяли зброю в руки і пішли боронити прав українського народу на існування.

Може він пішов за покликом крови козацьких предків, що плила в ньому і взивала нащадків до чину. Може йому пригадалося оповідання старезного діда-бандуриста про визвольну боротьбу запорожців і гет[ьмана] Мазепи, що відбулася на розлогих ланах родинної Полтавщини?! А може він, занесений на хвилях вітру, почув стогін конаючих і катованих братів з далекого Сибіру, що взивали про рятунок?!

Про це тяжко сказати, що було причиною того, що Карпенко Дмитро, вихований в умовах радянського режиму, де боротьбу за Самостійну Українську Державу названо "зрадою інтересів трудящих" – пішов до лав УПА.

Опинившись у вишкільних таборах УНС-и в Карпатах Карпенко Дмитро був назначений зразу вишкільником, а опісля і к-ром сотні "Сіроманці".

В Карпатах на вишколі були ріжні недомагання. Бракувало зброї, амуніції а над усе харчів. Нераз вимучені цілоденними вправами і голодні повстанці ходили зажурені. Але тут не давав журитися повстанцям к-р Яструб. Він по заняттях затягав свою улюблену пісню: "На Дніпровім побережжі поле зеленіє" – всі підхоплювали і вже серед високих гір лінала грімка-безжурна пісня, за якою забувалося про втому і голод.

Повстанці любили і слухали командира не за страх, а за совість. Вмів він собі виробити пошану і послух, не грізними позами, а товарискістю і щирістю. В численних боях показав себе не тільки добрим партизанським тактиком і командиром, але і безстрашним вояком, який нераз особистою відвагою рятував ситуацію. Прикладів можна навести багато, а одним з них може бути зустріч з большевицькими танками під с. Пнятином Перемишлянського р-ну, де, збиваючи большевицького танка, врятував ситуацію.

К-р Яструб численними переможними боями здобув собі серед повстанців велике довір'я. В найскладніших ситуаціях, в зустрічі з трикратно сильнішим ворогом, повстанці вірили в свого командира – і перемагали. Своїми бравурними рейдами і боями здобув велику популярність серед населення. Про його бої говорили в трьох областях. Навіть вороги його панували, хоч боялися і ненавиділи. Прикладом хай послужить такий факт:

Після бою к[оло] с. Унева і к[оло] с. Пнятина Перемишлянського р-ну, мимо великої кількісної і технічної переваги (ворог розпоряджав силами 1500 чоловік, танками і достатною скількістю амуніції – повстан[ський] курінь начисляв 1000 чоловік, при малій кількості амуніції, а дві сотні не вишколені), большевикам не вдалося розбити куреня. Опісля командувач бою під Уневом, большевицький полковник сказав: "Хотів би я бачити того, який командував повстанцями".

Так жив і боровся цей вірний син народу. Хоча кості його лежать далеко від родинної Полтавщини, то все одно боровся він і згинув за Україну і на Україні.

Пісня про Унівський бій
(зложив народ)

А в суботу дуже рано, ще сонце не сходить,
Як з Унева вже до ліса, голота підходить. (2 рази)

Повставали рано стрільці – каву допивали,
А ворожі скоростріли довкруги заграли. (2 рази)

Як під'їхав танк до ліса, та й почав стріляти,
А повстанець з петеера почав відбивати. (2 рази)

Та й поцілив з петеера в саму середину,
Загорілася гармата і його машина. (2 рази)

Зажурився наш курінний, що має робити,
Висилає сотню "Чорних" табор боронити. (2 рази)

Наступала та голота двадцять і два рази,
Залишила двісті вбитих – ранних так в три рази. (2 рази)

Вбитих і ранених ворог забирає,
А наш курінь опівночі з ліса виступає. (2 рази)

Історія сотні "Сіроманці" – зложена повстанцями

Доволі кривд, ярма, недолі,
Доволі слухати врага.
До бою розгорнула крила,
Вкраїнська армія нова.

І громом залунала слава
Про Волинь славну – боєву...
На вишкіл жваво поспішали
Юнаки – в Карпатську висоту.

Так сорок третього, у червні,
В Ходорівщині братва зібралась,
З Рогатина, зі Львова, Бібрки і Яворова
В Карпати сміло потяглась.

Йшли ми різними шляхами,
І битими йшли, і стежками,
Йшли лісом, брили ми річками,
Аж до Свічі дотяглись.

Звідтіля видно вже Карпати.
Карпатський ліс вже гомонить.
Свіча допливи розтягнула,
На нас чатує та шумить.

Час через неї перебратись,
Бистра вода в ноги пре.
В Загірного короткі ноги,
Він по живіт водою йде.

Гора стрімка, немов дах хати.
Споглянеш – страх тебе бере.
Кожен чіпляється руками –
Так, наче пес за ним жене.

Тут глянув я, а наш Чубатий,
Кинув оком з гори вниз.
Раптом вхопився коріння,
Та озирається, неначе лис.

Но... якби корінь був урвався,
Літати навчився був би він,
Лише нікому не сказав би
Бо раз бамкнув би, неначе дзвін.

Як вийшли на гору, то говорили,
Про козаків, про Січ нову.
І вольних піснів заспівали,
“За Україну за вільну”.

Звідтам до села одного,
Гірського зайшли всі ми.
Затягнулись до стодоли,
Та посідали відпочить з утоми.

Одні з другими братались,
Адже ж вояки тепер вже ми.
покинув хату та дівчину,
Чи спом'януть коли вони?

В понеділок скоро зраза,
Давай з села на гору.
Бери на плечі хліб та бараболі,
Аж тепер проклянеш долю свою.

Бараболі ще осталось,
Аж тут Яструб наш іде.
Здорову хтось бере мішчину,
І на хребет йому кладе.

Цей оглянувся – ще осталось – і сказав:
“Та не такий нездалий я,
Хіба ж на стільки бараболі,
Знайду у себе сили я”.

Та чіхався потім в чуприну
Як на гору він вже зайшов.
Ох скільки раз то ноги мліли,
То піт з чола потоком лляв.

Не в будь-якій тут, а в овечій
“Палаті” замешкали ми,
Військове дуло тут почали,
Військовий лад тут завели.

Та й не баби ми, а військові,
Каву та зупу нам варять,
Тереблять з встидом бараболі
І за неї ся сварять.
Тут на Загірного попало,
Тую погань обдирать,
Та цей і слухати не хоче
Бо навіть вдома йому мати
Робить такого не дала.

Під "палатою" вогонь палахкотить,
Він для повстанців обід варить,
До зрізаної бараболі
Чорної кинули там квасолі.
Немов смола це виглядало,
Але військо смачно заїдало.

Під вечір наказ прочитали
І роєвих понаставляли.
Цілий командний точний склад.
Назвали ми себе "Сіроманці"
Молоді українськії повстанці.

Ну і Загірний тут нагану
За бараболю ту погану
На початок у війську обірвав.
Перед вечером ми залишили
Оцей постій та й пішли,
У дальші гори, у яруги,
Між темні скали у ліси.

А тут вже скали і болота
Густі ліси – сонця нема.
Уночі світить одна зірка –
Літом здається, що зима.

Тут ми табор побудували
Чатинням і ріщам покрили,
До Бога з горів помолились
І на землю спати положились.

Їсти хочеться тут здорово,
Харчів тут кожен чує брак.
Уночі береш торбину
І в село по харчі ідеш, немов жебрак.

Серед нічної тут темряви,
Штука і два кроки перейти,
Та ми немов ті діти почіпались,
Що в поїзд бавляться вони.

Вишкіл іде тут повним кроком.
Хлопці бігають, як вовки.
Лише що кріси заважають,
Тоді задовгі ще були.

Та все ж ми хлопці не лукаві,
Не так ліниві, трохи жваві,
І скоро марш собі уклали,
про Сіроманців заспівали.

Не вікувать нам на місці цьому.
Ми геть пішли і по новому
Нові колиби збудували,
Досить кори понадирали
Нові "казарми" краще виглядали.

Голод далі докучає,
А військо наше раду має
І хліб піснями заміняє.
Між військом командир співає,
Вже ліс-бір темний не дрімає.
Стоїть заслуханий піснями,
Шумить та тішиться він нами.

По Чорній Сиглі ми вганяли
До всего військо заправляли.
І вже проклятий ворог чує,
Як в Карпатах УПА воює.

Так у Карпатах ми півроку жили,
Діла військового навчились.
Прийшов наказ – лишай Карпати

Іди в Поділля воювати.
І на Поділлі воювали
Нищить народу не давали.
На “Золотій” півроку жили
Звідтам в бої ходили.

На Холмщині ворог казився,
Що від віків там поселився.
Народ в борні держиться мужньо,
До боротьби за волю стає дружньо.

Командир Яструб по наказу
Із Сіроманціями він зразу,
Іде свій нарід боронити,
Щоб на своїй землі міг жити.

Грудень 1947 р.

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 48, арк. 184-202. Копія.

№ 84
СОТНЯ “ТИГРИ”
Грудень, 1949 р.

№ 84
ІСТОРІЯ СОТНІ

Грудень 1949 р.

ІСТОРІЯ СОТНІ “ТИГРИ”
(записана на основі оповідання чот. Срібного і рой. Левича)

Рік 1944 в своїх початкових місяцях позначився значно посиленою роботою нашого підпілля на Західних Українських Землях (ЗУЗ). Фронт наближався з кожним днем. Німці відступали перед переважаючими силами большевиків. При тім вивозили і нищили все, чим міг би користуватися ворог. Евакували населення. Робили полювання на мужчин, яких ловили і або включали силою до армії, або вивозили вглиб Німеччини як робітників. Підготовляли наші терени до передачі большевикам. Одного ворога на українській землі міняв другий, ще більш жорстокий.

Провід ОУН, щоб не допустити вивожування німцями чоловічого елементу з українських земель, рішив створити самооборонні відділи. Їх ціллю була в першу чергу охорона українського населення перед самоволею всіх ворогів. Дальшою, однак, і властивою метою цього рішення було збереження боєздатного елементу на слушний момент.

На волинський зразок почалося на теренах ЗУЗ творення збройних відділів, спочатку Української Народної Самооборони (УНС), а відтак Української Повстанської Армії (УПА).

Вже в 1943 р. в Карпатах організуються військові вишколи українських революціонерів-повстанців. Сюди напливають з усіх сторін Галичини молоді члени і симпатики ОУН на те, щоби школитися на пізніших командирів УПА. Тут, в Карпатах, повстають перші українські збройні відділи на теренах Галичини.

Один з них був відділ “Трембіта”. В перших днях січня 1944 р., на сам Святвечір, рій підстаршин відділу “Трембіта” під проводом к-ра Вихора зголосився по наказу до тутешнього окр. проводу. Негайно видано їм доручення зорганізувати на терені Сокальської округи по одному роєві стрільців УНС-и.

В другій половині січня 1944 р. було вже зорганізованих 6 роїв УНС-и, які згідно з дорученням зголосилися в с. Яструбичі Сокальського району. Тут окружний оргмоб Громовий за вказівками шефа ВШ к-ра Ореста поділив їх на дві чоти. Першу чоту очолив к-р Вихор, родом з Тернопільщини, а другу доручено б[увшому] легіонерові Роєві, що походив з Оглядова в Радехівщині.

Таким чином на терені округи створено зав'язок першої сотні УНС-и, які, по наказу шефа ВШ к-ра Ореста, очолив бувший десятник укр. поліції в Горбкові к-р Корсак. Він став сотенним тоді ще неповної сотні УНС-и. Було поки що дві чоті. Перша чота чот. Вихора станула постоєм на присілку села Яструбичі, а друга з чот. Роєм відійшла до Радванець. Обі чоти дістали наказ підготовити в радванецькому лісі криївки для цілої сотні, що власне творилася.

Фронт наближався. Треба було готовитися до його переходу. Тому конечним було прочистити ліси з польського і ворожого нашій стороні елементу, яким були гайові, лісничі і польські кольоністи. Ліси мали стати місцем постою наших відділів, згідно з новокиненим кличем: "Ліс наш і ніч наша".

Побіч націоналістичних боївок (НБ) в акції прочищування лісів та підлісних теренів беруть теж активну участь стрільці новозорганізованої сотні УНС. В міжчасі один рій УНС-и з відділу, Який стаціонував в с. Радванці, дістав доручення відійти в Радехівщину і перевести там очищення з польського вислужницького елементу терен в околицях троєцьких лісів. Згаданий відділ закватерував в с. Трійця. Тут получився він з одним роєм НБ під проводом Косара, слід згадати, що тут перебував ще місцевий рай. провід в числі коло 7 осіб. Таким чином створився самочинно відділ в числі майже 3 роїв, який мав саме розпочинати акції, як ненадійно досвідком коло 4-ої години дня 28.1.1944 р. спецпісланець з с. Нивиці доніс, що там появилася, як він впевняв, група польської банди в числі 30 осіб, яка напала на хату одного нашого революціонера. Думаючи, що це дійсно польська банда, оба рої враз з рай. проводом рішили піти в наступ на Нивиці.

Під ослоною ночі почався наступ. УНС наступав на Нивиці від західньої сторони, НБ від сходу, а п'ятьох людей разом з рай. провідником Крилатим і військовиком Громовим, прямуючи поза селом підійшли під хату д. Сурмача, на яку, як доніс післанець, мала напасти банда. Непомітно обложивши хату, друг Громовий з двома стрільцями, озброєні в одного кулемета і два автомати вскочили ненадійно до хати, з якої чулися ворожі голоси. Тут

застали 16 озброєних в автомати осіб, які на вид повстанців збараніли. З окликом "руки догори" оба друзі викинули автомати і кулемета до присутніх, які ще не вспіли отямитися. Втім один з банди вимірив з автомата до них, однак автомат затявся. У відповідь друзі змірились зі своїх автоматів, які теж затялися. Щойно тоді кулеметчик пустив кілька серій по присутніх і, вискакуючи з хати, в якій зчинився крик і зойки ранених, повстанці кинули досередини 4 гранати, які зробили решту. Втім почулася з усіх сторін села стрілянина, що означало, що це щось більше, як польська банда, зложена з 30 осіб. Тому д. Крилатий з друзями, відстрілюючись, почали відступати під градом ворожих куль.

В дійсності не була це польська, а большевицька банда – партизанка під проводом якогось полковника, яка в числі до 1000 осіб, озброєна в легкі гарматки, маючи теж зі собою кілька авт, прорвалася через німецький фронт і через Радивилівські та Брідські ліси надійшла до с. Станиславчика, а звідси, прямуючи на Холоїв, розтаборилася в с. Нивицях. Якраз в хаті д. Сурмача закватерував штаб тої групи в складі полковника, що мабуть проводив нею, лікаря, радиста та інших, в числі 16 чоловік. Тому, що в терені ніхто ще не чув про совєтських партизан, а вони з'явились ненадійно, зробивши далекий маршрут, взяли їх тут за поляків. І тільки мильна інформація додала нашим 30 повстанцям відваги робити наступ на так чисельного ворога.

Цей очайдушний наскок наших повстанців на село з трьох сторін і ліквідація штабу, де наші вбили полковника, лікаря, радиста і ще чотирьох людей, а решта віднесла більші чи менші поранення, – спричинив, що ворог панічно опустив село і щойно як почало видніти, зорієнтувавшись по стрілах про наші малі сили, пішов у протинаступ.

Наші повстанці почали відступ під густим обстрілом ворогів. На річці Судилівці між сс. Нивиці а Трійцею нашим все-таки ще вдалося здержати ворога майже півгодини. Однак ворог окружним маневром від заходу напав на с. Трійцю і почав палити його. Населення майже все втекло до ліса. Ворог гуляв. Наші повстанці, бачучи критичне положення, а при тім маючи поважні втрати, вицофують в ліс. В цьому бою згинули всі стрільці УНС-и, за винятком одного.

За цей розгром штабу ворог почав мститися на безборонному населенні села Нивиць. Вимордувано в бестіяльський спосіб около 43 осіб, примінюючи середньовічні методи знущань, як відрізування рук і ніг чи перерізування живих людей пилою. Змасакрованих трупів зволік ворог до одної стодоли і підпалив. В

тих жорстоких екзекуціях визначилася якась жінка, що, як кажуть, мала бути коханкою полковника, який згинув в с. Нивицях. Різня ця тривала до год. 13-ої, коли ця банда, мабуть тому, що втратила штаб і провідників вернула, звідки прийшла.

Це був перший передсмак большевицької тиранії, яку започаткували ці горезвісні сталінські “народні месники”.

В перших днях лютого 1944 р. УНС бере теж участь в акції на сокальську тюрму Гестапо. Акцію проводив к-р Галайда.

Несподівано дня 6 лютого 1944 р. донесла орг. сітка, що в тоболівський ліс вдерлася велика банда большевиків. Невідомо було, чи це партизанка, чи регулярні фронтові формації.

В с. Яструбичі відбувалася нарада окр. проводу, в якій брав теж участь шеф ВШ к-р Орест. Тут устійнено, що це большевицька партизанка і тому рішено приспішити організацію УНС-и.

Несподівано з 8 на 9 лютого 1944 р. та сама банда большевицьких партизанів, вимішана з рештками місцевих жидів і поляків, заскочила в с. Радванці чоту Роя. В бою гине 13 молодих недосвічений стрільців УНС-и, а решта розбігається панічно в свої сторони. Сам чотовий Рій опинився в родинному селі Оглядові (Радехівщина), а звідсіль втік на еміграцію. Таким чином друга чота перестала існувати.

Чотовий Вихор відступив щасливо без жодних втрат зі своєю чотою до с. Волсвин, бо в с. Яструбичах закватерувала большевицька банда. В два дні пізніше перейшов він з цілою своєю чотою до Кули[ч]ківського ліса на присілок Шахрайка. Тут, під проводом сотенного Корсака, що якраз вернув з відпустки, переводиться дальший вишкіл стрільців.

З доручення окр. оргмоба на терені Белзчини майже рівночасно організується ще одна чота УНС-и, яку очолює тамошній повіт[овий] оргмоб Голуб, що походив з північної Белзчини.

З кінцем лютого долучив чот. Голуб зі своєю чотою до командира Корсака, що стаціонував на Шахрайці. Таким чином під проводом сотенного Корсака найшлося дві нові чоті УНС-и, які начислювали в загальному около 100 чоловік. До повної сотні бракувало ще одної чоти. З доручення окр. оргмоба почалось організування ще одної чоти. Дня 9.3.44 р. покликано перед лікарську комісію в Пархачі з терену Сокальської округи майже всіх бувших легіонерів. Вони, як найкраще вишколений бойовий елемент, мали створити провідне ядро сотні УНС-и.

Побіч легіонерів зголосилися перед лікарську комісію цілий ряд молодих революціонерів, які зі зброєю в руках готові були задемонструвати свою національну зрілість.

Вечером дня 9.3.44 р. в повному бойовому виряді голосились поодинчо перед лікарську комісію молоді революціонери. Кожний з них постарався совєтського чи німецького кріса, якого гордо держав в своїх руках. В склад комісії входили медик д. Кривоніс і член ВШВО к-р Влодко–Нечипір. Тут оглянено зголошених і втягнено їх до реєстру членів УНС-и, надаючи кожному псевдо. Бадьорий настрій не опускав присутніх. Перегляд закінчено. Відпоручник ВШВО, тоді ще старший булавний Влодко–Нечипір, доручив бувшому легіонерові вістунові Чосові, родом з Волсвина, перебрати цілість новозмобілізованих і допровадити їх на мобілізаційний пункт до присілка Шахрайка біля с. Куличкова.

В холодну березневу ніч посувався відділ, зложений з 30 повстанців-революціонерів, до місця призначення. На присілку Параньки коло Сільця Бел[зького] станув відділ на відпочинок. Тут долучив ще один такий відділ і цілість, понад 60 чоловік, рушило другого дня лісом до Шахрайки. Вечером перед заходом сонця д. Чос зголосив новоприбувших стрільців представникові штабу д. Нечипорові. Серед прибувших було кільканадцять легіонерів, яких негайно приділено як ройових і чотових до сотень, які вже тоді мав ВШВО у своїй диспозиції. Частину прибувших стрільців і кількох легіонерів приділено до свіжоствореної сотні під командуванням сотенного Корсака. Прочі стрільці відійшли до таких же сотень, які очолили дд. к-ри Бродяга і Ем, що були в тому ж таки масиві ліса, десь в околицях Зеленої.

11.3.1944 р. ранком долучили до сотні Корсака нових до 100 стрільців. Так, отже, ціла сотня Корсака начислювала вже понад 150 чоловік. Першу чоту очолив вістун Чос, легіонер родом з Волсвина. Його заступником назначено Вихора. Другу чоту очолив д. Голуб, родом з Белзчини, якого заступав Крук. Третю чоту очолив десятник з легіону д. Срібний з с. Радванець, а його заступником став Остапенко, родом з Сільця Белзького. В склад кожної чоти входило по 50 стрільців, озброєних переважно в совєтські кріси і десятизарядки. Чотові і подекуди ройові мали легку автоматичну зброю і пістолі. Гранат було мало. Набоїв на кожного стрільця припадало по 150 шт. Кромі того, приділено по одному легкому кулеметові (сист[еми] “Дехтярова” або МГ) до кожного роя. Так, отже, відразу з першого дня сотня числила понад 150 чоловік, досить добре обезпечених в легку вогнепальну зброю. З тим почався вишкіл. Завдяки тому, що майже всі ройові і більшість чотових були був[ші] легіонерами (в цілій сотні було їх 10) вишкіл проходив справно і легко. Слід замітити, що

сотенний Корсак, який походив з Горбкова (Сокальщина), хоч не грішив бойовістю, зате був здібним вишкільником.

Хлопці, свідомі свого обов'язку супроти України, з охотою взялися до праці. Більшість з них, зрештою, вже й так знала все, що найконечніше знати стрільцеві. Ходило передовсім про запізнання всіх з полевим вишколом і допровадження до згармонізування стрілецтва і підстаршин. Кожний з нас знав, що він творитиме нову сторінку історії України. Тому й запалу в сотні не бракувало. Мешкали скошаровано роями й вкоротці так зжились, що тяжко було розставатись з цілістю сотні тим, котрих відтак приділено до інших сотень. Хоч були стрільці з Радехівщини, Сокальщини, Мостенщини і Белзчини, всі зжилися, як одна сім'я. Вона перейшла до недалекого дворища в тому ж таки лісі зв[аному] Смоличі.

Фронт наближався. Відділи червоних партизан бушували в німецькому запіллі, грабуючи українських селян і мордуючи в нечуваний спосіб найсвідоміших громадян з-поміж цивільного населення. Насильства, морди жінок і чоловіків були буденними явищами.

Німці вивозили що могли на Захід. Опорожнювали товарові склади і промислові підприємства.

В тому часі окр. госп. д. Черемшина повідомив з Белза, що німці починають там евакувати союз. Треба було хапати, що вдасться, щоб сяк-так забезпечити продовольством новостворені сотні УПА, які недавно переформувалися з УНС-и. Командування ВШВО рішило випередити німців і несподіваним наскоком на Кооперативний союз в Белзі забрати всі його магазини цукру, шкіри, мануфактури та поважну кількість ліків з місцевої аптеки. Рішено.

Вечером 20.3.1944 р. в лісі коло Зеленої, на південний схід від Белза, дві чоти Корсака і сотня Бродяги під його ж таки командуванням, маючи до диспозиції 60 підвод, зорганізованих з довколишніх сіл, приготовилися до скоку на м. Белз. Між год. 22-23 наші сотні опанували все місто майже без стрілу. Залізничну стацію і станицю міліції опановано без найменшого труду, лише на мості застрілено двох німців, що йшли в напрямі міста і не хотіли дати себе роззброїти.

З навантажуванням підвод стрільці справилися блискавично. Забрано около 80 сотнарів цукру, багато шкіри, готового взуття, мануфактури, папіросів і медикаментів. Між год. 1-ою а 2-ою вночі відділи опустили Белз і в найбільшому порядку зі забраним майном віддалилися в напрямі ліса на південь від Белза.

Ця перша вдала спроба видерти ворогові не його майно значно вплинула на і так бадьорий настрій стрілецтва. Найбільше раділи курці, бо кожний стрілець був добре забезпечений в контингентові папіроси, яких досить тяжко було дістати в той час.

Дальший вишкіл сотні проходив в ще більш бадьорому настрою, як дотепер. В міжчасі сотня дістала до розпорядимости три тяжкі кулемети (“Максими”), які приділено по одному до кожної чоти. Ройовий Левич перебрав теж одного “Максима”. Хлопці з цікавістю виучували всі таємниці тяжкого кулемета. Вкоротці кулеметчик д. Донець показав себе вповні фаховим у тому ділі. Можна було приступати з теорії до практики. Ждати не треба було довго.

Поляки розпочали на Холмщині протиукраїнську акцію. Загоріли українські села. В місяці березні випалено майже всі села аж по давний австро-угорський кордон. Місцеві поляки в Галичині почали підносити голови. Польські центри в околиці оживились. Одним з них був Острів коло Кристинополя, який був важним зв’язковим пунктом польського підпілля між Львовом а Люблином. Треба було дати знати полякам про існування Української Повстанчої Армії. За ініціятивою д. Стрункого і деяких членів округи, відбулася дня 28.3.44 р. в Зеленій коло Белза нарада в справі ліквідації польської твердині Острова. Рішено відплатити полякам за Холмщину.

Дня 29.3.1944 р. три сотні УПА під командуванням сотенних Бродяги, Ема і Корсака, додержуючи всіх правил військової таємниці, зібралися вечером на збірний пункт в с. Ванів коло Белза, звідки мали рушити на Острів. Переведення акції, а рівночасно очолення всіх трьох сотень ВШВО доручив к-рові Галайді. Слід згадати, що к-р Галайда був надзвичайно ідейною і енергійною одиницею. Він, будучи членом обл. проводу, вславився вже нераз сміливими подвигами. Йому то завдячується очайдушний наскок на м. Сокаль, з наміром визволити з тюрми Гестапо політв’язнів. Йому передовсім завдячується цілий ряд інших протинімецьких акцій на терені округи. З тих зглядів якраз йому доручено провідництво в акції на Острів. Вечером к-р Галайда виложив сотенним таємний плян наступу. Сотенні відбули такі ж наради з чотовими і назначили їм поодинокі відтинки діяння. Останні передали накази ройовим і стрілецтву. Сотні вирушили в північно-східному напрямі поза річку Солокію і подались на свої відтинки. По півночі, коло год. 2-ої дня 30.3.44 р., неспостережно підійшли сотні зо всіх сторін до Острова. Сотня Корсака заняла північно-східний відтинок від сторони Кристинополя. Коли відділи наблизились

на 200-300 м під село, польські вартові зчинили алярм. Тут слід згадати, що поляки надіялись якоїсь акції з нашої сторони, бо з української сторони вже наперед повідомлено деякі родини, щоби вибралися з цього села. Це й розконспірувало справу. Коли ми були цілий час в гострому поготівлю.

Сам Острів це село з понад 85% польського населення, загальне число якого доходило до 2 тис. населення. В такій польській твердині поляки почували себе зовсім безпечно і сюди, як в безпечніше місце втікали бувші польські старшини і підстаршини. З таким елементом не легка була справа. Треба було числитися з можливими несподіванками, але поки що ініціятива була всеціло в руках наших відділів.

Як лиш в селі счинився алярм – биття в бляху, відділи наші зі всіх сторін вскочили в село. Запалали вогні горіючих польських хат, які лишилися майже пусті, бо все польське населення сконцентрувалося в школі і костелі. Хто ще залишився з українців в тому селі, той переходив на сторону наших відділів. До год. 10-ої в день село було цілковито спалене. Залишились тільки подекуди тільки українські господарки. Худоба й коні ходили на пасовиську поза селом. Поляки в костелі все ще держалися і відстрілювались до облягаючих від самого ранку костел сотень Ема і Бродяги. В той час відділ Корсака підсунувся до костела. Поза селом лишилися наші невеликі застави. Наші стрільці підсунулись на віддаль 30 м до костела, однак брак мін унеможливлював здобуття його. В той час чотовий Чос замітив 3 людей, що бігли бойовим порядком від Солокії до костела. Це був командир Галайда зі своїми стрільцями. На віддалі 40 м від костела з південної сторони впав він тяжко ранений цільним крісовим стрілом з костельної копули. Куля прошила йому поперек грудну клітку і вийшла під пахвою.

Цей факт тяжкого поранення командира Галайди вплинув немало на хід дальшої боротьби.

Рішено відступати, бо коло полудня приїхав поїзд з німцями від сторони Кристинополя. Німці, яких могло бути 40 чоловік, звірили наші сили і, побачивши дула "Максимів", звернених на поїзд, – завернули. Це був знак, що вони поїхали по більшу силу. Щоб дармо не наразити і так вже помучених стрільців, рішено, що наша сотня вицофається поза Солокію в південному напрямі до ліса, а дві прочі в напрямі Глухова. Лише сотні вийшли поза село, як замітили більшу кількість німців з гранатометом, що підсувались до села розстрільною. Мабуть замітили це поляки з костела і думаючи, що це УПА – відкрили по німцях вогонь. І це стало причиною, що німці відтак викінчили почате нами діло.

Розбили з гранатомета костел, здобули школу, роззброїли і виарештували поляків. Пускаючи відтак в погоню за нашими двома сотнями (Бродяги і Ема) гранатометні ладунки – ранили 7 наших стрільців і двох вбили, які вже були в Глухові, та запалили частину Глухова.

Тяжко ранений поляками к-р Галайда помер цього ж таки дня за кілька годин в лісі на Зеленій.

Острів як твердиня перестав існувати. Наша сотня вийшла ціло. Серед стрільців було помітне вдоволення, що без власних втрат зроблено таку важку роботу. Белзчина віддихнула з полегшенням, а населення перший раз побачило, що УПА дійсно існує.

Минув ще один тиждень і ранньої провесни відділ наш опустив своє місце школення, подаючись саньми через Корчів до Щеп'ятина. Ми мали загородити дальшу дорогу полякам на схід. Переїжджаючи через Корчів попри стацію, завважила нас німецька охорона стації, залягла, але, мабуть зі страху, не стріляла. В Щеп'ятині зібрались знову всі три сотні і станули відпочивати на три дні. Відтак цілий курінь переїхав до Ульгівка, який лишився ще не спалений поляками. Тут починалося польсько-українське пограниччя, яке поляки, на свою ганьбу, мимо всіх договорів Проводу з п[ольською] А[рмією] К[райовою], позначили пожарищами українських сіл і мордом соток невинних українських старців, жінок і дітей.

Заляканий поляками Ульгівок віджив по нашому приході. Ульгівок, наскрізь український, положений на пограниччі Холмщини, належав колись до Рава-Руського району. Населення, яке кожної хвилини сподівалося польської гостини, охоче гостило наших стрільців, хоч зі штабом було нас понад 500 людей. Була тут подібно як і в інших оцілілих ще селах, власна самооборона, зложена з озброєних місцевих мужчин. Розтаборились по кватирах роями. Кожна хата прийняла стрільців за своїх рідних і вгощала майже 7 тижнів, які ми там простояли.

Час сходив в більшості на вправах.

Кілька кілометрів на захід і північний захід гуляла польська банда. Очищувала Холмщину від українців. Села не переставали горіти. Дядьки зі сусідних сіл приносили щораз розвідку, що якась група поляків появлялась в околиці. Деякі збігці зі сіл Холмщини вступали до сотень УПА. Вони мали вже одну свою сотню під командуванням к-ра Ягоди. Відділи УПА росли. В парі з тим зростала в стрільців жадоба пімсти на поляках за кров, пожарища і руїни. Найбільше алярмуючих вістей доходило до

нас з села Річиця, положеного на південний захід від Ульгівка. Тому то і наші сотні часто заходили туди, щоб відстрашувати роззухвалених поляків. Однак до зудару в тому селі ніколи не доходило. Кожна сотня майже що другий день кромі вишколів робила випади на довколишні села і ліси, очищуючи їх від польських банд.

Було це тиждень перед польськими великодніми святами. Наша сотня дістала доручення очистити від поляків села: Річицю, Губінок і Любче та їхні колонії. Досвідком вийшла сотня з Ульгівка. Розстрільною підійшли ми до Річиці. Тут зліквідували кілька польських господарок, які зрештою лишилися пустими, бо поляки вивтікали на Захід. З Річиці перейшли ми до знищеного поляками Губінка. Тут остало лише кілька польських господарств, які ми зліквідували у відплату за спалене село. І наскрізь польську колонію Губінок, яка, зрештою, була вже пуста, спалили ми рівно ж того дня і звідси підсунулись до села Любче. Любче напівмішане село, на захід від Губінка, лишилось ще не знищене поляками. Сотня дістала наказ прочистити Любче. Коло год. 9-ої рано наші обезпечення почали чистку села. Чотовий Срібний держав заставу зі своєю чотою з східньої сторони. Коло год. 10-ої рано від сторони Посадова наблизилась група поляків, зложена з 30 стрільців, до нашої застави. Нічого не підозріваючи, наблизились вони до застави. Стійкові повідомили, що на віддалі кількадесят метрів наближаються поляки. Повідомлено штаб. Сказано звідтам не стріляти, бо це наші. Коли ж група наблизилась на 30 м до застави, ці здержали її:

– Стій! Хто є?

– Свої.

– Кличка!

– Скшипце.

У відповідь на цю кличку чотовий дав наказ відкрити вогонь. Впало 2 поляків забитими, а раненого польського санітаря з медикаментами зловлено. Чота пустилась в погоню за втікаючими поляками. Без стрілу загнали ми їх до села Жерники. Тут ворог почав ставити опір. Сюди підтягнула з іншої сторони сотня Ема. Поляки, спираючись на місцеву підмогу, заняли старі окопи. Сконцентрованим вогнем – ми з півдня, а Ем з півночі, в протязі 20 хвилин змусили ворога залишити вигідні становища і загнали його в болота, що розлягаються на північний схід за селом. Утікаючий ворог в напрямі посадівського ліса, мав ще змогу забрати зі собою своїх убитих і ранених, бо ми заперестали дальшої погоні.

Обі сотні, наша і Ема, об'єдналися і попрямували до Рокитна, де мали долучити до сотні Бродяги, який майже від самого ранку воював з поляками в Рокитні. Його становище значно погіршилось, як утікаючі перед нами поляки з с. Жерники, долучили до своїх в Рокитні. Посуваючись розстрільною через болота підійшли ми під Рокитно. З посадівського ліса від сторони Рокитна ворог відкрив по нас вогонь. Ми відповіли йому тим самим, але без успіху, бо ворог окопався на скраю ліса. Зближався вечір, тому сотні підтягнули до к-ра Бродяги, щоб дати йому підмогу. Ворог бачучи нас, почав відступати в напрямі ліса. Він уставав. Сотні дістали наказ стягатися роями і чотами до Ульгівка. Слід згадати, що німці патролювали кожного дня холмські терени з літаків. Як тільки десь появилися вогні чи зав'язався бій між поляками а нашими відділами, німці висилали туди з Любліна кілька літаків, які бомбили горіючі села і скорострільним вогнем переслідували нарівні поляків як і нас. І того ж дня німецький літак скорострільним вогнем убив дві наших санітарки зі сотні к-ра Бродяги.

Того дня під Рокитном мали ми одного стрільця вбитого з чоти чот. Чоса, це був д. Мойсей з Вільки По[то]рицької і одного стрільця раненого.

З двох позісталих сотень втратили ми тоді 8 убитими і кількох раненими. Ворожих втрат не знаємо, однак, тому що ворог майже цілий час атакував на позиції Бродяги, мусів мати більші втрати від нас. І це був властиво наш перший малоуспішний бій з поляками. Другого дня, в неділю, відбувся в с. Ульгівку похорон двох санітарок і кількох впавших стрільців, яких забрано з поля бою. Прочих можна було забрати щойно за кілька днів, бо ворог, маючи поважні сили до диспозиції, пересичував терен.

На Похороні співав хор під управою сотенного Корсака. Майже ціле село зібралось попращати знайомих стрільців – Героїв. Почесну варту держала одна чота, зложена з вибранців цілого куреня. Поховано їх під звуки крісових сальв на цвинтарі в Ульгівку. Похоронний настрій вплинув теж почасти на психіку стрілецтва.

В два дні пізніше (це був вівторок або середа) наша сотня вирушила очищувати дальші терени, бо, як доносила розвідка, поляки скупчували поважні сили в околицях Посадова. Пізніше виявилось, що поляки дійсно плянували розгромити нас у самім Ульгівку. Через Жерники підтягнула наша сотня до Ратичева. Тут спалено майже всі польські господарки. Вогонь розгорівся широко і сотня потягнула в напрямі села Зимне. Самого села

не брали, тільки широко розкинені колонії. Спалено теж двір, де застрілено кількох поляків.

Прочі поляки вивтікали вже в часі самої акції в північному напрямі за озера, над якими положене село. Вкоротці вогні огорнули цілу околицю. По полудні сотня вертала вже через Ратичів до Ульгівка. В той час появився німецький літак і почав обстрілювати горіючі села.

Того самого дня сотня Бродяги ходила на своє побоєвише коло стації Рокитно, де забрала попередньо залишених впавших стрільців УПА. Деякі з впавших були вже пороздягувані і поколені багнетами, другого дня відбувся похорон решти впавших стрільців.

Потім сотні відпочивали, бо штаб готовився випередити поляків, які стягали дуже поважні сили (около одного полка) в околиці Посадова, де був власне польський штаб і хотіли зробити нам несподіванку на наші Великодні свята. Рішено випередити поляків. Найкращим моментом виказався час латинських свят, які зближалися. Кілька днів лишилося на відпочинок. В штабі плянувалася акція на Посадів. В латинську Великодню суботу, покликано до штабу сотенних, яким видано конкретні накази в зв'язку зі завтрішньою акцією. В ліквідації того польського центру мав взяти участь цілий наш курінь, враз зі сотнею Ягоди. На сам лат[инський] Великдень ще було темно, як наша сотня під командуванням чот. Голуба (бо сотенний Корсак як відчував більший бій, звичайно хорував) підійшла від сторони Рокитно до посадівського ліса. Ми мали завдання очистити цей ліс і з півдня вдарити на Посадів. Сотенний Ем мав вдарити зі сходу, а к-р Бродяга, з огляду на недавні втрати, мав поробити застави від західної сторони Посадова, щоби відтяти полякам евентуальний відворот на північний захід. З півночі був зі своєю сотнею к-р Ягода. Наша сотня як тільки зблизилась до ліса від сторони цегельні, побачила на дорозі двох польських стійкових. Їх зліквідувала чота Чоса заки вспіли забігти до своїх в лісі, що були на заставі. Сотня стрибками розстрільною кинулась до ліса. В центрі був к-р Голуб, на лівому крилі чот. Срібний, а на правому чот. Чос. Цей останній блискавичним маневром заскочив і зліквідував в лісі дальших 8 польських стрільців, що були на заставі. Прочі чоти перейшли ліс майже без стрілу і залягли північно-східне його узбіччя.

В той сам час вдарив к-р Ем зі сотенного гранатомета на двір в Посадові, де містився польський штаб, розбиваючи цільним пострілом ґанок в самому палацу, чим сильно спанікував поляків, які почали стрімголов втікати через вікна. Рівночасно його сотня вдарила на крайні хати Посадова. Поляки почали панічно втікати

з Посадова, одні в північному напрямі на колонію Стенятин, а другі старалися схоронитися до посадівського ліса, який власне ми очистили і звідси атакувати на сотню Ема в Посадові. Ми привитали утікачів градом куль. У відчаї кинувся ворог на наші становища, щоби за всяку ціну схоронитися до ліса, бо появилися три німецькі літаки, які зі скорострілів почали бити на поляків, що переходили поле і [...]*

Німці, мабуть зі страху, обезброєні і без пасів приглядалися нашій валці, віддаючи при тім військову почесть нашим старшинам. Усміхаючись, питали куди ідемо. Так доїхали ми вечером до Потуржинської Вільки. Звідси звільнили підводи і стали знову на однотижневий постій. Тут зараз на вступі на Холмську землю помітна бужа вже руїнницька робота поляків. Села Долобичі і Гонятин були спалені. Властиво одне спустошення побачили ми в дальшій дорозі з Потуржинської Вільки до Масломеча. Обгорілими коминами і руїнами шкіл (церкви вже давно понищили поляки) стрічали нас холмські села. Скрізь згарища, руїни і безлюддя. Лиш де-не-де полем перебіг безвласний собака або в корчах кричав здичілий кіт.

Цей самий краєвид, що так яскраво відзеркалював садизм польських зайдів, глибоке робив на нас враження. Трупів помордованих поляками розволікали собаки. Студні загачені були теж трупами, так, що не було де напитися води. Така пустка тягнулася на просторі 30 км.

Кожний з нас присягав собі в душі пімстити на поляках цю злочинну роботу їхніх банд.

В с. Масломеч закватерували вночі. Рано стійковий завважив, як до кватири, в якій ми спали, підходив з ведром німець. Це нас здивувало. На всякий случай ми стероризували його, обшукуючи при тім, що не менше теж його здивувало, бо нас не сподівався. Як виявилося, в недалекому фільварку стояло около 20 німців як охорона фільварку і ходили щорана в село за молоком. Ми сказали, що сьогодні він молока не дістане, бо все молоко беремо ми. Він прийняв це беззастережно і відійшов до своїх. Коло полудня начальник тої застави, німець гаутман, вислав дижурного підстаршину, щоб наш сотенний зайшов до нього. Сотенний поробив всі заходи обезпечення (скрито обложив фільварок одною чотою) і з двома чотовими та двома стрільцями пішов туди. Гаутман запросив нас до спільного обіду, ставлячись зовсім позитивно до нашої оправи, бо довідався, що це УПА йде

** Відсутня одна сторінка тексту.*

проганяти поляків, які нищать українські села. На відході обдарив нас папіросами і 125-л[ітровою] банькою спірту.

Вечером того самого дня сотня опустила с. Масломеч і обезпеченим маршем посувалась в напрямі Підгірець.

Другого дня пополудні закватерували ми в Підгірцях. Тут задержав наш рій чотирьох узбеків на німецькій службі. Вони почали втікати. В погоні одного з них убито, а двох зловлено. Один втік до Вербкович, звідки заалярмував ще перед вечером около 30 узбеків, які підійшли до Підгірець. Під градом наших куль вони мусіли втікати на сусідні болота. Ніч пройшла спокійно. Досвідком сотня заняла становища, уставляючи "Максими", на евентуальне повитання німців. Коло год. 8-ої рано стійка повідомила, що з Вербкович поза річкою в напрямі моста зближається сотня німців. Ми пропустили їх по цей бік моста, щоби в крайньому случаю можна було відтяти їм відворот через міст. Коли ж вони зблизилися на 150 м, тоді сотенний Корсак з трьома нашими стрільцями в СС-уніформах вийшов на переговори. Німці вислали від себе штабсфельдфебля, що був командуючим тої частини, і одного підофіцера. Німці, думаючи, що це українські СС-и – пустились оба в напрямі наших позицій. Тут, побачивши стрільців в цивільних уніформах, штабсфельдфебель кинув гранату, щоби заалярмувати своїх. Ми роззброїли їх моментально. Німецький відділ на цей знак заняв становища. Сотенний поручив штабсфельдфебелеві, щоби написав картку до своїх не зачинати бою, бо їх всіх знищимо. Картку вислано одним п'ятнадцятьлітним місцевим хлопцем. Німці взяли від нього картку і негайно розстріляли його. Тоді сотенний дав наказ відкрити вогонь по німцях, а цих двох делегатів взяв як закладників. Німці, приперті до річки і відрізані від моста, знайшлися у безвихідному становищі. Від перших стрілів впало понад 70 німців, лише малій частині вдалося вицофати за річку вплав. Котрі не вміли плавати – потонули в річці. Як німці вицофалися, ми здержали вогонь. Бій тривав півгодини. Сотенний доручив штабсфельдфеблеві післати через свого підстаршину записку до своїх, щоби припинили стрілянину і підібрали свої трупи. Ми задержали цього штабсфельдфебля до вечора й щойно смерком звільнили його, а самі змінили місце постою, відмашеровуючи в бойовому порядку до Теребіня коло Вербкович. Тут закватерував відділ на короткий відпочинок. Пополудні відділ перейшов до Малич. Тут очищено село від польських господарств, бо поляки втекли, та підпалено костел, в якому поляки мали замурований склад амуніції. Сильні детонації в горіючому костелі потверджували факт.

Тут задержались ми на довший постій (тиждень) в Конопнім. Зараз за р. Гучвою кватерував к-р Гамалія з відділом. Він зробив випад на село Гонятички.

Під обстрілом німецьких літаків мусів він втікати з горіючої колонії. Другого дня в порозумінні з к-ром Гамалією дві наших чоті, чот. Срібного і Вихора, вибралися 12.5.44 р. на акцію до Гонятич і колоній. Коло год. 8-ої рано дві наші чоті підійшли з південно-західної сторони до Гонятичок. Чота чот. Срібного мала зайти від сторони р. Гучви, що було зрештою мильним потягненням, бо з тої сторони якраз к-р Гамалія стояв теж з двома позісталими чотами і к-р Корсак з чотою Голуба. Чоти діяли самостійно.

Розстрільною підтягнули наші обі чоти аж під гонятицький цвинтар. Тут зробили заставу, а решта мала йти очищувати село. Нагло стійка повідомила, що велика сила поляків розстрільною на довжині 5 км зближається від сторони Казимирівки на Гонятичі. Тоді чот. Срібний скаче зі своєю чотою до Гонятич і очищує від поляків майже половину села та вицофується до с. Гонятичок.

На цій рівнині паде тяжко ранений стрілець Шугай з Радехівщини, який вночі помер. В Гонятичках долучив чот. Срібний до чоти Вихора і заняли оборонні становища. Було це коло год. 16-ої. Поляки не переставали атакувати. Вив'язався бій на ширині 3 км. Чот. Бородач знайшовся теж у критичному становищі. Поляки почали стріляти запальними кулями і запалили Гонятички, в яких ми окопалися. Чот. Срібний, що був в той час при рої рой. Бузька, побачив, що за його плечима зайнялася стодола. Щоб рятувати ситуацію, він вискакує на стріху і гасить вогонь. В тому моменті дістає він цільний постріл з крісової кулі з недалекого вітряка в ліву ногу вище коліна.

Зроблено негайно перев'язку і ще понад півгодини аж до ночі держали село в своїх руках. Щойно сумерком допалено до решти село і чот. Срібний зарядив відступати, передаючи командування чотою свойому заступникові Остапенкові.

Зараз за селом зійшлись всі три чоти разом. Раненого стрільця Шугая вложено на віз і стрільці тягнули його самі, бо коней не було. Під заслоною горіючого села відділ вернув без жодних втрат до с.Малич. Може воно було б інакше зложилося, якби ми мали більші сили до диспозиції. Однак тому, що ця акція мала мати тільки очищувальний характер, не брали в ній участи всі чоти. Позісталих дві чоті (чота Гамалії і одна наша чота чот. Голуба) залишилися з обома сотенними, які зрештою не рвалися ніколи на поле бою, по другій стороні р. Гучви в Маличах. Звідси мали вони через цілий той день прекрасну панораму бою.

Всі три чоти, що пішли були в бій, не мали одноцілого командування і діяли більше поодинчо.

Лише завдяки орієнтації чотових ми вийшли з того бою ціло, маючи тяжко раненого Шугая, який вкоротці помер, і раненого в ногу чот. Срібного. В чоті чот. Бородача було теж мабуть трьох ранених стрільців, серед них Чемний з с. Я.

Тої самої ночі зорганізовано підводу, якою відставлено всіх чотирьох ранених до полевої лічниці в Белзі.

Вечером того дня вернули ми до с. Малич. Була це неділя – день нашої найбільшої акції на польські села і колонії. Що оком заглянути горіли польські колонії на Холмській землі. Це була відплата полякам. Почувся шум моторів, це совєтські літаки вдерлися в німецьке запілля. Помітивши вогні, почали вони скидати бомби, розбиваючи в порох обгорілі руїни.

Стрільці, відпочиваючи, приглядалися цій панорамі.

В Маличах простояла сотня ще кілька днів. Більших пригод у тому часі не було. Одного дня помітила наша стійка, як вузькоторівкою з Туркович в напрямі нашого постою їхали візком дві польські монахині зількома дітьми. Придержані призналися, що вислали їх поляки на розвідку.

По тій загальній акції в неділю, в якій брали участь всі наші сотні і боївки на Холмщині, почали ми відворот в свої сторони, На Холмщині залишився тільки к-р Ягода зі своєю сотнею і місцеві боївки. Обі наші сотні машерували обезпеченим маршем на південний схід попри ліс М'ягки до Домброви. На скраю ліса наїхали на нас німецькі літаки.

Ми скрилися. Обстрілявши ліс, літаки від'їхали. Недалеко від ліса наша стежа придержала двох людей, що несли горілку скрито в мішках. Це були поляки. По переслуханні їх зліквідовано.

Коло Домброви з'явився біля нас сотенний Ромко, як заступник к-ра Юрченка, який хвилево виконував обов'язки курінного (провокатор), він походив з Волині і, як пізніше виявилось, ще від 1939 р. був він (Ромко) большевицьким провокатором. Наші сотні провірили село і станули на 3-денний постій. Перестрашене поляками населення, побачивши нас, спочатку, не довіряючи, втікало, але згодом вернуло. В міжчасі дістали ми доручення очистити село Липовець і довколишні польські колонії, бо тамошне польське населення вело прекрасно розвідку на користь поляків і харчувало їх.

Цілу ніч ішов наш відділ до Липовця. Рано поляки помітили нас і втекли. Опустілі хати ми спалили і ще того самого дня вернули на місце постою.

В Домброві дістав наш сотенний Корсак наказ передати сотню чот. Голубові. Від того часу сотенним став Голуб, а к-ра Корсака, мабуть в дисциплінарній дорозі, штаб перекидає за Львів на вишкільника, який мав там очолити сотню і мабуть вже за большевицької дійсності там згинув. Чоту Голуба перебрав рой. Олень, а хворого чот. Чоса, який від'їхав на лікування, заступав його тепер його заступник Вихор.

З Домброви переходить наша сотня до Павлович. Населення радо вгощало нас, бо кватеруючі відділи УПА давали рівночасно запоруку перед наскоками поляків. Так минув знову тиждень часу. Це вже був початок червня 1944 р.

Дії на фронтах пожвавлювались. Щораз частіше в німецькім запіллю появлялися совєтські літаки і партизанські банди. Наші відділи дістали наказ готовитись до переходу фронтів. Тому наша сотня частинно підводами, а частинно прискореним маршем, попри Варяж і Белз перейшла в куличківські ліси за Солокію. Тут замагазиновано тяжкі скорострілі, через що збулись ми частину табору. По короткому перебуванні в Куличкові дістали ми наказ вертати до Переводова на північний захід від Белза, бо в околицях Посадова почали наново підносити голови польські банди. Їм давав відваги ще й той факт, що зближалися їхні так довго очікувані союзники — большевики. Вони, зрештою, цілий час контактувалися з большевицькими бандами в німецькому запіллю. Нашим завданням було тепер захищати українське населення не лиш перед поляками і німцями, але і перед напівздичавілими бандами большевицьких партизан. Завдання це було дуже складне і відповідальне.

За Посадовом починалась випалена поляками полоса сіл. Щоби запобігти дальшому посуванні на схід польських банд, наша сотня мала стерегти відтинку на лінії Ульгівок–Посадів.

Одного дня, з початком червня, приїхав від сотенного Лиса зв'язківець з дорученням від штабу ВО, щоб наша сотня йшла негайно к-рові Лисові на поміч, бо на Річицю і Ульгівок, де той кватерував, наступають великою силою поляки.

Наша сотня під командуванням сот. Голуба вирушила на Ріплин, який від самого ранку теж обстрілювали поляки. В селі була тільки мала місцева самооборона. Наша чота під командуванням чот. Вихора підійшла до села з південно-західної сторони. Заступник чотового Левич зайшов з кількома стрільцями від заходу села. На цвинтарі, яких 600 м на північний захід від села окопалась чота поляків, що підступним маневром хотіла нас зайти з плечей. Однак Левич кулеметним вогнем перечер-

кнув польські пляни. В тім з укриття вийшов озброєний чоловік. Це був місцевий господар, який недавно стріляючи з кріса сам один відстрашував поляків, які хотіли вдертися до села. Їм вдалося запалити дві чи три хаті на полі, але надійшла наша чота і вони відступили на недалекий цвинтар. Вив'язався короткий бій. Гранатометним вогнем прогнано з цвинтаря поляків, які були змушені втікати, залишаючи двох вбитих.

Їх переслідували ми з кулеметів аж до посадівського ліса. Наша сотня провірила посадівський ліс і змусила ворога залишити догідні позиції, з яких він мав замір вдарити на Ульгівок з північно-східної сторони. Так, отже, перечеркнули ми ворожі пляни, проганяючи поляків і тим самим забезпечивши праве крило сотенного Лиса, який теж відпер контрнаступом переважаючі польські сили, завдаючи їм дошкульних втрат. Вечером, перед заходом сонця, вернула наша сотня до Переводова. Втрат по нашій стороні не було.

Зі штабу надійшло повідомлення, що з карівських лісів старається пробитися до поляків большевицька банда. Ми дістали наказ зробити застави через кілька днів на просторі між Переводовом, через Ріплин аж по Ульгівок. Дальше в західному напрямі стояла сотня Лиса.

Большевицька партизанка, однак, перейшла через багнисті сіножати і злучилася з поляками у лісах, що тягнуться аж до Білгораю. В кілька днів пізніше наша сотня відійшла на відпочинок до Щеп'ятина. Не довго прийшлось нам кватерувати в селі, бо прийшло повідомлення, що німці стягають більші сили з наміром перевести чистку терену. Наша сотня відійшла до ліса коло Корчмина і простояла там 3-4 дні. Сюди приїхав курінний Юрченко (пізніший зрадник, що перейшов на службу НКВД в Сокалі) і повідомив, що перебирає нашу сотню до свойого куреня. Та вже в два дні пізніше прийшов зі штабу інший наказ. Ми мали відійти в полігон і там перебувати аж до переходу фронту. Негайно вечором наша сотня під проводом сотенного Голуба вийшла на 40 підводах через Щеп'ятин, Тарношин, Биків до Новосілок. Тут станули коротким постоєм і відпустили підводи. Дальшу дорогу до Гребенного відбували пішком. По короткім відпочинку в Гребеннім (?)* сотня машерувала в південному напрямі, лишаючи Раву по лівій стороні, аж до Монастирка коло Рави Руської.

Тут задержались ми по кватирах на довший постій. В Монастирку наша сотня розчленувалася вже по чотам, які однак

* *Так у тексті.*

були зі собою в тісному контакті. Табор остався при другій і третій чотах, які звичайно кватерували близько себе. Першу чоту очолив чот. Вихор, а його заступником був Левич. Другу чоту мав Олень, а третю Остапенко, заступником якого був Соловейко. Сотня мала завдання охороняти українське населення перед грабунковими нападами большевицьких банд, якими вже в той час заповнилась ціла Галичина. Одного дня недовго по закватеруванню наша стійка задержала двох большевицьких партизан, які прийшли до села на розвідку. Большевики почали втікати, відстрілюючись. Заалярмовані стрілами, наші стрільці вибігли з хат і цільними пострілами з автомата сотенний вбив одного бандита. Другого вбили в лісі.

Подібні полювання на совєтську зброю, головно автомати, хлопці любили. Тому то з охотою ходили на засідки на край села, де звичайно підходили совєтські партизани. По однотижневім побуті в Монастирку наша чота відійшла на південний захід до села Заділи. Закватерували в селі. Звідси майже кожної ночі ходили роями на засідки на большевицьких партизан до довколишніх сіл.

В кілька днів по нашому приході, перед вечором, прийшов зі села Майдан один господар і повідомив нас, що до Майдану приїхало 10 большевицьких кіннотчиків і грабують населення. Тоді ройовий Левич зібрав 6 охотників з одним кулеметом і трьома десятизарядками і пішли до Майдану. На краю села побачили большевиків і їхніх коней. Ми відкрили по них вогонь. Це счинило переполох серед них. В селі зчинився шум і вистрілено ракети. Рівночасно з кількох сторін обстріляв нас ворог. Видно було, що большевиків є дуже багато і наш рій відступив щасливо до ліса. Большевики мали втрати в людях і в конях. Цілу ніч осталась наша чота в поготівлю. Рано наша розвідка пішла до Майдану і тут довідалася, що большевиків було около 400 чоловік з кавалерією і таборами.

На перші наші стріли большевики сильно спанікувалися, однак пізніше заняли становища, на яких лишилися до ранку. Рано пограбували населення і від'їхали, лишаючи одного раненого і двох здорових коней, які втекли до ліса. Большевики вибралась за шосу через Щирець, де доїзджав до них літак і скидав їм амуніцію, забераючи від них пограбоване в селян м'ясо.

Не минув тиждень, як зі села Кут селяни донесли, що вдень приходила до села совєтська розвідка, та що має переходити вночі відділ сов. партизан.

Наша чота з чот. Вихором на чолі пішла вечером на засідку. Залягли ми вздовж яру над річкою від західної сторони села.

Щойно залягли, як вчули, що большевики зближаються. Майже рівночасно в скаженім гальопі вігнались большевицькі кіннотчики. Кількох з них прорвалося нам за плечі. Решту здержали ми гранатами і відкрили по чорній масі вогонь з кулеметів і крісів. Большевики миттю залягли і відкрили по нас вогонь з 12 кулеметів, запалюючи при тім одну хату. Блиск освітив поле бою. Тоді ворог почав бити по нас з гранатомета. На даний знак ракетою ми почали роями відступати в напрямі села поміж большевиків. Замішались одні між других до тої міри, що не знати було в кого стріляти. Майже чудом ціла чота видісталась з тої суматохи без власних втрат.

Досвідком другого дня пішли ми на провірку, де робили засідку. Знайдено кілька крісів, автоматів, кілька совєтських шапок і чотири коні, які скористали з замішання і здезертирували большевикам. Втрати ворожі в людях невідомі. Від населення ми довідались, що банда в числі 1500 чоловік посувалась в напрямі фронту, однак ми їм перешкодили і вони мусіли завернути вліво – в ліси ближче Рави. Другого дня німці почала бити по них з тяжких гранатометів і вся ця банда мусіла завернути в поворотну дорогу, звідки прийшла.

В першій половині липня 1944 р. ціла сотня з таборами зібралася на присілку Заділи. Ми мали наказ стягатися в янівські ліси, де вже збиралися інші сотні, щоб там разом переходити фронт.

Сотенний дав наказ вирушати з таборами через Щирець шосою до Вишиньок. Марші відбували ми днем. Так дійшли ми до шоси Магерів–Янів. Тут ми здежалися, бо днем не можна було шоси перейти тому, що нею безпереривно їздили німецькі авта. Німці втікали... Це вже була половина липня 1944 р. Ми закватерували в лісі на північ від Вишеньки Великої. Наша стійка помітила сов. партизан, що на конях виїхали з ліса, в якому ми кватерували. Стійкові відкрили по них вогонь і змусили їх до втечі. Коло полудня пішло кількох наших стрільців пити воду до якогось спустілого фільварку і тут знозу побачили більше число большевиків, які пустились за нашими в погоню.

Того ж таки дня повідомив нас один селянин, що в лісі на північний схід від Вишеньок є понад 1500 сов. партизан, які позаміновували терен і ждуть там на прихід фронту. Тому то він не радив нам туди підсуватись. Щоправда, ми не дуже лякались тепер сов. банд, які, зрештою, ніколи не виявляли надзвичайної охоти воювати з озброєними відділами, але на всякий случай заряджено гостре поготівля. В тому часі долучила до нас ще одна сотня з Равщини.

Коло год. 17-ої наша стійка замітила, що з північної сторони через поля до шоси посувались розстрільною якісь озброєні люди. Ми сподівались, що це надтягає ще одна наша сотня, в тім побачили ми на шосі совєтські танки. Ситуація стала ясна. Це переходили перші совєтські фронтові частини. Було це пам'ятного дня 19.7.1944 р.

Починалась страшна большевицька дійсність. Ми відійшли з постою в північно-західнім напрямі на віддаль 500 м, як з ліса підійшло до нас 50 червоноармійців і спитали наших стрільців: "Какая часть?" – у відповідь ми відкрили по них вогонь. Вони втекли до ліса, залишаючи кількох вбитих, в тім одного капітана. Ми почали приспішеним маршем відступати дальше в наміченому напрямі. Через якої півгодини вийшла до нас знова група большевиків, яку ми обстріляли, вбиваючи на місці одного з них. При тім здобули ми один автомат. Відділ з трудом вицофав з тих місць, де мав тих два інциденти, бо падав великий дощ.

Шосою над'їхали совєтські танки і почали сильно обстрілювати ліс, думаючи, що ми втекли до ліса. Стріляли понад півгодини з гарматок і кулеметів, Нам, однак, їхні кулі вже не шкодили. Вечоріло. Наші сотні з таборами посувались до шоси Щирець–Магерів. Вже було темно, як дотягнули ми до шоси Щирець. Наші кіннотники замітили совітську фронтову частину з таборами і кіннотою, яка прямувала дорогою з Улицька–Середкевич до Щирця. Завваживши, що наші табори перетяли їм дорогу, вони здержали свої табори і простояли так на віддалі 50 м від нас аж до часу, як ми звільнили дорогу. Інциденту не було жодного. Наш відділ машерував дальше майже цілу ніч і вчасним ранком дотягнув щасливо до Заділів. Вкоротці по приході наша розвідка донесла, що довкруги нас по селах закватирували червоноармійці. На Заділах з другого кінця села були теж червоноармійці. Не було іншого виходу, сотні мусіли відступати в ліс. Тут в лісі коло Заділів замагазинували ми табори, забираючи лише коней і ніччю з трудом, держучись один другого, посувались ми в часі великого дощу до манастирських лісів. Рано зайшли на місце. Недалекою дорогою проїзджали совєтські танки і авта. Нам донесли, що большевики помітили нас і окопують недалеко гармати, спрямовані на нас. Нас помітили совєтські літаки і почали кружляти над лісом. Становище ставало гаряче.

Коло год. 16-ої дезертирував від нас лікар-східняк, який був цілий час при нашій сотні, як лиш вона створилася. Він утік до большевиків. Ми змушені були змінити постій. Треба було зали-

шити коней, яких ми передали місцевому господарчому. Пішком обі сотні непомітно пробиралися днем через шосу, якою все переїзджали совєтські танки і авта і перейшли в другий ліс на схід від Манастирка.

Тут скликав сотенний "козацьку раду" і ставить стрілецтву питання, що маємо робити, бо зо всіх сторін ми окружені большевиками. Всі як один заявили, щоб разом ціла сотня машерувала дальше на північний схід в позафронтову полосу. Зі сторони сотенного було це лиш бадання духа стрілецтва. Вечером залишили ми равську сотню "Недолі" на постою коло Манастирка, а самі під командуванням сотенного попрямували лісами в напрямі Думиче Замкове і тут у лісі стали на день відпочивати. Полишена нами Равська сотня таки тої самої ночі замагазинувала коло Манастирка зброю і розійшлась. Другого дня большевики робили на той ліс облаву, однак нікого вже там не було. В часі відпочинку в лісі Думичі Замкові донесли нам селяни, що в тому лісі скрився рій німців. Ми скоро віднайшли їх, обезброїли, виміняли їм убрання і взуття на цивільне та нагнали домів. Як лиш стемніло, перейшли ми шосу Магерів–Рава. Приспішеним маршем доходили ми до шоси Жовква–Рава коло Бишкова на Кам'янках. Тут захопив нас день, шосою над'їхали совєтські танки і рій кавалерії. Наша сотня залягла в збіжжях. Через кілька хвилин перша і друга чоти прорвалися через шосу на другий бік. Друга чота ще дійшла днем до Пиратина, а перша закватерувала на присілку Губки (Кам'янки). Третя чота залишилася в збіжжях за шосою.

Тут, в Губках, довідались ми від селян, що большевики не провірюють ще цивільного населення і ми рішили заховати зброю і протягом дня з серпами чи косами, як робітники пішля в поле ніби на жнива, щоб в той спосіб нав'язатися з другою і третьою чотами. Протягом дня наладнано зв'язок і вечером всі три чоти добили до Ператина, однак сотенний і його заступник відбилися від сотні в Бишкові. До нас долучили вони щойно через два-три дні аж в Куличкові.

З Ператина під проводом першого чотового Вихора вирушає сотня в дальшу дорогу в напрямі Куличківських лісів. Марш тривав цілу ніч і щойно днем дотягнули ми до ліса коло Куличкова.

Тут застали ми вже чоту чот. Бородача зі сотні Гамалії, недалеко була теж сотня Монети. Терен в цих околицях був вже дещо звільнений від большевицьких частин. Лише головними шосами проходили частини ЧА і авта. Ми мали вже добрий зв'язок зі селом. Наладнали прохарчування і відпочивали через два дні. В тому часі дотягнув до сотні сотенний Голуб зі своїм заступником.

Не прийшов лише чотовий Остапенко, який остався на Заділах. Сотенний Голуб зараз по приході скликав чотових на раду і мабуть під впливом стрільців другої чоти, які були всі майже з Белзчини, сам був склонний відійти з ними в рідні сторони. Це дало почин до розвалу сотні. Сотенний Голуб і його заступник Сокіл з цілою другою чотою, яку очолював Олень, ще того самого вечора відійшли в Белзчину до мошківського ліса.

При відході дав сотенний Голуб наказ, щоб перша чота з чот. Вихором відійшла в околиці Волсвина, а третя чота з чот. Соловейком, який походив з Сільця Белзького, в околиці Сільця і там відпочивати, дожидаючи через два тижні його повороту. Такий був послідний наказ сотенного Голуба, хоч цьому протестували чотові Вихор і Соловейко.

Таким чином тут в тому місці кінчилась би історія нашої сотні, як одної цілості. Це була половина серпня 1944 р.

Обі полишені чоти (перша і третя) відійшли по наказу в призначені місця, щоб дожидати повороту сотенного Голуба. Відтепер кожна з наших чот має свою віддільну історію. Перша чота під командуванням чот. Вихора в числі около 30 стрільців, того ж таки дня, як відійшов сотенний Голуб, відійшла разом з третьою чотою до сілецького присілка Параньки. Тут заночували і вечором другого дня відійшли в напрямі Волсвина, лишаючи третю чоту зі Соловейком на Параньках.

За одну ніч прийшли до ліса коло Волсвина і тут розтаборились. Тут ждали ми на поворот сотенного повних чотири тижні, в міжчасі наша чота ходила з окружною боївкою, яку очолював наш колишній чотовий Чос, до поздимирського ліса по полковий гранатомет і стрільна. Большевицька застава, яка пильувала там складу амуніції, вивтікала і ми без труднощів забрали полковий гранатомет, вісім підвод стрілен до гранатомета, одну підводу крісової амуніції і понад 50 шт. гранат.

Час сходив на відпочинку і очікуванні. В тому часі захворів чот. Вихор, якого відпроваджено на лікування до села, чоту перебрав його заступник Левич. Так минув майже місяць часу. Тоді в той терен надтягнув курінний Наливайко зі своїми трьома сотнями: Конашевича, Лиса і Грішного. Ця остання мала всього дві чоті новобранців.

В цілому терені большевики почали практикувати масові облави і обшуки лісів. Вдержатися самостійно, хоч би одній і добірній чоті було немислимо. Користаючи з нагоди, що прийшов курінь Наливайка, чот. Левич зголошується до курінного Наливайка, щоб дозволив йому долучити з чотою до куреня. К-р

Наливайко погодився, щоб долучити до неповної сотні Грішного. Наша чота долучила, під услів'ям, що чота діятиме поки що віддільно, і як зголоситься до неї сотенний Голуб, вона відійде до нього. Формально чоту підпорядковано Грішному.

В другій половині серпня відійшли ми з куренем Наливайка в напрямі Соколя, Кам'янко-Бузького району. Відділ перейшов лісом аж до Київ. У віддалі 2 км від залізничної лінії Кам'янка–Радехів зачули нас большевики і відкрили на нас вогонь з протилетунської гармати. Курінь мусів вертати до Київ і там закватерував. Через тиждень часу курінь Наливайка дістав наказ від к-ра Вороного вертати до Куличкова і розгромити большевицьку банду, яка гуляла там кілька днів, грабуючи і мордуючи селян. Це мстився ворог на цім свідомім селі за це, що воно було властиво колискою творення кількох наших сотень.

Нквд арештувало там найсвідоміших селян і жінок, переслухуючи майже всіх на місцевому цвинтарі та розстрілюючи змісця підозрілих. Майно їхнє ворог вивозив до Великих Мостів. Селяни в розпуці звертались о поміч до наших відділів і тому к-р Вороний дав наказ, щоби курінь Наливайка зліквідував цю банду.

В дорозі до Куличкова долучив чот. Вихор і перебрав командування. Ніччю курінь підійшов аж під сам Куличків. Курінний провірив, що ворог має дуже великі сили, не відважився виконати доручення, щоб не бути розбитим, і вернув знову до Київ. Тільки одну саму нашу чоту залишив він під Куличковом в лісі, даючи доручення перешкодити большевикам у вивізці людей і майна з Куличкова до Мостів.

Другого дня зробили большевики велику облаву на ліс, в якому була наша чота. З огляду на ворожі застави, рішили ми перебути облаву в лісі. Чота зосталася в гусаку і так просиділа аж до вечора. З тої облави вийшла чота ціло, тільки, як опісля виявилось, згинув, мабуть від заблуканої ворожої кулі, ройовий Крук.

Вечером чота надійшла під Сілець, де перебула два дні і звідси під проводом чот. Вихора вернула через Волсвин до Київ і долучила до Грішного. Відтепер дальша доля нашої першої чоти зв'язана з долею сотні під командуванням к-ра Грішного.

Третя чота зі Соловейком на чолі, яка по наказу сотенного Голуба лишилася в околицях Сільця Бел[зького], ждала рівно ж майже чотири тижні на поворот сотенного. Коли ж большевики почали великі акції проти наших відділів, чота не мала змоги вдержатися як бойова одиниця і тому місцеві стрільці розбрилися по рідних селах і там включилися до кущів. При чотовому лишився тільки один рій позамісцевих стрільців і ройових.

В тому самому часі окр. оргмоб к-р Богдан дістав доручення створити нову сотню під командуванням Черемоша. В тій цілі заряджено мобілізацію по кущах. Кожний кущ був зобов'язаний відпровадити через мобілізаційний пункт до матірних сотень всіх членів УПА та до нової сотні дати свіжий контингент, таким чином частина стрільців третьої чоти, що була по кущах, ставилася на пункт в радванецькому лісі, де їх окр. оргмоб Богдан приділив як вишколених вояків на ройових новозорганізованої сотні к-ра Черемоша. Решта стрільців, в числі одного роя, що була ще при чот. Соловейкові, дістала наказ долучити до чоти чот. Вихора, що був тоді при к-рові Грішному.

Дня 14 вересня 1944 р. чот. Соловейко рушив з одним роєм стрільців до чот. Вихора. По дорозі в яструбецькому лісі заскочила його велика большевицька облава. Рій змушений був прийняти з численним ворогом бій. Відстрілюючись, чот. Соловейко хотів перевести хлопців за Буг, однак випертий з ліса на сіножати коло Буга, всі вони згинули як герої. Поховані на цвинтарі в с. Яструбичах. Така була остання доля рештків третьої чоти сотні "Тигрів". Лишається нам дещо сказати про другу чоту чот. Оленя, яка разом зі сотенним Голубом відійшла в Белзчину. Про неї знаємо небагато. Сотенний Голуб, відходячи від нас у Белзчину, дав доручення чотовим переорганізувати поодинокі чоти, доповнюючи їх новобранцями. Це не було згідна з наказом ВШВО і тому першу і третю чоти включено до нових сотень. Лише сам сотенний Голуб з часом доповнив другу чоту Оленя і створив відділ в числі около 100 чоловік, з яким заходився магазинувати полишену німцями в мошківському лісі амуніцію. Тим то він оправдував перед ВШВО той факт, що він не злучив опісля всіх трьох своїх чот в одну цілість.

З початком вересня сотенний Голуб, користаючи з нагоди, що з Холмщини на Волинь мав переходити курінь провокатора Юрченка (Левочко зі Себичева), долучив до нього, не знаючи, що той вже мабуть за німецької дійсності був зв'язаний з волинськими большевицькими провокаторами і з ними співпрацював. Сотенний Голуб зі своєю неповною сотнею (около 100 чоловік) долучив до куреня Юрченка. Без інциденту перейдено кордон на Бузі за Івановичами. Бачучи, однак, провокативну поведінку Юрченка і деяких його стрільців (постріли вгору і інше), Голуб відлучив від Юрченка. Тоді останній спровокував на сотенного Голуба і на свій курінь большевиків. Ворог заздалегідь поінформований, вдарив зі всіх сторін. Курінь пробивається назад, маючи при тім вбитих і ранених. Сотенний Голуб, ранений, пробивається з рештою своїх стрільців назад на терени Белзчини.

Перебуваючи на терені Белзчини сотенний Голуб жениться. В сам день весілля провокатор Юрченко (що вже явно співпрацював з большевиками) разом з большевиками наскочили на хату, де відбувалося весілля. Під час цього наскоку сотенний Голуб зістав тяжко ранений. Большевики забирають його і відправляють в тюрму. В тюрмі тої ж таки осені, згинув сл. п. сотенний Голуб, замордований большевиками.

Дальша доля чоти "Тигрів" під командуванням Вихора.

З початком вересня 1944 р. організується сотня Черемоша. Сотня Грішного дістає доручення забрати дві неозброєні ще чоти Черемоша і відійти в Золочівщину, щоби забезпечити обі чоти Черемоша в зброю. Коло 10.9.1944 р. к-р Грішний відходить зі своєю сотнею в Золочівщину. Коло 20 вересня закватеровує він зі сотнею Черемоша в топорівському лісі, недалеко місця, де кватерував місцевий кущ під проводом кущевого Крилатого. Там теж під охороною цього куща, який зрештою мав уже кілька вдалих боїв а большевиками, відбувався пропагандивний вишкіл під проводом надр. проп. Тихого, як рівно ж військовий перевишкіл ройових СКВ, що його переводив заст. надр. оргмоба Трембіта. Кущ мав вести розвідну і охороняти цілість.

Попереднього дня донесла розвідка, що большевики скупчують сили з намірами перевести облаву на цей ліс. Кущевий Крилатий злегковажив собі большевиків. Другого дня большевики входять в ліс. Кущовий Крилатий з одним роєм СКВ йде на заставу і при стрічі з большевиками гине, а стрільці утікають до табору. Большевики а усіх сторін окружають табір, який закидають гранатами і засипають скорострільним вогнем. Серед небоєздатного елементу настає паніка, большевики підпалюють палатки і ані на хвилину не переривають скорострільного вогню. Тут гине проп. Тихий. К-р Грішний занимає становища зі своїми боєздатними чотами. Не видержуючи напору ворога, чоти і рої поодиноко пробиваються через ворожі лінії. Чот. Вихор з кільканадцяти своїми стрільцями прориваеться рівно ж в напрямі Грицеволя–Станиславчик. Решта його чоти гине під час прориву. Так, отже, в тему бою впало 35 стрільців з відділів Грішного і Черемоша, а 18 стрільців з куща. Разом втрати наші ж тому бою виносять 53 вбитими.

Сам Грішний, прорвавшись поза большевицьку лінію, зв'язується з Вихором. Свідомий своєї відвічальності за винищення сотні, бо більшість стрільців, що не впали – розбрилися, дезертирує на Волинь, звідкіля походив і про його дальшу долю нічого не відомо.

Чот. Вихор з кількома недобитками сотні Грішного зголошується до окр. оргмоба. Таким чином, в топорівському лісі з кінцем вересня 1944 р. закінчується властиво історія рештки сотні "Тигрів", які були ще в чоті Вихора. У вищезгаданому бою згинуло кількох ройових зі сотні "Трембіта", які були засновниками сотні "Тигрів", а серед них ройові Тарас і Чумак та колишній кулеметчик Донець, що останньо теж був ройовим. По двох тижнях побуту чот. Вихора при оргмобі Богданові у Волсвині, стягається частину розбитих стрільців сотні Грішного та твориться одну чоту, з якою Вихор включається до сотні Черемоша.

* * *

З кінцем січня 1945 р. окр. оргмоб дістав від ВШВО доручення стягнути з терену всіх стрільців бувшої сотні "Тигрів" та відтворити існування її. За вказівками заступника к-ра ВШВО – Ореста, окр. оргмоб Богдан творить шкелет плянованої сотні. Очолення сотні доручається Гефайстові. На чотових покликається чот. Максима, родом з Яструбич, з відділу "Галайда" ч. 1, який був в терені на лікуванні. Другу чоту очолив випускник старшинської школи в Карпатах Ромко–Скиба, родом з Фусова на Волині, з яким ми вже стрічались на Холмщині в с. Домброва. Третю чоту мав очолити чот. Деркач, був[ший] чот. з відділу "Галайда" ч. 2.

Протягом лютого к-р Гефайст зорганізував в південній Сокальщині одну чоту в числі 40 людей, яку очолив чот. Максим. Тяжче пішла справа з організацією другої чоти, яку Гефайст доручив перевести чот. Ромкові. Цей, як виявилось опісля, ще з 1939 р. був большевицьким агентом і умисно зволікав з творенням чоти, скидаючи при тім вину на рай. оргмоба, був. легіонера Грома. Щойно в половині березня 1945 р. вдається остаточно к-рові Гефайстові стягнути около 45 людей і очолити їх згаданим Ромком.

Третьої чоти не зорганізовано з тих причин, що в міжчасі большевики зліквідували чот. Деркача.

Обі існуючі вже чоти з огляду на тяжкі обставини не діяли, одначе, ніколи разом. Чота Максима оперувала в південній Сокальщині, а чота Ромка в північно-східній Сокальщині.

З кінцем березня 1945 р., згідно з зарядженням, сотні розчленовуються на чоти, діючи самостійно і рівночасно підготовляючись до рейду.

Чоту Максима, як малобоєздатну і нездібну до самостійного рейдування, включається до відділу "Галайда" ч. 1, яким проводив к-р Перемога. Він то дня 23 березня 1945 р. в Зіболецькому

лісі в бою з большевиками втратив одну чоту людей і з тих зглядів доповнив свій підвідділ чотою Максима. Сам чот. Максим переходить до к-ра Шумського і там, очоливши одну чоту, відходить з нею в рейд.

За той час чот. Ромко перевишколює свою чоту. Це тривало аж до 20 квітня. Того дня дістає він наказ прибути з своєю чотою в Радванецький ліс, де йшла підготовка до акції на Радехів, ціллю якої було, в перщу чергу, звільнення поарештованих і призначених де вивізки людей.

Акція мала відбутися дня 26 квітня. Чота Ромка під командуванням Гефайста дістає бойове завдання заблькувати і охороняти шосу Корчин–Витків. Вона мінує шосу, зриває телефонну сполуку і держить через цілий час радехівської акції заставу. По цій акції чот. Ромко відходить з своєю чотою в бишівський ліс, де продовжує школити свій відділ.

В половині травня 1945 р. відпоручник ВШВО к-р Ярич стягає чоту Ромка до провірки, чи здібна вона йти в рейд. Одначе тому, що Ромко, як тип непевний, підпав уже під обсервацію СБ, а сотенного Гефайста лишається до спецдоручень, – людей з чоти Ромка дня 25.5.45 р. перебирає к-р Лис–Бородатий (бувший курінний), а сам Ромко зістається і дальше при тому ж відділі уже як підчинений Лиса. Коли ж запало рішення, що по зміні очолення чота була здібна йти в рейд, к-р Бородатий ще того самого вечора переходить з відділом попри село Андріївку через бишівський ліс в північну Сокальщину.

Тут слід би коротко схарактеризувати провідний склад та деяких стрільців того відділу, який зараз очалив б[увший] курінний Лис–Бородатий. Сам Ромко – волиняк з Фусова, як це пізніше побачимо, ще від 1939 р. був большевицьким агентом. Він сам заангажував себе до підпільної роботи тільки тому, щоби нести шкоди Організації. Він відбув старшинський вишкіл в Карпатах. Опісля цілий час крутився коло групи пізніших провокаторів на Холмщині, контактуючись зі знаним нам тамошнім курінним Юрченком. Його теж мабуть ангажував там до роботи окр. пров. Холмщини Жен. Мабуть, чи не завдяки роботі Ромка, Юрченка, а може ще декого, спочатком квітня 1945 р. впав майже цілий провід Холмської округи. Зробивши юдину роботу на Холмщині, ціла та “бражка” (Ромко і Юрченко) переходить на терен північної Сокальщини і в короткому часі своєю провокативною роботою розкладає його. Ромко, маскуючись, мав ще досить довір’я в організаційних кругах і на тій підставі доручено йому створити чоту. Та він, як агент, старається дібрати до неї

таких людей, які пішли б по його лінії, тобто згодитися на агентурну роботу. І це йому вдається.

Політвиховник Ромкової чоти Остап і стрільці Тихий та Васька стають опісля явними агентами, а цілий відділ, як показало слідство, начислював майже одну третю стрільців, що були на агентурній роботі. Решта стрільців була здеморалізована, без найменшого ідейного почуття та склонна до дезерції. При найменшій сутичці зі зброєю в руках здавалися большевикам. Такий був стан новозмонтованого відділу – чоти "Тигрів", який доручено очолити к-рові Бородатому. Перебуваючи в південній Сокальщині, відділ майже кожного дня зміняв місце постою, бо скрізь переслідували його большевики.

Цікавий ще той факт, що політвиховник Остап – був[ший] совєтський льотчик, майже в кожному селі на[ма]гається виголошувати мітінги, не маючи до того ні здібнощів, ні знання. Це зразу замітив к-р Бородатий, він то, перебуваючи в північній Сокальщині, намагається стягнути всіх стрільців, що подезертирували від Ромка. Приведені дня 10.6.1945 р. стрільці Чумак і Закарпатський заявили, що здезертирували тому, бо вважали к-ра Ромка за провокатора. Того ж таки дня згаданий Ромко просив о відпустку до Фусова, де він хотів іти лікуватися. Однак його не відпущено, а дня 16.6.1945 р. передано його під нагляд СБ, яка, одначе не маючи конкретних доказів проти нього, – відставила його з поворотом до розпорядимости ВШВО.

Коло 29.6.1945 р. відділ цей зміцнившись бувшими дезертирами, начислював уже 48 стрільців. Рейд можна було починати. Дня 30.6.1945 р. к-р Бородатий зі своїм відділом переходить через тоболівський ліс до павлівського ліса. По дорозі на схід в с. Дмитрів, а відтак в с. Полоничній робить відділ мітінги, маневруючи при тім поміж большевицькими частинами, які переїзджали зі Львова в напрямі Луцька. Так, отже, маневрути попри села Гута Полонична, Чаниж, Адами дійшов відділ дня 12.7.1945 р. до хутора Бортники, а звідси через Переволочну, Боймаки до ліса біля Гутиська Вижнього, де закватерував. Дня 16.7.45 р. зв'язується відділ з к-ром Малиновим, а через нього наладнює зв'язок з місцевою сіткою і забазпечує відділ в харчі, бо тутешнє населення вважало його за большевицьку провокативну групу.

Дня 17.7.45 р. відділ к-ра Лиса переходить до соколівського ліса, звідки по одноденнім відпочинку прямує дальше на схід попри Ражнів і доходить в околиці Волині. Тому, що дальший терен був пересичений червоноармійцями, відділ пустився в дальший рейд попри Руду-Брідську і Бордуляки до хутора Войтовичі. Так,

отже, дня 22.7.45 відділ зайшов на Волинь до Хотина, де наша розвідка наткнулась на большевиків і зараз вечером відділ був змушений вертати до ліса б. с. Шнирів. Дня 26.7.45 р. відділ вернув до Бордуляків, де зробив мітінг, що зробило колосальне враження на місцеве населення, яке за совєтської дійсності ще не бачило відділів УПА. Звідси відділ вернув знову до топорівського ліса і злучився з к-ром Малиновим. В поворотній дорозі відділ Лиса закватерував коло с. Незнанова. Рано на віддалі 1 км в тому ж таки лісі закватерували большевики. Коло обіду наш стійковий завважив, як до постою відділу прямував один большевик, який, помітивши стійкового, почав втікати. Цільним пострілом стійковий убив його. Виказалось, що це був большевицький лейтенант. Негайно по тому інциденті відділ вицофався до хутора Ліщина, а ворог даремно пошукував за нами в лісі.

Дня 2.8.45 р. через села Дмитрів і Павлів дійшов відділ до Радванецького ліса. Показалось, що цілість терену була заблькована тут большевиками.

Починався нажим. Слідуючого дня відділ к-ра Лиса зробив мітінг в Тишиці і перейшов в стриганецький ліс, щоб нав'язатися з к-ром Аркасом. Дня 18.8.45 р. на прис. Батючка в лісі відвідав нас пров. Золотар з к-ром Аркасом і хор. Іванчуком. По відбутій інспекції відділу, пров. Золотар виголосив до стрільців палку промову.

Дня 27.8.45 р. інспектував відділ к-р Ігор–Див та інформува[в]-ся стрільців по пропагандивній роботі у відділі. Слід зазначити, що в цілий той час большевики переводили облави на ліси і поля, а по селах стояли застави. Тому то відділ щодня мусів бути в гострім поготівлю. 1 вересня 1945 р. з постою коло с. Стриганка здезертирувало з відділу 4 стрільців. Того ж дня на сіножатях в околицях Стриганки наїхали таборові частини ЧА. Відділ мусів податися в напрямі Батючки, а по кількох днях перейшов Буг і скрився в радванецькому лісі. Звідсіль попри Андріївку дня 9.9.45 добрив відділ до комарівського ліса, де потрапив якраз на большевицьку облаву. Большевики, помітивши нашого стійкового, обстріляли його, який, відстрілюючись, убив двох большевиків (істребітелів). Зараз з місця відділ розбивається на дві групи, які очолюють Бородатий (Лис) і чот. Ворон. Тут загубилось знову двох стрільців. Група к-ра Бородатого пішла вечером до Андріївки. Другого дня в лісі, де закватерував відділ, була знову облава. Відділ змушений був цілий день маневрувати по лісі, а щойно вечором подався на північ до с. Спасів, де, повечерявши, відходить дальше до зарванецького ліса, в якому розтаборився

на кілька днів. По дорозі в північну Сокальщину здезертирував санітар Тріска і стрілець Бистрий. Зараз таки вечером здезертирувало дальших 4 стрільців. Це було наявним доказом, що большевицька агентурна сітка розложила наш відділ до решти.

Дня 13.9.45 р. долучив чот. Ворон до к-ра Бородатого і цілість відділу станула постоєм в лісі коло Лучиць. Дня 15.9.45 в с.Спасові під час вечері здезертирувало дальших 5 стрільців, що походили з довколишніх сіл (Лучиць, Лещатова і Шарпанець). Дня 16.9.45 р. приведено двох дезертирів стрільців Дуба і Яремну, які заявили, що до дезерції намовив їх стрілець Жайворонок. Їх покарано буками, а мимо всього слідуючого дня знову було нових 3 дезертирів. Таким чином відділ меншав з кожним днем. Тому, що ціла Сокальщина була заблькована військами НКВД, відділ знову розчленовано на дві групи, яким доручено робити для себе криївки на час нажиму і зими. Дня 24.9.45 стрільці зловили двох большевицьких агентів зі Сокаля, які хотіли вступити "як великі техніки до УПА, бо там є дуже добре жити". Їх передано до СБ. Відтепер відділ помагає в праці СБ на терені цілої Сокальщини, де большевицька агентурна сітка була найсильніше поставлена. Зі села Боб'ятин забрано 6 сексотів і передано органам безпеки.

Дня 5.10.45 р. розчленований по групам відділ опинився в бишівському лісі. До полудня було спокійно. В полудень політвиховник Остап зі стрільцем Тихим вернули з розвідки і повідомили, що довкруги спокійно. Та вже якої півгодини пізніше, коло 13.30 год. з усіх сторін окружили нас большевики. Це була наявна всипа, з якої одначе відділ, відстрілюючись, майже в цілости вийшов з большевицького оточення. Як опісля показалось, бракувало лише був[шого] к-ра Ромка і стрільця Крука. Як виявилось по якомусь часі, при першому наскоку большевиків в бишівському лісі вдали убитих і їх большевики, як своїх старих агентів, забрали з поля бою і перекинули на дальшу провокативну роботу на Холмщину. Дуже підозріло висмикнули з большевицького оточення, в тому ж лісі, другі большевицькі агенти, як політвиховник Остап, стрілець Тихий і Васька. Вони то втрійку відкритим полем, ще й підводою, нібито втекли до с. Спасова. Через це попали вони під інвігіляцію. Решта стрільців підготовляла криївки, а вечором сходилась на політвиховну роботу.

Дня 18.10.45 приведено дезертира Ромця, якого за чотирократну дезерцію розстріляно в обличчі всіх стрільців.

Дня 1.11.45 відділ разом з чинником СБ брав участь в акції на Тартаків, де зліквідовано 5 стрибків і 6 сексотів. Слідуючого дня большевики говорили, що "бандьори" були автами в Тартакові.

Кромі цього, відділ занимався поширюванням підпільної літератури та летючок серед населення. Дня 7.11.45 стрільців Тихого і Васька передано в руки СБ як явних агентів, які на зізнаннях виявили ще дальших агентів, а серед них політвиховника Остапа. Так остаточно зліквідовано в відділі всю большевицьку агентурну сітку, яка, перебуваючи в терені, контактувалася з тереновою агентурою і деконспірувала наш рух.

Дня 16.11.45 відділ ходив на акцію до с. Стенятина, де зліквідовано одного стрибка.

Дня 28.11.45 в с. Шарпанцях, внаслідок провокації, гине тяжко ранений стрілець Микола, а його товариш, стрілець Орел, ранений в шию, вбиває одного большевика та ранить одного стрибка і втікає.

1.12.45 цілий терен північної Сокальщини залили відділи НКВД.

Знищено большевикам сітку сексотів і тоді вони до північної Сокальщини примінили ту саму форму нажиму, що й до інших теренів. Почались масові облави, в часі яких згинуло по-геройськи кількох стрільців, а більшість з чотовим Вороном на чолі здається зі зброєю в руках большевикам.

З днем 1.1.1946 р. наїхало в Сокальщину ще більше військ НКВД. Це спаралізувало всі наші рухи в терені.

Дня 24.1.46 р. к-р Бородатий з двома стрільцями відходить на південь, щоби зв'язатися з к-ром Аркасом, який, одначе, три тижні перед тим, тобто 19.12.45 р. згинув рівно ж унаслідок провокації. К-р Бородатий відіслав своїх стрільців у північну Сокальщину, а сам залишився в Кам'янеччині, щоби зв'язатися з к-ром хор. Перемогою.

Дня 3.4.46 р. прибув до к-ра Бородатого стрілець Ключ, який повідомив, що останньо зголосилось ще 6 стрільців до большевиків, а кількох, як Олесь, Тріска і Лев розірвались в бункрі гранатами. Чотового Ворона, який мав заступати к-ра Бородатого по його відході на південь, вразількома стрільцями витягнули большевики з криївок і посадили в сокальську тюрму. Такий сумний був кінець цього відділу, який мав продовжувати славну історію сотні "Тигрів". Ворог, не можучи в інший спосіб зліквідувати нашого визвольного руху, перейшов на підступ. Своїми агентами хотів розложити Організацію знутра, це однак йому не вдалося. Були слабодухи, що зголосилися, були зрадники, що пішли за юдин гріш продавати своїх рідних, але рівночасно були і герої, що погордили смертю і не здалися ворогові, а, продовжуючи розпочате нашими героями стрільцями-революціонерами

діло, – побудують Українську Самостійну Соборну Державу, а славу Героїв перекажуть поколінням.

Постій, в грудні 1949 р.

Замітка:

Чотовий Вихор, про якого згадується, пішов рівно ж літом 1946 р. на шлях зради. Перебуваючи якийсь час з Чорнотою (старий большевицький агент мабуть ще з першої больш. дійсності) зістав заангажований ним до співпраці з ворогом. Однак недовго співпрацювали оба, бо, висліджені органами безпеки, осінню 1946 р. зістали покарані.

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 48, арк. 223-242. Копія.

№ 85-98
КУРІНЬ "ХОЛОДНОЯРЦІ"
25 вересня 1944 р. – 10 листопада 1946 р.

№ 85
ЗВІТ ПРО СТАН ТА ДІЯЛЬНІСТЬ КУРЕНЯ

25 вересня 1944 р.

Холодноярці курінь Постій, дня 25/IX.1944

До командира ВО І

ЗВІТ
з діяльності куреня Холодноярців від 28/8.44 до 24/9.44
І. Справи організаційні

а) Згідно з наказом з днем 30/8.44 р. створено курінь Холодноярців. На становищах виповнюючих функції командирів сотень затверджено командиром 1 сотні Зенко (Глухий), командиром 2 сотні Грізний, командиром 3 сотні Летун. Стан персональний: 14 старшин, 34 підстаршин, 377 стрільців. Загальний стан куреня 425 людей.

б) Заборонено не членам куреня приходити до табору куреня (курінний наказ ч. 3, пункт 4). Призначено терен для сотень для рейдів і стеж.

в) Заборонено виходити з табору без асисти коменданта варти всім козакам і підстаршинам.

г) Дня 5/9.44 здезертерувало з 3 сотні 12 козаків: Грім, Зоряний, Гуцул, Богдан, Стріл, Гаврило, Голуб, Гай, Бурий, Чорній, Недобитий, Воробець.

Дня 11/9.44 здезертерувало з 3 сотні 17 козаків: Заяць, Чура, Орлик, Верблюд, Лепей, Шпак, Муравель, Клен, Скрігіль, Орлик, Снігур, Степовий, Явір, Верба, Дорога, Короткий, Полевий.

Дня 13/9.44 здезертерувало з 3 сотні 2 козаків: Карп і Гриб.

Дня 6/9.44 здезертерувало двох козаків: з сотні 2: Сталевий і Гірний.

Дня 7/9.44 здезертерувало з 2 сотні двох козаків: Журавель і Дем'ян.

д) Дня 8/9.44 покарано карою смерти козаків Дем'яна і Журавля з 2 сотні за дезерцію.

Дня 13/9.44 покарано карою смерти з заміною на кару 50 буків козака Явора за дезерцію з відділу.

Дня 15/9.44 покарано карою смерти з заміною на кару 50 буків за дезерцію козака Полевого.

е) В куріннім наказі ч. 5 наказано стягнути з терену всіх німців (пункт 3в) (німці, які находилися в терені, були дуже добре зор[і]єнтовані в справах організаційних сітки).

В зв'язку з наказом ВО І ч. 20 видано курінний наказ ч. 7, в якому знято зі становища командира 1 сотні ст. вістуна Зенко (Глухий), а назначається тимчасово к-ром 1 сотні ст. вістуна Сяна. Ст. вістуна Зенко (Глухий) визначено комендантом курінної розвідки. Наказ однак не був доручений 1 і 3 сотні по причині і відмови послуху.

2

Сотні перебували в лісах між місцевостями Рокетно і Поляни, в недалекій від себе віддалі. З огляду на хвилевий спокій в тім терені занятися вишколом новобранців. Опрацьовано тижневий плян занять після якого малося переводити вишкіл в сотнях.

3. Справи прохарчування

Наложено на довколишні села контигент, який в повні мав вистарчити на прохарчування людей у відділі. Переведення харчевого пляну не зреалізовано по причині тій, що станичні в Ясниськах, Рокетні і інших селах відказались доставляти харчі до куреня, мовляв вони достарчають і будуть достарчати харчі тільки до сотні Зенка (Глухого). Станичний в Ясниськах мав кілька разів наказ явитися в штабі куреня, та виконати наказ відмовився, мимо того, що досить часто являвся в сотні Зенка.

4. Справи розвідки

Про рухи большевиків доносила власна розвідка і стежі поодиноких сотень. Села окружуючі табор куреня, приділено для ведення розвідки сотням. Розвідчики виходили кождого дня о год. 7 ранку і перебували в терені до пізного вечора. Кождого дня вечором сотенні звітували до куреня про висліди розвідки. На ніч кожда сотня висилала в наказному напрямі 3–4 стежі, які вертали о год. 9 рано наступного дня. Кромі цього зорганізовано цивільну розвідку, яку переводила жіноча сітка. Звідти від жіночої сітки були висилані кождого дня рано і вечером. В цей спосіб большевикам не вдалося заскочити куреня. Дня 12/9.44 розвідки так власні як і жіночої сітки донесли про обсадження*

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 15, арк. 1. Копія.

** Текст без закінчення.*

№ 86
НАКАЗ КОМАНДИРАМ ПЕРШОЇ І ТРЕТЬОЇ СОТЕНЬ ПРО ЗАВДАННЯ НА ЧАС ВІДСУТНОСТІ КОМАНДИРА КУРЕНЯ

2 жовтня 1944 р.

Холодноярці
Курінь
Витяг з наказу ВО II "Буг"

Постій, дня 2/X.1944 р.

Командир 1 і 3 сотні

В зв'язку з перенесенням куреня Холодноярців на терен і до диспозиції УПА-Північ, наказую що наступає:

1. Ждати в постою на поворот мій і 2 сотні.
2. Приготовити докладні звіти з діяльности сотень за час від 15/9 до 15/10.44.
3. Звітувати про стан карт в відділі, непридатні карти приготувати до здачі.
4. Приготувати звіти з розвідки.
5. Звіт господарчий виготовляють інтенданти відділів при помочі зброєвих і санітарів.

   а) стан узб[р]оєння
   б) стан технічного виряду.
   в) стан коней, возів, кухонь, сідел, роверів і т. п.
   г) стан прохарчування відділів (подавати приходи і відходи харчів, провадити харчеву книгу).
   д) стан виряду білизни, одягу, коців, наплечників і т. п.
   е) стан санітарного приладдя і медикаментів.
   є) стан каси і дорогоцінних річей (подавати точний прихід і розхід).

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 15, арк. 3. Копія.

№ 87
ЗВІТ СОТНІ "ХОЛОДНОЯРЦІ 2"

11 жовтня 1944 р.

УПА-Зах[ід] Постій, дня 11/X.1944 р.
Холодноярці 2

До куреня Холодноярці

ЗВІТ
за час 25/IX.1944 до 10/X.1944 р.

I. Справи організаційні

Підвідділ за період звітування перейшов внутрішні перебудови. Підвідділ був формований на чотири чоти, чотовим 4-ої чоти назначено ст. вістуна Каня. Дня 29/9.44 р. підвідділ відійшов в рейд. Дня 1/X.44 дістаємо наказ ВО II, з якого довідуємося, що підвідділ тепер підлягає згаданій окрузі, яка перебрала терен ВО I. Дня 2/X.44 підвідділ переформовано назад знов на три чоти. Дотеперішнього ст. вістуна Влодко назначено заступником к-ра підвідділу. Зформовано почоти командира підвідділу і чот. Наладнано сітку політвиховників, якої до сеї пори не було. Політвиховником підвідділу назначено стрільця Ромаха, чотовими політвиховниками назначено: вістун Явір, вістун Міша і стр. Старенький. Вони проводять гутірки по інструкції політвиховання. К-р Ватюга залишив друга Гр[і]зного 2 інструктором виховників. Назначено інтендантом підвідділу вістуна Чорний, розвідчиком підвідділу стр. Журба. За період звітування прийнято в ряди підвідділу 41 козаків, звільнено на припоручення лікаря 6 козаків, залишено на лікування 3 козаків. Стан узброєння є задовільняючий, як в скорострілах, так і в крісах. Докладний звіт стану зброї, амуніції, технічного виряду і персональний звіт здано 2/X.44 р.

Дня 2/X.44 пополудні, підвідділ зложив присягу на руки к-ра Ватюги, політвиховника зі штабу ВО II.

II. Справи вишколу

По теоретичному вишколі і вишколі полевім, підвідділ перейшов в рейд, щоби загартувати козаків в марші і боєвому дусі. Перший відтинок рейду Копанка–Передриміхи Малі, около 19 км, пройдено з час 7 годин. По деннім відпочинку в лісі підвідділ підтягнено під село Воля Жовтанецька, около 6 км. Тут підвідділ простояв 2 дні, а другого дня підвідділ зложив присягу. В ніч з 2/X. на 3/X.44 р. підвідділ відійшов дальше в рейд. Відтинок Воля

Жовтанецька–Адамівка, около 16 км пройдено за час 7 год. Тут підвідділ перебув до вечора 4/Х.44 р. За цей час розвідка підвідділу монтувала дальшу лінію нашої траси. З 4/Х. на 5/Х.44 підвідділ перемашеровує відтинок між Адамівка а Убинє, около 13 км, за час 7,5 год., з більш як 2 годинним постоєм в селі Нагірці Малі. З Убині по деннім постою, підвідділ вирушає дальше. З 5/Х. на 6/Х.44 підвідділ перемашеровує відтинок між Убинє а Полоничі, около 8 км, за час 4 год. Після денного постою, підвідділ підтягнено до села Богданівка, віддаленої на 4 км. Пополудні 7/Х.44 підвідділ приймає бій з большевиками. Наші втрати: двох убитих, вістун Рудий і стр. Сірий, ранений політвиховник Ромаха. Втрати большевиків понад 20 убитих і ранених. 7/Х.44 на 8/Х.44 підвідділ вирушає дальше і відтинок між Богданівка а Під'ярків, около 15 км, перемашеровується через 9 годин з більшими перервами по дорозі. Дня 9/Х. 44 в год. 2-ій підвідділ вирушує до села Селиська, віддаленого на 35 км. В тім селі підвідділ простояв 2 дня, 9 і 10/Х.44 р.

За цей час рейду підвідділ набрав більше вояцького досвіду. В залучнику звіт політвиховника (залучник ч. 1).

III. Справи харчеві

Харчі для підвідділу організовували інтендант відділу ст. стр. Кармелюк і інтендант підвідділу вістун Чорний на місцях постою відділу і з довколичних сіл.

IV. Справи розвідки

Розвідка підвідділу стежила за рухами большевиків, вишукувала сексотів та монтовала лінію для переходу. Розвідчики переходили наперід означений відтинок перемаршу і по селах монтували зв'язкові пункти. При денних постах розвідка провірювала місцевости положені довкруги нашого місця постою.

V. Переведені акції

За час рейду, про який звітуємо, підвідділ зробив кілька акцій малих і одну більшу. Перша акція була на першому відтинку траси. В селі Передриміхи Малі зліквідовано польську родину сексотів (один мущина і дві жінки). На постою в Полониці наші стійки придержали трох мущин (двох поляків і один українець). Слідство доказало що вони є сексотами і їх зліквідовано (в залучнику ч. 2 подається документи). Жандармерія підвідділу арештувала з села Богданівка польку, яка доносила до НКВД. Після слідства її зліквідовано. Дня 7/Х.44 в селі Богданівка в полудне

розвідчик Гурла в часі виконування своїх обов'язків, наткнувся на большевика, який переїжджав фірою гостинцем. Розвідчик візвав большевика до задержання, та коли він почав втікати, стрілив за ним, не трафляючи його. Тікаючий большевик добився до своїх відділів і повідомив про випадок і викликав акцію на село. По кількох хвилинах заїхало в село авто повне большевиків, яких підвідділ затакував, мимо сего большевики вспіли виїхати зі села. В год. 17-ій к-р підвідділу розставив лінію за селом. В тім часі над'їхало 5 авт і танкетка з большевиками (приблизно 150 людей). Нав'язався бій, який трівав одну годину. Під час бою надлетів большевицький бомбардувальщик, який, зор[і]єнтований червоними ракетами з долини, почав обстрілювати село і нашу лінію. Від кулеметного обстрілу запалилася одна хата. Під вечір большевики відступили.

У висліді бою ми втратили двох козаків вбитих, а саме: вістун Рудий і стр. Сірий. Крім того ранений політвиховник відділу Ромаха. Втрати большевиків понад 20 вбитих і ранених. Прізвище і блищі дані про вістуна Рудого подано в персональнім листку як залучник ч. 3, про стр. Сірого покищо нема блищих даних.

На постою в Селиська зловлено трох дизертирів з ЧА (одного українця і двох росіян). Після проведення докладного слідства і після роз'яснення нашої ідеології і цілі нашої визвольної боротьби, випущено їх на волю.

Річи забрані на акціях відповідно роздано в підвідділі. Документи і гроші передано до куреня.

Залучники:
1. Звіт політвиховника.
2. Документи зліквідованих в с. Полониці.
3. Персональний листок убитого вістуна Рудого.

Слава Україні!

/Корнійчук/ /Б. Грізний/
бунчужний підвідділу к-р підвідділу

Читав: /М. Град/
в. о. к-р куреня

ЦДАВО ф. 3836, оп. 1, спр. 15, арк. 8. Оригінал.

№ 88
ЗВІТ З ПОЛІТВИХОВНОЇ РОБОТИ СОТНІ "ХОЛОДНОЯРЦІ 2"

11 жовтня 1944 р.

УПА-Зах[ід] Постій, дня 11/Х .1944 р.
Холодноярці 2

До куреня Холодноярці

ЗВІТ
з політвиховної праці в підвідділі Холодноярці 2
за час 3/Х.1944 до 10/Х.1944 р.

Підвідділ є тепер в рейді і дощева пора припинила працю.

За цей час зроблено по чотам три рази гутірку на тему:

а) До питань міжнародньої політики.

б) Чистота і заховання стрільців по квартирах, в селі, таборі, і відношення наше до ЧА, НКВД, поляків і жидів.

в) Моральні точки стрільця УПА як: чесність, дружність, товаристкість, єдність, правдомовність, відважність, рішучість, самовідданість для Великої Справи.

Відбуто ще три рази по дві години з чотовими політвиховниками гуртірки в справі виховання стрільців і ідеологічний вишкіл в котрім взято вже націоналізм, ідеалізм і матер[і]ялізм.

План праці на слідуючий тиждень:

1. Декалог.

2. 12 прикмет укр. націоналіста.

3. Голосне читання брошур: Сталінсько-більшовицьке намагання – наша відповідь.

Звіт з бою

Дня 7/Х.1944 р. в селі Богданівці наткнувся на большевика розвідчик Гурла. Візвав большевика, щоб підніс руки в гору, але коли цей зіскочив з фіри з метою стріляти до розвідчика, Гурла стрілив і большевик втік. Большевик втік до своїх відділів і повідомив про зустріч з партизаном. Коло 17 год. приїхало в село авто з большевиками в цілях розвідчих. Розставлено оборонну лінію і коли над'їхало 5 авто і танкетка, нав'язався бій. Уділ в бою брав також большевицький літак, який обстрілював наші відділи. Бій тривав одну годину, опісля большевики відступили.

Від кулеметного обстрілу запалилась одна хата.

В бою стратилисьмо двох козаків вбитих, а саме вістун Рудий і стр. Сірий. Крім того ранений політвиховник Ромаха. Большевики втратили понад 20 убитих і ранених.

Заступником політвиховника Ромахи назначую вістуна Мішу.

Слава Україні!

/Грізний/
інстр. політвих[овник]

Холодноярці
Курінь

Постій, дня 22/XI.1944 р.

Командирові групи "Буг"

Пересилаю звіт інструктора-політвих[овника] друга Грізного.

/М. Град/
в. о. к-р куреня

ЦДАВО, ф. 3836, оп. 1, спр. 15, арк. 2. Оригінал.

№ 89
ДОВІДКА СТРІЛЬЦЕВІ ПРО ВІДПУСТКУ

1 листопада 1944 р.

Холодноярці
Курінь

Постій, дня 1.XI.1944 р.

СПРАВКА

Другові Воробець уділяю відпустку на лікування аж до відкликання. Урльоповий має зголоситися до станичного або кущевого [...] станиця або кущ.

Справка ця важна тоді, коли є підписаний станичний або кущевий, що є ознакою, що урльоповий козак зголосився.

/Б. Грізний/
в.о. к-р сотні

/М. Град/
в.о. к-р куріня

Підпис станичного або кущевого
26.XI.44 /[...]/

Архів Центру досліджень визвольного руху (м. Львів), ф. 10. Оригінал.

№ 90
РОЗВІДУВАЛЬНИЙ ЗВІТ СОТНІ "ХОЛОДНОЯРЦІ 1"

24 квітня 1946 р.

Х[олодноярці] 1 П[остій], д[ня] 24.4.46

Від 25.3 до 7.4 большевики (НКВД) стоять Скварява Стара 25, Скварява Нова 15, Поляни 32, Мацошин 24, Мокротин 24, Журі 12, Крехів 24, Кунин 7, Хитрейки 17, Фійна 15, (лісоруби), Крехів 30 (колгоспники). Вони пов'язані зі собою телефоном. Це частини з районних гарнізонів м. Жовкви, Магери, Янова та Львова, які вже довший час в цьому терені оперують, дуже добре знають терен та людей і нав'язали багато знайомств, а дуже активні від 7.4, з деяких сіл виїхали та зняли телефони, осталися малі групки, які роблять постійно засідки, та наскоки, на окремі добре їм знані родини, при помочі сексотів. Їх є немало, вони большевикам дають найбільше. Найбільш дошкульна група, з якою ходить провокатор Квасний та група провокатора Шофера. В Жовкві війська є дуже мало, з около 50 осіб НКВД, які часто впадають на всипи. 12.4 перевели менш стислу облаву на скварявські гори.

14.4. Облава на Глинські гори (всип).

15.4 в Глинську спочивало 50 осіб командного складу інженерних частин ЧА, які 16.4 подались в полігон, більш стислих акцій на ліси не було.

17.4. 25 НКВД-истів закватерувало на Журах, де стояли по 21.4, ця сама група виїхала до с. Сопошин.

22.4. 45 НКВД-истів з району м. Жовква зробили менш стислу провірку в сс. Скварява Нова, Журі, Мотротин, Тернів.

23.4. В с. Скварява Нова приїхало 150 большевиків більшості старшин (2 генерали), де інженерна частина ЧА, вони оглядали старі з 1941 р. недокінчені упорні залізобетонні точки, старі стрілецькі окопи та визначили нові пункти на глинських горах та під с. Скварява Нова. Ця група вертала з полігону. В Жовківському районі найбільш стояло військ НКВД з гарнізону м. Магера.

17.4. Групи ці стягнено на с. Біла (Магерівщина). Дня 25.4 в цілому терені появилось знова військо.

Опубл.: Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944–1947 рр.). – Київ, 2000. – С. 116-117.

№ 91
РОЗВІДУВАЛЬНИЙ ЗВІТ СОТНІ "ХОЛОДНОЯРЦІ 1"

25 травня 1946 р.

Х[олодноярці] 1 П[остій], д[ня] 25.5.46

26.4 НКВД-исти з району Жовква посилили свої акції, участь беруть: сам начальник НКВД та НКГБ. Роблено сильні труси на окремі господарства часом і ночами по цілому терені засідки.

27.4 В с. Сопошин стали ті, що постійно стояли в районі Жовква. У всіх інших селах не має. З їх 55 з того кіннотчиків. До 3.5 до району не прибуло жодних військ, ті що є, є дуже активні, їх всюди є повно вдень і вночі, в селі і в лісі, вбирають позику та інші контингенти.

1 та 2.5 зробили рідку перевірку на ліси сс. Мокротин, Скварява Нова, Фійна, Майдан.

1 та 2.5 війська ЧА закватерували на відпочинок в сс. Гута, Черемішна, Глинсько, Крехів, які приїхали зі сходу, мають табори та в кожному місці по дві кухні.

3–4.5 сильний натиск на здачу позикі.

3.5 війська ЧА алярмове виїхали і подалися на схід (Кам'янка Струмілова). На шосе Львів–Рава Руська посилений рух авто машин від сторони Львова з повною нагрузкою військ та інших матеріалів.

На стягнення позики закватерували в сс. Мокротин 25, Журі 30, Скварява Нова 15 большевиків, поступають нахабно, б'ють населення, страхають вивізкою на Сибір, арештують, та беруть в заклад коні, корови.

9.5 НКВД-исти, які стягали позику, виїхали до району Жовква.

В днях від 7–14.5 на полігоні маневри військ ЧА, де бере участь головна піхота і з'єднання мотопанцерні та летунські.

15.5 40 НКВД-истів зробили облаву на ліс Майдан–Фійна.

НКВД-исти району Жовква виїхали на схід з ком[андним] складом.

18.5 приїхало на Волю 150 погранвійська.

Більшовики, які стоять по "підсобних хазяйствах", почали вести сильну розвідку, слідкують, зорять та підслухують, днем і ночею, які є на Фійні, Візенбергу, Перемилках, це замасковані НКВД-исти.

17.5 виїхали з сс. Фійна та Мокротин.

17–23.5 в ліси Мокротин–Майдан подались дві групи: одна 27, друга 100 НКВД. Та діють, як замасковані повстанці. Майже постійно перебувають в лісі, пробують різних способів спровокувати населення та роблять засідки. На Волі дальше стоїть 150 погранвійська. В районі Жовква є нових 45 новобранців, які скоро вишколюються.

В районі Магера є один запасний полк військ ЧА, які тепер роблять літні палатки під с. Біла.

25.5 35 НКВД-истів зробили досить стислу облаву в с. Мокротин. Масових облав не має.

Магерівський район

В самому районі місті є около 200 ч[ервоно]а[армій]ців, в сс. Улицку 200, Дубрівка 80, Монастирок 60, Замок 60, Старе Село 550, Вилька 150 погранвійська.

Старе село має 50 стрибків та 4 НКВД-исти, Кам'янка Бішків 35 стрибків та 2 НКВД-истів, Кам'янка Лісна 25, Лавриків 75, Городжів 35 стрибків. Стрибки активні, гірші від більшовиків, роблять засідки та облави рівно ж.

Бунч. /[...]/

Опубл.: Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944–1947 рр.). – Київ, 2000. – С. 129-131.

№ 92
ОПИС БОЇВ СОТНІ "ХОЛОДНОЯРЦІ 1"

26 травня 1946 р.

Підвідділ "Х[олодноярці] 1" Постій, 26.5.46 р.
пвх. Семенів

IX. ОПИСИ БОЇВ

26.4.46 вечором більшовики зробили засідку на краю ліса б. с. Копанка. На цю засідку зайшли наші стрільці Дубина, Остап і Бурий, що верталися в вечері. Одначе вздрівши більшовики, перші відкрили вогонь до них. Після 11.5.46 смерком к-р Мрія з 4 бійцями зробили засідку на краю ліса б. с. Фійни. Туди ходили

більшовики розвідувати, маскуючись ловецтвом на заяців. Попри нашу засідку проходив більшовик, якого вбито кількома стрілами. Вбитий був "гв[ардії] мл[адший] сержант" і був нагороджений орденом та медалями. Здобуто 1 кріс та ок. 30 шт. амуніції. Власних втрат не було жодних.

23.5.46. Щоби гідно відзначити день Свята Героїв, за попереднім плануванням, поділено пвд. на 4 групи. Кожна група мала окремі завдання, з яких всі вповні вив'язалися.

а) Група на чолі з к-ром Мрією, при якій був присутній к-р Глухий, вимінувала штреку б. с. Мацошина і поперетинали всі дроти, які йшли біля пізі* штреки. Коли по вимінуванням і по перетинанні дротів група віддалилася на ок. 300 м. Від штреки – зі сторони Жовкви над'їхав тягаровий поїзд і на місці вимінування перекинувся, при чому розбилася льокомотива та три вантажні вагони. В одному з вагонів було ок. 15 більшов[ицьких] старшин, з яких значна частина була вбитих та ранених. Слідуючого дня аж ок. 4 год. поп[олудні] почався рух на залізниці Жовква–Львів.

б) Група к-ра Сагайдачного поперетинала телефонне сполучення на штреці Жовква–Рава Руська та гостинці Жовква–Рава Р[уська] та Жовква–Янів, зрізавши при цьому 15 телефонних стовпів. На закінчення цієї роботи пущено на Жовкву кілька серій з кулемета, чим ціле місто було в алярмі і стрілянина з міста не вщухала до ранку.

в) Група бунч[ужного] Цика** перетяла телефонну сполуку Магера–Жовква, зрізавши при цьому 10 телефонічних стовпів.

г) Група Яра перетяла телефонну сполуку Львів–Жовква та електричні проводи високої напруги Львів–Рава Р[уська], зрізавши при цьому 22 стовпи.

Загально числячи на пвд. Перервав всі лінії зв'язку майже довкруги Жовкви, зрізавши при цьому ок. 50 стовпів телефонічних і телеграфічних. По цих наших акціях більшовики посилили свої переслідування нашого революційного руху.

Слава Україні!

К-р /–/ Мрія Пвх. /–/ Семенів

Опубл.: Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944–1947 рр.). – Київ, 2000. – С. 141-143.

---

* *Так у тексті.*

** *У тексті:* Пика

№ 93
ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ СОТНІ "ХОЛОДНОЯРЦІ 1"

27 травня 1946 р.

П[остій], д[ня] 27.5.46.

ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ
25.4–25.5.46

26.4.46. О год. 22.30 стр.: Дубина, Остап, Бурий, вертаючи зі села Копанка, попали на більшовицьку засідку. Стрільці, пізнавши більшовиків, перші відкрили огонь [і] без втрат пробились до ліса.

3.5.46. Від год. 22.30 до білого дня групка стр. к-ра Сагайдачного була на засідці під с. Черемішно на шосе Жовква–Янів, нічого не попало.

4.5.46. Від год. 22 до ранку групка к-ра Сагайдачного була на засідці під м. Жовква на шосе Жовква–Рава-Руська, нічого не попало, нквдисти не вертали.

5.5.46. Під с. Черемішно на шосе Жовква–Янів групка к-ра Сагайдачного між год. 21-23 зробили засідку на трьох партійців КП(б)У, які збирали позику в с. Глинсько, на той час партійці зі села не виходили.

6.5.46. Засідка на тих самих партійців – не попали.

11.5.46. К-р Мрія, пвх. Семенів та двох стрільців під с. Фійна о год. 20.30 зробили засідку на більшовиків-розвідчиків. В засідці вбито одного більшовика-молодшого сержанта, який був нагороджений орденом та двома медалями. Здобуто кріс і 30 набоїв.

19.5.46. Група к-ра Сагайдачного під с. Смереків на шосе Львів–Жовква від год. 23-2 були на засідці, нічого не попало.

22.5.46. Групка бунч. Цика під с. Крехів на дорозі Крехів–Хитрейки від год. 14.30 до 19.00 зробили засідку на стрибків, які мали туди приходити. До місця засідки стрибки не дійшли

23.5.46. Щоби гідно відзначити День Свята Героїв рішено перевести ряд саботажних акцій. Підвідділ розчленовано на 4 групки. Кожна групка мала окремі завдання, з яких в повні вив'язалися. Перша групка – к-ром Мрією, при якій був присутній к-р Глухий, о год. 23.30 200 м від станції Мацошин вимінували залізну дорогу, та поперетинали всі телефонні та телеграфічні проводи, які йшли біля цієї дороги. Коли по вимінуванні групка віддалилась на 300 м, зі сторони Жовква над'їхав вантажний поїзд, та, наїхавши на місце вимінування, льокомотива та 3 вантажні вагони перекинулись. [В] одному з вагонів перекинених

було около 15 більшовицьких старшин, з яких більша частина була вбитих, решта ранені. Групка, яку очолював ст. стр. Яр перетяла телефону та телеграфічну сполуку на шосе Львів–Жовква, та електричний провід високої напруги Львів–Рава-Руська.

Групка, яку очолював к-р Сагайдачний, перетяла телефонне та телеграфічне сполучення на шосе Жовква–Рава-Руська, на залізній дорозі Жовква–Рава-Руська та на шосе Жовква–Янів.

На закінчення своєї роботи пущено в будинок в районі Жовква, де кватерували більшовики, кілька серій з кулемета, чим ціле місто було в тривозі та з міста стріляли до самого рана.

Групка бунч. Цика перетяла телефону та телеграфічну сполуку на шосе Магера–Жовква. Загально зрізано около 50 телефонних та телеграфічних стовпів. Через 15 годин районний центр Жовква був без телефонічного та телеграфічного зв'язку, та припинений залізнодорожний рух.

Бунчужний   Командир

Опубл.: Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944–1947 рр.). – Київ, 2000. – С. 143-145.

№ 94
РОЗВІДУВАЛЬНИЙ ЗВІТ СОТНІ "ХОЛОДНОЯРЦІ 1"

25 червня 1946 р.

Х[олодноярці] 1   П[остій], д[ня] 25.6.46

25.5.46 до монастира біля с. Крехів прибуло 35 НКВД-истів, з якими є провокатор "Шофер". Вони охороняють спіртзавод в с. Крехів, рівночасно роблять облави та засідки.

27.5 з с. Крехів виїхав колгосп.

30.5 до присілку с. Дубровиця – Дуцеринки приїхало 50 НКВД-истів, які переводили засідки і облави.

17.6.46 виїхали.

31.5.46 в с. Глинсько закватерувало 35 НКВД-истів, вони дуже активні, оперують на глинських горах.

3.6.46 до с. Мокротин приїхало 35 НКВД-истів з якими є провокатори "Квасний" та "Путько".

10.6.46 ці самі виїхали.

16.6.46 50 НКВД-истів зробили стислу облаву на глинські гори, с. Скварява Нова, акція ця переведена за донесенням сексотів.

21–22.6.46 шосою Янів–Жовква через Жовкву в сторону Львова, переїхала більша скількість артилерії ЧА. На гостинці посилений рух автомашин. Останніми днями НКВД на цілому терені свої дії не послаблює, а скріпляє. В районному місті Жовква більшовиків зовсім мало, начальство НКГБ–НКВД та около 50 НКВД-истів, які повнять службу охорони району та рівночасно роблять наскоки на всипи.

В Магерівському районі поважніших змін не зайшло.

Бунчужний /[...]/
Командир /[...]/

Опубл.: Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944–1947 рр.). – Київ, 2000. – С. 145-146.

№ 95
ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ СОТНІ "ХОЛОДНОЯРЦІ 1"

[25 червня 1946 р.]

Х[олодноярці] 1

До дня до 4.6.46 пвд. заготовляв харчі та виряд. Дня 4.6.46 о год. 17.00 рій віст. Гая зробив засідку на трьох большевиків, що їхали підводою. Це енкаведисти з монастира біля с. Крехів, які їхали на розвідку. Засідку зроблено на броді під с. Шабельнею на річці по дорозі Шабельня–Крехів. В засідці вбито одного лейтенанта, одного рядового, та сержанта тяжко ранено. Трофеїв не захоплено. Засідку зроблено між густими корчами, де від перших стрілів коней не побито і ранені зуміли втекти. Між 4–25.6.46 р. у пвд. проводжено вишкіл та політвиховну роботу.

Бунчужний /[...]/
Командир /[...]/

Опубл.: Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944–1947 рр.). – Київ, 2000. – С. 146-147.

№ 96
ОПИС БОЇВ СОТНІ "ХОЛОДНОЯРЦІ 1"

25 червня 1946 р.

Підвідділ "Х[олодноярці] 1" Постій, 25.6.46 р.
Пвх. Семенів

IX. Описи боїв

Дня 4.6.46 о год. 17-ій на дорозі Хитрейки–Крехів, біля с. Шабельня група віст. Гая зробила засідку на трьох енкаведистів, що їздили на розвідку. З огляду на те, що перші стріли посипалися на фіру з більшовиками – коні рвонули з двома вбитими (лейтенант і рядовий) та раненим сержантом і не захоплено жодних трофеїв. Власних втрат не було жодних.

Слава Україні!

Пвх. /Семенів/

Опубл.: Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944–1947 рр.). – Київ, 2000. – С. 147.

№ 97
ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПІДВІДДІЛ ОКРЕМОГО ПРИЗНАЧЕННЯ "ХОЛОДНОЯРЦІ 4"

12 липня 1946 р.

З доручення к-ра Аркаса мене було прикріплено до підвідділу окремого призначення, де командиром був ст. віст. Даниленко–Кармелюк. До групи долучив 10.11.45 р. Проте підвідділ існував вже – як я довідався – кілька місяців до того, розвиваючи постійно свою діяльність.

Бойовий стан підвідділу – 18 чоловік, з того командир сл. п. ст. віст. Даниленко–Кармелюк, бунчужний сл. п. д. Рубай. Мені припало на долю сповняти обов'язки політвиховника. Підвідділ був поділений на дві групи. Першим роєм командував сл. п. д. Коваль, другим сл. п. д. Граб.

В узброєнні було два кулемети "Дихтярова", сім автоматів, дві зарядки і п'ять крісів ("Мосіна"). Кромі того кожний вояк мав пістоля (ТТ, "Нагани" і нім. 9-[к]и) та по кілька гранат.

Вояцтво було умундуроване в большевицький уніформ червоноармійця або енкаведиста. Командир підвідділу був одягнений в шкіряну куртку військового покрою з пагонами ст. лейтенанта ЧА. Це давало підвідділові спроможність поруxуватися в терені днем.

Терен діяння підвідділу не був точно означений. Бойові акції розгортав він головно у Львівському сільському районі. Але часто переходив у район Янівський, Жовківський і інші.

Вдача к-ра Даниленка–Кармелюка впливала на тактику цілої групи. Підвідділ не затримувався довше хоч би і на це дозволяли обставини – на одному місці як один-два дні. Група була в постійному бойовому контакті з ворогом і держала все ініціативу у своїх руках. Вона заявлялася там, де цього не сподівався ворог, то знова зникала. Внаслідок такої тактики підвідділ ніколи не був заскочений большевиками, та ніколи не приймав накиненого йому бою. Це також спричинювалося на добрий настрій стрільців. Вояцтво було горде своїми чинами, віддане командирові і, хоч би які труднощі, переносило з бадьорим настроєм.

Політична виробленість бойовиків не була дуже високою. Було тяжким до зрозуміння не вбивати червоноармійців. Кожний, хто був у шинелі совітського вояка, уважався відповідальним за вчинені большевиками злочини і повинен був згинути. Погляд цей перебрало вояцтво від населення терену своїх дій. Тут, як нігде інде, нарід відчув, хто такий большевик. Десятки вивезених родин, сотні убитих, засланих і помордованих рішали у відносинах населення до наїздника і зовом крові кликали о пімсту. Були випадки, коли мешканці окремих сіл прямо провокувало до бойових виступів та помагало безпосередньо в акції. Таким чином кріпився моральний контакт підвідділу з населенням і давав першому впевнення правильності своїх починів.

* * *

З к-ром Даниленком–Кармелюком запізнаємося ми блище слідуючого дня в лісі при варті. Є це молодий, щойно 22-річний юнак, який одначе перебув вже багато в життю. Середнього, а радше низького росту, русявий, правильні ще хлопячі черти лиця і зоркі блакитні очі; енергійні рухи, металевий голос. Вдачею сангвінік. Природно ненавидить монотонности, це падає під увагу за першого погляду. Має відбуту дворічну службу у німецькій військовій формації і майже дворічку в УПА. Прагне чинів.

По коротких формальностях зв'язаних з моїм приходом переходимо з командиром Даниленком до узгіднення своїх планів дальших дій. Він хоче – і то не гаючи часу – ліквідували

всі колгоспи і "подсобні хазяйства" цілої Львівщини, а дальше безпосередньою акцією – ворожу адміністрацію та поліційно-енкаведівські чинники. Я пропоную підготовити в зв'язку з наближенням зими бази і сховища для цілого підвідділу, а щойно тоді розгортати бойові дії, узгляд[н]юючи при тому наші політичні напрямні та вимоги суспільної праці в терені. В сумі це дало заключення приготовитися найближчими днями до зими.

День 23.11.45 випав несподівано погідний. Була це неділя, підвідділ ночував в лісі біля Р[окитного]. Ранковий холод побудив братню та звів її вокруг ватри. Гомін, жарти.

Десь коло год. 10-ої долучив до нас місцевий кущ та районова боївка р[айону] Співака. Це спричинилося до більш веселого настрою. Знакомимося з командиром Співаком. Він виявляється дружнім воякою. Атмосферу забарвлює один з його вояків др. Свист. І тут виринає думка переведення прилюдного виступу в поблизькому Зашкові.

Рішено.

Шумить діброва. Крізь верховіття буків пробираються холодні промені осіннього сонця і виводять на землі його химерні тіні. Сухо шелестить під ногами дубове листя. Денеде брязкне зброя. З шумом зривається крикливе гайвороння і обсідає чередами дальші верхи. Чується наближення чогось поважного, сумного. Осінь...

Нарешті ми на краю. Перед нами напроти дещо в долі місцевість, з якої вийшов Будівничий Нової України. Справа доноситься гул розбурханого ранком Львова, а наліво ген-ген в синяві видніють обриси родинних сторін...

Останні зарядження і підвідділ стрілецьким рядом попрямував в село. В ньому тихо. Тут і там біліють стіни мурованих будов. Гомінко проходить у святочнім громадка дівчат, а побачивши "башлаків", загадочно зникає між хатами. Несподівано з шумом проноситься тут же перед нами особовий поїзд Львів–Жовква і спиняється перед поблизьким будинком стації. Пасажири і службовики цікаво позирають в наш бік. Їх напевно дивує наш порядок маршу. Перші хати і колійовий тор. Лишаємося в кількох крайніх хатах на сніданок. Осточортілий большевицький уніформ перешкоджає у скорому переведенні сніданку: "Нема", "не варено".

Виходимо з тої ситуації при появі місцевого кущового, з яким в міжчасі налагодився контакт. Через добру годину рушаємо до села. Большевиків не було, та тут же появляються підводи з узброєними червоноармійцями по два-три на кожній. Спиняємо першу. Їдуть по солому до сусіднього села. Брак "наряду" стає причиною їхнього легітимування і роззброєння. Опираються,

але несимпатичний вид наших кулеметчиків, що залягли, робить своє. Роззброєних беремо зі собою. Кажуть, що тут повинні бути два їхні старшини. І дійсно: може десятилітній хлопчина веде нас до хати, де вони розважаються самогоном. Вкоротці розпасаних приганяє їх ройовий Граб. Не надто гуманітарна поведінка нашого ройового, якого приймають вони за "бойца ОББ" викликає у них обурення, вони ж "офіцера, члени партії і рускіє"... Успокоюють їх мої майорські пагони. Чекають "обьяснения дела", бо "здесь же многа бандьоров".

Другий рій спрямовує прохожих, що збираються зі здивування, до школи, де має відбутися плянований виступ.

Простора шкільна саля переповнена. Більшість жінок і дівчат. З молодших мужчин нема нікого, видніє тільки кілька лисих голов що безупинно домагаються "скорше там, сьогодні ж неділя".

І нарешті виступ. Трудно відразу наладнати контакт з публикою, хоч вона заскочена українською мовою. Характеристика наслідків війни і большевицької окупації переконує остаточно зібраних. У жінок виступають сльози. Кульмінаційний пункт і закінчення. Лунке "Слава" пробивається з десяток грудей. Зібрані встають. Несуться звуки Національного Гимну...

Відходимо. Ще лунають з вікон школи оклики, та нам спішиться: з напряму Львова підсувається панцирник. Задовго лаштувалися.

З полонених є невеликий відсоток українців. Вони усміхаються до нас, бо певні, що їм нічого не станеться. Зате метушаться москалі, але вдоволені видом пов'язаних старшин, яких держимо під окремим конвоєм. Короткий балак і "Разгарнулісь в нєбє" переконує їх, що і ми такі ж самі, как і ані; толька боремось за вольную жизнь. Решту доказує спирт.

Нам пора, та москалям не спішиться – пхаються лизатися до нас. Щойно команда д. Кармелюка відправляла їх в путь. Доспівуючи своєї катюші поплентались до села, а ми – своєю дорогою до нових пригод.

Подібні виступи ми проводили протягом усього грудня у таких селах: Бірки Домініканські, Бірки Янівські (3.12.45), Потік (4.12.45), Завадів (3.12.45), Мельники (9.12.45), Рясна Руська (12.12.45), Дорошів (17.12.45) і інших, і всюди ті самі оклики, привіти, помахи рук; і всюди просьби перебути довше; заїхати до хат; і всюди усміхнені обличчя, а на очах сльози...

Вертаючи по сповненні певних бойових завдань, спинився наш підвідділ 12.12.45 в селі Рясна Руська, розположеного при шляху Львів–Янів–Яворів. Від селян ми дізналися, що там кварти-

рує невеликий відділ червоноармійців, а також є колгосп. Запало рішення зліквідувати цю большевицьку економію. Плян виконання вправді був інший, змінило його 5 большевицьких авт, що над'їхали зі Львова. Вони, на лихо собі спинилися, а большевики, що їхали, зайшли до придорожної хати. Хата з большевиками попала в окруження. Просуваємося з командиром та кулеметчиком до хати. Спиняє нас їхня стійка. Переговорюємо. Виявляється, що з їх 11 з капітаном, ідуть до Янова. В узброєнні мають тільки пістолі. Стійковий лишається під опікою нашого вояка, а ми в трьох з командиром ідемо до капітана. В пригоді стають документи зліквідованого перед тим лейтенанта військ НКВД, а брак "командіровки" в наших подорожних – причиною їхнього роззброєння. Баранячою товпою переводимо їх до іншої хати. Їм вияснюється, хто ми такі і залишається під охороною в хаті. Дивляться на нас як на марсіян. Решта підвідділу двома автомашинами прибуває до колгоспу. Червоноармійці з охорони колгоспу, не підозріваючи нічого, дають себе "построїть" і складають зброю. Спротив ставляє тільки голова, москаль, 12 разів нагороджений на фронті, большевик. Ту тут же платить за це своєю головою.

Над ранком п'ять навантажених підвод прямувало в ліси, а за ними зоріла пожежа спаленого колгоспу.

Довго не відпочивали. Квартируючи 17.12.45 в с. Р[окитно], не думали, що прийдеться того дня оглядати Львів. А довелося.

Задовго до першого снігу назрівав плян, що на випадок приходу зими, так треба буде примінити тактику дальших рейдів. Як це виглядало би практично – невідомо, але сідла і виряд готовився, а колгоспні жеребці погігікували в господарських стайнях. Та плянові цьому перешкодив звичайний випадок.

Квартируючи власне в "столиці Кармелюка" донесла стійка, що зі сторони Львова (12 км) зближаються большевицькі авта. Заки брашка двигнулася – вісім новеньких дізлів зрівнялося з нашою квартирою. Завваживши нас, шофер першої машини спинив мотор, вийшов з кабіни і почав щось в нашу сторону кричати. Виявилося, що вони їдуть по дрова і не знають дороги, нас приняли за якусь большевицьку частину та хочуть, щоби їх вивести. Для ближчої знайомости з ними перевіряємо машини і їхні документи. Переважно українці, партійних немає, узброєних лише кілька. Без більших церемоній передають нам в опіку свої новенькі фінки; ми за це кличемо їх на обід, що саме кінчив варитися. Наші партнери ніяково заходять в хату. Товариші набирають сміливості, хоч і догадуються, хто ми такі. "Із гір Карпат" впевняє їх остаточно в тому, однак для доброго настрою не кажемо їм

нічого офіціяльно, радимося тільки з командиром, чи не краще було б для нашого паломництва замість верхівців, взяти автомашини – світ же цивілізується.

Рішення запало. До цього спричинилася добра воля к-ра Зруба і к-ра Чугайстра, що в міжчасі прибули на цей базар. Вони, як і ми, хочуть переїхатися. Остаточне рішення дає к-р Тиміш.

Шофери заводять мотори, навертають авта і за кілька хвилин наша колона посувається по маршруті Бірки–Брюховичі–Львів.

Першим їде командир Зруб. Він, на випадок контролі, буде справляти до другої машини Даниленка, а цей, у випадку большевицької впертості, має відрекомендуватися по-повстанчому. В нього зброя все на поготівлі. Третім їде к-р Чугайстир.

Їдемо. Шорохкоче під колосами сніг і з фільмовою швидкістю чергуються у вікні кабіни придорожні пейзажі. Брюховичі. Ліниво споглядає на нас з-під касарень їхній "караул". Смішно і цікаво. Ще один пагорб і перед нами розгорнулася величава панорама Львова. Та тут же контрольний пункт. Машини на коротко зупиняються, але скоро беруть дальший курс. Не їхали – летіли, а перед очима виднів на фоні заходячого сонця могутній Юр, високий замок, вежа ратуші та з... червоною ганчіркою вверху. Попри машини пройшла колона червоноармійців, погейкуючи щось про свою Москву. Понурі лиця, мутні очі, такі ж, як у тих, що проходили туди кільканадцять місяців тому взад. Там тільки співали про іншу столицю.

Проїздимо вулицями Замарстинівською, Річною, Оборонців Львова, Огородничою, Бойовою, Мартина, Зборовських, Нової різні на Збоїська. Всюди майно, бруд, знищення. Скручуємо врешті наліво і перед очима видовжується лента Жовківського гостинця. Нас випереджує і минають інші авта.

Ми тільки тільки уважаємо щоби хтось не порушив нашого порядку, не впхався в середину нашої колони.

Споглядаю позад себе. Поволі ховаються нижчі будови міста. Полискує тільки касадою іскор заходячого сонця копула катедри і чотирьохгранна вежа. Врешті і ті ховаються. Якось досадно. Бунчужний Рубай витягає хусточку, підносить її до носа і скрадаючись витирає набіглу до очей росу, а потім поправляє кулемета. Ще одна стрічна машина, кілька селянських підвод і рух починає рідшати, вгаває і міський гомін. Відбивається луною симфонія фабричних гудків і цілими гамами перекликаються льокомотиви.

Ми вже за містом. Перед очима мерехтять огні села. Ще трохи і ми вже в ньому. Спиняємо машини коло якоїсь мурованої будови і висідаємо. Нас минають окремі з большевиками та це

нам перешкоджає. Короткі зарядження і групками посуваємось дальше. Коло авт лишається тільки невелика застава. З рештою др. Кармелюк іде в гості на участок. Кілька глухих кулеметних черг внутрі будинку і оберемки крісів на авта. Участок зі стрибками і охороною колгоспу більше не існує, є ще один в сусідньому селі, але його доля теж рішена.

Ми знову в дорозі і знову в бою. Іскряться тільки у хлопців очі, а обмерзлі руки тиснуть гарячу зброю. Але що це, кого ведуть – раненого командира. "Нічого, так собі, тільки рука" і дальше: "Політвиховник, відповідаєте за хлопців". Хвилинка минула у ваганню, а потім помста затиснула зуби. Нова атака. Гранати і клуби диму і полум'я з гнізда душегубів гасять гнів. Ціна сплачена, можна вертати.

Автами дальше не поїхали, не стало пального. Партизанськими стежками спрямували. Гостинний ліс приняв своїх щоденних гостей, пішли спочатку, щоби з свіжими силами стрічати завтрашній день.

* * *

Це не оперативний звіт – такий загубився. Тепер тяжко це все відтворити, це треба було бачити і пережити. Його треба було читати з очей вояків п[ідвідділу] о[кремого] п[ризначення], коли вони ішли на стрічу з ворогом. Треба було читати із знедолених облич жінок і дітей, що виходили нас стрічати по бою.

Свій оперативний звіт писав п[ідвідділ] о[кремого] п[ризначення] своєю зброєю і кров'ю погинулих сімох найкращих бойовиків, що загинули та кров'ю командира сл. п. ст. віст. Даниленка–Кармелюка. Він впав 4.2.46 від підступної ворожої кулі, не доживши до моменту, "коли треба буде на Львів".

Свій оперативний звіт писав бунчужний підвідділу сл. п. вістун Рубай, що перший із далеких південно-західних рубежів Української землі за голосом обов'язку і положив своє юне життя.

Писали його і друзі: Граб, Дніпровий, Коваль, Зелений, Сірко. Всі вони погинули на бойових позиціях, сповняючи обов'язок супроти Батьківщини. За те живе ідея, для якої вони жили і живуть ті, що продовжують боротьбу.

/–/ Носач

Постій, 12.7.1946

Опубл.: Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944–1947 рр.). – Київ, 2000. – С. 148-156.

№ 98
ЗВІТ ПІДВІДДІЛУ ОКРЕМОГО ПРИЗНАЧЕННЯ "ХОЛОДНОЯРЦІ 4"

10 листопада 1946 р.

ПРО П[ІДВІДДІЛ] О[КРЕМОГО] П[РИЗНАЧЕННЯ] – ХОЛОДНОЯРЦІ 4

В перших днях вересня 1945 р. з доручення к-ра Тиміша створено підвідділ окремого призначення (ПОП – Х[олодноярці] 4). Командиром назначено ст. вістуна Даниленка–Кармелюка.

3.9.45 р. зробив засідку на гостинці Бірки Домініканські–Брюховичі. Під маскою НКВД залапано большевицьку підводу. Здобуто два автомати, одну підводу та одну корову.

5.9.45 о год. 23-ій підвідділ зробив засідку на дорозі Рокитно–Бірки Домініканські. Під маскою НКВД здержано большевицьку підводу. Здобуто автомат, кріс і підводу. Бійців ЧА звільнено.

Від 6.9.45 підвідділ збирає розвідочні дані відносно колгоспу ім. Сталіна в с. Грибовичі.

14.9.45 в с. Ясниська вбито ст. лейтенанта НКВД.

15.9.45 відправа з к-ром Тимішом.

16 та 17.9.45 підвідділ доповнено новими стрільцями.

17.9.45 в засідці на гостинці Бірки Д[омініканські]–Завадів вбито ст. лейтенанта НКВД та двох енкаведівських бандитів. В повороті зі засідки на станції Завадів залапано ще одного енкаведиста.

18.-20.9.45 організація харчів та виряду.

21.9.45 в засідці на гостинці Бірки Д[омініканські]–Брюховичі вбито одного большевика. Здобуто зброю та підводу з харчами.

Від 22–30.9.45 переводжено перевишкіл в підпіллі, на якому часто був к-р Тиміш.

1.10.45 в засідці на гостинці Бірки Д[омініканські]–Брюховичі вбито начальника лісгоспу, що їхав таксівкою. Таксівку спалено.

5.10.45 на засідці між селами Ясниська – Дубровиця здобуто три кріси, п'ять підвод і багато військового виряду та майна.

6.10.45 в с. Завадів в білий день вбито большевика і коня. Здобуто пістоль і сідло.

Від 7–15.10.45 відпочинок, який був конечний задля сильного перемучення стрілецтва.

18.10.45 до підвідділу часово прикріплено районового пропагандиста д. Грозу, який до 25.10.45 переводив політвиховні зайняття в цьому ж підвідділі.

28–29.10.45 розподіл здобутого виряду в дні 5.10.45 поміж підвідділи відділу "Холодноярці".

1.11.45 святкування листопадових подій.

3.11.45 ліквідація ворожих агентів-сексотів в селах: Рокитно, Бірки Д[омініканські], Бірки Я[нівські] і Жорниська. Вертаючи з с. Жорниська, на дорозі Зелів–Кожичі вбито капітана НКВД та двох бійців.

Того самого дня підв[ідділ] задержався на постою в лісі біля с. Рокитно. Около год. 12-ої підвідділ, переходячи через с. Рокитно, зустрівся з представниками райкому, що мали переводити там мітінг. Їх роззброєно і запропоновано перевести той же мітінг. Представник Романенко, українець, зі зворушенням переповів населенню про дійсний стан відносин на СУЗ, та про голод 1932–33 років. Це мало добрий вислід. Його відпущено, але, як потім стало відомим, – застав вкараний більшовиками. Здобуто один автомат, і один пістоль.

Дня 10.11. Долучив до пвд. пвх. Носач, який окремо звітує про першу діяльність підвідділу.

Бунч.

Постій, дня 10.11.46*

Опубл.: Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944–1947 рр.). – Київ, 2000. – С. 178-180.

---

* *Так у тексті. Можливо, має бути:* 10.11.45

№ 99-101
ІНФОРМАЦІЇ ПРО СТАН ТА ДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ

Не раніше 9 квітня 1944 р. – 22 червня 1944 р.

№ 99
ОПИС БОЇВ НА ПРОТИПОЛЬСЬКОМУ ФРОНТІ

[Не раніше 9 квітня 1944 р.]

ОПИС БОЇВ ЗА ПОСАДІВ

Як донесла розвідка, польські боївки були розміщені в кольонії Стенятин, фільварок Посадів, ліс Посадів, і окружаючі забуд[у]вання. Крім того, менші відділи були розміщені по кольонії Поледів, Жарники і околиці. Щоби вдарити на головне гніздо польської "Армії Крайовей": Посадів, Стенятин, необхідним було знищити ліве крило, цебто кольонії Поледів, Жарники.

5.IV.44 відділи "Галайда" і "Тигри" провели нищильну акцію проти кольоній Губинок, Лубче, Поледів, Жарники. "Пролом" мав завдання забезпечити праве крило від сторони Посадів, Стенятин. Відділи Галайда – Тигри попри кольонію Губинок ввійшли в кольонію Лубче. Поляки не сподівались. Навіть думали, що це свої. Щойно, коли Тигри запалили кольонію Губинок, зорієнтувалися і почали протиакцію, окружуючи наші відділи. Почався бій, поляків примушено втікати на Поледів, де вони не здержались і відступили аж до Жарник, залишаючи один важкий кулемет, кілька крісів і амуніцію. В Поледові наші відділи перегрупувались і вдарили на Жарники. Поляки в числі понад 100 люда заняли становища за фільварком біля стиртів. По півгодинній перестрілці примушено поляків до дальшої втечі. На полі залишили поляки вбитих в тім командира Завішу (як виходить зі записок, знайдених у нього) і подались в сторону Посадівського лісу. Переслідуючи ворога, Галайда і Тигри дали поміч Проломові, який через спізнену акцію вище наведених відділів попав у скрутне положення, а саме: поляки заалярмовані акцією Галайди і Тигрів згрупувалися в Посадівськім лісі і поспішили на поміч, Пролом, який знищивши кольонію Рокітно заліг вздовж тору вузькоторівки мав невигідне положення. Поляки з лісу на узгір'ї пануючи над околицею посипали скорострільним і крісовим вогнем по Проломі та почали окружувальні маневри. Пролом мусів лявірувати під вогнем противника, щоб не дати себе окружити, та почав вицофуватись.

Це коштувало жертв. І тут саме чота Чорноти з відділу Галайда, здержуючи ворога вогнем, уможливила відступ Пролому без більших втрат.

В акції знищено кольонії Губинок, Поледів, Лубче, Рокітно. Здобуто важкий кулемет, кріси, амуніцію, документи, припаси. Крім того самооборона Лиса знищила кольонію Марисін і Радків, відділ Орла знищив польські забудовання в Ріплині. Згинуло кількадесять польських вояків і цивільне населення. Власні втрати: 11 вбитих, в тім 3 санітетки, заскочені припадково на санітарнім пункті позаду наших відділів в с. Губинку і 14 ранених. залишено на полі бою один гранатомет.

Недомагання:

1. Недоцінювання загрози з боку Стенятин–Посадів.
2. Непровірення терену під становища Пролому.
3. Припізнення акції Галайди і Тигрів.
4. Зачепні кроки з боку Пролому.

Бій 5.IV виказав, що головне гніздо польських горлорізів міститься в Посадові (фільварок, ліс, цегольня і комасація з південно-західньої сторони лісу) та в кольонії Стенятин, звідки роблять свої випади на укр. села. Необхідним стало знищити ті гнізда. Плян акції вироблено при участі інсп[ектора] Вадима. Речинець акції назначено на день польського Великодня 9.IV.44.

Ціль: здобуття Посадова (головно фільварок) і лісок біля Посадова, зліквідувати польську банду та відкинути поляків на північний-захід. Завдання поодиноких частин: Пролом забезпечує від Жарників, Зімна і Пинян, а одна чота у відповідний момент помагає окружати та здобувати ліс, знищуючи по дорозі цегольню і комасацію Посадів. УПА[-]П[івніч] з правого крила займає вихідні становища в двох лісах на схід від Телятина і в год. 5 виходить в сторону Телятина і кольонії Телятин. Ціль його: відвернути увагу ворога. Здобуває силою за всяку ціну кольонію Телятин, щойно на виразний знак командира (біла ракета). Коли не стріне опору, посувається дальше без окремого наказу. По дорозі прочищує село Лагівці.

Галайда виходить з Ріплина, займає становища на західнім краю ріплинського ліска і в год. 5.15 наступає на село і фільварок Посадів, а одною чотою займає праву флянку лісу Посадів. Ціль: здобути мурований фільварок.

Тигри в год. 5.30 виходять з кольонії Вандзін, здобувають ліс від півдня та забудовання при лісі. Ціль: зліквідувати ворога в лісі та знищити його гнізда в комасації Посадів. Запасна частина Орла творить резерву.

По удачнім осягненні наміченої цілі плян передбачував дальший наступ на кольонію і село Стенятин.

Виконання:

Год. 2 ніччю частини виступили з с. Ульгівок, дещо пізніше з Переводова. Ніч місячна, біла, спокійна. Морозець заціпив зверху болото. Дорога калюжиста. В Ріплині закватирував штаб і санітарний пункт. Ріплин пустий від цивільного населення. Відділи відійшли на свої становища.

Год. 4 – мельдунок від Галайди: відділ входять в ріплинський лісок.

Год. 4.43 – мельдунок від Галайди: відділ перейшов ріплинський лісок. Готовиться до наступу.

Год. 5 – мельдунок від Хоми (УПА[-]П[івніч]): відділ на становищах. По одержанні цього мельдунку штаб переноситься на коту 254 і займає становища на скраю ліса за купами гною.

Год. 5.45 – перші стріли в посадівськім лісі. В тому ж лісі ворог алярмує червоною а відтак білою ракетою.

Год. 5.30 – перші стріли на відтинку УПА[-]П[івніч]. Сильна серія стрілів в лісі Посадів. Перестрілка і короткий барабанний вогонь в селі Посадів. Вибухи стрілен гранатомету відділу Галайди. Кулі з фільварку падали на становища штабу. Після гранатометних вибухів стрілянина у фільварку тихне, бій за фільварок тихне. Запаливши кольонію Телятин, розстрільною посувається до Посадова УПА[-]П[івніч].

Год. 7.15 – мельдунок від Пролому: назначені становища Жарники–Рокітно заняті (мельдунок спізнений, зв'язковий не міг віднайти штабу).

Год. 7.30 – мельдунок Тигра: ліс ще не перешуканий, вбито 7 польських бандитів, здобуто 1 РКМ, 4 кріси, 1 пістолю і табор. Поляки носять білі опаски.

Год. 7.45 – мельдунок Галайди: село і фільварок Посадів зайняті. Галайда злучився з УПА[-]П[івніч], ждуть дальшого наказу. Поляки з фільварку втікли до лісу Жуличі. Лишили вбитих. Вадим дав дальші накази. По перешуканні лісу Тигри в'яжуться з чотою Пролому і йдуть на кольонію Стенятин від півдня. Галайда наступав вздовж дороги на кольонію Стенятин від заходу. УПА[-]П[івніч] рівнобіжне з Галайдою йде на село Стенятин, а одною чотою займає жулицький лісок від півночі. Не палити українських хат, не стріляти українців (такий випадок заіснував біля ліска Ріплин, де спалено пусті українські хати і застрілено українця без кенкарти).

Год. 8 – барабанний вогонь в лісі, де оперують Тигри. З Посадова українське населення гурмами втікає на південь. Штаб

з коти 254 переноситься на скрай села Посадів, надлітає німецький розвідчий літак, обстрілює поле, ліс і горіючі хати. Стрілянина в лісі втихає і змагається на переміну. Праве крило УПА[-]П[івніч] підходить до жулицького лісу, не пануючи над хребтом від північного рогу жулицького лісу по Телятин. З-за того хребта висувається ворожа розстрільна і грозить окруженням. УПА[-]П[івніч] починає наглий і прискорений відступ своїм правим крилом, відслонюючи ворогові доступ до села Посадів від півночі. Ворог іде з південного рогу лісу Жуличі і від півночі широкою розстрільною на село Посадів. Ситуація критична. Гінець від Тигрів жадає помочі. Гінець від Пролому жадає помочі. Барабанний вогонь в лісі змагається. Грозить окруження.

Вадим дав наказ Галайді перервати наступ на Посадів, а звернути на ліс до помочі Тиграм. Брак зв'язкових, ворог допирає до села Посадів, штаб примушений під обстрілом вицофуватись назад на коту 254. Невідомо, що діється в селі. Невідомо, де є Орел з резервою. Нема кого кинути проти ворога, що наступає на село. Вадим відходить до Ріплина, щоби вицофати санітарний пункт до Ульгівка і призбирати потрібну резерву. В лісі клекотить страшний бій. Штаб не панує над ситуацією: брак резерви і зв'язкових. Відділи в бою ок. 1,5 години лишені самі собі. Орла дальше годі знайти. Принагідно силаний гінець зголошує, що Тигри залягли в лісі і держаться добре. Гінець від Галайди зголошує, що відділ не пішов на ліс, а зорієнтувавшись в ситуації, пішов на фільварок Посадів і відбиває ворога. Коло 1 год. Вадим веде резерву зложену з одного роя відділу Орла (Орла знайдено на північно-східнім березі ріплинського лісу) і з мародерів. Долучує до них частину УПА[-]П[івніч] і під проводом Ягоди висилає на ліву флянку лісу до помочі Тиграм. Штаб вертається на давнє становище на краю села Посадів. Ситуація вияснюється.

Біля год. 15 надтягнув Орел. Його кинув Вадим на праву флянку Тигрів. З фільварку приїхав Євшан і зазвітував, що він, побачивши вицофання правого крила УПА[-]П[івніч] наказав свойому відділові опанувати назад фільварок і не допусти ти ворога до села. Коли ворог приблизився на 150-300 м відкрито вогонь скорострільний, крісовий і гранатометний. Ворог, лишаючи трупів кинувся до втечі. На додаток налетів німецький літак, знизив лет та почав бити по ворогові. Виглядало, наче б німці були нашими союзниками. Противник панічно втік. Галайда дістав наказ заладувати магазини на підводи і відслати, вдарити на ліс і скорим темпом ще перед вечером зліквідувати ворога.

Около год. 4 попол[удні] табор зі здобутім майном вирушив з села Посадова. Рівночасно фільварок почав горіти. Осідок штабу, магазин і шпиталь ворога перестали існувати. В тім часі над'їхав Хома і почотом до штабу. Відділ його лишився в Радкові, отже до акції було запізно його ужити. Тому одержав доручення звернути на місце постою. В тім же часі акція в лісі Посадів успішно закінчилася і оперуючі там відділи, зліквідувавши або прогнавши ворога та спаливши його гнізда (комасація Посадів, частина кольонії Стенятин). Першими вицофалися Тигри з огляду браку набоїв. Ворог залишив у лісі численних убитих і розпорошився. Стрілянина втихла зовсім. Дві білі ракети – наказ до повного відступу. Табори задержались перед ріплинським ліском – забирають ранених і вбитих. Сходяться відділи. Стрільці перетомлені і голодні. Лакомо кидаються на білу пасху, шинку та ковбасу, здобуту в фільварку. Цивілі женуть фільварочну худобу. Зібравшись, відділи сходять на місце постою. Табор зі здобутим добром тягне за ними. Сонце клониться до заходу. Шляхом відвороту відділів стелиться широко дим пожарів.

Втрати ворога: знищені місцевості, кольонія Телятин, комасація Посадів, осідок штабу – фільварок Посадів, частина кольонії Стенятин, фільварок Лагівці, поодиноко розкинені забудовання на терені акції, понад 100 бандитів вбито (в самім лісі Посадів 70) і багато ранено. Здобуто один РКМ, багато крісів, дві пістолі, далековиди, магазини (три фіри сала, цукор, мука, одежа), аптеку, кінний табор, худобу і т.п.

Власні втрати: 4 убитих і 13 ранених.

Недотягнення:

Брак доброї розвідки, розвідка про терен акції була принагідна і поверховна. УПА[-]П[івніч] виступила до акції на знак білої ракети, вистріленої ворогом. В тім випадку це не пошкодило, але могло спричинити непорозумінню Галайда повинен був одною чотою зайняти праву флянку лісу, а пішов цілою сотнею на село Посадів, чим утруднив положення Тигрів. Це спричинило затяжну акцію в лісі. Орел не поставив на час резерви до диспозиції штабу, що поставило штаб в дуже клопітливе положення і якби не ініціятива Євшана, що всупереч наказові не пішов на ліс, а вернув до фільварку Посадів, акція могла була опинитися в критичній ситуації. УПА[-]П[івніч] не панувала над тереном на своїм правім крилі і через те допустила до окрилення себе, потім непотрібно праве крило почало панічну втечу, аж за Телятин місто до села Посадова. Щастя, що відділ Галайда прибув на час і дав відсіч. Тигри неправильно звітували, що ліс опанований,

що дало притоку наступу на Стенятин, коли тимчасом після того звіту в лісі розгорівся запеклий бій. Треба було стягати частини зі Стенятина і кидати на поміч Тиграм. Пролом запізно почав акцію одною чотою на ліси із заходу і ворог міг всю силу кинути проти Тигрів. Зле є, що відділ немає видних відзнак або одностроїв і тому бувають часто випадки обстрілювання своїх своїми. Зв'язок в середині дії дуже шванкував і тому м[іж] ін[шим] невідомо було, де знаходиться резерва Орла та як розташувалась по втечі УПА[-]П[івніч]. По здобутті лісу Посадова належало закріпитися там на ніч, щоб слідучого дня дальше переслідувати спанікованого ворога. Внаслідок мильних і переборщених інформацій про сили ворога, була обава перед контракцією з його сторони, що в дальшому показалось неоправдане. Бій одначе закінчився повним успіхом і ворожі акції на тім терені стали.

Додаток

До звідомлення "Бої за Посадів"

Звідомлення з відправи

Інсп[ектор] Вадим, обговоривши перебіг акції та підкресливши всі недомагання, дійшов до висновку, що акція була наскрізь удачною. Відділи виказали свою боєздатність. Найбільше признання належиться сотні Корсака, що під командою Голуба около 10 годин вела важкий бій за опанування посадівського лісу і відбила всі атаки запекло насідаючого ворога, знищивши та прогнавши його, вийшла побідно. Тому, що стрілецтво тієї сотні билося, як тигри, інсп[ектор] Вадим надав їм назву "Тигри". Зокрема підкреслив Вадим заслугу сот. Євшана, що проявивши власну ініціятиву, мимо виразного наказу, поспішив з відсіччю туди, де заіснувала небезпечна загроза з боку ворога, а саме при наступі ворога на село і фільварок Посадів. Всім відділам інсп[ектор] Вадим зложив признання за їхню бойову справність. Якою силою оперував ворог, важко окреслити. В фільварку Посадів після всіх даних стаціонувало около 150 люда, але акція застала там понад 50 люда, які втікали до лісу Жуличі. В Телятині мала бути ворожа група, яка втікла. В лісі Посадів важко окреслити сили ворога. Впало там більше як 70 ворожих трупів, отже треба припускати, що їх було бодай удвоє, втроє більше. Ворог підсичував ліс щораз свіжими силами зі Стенятина. Частина ворога, що старалася від півночі відбити Посадів, числила до 50 люда (в тім могли бути й ті, що втікли з фільварку). В лісі Жуличі

рівно ж знаходилася група ворога (можна здогадуватися одна чота). Годі догадуватися, яка кількість ворога була в кольонії Стенятин. Від сторони Зімна–Пиняки на "Пролом" наскочила одна ворожа чота. В загальному можна припускати, що до акції кинув ворог около 250-300 люда.

Мар.*

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 66, арк. 55-58. Копія.

№ 100
ПРОТОКОЛ ПРО БІЙ З НІМЦЯМИ У с. КАРІВ

14 травня 1944 р.

ПРОТОКОЛ
з німецької акції на відділ УПА (Богдан) в Карові

Ще 10.V.1944 р. Богдан був повідомлений з Рави через К-чи, що німці підготовляють акцію на Карів і Вандзін.

11.V ранком 25 німецьких авт приїхало до Угнова, звідки подано вістку телефонічно. Однак Богдан справу злегковажив, ба навіть дав наказ не стріляти до німців. В Карові була на відпочинку сотня Яструба, яка саме робила вправи коло читальні. Німці з Угнова приїхали прямо до Карова. Стійка, яка завважила, що зближаються німці, повідомила сотенного, цей негайно, під загрозою кари смерти, дав наказ станичному задержати німців на краю села та сказав, що якщо німці в'їдуть в село, то УПА буде до них стріляти. Станичний задержав німців та передав наказ сотенного, а сам утік між хати. Німці поділилися на групи, частина авт в'їхала в село, частина відтяла Карів від ліса. Вив'язалася стрілянина. Впали вбиті і ранені з обох сторін. Сотня Яструба почала відступати в сторону Домашева через поля, та тут заатакували їх німці з Домашева, які прибули сюди ранком через Вільки Мазовецькі так, що сотня, не маючи іншого виходу, мусіла піддатися.

У висліді: 8 вбитих, 4 ранених, 40 полонених, словом – з одної сотні Яструба бракує 50 людей (разом з полоненими, вби-

* *Надпис у титулі.*

тими і пропавшими). Крім цього, німці взяли 6 "Дехтярових", 1 "Максима", 1 великий міномет, решта кріси, муніція та багато виряду.

Вбитих 4 цивільних осіб (одна жінка), 6 взяли німці як закладників. На Вандзіні, де була сотня і штаб Морозенка 22, рано боїв не було. Німці їхали від Михайлівки і біля полудня почали стріляти на Вандзін. Сотня Морозенка відступила з втратами: 3 вбитих, 2 ранених (убитий один чотовий). Німці захопили всі магазини і все, що в них було (харчі, одяг, коци).

Вандзін спалений. В акції брало участь 500 німців і 3 панцирні протитанкові гармати. В Карові спалено 6 господарств. Населення, огірче́не невдачою, критикує самого Богдана, що справу так злегковажив і був так необережний, вірив німцям і переговорам з ними. Натякують також на зухвалість військовиків у відношенні до населення.

На Вільку Мазовецьку приїхали німці ще 10.V пополудні. Зараз по їх приїзді повідомлено, що на Вільці є німці. На лісничівці під лісом у той час були авта, які Морозенко забрав на Боровім та 6 бойовиків, які стерегли цих авт. Про присутність німців тих повідомлено, однак вони преспокійно лягли спати, не виставивши навіть стійки. Ранком біля 9-ої години німці почали під'їзджати до лісничівки. Наші герої втікли в калісонах в ліс, лишаючи два кріси, які забрали німці і виряди з коцами. Німці відтак поїхали до Домашів, звідки обстрілювали Карів.

14 травня 1944 — Подав /–/ Никифор

ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 35, арк. 190-191. Копія.

№ 101
ПРОТОКОЛ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ КОМАНДИРА "ОРЛА"

22 червня 1944 р.

ПРОТОКОЛ З ДІЯЛЬНОСТИ ОРЛА ТА ВИКОНАННЯ ПРИСУДУ СМЕРТИ

При кінці лютого 1944 року вислав я Орла з відділом 60 чоловік в Кам'янецький терен для переведення вишколу, а опісля для виконання певних завдань стисло означеного характеру, які не мали, однак, нічого спільного з будь-якими акціями відносно німців чи поляків. В першу чергу Орел з відділом мав в терені так конспіруватись, щоб навіть не зводити самооборонних боїв. Про хід роботи Орел мав звітувати догори щодватижні. Орел від'їхав на визначене місце. Вже в дорозі на місце призначення наробив він порядного бешкету, ліквідуючи без нічийого відома й наказу польський присілок Халупки. За ліквідацію Халупок Орел мав стати під суд, однак непередбачені випадки змусили цю справу відложити. І так Орел поїхав на своє місце. Почувши, однак, що він хвилево відв'язаний від свого зверхника, почав робити, що йому тільки сподобалось. Його діяльність розходилась з нашою політлінією і нас, як Організацію і націю, наскрізь компрометувала.

В свойому терені змобілізував він всю місцеву поліцію і інших людей, так що підтягнув свій відділ до бойової сотні. При тому робив заходи, щоб зорганізувати й цілий курінь. Сам заіменував себе сотником.

Свою діяльність розпочав Орел від протипольських акцій і тому зробився голосним на цілу Кам'янеччину. В виду того до його відділу почали напливати все нові люди зо всіх сторін. Про це дійшли чутки до крайсгавптмана Негрінга, який виписав письмо до "людей з ліса", з метою устійнення взаємовідносин між німцями і УПА, тобто з бажанням нав'язати пакт неторкальности, а навіть співпраці з Вермахтом по питанню ліквідації польського свідомого елементу. У відповідь на це письмо, Орел особисто поїхав в Кам'янку Струмилову до крайсгавптмана. Першим разом їздив сам, в цивільному вбранні, а слідуючим прибув в уніформі, з почотом верхи на конях. В Кам'янці відбув з крайсгавптманом та представниками Вермахту цілий ряд нарад. Устійнили слідуюче:

1) Орел має право палити польські села навіть при допомозі німців, однак крайсгавптман застерігає собі половину добичі;

2) Орел має боронити визначений йому відтинок фронту перед большевиками. На тому відтинку має покопати окопи та забезпечувальні засіки;

3) з відділом має він перебувати в визначеному крайсгавптманом терені;

4) про всі події Орел має крайсгавптманові звітувати;

5) має повести агітацію за співпрацею інших відділів УПА з Вермахтом.

На початок Негрінг дав для сотні Орла 40 крісів та 14000 набоїв. При тому німці вдавали великих приятелів УПА, а Орла титулували полковником. В цей же час намагались вивідати, яка насправді сила в Орла (вони собі уявляли, що в нього до 6000 війська), щоби зорієнтуватись, як опісля цей відділ зліквідувати. Про це говорили, між іншим, зловлені на тому терені німці.

Ці переговори велись явно-славно і про них говорили широкі круги громадянства.

Завершенням порозуміння, як теж для затіснення співпраці, Орел наказав населенню висипати в місці постою високу могилу, яку мали в плані торжественно посвячувати на перший день Великодніх Свят. До цього свята, однак, не дійшло!

В міжчасі Орел на власну руку видав листівку до поляків, у якій наказував польському населенню вибратись з того терену, на якому оперував його відділ, загрожуючи неслухняним карою смерти.

В виду таких потягнень, незгідних з наказами Організації, вислано мене до Орла для проведення точної ревізії всіх його вчинків.

На своє оправдання Орел заявив, що нав'язанням добрих взаємин з німецьким Вермахтом він мав на меті здобуття зброї та вільного шляху в переводженні протипольських акцій.

Ясно, що з такою політикою слід було покінчити. Я наказав Орлові зібрати цілу сотню в лісі для перегляду й звітування.

Тут слід згадати, що майже всі стрільці, а зокрема чотові й ройові, зовсім явно заявились проти політики Орла і вже самі мали замір його арештувати й відослати до проводу. Тому іншої розв'язки, як тої, що сталась, вони собі не уявляли.

Саме прийшов день 15 квітня 1944 року.

Сотню поставлено до звіту. Тоді виступив я поперед неї і заявив, що за:

1) невиконання стислих доручень свого зверхника;

2) за несубординацію ОУН і Проводові;

3) за анархістичне ведення себе по відношенню до Орг[анізації] і свойого зверхника;

4) за розконспірування людей і терену;

5) за викривлення нічим несплямленого шляху боротьби ОУН і цілого українського народу за УССД, освяченого кров'ю тисячів національних героїв – Орел буде покараний смертю!

Засуд виконано в тій же хвилині трьома револьверними кулями. Виструнчена сотня спокійно його сприйняла.

За зраду й непослух каратиметься всіх!

/–/

22 червня 1944

Архів Центру досліджень визвольного руху (Львів), ф. 10. Копія.

SUMMARY

Chapter Three contains fifty-six report-informational and normative documents issued by various subunits of the "Buh" VO. They reflect the activities of tactical sectors (TVs), battalions, companies, and smaller UPA units based in the L'viv region and adjacent territories in 1944-1952. The documents in this chapter are thematically divided into fourteen subsections (Nos. 45-101).

The first subsection contains informational documents for the period from 25 July 1945 to 23 July 1948, issued by the "Klymiv" Tactical Sector in the Sokal' area. They consist of reports issued at various times during 1945 (Nos. 45-47) about the activities and maintenance of armed subunits, which are signed by Inspector "Kameniar" (Ivan Vashchuk). The last of these documents is an outline (No. 48) of the history of the UPA units in this tactical sector from the early part of 1944 to the end of their activities in 1946, which was drawn up on 23 July 1948 by the commander of the TV, "Borodatyi" (Mykhailo Khvalibota/Folibota).

The second subsection presents the activities of the "Roztochchia" TV in the Rava-Rus'ka area as of 6 May 1945. It contains a letter about organizational-informational issues (No. 49) from "Uhrynovych," the commander of the sector, to the commander of the "Buh" VO.

The third subsection contains documents on the activities of the UPA's "Halaida" Battalion, which were issued approximately between

22 March 1945 and 1950 (Nos. 50-59). The majority of the subsection is comprised of descriptions of battles fought by the battalion's units (Nos. 50, 52-58), some of which were written by Commander "Lys" (Mykhailo Khvalibota/Folibota). Documents 51 and 58 contain general information on the activities of various units.

The fourth subsection contains a description of the activities of the "Druzhynnyky" unit, dating to 1946. It describes the feats of a rifleman known as "the easterner Taran" in the Brody area (No. 60).

The fifth subsection consists of the combat history of "Kochovyky" Company spanning the years 1944 to 1947; the document is dated January 1950 (No. 61).

The sixth subsection presents the history of "Krylachi" Company, dated 28 February 1952 (No. 62). The author of this document, "Buitur," describes the company's most important battles in 1944-1945.

The seventh subsection contains two documents on the activities of "L'vy" Company, dated no earlier than the period from June to 26 July 1944: an order concerning the company's deployment and a demand for supplies for "Oleh" Platoon (Nos. 63-64).

The eighth subsection contains a chronicle of the activities and the history of "Perebyinis" Company ("Zahrava"), dated 13 August 1945 and 23 February 1950, respectively (Nos. 65-66).

The ninth subsection includes documents issued by the "Pereiaslavy" unit approximately between July and 7 December 1946 (Nos. 67-74). These are certificates issued to graduates who completed the officers' school that was formed from the nucleus of the unit and operated in late 1946 (Nos. 68-74). Document No. 67 describes the unit's combat activities in 1945-1946.

The activities of "Prolom" Company are illustrated by documents in the tenth subsection, covering the period from 7 May to 17 October 1944 (Nos. 75-82). For the most part, these are reports on the situation in the company and its activities in May-October 1944 (Nos. 75-79, 82). A separate group of documents is comprised of two information items about UPA privates released from the company, dated 27 September and 14 October 1944 (Nos. 80-81).

The eleventh subsection contains a chronicle outlining the activities of "Siromantsi" Company, dated December 1947 (No. 83).

A history of "Tyhry" Company, dated December 1949, is the subject of the document featured in the twelfth subsection (No. 84).

The thirteenth subsection contains documents dated between 24 September 1944 and 10 November 1946 about the activities of "Kholodnoiartsi" Battalion and its companies (Nos. 85-98). The

first of these—a report, an order, and some information about leave—illustrate the state of activity in the battalion (Nos. 85-86, 89). A set of reports and battle descriptions presents the activities of "Kholodnoiartsi-1" Company (Nos. 90-96). The activities of "Kholodnoiartsi-2" Company are reflected in two reports (Nos. 87-88). The final items in this subsection are a report and information issued by the special "Kholodnoiartsi-4" Subunit (Nos. 97-98).

The final, fourteenth, subsection includes general information items dated between 9 April 1944 and 1950 about the situation and actions undertaken by various insurgent subunits (Nos. 99-101). The last of these documents, dated 22 June 1944, is a detailed report on actions and the punishment meted out to Company Commander "Orel" for negotiating with the German occupiers (No. 101).

ДОДАТКИ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АБ – адміністративна боївка
абс. – абсольвент
АК – Армія Крайова
арх. – архів, архівний

б. – біля, близько

Бавдінст – (Baudienst) Будівельна служба [Німеччини]
Баншуц – (Bahnschutz) Залізнична охорона [Німеччини]
ББ – борьба с бандитизмом
більш. – більшовик, більшовицький
бл. п. – блаженної пам'яті
бой. – бойовик, боївка
больш. – большевик, большевицький
бул. – булавний
бунч., бунчуж. – бунчужний
БХБЗ – Бронзовий Хрест бойової заслуги
БХЗ – Бронзовий Хрест заслуги

в з. – в заступстві
В. – відтинок
в.о. – виконуючий обов'язки
вд. – відділ
ВЗ ОУН – Великий збір Організації Українських Націоналістів
Веркшуц – (Werkschutz) заводська охорона [Німеччини]
вих. – виховник
відд. – відділ
військ. – військовик, військовий
віст. – вістун
ВКПБ – Всесоюзна комуністична партія (більшовиків)
ВО – воєнна округа, військова округа
ВОП – відділ особливого призначення
ВШ – військовий штаб
ВШВО – військовий штаб воєнної округи

г. – група
ГВШ – головний військовий штаб
ген. – генерал
Гестапо – (Geheime Staatspolizei) таємна державна поліція [Німеччини]

ГК – Головна команда
госп. – господарчий
гр.-кат. – греко-католик, греко-католицький
Греншуц – (Grenzschutz) Охорона кордонів [Німеччини]
груз. – грузин

д. – друг
д-г – друг
дд. – друзі
держ. – державний
дес. – десятник
д-р – доктор
др. – друг
ДУН – Дружини українських націоналістів

ЕВ – екзекутивний відділ
екз. вд. – екзекутивний відділ
емпі – див. МП

з. КВ – заступник командира відтинка
з. сот. – заступник сотенного
заст. – заступник
зах. – західний
збр. – зброяр
Зондердінст – (Sonderdienst) Особлива служба [Німеччини]
ЗУЗ – Західні українські землі
ЗУНР – Західноукраїнська Народна Республіка

ім. – імені
інстр. – інструктор
інт. – інтендант

к. пвх. – курінний політвиховник
К.Р.Н. – (Krajowa Rada Narodowa) Крайова рада народова
К.С. – кооперативна спілка
К-а – Команда [відтинка]
КВ – командир відтинка, команда відтинка
КВШ – крайовий військовий штаб
к-дир – командир
кер. – керівник
к-р – командир
кл. – клас (кляса)

коз. – козак
кол. – колонія
ком. – командир, командування
КОП – крайовий осередок пропаганди
КП – крайовий провід
КП(б)У – Комуністична партія (більшовиків) України
к-р – командир
Кріпо (Kripo – Kriminalpolizei) Кримінальна поліція [Німеччини]
кул. – кулеметник
кур. – курінний
кущ. – кущовий (кущевий)

лейт. – лейтенант
ЛК – Львівський край

м. п. – місце постою
май. – майор
МВД – (Министерство внутренних дел) Міністерство внутрішніх справ [СРСР]
МҐ – (Maschinen gewehr) кулемет [німецького виробництва]
МГБ – (Министерство государственной безопасности) Міністерство державної безпеки [СРСР]
мгр., мґр. – магістр (маґістр)
міл. – мільйон
мйр. – майор
мм. – місяці
МП – (Maschinen pistole) пістолет-кулемет [німецького виробництва]
МТС – машинно-тракторна станція
м-ць – місяць

Н.а. – німецька армія
надр. – надрайон, надрайоновий (надрайонний)
нар. – народився, народжений
нар. шк. – народна школа
народж. – народжений
нач. – начальник
нім. – німець, німецький
НКВД – (Народный комиссариат внутренних дел) Народний комісаріат внутрішніх справ [СРСР]
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ [СРСР]
НКГБ – (Народный комиссариат государственной безопаснос-

ти) Народний комісаріат державної безпеки [СРСР]
нпр. – наприклад
НСШ – неповна середня школа
НШ – народна школа

о/у – оперуповноважений
ОББ – (Отдел по борьбе с бандитизмом) Відділ по боротьбі з бандитизмом [НКВС СРСР]
обл. – область, обласний
ОВ – охоронний відділ
ОЕВ – охоронно-екзекутивний відділ
ок. – около
окр. – округа, окружний
ООП – окружний осередок пропаганди
орг. – організація, організаційний
орг.-моб. – організаційно-мобілізаційний
орг.-перс. – організаційно-персональний
оргмоб – організаційно-мобілізаційний [референт]
Ортсшуц – (Ortsschutz) Місцева охорона
ос. – осередок
ОіСУЗ – Осередні і східні українські землі
ОУН – Організація Українських Націоналістів

п. п., п/п – пункт параграф
П.К.Н.В. – (Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego) Польський комітет національного визволення
ПВ – політвиховник відтинка
пвд. – підвідділ
пвх. – політвиховник
перс. – персональний
ПЗУЗ – Північно-західні українські землі
півд. – південний
півн. – північний
підвідд. – підвідділ
підполк. – підполковник
підреф. – підреферент
підст. – підстаршина, підстаршинський
підхор. – підхорунжий
пов. – повіт, повітовий
пов.ом. – повітовий оргмоб
політ. – політичний
полк. – полковник

поль. – польський
пор. – поручник
поч. – початок, початковий
поч. – почет
ППД – (пистолет-пулемет Дегтярева) пістолет-кулемет Дегтярьова [виробництва СРСР]
ППС – (пистолет-пулемет Стечкина) пістолет-кулемет Стєчкіна [виробництва СРСР]
ППШ – (пистолет-пулемет Шпагина) пістолет-кулемет Шпагіна [виробництва СРСР]
прац. – працівник
прим. – примірник
прис. – присілок
пров. – провід, провідник
пров. – провідник
проп. – пропагандист, пропагандистський
проф. – професор
ПСУЗ – Південно-східні українські землі
ПТР – (противотанковое ружье) протитанкова рушниця [виробництва СРСР]

рад. – радянський
рай. – район, районовий (районний)
РБСБ – районна боївка служби безпеки
рев. – революційний
реф. – референт, референтура
РКМ – (RKM – ręczny karabin maszynowy) ручний кулемет [польського виробництва]
р-н – район
РО – (районный отдел) районний відділ
родж. – роджений
розв. – розвідник, розвідчий
рой. – ройовий
рос. – росіянин, російський

с. бул. – старший булавний
с. пвх. – сотенний політвиховник
с/рада – сільська рада
сан. – санітар
СБ – Служба безпеки
СВТ – (Самозарядная винтовка Токарева) Самозарядна гвинтівка Токарєва [виробництва СРСР]

СД – (SD – Sicherheitsdienst) Служба безпеки [Німеччини]
сер. – середній
серж. – сержант
Сіпо – (Sipo – Sicherheitspolizei) Поліція безпеки [Німеччини]
СК – самооборонний кущ
СКВ – самооборонний кущовий відділ
сл. п. – славної пам'яті
СО – суспільна опіка
сов. – совітський
сот. – сотенний
сотн. – сотник
спец. – спеціальний
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
СС – (SS – Schutzstaffeln) Охоронні загони [Німеччини]
сс. – села
СССР – (Союз Советских Социалистических Республик) Союз Радянських Соціалістичних Республік
ССУД – самостійна соборна українська держава
ст. – старший
ст. бул. – старший булавний
ст. віст. – старший вістун
ст. дес. – старший десятник
ст. стр. – старший стрілець
ст. стр. – старший стрілець
старш. – старшина, старшинський
стр. – стрілець
СУЗ – Східні українські землі
СХЗ – Срібний Хрест заслуги

т. – точка
т. д. – так далі
т. зв. – так званий
тех. – технічний
тис. – тисячі
тов. – товариш
ТТ – (Тульський-Токарев) Тульський-Токарєв [пістолет виробництва Росії / СРСР]

УВО – Українська Військова Організація
УГВР – Українська Головна Визвольна Рада
укр. – українець, український
УНР – Українська Народна Республіка

УНРА – Українська народна революційна армія
УОТ – Українське освітнє товариство
УПА – Українська Повстанська Армія
УПАЗ – УПА-Захід
УПАП – УПА-Північ
ур. – уроджений
уродж. – уроджений
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка
УССД – українська самостійна соборна держава
УССР – (Украинская Советская Социалистическая Республика) Українська Радянська Соціалістична Республіка
УЦК – Український центральний комітет
УЧХ – Український Червоний Хрест

Форстшуц – (Forstschutz) Лісова охорона [Німеччини]

хор. – хорунжий
хут. – хутір

ц. р. – цього року
ЦК – центральний комітет
ЦКМ – (CKM – ciężki karabin maszynowy) важкий кулемет [польського виробництва]

ч. – число
ЧА – червона армія
чл. – член
чол. – чоловік
чот. – чотовий
ЧП – червоні партизани
ЧСВВ – Чин святого Василія Великого
ЧСР – Чехословацька республіка
ЧХ – Червоний Хрест

ШГ – штаб групи
шк. – школа
шт. – штук
Шупо – Шуцполіція
Шуцполіція – (Schutzpolizei) Охоронна поліція [Німеччини]
Шуцманшафт – (Schutzmannschaft) Охоронна команда [Німеччини]

СХЕМИ ПОДІЛУ УПА ТА ОУН

Сотні ВО "Буг"

(травень 1944 р.)

К-р і штаб ВО

Львівська округа "21"

- **курінь "Льви"** *к-р "Вільха"*
  - "Льви І" *к-р "Санчо"*
  - "Льви ІІ" *к-р "Граб"*
  - "Льви ІІІ" *к-р "Голуб"*
- "Переяслави" *к-р "Лев"*
- "Чорна сотня" *к-р "Пісня"*

Золочівська округа "22"

- **курінь "Дружинники"** *к-р "Шугай"*
  - "Дружинники І" *к-р "Тигр"*
  - "Дружинники ІІ" *к-р "Іванко"*
  - "Дружинники ІІІ" *к-р "Малиновий"*
- *к-р "Ненаситець"*
- *к-р "Пісковий"*

Сокальська округа "23"

- "Ведмідь" *к-р "Орел"*
- ім. Галайди *к-р "Довбуш"*
- *к-р "Громовий"*
- "Кочовики" *к-р "Недолугий"*
- "Комарі" *к-р "Монета"*
- "Перебийніс" *к-р "Лис"*
- "Перекотиполе" *к-р "Гамалія"*
- "Тигри" *к-р "Корсак"*

Равська округа "24"

- "Галайда" *к-р "Ем"*
- "Завойовники" *к-р "Марний"*
- "Юнаки" *к-р "Морозенко"*
- *к-р "Кордуба"*
- "Месники" *к-р "Залізняк"*
- "Пролом" *к-р "Бродяга"*

Холмська округа "25"

- "Вовки" *к-р "Ягода"*

Сотні з інших ВО, які діяли у ВО "Буг"

- ***ВО "Башта"***
  - "Спартанці" *к-р "Білий"*
- ***ВО "Лисоня"***
  - "Сіроманці" *к-р "Яструб"*
- ***УПА-Південь курінь к-ра "Наливайка"***
  - "Садок" *к-р "Конашевич"*
- ***УПА-Північ курінь к-ра "Остріжського"***
  - *к-р "Ткач"*
  - *к-р "Узбек"*
  - *к-р "Хома"*

Організаційно-територіальний поділ ВО "Буг" і Львівської обл. ОУН
(травень–серпень 1944 р.)

Організаційно-територіальне охоплення Львівщини структурами ВО "Башта"

(травень–вересень 1944 р.)

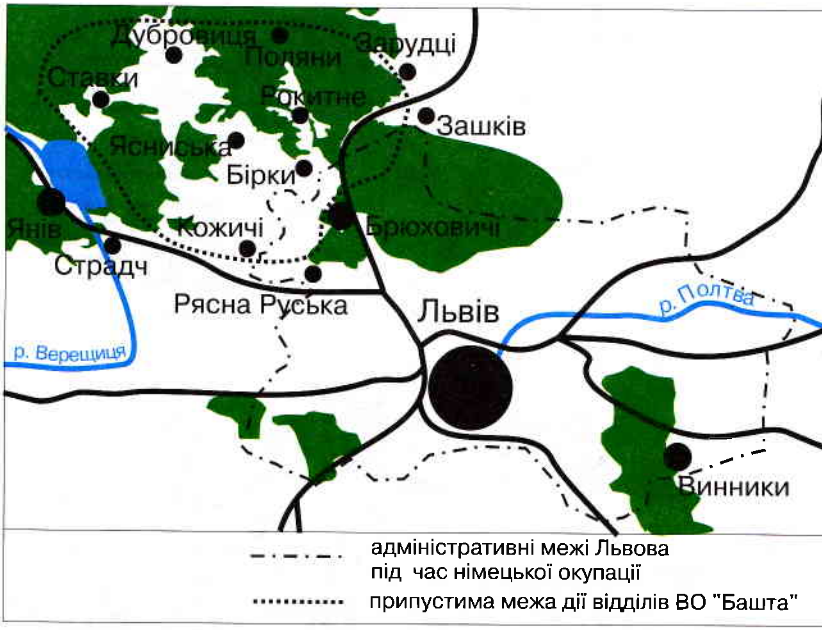

Організаційно-територіальний поділ Львівської області ОУН
(літо 1944 р.)

округа	**повіт**
Городоцька (Львівська сільська) (21)	Бібрка Городок Новий Яричів Яворів
Золочівська (22)	Броди Глиняни Золочів
Равська (23)	Жовква Любачів Рава-Руська
Сокальська (24)	Кам'янка-Струмилова Радехів Сокаль
Холмська (25)	Белз Володава Грубешів Томашів Холм

Сотні і курені ВО "Буг"
(серпень 1944 р.)

К-р і штаб ВО

Львівська округа "21"

курінь "Льви"
- "Льви I" *к-р "Дир"*
- "Льви II" *к-р "Чорногора"*

курінь к-ра "Ґонти"
- *к-р "Ворон"*
- *к-р "Орленко"*

курінь "Переяслави" *к-р "Дністер"*
- "Переяслави" *к-р "Лев"*
- ім. Сагайдачного *к-р "Дністер"*
- *к-р "Петренко"*
- "Дорошенко" *к-р "Верх"*
- *к-р "Верна"*

- Львівська сотня *к-р "Січовик"*
- ім.Перуна *к-р "Пугач"*

Золочівська округа "22"

курінь "Дружинники" *к-р "Шугай"*
- "Дружинники I" *к-р "Свобода"*
- "Дружинники II" *к-р "Іванко"*
- "Дружинники III" *к-р "Малиновий"*

курінь "Романовичі" *к-р "Вартовий"*
- "Романовичі I" *к-р "Дубенко"*
- "Романовичі II" *к-р "Опока"*

- *к-р "Донець"*
- *к-р "Триліс"*

Сокальська округа "23"

- "Ведмідь" *к-р "Грішний"*
- "Комарі" *к-р "Монета"*
- "Кочовики" *к-р "Недолугий"*
- "Тигри" *к-р "Голуб"*
- *к-р "Безсмертний"*
- *к-р "Зенко"*
- *к-р "Морський"*
- *к-р "Побратим"*
- *к-р "Черемош"*
- "Юнацька сотня" *к-р "Бородач"*

курінь к-ра "Ударника"
- ?
- ?

Равська округа "24"

курінь к-ра "Залізняка"
- "Месники" *к-р "Залізняк"*
- "Перебийніс" *к-р "Лис"*
- "Пролом" *к-р "Скала"*

курінь "Галайда" *к-р "Ем"*
- "Галайда I" *к-р "Перемога"*
- "Галайда II" *к-р "Куліш"*
- "Крилачі" *к-р "Беркут"*

- "Завойовники" *к-р "Марний"*
- "Ярема"

Холмська округа "25"

- "Вовки" *к-р "Ягода"*
- "Зубаті" *к-р "Крук"*

курінь "Гайдамаки" *к-р "Юрченко"*
- "Гайдамаки I" *к-р "Роман"*
- "Гайдамаки II" *к-р "Брила"*
- Юнацька сотня *к-р "Гайворон"*

Сотні з іншихВО, які діяли у ВО "Буг"

ВО "Башта"

курінь "Холодноярці" *к-р "Град"*
- "Холодноярці I" *к-р "Глухий"*
- "Холодноярці II" *к-р "Грізний"*
- "Холодноярці III" *к-р "Летун"*

ВО"Лисоня"
- "Сіроманці" *к-р "Яструб"*

УПА-Південь

курінь к-ра "Наливайка"
- "Садок" *к-р "Конашевич"*

Примітка: Відомо про сотню к-ра "Методія", що діяла у серпні 1944 на Равщині. Припускаємо, що йдеться про сотню к-ра "Яреми" або сотню "Завойовники (к-р "Марний").

Сотні і курені ВО "Буг"

(листопад 1944 р.)

К-р і штаб ВО

Любачівський ТВ

курінь "Месники" *к-р "Залізняк"*
- "Месники I" *к-р "Шум"*
- "Месники II" *к-р "Метелик"*

Равський ТВ "1"

курінь "Галайда" *к-р "Лис"*
- "Галайда I" *к-р "Перемога"*
- "Галайда II" *к-р "Куліш"*
- "Кочовики" *к-р "Шумський"*

Сокальський ТВ "3"

- "Комарі" *к-р "Монета"*

курінь к-ра "Летуна"
- "Перебийніс" *к-р "Дорошенко"*
- "Пролом" *к-р "Черемош"*

Золочівський ТВ

курінь "Дружинники" *к-р "Шугай"*
- "Дружинники I" *к-р "Свобода"*
- "Дружинники II" *к-р "Оверко"*
- "Дружинники III" *к-р "Малиновий"*

курінь "Романовичі" *к-р "Ткаченко"*
- "Романовичі I" *к-р "Лапайдух"*
- "Романовичі II" *к-р "Опока"*

- *к-р "Донець"*
- *к-р "Кочовик"*

Львівський ТВ "5"

- "Переяслави" *к-р "Петренко"*

курінь "Холодноярці" *к-р "Град"*
- "Холодноярці I" *к-р "Глухий"*
- "Холодноярці II" *к-р "Грізний"*
- "Холодноярці III" *к-р "Сакра"*

курінь "Жубри" *к-р "Тигр"*
- "Жубри I" *к-р "Дир"*
- "Жубри II" *к-р "Громовий"*

Холмщина

курінь "Вовки" *к-р "Ягода"*
- "Вовки I" *к-р "Яструб"*
- "Вовки II" *к-р "Карпо"*

Примітка: сотні "Вовки II" перебувала в стадії організації

Організаційно-територіальний поділ ВО "Буг" і Львівської обл. ОУН
(листопад 1944 р.)

Сотні і курені ВО “Буг”

(червень 1945 р.)

К-р і штаб ВО

- **ТВ “Плісниcько”** *к-р “Шугай”*
  - **курінь “Дружинники”** *к-р “Шугай”*
    - “Дружинники” *к-р “Свобода”*
    - “Витязі” *к-р “Оверко”*
    - “Непоборні” *к-р “Малиновий”*
- **ТВ“Климів”** *к-р “Перемога”*
  - “Галайда I” *к-р “Перемога”*
  - “Галайда II” *к-р “Куліш”*
  - “Кочовики” *к-р “Штиль”*
  - “Перебийніс” *к-р “Шумський”*
  - “Пролом” *к-р “Черник”*
  - “Тигри” *к-р “Лис”*
- **ТВ “Розточчя”** *к-р “Град”*
  - **курінь “Переяслави”** *к-р “Сян”*
    - “Переяслави I” *к-р “Бриль”*
    - “Переяслави II” *к-р “Петренко”*
    - “Переяслави III” *к-р “Смирний”*
  - **курінь “Холодноярці”** *к-р “Град”*
    - “Холодноярці I” *к-р “Кобзаренко”*
    - “Холодноярці II” *к-р “Глухий”*
    - “Холодноярці III” *к-р “Грізний”*
  - “Жубри” *к-р “Стрибожич”*
- **ТВ “Яструб”** *к-р“Крутіж”*
  - **курінь “Жубри”** *к-р “Крутіж”*
    - “Жубри I” *к-р “Дир”*
    - “Жубри II” *к-р “Гайдук”*
    - “Жубри III” *к-р “Лис”*

Організаційно-територіальний поділ Львівського краю ОУН

(літо 1945 р.)

Організаційно-територіальний поділ ВО "Буг"
(літо 1945 р.)

Організаційно-територіальний поділ ВО "Буг"
(осінь 1945 р.)

Організаційно-територіальний поділ Львівського краю ОУН
(1945–1946 рр.)

округа	надрайон	район
Городоцька (Львівська сільська)	Городок	Городок Комарне Рудки Янів
	Миколаїв	Миколаїв Пустомити Щирець
	Яворів	Краковець Крукеничі Медика Мостиська Немирів Судова Вишня Яворів
Золочівська	Броди	Броди Заболотці Олесько Підкамінь
	Золочів	Буськ Глиняни Золочів Красне
Рогатинська	Бібрка	Бібрка Винники Нові Стрілища Ходорів
	Перемишляни	Перемишляни Поморяни
	Рогатин	Більшівці Букачівці Бурштин Рогатин
Сокальсько-Равська	Жовква	Брюховичі Великі Мости Жовква Магерів Рава-Руська
	Кам’янка-Буська	Кам’янка-Буська Куликів Новий Милятин Новий Яричів
	Радехів-Сокаль	Лопатин Радехів Сокаль

Сотні ВО “Буг”
(червень 1946 р.)

К-р і штаб ВО

ТВ “Плісниськo” *к-р “Оверко”*	**ТВ “Климів”** *к-р “Угринович”*	**ТВ “Асфальт”** *к-р “Грабенко”*	**ТВ “Яструб”** *к-р “Буря”*
“Русичі” *к-р “Оверко”*	“Галайда І” *к-р “Лис”*	“Жубри” *к-р “Дир”*	“Дружинники” *к-р “Козак”*
“Витязі”	“Галайда ІІ” *к-р “Сивий”*	“Непоборні” *к-р “Осика”*	“Сурмачі” *к-р “Буря”*
	“Кочовики” *к-р “Штиль”*	“Наддністрянці” *к-р “Журба”*	
	“Переяслави І” *к-р “Бриль”*		
	“Переяслави ІІ” *к-р “Гамалія”*		
	“Холодноярці І” *к-р “Мрія”*		
	“Холодноярці ІІ”		

Командування Воєнної округи "Буг"
(1943–1950 рр.)

посада, підрозділ ВШВО	керівники	співробітники
1	2	3
к-р ВО	Ярема (1943–1944) Вороний (1944–1946) Червень (1947–1948) Левадний (1949–1950)	
шеф ВШВО	Орест (1943–1945) Аркас (1945–1946)	
Оперативний вд. (I)		
Вд. розвідки (II)	Аркас (1944) Лисай (1944–1945)	
Господарчий вд. (III)	Ярич (1944–1946)	Ожидач (1944–1945) Підкова (1944)
Організаційно-мобілізаційний вд. (IV)	Нечипір (1944) Аркас (1944–1945)	Зимовий (1944)
Вишкільний вд. (V)		Горинь (1944) Грім (1944–1946) Іванчук (1944–1946) Хорольський (1944–1945) Чавун (1944–1945)
Політвиховний вд. (VI)	Ватюга (1944–1945)	Бескид (1945) Бродич (1945) Заливайко (1944) Неро (1944) Ратай (1944) Семенів (1944) Стебло (1944) Хмурий (1944–1945) Чорноморець (1944) Юзь (1945) Явір (1945)
Інспектори, старшини для доручень, відпоручники		Артем (1945) Блакитний (1945) Гефайст (1945–1947) Іванчук (1944–1946) Крига (1946) Лисай (1944) Марко (1944–1945) Марко (1945) Нечипір (1944) Носач (1944) Топір (1944)

1	2	3
		Хмара (1944–1946) Чайчук (1944–1945) Янко (1945) Ярич (1945–1946)
Відділ зв'язку	Лисай (1944)	
ВПЖ	Божич (1944) Янко (1945)	Арсен (1945) Бойовий (1944) Брат (1944) Грімкий (1944) Зірка (1944) Кривоніс (1945) Крига (1945) Орел (1944) Сокіл (1944) Сокіл (1945) Чавс (1945) Ярема (1945)
Охоронний вд. при ВШВО		Кудеяр (1946) Петро (1946)
СБ при ВШВО		Лев (1945) Орлик (1945)
Почет		Білий (1946) Грім (1945) Жмайло (1945–1946) Льорд (1945) Марко (1945) Осман (1945) Чорнота (1945)

Командування тактичних відтинків
(1945–1946 pp.)

тактичний відтинок	командири	члени команди відтинка
ТВ 11 “Плісниськo”	Шугай (1945) Чайчук (1945) Іванко (1946)	Волін (1945–1946) Гаврило (1945–1946) Ненаситець (1945) Оверко (1946) Сірий (1945–1946)
ТВ 12 “Климів”	Лис (1945) Перемога (1945–1946) Угринович (1946)	Блакит (1945) Богдан (1945–1946) Каменяр (1945) Макаренко (1945–1946) Смерека (1945) Сурмач (1945–1946)
ТВ 13 “Розточчя”	Град (1945) Тиміш (1945–1946) Угринович (1946)	Байда (1945–1946) Глухий (1946) Джміль (1945) Зруб (1945–1946) Мрія (1946) Тиміш (1945–1946) Тичина (1945–1946) Угринович (1945–1946) Цик (1945) Чардаш (1945–1946) Чуй (1945–1946)
ТВ 14 “Асфальт”	Грабенко (1945–1946)	Вороненко (1946) Остап (1945) Ромко (1946)
ТВ 15 “Яструб”	Крутіж (1945) Лисай (1945) Шугай (1945–1946) Буря (1946)	Жайворонок (1945–1946) Риба (1945–1946) Хміль (1945–1946) Чорнота (1945–1946)

Керівництво ОУН Львівської області та Львівського краю
(1943–1954 pp.)

посада, референтура	
обласний / крайовий провідник	Скала (1942–1944) Моряк (1944) Золотар (1944–1945) Скитан (1946) Федір (1946–1948) Наум (1949–1950) Ярема (1951–1952)
організаційна	Скитан (1943–1946) Вуйко (1946) Наум (1948-1949)
Служба Безпеки	Дмитро (1943–1947) Степан (1947–1948) Ярема (1949–1951) Бомба (1951–1952)
пропаґанди	Славич (1943–1944) Жубер (1944–1945) Ватюга (1945) Херсонець (1946) Олег (1946–1947) Рута (1948–1954)
військова	Ярема (1943–1944) Вороний (1944–1946)
господарська	Зеніт (1944) Перський (1945) Степовий (1947) Купчак (1948)
зв'язку	Херсонець (1944) Богданко (1947) Ярема (1947) Осип (1950)
жіноча сітка / УЧХ	Лада (1943–1945)
Юнацтво	Мар (1943–1944) Руслан (1944)

Керівництво округ ОУН
(1943–1953 рр.)

округи	окружні провідники	окружні військові (організаційно-мобілізаційні) референти
Городоцька (Львівська сільська)	Декан (1944) Дніпровий (1944–1945) Майський (1945) Степан (1946) Інгул (1946-1948) Блакитний (1948-1949) Бор (1949–1950) Горліс (1951)	Тернистий (1943–1944) Савич (1944–1945) Тиміш (1945)
Золочівська	Їж (1944–1945) Павур (1945) Блакитний (1945–1947, 1949–1950) Бескид (1947–1949) Олесь (1950–1953)	Карий (1944) Ненаситець (1944–1945)
Равська	Карпо (1943–1944) Гордій (1944–1945)	Чайчук (1943–1944)
Рогатинська	Шпак (1945–1948) Омелько (1948)	
Сокальська (Сокальсько-Равська)	Урзус (1943) Павур (1943–1944) Бурий (1944–1946) Вільшаний (1947) Сірий (1948–1949) Білоус (1949–1951) Дем'ян (1951–1952) Срібний (1952–1953)	Рій (1943) Громовий (1944) Богдан (1944–1945)
Холмська	Жен (1944–1945) Святослав (1945)	Юрченко (1944)

Командири УПА і провідники ОУН на Львівщині

До реєстру включені наступні категорії командирів і провідників:

к-ри сотень (зокрема чот у статусі сотень), к-ри і почет куренів, к-ри відтинків, члени і співробітники команд тактичних відтинків, члени та співробітники ВШВО;

к-ри та підпільники із старшинським ступенем;

окружні і повітові оргмоби, працівники окружних і повітових оргмоб референтур ОУН;

окружні, обласні і крайові провідники, члени обласного і крайового проводу ОУН Львівщини.

Псевдоніми, посади, ступені і обставини арешту чи смерті подані станом на час перебування у ВО "Буг".

"Андрієвський" (? – зима 1944/1945). К-р Городоцького ТВ (зима 1944/1945), старший булавний.

"Антон" (? – 15.11.1944, с. Переволочна Буського р-ну Львівської обл.). Скерований у ВО "Буг" із старшинської школи "Олені" (22.10.1944), призначений в команду Сокальського ТВ; старший булавний, хорунжий (з датою смерті). Загинув в облаві.

"Аркан" (? – 15.06.1947). Районний референт СБ ОУН у Підкамінському р-ні; хорунжий СБ (15.06.1947).

"Арсен" (? – ?). Член ВПЖ при ВШВО "Буг" (1944–1945), районний організаційний референт у Сокальській окрузі (1946); булавний (15.04.1945).

Бабський Лесь ("Гриць", "Сергій"; ?, с. Поториця Сокальського р-ну Львівської обл. – 13.12.1944, с. Розжалів Радехівського р-ну Львівської обл.). Окружний референт СБ ОУН Сокальщини (1944); поручник СБ (1.12.1944).

Базилевич Володимир ("Цик"; 1922, с. Переводів Сокальського пов., тепер Польща – ?). Скерований з ВО "Буг" у старшинську школу УПА "Олені" (07–10.1944), к-р СКВ, інтендант куреня "Холодноярці" і ТВ "Розточчя" (1945), бунчужний сотні "Холодноярці І" (09.1945–1946), бунчужний куреня "Холодноярці" (1946), районний провідник ОУН Янівщини (10–12.1946); вістун (22.10.1944), старший вістун, старший булавний (30.06.1946). Заарештований МГБ.

"Байда" (? – ?). Член почту к-ра ТВ "Розточчя" (1945–1946); старший вістун, булавний (22.01.1946).

"Байда" (? – 22.01.1947). Надрайонний референт СБ ОУН в Городоцькій окрузі (1946–1947); хорунжий СБ (22.01.1947).

Балко Петро ("Косар", "Святослав"; 1917, м. Великі Мости Сокальського р-ну Львівської обл. – 4.04.1945, колонія Корчунок с. Долобичів Грубешівського пов., Польща). Заступник окружно-

го провідника ОУН Холмщини (1944–03.1945), окружний провідник ОУН Холмщини (03–04.1945).

Бандура Богдан ("Байда"; 1919, с. Пуків Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 15.04.1946, біля с. Свистільники Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Співробітник окружної референтури СБ Рогатинщини (1945–1946); поручник СБ (15.04.1946).

Баран Василь ("Гефайст"; 2.10.1911, с. Поздимир Радехівського р-ну Львівської обл. – 15.01.1949, коло прис. Збиця с. Яструбичі Радехівського р-ну Львівської обл.). Працівник окружного проводу ОУН Сокальщини (1941–1944), член окружного штабу УНС Сокальщини (1943), працівник окружної організаційно-мобілізаційної референтури Сокальщини (1944), організатор сотні ім. Галайди в Сокальщині (04–05.1944), працівник Служби Безпеки ОУН Сокальської округи (від 08.1944), організатор і к-р сотні "Тигри" (кін. 01–05.1945), співробітник для спеціальних доручень ВШВО "Буг" (до 1947). Під час облави оточений у криївці, у безвихідній ситуації застрілився.

"Безсмертний" (бл. 1905, Горохівський р-н Волинської обл. – ?). К-р сотні на Радехівщині (08.1944).

"Беркут" (бл. 1921, Львівська обл. – ?). К-р чоти в курені "Жубри" (1944–1945), к-р роя в ТВ "Асфальт" (1945–1946), к-р підстаршинського вишколу провідників теренових клітин ТВ "Асфальт" (літо–осінь 1946); старший вістун, булавний (22.01.1946), старший булавний (13.08.1946).

Бігун Роман ("Тернистий"; ? – ?). Окружний організаційно-мобілізаційний референт Городоччини (поч. 1944).

Бідюк Ярослав ("Волін"; 5.11.1922, с. Юськовичі, тепер с. Йосипівка Буського р-ну Львівської обл. – 27.01.1947, с. Зозулі Золочівського р-ну Львівської обл.). Курсант підстаршинської школи ВО "Буг" (осінь 1944), політвиховник сотні "Дружинники" (1945), політвиховник ТВ "Плісниська" (осінь 1945–сер. 1946); старший вістун, старший булавний (1.01.1946), хорунжий-політвиховник (22.01.1946). Загинув у бою.

"Біс" (1918 – ?). К-р сотні "Месники ІІ" (26.12.1944–04.1945); старший булавний (15.04.1945), хорунжий (31.08.1945). Справжнє ім'я Павло.

Благий Зенон ("Дарій", "Клич", "Марко", "Супрун", "Шпак"; 1912, с. Голодівка, тепер с. Луковище Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – ?). Окружний провідник ОУН Рогатинщини (кін. 1944–06.1948). Затриманий МГБ 5.08.1948 пораненим, пішов на співпрацю.

"Блакит" (? – 1.06.1945). Член СБ при ТВ "Климів" і ВО "Буг", хорунжий (з датою смерті).

"Богдан" (? – ?). Бунчужний куреня "Холодноярці" (1945).

"Богдан" (? – ?). Член почту ВШВО "Буг"; стрілець, старший вістун (31.08.1946).

Боднар Роман ("Сагайдачний"; 1921, с. Смереків Жовківського р-ну Львівської обл. – 7.06.2002, м. Йонкерс, штат Нью-Йорк, США). Чотовий в сотні "Холодноярці І" (04.1945–літо 1945, осінь 1945–кін. 1946), к-р сотні "Холодноярці І" (08–11.1945), к-р сотні "Переяслави І" (28.05.1947–07.1947); старший вістун, старший булавний (1.01.1946). За деякими даними, справжнє прізвище – Гібляк.

"Божич" (? – ?). К-р ВПЖ ВШВО "Буг" (1944).

"Бойовий" (? – 9.10.1944, біля с. Тадані Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Член ВПЖ ВШВО "Буг" (1944), вістун.

"Бородач" (?, с. Волсвин Сокальського р-ну Львівської обл. – ?). К-р сотні юнаків на Сокальщині (08.1944).

"Брат" (? – 9.10.1944, біля с. Тадані Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Член ВПЖ ВШВО "Буг" (1944), вістун.

"Брила" (? – ?). К-р сотні "Гайдамаки ІІ" (08–09.1944).

"Бук" (? – ?). Інструктор підстаршинської школи "Лісові чорти" (літо–осінь 1944); імовірно, хорунжий.

Булас Теодор ("Балай", "Бень", 6.03.1913, с. Вілька Горинецька Любачівського пов., тепер Польща – 11.06.1946, біля с. Старе Село Ярославського пов., тепер Польща). К-р чоти в сотні "Месники" (04–10.1944), к-р чоти в сотні "Месники ІІ" (10.1944–04.1945), к-р сотні "Месники ІІІ" (04.1945–06.1946) у ВО "Буг", відтак у ВО "Сян".

"Буря" (1923, с. Скварява Львівської обл. – 25.02.1949). К-р чоти в сотні "Дружинники" (1945), к-р сотні "Сурмачі" (кін. 1945–1946), к-р ТВ "Яструб" (1946), окружний організційний референт Золочівщини (осінь 1947–1948), надрайонний провідник ОУН Брідщини (09.1948–02.1949); старший вістун, старший булавний (1.01.1946), поручник (22.01.1946); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (5.09.1946) і Похвалою в наказі ВО (4.05.1946).

Ваврук Василь ("Ватюга", "Верлан", "Роса", "Стрункий"; 2.01.1909, с. Себечів Сокальського р-ну Львівської обл. – 19.12.1945, прис. Корчемка с. Купичволя Жовківського р-ну Львівської обл.). Політвиховник куреня к-ра "Галайди" (03–04.1944), начальник VI політвиховного відділу ВШВО (04.1944–12.1945), засновник часопису "Стрілецькі вісті" і редактор її пер-

ших номерів; референт пропаґанди проводу ОУН Львівського краю (09–12.1945); булавний-політвиховник (25.09.1944), хорунжий-політвиховник (15.04.1945), майор-політвиховник УПА (з датою смерті); відзначений Золотим Хрестом заслуги (з датою смерті) та Вирізненням в наказі КВШ (з датою смерті). Загинув у бою з НКВД.

"Вадим" (? – ?). Член підпілля Рогатинської округи; старший вістун, хорунжий (25.05.1951).

"Варнак" (? – ?). Надрайонний референт СБ ОУН в Рогатинській окрузі (1947–1948); хорунжий СБ (22.01.1948).

Василяшко Василь ("Вірний", "Пантера", "Перемога"; 1918, с. Завишень Сокальського р-ну Львівської обл. – 15(16,18).02.1946, між сс. Боянець і Купичволя Жовківського р-ну Львівської обл.). Ройовий в сотні "Галайда" (03–05.1944), к-р I чоти в сотні "Галайда" (05–08.1944), командир сотні "Галайда I" (08.1944–10.1945), к-р ТВ "Климів" (06.1945–15.02.1946). Старший булавний, хорунжий (15.04.1945), сотник (22.01.1946); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (28.04.1945), Срібним Хрестом бойової заслуги II кл. (10.10.1945), Золотим Хрестом бойової заслуги I кл. (8.02.1946).

Васько Осип ("Крук"; 24.09.1916, с. Глухів Сокальського р-ну Львівської обл. – 05.1987, м. Мюнхен, Німеччина). Районний організаційно-мобілізаційний (військовий) референт Белзчини (1943–1944), організатор і к-р сотні "Зубаті" (літо 1944). Заарештований НКВД 12.12.1944.

Вахалович Михайло ("Зір"; 1921, с. Соколя Мостиського р-ну Львівської обл. – 14.11.1946, біля с. Малнівська Воля Мостиського р-ну Львівської обл.). Організатор сотні к-ра "Верни" (Мостищина–Яворівщина), надрайонний референт СБ Яворівщини (1945–1946); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (з датою смерті); хорунжий СБ.

Ващук Юліан (Іван) ("Каменяр"; ?, Сокальський р-н Львівської обл. – 1.12.1945, с. Дмитрів Радехівського р-ну Львівської обл.). Співробітник окружної організаційно-мобілізаційної референтури Сокальщини (1944–1945), в. о. к-ра сотні ім. Галайди (05–06.1944), інспектор СКВ Сокальської округи / Сокальського ТВ / ТВ "Климів" (1944–1945), надрайонний організаційно-мобілізаційний референт Радехівщини (1945); булавний, хорунжий (з датою смерті).

Вересюк Іван ("Іванчук"; 1916, с. Богданівка Підволочиського р-ну Тернопільської обл. – 19.04.1946, біля с. Купичволя Жовківського р-ну Львівської обл.). Співробітник КВШ УНС і УПА-

Захід (1943–1944), хорунжий (26.01.1944). Закінчив восени 1944 німецьку розвідувальну школу, скинутий з групою парашутистів на півночі Львівської обл. на поч. 11.1944, повернувся в УПА. Інспектор ВШВО, відтак інструктор і керівник вишкільного відділу ВШВО (1945–1946); поручник (31.08.1945), сотник (22.01.1946); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги і Вирізненням в наказі КВШ УПА-Захід (1.01.1946). Загинув в облаві внутрішніх військ МВД.

"Верна" (? – ?). К-р сотні УПА на Мостищині – Яворівщині (кін. 07–20.08.1944).

Вернигор-Білогуб Дмитро ("Татомир", "Хорольський"; 1892, м. Хорол Полтавської обл. – 16.05.1945, м. Львів). Підполковник Армії УНР. Інструктор кавалерії ВШВО (від 05.1944), к-р чоти кавалерії при курені "Галайда" (літо 1944). Восени 1944 в бою поранений в ногу, лікувався у с. Довжневі коло Белза, де був заарештований НКВД 11.02.1945; помер у тюрмі.

Вигнанський Володимир ("Вуйко", "Клим", "Купчак", "Лиман"; 1908, м. Комарно Городоцького р-ну Львівської обл. – 6.09.1951). Господарчий референт районного проводу ОУН Комарнівщини (1944–1945), крайовий господарчий референт ОУН Львівщини (1948).

Видра Петро ("Донець", "Старик", "Незнаний"; 1904, с. Гримайлівка Бродівського р-ну Львівської обл. – 10.01.1946, біля с. Ясенів Бродівського р-ну Львівської обл.). Організатор і командир сотні самооборони на Брідщині (літо–осінь 1944), згодом районний провідник Брідщини (1942–07.1945), районний господарчий референт Пониковецького р-ну. Загинув в бою.

"Вій" (? – ?). Член охоронного відділу Рогатинської округи; стрілець, хорунжий (22.01.1947), поручник (30.06.1950); відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги II кл. (16.07.1946). Можливо, це надрайонний референт СБ ОУН Рогатинщини Євген Смик (2.01.1921, с Жовчів Рогатинського р-ну Ів-Франк. обл. – 7.04.1948, біля с. Голодівка Рогатинського р-ну Ів-Франк. обл.).

"Війт" (? – ?). Окружний провідник Городоцької (Львівської сільської) округи ОУН (1943). Можливо, це *Шкреметко Лев*.

Вірлик Петро ("Береговий", "Гай", "Їж"; 1917, с. Гологори Золочівського району Львівської обл. – 02.1945). Окружний провідник ОУН Золочівщини (1943–кін.1944); відзначений Срібним Хрестом заслуги (25.04.1945).

"Віщун" ("Юрій", "Юрій Віщун"; бл. 1915 – 9.01.1945, с. Велика Горожанна Миколаївського р-ну Львівської обл.). Політвиховник куреня "Жубри" (кін. 1944–9.01.1945), редактор і головний автор

газети "Повстанське кропило"; старший булавний, хорунжий (з датою смерті). Загинув у бою з військами НКВД.

"Влодко" (? – ?). К-р ВПЖ ВО "Башта" (кін. 1943), заступник к-ра ВПЖ ВО "Башта" (І пол. 1944), чотовий і заступник командира сотні "Холодноярці 2" (II пол. 1944).

Вовк Григорій ("Вихор"; 1918, смт. Нові Стрілища Жидачівського р-ну Львівської обл.). Бунчужний сотні "Льви" (03–04.1944), куреня "Льви" (04–06.1944), співробітник ВПЖ Городоцької округи (літо 1944–весна 1945).

Вовчук Іван ("Граб"; 1887, с. Горішнє Миколаївського р-ну Львівської обл. – 10.08.1955, "Дубравлаг", Росія). Організаційно-мобілізаційний референт повітового проводу ОУН Бібреччини (1943–04.1944), к-р сотні "Льви II" (04–05.1944), к-р сотні "Льви III" (05–06.1944).

"Володько" (1919, с. Хлівчани Сокальського р-ну Львівської обл. – 4.03.1945, там само). К-р розвідки куреня у ВО "Буг" (1944–1945).

Вонс Ігор ("Бродич"; 1920, с. Ігровиця Тернопільського р-ну Тернопільської обл. – 19.12.1945, прис. Корчемка с. Купичволя Жовківського р-ну Львівської обл.). Працівник політвиховного відділу ВШВО, технічний редактор часопису "Стрілецькі вісті" (1945); булавний, старший булавний (з датою смерті), хорунжий (з датою смерті).

"Ворон" (? – ?). Член підпілля Рогатинської округи; булавний, хорунжий (30.06.1950)

"Ворон" (? – 07.1945, Польща). К-р чоти в сотні "Галайда II" (весна–літо 1945), к-р сотні "Галайда II" (05–07.1945); старший булавний (з датою смерті). Вбитий стрільцем.

"Ворон" (? – ?). К-р сотні "Льви II" (05–06.1944).

"Ворон" (? – ?). К-р сотні самооборони на Бібреччині (08–09.1944), яка входила до складу куреня к-ра "Ґонти", відтак к-р СКВ. Важко поранений весною 1945, відійшов на лікування.

"Ворон" (? – ?). Керівник відділу постачання ВШВО "Башта" (1944).

"Вороненко" (? – ?). Член почту ТВ "Асфальт" (1946); старший стрілець, вістун (31.08.1946).

"Гайдук" (? – 19.04.1946, с. Серники Перемишлянського р-ну Львівської обл.). Заступник к-ра сотні "Жубри II" (весна 1945), к-р сотні "Жубри II" (II пол. 1945), чотовий в сотні "Сурмачі" (кін. 1945–поч. 1946); булавний, старший булавний (1.01.1946), хорунжий (22.01.1946).

"Гайдук" (?, с. Дернів Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл. – 28.08.1945, с. Хохлів Грубешівського пов., тепер

Польща). Ройовий сотні ім. Галайди (04–05.1944), чотовий сотні ім. Галайди (05–06.1944), чотовий сотні "Кочовики" (06.1944–08.1945); старший вістун, хорунжий (1.08.1945). Ім'я Славко.

"Гайдук" (? – ?). Старшина для доручень ВШВО "Башта" (1944).

Гайовська Люба (Любомира) ("Ольга Ілинська", "Ольга", "Рута"; 9.05.1923, с. Зарваниця Теребовлянського р-ну Тернопільської обл. – 28.01.1954, прис. Березівка с. Скнилів Пустомитівського р-ну Львівської обл.). Окружний референт УЧХ Львівщини (1944–1945), окружний референт пропаганди Львівщини (1946–1948), крайовий референт пропаганди Львівщини (1948–1954). Автор оповідань з повстанської боротьби на Львівщині, упорядник видання "Збірка споминів із повстанського життя" (1952) та ін. Загинула у бою із спецгрупою МГБ.

Гайовський Богдан ("Жан"; ?, Тернопільська обл. – 5.01.1946, с. Миколаїв Пустомитівського р-ну Львівської обл.). Підреферент організаційної референтури обласного / крайового проводу ОУН Львівщини (1945–1946).

Галібей Роман ("Вільгельм", "Ернест", "Охрім"; 7.09.1919, с. Побережжя Галицького р-ну Івано-Франківської обл.). Провідник студентського сектора і член обласного проводу ОУН в м. Львові (1943–1944).

Галуга Ярослав ("Зенон"; 1924, с. Путятинці Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 19/20.01.1949, біля с. Пуків Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Надрайонний референт СБ ОУН Рогатинщини (1947–1949); хорунжий СБ (22.01.1948).

"Гамалія" (? – ?). К-р сотні "Крилачі" ("Перекотиполе", 03–06.1944), к-р чоти сотні "Пролом" (літо 1944); підхорунжий.

"Гамалія" (? – ?). К-р сотні "Переяслави II" (осінь 1945–07.1946); старший вістун, булавний (1.01.1946), хорунжий (22.01.1946).

Гамела Ярослав ("Бриль"; 5.11.1917, м. Яворів Львівської обл. – 28.05.1947, с. Цетуля Ярославського пов., тепер Польща). Чотовий в сотні "Переяслави І" (літо–осінь 1944), к-р сотні "Переяслави І" (02.1945–28.05.1947); вістун, старший вістун, старший булавний (1.01.1946), хорунжий (22.01.1946); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (5.09.1946).

"Гар" (? – ?). Окружний референт СБ ОУН Сокальщини (1947–1948); поручник СБ (22.01.1948).

"Гармаш" (? – весна 1948, біля с. Ілів Миколаївського р-ну Львівської обл.). Окружний референт СБ ОУН Рогатинщини (1947–1948); поручник СБ (22.01.1948).

Гачкевич Михайло ("Вартовий", "Карий"; 1907, с. Теребежі Буського р-ну Львівської обл. – ?). Повітовий військовий референт Золочівщини (1942–1943), окружний військовий (організаційно-мобілізаційний) референт Золочівщини (1943–08.1944), к-р куреня "Романовичі" (08–10.1944). Хворий потрапив до рук НКВД 10.1944.

Гіль Микола ("Білоус", "Триліс"; 1917, с. Кути Буського р-ну Львівської обл.). Стрілець сотні к-ра "Піскового" (06–07.1944), ройовий в курені "Карого" (09.1944), к-р сотні на Золочівщині (09–11.1944), кущовий провідник (осінь 1945–03.1946). Заарештований НКВД 21.03.1946.

Гладун Костянтин ("Вишневий", "Левко"; ?, с. Германів, нині с. Тарасівка Пустомитівського р-ну Львівської обл. – ?). К-р охоронного відділу обласного / крайового проводу ОУН Львівщини (1944–1945), можливо, к-р сотні в курені к-ра "Ґонти" (08–09.1944), к-р АБ крайового проводу ОУН Львівщини (1945), районний провідник ОУН Глинянщини (1946). Зголосився з повинною 9.06.1946.

Гнідик Юрій ("Ярема"; 1915, с. Василів Великий Рава-Руського пов., тепер Польща – II пол. 1947, між сс. Ріплин і Ульгівок Томашівського пов., тепер Польща). Працівник ВПЖ при ВШВО (1944–1945), булавний (15.04.1945).

"Голуб" (?, Полтавська обл. – 2.04.1946, м. Великі Мости Сокальського р-ну Львівської обл.). Повітовий референт СБ ОУН Жовківщини (II пол. 1944), окружний референт СБ ОУН Сокальщини (1945–1946); майор СБ (1.03.1946).

Гордієнко ("Варва"; ? – ?) К-р ВПЖ ВО Башта (I пол. 1944). Заарештований гестапо у Львові 04.1944.

"Гордієнко" (? – ?). К-р сотні "Комарі" (1944). Можливо, це "Монета".

"Гордієнко" (? – ?). Чотовий (1944), в.о. к-ра сотні "Перебийніс" (кін.12.1944–поч. 01.1945).

"Гордієнко" (? – ?). Співробітник окружної референтури СБ ОУН Рогатинщини (1947–1948); поручник СБ (22.01.1948).

"Гордій" (1921, Івано-Франківська обл. – 23.03.1945, біля с. Купичволя Жовківського р-ну Львівської обл.). Окружний провідник ОУН Рава-Руської округи (літо 1944 – поч. 1945), надрайонний провідник ОУН Равщини (поч. 1945).

Горечий Володимир ("Скала"; 16.10.1916, м. Рава-Руська Львівської обл. – 10.12.1946). К-р чоти в сотні "Месники" (весна–літо 1944), к-р сотні "Месники II" (09/10.1944), бунчужний сотні "Месники II" (1945–1946). Розстріляний у польській в'язниці.

Грек (Грач) Микола ("Гайдар", "Сивий"; 05.1921, смт. Нові Стрілища Жидачівського р-ну Львівської обл. – 22.01.1946, с. Зарудці Жовківського р-ну Львівської обл.). Окружний референт СБ Городоччини (1944–1945), заступник крайового референта СБ ОУН Львівщини (1945–1946), майор СБ (19.01.1946).

Грень Михайло ("Вітер", "Волоцюга", "Гірник", "Грізний"; 1922(1919/1920), с. Крехів Жовківського р-ну Львівської обл. – 17.11.1945, прис. Гутисько с. Фійна Жовківського р-ну Львівської обл.). Чотовий сотні "Спартанці"/"Холодноярці" (06.1944–12.07.1944), к-р сотні "Холодноярці 2" (12.07.1944–поч. 1945), к-р сотні "Холодноярці 3" (1945); старший булавний (15.04.1945).

"Гриб" (бл. 1915 – ?). Заступник окружного референта розвідки і к-ра ВПЖ Городоччини, потім окружний референт розвідки і і к-р ВПЖ Городоччини (осінь 1944).

Гриниха Іван ("Вандар"; ?, с. Батятичі Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл. – кін. 02.1945). Повітовий організаційно-мобілізаційний референт ОУН Кам'янеччини (1944), кущовий провідник Батятицького куща (1945).

Грицина Михайло ("Хозар", "Чайчук", "Чучман"; 21.11.1914, с. Корні Рава-Руського пов., тепер Польща – 19.12.1945, с. Бесіди Жовківського р-ну Львівської обл.). Організаційно-мобілізаційний (військовий) референт Рава-Руської округи (1943–1944), інспектор штабу ВО УПА "Буг" (1944–1945), к-р ТВ "Плісниськo" (09–12.1945); булавний, хорунжий (1.10.1944), сотник (з датою смерті), нагороджений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (з датою смерті). Загинув у криївці в бою з облавою НКВД.

"Грім" (? – 30(10).10.1946, прис. Домки с. Станин Радехівського р-ну Львівської обл.). Працівник V вишкільного відділу ВШВО "Буг" (1944–1946) і команди ТВ "Климів"; хорунжий, поручник (22.01.1946).

"Грім" (? – 1.11.1945). Повстанець в ТВ "Климів", член почту ВШВО "Буг"; булавний, хорунжий (з датою смерті).

"Грімкий" (? – 9.10.1944, біля с. Тадані Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Член ВПЖ ВШВО "Буг" (1944), вістун.

"Грішний" ("Олесь"; ? – ?). Чотовий і заступник к-ра сотні "Ведмідь" (літо 1944), к-р сотні "Ведмідь" (08–09.1944).

Гуда Роман ("Тигр"; ?, с. Бужок Буського р-ну Львівської обл. – ?). Викладач підстаршинської школи ОУН Золочівської округи (1943), організатор і к-р чоти УПА на Золочівщині (поч. 1944), к-р сотні "Дружинники І" (весна 1944–поч. 06.1944).

Гудим Ярослав (“Морський”, ? – ?). Військовий вишкільник на Сокальщині, к-р сотні самооборони (08.1944)

“Гуран” (? – 26.12.1945, біля с. Поляни Жовківського р-ну Львівської обл.). Бунчужний сотні “Холодноярці III” (1945), в. о. к-ра сотні “Холодноярці III” (10.1945), член почту к-ра ТВ “Розточчя” (кін. 1945); старший вістун, старший булавний (з датою смерті).

“Ґзимс” (? – ?). Інструктор ТВ “Розточчя” (1946); булавний (30.06.1946).

Ґоляш Степан (“Мар”; 26.12.1919, с. Бишки Бережанського р-ну Тернопільської обл. – 28.05.2003, м. Чікаго, США). Обласний референт Юнацтва ОУН Львівщини (1943–1944), організатор і к-р юнацької сотні, яку повів на вишкіл в Карпати і перейшов з нею у ВО “Маківка”.

“Ґонта” (? – 3.11.1945, біля с. Нова Скварява Жовківського р-ну Львівської обл.). К-р чоти в сотні “Холодноярці I” (08–10.1945), к-р сотні “Холодноярці III” (10–11.1945).

“Ґонта” (? – 8.09.1944, біля с. Стоки Перемишлянського р-ну Львівської обл.). К-р АБ при обласному проводі ОУН Львівщини, к-р куреня УПА на Бібреччині (08–09.1944). Загинув у бою.

Ґуль Володимир (“Береза”, “Глухий”, “Женчик”, “Зенко”, “Чугайстер”; 1924, м. Любачів, тепер Польща – 15.03.1947, м. Львів). Військовий референт сектору “вермахтів” у Львові, заступник к-ра сотні “Ґонти” (весна 1944), заступник к-ра “Чорної сотні” (05.1944), к-р “Чорної сотні” (4.06–сер. 06.1944), заступник к-ра сотні “Спартанці” ВО “Башта” (II пол. 06.1944), к-р сотні “Холодноярці” ВО “Башта” (поч. 07.1944), к-р сотні “Холодноярці I” (12.07.1944–поч. 1945), к-р сотні “Холодноярці II” (поч. 1945–09.1945), старший сотенний в курені “Холодноярці” (10.1945–?), к-р куреня “Холодноярці” і заступник к-ра ТВ “Розточчя” (11.02.1946–II пол. 1946). Старший булавний (15.04.1945), хорунжий (22.01.1946); відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги I кл. (8.02.1946).

“Дем’ян” (1910, с. Голдовичі Жидачівського р-ну Львівської обл. – ?). Лікар крайового проводу ОУН Львівщини (1945).

Дикий Петро (“Вуйко”, “Горбатий”; 1915, с. Бертишів Жидачівського р-ну Львівської обл. – ?). Член окружного проводу ОУН Городоччини (1943–1944), співробітник обласної / крайової організаційної референтури ОУН Львівщини (сер. 1944–кін. 1945), крайовий організаційний референт Львівщини (1946).

Діжак Роман (“Даниленко”, “Кармелюк”; 1923, с. Бірки Домініканські, тепер с. Бірки Яворівського р-ну Львівської обл.

– 4.02.1946, с. Бірки Янівські, тепер частина с. Бірки Яворівського р-ну Львівської обл.). Інтендант сотні "Холодноярці І" (04–08.1945), к-р підвідділу особливого призначення "Холодноярці IV" (08.1945–поч. 1946); старший стрілець, старший вістун, старший булавний (3.02.1946), відзначений Золотим Хрестом бойової заслуги II кл. (3.02.1946). Вбитий підступно зрадником.

Дмитраш Іван ("Кривоніс", "Олег"; 1919, с. Полонична Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл. – 14.12.1944, с. Розжалів Радехівського р-ну Львівської обл.). Лікар окружного проводу ОУН Сокальщини (1944); майор-лікар (14.12.1944), відзначений Бронзовим Хрестом заслуги (14.12.1944). Загинув в криївці під час облави.

"Дністер" ("Бахмач"; 1912(1917) – 20.01.1945, с. Млини Яворівського пов., тепер Польща). К-р сотні "ім. Сагайдачного" і, одночасно, куреня "Переяслави" (серпень 1944). Поранений в бою 26.08.1944, лікувався; знову поранений 18.01.1945, від рани помер.

"Довбенко" (? – ?). К-р сотні "Романовичі І" (08–09.1944), звільнений із скеруванням в Станиславівщину; старший булавний.

"Довбня" (? – 22.01.1946, с. Зарудці Жовківського р-ну Львівської обл.). К-р сотні "Холодноярці III" (12.1945–22.01.1946); булавний, хорунжий (22.01.1946).

"Дон" (1921(1920), с. Крехів Жовківського р-ну Львівської обл. – 9(10).10.1945, біля с. Майдан Мокротинський Жовківського р-ну Львівської обл.). Чотовий і заступник командира сотні "Холодноярці III" (весна–літо 1945), к-р сотні "Холодноярці III" (08/09–9(10).10.1945); старший булавний (з датою смерті), хорунжий (з датою смерті). Справжнє ім'я, імовірно, Михайло Березюк, за іншими відомостями – Атанас Дідик.

"Дорошенко" (? – 02.1945, Радехівський р-н Львівської обл.). К-р чоти, вишкільник, к-р сотні "Перебийніс" (10–12.1944). Загинув в облаві НКВД. Справжнє ім'я Славко.

Дума Петро ("Варнак", "Іван", "Ігор", "Херсонець", "Володимир Херсонець"; 1921, с. Мужилів Підгаєцького р-ну Тернопільської обл. – 22.02.1946, біля с. Мелна Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Окружний провідник Юнацтва ОУН Золочівщини (1943–1944), член обласного проводу ОУН Львівщини (1944), окружний провідник ОУН Перемищини в складі Львівського краю (І пол. 1945), крайовий референт пропаганди Львівського краю (поч. 1946).

Думич Дмитро ("Гай", "Роман Гай"; 3.11.1919, с. Замок-Думичі Жовківського р-ну Львівської обл. – 7.03.1945, біля

с. Зіболки Жовківського р-ну Львівської обл.). Окружний референт СБ ОУН Равщини (1943-1945), сотник СБ (1.03.1945).

Думич Олекса ("Горлич", "Явір"; 1917, с. Замок-Думичі Жовківського р-ну Львівської обл. – 7.03.1945, біля с. Зіболки Жовківського р-ну Львівської обл.). Повітовий референт СБ Равщини (1943), працівник окружної референтури СБ Равщини (1944–1945), сотник СБ (1.03.1945).

Дяків Осип ("Горновий", "Левадний", "Цьвочок"; 21.06.1921, с. Олесин Козівського р-ну Львівської обл. – 28.11.1950, біля с. Великополе Яворівського р-ну Львівської обл.). Організаційний референт ОУН Львівського краю (II пол. 1948), крайовий провідник ОУН Львівського краю і к-р ВО "Буг" (кін. 1948–28.11.1950); член Проводу ОУН (1949–1951), заступник голови генерального секретаріату УГВР (від літа 1950); сотник-політвиховник (23.05.1950), підполковник-політвиховник (з датою смерті); відзначений Золотим Хрестом заслуги (1.10.1950)

Дякон Ярослав ("Дмитро", "Мирон"; 2.02.1913, с. Дев'ятники Жидачівського р-ну Львівської обл. – 9.11.1948, біля с. Шпильчина Перемишлянського р-ну Львівської обл.). Референт Служби Безпеки ОУН Львівської обл. і Львівського краю (1943–1947), референт Служби Безпеки Проводу ОУН (1947–1948), майор СБ, полковник СБ (6.06.1948), нагороджений Срібним Хрестом заслуги (22.11.1947).

"Жайворонок" (?, с. Любешка Перемишлянського р-ну Львівської обл. – 26(28).01.1946, біля с. Кривня Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Заступник чотового (весна 1945), згодом чотовий в ТВ "Яструб"; співробітник окружної референтури СБ ОУН Рогатинщини, відповідальний за ділянку СБ у ТВ "Яструб"; старший вістун, булавний (15.04.1945), хорунжий (22.01.1946).

"Жук" (? – ?). Повстанець в ТВ "Асфальт"; хорунжий, відзначений Вирізненням в наказі КВШ (5.09.1946).

"Журба" (? – сер. 02.1947, с. Поляна Миколаївського р-ну Львівської обл.). К-р чоти УПА на Миколаївщині (1945), к-р сотні "Наддністрянці" (кін. 1945–І пол. 1946); старший вістун, булавний (1.01.1946), старший булавний (1.02.1946); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (5.09.1946), Похвалою в наказі ВО (4.05.1946). Загинув у сутичці з опергрупою.

Забич (Жабич) Лукаш ("Чорноморець"; ? – 1990-і, м. Сірак'юз, США). Чотовий в сотні "Пролом" (02–28.06.1944), працівник VI політвиховного відділу ВШВО "Буг" (28.06.1944–?).

Заблоцький Василь ("Шершень", "Ярич"; 1912, прис. Губинок с. Річиця Томашівського пов., тепер Польща – 17.01.1946, біля

с. Добросин Жовківського р-ну Львівської обл.). Начальник відділу постачання ВШВО "Буг" (весна 1944–весна 1945), відпоручник ВШВО (1945–1946); старший булавний (01.12.1944), поручник (з датою смерті).

Заборовець Федір ("Жен"; ? – 23.12.1945). Окружний провідник ОУН Холмщини (1944–03.1945), відзначений Срібним Хрестом заслуги.

Заброцький Петро ("Максим", "Сірий"; 11.1917, с. Зозулі Золочівського р-ну Львівської обл. – 9.09.1946, прис. Вілька Золочівського р-ну Львівської обл.). Закінчив школу УПА "Лісові чорти" (1944), старший булавний; к-р сотні на Золочівщині, член команди ТВ "Плісниськo"; імовірно, надрайонний провідник ОУН (1946). Загинув у бою.

Загоруйко Роман ("Лапайдух"; 13.01.1922, с. Підгірці Бродівського р-ну Львівської обл. – 2006, м. Новий Розділ, Львівської обл.). Організатор і к-р чоти УНС на Золочівщині (осінь 1943–02. 1944), курсант і член ВПЖ старшинської школи "Олені" (02–09.1944), к-р І чоти в сотні "Романовичі І" (09.1944), к-р сотні "Романовичі І" (09.1944–02.1945); булавний. Згодом у підпіллі ОУН, заарештований у Львові 1.03.1946.

Запісоцький Гнат ("Богдан"; 3.01.1910, с. Волсвин Сокальського р-ну Львівської обл. – 28.03.1946, с. Волсвин Сокальського р-ну Львівської обл.) Співробітник окружного проводу ОУН Сокальщини (1941–1944), організаційно-мобілізаційний (військовий) референт Сокальської округи від 06.1944; в. о. к-ра куреня УПА на Сокальщині (09.1944), працівник команди ТВ "Климів" (1945–1946); вістун (1944), хорунжий (1.10.1944), поручник (22.01.1946). Оточений ворогом, розірвався гранатою.

"Зараза" (? – осінь 1944, с. Романів Перемишлянського р-ну Львівської обл.). К-р Городоцького ТВ (осінь 1944), загинув в облаві.

Заставний Василь ("Нечай"; 10.09.1924, с. Юськовичі, тепер с. Йосипівка Буського р-ну Львівської обл. – 5.09.1946, там само). Ройовий УПА (1943–1944), політвиховник куреня "Дружинники" (1944–1945), районний референт пропаганди ОУН Олеського району (1946); старший булавний, хорунжий (1.02.1945). Загинув у бою.

Захарків Іван ("Артем"; 23.02.1914, с. Під'ярків Пустомитівського р-ну Львівської обл. – 18.02.1945, с. Борусів Жидачівського р-ну Львівської обл.). Співробітник обласного проводу ОУН Львівщини (1942–1944), курсант старшинської школи УПА "Олені-2" (07–10.1944), інспектор і відпоручник ВШВО "Буг", мож-

ливо, керівник відділу розвідки ВШВО "Буг" (кін. 1944–поч. 1945); старший булавний, поручник (22.01.1945).

"Захар" (? – 12.02.1945). Повітовий військовий референт (поч. 1945).

"Зелений" (? – ?). Член підпілля Рогатинської округи; старший вістун, хорунжий (25.05.1951).

"Зелений" (? – 29.08.1947). Працівник (можливо, референт) окружної референтури СБ ОУН Золочівщини (1947); сотник СБ (29.08.1947).

"Зенко" (? – ?). В. о. к-ра сотні "Перебийніс" (06.1944).

"Зенко" (? – ?). Організатор і к-р сотні УПА на Радехівщині (08.1944).

"Зенко" (? – 9.11.1948, біля с. Шпильчина Перемишлянського р-ну Львівської обл.). Співробітник референтури СБ ОУН Львівської обл. / краю (1944–1948); сотник СБ (22.01.1948). Можливо, це Рак Микола зі с. Підліски Жидачівського р-ну Львівської обл.

"Зенон" (? – ?). Член підпілля Рогатинської округи; старший вістун, хорунжий (25.05.1951). Можливо, це надрайонний референт СБ ОУН Рогатинщини Ярослав Галуга (1924, с. Путятинці Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 19.01.1949, біля с. Пуків Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.).

"Зимовий" (? – 8.09.1944, біля с. Стоки Перемишлянського р-ну Львівської обл.). Підреферент IV організаційно-мобілізаційного віділу ВШВО. Загинув у бою.

"Зірка" (1920, с. Забір'я Жовківського р-ну Львівської обл. – 4.09.1944, біля с. Карів Сокальського р-ну Львівської обл.). Член ВПЖ ВШВО "Буг" (1944). Загинув в облаві.

"Зорян" (? – ?). К-р сотні "Холодноярці III" (1946); булавний, старший булавний (22.01.1946).

"Зуб" (? – ?). К-р сотні "Комарі" (кін. 04–сер. 05.1944).

Зубчик Володимир ("Зруб"; ? – 22.01.1946, с.Зарудці Жовківського р-ну Львівської обл.). Вишкільник в сотні "Холодноярці I" (05–06.1945), чотовий в сотні "Холодноярці I" (06–11.1945), к-р сотні "Холодноярці III" (11.1945), член почту к-ра ТВ "Розточчя" (12.1945–22.01.1946); старший вістун, булавний (22.01.1946).

Іванило Михайло ("Вишня", "Мирон", "Семен"; 1922, с. Черче Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 4.12.1951, с. Явче, Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.) Окружний організаційний референт Рогатинщини (1945–1946), окружний референт пропаганди Рогатинщини (1946–1948), надра-

йонний провідник Бібреччини (07.1948–?), окружний провідник Рогатинщини (1948–12.1951); відзначений Срібним Хрестом заслуги (5.07.1951).

"Ігор" (? – 21(23).03.46 біля с. Купичволя Жовківського р-ну Львівської обл.). Чотовий в сотні "Галайда І" (весна–осінь 1945), к-р сотні "Галайда І" (10.1945–03.1946); старший вістун, старший булавний (1.01.1946), поручник (22.01.1946), відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги І кл. (8.02.1946).

"Ігор" (? – ?). Повітовий референт розвідки Городоччини (осінь 1944).

Ільків Василь ("Горинь"; 1921, с. Хватів Буського р-ну Львівської обл. – 14.03.1946, біля с. Підгороддя Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). К-р підстаршинської школи ОУН на Бібреччині (весна 1943–весна 1944), підстаршинської школи "Лісові чорти" (весна–осінь 1944); хорунжий (1.10.1944), поручник (30.06.1945), сотник (22.01.1946); відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги І кл. (8.02.1946) та Бронзовим Хрестом бойової заслуги (1.01.1946).

"Іскра" (? – 9.01.1945, с. Велика Горожанна Миколаївського р-ну Львівської обл.). Повітовий організаційно-мобілізаційний референт Городоччини (09.1944–01.1945). Загинув у бою.

Кавуза Петро ("Урзус"; 30.11.1918, с. Ульвівок Сокальського р-ну Львівської обл. – 1.05.1948). Окружний провідник ОУН Сокальщини (кін. 1941–поч. 1943), в ІІ пол. 1943 відряджений в Перемиську область ОУН.

Кальба Мирослав ("Яструб"; 1.02.1916, с. Мозолівка Підгаєцького р-ну Тернопільської обл.). Повітовий військовий (організаційно-мобілізаційний) референт Жовківщини (весна 1943–сер. 1944), організатор і к-р сотні УПА на Жовківщині (весна 1944).

Капало Іван ("Бродяга"; 7.07.1910, с. Нижнє Синьовидне Сколівського р-ну Львівської обл. – 24.01.1945, м. Дрогобич Львівської обл.) К-р сотні УНС "Трембіта" (09.1943–02.1944), к-р сотні "Пролом" (02.1944–3.07.1944); вістун. Звільнений через хворобу.

"Карий" (? – ?). К-р розвідки ТВ, старший булавний (1.09.1945).

"Кармелюк" (? – ?). Окружний референт розвідки ОУН Городоччини (осінь 1944).

"Кармелюк" (бл. 1922 – ?). Інструктор підстаршинського вишколу провідників теренових клітин ТВ "Асфальт" (літо–осінь 1946); булавний. Див. Кедринський Юліан.

"Кармелюк" (? – ?). Надрайонний референт СБ ОУН в Городоцькій окрузі (1947–1948); хорунжий СБ (22.01.1948). Див. Кедринський Юліан.

Карпенко Дмитро ("Яструб"; 1917, Полтавська обл. – 17.12.1944 смт. Нові Стрілища Жидачівського р-ну Львівської обл.). К-р сотні "Сіроманці", яка певний час діяла у підпорядкуванні ВО "Буг" (постійно 04–08.1944), к-р куреня у ВО "Лисоня" в наскоку на райцентр Нові Стрілища, де і загинув; хорунжий, сотник (16.12.1944).

Карпій Михайло ("Чорногора"; 1922, с. Кути Буського р-ну Львівської обл. – 14.12.1944). Організатор і к-р чоти УНС на Золочівщині (осінь 1943–поч. 1944), к-р сотні УПА на Золочівщині (весна 1944), к-р сотні "Льви II" (06–08.1944); старший булавний (14.12.1944).

"Карпо" (бл. 1912, с. Наконечне II Яворівського р-ну Львівської обл. – ?). Окружний провідник ОУН Рава-Руської округи (I пол. 1944). Пропав без вісти в бою куреня "Переяслави" 26.08.1944 на Яворівщині.

Кацала (Кецало) Богдан ("Шрам"; 1911, м. Ходорів Жидачівського р-ну Львівської обл. – 11.10.1944, с. Демидів Жидачівського р-ну Львівської обл.). Повітовий організаційно-мобілізаційний референт Бібреччини (1944), заступник окружного організаційно-мобілізаційного референта Городоччини (09–10.1944); хорунжий (з датою смерті).

Кашуба ("Чайка", с. Боложинів Буського р-ну Львівської обл. – 1945). Інструктор підстаршинської школи "Лісові чорти" (літо–осінь 1944); старший булавний (3.09.1944).

Квас Богдан ("Блакитний"; 1912 (1914), с. Почапи Золочівського р-ну Львівської обл. – 5(6).07.1950, с. Бонишин Золочівського р-ну Львівської обл.). Окружний організаційний референт ОУН Золочівщини (1944–1945), заступник окружного референта СБ ОУН Золочівщини (1944), окружний провідник ОУН Золочівщини (весна 1945–1947, літо 1949–6.07.1950), окружний провідник ОУН Городоччини (весна 1948–літо 1949).

Кедринський Юліян ("Жмурко"; 1926, с. Підлипці Золочівського р-ну Львівської обл. – 04.11.1950, с. Вербляни Яворівського р-ну Львівської обл.). Закінчив старшинську школу УПА "Олені" (1944), кущовий провідник в Щиреччині (1945), відтак районний організаційний референт Щиреччини, інструктор підстаршинського вишколу провідників теренових клітин ТВ "Асфальт" (літо–осінь 1946), надрайонний організаційний референт Щиреччини (1946–1947), слідчий надрайонної референтури СБ Городоччини

(кін. 1947–поч. 1948), надрайонний референт СБ Городоччини (поч. 1948–сер. 1949), надрайонний провідник і надрайонний референт СБ Яворівщини (сер. 1949–11.1950); хорунжий СБ, відзначений Срібним Хрестом заслуги (з датою смерті). Імовірно, це: 1) "Кармелюк" – інструктор підстаршинського вишколу провідників теренових клітин ТВ "Асфальт" (літо–осінь 1946); булавний; 2) "Кармелюк" – надрайонний референт СБ ОУН в Городоцькій окрузі (1947–1948); хорунжий СБ (22.01.1948).

Кирилюк Юліан ("Отава"; 1921, с. Заланів Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – літо 1947, Львівська обл.). Провідник робітничого сектора ОУН в м. Львові (1943–1944), випукник підстаршинської школи (1944), заступник к-ра сотні самооборони на Перемишлянщині (1944), надрайонний провідник ОУН в Рогатинській окрузі (1945–1947); старший вістун, хорунжий (з датою смерті); відзначений Бронзовим Хрестом заслуги (з датою смерті).

Кіпран Василь ("Музика"; 1919(1923), с. Брахівка Буського р-ну Львівської обл. – літо 1944, біля с. Гологори Золочівського р-ну Львівської обл.). Організатор і к-р чоти УНС на Золочівщині (осінь 1943), заступник командира чоти УНС к-ра "Лапайдуха" (кін. 1943–поч. 1944).

"Кобзаренко" (? – 15(12).08.1945, прис. Жури с. Поляни Жовківського р-ну Львівської обл.) К-р сотні "Холодноярці І" (05–08.1945); старший булавний, хорунжий (з датою смерті).

Ковалишин Михайло ("Опока"; 1914, с. Переволочна Буського р-ну Львівської обл. – 15.01(6.02).1946, біля прис. Бачка с. Тур'я Буського р-ну Львівської обл.). Стрілець (02.1944), ройовий (02–03.1944), чотовий, к-р сотні "Романовичі ІІ" (літо 1944–поч. 1945). Дезертирував з УПА, за що польовим судом позбавлений права відпустки до кінця революції та понижений до стрільця, сотня "Русичі" (1945–1946). Загинув у криївці.

Коваль ("Скорич"; бл. 1911, с. Молодинче Жидачівського р-ну Львівської обл. – ?). Інструктор підстаршинської школи к-ра "Горина" (1943–1944), повітовий організаційно-мобілізаційний референт Бібреччини (1944), співробітник окружної організаційно-мобілізаційної референтури Городоччини (1945), надрайонний провідник ОУН Бібреччини (1946).

Коваль Григорій ("Перський"; 1910, с. Молодинче Жидачівського р-ну Львівської обл. – 1945/1946, біля м. Ходорова Жидачівського р-ну Львівської обл.). Контрольний обласної господарчої референтури Львівщини (1944), крайовий господарський референт ОУН Львівщини (1945–1946).

Коваль Петро ("Вільшаний"; 1922, с. Руда Сілецька Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл. – 2(12).06.1947, біля с. Германів, тепер с. Тарасівка Пустомитівського р-ну Львівської обл.). Повітовий / надрайонний референт СБ ОУН Кам'янеччини (1944–весна 1946), окружний референт СБ ОУН Сокальщини (ІІ пол. весни 1946–поч. 1947), окружний провідник ОУН Сокальщини (весна 1947); сотник СБ (з датою смерті).

Ковальський Сафат ("Ромко"; ?, с. Переспа Сокальського р-ну Львівської обл. – 17(15,16).12.1944, с. Перв'ятичі Сокальського р-ну Львівської обл.). Районний військовий референт Сокальщини (1943), повітовий військовий референт Сокальщини (1944), повітовий провідник Сокальщини (кін. 1944).

Козак Ірина ("Лада"; 2.02.1919, с. Трибоківці Жидачівського р-ну Львівської обл. – 27.03.1992, м. Черкаси). Обласний референт УЧХ Львівщини (1943–03.1945); відзначена Бронзовим Хрестом заслуги (25.04.1945). Заарештована НКВД 9.051945.

Козярський Іван ("Корсак"; 23.06.1910, с. Горбків Сокальського р-ну Львівської обл. – 1944, Радехівський р-н Львівської обл.). Організатор і к-р сотні "Тигри" (02–21.05.1944), переведений у ВО 3 "Лисоня".

"Колібер" (? – 29.08.1947). Співробітник окружної референтури СБ Золочівщини; хорунжий СБ (29.08.1947).

Колтонюк Василь ("Кропива"; 5.01.1923, с. Нисмичі Сокальського р-ну Львівської обл. – 14.05.1946, біля с. Угринова Сокальського р-ну Львівської обл.). К-р сотні "Вовки І" (3.03–04.1945, 26.02–14.05.1946); булавний (1.01.1946).

"Конашевич" (? – ?). К-р сотні "Садок" в курені к-ра "Наливайка" (літо–осінь 1944).

Кондрат Михайло ("Панас", "Скитан", "Сурмач", "Юр", "Юра Сурмач"; 08.1916, смт. Нові Стрілища Жидачівського р-ну Львівської обл. – 22.02.1946, біля с. Мелна Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Обласний / крайовий організаційний референт Львівщини (1943–22.02.1946), в. о. крайового провідника ОУН Львівщини (01–02.1946).

"Кордуба" (? – ?). Організатор і к-р сотні в Жовківському повіті (весна 1944).

Косарчин Ярослав ("Козак"; 1920, м. Бучач Тернопільської обл. – 13.12.1951, біля с. Сваричів Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.). Військовий референт студентського сектора ОУН в м. Львові (1942–1944), організатор і к-р студентської сотні, яку повів на вишкіл у старшинську школу "Олені" (04.1944).

Костик Василь ("Дніпровий", "Рік"; 1919, с. Отиневичі Жидачівського р-ну Львівської обл. – поч. 01.1945, біля с. Малий Любінь Городоцького р-ну Львівської обл.). Окружний провідник ОУН Городоцької (Львівської сільської) округи ОУН (1944–1945). Загинув від рук зрадників.

Котельницький Григорій ("Петренко", "Шугай"; 1907, с. Підгірці Бродівського р-ну Львівської обл. – 26(28).01.1946, біля с. Кривня Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). К-р підстаршинської школи ОУН Золочівського округи (1943), повітовий організаційно-мобілізаційний референт Золочівщини (1943–1944), к-р куреня "Дружинники" (1944–1945), к-р Золочівського ТВ (ТВ "Плісниcько"; осінь 1944–09.1945), к-р ТВ "Яструб" (09.1945–поч. 1946); вістун, хорунжий (1.10.1944), поручник (15.04.1945), сотник (22.01.1946); відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги І кл. (25.04.1945).

Котула Іван ("Іванко"; ? – 7.02.1946, с. Лабач Буського р-ну Львівської обл.). Організатор і к-р відділу УНС на Золочівщині (10.1943–поч. 1944), організатор на його основі сотні "Дружинники ІІ", її к-р (03–09.1944), к-р куреня і член Команди ТВ "Плісниcько" (1945), к-р ТВ "Плісниcько" (1946); хорунжий (26.01.1944), поручник, сотник (22.01.1946); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (1.01.1946).

Кравс ("Орленко"; ? – 08.09.1944, біля с. Стоки Перемишлянського р-ну Львівської обл.). К-р сотні в курені "Ґонти" (08–09.1944).

Кравчук Мар'ян ("Малиновий", "Промінь"; 7.05.1919, смт. Красне Буського р-ну Львівської обл. – кін. 1980-х(?), США). Організатор і к-р чоти УНС на Золочівщині (11.1943–поч. 1944), з якої організував сотню УПА ("Дружинники ІІІ", "Непоборні"), її к-р (весна 1944–08.1945), дезертирував 15(25).08.1945; старший булавний, хорунжий (15.04.1945).

Краль Василь ("Чавс"; 26.05.1913, с. Дорошів Жовківського р-ну Львівської обл. – 1980-і, м. Дзєржонюв, Польща). Член ВПЖ ВШВО "Буг" (поч. 1945), к-р чоти в сотні "Галайда ІІ" (весна 1945–літо 1947), яка від сер. 1945 діяла як окремий відділ на Закерзонні; булавний (15.04.1945), старший булавний (1.01.1946), хорунжий (22.01.1946), поручник.

Красько Григорій ("Янко"; 1924, с. Сілець Сокальського р-ну Львівської обл. – 17.05.1945, між с. Обортів Радехівського р-ну і с. Тишиця Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Бунчужний сотні "Галайда" (весна–літо 1944), к-р ВПЖ ВШВО "Буг" (кін. 1944–весна 1945), інспектор і відпоручник ВШВО

(1945); старший булавний (15.04.1945), хорунжий (з датою смерті), поручник (з датою смерті). Загинув у бою з військами НКВД.

"Кривоніс" (? – 9.10.1944, біля с. Тадані Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Член ВПЖ ВШВО "Буг" (1944), вістун.

"Крига" (? – 20.04.1945). Член ВПЖ ВШВО "Буг" (1945), булавний (15.04.1945), старший булавний (20.04.1945).

"Крига" (? – ?). Відпоручник ВШВО "Буг" (1945), булавний, старший булавний (1.02.1946); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги.

"Крига" (? – ?). Член почту ВШВО (1946); вістун, деградований до стрільця.

"Крилатий" (? – 20.03.1945, прис. Дворище с. Яструбичі Радехівського р-ну Львівської обл.). Санітар куреня "Галайда". Загинув у бою.

Криса Степан ("Богун"; ? – ?). Писар ВШВО "Буг" (1944).

"Крук" (? – ?). Повітовий організаційно-мобілізаційний референт Городоччини (осінь 1944).

"Крук" (? – ?). Член почту ВШВО "Буг"; вістун, булавний (31.08.1946).

"Крук" (? – 1.06.1945). Окружний референт СБ ОУН Равщини (1945); хорунжий СБ (1.06.1945).

Крупа Іван ("Роман"; 1915, с. Ветлин Ярославського пов., тепер Польща – ?). К-р сотні "Гайдамаки І" (08–09.1944).

"Крутіж" (бл. 1910 – 28.06.1945, біля с. Тершаків Городоцького р-ну Львівської обл.). Скерований у ВО "Буг" із старшинської школи "Олені" 22.10.1944, к-р ТВ "Яструб" (02–06.1945), к-р куреня "Жубри" (весна–літо 1945); старший булавний, поручник (з датою смерті) відзначений Золотим Хрестом бойової заслуги ІІ кл. (з датою смерті) і Бронзовим Хрестом бойової заслуги (з датою смерті). Загинув у бою з військами НКВД – важко поранений, застрілився.

"Кудеяр" (? – 1.12.1946). Член охоронного відділу ВШВО "Буг", хорунжий (з датою смерті).

Кузь Володимир ("Руслан"; 1921 – ?). Обласний провідник Юнацтва ОУН Львівщини (04–06.1944), курсант старшинської школи "Олені" (07–10.1944), старший булавний (22.10.1944). Див. теж "Руслан".

Куляш Йосиф ("Влодко"; 23.02.1923, с. Дев'ятники Жидачівського р-ну Львівської обл. – 23.10.1946, біля с. Гаї Дітковецькі Бродівського р-ну Львівської обл.). Слідчий обласної / крайової референтури СБ Львівського краю (1944–1945),

працівник (можливо, референт) окружної референтури СБ ОУН Золочівщини (1946); сотник СБ (22.10.1946).

Кунанець Володимир ("Інгул", "Пі-21", "Прут", "Реут"; 20.03.1913, с. Наконечне Перше Яворівського р-ну Львівської обл. – 2.04.1948, с. Бунів Яворівського р-ну Львівської обл.). Повітовий / надрайонний провідник ОУН Яворівщини (1941–1946), окружний провідник ОУН Городоччини (осінь 1946–04.1948); відзначений Бронзовим Хрестом заслуги (5.12.1947). Загинув у бою з підрозділом МГБ.

Куп'як Дмитро ("Весляр", "Клей", "Тятива"; 6.11.1918, с. Яблунівка Буського р-ну Львівської обл. – 13.06.1995). К-р боївки СБ ОУН ЗУЗ (поч. 1944–10.1945), з якою брав участь в наскоку на Радехів 26.04.1945. Виїхав нелегально на Захід.

Курас Михайло ("Крапка"; 20.11.1920, с. Молодятичі Грубешівського пов., тепер Польща – 26.02.1946, біля с. Ліски Грубешівського пов., тепер Польща). К-р роя в сотні "Вовки" (осінь 1944), к-р чоти в сотні "Вовки І" (12.1944–04.1945), к-р сотні "Вовки І" (04.1945–02.1946) у ВО "Буг" і ВО "Сян"; старший булавний (1.11.1945).

Кучмій Степан ("Григор", "Омелько", "Чорнявий"; 1918(1921), с. Данильче Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 5.08.1948, біля с. Дібринів Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Член окружного проводу Рогатинщини, окружний провідник Рогатинщини (06–08.1948).

"Кушнір" (бл. 1921, Бучацький р-н Тернопільської обл. – ?). Керівник розвідчого відділу ВШВО "Башта" (1944).

Лагода Петро ("Громовий"; 25.05.1912, с. Шмитків, тепер с. Гута Сокальського р-ну Львівської обл. – 1992/1993, с. Забужжя Сокальського р-ну Львівської обл.). Організаційно-мобілізаційний референт Сокальської округи (кін. 1943–2.06.1944), організатор кількох сотень УПА, к-р сотні (04–05.1944), к-р сотні "Ведмідь" (05–07.1944), к-р сотні "Жубри ІІ" (10.1944–весна 1945), імовірно, призначений к-ром куреня, але невдовзі переведений у ВО "Сян"; старший булавний (15.04.1945), хорунжий (22.01.1946).

Лебедь Василь ("Марко"; 1912, смт. Нові Стрілища Жидачівського р-ну Львівської обл. – 04.1945, с. Яглуші Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Старшина для доручень ВШВО "Буг" (1944–весна 1945).

"Лев" (бл. 1910, с. Гуменець Пустомитівського р-ну Львівської обл. – ?). Організатор і к-р сотні "Переяслави" (03–08.1944) та куреня "Переяслави" (літо 1944), відряджений з ВО "Буг" на Волинь (сер. 1945).

“Лев” (? – 1.2(09).1945). Працівник СБ при ВО “Буг”, член охоронно-екзекутивного відділу 12 (1945), хорунжий (з датою смерті).

Левицький Микола (“Жабко”, “Жубер”, “Мстислав Гарма”, “Радіон”, “Юг”; 4.11.1914, с. Молодинче Жидачівського р-ну Львівської обл. – 7.10.1945, біля с. Виспа Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Працівник обласної референтури пропаганди ОУН Львівщини (1944), обласний / крайовий референт пропаганди Львівщини (літо 1944–10.1945).

“Левко” (? – 30.10.1944). Співробітник референтури СБ Львівської обл. (1944); хорунжий СБ (30.10.1944).

Левкович Василь (“Вороний”, “Роман”, “Холод”, “Чернець”, “Чубатий”; 6.02.1920, с. Люблинець Старий Любачівського пов., тепер Польща). К-р ВО “Буг” (кін. 04.1944–17.12.1946); хорунжий УПА (23.05.1944), поручник (15.04.45), сотник (31.08.1945), майор (22.01.1946), полковник (18.12.1946); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги і Золотим Хрестом бойової заслуги II кл. (8.02.1946). Потрапив у непритомному стані до рук МГБ, захищаючись у криївці.

Левочко Василь (“Макаренко”, “Юрченко”; ?, с. Себечів Сокальського р-ну Львівскої обл. – 28.08.1945, біля с. Варяж Сокальського р-ну Львівської обл.). Окружний органазіційно-мобілізаційний референт ОУН Холмщини (1944), к-р куреня на Холмщині (травень 1944), організатор і к-р куреня “Гайдамаки” (08–09.1944), за розгром куреня розпочато слідство, перед загрозою кари зголосився 12.12.1944 до НКВД, пішов на співпрацю з ворогом.

Левочко (“Гайворон”; ?, с. Себечів Сокальського р-ну Львівскої обл. – ?). К-р сотні “Юнаки” в курені “Гайдамаки” (08–09.1944).

Линда Остап (“Ярема”; 17.03.1913, с. Наконечне Яворівського р-ну Львівської обл. – 24.11.1944, біля с. Красне Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.). Військовий референт Львівського обласного проводу ОУН (1943–1944), к-р ВО “Буг” (кін. 1943–04.1944), заступник к-ра і к-р старшинської школи УПА “Олені” (весна–осінь 1944); поручник, майор (з датою смерті).

Липа Юрій (5.05.1900, м. Полтава – 19.08.1944, с. Бунів Яворівського р-ну Львівської обл.). Лікар куреня УПА “Переяслави” (літо 1944). Імовірно, незадовго до смерті призначений крайовим лікарем УПА-Захід. Поручник Армії УНР, полковник УПА (з датою смерті). Замордований НКВД.

Липницький Іван ("Летун"; 1926 –12.08.1946, с.Кунин Жовківського р-ну Львівської обл.). К-р сотні "Холодноярці III" (літо–осінь 1944). Імовірно, мав теж псевдонім "Сакра" (див. "Сакра").

"**Лис**" (? – ?). Бунчужний куреня "Холодноярці" (ІІ пол. 1944).

"**Лис**" (? – ?). К-р сотні "Жубри III" (03.1945–?); булавний, старший булавний (1.01.1946).

Лисай Ярослав ("Карий"; 6.01.1923, с. Нестаничі Радехівського р-ну Львівської обл. – 12.02.1945, там само). Повітовий к-р ВПЖ Радехівщини; хорунжий (1.12.1944).

Лисяк Осип ("Заливайко", "Калмук", "Радій"; ? – 9.10.1944, біля с. Тадані Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Технічний редактор часопису "Стрілецькі вісті" (весна 1944–9.10.1944).

Лобай Євген ("Гліб", "Недоля", "Штиль"; 1914, с. Стоянів Радехівського р-ну Львівської обл. – 4.08.1946, с. Збоїська Радехівського р-ну Львівської обл.). К-р І чоти і заступник к-ра сотні "Кочовики" (04.1944–кін. 1944), в. о. к-ра куреня "Галайда" (11.1944), к-р сотні "Кочовики" (12.1944–07.1946). Старший булавний, хорунжий (15.04.1945), поручник (22.01.1946); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (20.07.1945).

Лозинський Роман ("Бомба"; ?, с. Пісочна Миколаївського р-ну Львівської обл. – 25.01.1952, с. Лани Пустомитівського р-ну Львівської обл.). Крайовий референт СБ ОУН Львівщини (1951–25.01.1952).

Лоняк Ярослав ("Ігор", "Олег"; 1925, с. Гологори Золочівського р-ну Львівської обл. – 24.11.1945, с. Новосілка Золочівського р-ну Львівської обл.). Надрайонний референт СБ ОУН Золочівщини (1945); поручник СБ (24.11.1945).

Лукасевич Мар'ян ("Черник", "Ягода"; 22.06.1922, м. Перемишль, тепер Польща – 17.09.1945, с. Жнятичі Грубешівського пов., тепер Польща). К-р самооборонного відділу на Холмщині (поч. 1944), організатор і к-р сотні "Вовки" (04–08.1944), к-р куреня "Вовки" (09.1944–09.1945), к-р Холмського ТВ "Данилів" (03–09.1945); старший булавний, хорунжий (31.08.1945).

Лютий Василь ("Рольф"; 13.04.1920, с. Виспа Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 10.04.1947, Перемишлянський р-н Львівської обл.). Надрайонний референт СБ ОУН в Рогатинській окрузі (1947); хорунжий СБ (10.04.1947).

Лялюк Василь ("Савич"; 5.08.1912, с. Ятвяги, тепер Прибілля Жидачівського р-ну Львівської обл. – ?). Інструктор підстаршинської школи ОУН "Гориня" на Бібреччині (весна 1943–02.1945), окружний організаційно-мобілізаційний референт Городоччини

(весна 1944–весна 1945). Заарештований 11.04.1946 в с. Куровичі Золочівського р-ну Львівської обл.

Ляшкевич Петро (“Певний”; 21.01.1920, с. Переволочна Буського р-ну Львівської обл. – 10.07.1945, біля с. Комартоки, Рівненська або Тернопільська обл. Скерований у ВО “Буг” із старшинської школи “Олені” 22.10.1944, чотовий в сотні “Дружинники” (І пол. 1945); старший булавний, поручник (з датою смерті). Загинув на засідці.

“Льорд” (? – 1.06.1945). Повстанець в ТВ “Климів”, член почту ВШВО; булавний, хорунжий (з датою смерті).

Маґовський Олександр (“Град”, “Максим Град”; 12.03.1915, м. Львів – 28.09.1945, біля с. Поляни Жовківського р-ну Львівської обл.). К-р куреня “Холодноярці” (9.08.1944–літо 1945), к-р сотні “Холодноярці І” (04–05.1945), к-р ТВ “Розточчя” (І пол. 1945); старший булавний, хорунжий (31.08.1945), поручник (з датою смерті); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (з датою смерті).

Мазан Іван (“Джміль”; 1924, с. Нова Кам’янка Жовківського р-ну Львівської обл. – 1.06.1945, біля с. Лавриків Жовківського р-ну Львівської обл.). Член команди ТВ “Розточчя”; старший булавний, хорунжий (1.06.1945).

Мазуркевич Зиновій (“Влодко”, “Нечипір”; 19.08.1919, с. Стоянів Радехівського р-ну Львівської обл. – 9(7).10.1944, с. Тадані Кам’янка-Бузького р-ну Львіської обл.). Бунчужний сотні УНС “Трембіта” (літо 1943–поч. 1944), відпоручник ВШВО (поч. 1944), другий заступник к-ра куреня “Галайди” (03–04.1944), начальник IV організаційно-мобілізаційного відділу ВШВО “Буг”, ад’ютант к-ра ВО “Буг” (04–10.1944). Хорунжий (1.10.1944), поручник (15.10.1944). Загинув у бою з військами НКВД.

“Майський” (бл.1914–1916, м. Ходорів Львівської обл. – 1947). Організаційний референт окружного проводу ОУН Городоччини (весна–літо 1944, ?–1947), окружний референт пропаганди ОУН Городоччини (ІІ пол. 1944), окружний провідник ОУН Городоччини (поч. 1945), надрайонний провідник ОУН Городоччини (1945). Поранений в голову, зійшов з розуму і був застрілений підпільниками..

“Макаренко” (? – 15(16,18).02.1946, між сс. Боянець і Купичволя Жовківського р-ну Львівської обл.). Санітар сотні “Галайда І”, куреня “Галайда” і ТВ “Климів”; старший вістун, булавний (1.02.1946). Загинув у бою.

“Максим” (? – ?). Чотовий в сотні “Перебийніс” (1945), в. о. к-ра сотні “Перебийніс” (08.1944).

“Максим” (? – ?). Співробітник референтури СБ Львівського краю (1947–1948); хорунжий СБ (22.01.1948).

Максим’як Федір (“Тичина”; ?, Городоцький р-н Львівської обл. – 11.10.1951, Яворівський р-н Львівської обл.). Член почту куреня “Переяслави” (1944–1945), інструктор ТВ “Розточчя” (1945–1946), надрайонний провідник ОУН Яворівщини (1950–1951); старший вістун, булавний, старший булавний (1.01.1946).

“Малий” (? – 2.04.1946, с. Гаї Бродівського р-ну Львівської обл.). Районний референт СБ ОУН Олещини (1944–07.1945), помічник надрайонного референта СБ ОУН в Золочівській окрузі (07.1945–1946); хорунжий СБ (1.03.1946).

“Марко” (“Левко”; ? – 7.12.1945). Член почту ВШВО, співробітник IV оганізаційно-мобілізаційного відділу і відпоручник ВШВО (1945); булавний, старший булавний (з датою смерті), хорунжий (з датою смерті).

“Марний” (бл. 1910 – ?). К-р сотні “Завойовники” (04–08.1944).

“Мартин” (? – 3.06.1945). Районний референт СБ ОУН в Рогатинській окрузі (1945), хорунжий СБ (3.06.1945).

Марутяк Петро (“Морозенко”, “Рибак”; 1918, с. Поріччя Городоцького р-ну Львівської обл. – 15.09.1945, біля с. Малий Любінь Городоцького р-ну Львівської обл.). Повітовий референт СБ ОУН Городоччини (1944), к-р боївки СБ Городоцької округи (осінь 1944–1945); хорунжий СБ (1.04.1946).

Марцинюк Дмитро (“Богдан”; ?, Володимир-Волинський р-н Волинської обл. – 30.06.1944, між сс. Малнів і Ласків Грубешівського пов., тепер Польща). Повітовий організаційно-мобілізаційний референт Грубешівщини (1944). Загинув у бою з польською боївкою.

Масло Михайло (“Ненаситець”; 1918, с. Кути Буського р-ну Львівської обл. – 26.04.1945, біля с. Кадлубиська Бродівського р-ну Львівської обл.). Викладач підстаршинської школи ОУН Золочівської округи (1943), організатор і к-р сотні УПА на Золочівщині (02.1944–?), повітовий організаційно-мобілізаційний референт Брідщини (1944), к-р куреня “Романовичі” (поч. 08.1944), окружний організаційно-мобілізаційний референт Золочівщини (08.1944–04.1945), член команди ТВ “Плісниско” (1945), за деякими відомостями – командир ТВ; хорунжий (15.04.1945), поручник (з датою смерті).

“Мацейко” (? – ?). Організатор і к-р сотні УПА в Кам’янецькому повіті (весна–літо 1944).

Мельник Костянтин (“Голуб”; бл. 1915, с. Бродки Миколаївського р-ну Львівської обл. – ?, м. Львів). К-р сотні “Льви III”

(03–05.1944), чотовий в сотні "Льви III" (05–06.1944) к-р сотні на Щиреччині (літо–осінь 1944), к-р І чоти в сотні "Романовичі І" (10.1944–02.1945), переведений в мережу ОУН, підступно заарештований НКВД (не пізніше 1946), пішов на співпрацю з ворогом. Вбитий за зраду повстанцями.

Мельничин Микола ("Кірам"; 19.08.1910, с. Надітичі Миколаївського р-ну Львівської обл. – 12.12.1950, біля с. Сукіль Болехівської міськради Івано-Франківської обл.). Заступник к-ра сотні в ТВ "Асфальт" (1946), член охоронно-екзекутивного відділу 14 (ОЕВ 14); старший булавний, хорунжий (22.01.1947), відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги і Золотим Хрестом бойової заслуги І кл. (26.08.1949), Срібною зіркою.

"Метелик" ("Петренко"; ? – ?). К-р сотні "Месники II" (15.11–26.12.1944).

"Методій" (? – ?). К-р сотні УПА на північній Львівщині (1944).

Мигаль Павло ("Борис", "Зеніт", "Крук", "Павур"; 13.07.1908, с. Шмитків, тепер с. Гута Сокальського р-ну Львівської обл. – 05.1950, Тернопільська обл.). Окружний провідник Сокальщини (поч. 1943–04.1944), підобласний провідник Сокальської та Холмської округ (1944), господарчий референт обласного проводу ОУН Львівщини (1944), окружний провідник ОУН Золочівщини (поч. 1945).

Микитка Іван ("Запорожець"; 1918, с. Якимчиці Городоцького р-ну Львівської обл. – 25.08.1952, біля м. Пустомити Львівської обл.). К-р ВПЖ Городоцького повіту / надрайону (10.1944–1945), районний провідник Пустомитівського р-ну (літо 1945–1952); відзначений Похвалою в наказі ВО (30.06.1947). Загинув на міні при відкритті криївки.

Микитюк Василь ("Крутіж"; 22.04.1922, с. Поториця Сокальського р-ну Львівської обл. – 23.01.2004, там само). Повітовий референт розвідки Кам'янеччини (04–07.1944), повітовий референт розвідки Сокальщини (08–10.1944). Заарештований НКВД 29.10.1944.

Микитюк Іван ("Гордий"; 1921, с. Поториця Сокальського р-ну Львівської обл. – ?, с. Переспа Сокальського р-ну Львівської обл.). К-р ВПЖ Кам'янецького повіту (04–07.1944), к-р ВПЖ Сокальського повіту (ІІ пол. 1944). Ліквідований за зраду.

"Мирний" (? – 1.02.1945). Надрайонний референт СБ ОУН Городоччини (осінь 1944–1945), хорунжий СБ (1.02.1945).

Мирон Павло ("Ярема"; ?, с. Підсоснів Пустомитівського р-ну Львівської обл. – 30.11.1947). Зв'язковий крайового проводу ОУН (1945), шеф зв'язку Львівського крайового проводу ОУН (літо 1947–30.11.1947).

“**Михайло**” (1917, м. Сянок, тепер Польща – ?). Ройовий сотні “Льви II” (весна-літо 1944), окружний господарчий референт Городоччини (кін. 1944–сер. 1945), крайовий господарчий референт Львівщини (сер. 1945–?). Заарештований НКВД.

“**Міша**” (? – 22.11.1945). Районний референт СБ ОУН у Рогатинській окрузі; хорунжий СБ (22.11.1945).

“**Монета**” (? – ?). К-р сотні “Комарі” (05–09.1944); старший десятник.

“**Моргун**” (? – ?). К-р сотні в Сокальському ТВ (осінь 1944); хорунжий (27.10.1944).

“**Мороз**” (“Опора”; ? – ?). Окружний референт розвідки ОУН Золочівщини (II пол. 1944).

Мороз Ярослав (“Козак”; ? – ?). К-р чоти в сотні “Дружинники” (зима–осінь 1945), к-р сотні “Дружинники” (кін. 1945–?); старший вістун, старший булавний (1.01.1946), хорунжий (22.01.1946).

“**Морозенко**” (? – ?). К-р сотні “Кочовики” (03–15.05.1944), звільнений за станом здоров’я; підхорунжий.

Мошанчук Микола (“Бор”; 1921, с. Підліски Жидачівського р-ну Львівської обл. – 28.11.1950, біля с.Великополе Яворівського р-ну Львівської обл.). К-р чоти в сотні “Наддністрянці” (1945–1946), помічник окружного організаційного референта Городоччини (1947), окружний референт пропаганди ОУН Городоччини (1948–1949), окружний провідник ОУН Городоччини (1949–28.11.1950); булавний, старший булавний (22.01.1946), хорунжий (22.01.1946), поручник (30.06.1950); відзначений Срібним Хрестом заслуги (з датою смерті).

“**Мрія**” (1921, Івано-Франківська обл. – 29.04.1947, між сс. Скварява, Черемішна і Глинсько Жовківського р-ну Львівської обл.). Справжнє ім’я Василь, прізвище починається на літеру В. Скерований у ВО “Буг” із старшинської школи “Олені” (22.10.1944), к-р сотні “Перебийніс” (12.1944), поранений, лікувався; к-р сотні “Холодноярці І” (11.1945–літо 1946), заступник к-ра куреня “Холодноярці” (11.02.1945–?), начальник вишкільного відділу і II заступник к-ра ТВ “Розточчя” (1946), к-р відділу спеціального призначення “Переяслави” (II пол. 1946), к-р старшинського курсу “Переяслави” (кін. 1946); старший булавний, хорунжий (1.12.1944), поручник (22.01.1946).

Мудрик Степан (“Мечник”; 5.10.1919, с. Криве Радехівського р-ну Львівської обл. – 20.04.2004, м. Мюнхен, Німеччина). Заступник окружного військового референта ОУН і керівник військової розвідки ОУН Сокальщини (1942–1943), заарештований гестапо 21.11.1943 в с. Оглядів Радехівського р-ну Львівської обл.

Мулька Степан ("Юрась", "Юрченко"; ?, м. Сокаль Львівської обл. – ?). Керівник окружної референтури розвідки ОУН Сокальщини (1944).

Набережний Володимир ("Трембіта"; 1921, с. Криве Радехівського р-ну Львівської обл. – 13.03.1945, прис. Мельники с. Павлів Радехівського р-ну Львівської обл.). Заступник повітового організаційно-мобілізаційного референта ОУН Радехівщини (1944–поч. 1945), надрайонний організаційно-мобілізаційний референт ОУН Радехівщини (поч. 1945), організатор кількох сотень УПА на Радехівщині.

Нагірний Василь ("Буря", "Летун"; ?, с. Гологори Золочівського р-ну Львівської обл. – 07.1945, Золочівський р-н Львівської обл.). Повітовий організаційно-мобілізаційний референт Золочівщини (1944), к-р сотні самооборони на Золочівщині (II пол. 1944).

"Недоля" (? – ?). К-р сотні "Крилачі" (06–поч. 07.1944); підхорунжий.

"Недоля" (? – ?). К-р равської сотні (07.1944).

"Недоля" (бл. 1920, Золочівський р-н Львівської обл. – 23.10.1946, прис. Гута Пеняцька с. Пеняки Бродівського р-ну Львівської обл.). Районний референт СБ ОУН Брідщини (поч. 1944), повітовий / надрайонний референт СБ ОУН Брідщини (04.1944–1946); поручник СБ (22.10.1946).

"Неро" (? – ?). Співробітник ВШВО "Буг" (1944), пріма капітан італійської армії. Заарештований 11.10.1944 біля с. Тадані Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.

Никифорук Микола ("Дуб", "Німфа", "Сатана"; 3.06.1911, с. Богородиця Грубешівського пов., тепер Польща – 6.04.1945, с. Шиховичі Грубешівського пов., тепер Польща). Обласний провідник ОУН Холмщини (1941–1943), інтендант УПА на Холмщині (1944–1945).

"Носач" (? – 27(11).01.1950, с. Зарудці Жовківського р-ну Львівської обл.). Інспектор ВШВО "Буг" (1944), працівник політвиховного відділу ВШВО "Буг" (1944–1945), політвиховник куреня "Холодноярці" (II пол. 1945), надрайонний референт пропаганди ОУН Жовківщини (1946–1950). Справжнє ім'я, імовірно, Степан Свидницький, 1925 р. н.; за іншою версією – Степан Ханків з м. Угнів Сокальського р-ну Львівської обл., за ще однією – Степан Плисак.

Обушко Антін ("Гроза"; 1915, с. Стоянів Радехівського р-ну Львівської обл. – 13.06.1945, с. Корчмин Грубешівського пов., тепер Польща). К-р боївки СБ на Радехівщині (1944–1945),

к-р І чоти сотні "Перебийніс" (04–06.1945); старший вістун, хорунжий (з датою смерті). Загинув у бою.

Огородницький Іван ("Пугач"; 20.05.1919, м. Комарно Городоцького р-ну Львівської обл. – 17.09.1944, с. Сайків Миколаївського р-ну Львівської обл.). Повітовий організаційно-мобілізаційний референт Городоччини (1944), організатор і к-р Повстанчої групи ім. Перуна; старший булавний (1.09.1944), хорунжий (з датою смерті).

"Олег" (? – 04.1947, біля с. Ілів Миколаївського р-ну Львівської обл.). Крайовий референт пропаганди ОУН Львівщини (1946–1947).

Олійник Микола ("Орел"; 15.11.1918, прис. Ганунин м. Радехів Львівської обл. – 15.04.1944, біля с. Соколя Буського р-ну Львівської обл.). Командир боївки при підреферентурі зв'язку Проводу ОУН (поч. 1944), організатор і к-р сотні в Кам'янецькому повіті (02–04.1944), розстріляний за переговори з німцями.

Ольховий Олекса ("Горліс", "Черемха"; бл. 1922, прис. Розливка, тепер частина м. Комарно Городоцького р-ну Львівської обл. – ?). Районний референт пропаганди ОУН Комарнівщини (1944–1945), окружний провідник ОУН Городоччини (1951).

"Омелян" (? – 27.09.1945, біля с. Соколя Буського р-ну Львівської обл.). Бунчужний сотні "Пролом" (1945); старший булавний, хорунжий (з датою смерті). Загинув у бою.

Онишкевич Мирослав ("Богдан", "Лютий", "Орест", "Чернява"; 26.01.1911, м. Угнів Сокальського р-ну Львівської обл. – 6.07.1950, м. Варшава, Польща). Військовий референт ОУН Львівської обл. (1942–1943), заступник обласного к-ра УНС Львівщини (1943), шеф штабу і заступник к-ра ВО "Буг" (12.1943–04.1945), перший заступник к-ра куреня "Галайди" (03–04.1944); булавний, хорунжий (26.01.1944), поручник (15.04.1945). Відкликаний з ВО "Буг" 28.04.1945 і призначений на пост к-ра ВО "Сян".

Онишкевич Тарас ("Галайда"; 15.06.1914, м. Угнів Сокальського р-ну Львівської обл. – 1.04.1944, м. Угнів Сокальського р-ну Львівської обл.). Член обласного проводу ОУН Львівщини (1943–1944), організатор к-р сотні "Галайди" (12.1943–03.1944), к-р куреня (03.1944); булавний, хорунжий (з датою смерті). В бою в с. Острів важко поранений, від чого помер.

"Опока" (? – 4.12.1945, біля с. Соколя Мостиського р-ну Львівської обл.). Інтендант куреня "Переяслави" (1945), над-

районний господарський референт Яворівщини (1945); хорунжий.

“Орел” (? – ?). К-р сотні “Ведмідь” (05.1944), відтак заступник к-ра сотні “Ведмідь”; підхорунжий.

“Орел” (? – 9.10.1944, біля с. Тадані Кам’янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Член ВПЖ ВШВО “Буг” (1944), вістун.

“Орест” (? – 22.11.1945). Районний референт СБ ОУН в Золочівській окрузі (1945); хорунжий СБ (22.11.1945).

“Орлик” (? – 1.02.1945). Командир боївки СБ в ТВ “Климів”; старший булавний (з датою смерті), хорунжий (з датою смерті), відзначений Золотим Хрестом бойової заслуги II кл. (з датою смерті).

“Осика” (“Степ”; 1927, м. Львів – 4.11.1950, с. Вербляни Яворівського р-ну Львівської обл.). В.о. к-ра сотні “Жубри І” (28.06.1945–?), к-р сотні “Непоборні” (осінь 1945–літо 1946), районний провідник ОУН Краковеччини (1949–1950); вістун, старший вістун, старший булавний (1.01.1946); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (5.09.1946), медаллю “За боротьбу в особливо важких умовах” і Похвалою в наказі ВО (4.05.1946).

Осідач Володимир (“Ожидач”; 12.07.1914, с. Ветлин Ліського пов., тепер Польща – 18.02.1945, тер. Яворівського полігону, Львівська обл.). Член окружного проводу ОУН Равщини, командант окружної боївки в час німецької окупації, співробітник господарчого відділу штабу ВО УПА “Буг” (1944–1945).

“Осман” (? – 26.09.1945). Підреферент окружного проводу ОУН, член почту ВШВО “Буг” (1945); булавний (1.09.1945), хорунжий (з датою смерті). Можливо, це Федір Пелех з с. Мокротин Жовківського р-ну Львівської обл.

“Остап” (? – 16.12.1945). Член почту команди ТВ “Асфальт” (1945); вістун, старший вістун.

“Остап” (? – ?). Надрайонний референт СБ ОУН в Городоцькій окрузі (1947–1948); хорунжий СБ (22.01.1948).

“Павленко” (? – 13(18).03.1946, с.Боложинів Буського р-ну Львівської обл.). К-р III чоти в сотні “Дружинники І” (“Дружинники”, літо 1944–1945), к-р сотні “Витязі” (09.1945–03.1946); старший вістун, старший булавний (1.01.1946), поручник (22.01.1946), відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги II кл. (15.02.1946).

Павлик Володимир (“Ірка”, “Пік”; 1915, м. Ґрац, Австрія – 2.01.1948, с. Ольчан Магаданської обл., Росія). Заступник к-ра і шеф штабу ВО “Сян” (05–12.1944), поручник. Наказом УПА-Захід ч. 9/44 від 25.11.1944 ВО “Сян” розформовано і підпорядковано ВО “Буг”, а к-р “Ірка” переданий в розпорядження штабу ВО “Буг”, в розпорядження штабу не прибув.

Паляничка Роман ("Кочовик"; 1916, смт. Підкамінь Бродівського р-ну Львівської обл. – 10.03.1945, с. Гаї Бродівського р-ну Львівської обл.). Районний провідник Підкамінеччини (06.1943–10.03.1945), організатор і к-р сотні самооборони на Підкамінеччині (осінь 1944). Загинув через необережність зі зброєю.

Панас Василь ("Сивий"; 14.01.1923, с. Ульгівок Рава-Руського пов., тепер Польща – 9(13).04.1949, с. Рясне, тепер частина м. Львова). Організатор і к-р самооборонного відділу в рідному селі, вояк сотні "Кочовики" (03–05.1944), відтак сотні "Галайда І", чотовий в сотні "Галайда І" (1945), к-р сотні "Галайда ІІ" (ІІ пол. 1945), заступник к-ра сотні "Кочовики" (12.1945–05.1946), к-р сотні "Галайда ІІ" (05.1946–?); булавний, старший булавний (1.01.1946), хорунжий (22.01.1946), відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги ІІ кл. (15.02.1946). Після демобілізації діяв у підпіллі ОУН в околицях Львова, районний провідник Брюховицького р-ну. Загинув в сутичці з МГБ. Імовірно, вдруге відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги ІІ кл. (15.10.1949).

Панас Володимир ("Влодко"; "Срібний"; 31.05.1920, с. Карів Сокальського р-ну Львівської обл. – 21.03.1953, біля с. Радванці Радехівського р-ну Львівської обл.) Районний референт СБ в Радехівському пов. (осінь 1944), надрайонний референт СБ ОУН Радехівщини (1945–1950), окружний референт СБ і окружний провідник ОУН Сокальщини (весна 1952–21.03.1953); хорунжий СБ (22.01.1948).

Паньків Іван ("Явір"; 1912, с. Верин Миколаївського р-ну Львівської обл. – 3.05.1950, біля с. Діброва Миколаївського р-ну Львівської обл.). К-р сотні УПА на Миколаївщині у ВО "Маківка" і, ймовірно, ВО "Буг" (1944–1946), зв'язковий ГВШ УПА; старший булавний, хорунжий (15.04.1945), поручник (22.01.1946); відзначений Золотим Хрестом бойової заслуги І кл. (26.08.1949) і Срібним Хрестом бойової заслуги І кл. (25.04.1945).

Паньків Йосиф ("Ґонта"; 1911, м. Львів – ?). Обласний референт СБ ОУН м. Львова (1943–1944), к-р сотні в околицях Львова (весна 1944), заарештований НКВД 1.06.1945.

Пасічник Микола ("Білий"; 1916, с. Попівці Бродівського р-ну Львівської обл. – ?). Вишкільний інструктор ВШВО "Башта" (весна–літо 1944), к-р сотні "Спартанці" ВО "Башта" (10.05–4.06.1944), к-р "Чорної сотні" ("Холодноярці", 06.1944). Заарештований НКВД у Львові 22.09.1945.

Паук Петро ("Степовий"; ? – 10.1947). Член крайового проводу ОУН Львівщини (1947).

“Павук” (? – 9.10.1944, біля с. Тадані Кам’янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Радіотехнік при VI політвиховному відділі ВШВО “Буг” (1944).

Пелех Василь (“Голуб”; ?, с. Опільсько Сокальського р-ну Львівської обл. – 10.1944, м. Львів). Повітовий організаційно-мобілізаційний референт Белзчини (поч. 1944), організатор і к-р чоти УНС (02.1944), к-р II чоти в сотні “Тигри” (03–05.1944), к-р сотні “Тигри” (23.05–10.1944), поранений у бою, потрапив у полон НКВД, помер.

Пелип Дмитро (“Євшан”, “Ем”, “М-22”; 1910, с. Голе Равське Жовківського р-ну Львівської обл. – 5.11.1944, Радванці Радехівського р-ну Львівської обл.). Член проводу ОУН Рава-Руського повіту (1943), організатор і к-р боївки в околиці Рави-Руської, яка на поч. 1944 увійшла до сотні Т. Онишкевича-“Галайди”, заст. к-ра сотні, к-р сотні (сотня “Галайда”; 04–08.1944), к-р куреня “Галайда” (08–11.1944). Булавний, хорунжий (1.10.1944), поручник (15.10.1944); відзначений Золотим Хрестом бойової заслуги I кл. (з датою смерті). Важко поранений в бою з військами НКВД 4.11.1944 на прис. Дворище с. Яструбичі Радехівського р-ну Львівської обл., від ран помер.

Перун Теодор (21.01.1908(1906), с. Чернилява Яворівського р-ну Львівської обл. – 22.02.1945, прис. Батоги с. Старий Яр Яворівського р-ну Львівської обл.). Працівник військової референтури окружного проводу ОУН на Яворівщині (1944).

“Петро” (? – 1.12.1946). Член охоронного відділу ВШВО “Буг” (1946), хорунжий.

Петрушевич Степан (“Дем’ян”, “Зет”, “Зуб”; 1918(1915), с. Конотопи Сокальського р-ну Львівської обл. – 30.01.1952, с. Велике Колодно Кам’янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Районний референт СБ ОУН Радехівщини, надрайонний референт СБ ОУН Жовківщини (1946–1949), окружний референт СБ Сокальщини (1950–1952), окружний провідник ОУН Сокальщини (весна 1951–30.01.1952); хорунжий СБ.

Паровацький (Поробецький) Михайло (“Печерський”; бл. 1910, Полтавська обл. – 15(16).01.1946, біля с. Шнирів Бродівського р-ну Львівської обл.). К-р сотні самооборони на Золочівщині (06–07.1944), комендант окружної боївки СБ ОУН Золочівщини (1945–1946).

Пилипчук Богдан (“Бодай”, “Гриць”, “Свист”, “Сурмач”; 27.03.1924, с. Лагодів Перемишлянського р-ну Львівської обл. – 9.09.1950, с. Бовшів Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Районний провідник ОУН Перемишлянщини (1948–1950); стар-

ший вістун, хорунжий (30.06.1950); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (30.11.1949) і Срібним Хрестом бойової заслуги I кл. (30.07.1950).

Пилипчук Павло ("Карпо"; 1914, с. Новий Двір, тепер частина м. Червонограда Львівської обл. – 21.12.1944, кол. Кузьмин с. Модринець Грубешівського пов., тепер Польща). К-р чоти в сотні "Вовки" (літо 1944), к-р сотні "Вовки" (24.08–28.10.1944, 5–21.12.1944), організатор сотні "Вовки II" (11.1944); старший булавний, хорунжий (27.10.1944), поручник (з датою смерті).

"Підкова" (1921, с. Карів Сокальського р-ну Львівської обл. – 25.12.1944, с. Тарношин Рава-Руського пов., тепер Польща). Заступник обласного господарчого референта Львівщини і співробітник III господарського відділу ВШВО "Буг" (1944).

Пілан Михайло ("Осип"; 1920, с. Прибілля Жидачівського р-ну Львівської обл. – 3.05.1950, біля с. Догброва Миколаївського р-ну Львівської обл.). Керівник зв'язку крайового проводу ОУН Львівщини (1950); імовірно, старший булавний (1948); імовірно, відзначений Бронзовим Хрестом заслуги (22.10.1948).

"Пісковий" (? – ?). К-р сотні на Золочівщині (06–07.1944).

"Пісня" (бл. 1921, м. Львів – ?). К-р "Чорної сотні" (05–4.06.1944). Загинув або потрапив у полон в бою з червоними партизанами під Львовом 4.06.1944.

"Побратим" (? – ?). Організатор і к-р сотні в Сокальщині (09.1944).

Поглод Степан ("Ігор", "Ольчик", "Циган"; 1912(1913,1914), смт. Нові Стрілища Жидачівського р-ну Львівської обл. – 29.11.1952, с. Старі Стрілища Жидачівського р-ну Львівської обл.). Повітовий к-р ВПЖ Бібреччини (1944), заступник к-ра ВПЖ Городоцької округи (1944–1945), співробітник крайової організаційної референтури Львівщини (кін. 1945–поч. 1946), районний провідник Новострілеччини, керівник техзвена, кущовий провідник в Рогатинському р-ні, надрайонний провідник Бібреччини (?–1952).

Повх Андрій ("Карат"; 1912, с. Шегині Мостиського р-ну Львівської обл. – 1989, м. Чікаго, США). Надрайонний організаційно-мобілізаційний референт Яворівщини, інструктор (1945), за деякими відомостями – к-р куреня "Переяслави" (I пол. 1945). Імовірно, заарештований в облаві НКВД 8-9.06.1945 в околицях м. Янів (тепер смт. Івано-Франкове Яворівського р-ну Львівської обл.).

Притулка Яків ("Бурий", "Орлик", "Радич"; 7.06.1912, с. Ятрубичі Радехівського р-ну Львівської обл. – 18.12.1946, біля

с. Волсвин Сокальського р-ну Львівської обл.). Організаційний референт окружного проводу ОУН Сокальщини (весна 1943–весна 1944), окружний провідник ОУН Сокальщини (04.1944–18.12.1946). Загинув в криївці під час більшовицької облави внаслідок зради.

Пришляк Євген ("Чернець", "Чорнота", "Ярема"; 13.12.1913, м. Миколаїв Львівської обл. – 3.12.1987, там само). Окружний референт СБ ОУН Городоччини (09.1946–поч. 1949), крайовий референт СБ ОУН Львівського краю (поч. 1949–05.1951), крайовий провідник ОУН Львівського краю (05.1951–22.01.1952); поручник СБ (22.01.1948), сотник-політвиховник УПА (14.10.1951). Отруєний газом у непритомному стані потрапив в полон МГБ 25.01.1952.

Прокопів Богдан ("Степан"; 27.08.1911, с. Дуліби Жидачівського р-ну Львівської обл. – 9.11.1948, біля с. Шпильчина Перемишлянського р-ну Львівської обл). Окружний провідник Городоччини (1946), заступник обласного / крайового референта СБ ОУН Львівщини (1944–1947), імовірно, крайовий референт СБ ОУН Львівщини (1947–1948); майор СБ (22.01.1948), відзначений Бронзовим Хрестом заслуги (5.12.1947).

Проць Михайло ("Макар", "Незнаний"; ? – 11.07.1947, м. Золочів Львівської обл.). Заступник окружного референта СБ ОУН Золочівщини (1946), надрайонний референт СБ ОУН Золочівщини (1947); хорунжий СБ (29.08.1947).

Прудиус Степан ("Богданко"; ? – 03.06.1947, с.Миколаїв Пустомитівського р-ну Львівської обл.). Референт зв'язку крайового проводу ОУН Львівщини (1947). Застрілився у криївці.

"Пушкар" (? – ?). Бунчужний куреня "Жубри" (кін. 1944–1945); старший булавний (15.04.1945); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (28.04.1945).

Равлик Микола ("Беркут"; 1922, с. Тенетиська Рава-Руського пов., тепер Польща – 22.10.1944, біля с. Смолин Яворівського р-ну Львівської обл.). К-р чоти в сотні "Галайда" (02–07.1944), к-р сотні "Крилачі" (07–10.1944); хорунжий (15.10.1944). Загинув у бою.

"Ратай" (? – ?). Працівник VI політвиховного відділу ВШВО "Буг" (весна–літо 1944).

Рачок Ілько ("Вільха", "Липей"; бл. 1917 – 19.07.1944, біля с. Старі Стрілища Жидачівського р-ну Львівської обл.). Організатор і к-р сотні "Льви" (03–04.1944) та куреня "Льви" (04–07.1944). Хорунжий, поручник (з датою смерті). Загинув у німецькій облаві.

"Риба" (? – 07.1946). Курсант підстаршинської школи "Лісові чорти" (08–09.1944), член команди ТВ "Яструб" (осінь 1945–

07.1946); булавний (3.09.1944), старший булавний (22.01.1946), поручник (22.01.1946).

"Роман" (? – ?). Підпільник Львівського краю і ВО "Буг"; сотник контррозвідки (30.06.1952). Можливо, це окружний референт СБ Золочівщини Василь Горбач – "Роман".

"Ромко" (? – ?). К-р сотні "Переяслави" (весна 1944).

"Ромко" (? – ?). Член почту ТВ "Асфальт" (1946); старший стрілець, вістун (31.08.1946).

Росяк Василь ("Водяний", "Чуприна"; 1915, с. Татаринів Городоцького р-ну Львівської обл. – 28.06.1945, біля с. Тершаків Городоцького р-ну Львівської обл.). Районний військовий референт ОУН Комарнівщини і к-р Повстанчої групи ім. Перуна (осінь 1944–літо 1945). Можливо, відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (10.04.1945).

Рошко Федір ("Недолугий", "Шумський"; ?, Закарпатська обл. – 08.1945, Брестська обл., Білорусь). Працівник окружної організаційно-мобілізаційної референтури Сокальщини (поч. 1944), к-р сотні "Кочовики" (05–12.1944), к-р сотні "Перебийніс" (01–08.1945); старший булавний, хорунжий (31.08.1945); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (1.01.1946).

Рудий Володимир ("Аркас", "Винар", "Модест"; 1914, с. Лапаївка Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл. 19.12.1945, прис. Корчемка с. Купичволя Жовківського р-ну Львівської обл.). Повітовий військовий референт Кам'янеччини (1942–поч. 1944), керівник II розвідчого відділу ВШВО "Буг" (04–10.1944), керівник IV організаційно-мобілізаційного відділу ВШВО "Буг" (10.1944–04.1945), шеф ВШВО "Буг" (04–12.1945); старший булавний, хорунжий (1.10.1944), поручник (31.08.1945), майор (з датою смерті); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги. Загинув у бою.

"Рудий" (? – 30.10.1944). Співробітник референтури СБ Львівської обл. (1944); хорунжий СБ (30.10.1944).

"**Руслан**" (? – 14.04.1945). Політвиховник сотні в ТВ "Климів" (1945); старший булавний, хорунжий (з датою смерті).

Савицька Галина ("Галина", "Ганна", "Марта", "Марта Гай", "Оксана", "Ярина"; 22(30).06.1922, м. Львів – 2.01.2003, м. Київ). Підреферент УЧХ обласного / крайового проводу ОУН Львівщини (1944–02.1945), окружний референт УЧХ Перемищини в складі Львівського краю (02–05. 1945), співробітник крайового осередку пропаганди ОУН Львівщини (1945–1947), надрайонний референт пропаганди ОУН Яворівщини (кін. 1947–05.1949).

Савка Богдан ("Софрон"; 29.05.1903, с. Річиця Рава-Руського пов., тепер Польща – 18.11.1980, м. Вінниця). Лікар

Сокальської округи ОУН (1943–осінь 1944), згодом крайовий лікар УПА-Захід; поручник-лікар.

Савка Микола ("Чорнота"; ? – 26(28).01.1946, біля с. Кривня Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Член почту к-ра ТВ "Яструб" (кін. 1945–поч. 1946).

Савчук Павло ("Довбуш"; 1922, с. Копитів Сокальського р-ну Львівської обл. – 9(11).05.1944, біля с. Радванці Радехівського р-ну Львівської обл.). К-р сотні ім. Галайди (04–05.1944), загинув у бою з німцями.

Савчук Степан ("Наливайко"; ? – ?). К-р куреня УПА-Південь, який діяв у ВО "Буг" (літо–осінь 1944).

Саган ("Гончар", "Луговий", "Треф"; ?, с. Арламівська Воля Мостиського р-ну Львівської обл. – 16.09.1951, м. Судова Вишня Мостиського р-ну Львівської обл.). Слідчий, відтак референт СБ Яворівського надрайону (1947–05.1949), надрайонний провідник ОУН Яворівщини (05.1948–05.1949), окружний референт СБ Городоччини (1949–1951); хорунжий СБ (22.01.1948), відзначений Бронзовим Хрестом заслуги (30.07.1950).

"**Сакра**" (? – ?). К-р сотні в курені Холодноярці" (осінь 1944). Див. теж Іван Липницький.

Саляк Юліян ("Сокіл", "Тиміш"; 9.06.1921, м. Львів – 22.01.1946, с. Зарудці Жовківського р-ну Львівської обл.). Військовий референт мережі ОУН у німецькій воєнізованій трудовій службі "Баудінст" у м. Львові, шеф штабу і заступник к-ра ВО "Башта" (1944); окружний організаційно-мобілізаційний референт Городоччини (весна–літо 1945), к-р ТВ "Розточчя" і куреня "Холодноярці" (05.1945–02.1946); старший вістун, булавний (15.04.1945), старший булавний (1.01.1946), поручник (з датою смерті); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги.

"Санчо" (? – 17.06.1944, с. Сторонна Дрогобицького р-ну Львівської обл.) Чотовий сотні "Льви" (03–04.1944), к-р сотні "Льви І" (05–06.1944); булавний, хорунжий (1.06.1944). Загинув у сутичці з німцями.

Сарчук Василь ("Білий"; 1922, с. Ордів Радехівського р-ну Львівської обл. – 1950). Член почту к-ра сотні "Кочовики" (ІІ пол. 1944), політвиховник сотні "Кочовики" (1945–1946), архівар к-ра ВО "Буг" (ІІ пол. 1946), районний провідник ОУН (1947–1949); старший булавний (22.01.1946), хорунжий-політвиховник (22.01.1946).

Свистун Іван ("Черник"; 1914, с. Ордів Радехівського р-ну Львівської обл. – 8.07.1946, там само). К-р районної боївки СБ Радехівщини (І пол. 1944), к-р чоти добровольців із ВО "Буг" у

старшинську школу "Олені" (07.1945), курсант старшинської школи "Олені" (II пол. 1944), скерований у ВО "Буг" із старшинської школи "Олені" (22.10.1944), к-р сотні "Пролом" (02.1945–кін. 1945). Старший булавний, хорунжий (1.12.1944), поручник (22.01.1946).

Світлик Богдана ("Дмитренко"; 24.04.1918, м. Перемишль, тепер Польща – 29.12.1948, с. Либохора Сколівського р-ну Львівської обл.). Обласний провідник жіночої мережі м. Львова (1942–1944), обласний провідник ОУН в м. Львові (II пол. 1944), окружний організаційний референт ОУН Львівщини (1945).

"Свобода" ("Богдан"; ? – 7.11.1945, прис. Сади с. Ясенів Бродівського р-ну Львівської обл.). К-р І чоти в сотні "Дружинники І" (весна 1944), к-р сотні "Дружинники І" (поч. 06.1944–7.11.1945), к-р куреня (осінь 1945); старший булавний, хорунжий (15.04.1945), поручник (1.08.1945); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (1.09.1945). Загинув в облаві.

"Святослав" (?, с. Любеля Жовківського р-ну Львівської обл. – 18.02.1945, біля с. Опліцько Радехівського р-ну Львівської обл.). Курінний політвиховник у ВО "Буг". Загинув у бою.

Семенюк Михайло ("Юрій"; 1922, с. Шнирів Бродівського р-ну Львівської обл. – 7.04.1946, с. Клекотів Бродівського р-ну Львівської обл.). Курсант підстаршинської школи "Лісові чорти" (08–09.1944), командир ПЖ надрайону, відтак чотовий; булавний, старший булавний (1.11.1945).

Семкович Юліан ("Стріха"; 1918, смт. Перегінсько Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 25.05.1947, с. Желдець Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Лікар окружного проводу ОУН Сокальщини (1944–1947).

Сенюк Василь ("Летун"; 1921, с. Щеп'ятин Рава-Руського пов., тепер Польща – 11.02.1945 (1.04.1945), там само). Чотовий сотні "Перебийніс" (весна–літо 1944), к-р сотні "Перебийніс" (09–10.1944), к-р куреня (10–12.1944), к-р Сокальського ТВ (кін 1944); старший булавний, хорунжий (15.04.1945); відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги І кл. (25.04.1945).

Сидорук Олекса (Анатоль) ("Дуб", "Яструб"; 1919, с. Липівка Володавського пов., тепер Польща – 4.04.1945, кол. Корчунок с. Долобичів Грубешівського пов., тепер Польща). Організатор і к-р самооборонного відділу на Холмщині (1944), к-р роя в сотні "Вовки" (10.1944), к-р сотні "Вовки" (28.10–5.12.1944, 23–28.12.1944).

Симко Степан ("Гаврило"; 5.06.1913, с. Махнів Рава-Руського пов., тепер Польща – 29.04.1946, біля с. Словіта

Золочівського р-ну Львівської обл.). Лікар Золочівської округи ОУН і Золочівського ТВ (ТВ "Плісниська"; 08.1944–04.1946); поручник, сотник (31.08.1945), майор-лікар (22.01.1946); відзначений Бронзовим Хрестом заслуги (10.10.1945).

"Сірий" (? – 27.01.1950, с. Зарудці Жовківського р-ну Львівскої обл.). Окружний провідник Сокальщини (1948–01.1950); відзначений Срібним Хрестом заслуги (1950).

"Січовик" (бл. 1917 – 19.04.1946, с. Серники Перемишлянського р-ну Львівської обл.). К-р сотні на Щиреччині (літо–осінь 1944), чотовий і заступник командира сотні "Жубри ІІ" (кін. 1944–весна 1945), політвиховник сотні "Жубри" (ІІ пол. 1945) і сотні "Сурмачі" (1946); старший булавний (15.04.1945), хорунжий-політвиховник (22.01.1946).

"Скала" (1917, с. Біла, тепер частина смт. Магерова Жовківського р-ну Львівської обл. – 20.10.1944, біля с. Язениця Руська Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.). К-р чоти в сотні "Галайда" (02.1944–3.07.1944), к-р сотні "Пролом" (3.07–20.10.1944); хорунжий (15.10.1944). Загинув на засідці НКВД.

Скасків Ярослав ("Мороз", "Моряк"; 24(4).06.1922, с. Божиків Бережанського р-ну Тернопільської обл. – 19.07.1944, біля с. Старі Стрілища Жидачівського р-ну Львівської обл.). Обласний провідник ОУН Львівщини (ІІ пол. 06–19.07.1944); відзначений Срібним Хрестом заслуги (з датою смерті). Загинув у німецькій облаві.

Скиба Павло ("Мирон", "Ромко"; ?, с. Квасів Горохівського р-ну Волинської обл. – 1945). К-р куреня ім. князя Святослава у ВО "Турів" (1943–поч. 1944), заступник к-ра куреня "Юрченка" (05.1944), к-р чоти і сотні добровольців із ВО "Буг" у старшинську школу "Олені" (06–07.1944), к-р чоти сотні "Тигри" (02–05.1945), заступник к-ра сотні "Тигри" (25.05.1945–осінь 1945). Страчений СБ ОУН як агент.

Сколоздра Василь ("Грабенко"; 13.11.1919 (17.07.1920), с. Верин Миколаївського р-ну Львівської обл. – 3.11.1987, м. Майямі, США). К-р ТВ "Асфальт" (09.1945–1946); влітку 1948 пішов з кур'єрською групою на Захід; булавний, старший булавний, хорунжий (22.01.1946), поручник (22.01.1946); відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги І кл. (15.10.1949), Бронзовим Хрестом бойової заслуги (5.09.1946), Похвалою в наказі ВО (4.05.1946) і Відзначенням за рани (15.06.1946).

"Славич" (1921, Яворівський р-н Львівської обл. – ?). Обласний референт пропаганди Львівщини (І пол. 1944). Хворий лікувався на Яворівщині, заарештований 1.11.1944, пропав без вісти.

Сліпець Григорій ("Джміль"; 1921, с. Лавриків Жовківського р-ну Львівської обл. – 23.02.1945, біля с. Вишенька Яворівського р-ну Львівської обл.). Чотовий і заступник к-ра сотні "Завойовники" (04–07.1944), курсант старшинської школи "Олені" (07–11.1944), організатор сотні УПА в Жовківщині (поч. 1945); старший стрілець (21.09.1944), старший булавний (22.10.1944), хорунжий (30.01.1945).

Слюзар Дмитро ("Арпад", "Золотар", "Кметь", "Юліан"; 10.10.1919, с. Бортники Жидачівського р-ну Львівської обл. – 19.12.1945, прис. Бесіди с. Любеля Жовківського р-ну Львівської обл.). Обласний провідник ОУН в м. Львові (01.1942–07.1944), обласний провідник ОУН Львівщини (II пол. 1944), крайовий провідник Львівського краю ОУН (кін. 1944–12.1945); майора-політвиховник (з датою смерті), відзначений Золотим Хрестом заслуги (з датою смерті).

"Смерека" (? – 23.09(08).1945, біля с. Фійна Жовківського р-ну Львівської обл.). Лікар Сокальської округи ОУН і ТВ "Климів" (1945); старший булавний (з датою смерті), поручник-лікар (з датою смерті).

"Смерека" (? – ?). Співробітник референтури СБ Львівського краю (1947–1948); хорунжий СБ (22.01.1948).

"Смирний" (? – ?). К-р чоти в сотні к-ра "Петренка" в курені "Переяслави" (1944), к-р сотні "Переяслави III" (1945).

"Сойка" (? – 4.05.1945). Повітовий / надрайонний організаційно-мобілізаційний референт Кам'янеччини (1944–1945), член команди Сокальського ТВ (1945); хорунжий (з датою смерті).

"Сокіл" (? – ?). Член ВПЖ ВШВО "Буг" (1945), булавний (15.04.1945).

"Сокіл" (1923, с. Забір'я Жовківського р-ну Львівської обл. – 4.09.1944, біля с. Карів Сокальського р-ну Львівської обл.). Член ВПЖ ВШВО "Буг" (1944). Загинув в облаві.

"Сокіл" (? – 1944). К-р сотні УПА на Золочівщині (весна 1944).

Соколюк Зиновій ("Семенів"; 9.07.1926, м. Белз Сокальського р-ну Львівської обл. – 2.01.1998, м. Мюнхен, Німеччина). У ВО "Буг" від 31.03.1944, машинописець при VI політвиховному відділі ВШВО "Буг" (04–07.1944), курсант старшинської школи "Олені" (07–10.1944), скерований в сотню "Жубри II" (11.1944), політвиховник сотні "Холодноярці I" (04.1945–сер. 1946); старший вістун (22.10.1944), старший булавний (1.01.1946).

“Сорока” (? – ?). Член почту ВШВО (1946); старший вістун, деградований до старшого стрільця.

Сташків Іван (“Андрій”, “Орест”; 1922, с. Дички Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 20.01.1949, с. Васючин Рогатинського р-ну Івано-Франківскьої обл.). Надрайонний провідник ОУН Рогатинщини (осінь 1945–01.1949); старший вістун, хорунжий (з датою смерті).

Стебельський Любомир (“Богдан”; 1921, м. Скалат Підволочиського р-ну Тернопільської обл. – 23(22).10.1945, біля с. Чуловичі Городоцького р-ну Львівської обл.). Надрайонний військовий референт ОУН Городоччини (1945). Загинув на засідці.

“Стебло” (? – ?). Працівник VI політвиховного відділу ВШВО “Буг” (весна 1944–2.07.1944), політвиховник сотні “Тигри” (2.07.1944–?), політвиховник сотні “Кочовики” (1945).

“Степан” (? – ?). Член підпілля Рогатинської округи; старший булавний, хорунжий (30.06.1950).

“Степовий” (? – 22.11.1945, с. Ражнів Бродівського р-ну Львівської обл.). Комендант ВПЖ куреня (1944–1945), помічник надрайонного референта СБ ОУН в Золочівській окрузі (1945), співробітник окружної референтури СБ ОУН Золочівщини (1945); хорунжий СБ (22.11.1945).

Стець (Стеців) Іван (“Рій”; ?, с. Оглядів Радехівського р-ну Львівської обл. – ?). Окружний військовий референт ОУН Сокальщини (1942–1943), к-р І чоти сотні УНС к-ра “Корсака” (01–02.1944).

Стронцицький Григорій (“Бескид”, “Гриць”; ?, с. Желдець Кам’янка-Бузького р-ну Львівської обл. – 5.09.1945, с. Сокіл Кам’янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Працівник технічного звена часопису “Стрілецькі вісті”; старший вістун, старший булавний (з датою смерті).

“Струя” (бл. 1914/1916 – 8.09.1944, біля с. Стоки Перемишлянського р-ну Львівської обл.) Інструктор підстаршинської школи ОУН “Гориня” на Бібреччині (весна 1943–весна 1944), к-р АБ при обласному осередку пропаганди Львівщини, з якою увійшов до куреня к-ра “Ґонти”; булавний. Загинув у бою.

“Стрибожич” (? – ?). К-р сотні або самостійної чоти в курені “Жубри” (1945).

“Стьопа” (? – 15.11.1945). Районний референт СБ ОУН в Рогатинській окрузі (1945), хорунжий СБ (15.11.1945).

“Сулима” (? – 28.04.1945). Районний референт СБ ОУН в Рогатинській окрузі (1944–1945); хорунжий СБ (28.04.1945).

“Сурмач” (? – 18.02.1947, біля с. Нова Скварява Жовківського р-ну Львівської обл.). Політвиховник сотні “Сіроманці” (літо 1944), політвиховник куреня “Галайда” (1945), політвиховник ТВ “Климів” (1945–1946); старший вістун, старший булавний (1.01.1946), поручник (22.01.1946).

Сушко Ігор (“Ігор”, “Див”, “Хмурий”; 1923, с. Волиця Жовківського р-ну Львівської обл. – 5.09.1945, с. Сокіл Кам’янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Працівник VI політвиховного відділу ВШВО “Буг” і редактор часопису “Стрілецькі вісті” (06.1944–5.09.1945), відпоручник ВШВО (1945); старший булавний (01.12.1944), хорунжий (з датою смерті), поручник-політвиховник (з датою смерті); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (20.07.1945) та Срібним Хрестом заслуги (з датою смерті).

“Сян” (? – 23.08.1945). К-р сотні в курені “Переяслави” (02–08.1945). Старший вістун, старший булавний (15.04.1945), хорунжий (31.08.1945). Розстріляний за рішенням суду УПА.

Таланчук Кость (8.05.1914, смт. Олесько Буського р-ну Львівської обл. – ?). Окружний військовий референт Золочівщини (весна 1942 – 09.1943). Заарештований німцями.

Тершаковець Зиновій (“Лисий”, “Федір”, “Чагрів”, “Червень”, “Чигирин”; 19.08.1913, с. Якимчиці Городоцького р-ну Львівської обл. – 4.11.1948, біля с. Великого Любеня Городоцького р-ну Львівської обл.). Повітовий провідник, відтак окружний організаційний референт Городоччини (1942–поч. 1944), провідник ОУН Львівського краю (весна 1946–11.1948), к-р ВО “Буг” (1947–1948); майор-політвиховник УПА (з датою смерті). Загинув у засідці МГБ.

“Тигр” (? – 1.03.1945). К-р куреня “Жубри” (12.1944–02.1945); старший булавний, хорунжий (з датою смерті).

“Тиміш” (? – ?). Член почту ТВ “Розточчя” (кін. 1945–поч. 1946); старший вістун, булавний (з датою смерті).

“Ткач” (? – ?). Інструктор підстаршинської школи “Лісові чорти” (літо–осінь 1944).

“Топір” (бл. 1912 – 30.01.1945, с. Селиська Яворівського р-ну Львівської обл.). Інспектор ВШВО “Буг” (весна–осінь 1944); старший булавний (2.12.1944).

“Торчин” (? – 07/08.1950, біля с. Збоїська, тепер частина м. Львова). Надрайонний референт СБ ОУН Жовківщини (1947–1950); хорунжий СБ (22.01.1948).

Тучапець Андрій (“Верх”, “Лобода”, “Олег”; бл. 1910, с. Завадів Яворівського р-ну Львівської обл. – 1.11.1946, біля с. Малнів Мостиського р-ну Львівської обл.). К-р сотні УНС “Сіроманці” (сер. 06–сер. 07.1943), військовий рефе-

рент Завадівського куща (01–06.1944), к-р вишкільної чоти сотні “Переяслави” (10.06–2.07.1944), к-р Завадівського СКВ (07–08.1944), організатор і к-р сотні “ім. Дорошенка” (15.08–09.1944), інструктор в курені “Переяслави” (1945–1946), ройовий в сотні “Переяслави”; старший десятник, старший вістун, старший булавний (1.01.1946). Загинув при переході кордону.

“Угринович” (“Буковий”; бл. 1910 – ?). Інспектор УПА на Яворівщині (1945), к-р куреня “Переяслави” (II пол. 1945), заступник к-ра ТВ “Розточчя” (кін. 1945–поч. 1946), к-р ТВ “Розточчя” (10.02.1946–сер. 1946), к-р ТВ “Климів” (II пол. 1946); булавний, старший булавний (1.01.1946), поручник (22.01.1946).

Фарина Ярослав (“Левадний”, “Славко”; 1910, с. Радванці Радехівського р-ну Львівської обл. – 15.01.1949, коло прис. Збиця с. Яструбичі Радехівського р-ну Львівської обл.). Стрілець сотні “Кочовики” (1944–1946), розвідник; член почту к-ра ВО “Буг” (II пол. 1946); зв’язковий районного референта СБ ОУН Радехівщини (1947–1948); зв’язковий окружного проводу ОУН Сокальщини (осінь 1948–01.1949); стрілець, старший стрілець, старший вістун. Під час облави оточений у криївці, у безвихідній ситуації застрілився.

Феденишин Володимир (“Кармелюк”, “Рудий”; 1915, с. Нивиці р-ну Львівської обл.– 1944? 27.01.1944, там само). Працівник військової референтури Радехівського повіту (1943), організатор і к-р відділу УНС. Поліг у бою із червоними партизанами.

Федів Іван (“Іскра”; ?, с. Надітичі Миколаївського р-ну Львівської обл. – 3.05.1950, біля с. Дуброва Миколаївського р-ну Львівської обл.). Член крайового проводу ОУН Львівщини (1950), імовірно, булавний (1948); імовірно, відзначений Бронзовим Хрестом заслуги (22.10.1948).

Федорків Володимир (“Оверко”; 1920, с. Ожидів Буського р-ну Львівської обл. – 4.03.1947, біля с. Підлисся Золочівського р-ну Львівської обл.). Закінчив підстаршинську школу (1943), заступник к-ра сотні “Дружинники II” (літо 1944), к-р сотні “Дружинники II” (“Витязі”; 09.1944–09.1945), к-р сотні “Русичі” (09.1945–1946), к-р куреня (1946); старший булавний (1943), хорунжий (15.04.1945), поручник (22.01.1946); відзначений Вирізненням в наказі КВШ УПА-Захід (1.01.1946). Загинув геройською смертю у бою з спецгрупою МВД.

“Фіфак” (“Вовк”; ? – 27.10.1944, біля с. Андріївка Радехівського р-ну Львівської обл.). К-р чоти в сотні “Пролом”, к-р сотні “Пролом” (22–27.10.1944); хорунжий (з датою смерті). Загинув у бою.

"Фош" (? – 3.06.1945). Надрайонний референт СБ ОУН в Рогатинській окрузі (1944–1945), хорунжий СБ (3.06.1945).

Хвалібота (Фолібота) Михайло ("Бородатий", "Лис"; 1915, с. Реклинець Сокальського р-ну Львівської обл. – 1949, Львівська обл.). К-р сотні "Перебийніс" (04–09.1944), к-р куреня "Галайда" (11.1944–05.1945), к-р ТВ "Климів" (02–06.1945), к-р сотні "Тигри" (25.05.1945–поч. 1946), к-р сотні "Галайда І" (25.05.1946–?), член надрайонного проводу ОУН Кам'янеччини (?–1949); підхорунжий, старший булавний, хорунжий (15.04.1945), відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги І кл. (25.04.1945).

Харків Віктор ("Хмара"; 8.08.1918, с. Немилів Радехівського р-ну Львівської обл. – 23.01.1988, м. Львів). Обласний військовий референт ОУН м. Львова (07.1943–09.1944), організатор і командир ВО "Башта" (12.1943–09.1944), інспектор ВШВО "Буг" (06.1944, 09.1944–02.1946); десятник, хорунжий (26.01.1944). Заарештований НКВД у м. Львові 02.1946.

Харко Петро ("Атос", "Байда"; 3.05.1912, с. Боратин Сокальського р-ну Львівської обл. – 5.05.1946, біля с. Бояничі Сокальського р-ну Львівської обл.). Повітовий організаційно-мобілізаційний референт ОУН Белзчини (1944), повітовий провідник Белзчини (08.1944–03.1945), окружний військовий референт Холмщини (03–04.1945), надрайонний організаційний референт Грубешівщини (весна 1945–5.05.1946).

Хмара Григорій ("Ольжич", "Степовий"; 1922, с. Горбків Сокальського р-ну Львівської обл. – 17(15,16).12.1944, с. Перв'ятичі Сокальського р-ну Львівської обл.). Повітовий організаційний референт Сокальщини (1942–кін. 1943), курсант і член ВПЖ Старшинської школи "Олені" (03–09.1944), окружний референт військової розвідки Сокальщини – член команди Сокальського ТВ (кін. 1944); булавний, поручник (1.12.1944). Загинув у бою при викритті криївки.

"Хмара" (? – ?). Член почту ВШВО (1946); вістун, деградований до стрільця.

"Хміль" (? – ?). Вишкільник ТВ "Яструб" (1945–1946); хорунжий, поручник (22.01.1946).

"Хміль" (? – 15(16,18).02.1946, між с. Боянець і с. Купичволя Жовківського р-ну Львівської обл.). Бунчужний сотні в ТВ "Климів" (1945–1946); старший булавний, хорунжий (22.01.1946).

"Циган" (? – ?). Член почту ВШВО "Буг", відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги ІІ кл. (15.10.1949).

Цимбалко Михайло ("Стир", "Ткаченко"; бл. 1919 – 4.12.1944, біля с. Ражнів Бродівського р-ну Львівської обл.). К-р

сотні на Золочівщині (весна 1944), інструктор підстаршинської школи "Лісові чорти" (літо–осінь 1944), к-р куреня "Романовичі" (20.10–4.12.1944); старший булавний (3.09.1944), поручник (15.11.1944).

"Цяпка" (? – 25.01.1945). Курінний політвиховник у ВО "Буг".

Цьона Ярослав ("Жимайло", "Жмайло"; ? – ?). Член почту ВШВО, зв'язковий між командуванням ВО "Буг" і ВО "Сян" (1945–1947); старший вістун, булавний (1.01.1946), старший булавний.

"Чайка" (? – 10.10.1944, с. Букавина Жидачівського р-ну Львівської обл.). Окружний к-р ВПЖ Городоччини. Загинув у бою.

"Чайка" (? – ?). Ад'ютант к-ра ВО "Башта" (1944).

Чайківський Роман ("Чавун"; 6.09.1911, м. Львів – 8.02.1946, с. Станин Радехівського р-ну Львівської обл.). Працівник V вишкільного відділу ВШВО (08.1944–02.1946), к-р підстаршинської школи ВО "Буг" (09–10.1944), к-р підстаршинської школи "Вертеп" (05–10.1945); поручник (25.09.1944), сотник (22.01.1946); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги і Вирізненням в наказі КВШ УПА-Захід (1.01.1946).

"Чардаш" (? – ?). Член почту ТВ "Розточчя" (кін. 1945–поч. 1946); старший стрілець, старший вістун (27.01.1946).

Червак Іван ("Богун", "Луговий", "Олег", "Олесь"; 1923, с. Петрилів Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. – 17.03.1953, між сс. Зарваниця і Лука Золочівського р-ну Львіської обл.). Окружний провідник ОУН Золочівщини (1950–17.03.1953); поручник-політвиховник (22.01.1952).

Чемерис Петро ("Горлоріз", "Дир"; бл. 1915 – ?). Чотовий і заступник к-ра сотні "Льви І" (весна–літо 1944), к-р сотні "Льви І" (06–10.1944), к-р сотні "Жубри І" (11.1944–05.1946), перенесений до сотні "Сурмачі"; булавний, старший булавний, хорунжий (22.01.1946). Заарештований 11.1946, втік, загинув.

"Черемош" (1919 – 14.12.1944, с. Розжалів Радехівського р-ну Львівської обл.). Організатор і к-р сотні УПА на Радехівщині (08–10.1944), к-р сотні "Пролом" (11–12.1944); хорунжий (з датою смерті). Загинув в облаві НКВД.

"Черник" (? – ?). К-р сотні УПА на Радехівщині (09–10.1944).

"Чернов" (? – 19.08.1944). Окружний референт СБ ОУН Золочівщини (1944); поручник СБ (19.08.1944).

"Чорний" (бл. 1914, с. Горбачі Пустомитівського р-ну Львівської обл. – 10.1944, біля с. Підзвіринець Городоць-

кого р-ну Львівської обл.). Чотовий Повстанчої групи ім. Перуна (08–09.1944), к-р Повстанчої групи ім. Перуна (09–10.1944).

"Чорний" (бл. 1921, Івано-Франківська обл. – ?). Бунчужний сотні в курені "Жубри" (1944–1945), інструктор підстаршинського вишколу провідників теренових клітин ТВ "Асфальт" (літо–осінь 1946); булавний.

Чорній Дмитро ("Блакитний"; ? – 19.12.1945, прис. Корчемка с. Купичволя Жовківського р-ну Львівської обл.). Відпоручник ВШВО (1945); булавний, старший булавний (з датою смерті), хорунжий (з датою смерті); відзначений Бронзовим Хрестом заслуги. Загинув у бою.

Чорній Яків ("Куля", "Мушка", "Ударник"; 15.11.1907, с. Хишевичі Городоцького р-ну Львівської обл. – 23.12.1944, біля с. Ліщина Перемиського пов., тепер Польща). Обласний військовий референт ОУН Перемищини (1944), к-р ВО "Сян"; хорунжий, поручник (1.12.1944), майор (з датою смерті). Наказом УПА-Захід ч. 9/44 від 25.11.1944, за яким ВО "Сян" розформовано і підпорядковано ВО "Буг", переданий в розпорядження ВО "Буг", загинув при переході кордону.

"Чорнота" (бл. 1910, с. Велика Горожанна Миколаївського р-ну Львівської обл. – ?). К-р чоти в сотні "Холодноярці І" (04.1945–06.1945), заступник к-ра сотні "Холодноярці ІІ" (06–09.1945), к-р сотні "Холодноярці ІІ" (09.1945–?); старший вістун, старший булавний (1.01.1946). Можливо, це Володимир Сироїжко, який загинув 30.06.1946 в с. Туринка Жовківського р-ну або у лютому 1946 в с. Замочок Жовківського р-ну.

"Чорнота" (? – 16.12.1945). Член почту ВШВО; старший вістун, булавний (16.12.1945).

"Чуй" (? – 22.01.1946, с.Зарудці Жовківського р-ну Львівської обл.). Ад'ютант к-ра куреня "Холодноярці" і член почту ТВ "Розточчя" (кін. 1945–поч. 1946); старший вістун, булавний (з датою смерті).

"Шалений" (? – 14.12.1944, с. Розжалів Радехівського р-ну Львівської обл.). Скерований у ВО "Буг" із старшинської школи "Олені" (22.10.1944), призначений к-ром Сокальського ТВ, звільнений в УПА-Північ, відразу загинув на тер. ВО "Буг"; хорунжий, поручник (09.11.1944); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги.

Шведа Володимир ("Прут"; 1923, с. Якимчиці Городоцького р-ну Львівської обл. – 27.02.1946, біля м. Судова Вишня Мостиського р-ну Львівської обл.). Надрайонний референт СБ ОУН Городоччини (1945), окружний референт СБ ОУН Городоччини (1945–1946); поручник СБ (22.01.1946).

Шиманський Іван ("Шум"; 1913, с. Люблинець Новий Любачівського пов., тепер Польща – 5.09.1947, біля с. Монастир Любачівського пов., тепер Польща). К-р чоти в сотні "Месники" (1944), к-р сотні "Месники І" у ВО "Буг" і ВО "Сян" (10.1944–09.1945); старший булавний (15.04.1945), хорунжий (31.08.1945).

Шкамбара Михайло ("Кедр", "Скала"; 18.11.1914, с. Варваринці Теребовлянського р-ну Тернопільської обл. – 16.06.1944, с. Романів Перемишлянського р-ну Львівської обл.). Обласний провідник ОУН Львівщини (1942–16.06.1944). Загинув через необережність зі зброєю.

Шклянка Григорій ("Куліш"; 1920, с. Поториця Сокальського р-ну Львівської обл. – 7.05.1945, с. Люблинець Новий Любачівського пов., тепер Польща). К-р III чоти в сотні "Галайда" (літо 1944), к-р сотні "Галайда ІІ" (08.1944–05.1945); старший булавний (15.04.1945), хорунжий (з датою смерті), відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (з датою смерті).

Шкреметко Лев ("Галич", "Декан", "Дем'ян", "Старий"; 1.01.1910, с. Тучапи Городоцького р-ну Львівської обл. – 1944). Повітовий провідник Городоччини, згодом окружний провідник ОУН Львівщини (1942–1944). Пропав безвісти. За однією з версій – вбитий поляками в час німецької окупації; за іншою версією – загинув у 1945 у бою, можливо, в Зарудцях на Жовківщині.

Шпонтак Іван ("Залізняк"; 12.08.1919, с. Волковий, тепер с. Вовкове Ужгородського р-ну Закарпатської обл. – 14.04.1989, м. Великі Капушани, Словаччина). Організатор і к-р сотні "Месники" (04–10.1944), к-р куреня "Залізняка" (09.1944); к-р куреня "Месники" (10.1944–осінь 1947) і к-р Любачівського ТВ (ТВ "Бастіон", осінь 1944–1947) у ВО "Буг" і ВО "Сян"; відкликаний з ВО "Буг" 28.04.1945; старший вістун, хорунжий (1.10.1944), поручник (15.04.1945); відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги II кл. (25.04.1945).

Штендера Євген ("Зоряний"; 2.01.1924, с. Волиця Барилова Радехівського р-ну Львівської обл.). Повітовий організаційно-мобілізаційний референт ОУН Радехівщини (03.1944–01.1945).

Штерцер Абрагам ("Андрій"; ?, смт. Нові Стрілища Жидачівського р-ну – ?). Лікар куреня "Льви" (весна–літо 1944), згодом легалізувався і далі співпрацював з підпіллям.

Шульган Мар'ян ("Білоус", "Лисай"; 1910(1911), м. Угнів Сокальського р-ну Львівської обл. – 11.04.1951, біля с. Рокити Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Керівник зв'язку куреня "Галайди" (03–04.1944), начальник відділу зв'язку ВШВО

(05–10.1944) і начальник II відділу розвідки ВШВО (10.1944–весна 1945), к-р ТВ “Яструб” (07–09.1945). Старший булавний (1.12.1944), хорунжий (31.08.1945). Звільнений з УПА 1.10.1945; імовірно, окружний організаційний референт Сокальщини (кін. 1945–1946), надрайонний провідник ОУН Жовківщини (1946–1950), окружний провідник ОУН Сокальщини (літо 1949 – 04.1951). Загинув у бою при виявленні криївки.

“Юзь” (? – 9.10.1944, біля с. Тадані Кам’янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Працівник редакції часопису “Стрілецькі вісті” (1944).

“Юрко” (? – ?). Член СБ при ВШВО “Буг” (1946), відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги I кл. (8.02.1946).

“Юрко” (? – ?). К-р сотні в північній Львівщині (06.1944).

Явір Самійло (“Петренко”; ? – ?). К-р сотні в курені “Переяслави” (08.1944), к-р сотні “Переяслави II” (весна–літо 1945), дезертирував 07.1945. Певний час користувався ім’ям Микола Кузьменко.

“Явір” (? – 5.09.1945, с. Сокіл Кам’янка-Бузького р-ну Львівської обл.). Член технічного звена часопису “Стрілецькі вісті”; старший стрілець, булавний (з датою смерті).

“Явір” (? – ?). Керівник організаційно-мобілізаційного відділу ВШВО “Башта” (1944).

Якимець Кирило (“Бескид”, “Луговий”, “Мар”, “Риба”; 1921, с. Соколівка Буського р-ну Львівскої обл. – 14.01.1949, Львівська обл.). Повітовий провідник Брідщини (1944), член окружного проводу ОУН Золочівщини, окружний провідник Золочівщини (11.1947–14.01.1949).

“Яр” (бл. 1919 – ?). Чотовий сотні “Лева” в курені “Переяслави” (літо 1944), організатор і к-р сотні “Жубри I” (10–11.1944). Через непорозуміння з стрільцями переведений на працю в теренову сітку ОУН.

“Ярема” (? – 1945). Секретар господарського відділу ВШВО “Буг” (1945).

“Яренко” (? – ?). Надрайонний референт СБ ОУН в Городоцькій окрузі (1947–1948); хорунжий СБ (22.01.1948).

“Ярко” (? – ?). Лікар куреня “Жубри” (1945).

Фото

К-р ВО "Буг", військовий референт обласного проводу Львівщини пор. "Ярема" (Остап Линда)

К-р ВО "Буг", військовий референт обласного/крайового проводу Львівщини полк. "Вороний" ("Роман", "Чернець", "Чубатий"; Василь Левкович)

К-р ВО "Буг", крайовий провідник Львівщини май.-пвх. "Червень" ("Лисий", "Федір", "Чагрів"; Зиновій Тершаковець)

К-р ВО "Буг", крайовий провідник Львівщини підполк.-пвх. "Наум" ("Артем", "Горновий", "Цьвочок"; Осип Дяків)

Шеф ВШВО "Буг",
заступник обласного військового
референта Львівщини
пор. "Чернява" ("Богдан", "Лютий",
"Орест"; Мирослав Онишкевич)

Шеф ВШВО "Буг",
май. "Аркас" ("Винар", "Модест";
Володимир Рудий)

Інспектор ВШВО "Буг",
к-р ВО "Башта", військовий референт
обласного проводу м. Львова
хор. "Хмара" (Віктор Харків)

Шеф ВШВО "Башта",
к-р ТВ "Розточчя"
пор. "Сокіл" ("Тиміш", Юліан Саляк)

Обласний провідник Львівщини
"Моряк" (Ярослав Скасків)

Обласний провідник ОУН м. Львова,
обласний / крайовий провідник
Львівщини
май.-пвх. "Золотар" ("Арпад", "Кметь";
Дмитро Слюзар)

Обласний провідник ОУН м. Львова
"Світлана" ("Дмитренко";
Богдана Світлик)

Крайовий провідник Львівщини
сотн.-пвх. "Ярема"
(Євген Пришляк)

Зліва направо: 2 - заст. окружного к-ра ПЖ Городоччини "Ольчик" ("Ігор"; Степан Поглод); 3 - крайовий провідник Львівщини "Скитан" ("Панас", "Сурмач", "Юра"; Михайло Кондрат), 6 - інспектор ВШВО "Буг" "Марко" (Василь Лебедь)

Керівник політвиховного відділу ВШВО "Буг", крайовий референт пропаганди Львівщини май.-пвх. "Ватюга" ("Верлан", "Роса", "Стрункий"; Василь Ваврук)

Керівник організаційно-мобілізаційного відділу ВШВО "Буг" пор. "Нечипір" (Зиновій Мазуркевич)

Інспектор і відпоручник ВШВО "Буг", керівник відділу розвідки ВШВО пор. "Артем" (Іван Захарків)

Інструктор вишкільного відділу ВШВО "Буг" сотн. "Чавун" (Роман Чайківський)

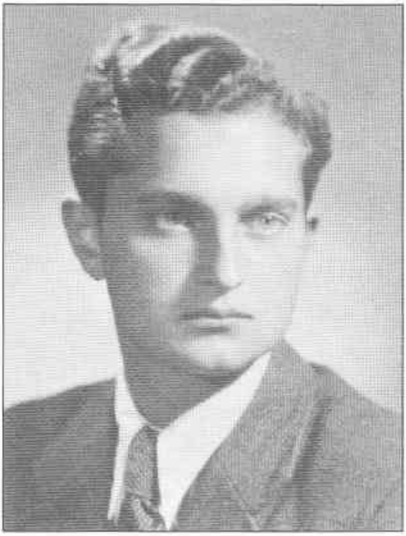

Технічний редактор часопису
"Стрілецькі вісті"
хор. "Бродич" (Ігор Вонс)

Окружний оргмоб Равщини,
інспектор ВШВО "Буг",
к-р ТВ "Плісниське"
сотн. "Чайчук" (Михайло Грицина)

К-р ВПЖ ВО "Буг",
відпоручник ВШВО "Буг"
пор. "Янко" (Григорій Красько)

Співробітник ВШВО "Буг",
працівник окружної оргмоб
референтури Сокальщини
"Гефайст" (Василь Баран)

Член ВПЖ при ВШВО "Буг",
хор. "Чавс" (Василь Краль)

Член ВПЖ при ВШВО "Буг"
бул. "Ярема" (Юрій Гнідик)

Архівар к-ра ВО "Буг"
хор.-пвх. "Білий" (Василь Сарчук)

Машинописець політвиховного
відділу ВШВО "Буг",
політвиховник сотні "Холодноярці І"
ст. бул. "Семенів" (Зиновій Соколюк)

К-р ВО "Сян",
переданий у ВО "Буг"
май. "Ударник" ("Куля", "Мушка";
Яків Чорній)

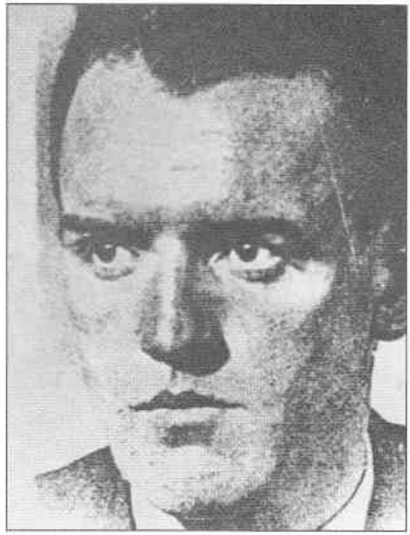

Шеф штабу ВО "Сян",
переданий у ВО "Буг"
пор. "Ірка" (Володимир Павлик)

Інструктор штабу ВО "Башта",
к-р сотні "Холодноярці"
хор. "Білий" (Микола Пасічник)

Обласний /крайовий референт пропаганди“Жубер” (“Жабко”, “Юг”; Микола Левицький)

Крайовий референт пропаганди “Рута” (“Ольга Ілинська”; Люба Гайовська)

Обласний / крайовий референт Служби безпеки ОУН май. СБ “Дмитро” (“Мирон”; Ярослав Дякон)

Референт зв'язку крайового проводу ОУН “Осип” (Михайло Пілан)

Обласний референт Юнацтва ОУН
"Мар" (Степан Ґоляш)

Обласний / крайовий референт УЧХ
"Лада" (Ірина Козак)

Член обласного проводу, окружний
провідник Сокальщини, окружний
провідник Золочівщини
"Зеніт" ("Павур"; Павло Мигаль)

Окружний провідник Городоччини
"Галич" ("Декан", "Старий";
Лев Шкреметко)

Окружний провідник Городоччини "Дніпровий" ("Рік"; Василь Костик)

Окружний провідник Городоччини "Інгул" ("Прут"; Володимир Кунанець)

Окружний провідник Холмщини "Жен" (Федір Заборовець)

Окружний провідник Холмщини "Святослав" (Петро Балко)

Окружний провідник Сокальщини
"Урзус" (Петро Кавуза)

Окружний провідник Сокальщини
"Вільшаний" (Петро Коваль)

Окружний провідник Сокальщини
"Зет" ("Дем'ян";
Степан Петрушевич)

Окружний провідник Сокальщини
"Срібний" (Володимир Панас)

Окружний провідник Золочівщини
"Їж" ("Береговий ";
Петро Вірлик)

Окружний провідник Золочівщини
"Бескид" ("Мар", "Луговий";
Кирило Якимець)

Окружний провідник Золочівщини
"Олесь" (Іван Червак)

К-р Любачівського ТВ,
к-р куреня "Месники"
пор. "Залізняк" (Іван Шпонтак)

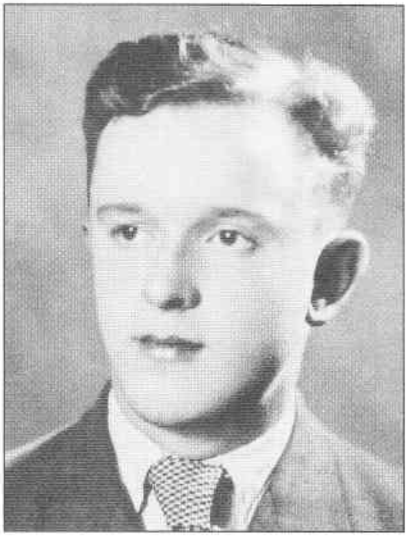

К-р Холмського ТВ,
к-р куреня "Вовки"
хор. "Ягода"
(Мар'ян Лукасевич)

К-р Сокальського ТВ,
к-р куреня
хор. "Летун" (Василь Сенюк)

Повітовий оргмоб Золочівщини,
к-р куреня "Дружинники",
к-р ТВ "Плісниськo" і "Яструб"
сотн. "Шугай"
(Григорій Котельницький)

К-р ТВ “Асфальт”
пор. “Грабенко” (Василь Сколоздра)

Окружний оргмоб Сокальщини,
к-р сотень “Ведмідь” і “Жубри II”
хор. “Громовий” (Петро Лагода)

Окружний оргмоб Сокальщини,
к-р куреня, член команди ТВ “Климів”
пор. “Богдан” (Гнат Запісоцький)

Окружний оргмоб Золочівщини,
к-р куреня “Романовичі”
“Вартовий” (“Карий”;
Михайло Гачкевич)

Окружний оргмоб Золочівщини
Кость Таланчук

Окружний оргмоб Городоччини
"Савич" (Василь Лялюк)

Заст. к-ра ТВ "Розточчя",
к-р куреня "Холодноярці"
хор. "Глухий" ("Женчик", "Зенко",
"Чугайстер"; Володимир Гуль)

Політвиховник ТВ "Плісниcько"
хор.-пвх. "Волін" (Ярослав Бідюк)

Працівник окружної оргмоб
референтури Сокальщини,
к-р сотень "Кочовики" і "Перебийніс"
хор. "Недолугий" ("Шумський";
Федір Рошко)

Заступник окружного військового
референта Сокальщини
"Мечник" (Степан Мудрик)

К-р розвідки Сокальської округи
пор. "Ольжич" (Григорій Хмара)

Працівник окружної оргмоб
референтури Городоччини
Теодор Перун

Член команди ТВ "Плісниська"
пор. "Оверко"
(Володимир Федорків)

К-р куреня "Галайда"
пор. "Ем" ("Євшан", "М-22";
Дмитро Пелип)

Повітовий оргмоб Белзчини
"Атос" (Петро Харко)

Повітовий оргмоб Белзчини,
к-р сотні "Тигри"
хор. "Голуб" (Василь Пелех)

Повітовий оргмоб Радехівщини
"Зоряний" (Євген Штендера)

Повітовий оргмоб Радехівщини
"Трембіта" (Володимир Набережний)

Повітовий оргмоб Бібреччини,
к-р сотні в курені "Льви"
хор. "Граб" (Іван Вовчук)

Повітовий оргмоб Городоччини,
к-р Повстанчої групи ім. Перуна
хор. "Пугач" (Іван Огородницький)

Лікар куреня "Переяслави"
полк. Юрій Липа

Лікар Сокальської округи
пор.-лікар
"Софрон" (Богдан Савка)

Лікар Сокальської округи
"Стріха" (Юліан Семкович)

Лікар Сокальської округи
май.-лікар "Олег"
("Кривоніс"; Іван Дмитраш)

Повітовий розвідник Кам'янеччини
і Сокальщини
"Крутіж" (Василь Микитюк)

Повітовий к-р ПЖ Радехівщини,
хор. "Карий" (Ярослав Лисай)

Повітовий к-р ПЖ Городоччини
"Запорожець" (Іван Микитка)

К-р сотні "Переяслави І"
хор. "Бриль" (Ярослав Гамела)

К-р сотні "Пролом"
хор. "Бродяга" (Іван Капало)

К-р сотні "Тигри"
"Корсак" (Іван Козярський)

К-р сотні "Зубаті"
"Крук" (Осип Васько)

К-р сотні "Галайда II"
хор. "Куліш" (Григорій Шклянка)

К-р сотні "Романовичі I"
бул. "Лапайдух" (Роман Загоруйко)

К-р сотні "Дорошенко"
ст. бул. "Лобода" ("Верх", "Олег";
Андрій Тучапець)

К-р сотні "Романовичі II"
"Опока" (Михайло Ковалишин)

К-р сотні “Гайдамаки II”
“Роман” (Іван Крупа)

К-р сотні “Холодноярці І”
і “Переяслави”
ст. бул. “Сагайдачний” (Роман Боднар)

К-р сотні “Галайда II”
хор. “Сивий” (Василь Панас)

К-р сотні “Кочовики”
пор. “Штиль” (Євген Лобай)

К-р сотні "Месники І"
хор. "Шум" (Іван Шиманський)

К-р чоти в сотні "Дружинники"
пор. "Певний" (Петро Ляшкевич)

Районний провідник
Перемишлянщини
хор. "Свист" ("Бодай";
Богдан Пилипчук)

Індекс

Комплексний індекс охоплює основні реалії предметно-тематичного покажчика, а також особові і географічні назви в текстах, вступній статті, примітках та додатках. Індекс побудовано за принципом абетки, наскрізно. На початку окремо подані невідчитані за першими літерами слова та числові криптоніми.

Індекс складений за такими загальними засадами: повністю збережено правопис оригіналу; різні написання власних назв подано за перехресним принципом: Андреївка, с. *Див*. Андріївка; "Байда". *Див*. Харко Петро; вказано сучасні назви населених пунктів, при цьому колишні назви представлені у дужках: Діброва (Салаші), с. Сокальського р-ну.

У випадках невизначеності з назвою населеного пункту в дужках вказано варіанти уточнення сусідніх населених пунктів з подібною назвою: Дорошів (Великий, Малий), с. Жовківського р-ну.

Населені пункти представлені за належністю до районів згідно сучасного адміністративно-територіального поділу України, без зазначення області: Купичволя, с. Жовківського р-ну. Написання та адміністративно-територіальна приналежність населених пунктів, які тепер знаходяться на території Польщі, подані станом на 1.01.1939 р.

Географічні назви в індексі мають геграфічні терміни (хут. – хутір, с. – село, м. – місто тощо) та територіальні одиниці (р-н – район, окр. – округа тощо).

При псевдонімах неідентифікованих осіб зазначено посади, чини і інші визначення у разі наявності інформації про них. Імена, прізвища, псевдоніми та криптоніми, які подаються у зразках документів, в індексі не представлені.

Ґ

Е

Л

С

Ш

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ І МАТЕРІАЛІВ

РОЗДІЛ І.
НАКАЗИ ТА ІНСТРУКЦІЇ КОМАНДУВАННЯ

Політвиховний відділ

РОЗДІЛ III. ОКРЕМІ ПІДРОЗДІЛИ

Тактичний відтинок "Климів"

Тактичний відтинок "Розточчя"

Курінь "Галайда"

Відділ "Дружинники"

Сотня "Кочовики"

Сотня "Крилачі"

Сотня "Льви"

Сотня "Перебийніс"

Відділ "Переяслави"

Сотня “Пролом”

Сотня “Сіроманці”

Сотня “Тигри”

Курінь “Холодноярці”

Інформації про стан та дії підрозділів

ПЕРЕЛІК ФОТОГРАФІЙ

ВИДАННЯ "ЛІТОПИСУ УПА"

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Літопис УПА – це серійне книжкове видання Його завдання – опублікувати, з дотриманням джерельної точности, документи й матеріяли до історії УПА, а також стимулювати й видавати праці про діяльність УПА та історію України того періоду взагалі. Кожний том або група томів Літопису присвячені окремим темам і мають назву. Частина томів охоплює історію УПА за певний період на більших територіях, як, наприклад, на Волині, в Галичині, на українських землях під Польщею тощо Кожна з цих територій може мати два-три, а то й більше томів. Додаткова серія книжок буде присвячена загальним темам, або збірникам спогадів, праць, або може бути книжкою одного автора на якусь тему. Збірники появляються не періодично, а в залежності від підготовки й опрацювання наступного тому. Нумерація книжок Літопису може йти інакше, ніж за оголошеним територіяльним планом чи хронологією подій. Документи передруковуються з дотриманням джерельної точности, зі збереженням загальної форми ориґіналу. Конечні виправлення чи відтворення пошкоджених місць відзначаються квадратними дужками або – де потрібно – пояснені в примітках. Так само відзначаються додані редакцією слова, пояснення чи заголовки в тексті. Інші підпільні матеріяли – мемуари, меморандуми, публіцистика тощо – передруковуються без пропусків, проте мовні й правописні виправлення детально не відзначуються, хіба в особливих випадках. Як правило, передруки беруться з ориґіналів, але при відсутності ориґіналу до уваги береться найвірогідніша копія чи передрук. В усіх випадках точно подається джерело, а у випадку передрукованих архівних матеріалів – теж місце збереження даного матеріялу. Кожний том має довідник осіб та місцевостей і словник неясних слів, скорочень та маловживаних чи незрозумілих слів.

LITOPYS UPA – CHRONICLE OF THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY

Litopys UPA is a series of books, produced with the aim of publishing source documents and materials relating to the history of the UPA, as well as stimulating and publishing works about the activities of the UPA and, in a more general way, the history of Ukraine of that period. Each volume or group of volumes of Litopys UPA is devoted to a specific theme and has a separate title. Some of the volumes deal with the history of the UPA in a given period of time or in a given region – for example, in Volyn', in Halychyna, in the regions of Ukraine held by Poland and so on. Two, three, or even more volumes may be devoted to general themes, to collections of memories, or to single books by individual authors dealing with particular questions. The appearance of Litopys UPA is not periodic, and depends on the pace at which successive volumes are compiled and prepared for print. The volumes may appear in an order other that indicated above, based on a territorial and chronological principle. In reprinting documents, we adhere strictly to their sources and preserve the general form, language and orthography of the originals. Places in the text where corrections have had to be made, or where the original documents have been damaged or had to be reconstituted, are designated with square brackets, or, if necessary, provided with explanatory footnotes. Words, explanations, or titles inside the texts that have been added by the editors are indicated in a similar manner. Other underground materials – memories, memoranda, works of publicists and the like – are also reprinted without ornmissions, but only in exceptional cases are linguistic and orthographic corrections indicated. Reprints are based on original texts. In cases where the original text is not available, the reprint is based on the most reliable copy of reprint. The sources of all materials used are clearly indicated and in the case of reprinted archival material, their present locations are a/so given. Each volume is provided with an index of names of persons and places and a glossary listing names that may not be clear, abbreviations and rarely-used or incomprehensible words.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Серійне книжкове видання документів, матеріялів і наукових праць до історії Української Повстанської Армії

Досі появилися такі томи Літопису УПА основної серії:

Том 1. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга перша: Початки УПА; документи і матеріяли. Книга містить політичні й організаційні документи та матеріяли до історії УПА на Волині та Поліссі. Третє, виправлене видання, 1989 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 2. Волинь і Полісся: німецька окупація. Книга друга. Книга містить підпільні документи і матеріяли про бойові дії УПА на Волині й Поліссі. Друге, виправлене видання, 1985 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 3-4. Чорний Ліс: видання команди Станиславівського тактичного відтинка УПА, 1947 – 1950 роки. Книга перша і друга. Книги містять меморіяли, біографічні нариси й документи про дії відділів УПА Станиславівського ТВ УПА. Частина матеріялів – оповідання, новели й вірші.

Том 3. Книга перша: 1947 – 1948. Друге, виправлене видання, 1987 р., 272 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 4. Книга друга: 1948 – 1950 (продовження). Друге, виправлене видання, 1989 р., 288 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 5. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга третя: спомини учасників. Книга містить спогади, рецензії та додаткові підпільні матеріяли про дії УПА. Між мемуарами – повідомлення про договір про ненапад між ГК УПА й угорською армією. 1983 р., 312 стор., мапи, ілюстрації.

Том 6. УПА в світлі німецьких документів, 1942-1945; книга перша: 1942 – липень 1944. Книга містить аналізи, меморандуми, повідомлення, звіти, а також переклади українських документів для центральних політичних, військових і поліційних установ. 1983 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 7. УПА в світлі німецьких документів; 1942-1945; книга друга: серпень 1944-1945 (продовження шостого тому). 1983 р., 272 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 8. Українська Головна Визвольна Рада; документи, офіційні публікації, матеріяли; книга перша: 1944-1945. Книга містить основні документи Першого Великого Збору УГВР, передрук органу Президії УГВР *Вісник* (ч. 4 (7), серпень 1945), статті та матеріяли з 1944-45 рр., які стосуються цілости визвольного руху. 1980р., 320 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 9. Українська Головна Визвольна Рада; книга друга: 1946-1948. Книга містить видання УГВР *Самостійність* і *Бюро інформацій УГВР* та інші матеріяли. 1982 р., 520 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 10. Українська Головна Визвольна Рада; книга третя: 1949-1952. Книга містить документи, офіційні повідомлення, публікації

й матеріяли УГВР в Україні, між ними *Бюро інформацій УГВР,* вип. 4, 6 і 9. 1984 р., 424 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 11. Тернопільщина: список впавших героїв української революції в боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом за час від 13 березня 1944 до 31 грудня 1948 року. Це підпільне видання містить біографії 725 осіб, які загинули на території Тернопільської округи. Крім того, подає нові дані про смерть близько ста невідомих повстанців, які загинули на території округи. 1985 р., XXXII – 248 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 12. Третя подільська воєнна округа УПА («Лисоня»). Книга містить видані командою воєнної округи короткі описи боїв відділів УПА – «Лисоня» від листопада 1943 р. до серпня 1945 року, збірник підпільних пісень *«Повстанський стяг»* – виданий з нагоди п'ятиріччя УПА в 1947 році, – та інші документи й матеріяли групи УПА «Лисоня». 1989 р., 352 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 13. Перемищина — Перемиський курінь; книга перша: Денник відділу «Бурлаки» (Володимира Щигельського) – містить денник цього відділу («Ударники»-4, 94а) за час від жовтня 1946 р. до 24 жовтня 1947 р., ведений бунчужним «Буркуном», з епілогом Богдана Гука («Скали»). Книга має також різні документи сотні – списки вояків, господарські документи тощо. 1986 р., 370 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 14. Перемищина – Перемиський курінь; книга друга: Денники й документи – містить денники сотенного «Крилача» (Ярослава Коцьолка) з 1944 і 1947 років, які продовжував по його смерті сотенний «Бурлака» (Володимир Щигельський), денник сотні «Крилача» (ведений бунчужним «Орестом») і документи обох сотень. 1987 р., 262 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 15. Костянтин Гіммельрайх: Спогади командира відділу особливого призначення «УПА-Схід»; спогади. Автор – киянин – оповідає про свої переживання від вибуху війни 1941 року до «звільнення» з УПА і рейду на Захід в 1945 році: мобілізація до ЧА, німецький полон, окупований Київ, участь у підпіллі ОУНм, к-р вд. УПА (ОУНм) в Карпатах, старшинська школа УПА, мандри по Поділлі й к-р вд. особливого призначення «УПА-Схід». 1987 р., 266 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 16. Підпільні журнали закерзонської України, 1945-1947. Збірник містить передруки таких підпільних журналів: «*Тижневі вісті*», «*Лісовик*», «*Інформативні вісті*», «*Інформатор*» і «*Перемога*». Всі числа цих журналів супроводяться англомовним резюме. Збірник має статтю про історію підпільної видавничої діяльності на Закерзонні та Акт оскарження Олени Лебедович. 1987 р., 608 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 17. Англомовні видання українського підпілля, 1946-1947. Збірник містить передруки підпільних видань: «*Нові Лідіце*», «*Виселення єпископа Коциловського*», «*Вибори в СРСР*», «*Нова голодова катастрофа в Україні*», «*Фашистське страшило*», «*До братніх чеського і словацького народів*». 1988 р., 192 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 18. Карпатська група УПА «Говерля»; книга перша: Документи, звіти та офіційні публікації. Містить передрук підпільного видання командування групи *Шлях перемоги,* звіти команд тактичних

відтинків УПА й звіти командирів відділів та підвідділів УПА, 24 ТВ УПА «Маківка». 1990 р., 328 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 19. Карпатська група УПА «Говерля»; книга друга: Спомини, статті та видання історично-мемуарного характеру. Охоплює збірку нарисів і споминів, друкованих у підпіллі. Майже всі спомини написані старшинами і вояками УПА ще в Україні або відразу після переходу на еміґрацію. 1992 р., 357 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 20. Покажчик до «Літопису УПА»; книга перша: 1-19 томи. Книга містить покажчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, алфавітні списки авторів та надрукованих матеріялів й інші дані про перших 19 томів «Літопису УПА». 1994 р., 528 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 21. УПА в світлі німецьких документів, 1941-1943; Книга третя: червень 1941 – травень 1943. Книга містить звіти, меморандуми, а також переклади українських документів для центральних політичних і поліційних установ. 1991 р., 271 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 22. УПА в світлі польських документів; книга перша: Військовий Суд Оперативної Групи «Вісла». Містить вироки, звіти та кореспонденцію Військового суду Оперативної групи «Вісла» за період від травня до вересня 1947 р. 1992 р., 627 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 23. Медична опіка в УПА: документи, матеріяли і спогади. Більша частина книги – це спомини санітарів, медиків, лікарів й інших працівників санітарної служби й Українського Червоного Хреста (УЧХ). В книзі теж поміщено підпільні документи й біографії працівників УЧХ. 1992 р., 480 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 24. Ідея і чин: орган Проводу ОУН, 1942-1946. У цій книзі передруковано головний політично-інформативний журнал Проводу ОУН на Українських Землях, що видавався 1942-1946рр. Журнал містив важливу інформації про боротьбу УПА, німецьку та російську окупаційну політику, розвиток української політичної думки. 1995 р., 592 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 25. Пісні УПА. Збірка пісень, тематично пов'язаних з боротьбою УПА. Збірник охоплює не тільки властиві пісні вояків УПА, але й укладені пізніше в тюрмах і концтаборах, чи уложені народом. Збірник містить тексти пісень, їх варіанти, мелодію і варіанти, а також дані про саму пісню, її авторів й оспівуваних у піснях героїв чи події. Збірник містить понад 600 пісень і їх варіянтів. 1997 р., XXIV+556 стор., тверда обкладинка, ноти.

Том 26. Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріяли. Книга четверта: Документи і спогади. Збірник містить протокол ВЗ УГВР, доповідь на цьому зборі й інші документи: вибір з листування президента УГВР Кирила Осьмака, переговори з польським підпіллям, Угорщиною й Румунією, слідчу справу Миколи та Петра Дужих й інші документи. У книзі також спогади членів УГВР й інших осіб про утворення та діяльність УГВР 2001 р., 658 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 27. Роман Петренко. За Україну, за її волю; спогади. Автор – волиняк – оповідає про свою діяльність від часу війни у 1939 р.

до відходу на Захід у 1945 р.. Спочатку автор був діячем ОУН Сарненської округи (від січня 1942 р. у підпіллі), згодом – шефом господарського відділу ШВО УПА «Заграва», від літа 1943 р. – ГВШ (потім КВШ УПА-Північ, командир Дм. Клячківський) і від літа 1944 р. – старшиною для особливих доручень при ГСЗС УГВР під керівництвом М. Лебедя. 1997 р., 279 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 28. Марія Савчин. Тисяча доріг; спомини. Автор оповідає про свої переживання від вибуху війни (від 1944 р. до 1953 р. – у підпіллі) до свого приходу на еміграцію у 1954 р.. Від 1945 р. була дружиною В. Галаси, заступника пров. ОУН Закерзонського краю, від 1947 р. співробітника ГОСП в Карпатах, і від 1948 р. – пров. ОУН ПЗУЗ. Авторка перебувала разом з ним на Закерзонні, в Карпатах, на Волині, а також – в тюрмі КҐБ у Києві. 1995 р., 600 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 29. Іван Ґарасимів («Палій»). З юнацьких мрій — у ряди УПА, це розповідь учасника підстаршинської школи УПА в Карпатах та ройового в сотні У-І (94), про його бойовий шлях в УПА від осені 1943 р. до осені 1947 р. в Карпатах та на Лемківщині. Спогади дають цікаву картину зі щоденного життя повстанців та їхніх командирів, та про важке становище українського населення на цих теренах. 1999 р., 336 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 30. Степан Хрін (Степан Стебельський). Крізь сміх заліза; спогади. Книга містить два спогади Степана Стебельського («Хріна»), к-ра ТВ УПА 24 «Маківка» – «Крізь сміх заліза», «Зимою в бункері» та спогади Олекси Конопадського («Островерха») – «Спомини чотового УПА Островерха». Автори оповідають про свої дії в УПА від 1944 р. до 1949 р. року на Лемківщині та Дрогобиччині. 2000 р., 552 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 31. УПА на Львівщині і Ярославщині. Спогади і документи вояків УПА ТВ «Розточчя», 1943 – 1947. Книга містить спогади «Сої», «Спартака», «Зенона Семеніва» та інших членів відділу УПА к-ра «Бриля». Також подано оперативні звіти к-ра «Бриля» та к-ра «Гамалії» («Переяслави І» та «Переяслави ІІ») з Тактичного Відтинку УПА «Розточчя». 2000 р., 324 стор., тверда обкладинка, схеми, ілюстрації.

Том 32. Медична опіка в УПА: документи, матеріяли і спогади. Книга друга. Велика частина книги – це спомини санітарів, медсестер, медиків, лікарів та інших працівників санітарної служби й Українського Червоного Хреста (УЧХ). 2001 р., 581 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 33. Тактичний Відтинок УПА 26-ий «Лемко»: Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріяли). Книга містить документи і матеріяли, що стосуються історії та діяльности відділів УПА ТВ-«Лемко» в 1944-1947 рр., оперативні звіти, накази інструкції та вказівки, рейди УПА, та документи Підстаршинської школи ім. полк. «Коника». 2001 р., 900 стор., тверда обкладинка, організаційні схеми, ілюстрації, мапи.

Том 34. Лемківщина і Перемищина – «Холодний Яр», «Бескид», «Верховина»: Політичні звіти. Книга містить організаційний розподіл підпільної мережі Лемківщини і Перемищини, кадрову обсаду підпільної сітки та політичні й інформативні звіти з терену за роки 1944-1947 рр.. 2001 р., 974 стор., тверда обкладинка, організаційні схеми, ілюстрації.

Том 35. Покажчик до «Літопису УПА»; книга 2: томи 21-34, томи та 1-3 Нової Серії та томи 1-3 серії «Бібліотека». Книга містить покажчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, поазбучні списки авторів та надрукованих матеріялів й інші дані про томи «Літопису УПА» Основної та Нової Серій, також книги «Повстанські могили» т.1 за ред. Євгена Місила. 2002 р., 870 стор., тверда обкладинка

Том 36. «Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини». Книга містить отримані з радянських архівів короткі біографії членів ОУН і УПА, які загинули на Львівщині. 2002 р., 1058 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 37. Іван Лико. На грані мрії і дійсності: спогади підпільника. 1945-1955. Книга містить спогади Івана Лика («Скали», «Богдана») – «На грані мрії і дійсності» та спогади Миколи Терефенка («Медведя») – «На грані двох світів». Автори оповідають про пережите ними в підпіллі на Лемківщині та в польських тюрмах. 2002 р., 644 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 38. Петро Й. Потічний. Архітектура резистансу: криївки і бункри УПА в світлі радянських документів. Книга містить схеми та описи різних криївок УПА й запілля, та перелік з'єднань Червоної Армії та Внутрішніх Військ НКВД, які були залучені до боротьби проти підпілля, зібраних в Архіві Внутрішніх військ Українського Округу за рр. 1944-1954 рр., який знаходиться в Колекції ім. Петра Й. Потічного при Університеті Торонто. 2002 р., 430 стор., тверда обкладинка, схеми, ілюстрації.

Том 39. Тактичний відтинок УПА 28-й "Данилів": Холмщина і Підляшшя. Документи і матеріяли. Містить огляди й документи про дії УПА на Холмщині й Підляшші в 1945 – 1948 роках. Між документами – звіти Холмського ТВ УПА, хроніки (денники) сотень УПА, звіти зі зустрічей представників УПА з представниками польського резистансу з ВіН-у («Вольносьць і Нєзавіслосьць»), звіт із зустрічі з англійським кореспондентом, та інше. Більшість документів походить з Колекції Петра Й. Потічного при Унівеситеті Торонто. 2003 р., 1058 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 40. Тактичний Відтинок УПА 27-й "Бастіон": Люба-чівщина, Ярославщина, Томашівщина. Документи і матеріяли. Містить огляди й документи про дії УПА в 1945–1948 роках. Серед документів — звіти Команди Тактичного Відтинку, хроніки відділів куреня УПА "Месники", звіти й огляди керівництва II Округи ОУН "Батурин", господарські звіти тощо. Більшість документів походить з Колекції Петра Й. Потічного при Університеті Торонто. 2004 р., 600 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 41. Президент УГВР Кирило Осьмак. Книга містить документи та матеріяли про Президента УГВР Кирила Осьмака, його життя, наукову діяльність і смерть. 2004 р., 880 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 42. Петро Й. Потічний. Літопис УПА – Історія: Документи і матеріали. Вояки УПА, які в 1947-1949 роках пробилися рейдом у Західну Европу, вважали своїм обов'язком залишити для історії та майбутніх поколінь пам'ять про визвольні змагання в часі Другої світової війни та після її закінчення. Це стало реальністю в 1974 р., коли було створено видавництво "Літопис УПА". Книга містить документи та матеріяли про нелегкі будні становлення та діяльності видавництва "Літопис

УПА" за 30-літній період діяльності, короткі біографії членів видавничого комітету, адміністрації видавництва, редакторів, авторів, упорядників і фундаторів томів. 2005 р., 658 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Томи 43-44. Боротьба з аґентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946-1948. Книги містять протоколи переслухань працівниками Служби Безпеки (СБ) ОУН Тернопільської області осіб, підозрілих у співпраці з органами державної безпеки СРСР. Матеріяли походять з підпільного архіву, віднайденого у 2004 р. в селі Озерна Зборівського р-ну Тернопільської обл., завдяки с. п. Софрону Кутному. На їх базі можна вивчати організацію, обсяг та дії підпільних структур щонайменше в межах однієї області у 1946–1948 рр., коли тиск на підпілля радянських силових структур був надзвичайно потужний. Також матеріяли протоколів яскраво відображають жорстокість, нелюдяність та брутальність радянських репресивних органів, які шляхом терору та насилля снували павутину імперії зла на теренах Західної України.

Том 43. Книга 1: В першій книзі поміщено 85 з 193 наявних протоколів допитів, що охоплюють 13 районів Тернопільщини, зокрема: Бережанський, Білобожницький, Борщівський, Бучацький, Великобірківський, Великоглибочоцький, Великодедеркальський, Вишнівецький, Заліщицький, Залозецький, Збаразький і Зборівський райони. 2006 р., 1332 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, схеми.

Том 44. Книга 2: Книга є продовженням 43 тому та міститить подальших 108 протоколів переслухань СБ ОУН, зокрема, з теренів таких районів як: Золотопотіцький, Золотниківський, Козівський, Козлівський, Коропецький, Кременецький, Ланівецький, Микулинецький, Новосільський, Підволочиський, Підгаєцький, Почаївський, Пробіжнянський, Скала-Подільський, Скалатський, Теребовлянський, Товстецький, Чортківський, Шумський, та з Рогатинського району Станиславівської області. Тут також поміщені Протоколи ТОС-у, Протоколи смерті, Лист підпільників на Далекий Схід, Протокол однієї події, список функціонерів МВД і МҐБ та список слідчих СБ. Вступна стаття до обох книг поміщена в т. 43. 2006 р., 1288 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 45. Генерал Роман Шухевич – "Тарас Чупринка" Головний Командир УПА. Книга містить спогади про ген. Романа Шухевича–Тараса Чупринку, його життя, підпільну діяльність і смерть. 2006 р., 572 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Томи 46. Боротьба з аґентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946-1948. Книга 3. Книга є важливим доповненням і продовженням тт. 43-44 та містить протоколи переслухань СБ ОУН з п'яти районів Тернопільської обл., зокрема: Великодедеркальського, Вишнівецького, Збаразького, Золотниківського та Кременецького. Документи походять з повстанських архівів, віднайдених в околицях сіл Пліхів, Краснопуща Бережанського р-ну та Петриків Тернопільського р-ну. 2007 р., 896 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Готуються до друку:

– Тернопільщина: "Вістки з Терену" та "Вістки з Тернопільщини".

– **Підпільна Пошта України.**
– **УПА у світлі словацьких та чеських документів 1945-1948.**

У новій серії, т. зв. Київській, у співпраці з Інститутом української археографії та джерелознавства Національної Академії Наук України Державним комітетом архівів України та Центральним державним архівом громадських об'єднань (ЦДАГО) України появилися такі томи «Літопису УПА»:

1. Видання Головного Командування УПА. Книга містить такі видання: «*До зброї*», №16, 1943, «*Повстанець*», № 1-6, 1944-1945, «*Український перець*», № 1-3, 1943-1945 та «*Бойовий правильник піхоти*». Київ – Торонто, 1995 р., 482 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943 – 1944. Документи і матеріали. Книга містить документи Головної Команди УПА-Північ та документи Військових Округ «Заграва», «Богун», «Турів» та «Тютюнник». Київ – Торонто. 1999, 724 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

3. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України 1943-1959. Збірник містить найповніше зібрання документів ЦК КП(б)У – постанови з'їздів, пленумів політбюро, оргбюро, секретаріяту, які супроводжуються інформативними записками, повідомленнями та довідками. У книзі також подано листи, стенограми засідань та виступів членів ЦК КП(б)У. Київ-Торонто. 2001, 652 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

4. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ (1943–1959). Книга перша: (1943–1945). У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1943–1945 pp. Усі подані матеріяли мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто. 2002, 597 стор., тверда обкладинка.

5. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга друга: 1946–1947. У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1946–1947 pp. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто. 2002, 574 стор., тверда обкладинка.

6. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга третя: 1948. У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1948 р. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто, 2003, 523 стор., тверда обкладинка.

7. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга четверта: 1949–1959. У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1949–1959 pp. Усі подані

матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто, 2003, 716 стор., тверда обкладинка.

8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944-1946. Документи і матеріяли. Збірник містить документи керівництва УПА-Північ і УПА-Південь, Краєвого проводу ОУН ПЗУЗ і НВРО та груп (Воєнних Округ) «Заграва», «Богун», «Тютюнник» і з'єднань груп «33» (ПЗК «Москва»), «44» (ПСК «Одеса»). Київ–Торонто. 2006, 1448 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

9. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944-1945. Книга містить архівні документи з переслухань радянськими репресивними органами таких осіб, як: Михайло Степаняк, Євген Басюк, Мирослав Гайдук, Ярослав Білинський, Артемізія Галицька, Олександер Луцький, Юрій Стельмащук, Петро Дужий, Микола Дужий, Володимир Павлик, Омелян Польовий, Федір Воробець, Дмитро Вітовський, Василь Левкович. Київ–Торонто, 2007, 912 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

10. Життя і боротьба генерала "Тараса Чупринки" (1907–1950). Документи і матеріали. У книзі зібрані документи та матеріали за 1907–2005 рр., які характеризують основні віхи життя і діяльності керівника українського визвольно-революційного руху в 1943–1950 рр. ген. Романа Шухевича ("Тараса Чупринки") та присвячені його пам'яті. Поряд з документами Галузевого державного архіву СБ України до збірника увійшли документи Державного історичного архіву України у Львові і, частково, – ЦДАВО України, а також матеріали, які публікувалися в "Літописі Української Повстанської Армії" (Торонто) та в інших виданнях. Київ–Торонто, 2007, 832 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО "Заграва", "Турів", "Богун" (серпень 1942 — грудень 1943 рр.). До книги увійшли 353 раніше не опублікованих документи з різних територіальних осередків ОУН(б) і запілля УПА на Волині й Південному Поліссі за серпень 1942 — грудень 1943 рр., які відображають діловодство КП, округ, районів ОУН(б) на ПЗУЗ (серпень 1942 — вересень 1943 рр.), а також округ, надрайонів, районів, кущів, підрайонів і станиць запілля УПА на ПЗУЗ (вересень — грудень 1943 р.). Київ–Торонто, 2007, 848 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

12. Воєнна Округа УПА «Буг» 1944-1948. Документи і матеріали. Книга 1. Том містить документи командування воєнної округи і окремих підрозділів, пресові видання "Буг", як також звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ–Торонто, 2008 р., 800 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Готуються до друку томи НС:

– Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1946–1952. Книга 2.

– Воєнна Округа УПА «Буг» 1943–1952. Документи і матеріяли. Книга 2.

– **УПА і запілля на ПЗУЗ. 1943-1945. Невідомі документи.** Публікація включатиме документи, нещодавно виявленні в різних архівах України.

Серія «Літопис УПА» – Бібліотека

1. Юрій Ступницький. Спогади про пережите. Автор – волиняк – оповідає про свою родину та переживання від юнацьких років (кінець 30-х) до виходу з ув'язнення в середині 50-х років. Автор є сином начальника штабу УПА полк. Леоніда Ступницького, разом з яким у 1943 р. пішов до УПА, де навчався у старшинській школі «Дружинники». Після арешту в 1944 р. поневірявся по тюрмах і таборах Радянського Союзу. Київ, 2000, 128 стор., м'яка обкладинка, мапи, ілюстрації.

2. Володимир В'ятрович. Рейди УПА теренами Чехословаччини. Монографію присвячено одному з маловідомих аспектів історії українського національно-визвольного руху 1940-1950 років – рейдам УПА чехословацькими теренами. Обрана тема дозволяє авторові показати розмах національно-визвольної боротьби в Україні, її вплив на події у післявоєнній Європі, без чого неможливе правильне і об'єктивне тлумачення суспільних процесів того часу. Львів, 2001, 208 стор., м'яка обкладинка, мапи, ілюстрації.

3. Ярослав Грицай – «Чорнота», Параскевія Грицай. А рани не гоїлися: Спомини «Чорноти». У книзі описані спогади чотового командира УПА «Чорноти» про події, що відбувалися в 1943-1945 роках на Закерзонні, та про його страдницьке життя в більшовицьких тюрмах і концтаборах Сибіру. Мемуари підготовлені до друку дружиною автора Параскою Грицай (з дому Ротко), яка протягом довгих років відтворювала розповіді свого чоловіка, уточнювала, доповнювала та систематизувала їх. Львів, 2001, 332 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

4. Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини і Любачівщини. Книга містить спогади Василя Левковича ("Вороного"), його дружини Ярослави, сотен-ного Миколи Тарабана ("Тучі"), вояків УПА Івана Філя ("Шеремети"), Івана Василевського–Путко ("Вуса"), оргмоба Костя Міхалика ("Думи) та зв'язкової Катерини Когут–Лялюк ("Грізної"). В книзі подана коротка згадка про Якова І. Чорнія ("Кулю", "Мушку", "Ударника"), командира Перемиської 6 ВО УПА, авторства Федора Лопадчака. Львів, 2003, 448 стор., тверда палітурка в суперобкладинці, ілюстрації.

5. Мирослав Горбаль. Довідник-пошуківець. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Львівщини (без Дрогобиччини). 1944-1947 (за архівними документами). Книга є підсумком опрацювання архівних документів з фондів Державного архіву Львівської области за 1944-1947 роки. Ці документи мають інформаційно-звітний характер (також плани заходів, стенограми нарад, протоколи засідань та допитів, підпільні документи, прокурорські аналізи, аґентурні справи тощо) й викривають суть боротьби комуністичного режиму проти національно-визвольного руху на вказаних теренах. У довіднику подані ключові ідентифікаційні дані про осіб, які були пов'язані з тим рухом, та джерела інформації цих даних. Львів, 2003, 416 стор., м'яка палітурка.

6. Мирослав Горбаль. Довідник-пошуківець. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Дрогобиччини. 1939-1950 (за архівними документами). У цій праці зібрана траґічна інформація про особи та події, що, безпосередньо чи опосередковано, у позитивному чи неґативному плані, були пов'язані з визвольною боротьбою на території тодішньої Дрогобицької области у 1939–50-х роках. Основна інформація – результат опрацювання документів архівних справ Державного архіву Львівської области (ДАЛО) та інших архівів, а також видань, публікацій і машинописів з цієї тематики; дописів, свідчень, спогадів та листів. Львів, 2005, 1312 стор., ілюстрації, тверда палітурка.

7. Володимир Ковальчук. Діяльність ОУН (б) та Запілля УПА на Волині та південному Поліссі (1941-1944 рр.). В книзі досліджено інформативний потенціал джерел з історії діяльності мережі ОУН і запілля УПА на ПЗУЗ. Обговорюється формування первісної джерельної бази, особливості фондоутворення, діловодство, проводиться класифікація документального масиву джерел та з'ясовано особливості діяльності референтур ОУН(б) і запілля УПА. Львів, 2006, 512 стор., тверда палітурка.

8. Онишко Леся. «Нам сонце всміхалось крізь ржаві ґрати». Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі. У цій монографії на основі архівних документів та матеріалів, спогадів учасників подій досліджено етапи становлення світогляду Катерини Зарицької, її участь в формуванні Українського Червоного Хреста; діяльність в референтурі пропаґанди ОУН (б) та налагодження зв'язків головнокомандувача УПА Романа Шухевича; показано її життєвий шлях в тюрмах і таборах СССР, а потім на волі. Львів, 2007, 928 стор., тверда палітурка, суперобкладинка, ілюстрації.

9. Коханська Галина. З Україною у серці. Спомини. Спомини присвячені історії національно-визвольного руху на Волині 1930-1950 рр. Вони відображають діяльність польського окупаційного режиму та більшовицькі репресії 1939-1941 рр. Авторка детально розповідає про свій вступ в ряди ОУН, проходження вишколів, свою діяльність в Колківській республіці УПА у відділі розвідки. Окремий розділ споминів присвячений ув'язненню в комуністичних таборах. Львів, 2008, 400 стор., тверда палітурка, суперобкладинка, ілюстрації.

Серія «Події і люди»

1. Посівнич Микола. Нескорений командир. У нарисі висвітлюється життєвий шлях провідного члена ОУН та Головного командира УПА Романа Шухевича, незламного лідера національно-визвольної боротьби українського народу. Торонто-Львів, Видання 2-е, доповнене. 2008, 80 стор., ілюстрації.

2. Осьмак Наталка. Кирило Осьмак – нескорений Президент УГВР. Пропоноване дослідження розкриває на основі архівних документів і матеріалів невідомі сторінки життя і діяльності одного з чільних керівників українського визвольного руху 1940-х років. – Торонто-Львів, 2008, 128 стор., ілюстрації.

3. Посівнич Микола. Степан Бандера. Життя присвячене свободі. Пропоноване дослідження присвячене життю та діяльності

Провідника ОУН та ЗЧ ОУН Степана Бандери в 1920–1959 рр. На основі спогадів та документів у книзі висвітлено боротьбу і роль ОУН і ЗЧ ОУН та її лідера у тогочасних суспільно-політичних процесах. Крім того, читач зможе довідатися про родинне, шкільне, студентське оточення, в якому формувалася особистість майбутнього Голови проводу ОУН та ЗЧ ОУН. Торонто–Львів, 2008, 112 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

4. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Короткий біографічний спомин Петра-Йосифа Потічного, написаний англійською мовою, охоплює період від народження до часу, коли він, як юнак, вояк УПА, прибув зі своїм відділом до Західної Німеччини під кінець 1947 р. Торонто–Львів, 2008, 124 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

5. «Грім» – полковник УПА Микола Твердохліб. Спогади і матеріали. / Упорядник Роман Грицьків. Видання присвячене полковнику Української Повстанської Армії Миколі Твердохлібу – «Грому». Крізь призму спогадів безпосередніх учасників подій та інших матеріалів у збірнику зображено життя і діяльності видатного повстанського командира, а також висвітлено національно-визвольну боротьбу 1930-х – 1950-х років у Карпатах. Торонто–Львів, 2008, 128 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

Готуються до друку книги серії «Події і люди»:

– Михайло Романюк. Петро Федун – «Полтава» – провідний ідеолог ОУН та УПА. Пропоноване видання присвячене життю та діяльності одного із керівників збройного підпілля ОУН та УПА Петра Федуна – «Полтави». На основі архівних документів висвітлено процес формування його світоглядних позицій, національно-патріотичних переконань та його творчої спадщини.

“ЛІТОПИС УПА” В МЕРЕЖІ INTERNET

Заходами Адміністрації видавництва “Літопис УПА” детальну ін¬формацію українською та англійською мовами про видання та споріднені матеріали можна знайти в мережі Internet за адресою:

http://www.litopysupa.com

Ця інформація складається з чотирьох груп.

1. Вступ до серій (*Introduction to the Series*), який дає загальніінформації про “Літопис УПА” та цілі видавництва.

2. Інформації про замовлення (*Ordering information*), які даютькороткі інформації про кожний том серій та як їх замовляти.

3. Книги “Літопис УПА” (*Litopys UPA volumes*), де про кожний том подано не тільки повну бібліографічну інформацію (титульна сторінка, дата і місце публікації, число ISBN, ціна та редактор книги), але також повний текст вступної статті та резюме матеріалівтому. Текст ілюстрований знимками, які знаходяться в книзі.

4. Споріднені матеріяли (*Related Materials*). У цій групі подані публікації інших видавництв, що відносяться до теми УПА та Збройного підпілля в Україні.

Аналогічну інформацію англійською мовою
можна знайти такожна webсторінці за адресою:

http://www.infoukes.com/commercial/litopysupa/index.html

Про подальші інформації можна звертатися на адресу Адміністрації:

— Микола Кулик — **mykola.kulyk@litopysupa.com**

або Редакції:

— Петро Й. Потічний— **potichp@sympatico.ca**

Адміністрація в Україні — **litopys@bs.lviv.ua**

Будемо вдячні за відгуки читачів на наше видання.

Пишіть на подані адреси або також на
www.litopysupa.com

ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА В США Й КАНАДІ
та
ТОВАРИСТВА КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА
ім. ГЕН. ХОР. ТАРАСА ЧУПРИНКИ В США Й КАНАДІ

ВИДАВНИЧИЙ КОМІТЕТ "ЛІТОПИСУ УПА"

М. Бохно, І. Василевський-Путко, О. Дольницький, О. Жигар, Ірина Камінська,Б. Ковалик, М. Ковальчин, Ю. Котляр, М. Кошик, М. Кулик, Р. Кулик, М. Лущак, М. Міґус, П. Мицак, Емілія Нагірна-Зінько, Марія Пискір, П. Потічний, С. Рогатинський, І. Росіл, В. Сорочак, Ярослава Філь,О. Цилюпа, С. Шпак, Є. Штендера.

Адміністрація:
М. Кулик, Р. Кулик, Емілія Нагірна Зінько, Наталка Солтис

Адреса:
LITOPYS U.P.A.
P.O. Box 97, Station "C"
Toronto, Ontario, M6J 3M7, Canada
E-mail: mail@litopysupa.com

Адміністрація в Україні:
Ігор Гомзяк, Богдан Столяр

Благодійний Громадський Фонд "Літопис УПА"
ім. Володимира Макара
Микола Посівнич

Адреса: "Літопис УПА"
пл. Міцкевича, 6/7, Львів 79000 Україна
тел.(38-032) 272-4064 e-mail: litopys@bs.lviv.ua

Наукове видання

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Нова Серія, том 12
Книга 1

Воєнна округа УПА "Буг"

Документи і матеріали 1943-1952

Упорядники:

В. МОРОЗ, О. ВОВК

Підписано до друку 24.03.2009. Формат 70 х 100 $^{1}/_{16}$
Папір офсетний. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 23,17. Обл.-видавн. арк. 18,12.
Наклад 2000. Зам. № 3-24/09